

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Açıklamalı

CEZA MUHAKEMESİ KANUNU

YÜRÜRLÜK ve UYGULAMA KANUNU

ile

YÖNETMELİKLER

Fahrettin DEMİRAG
Hakim Tuğgeneral (E)

ŞUBAT 2007/1. BASKI

Fahrettin Demirağ

8.10.1943 tarihinde Burdur'da doğmuş, 1963'de Burdur Lisesi'ni, 1968'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. 1980 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yüksek lisans yapmıştır.

Askerlik hizmetini yedek subay olarak tamamladıktan sonra, 1970 yılında askeri hâkim nasbedilerek teğmen rütbesi ile Türk Silahlı Kuvvetleri'ne katılmıştır.

Hâkimlik stajını müteakip Adapazarı 2. Piyade Tümen Komutanlığı Askeri Savcılığı'nda Askeri Savcı Yardımcısı olarak göreve başlamış, değişik birliklerde Yardımcı Askeri Savcı ve Askeri Savcı olarak görev yapmıştır. 1988 yılında yarbaylığa yükselen Demirağ, aynı yıl Askeri Yargıtay Üyeliği'ne seçilmiştir. 8.12.1988 tarihinde 4. Daire'de başladığı üyelik görevini, 1993 yılından itibaren, tuğgeneralliğe terfi edip başsavcılık görevine getirildiği 30.8.1999 tarihine kadar, 3. Daire'de sürdürmüştür. 30.8.1999 - 30.8.2000 tarihleri arasında Askeri Yargıtay Başsavcısı olarak görev yapmış, 31.8.2000 tarihinde Askeri Yargıtay Başkanlığı'na atanmıştır. Üç yıl süreyle Askeri Yargıtay Başkanı olarak görev yapan Demirağ, 1.9.2003 tarihinde emekli olmuştur.

Fahrettin Demirağ'ın; "Askeri Ceza Kanunundaki Tüm Değişiklikler ve Gerekçeleri", "Askeri Ceza ve Askeri Ceza Mevzuatı" "Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu" adlı kitabı ile Ceza Yargılamasında Tebligat Sorunları ve adil yargılanma hakkını ve bu hakkın askeri yargıda gerçekleştirilmesi bakımından yapılması gereken düzenlemeleri esas alan makaleleri vardır.

Evli ve iki çocukludur.

Açıklamalı
CEZA MUHALEMESİ KANUNU

YÜRÜRLÜK ve UYGULAMA KANUNU
ile
YÖNETMELİKLER

Fahrettin DEMİRAG
Hakim Tuğgeneral (E)

ŞUBAT 2007/1. BASKI

Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 115
Kanunlar Dizisi: 3

Açıklama
CEZA MUHAEMESİ KANUNU
YÜRÜRLÜK ve UYGULAMA KANUNU
ile
YÖNETMELİKLER

ISBN: 978-975-6037-83-6
© Türkiye Barolar Birliği

Birinci Baskı: Şubat 2007

Sayfa Tasarımı ve Ofset Hazırlık
DÜŞ ATELYESİ (0312.215 70 37)

Baskı
ŞEN MATBAA
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)
Özveren Sokak 25/B Demirtepe/ANKARA

Türkiye Barolar Birliği
Karanfil Sokağı 5/62
06650 Kızılay - ANKARA
Tel: (312) 425 30 11 Faks: 418 78 57
e-posta: admin@barobirlik.org.tr
web: www.barobirlik.org.tr
yayin@barobilik.org.tr

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	VII
5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.....	1
İstinaf Mahkemeleri Çalışmaya Başlayınca Kadar Yürürlükte Olan CMUK Hükümleri.....	571
Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun	623

YÖNETMELİKLER

Adli Kolluk Yönetmeliği	669
Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği.....	685
Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarının Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.....	721
Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik	731
Cumhuriyet Başsavcılıkları İle Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik.....	747
Sahte Banknotların İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.....	789
Sahte Madeni Paraların ve Sikkelerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	801

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği.....	811
Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik.....	843
Suç Eşyası Yönetmeliği	857
Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar İle Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik	879

DİZİN

Ceza Muhakemesi Kanunu Kavrama Göre Madde Dizini.....	903
---	-----

KISALTMALAR

- 1402 : 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu
2.CD : Yargıtay 2. Ceza Dairesi
2247 : Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu
3167 : Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun
4483 : Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanmaları Hakkında Kanun
5187 : Basın Kanunu
5235 : Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
5320 : 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulanma Şekli
ADÖAY : Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKY : Adli Kolluk Yönetmeliği
AsCK : 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu
AsMKYUK : 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
AsYDrİK : Askeri Yargıtay Daireler Kurulu Kararı
AsYKD : Askeri Yargıtay Kararlar Dergisi
ATKK : Adli Tıp Kurumu Kanunu
ATKUY : Adli Tıp Kanunu Uygulama Yönetmeliği
Av.K : 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
AY : Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BEHK : 9.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

- BLDHY** : (Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca) Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik
- BMGİFKTY**: Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğinin Tespiti Hakkında Yönetmelik
- CGTİK** : 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
- CMK** : 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
- CMUK** : 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
- ÇEDAW** : Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi Sözleşmesi
- ÇHS** : Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
- ÇKK** : 5397 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
- ÇOKKUY** : Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
- DTMGY** : (Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde) Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik
- E.** : Esas numarası
- FSEK** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Hakkında Kanun
- HUMK** : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
- İHAS** : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- İİK** : İcra ve İflas Kanunu
- İTDDKY** : İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Denetlenmesi ve Korunması Hakkında Yönetmelik¹

¹ Söz konusu yönetmeliğin tam adı: "Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi Ve Kayda Alınmasına Dair Usul Ve Esaslar İle

JKDBY	: Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı Yönetmeliği
JTGYK	: Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu
JTGY	: Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği
K	: Kanun
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KHYDY	: Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik (Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik)
KMK	: Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu
K.	: Karar numarası
m.	: Madde
M	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MK	: Türk Medeni Kanunu
NHK	: 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu
NHKUY	: Nüfus Hizmetleri Kanunu Uygulama Yönetmeliği
Prg	: Paragraf
PVSK	: Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu
RG	: Resmi Gazete
SBİY	: Sahte Banknotların İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
SEY	: Suç Eşyası Yönetmeliği
SMPSİY	: Sahte Madeni Paraların ve Sikkelerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
TBB	: Türkiye Barolar Birliği

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik" tir.

TBBAYY	: Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TCKYUK	: 4.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
Teb.	: Tebligat
Teb.K	: 7201 sayılı Tebligat Kanunu
Teb.Tüz	: Tebligat Tüzüğü
TMK	: 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu
TSK İç HK	: 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
YGİY	: Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'nca benimsenen ve Trabzon'da yapılan 27. TBB Olağan Genel Kurulu'na sunulan yayın programına göre, hukukçular ile ilgilenenlerin yararlanabilecekleri nitelikte hukuk el kitapları yayımlanması planlanmıştı.

Pek çok alanda, özellikle yayın yapmak istediğimiz Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu gibi temel kanunlarda sınama-yanılma yöntemi ile hareket edilmesi sonucunda, yasalarda kısa aralarla değişiklikler yapılması, yapılacak değişikliklerin gündeme gelmesi karşısında bu istek ve karar, düşündüğümüz çabukluk ve yoğunlukta uygulamaya konulamamıştır. Kitaplığımızın çok kısa zamanda, değişiklikler dolayısıyla, önemi kalmamış kitaplarla dolmasından mümkün olduğunca kaçınılmaktadır.

Ancak meslektaşlarımızdan gelen istekler karşısında temel yasalarla ilgili çalışmalara devam ediyoruz. Büyük ilgi gören *Avukatlık Kanunu & İlgili Kanun ve Yönetmelikler ile Belgeler* ve değerli hukukçu, Askeri Yargıtay önceki başkanı

sayın Fahrettin Demirağ'ın hazırlamış bulunduğu *Türk Ceza Kanunu* adlı kitaplardan sonra yine Fahrettin Demirağ'ın büyük bir özenle hazırladığı *Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Yürürlük ve Uygulama Kanunu ile Yönetmelikler* adlı kitabını yayımlamaktayız.

Kendisine teşekkür ediyor, çalışmalarında başarılar diliyorum.

Temel yasalar dizisi meslektaşlarımızın gösterecekleri ilgi ile orantılı olarak devam ettirilecektir. Yararlı olması dileğiyle takdirlerinize sunarım.

Av. Özdemir ÖZOK
Türkiye Barolar Birliği Başkanı

KİTAP HAKKINDA

Türkiye Barolar Birliği'nce yayımlanan Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu Kitabı'ndan sonra, bir yılı aşkın bir süredir üzerinde çalıştığımız Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yönetmelikler Kitabını, Yasada 5560 sayılı Yasayla yapılan değişiklikleri kapsayacak şekilde meslektaşlarımızın beğenisine sunuyoruz. Bu kitap, bir Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi değildir. Çalışmamızda, uygulayıcılara ve meslektaşlarımıza yönetmelikleriyle birlikte aslına uygun bir yasa metni sunmanın yanı sıra, Ceza Muhakemesi Hukukumuzda 5271 sayılı kanunla giren yeni kurumlarla ilgili bilimsel görüşlere ve sağlanabildiği kadar Yargıtay kararlarına yer vermek suretiyle, kaynaklara ulaşmada kolaylık sağlayarak yararlı olmak amaçlanmıştır.

Bilindiği gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 4.12.2004 tarihinde kabul edilen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, yürürlüğe girdiği 1 Haziran 2005 tarihinden, bu güne kadar geçen birbuçuk yıl gibi, yasalar açısından çok kısa sayılacak bir süre içerisinde 5328, 5353 ve 5560 sayılı Yasalarla üç kez değişikliğe uğramıştır. Bunlarla, Kanunun toplam kırküç maddesi değiştirilmiştir. Bu süreç içerisinde Yasanın öngördüğü yönetmeliklerden büyük bir bölümü de Adalet Bakanlığı'na yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Madde açıklamalarında, bu değişikliklere işaret edilmiş; değişiklik gerekçesi ile değiştirilen hükümlere yer verilmek suretiyle, yasa hükümlerinin yorumlanmasında yardımcı olunmak istenmiştir. Ayrıca açıklamalarda, o hükümle bağlantı kurulması mümkün olan yasa, yönetmelik ve diğer mevzuat hükümleri de gösterilmiştir.

Ceza Muhakemesi Hukukumuzda 5271 sayılı Yasayla giren, adil yargılanma hakkı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda yakalama, gözaltına alma, arama, elkoyma, tutuklama, şüpheli veya sanığın ifadesinin alınması, iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve tespiti, sanığın hakları, şüpheli/sanık-müdafi ilişkileri, müdafinin soruşturma evrakını inceleme hakkı ve sanıkla görüşme hakkı, delil yasakları gibi pek çok konuda İHAS hükümleri ve AİHM kararlarına da elverdiğince değinilmiş, böylece yargılama açısından bu tür hak ihlallerinin usul hukuku bakımından yaptırımları belirtilmiştir.

Ayrıca, yine usul hukukumuz açısından yeni olan beden muayenesi, moleküler genetik inceleme, kadının muayenesi, fizik kimliğin tespiti, adli kontrol, uzlaşma, denetimli serbestlik, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi kurumların işleyişine ilişkin yasa ve yönetmelik hükümlerine de yer verilmiştir.

Diğer taraftan CMUK'un halen yürürlükte olan bazı hükümlerine, kitapta yer verme zorunluluğu da doğmuştur. Her ne kadar 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanununun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu bütün ek ve değişiklikleriyle birlikte yürürlükten kaldırılmış ise de; CMUK'un temyiz bölümüne ilişkin 305 ilâ 326 ncı maddeleri, aynı (5320 sayılı) Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca halen yürürlükte olup temyiz incelemesi bu hükümlere göre yapılmaktadır. CMUK'un bu hükümleri, istinaf mahkemelerinin fiilen çalışmaya başlamasıyla yürürlükten kalkacaktır. Bu nedenle CMUK'un Üçüncü Kitabının Üçüncü Faslında "*Temyiz*" başlığı altında yer alan maddelere, uygulayıcılara kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Temyiz Bölümü'nün sonunda yer verilmiştir.

Kitabın tüm meslektaşlarımıza yararlı olmasını dilerim. Sizlerden gelecek eleştiri, öneri ve dilekler, ileriki baskılar için yol gösterici olacaktır.

Bu kitabı hazırlarken beni çalışmaya özendiren ve büyük bir sabır gösteren sevgili eşime; kitabın yayınlanmasını sağlayan Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Özdemir ÖZOK ve Yönetim Kurulu Üyelerine; her zaman yakın desteğini gördüğüm Türkiye Barolar Birliği Genel Yayın Yönetmeni Sayın Teoman ERGÜL'e; güncel ve yayınlanmamış Yargıtay kararlarının sağlanmasında yardımcı olan Yargıtay Tetkik Hakimleri Sayın Ahmet DURU ve Sayın Özcan GÜVEN'e; dizgi ve basımı gerçekleştiren Düş Atelyesi ve Şen Matbaası çalışanlarına, en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

30 Ocak 2007

Fahrettin Demirağ

**5271 SAYILI
CEZA
MUHAKEMESİ KANUNU**

Kanun Numarası : 5271
Kabul Tarihi : 04.12.2004
Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 17.12.2004
Sayısı : 25673
Yürürlüğe Girdiği Tarih : 1 Haziran 2005

CEZA MUHALEMESİ KANUNU

BİRİNCİ KİTAP Genel Hükümler (1 - 156)

BİRİNCİ KISIM Kapsam, Tanımlar, Görev ve Yetki (1 - 32)

BİRİNCİ BÖLÜM Kapsam ve Tanımlar (1 - 2)

	Madde No.	Sayfa No.
Kanunun kapsamı	1	29
Tanımlar	2	32

İKİNCİ BÖLÜM Görev (3 - 7)

Görev	3	37
Re'sen görev kararı ve görevde uyuşmazlık	4	41
Görevsizlik kararı verilmesi gereken hâl ve sonucu	5	42
Görevsizlik kararı verilemeyecek hâl	6	43
Görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri	7	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Bağlantılı Davalar (8 - 11)

Bağlantı kavramı	8	46
Davaların birleştirilerek açılması	9	47

Görülmekte olan davaların birleştirilmesi ve ayrılması	10	47
Geniş bağlantı sebebiyle birleştirme	11	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yetki (12 - 21)

Yetkili mahkeme	12	49
Özel yetki	13	56
Yabancı ülkede işlenen suçlarda yetki	14	57
Deniz, hava ve demiryolu taşıtlarında veya bu taşıtlarla işlenen suçlarda yetki	15	58
Bağlantılı suçlarda yetki	16	59
Yetkide olumlu veya olumsuz uyuşmazlık	17	60
Yetkisizlik iddiası	18	61
Davanın nakli	19	62
Yetkili olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri	20	63
Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılan işlemler	21	63

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi (22 - 32)

Hâkimin davaya bakamayacağı hâller	22	64
Yargılamaya katılamayacak hâkim	23	68
Hâkimin reddi sebepleri ve ret isteminde bulunabilecekler	24	69
Tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı hâkimin reddi isteminin süresi	25	71
Ret isteminin usulü	26	71

Hâkimin reddi istemine karar verecek mahkeme	27	72
Ret istemi üzerine verilecek kararlar ve başvurulacak kanun yolları	28	74
Reddi istenen hâkimin yapabileceği işlemler	29	74
Hâkimin çekinmesi ve inceleme mercii	30	75
Ret isteminin geri çevrilmesi	31	76
Zabıt kâtabinin reddi veya çekinmesi	32	77

İKİNCİ KISIM

Kararlar, Açıklanması ve Tebliği, Süreler ve Eski Hâle Getirme (33 - 42)

BİRİNCİ BÖLÜM

Kararlar, Açıklanması ve Tebliği (33 - 38)

Kararların verilmesi usulü	33	78
Kararların gerekçeli olması	34	80
Kararların açıklanması ve tebliği	35	83
Tebliğat ve yazışma usulü	36	85
Tebliğat usulleri	37	86
Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan tebliğat	38	88

İKİNCİ BÖLÜM

Süreler ve Eski Hâle Getirme (39 - 42)

Sürelerin hesaplanması	39	88
Eski hâle getirme	40	89
Eski hâle getirme dilekçesi	41	92
Eski hâle getirme dilekçesi üzerine verilecek karar	42	93

ÜÇÜNCÜ KISIM
Tanıklık, Bilirkişi İncelemesi ve Keşif (43 - 89)

BİRİNCİ BÖLÜM
Tanıklık (43 - 61)

Tanıkların çağrılması	43	94
Çağrıya uymayan tanıklar	44	96
Tanıklıktan çekinme	45	97
Meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme	46	98
Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklık	47	99
Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme	48	100
Tanıklıktan çekinme sebebinin bildirilmesi	49	101
Yemin verilmeyen tanıklar	50	102
Tanıklıktan çekinebilecek kimsenin çekinmemesi	51	103
Tanıkların dinlenmesi	52	103
Tanığa görevinin önemini anlatma	53	104
Tanıklara yemin verilmesi	54	105
Yeminin biçimi	55	106
Yeminin yerine getirilmesi, sağır veya dilsizin yemini	56	106
Tanığın tekrar dinlenmesi	57	107
Tanığa ilk önce sorulacak hususlar ve tanığın korunması	58	107
Tanığa söylenecek şeyler ve sorulacak sorular	59	110

Tanıklıktan ve yeminden sebepsiz çekinme	60	111
Tanığa verilecek tazminat ve giderler	61	112

İKİNCİ BÖLÜM

Bilirkişi İncelemesi (62 - 73)

Bilirkişilere uygulanacak hükümler	62	113
Bilirkişinin atanması	63	113
Bilirkişi olarak atanabilecekler	64	114
Bilirkişiliği kabul yükümlülüğü	65	118
Atama kararı ve incelemelerin yürütülmesi	66	120
Bilirkişi raporu, uzman mütalaası	67	122
Duruşmada bilirkişinin açıklaması	68	123
Bilirkişinin reddi	69	124
Bilirkişilikten çekinme, bilirkişi olarak dinlenemeyenler	70	125
Görevini yapmayan bilirkişi hakkındaki işlem	71	125
Bilirkişi gider ve ücreti	72	126
Sahte para ve değerler üzerinde yapılacak incelemeler	73	126

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gözlem Altına Alınma, Muayene, Keşif ve Otopsi (74 - 89)

Gözlem altına alınma	74	128
Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması	75	129
Diğer kişilerin beden muayenesi	76	133
Kadının muayenesi	77	135
Moleküler genetik incelemeler	78	136

Hâkimin kararı ve inceleme yapılması	79	137
Genetik inceleme sonuçlarının gizliliği	80	138
Fizik kimliğin tespiti	81	140
Yönetmelik	82	141
Keşif	83	141
Keşifte, tanık veya bilirkişinin dinlenmesinde bulunabilecekler	84	142
Yer gösterme	85	143
Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene	86	147
Otopsi	87	148
Yeni doğanın cesedinin adli muayenesi veya otopsi	88	150
Zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak işlem	89	151

DÖRDÜNCÜ KISIM

Koruma Tedbirleri (90 - 144)

BİRİNCİ BÖLÜM

Yakalama ve Gözaltı (90 - 99)

Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler	90	152
Gözaltı	91	156
Gözaltı işlemlerinin denetimi	92	160
Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli	93	161
Yakalanan kişinin mahkemeye götürülmesi	94	162
Yakalanan veya gözaltına alınanın durumunun yakınlara bildirilmesi	95	164
Yakalamanın ilgililere bildirilmesi	96	164

Yakalama tutanağı	97	165
Yakalama emri ve nedenleri	98	165
Yönetmelik	99	167

İKİNCİ BÖLÜM
Tutuklama (100 - 108)

Tutuklama nedenleri	100	167
Tutuklama kararı	101	171
Tutuklulukta geçecek süre	102	173
Cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi	103	176
Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri	104	178
Usul	105	179
Salıverilenin yükümlülükleri	106	180
Tutuklananın durumunun yakınlarına bildirilmesi	107	182
Tutukluluğun incelenmesi	108	183

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Adli Kontrol (109 - 115)

Adli kontrol	109	184
Adli kontrol kararı ve hükmedecek merciler	110	187
Adli kontrol kararının kaldırılması	111	188
Tedbirlere uymama	112	189
Güvence	113	189
Önceden ödetme	114	190
Güvencenin geri verilmesi	115	191

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Arama ve Elkoyma (116 - 134)

Şüpheli veya sanıkla ilgili arama	116	192
Diğer kişilerle ilgili arama	117	194
Gece yapılacak arama	118	195
Arama kararı	119	196
Aramada hazır bulunabilecekler	120	201
Arama sonunda verilecek belge	121	202
Belge veya kâğıtları inceleme yetkisi	122	202
Eşya veya kazancın muhafaza altına alınması ve bunlara elkonulması	123	204
İstenen eşyayı vermeyenler hakkında yapılacak işlem	124	205
İçeriği Devlet sırrı niteliğindeki belgelerin mahkemece incelenmesi	125	205
Elkonulamayacak mektuplar, belgeler	126	207
Elkoyma kararını verme yetkisi	127	208
Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma	128	209
Postada elkoyma	129	214
Avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoyma	130	216
Elkonulan eşyanın iadesi	131	218
Elkonulan eşyanın muhafazası veya elden çıkarılması	132	219
Şirket yönetimi için kayyım tayini	133	220
Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma	134	223

BEŞİNCİ BÖLÜM
Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan
İletişimin Denetlenmesi (135 - 138)

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması	135	225
Müdafiin bürosu ve yerleşim yeri	136	232
Kararların yerine getirilmesi, iletişim içeriklerinin yok edilmesi	137	233
Tesadüfen elde edilen deliller	138	235

ALTINCI BÖLÜM
Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme (139 - 140)

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi	139	238
Teknik araçlarla izleme	140	240

YEDİNCİ BÖLÜM
Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat (141 - 144)

Tazminat istemi	141	243
Tazminat isteminin koşulları	142	245
Tazminatın geri alınması	143	247
Tazminat isteyemeyecek kişiler	144	249

BEŞİNCİ KISIM
İfade ve Sorgu (145 - 148)

BİRİNCİ BÖLÜM
İfade veya Sorgu İçin Çağrı (145 - 146)

İfade veya sorgu için çağrı	145	251
Zorla getirme	146	252

İKİNCİ BÖLÜM
İfade ve Sorgu Usulü (147 - 148)

İfade ve sorgunun tarzı	147	255
İfade alma ve sorguda yasak usuller	148	259

ALTINCI KISIM
Savunma (149 - 156)

BİRİNCİ BÖLÜM
**Müdafî Seçimi, Görevlendirilmesi,
Görev ve Yetkileri (149 - 156)**

Şüphelinin veya sanığın müdafî seçimi	149	262
Müdafîin görevlendirilmesi	150	265
Müdafî görevini yerine getirmediğinde yapılacak işlem	151	271
Şüpheli veya sanığın birden fazla olması hâlinde savunma	152	274
Müdafîin dosyayı inceleme yetkisi	153	274
Müdafî ile görüşme	154	277
Kanunî temsilci veya eşin duruşmada hazır bulunması	155	279
Müdafîin görevlendirilmesinde usul	156	279

İKİNCİ KİTAP
Soruşturma (157 - 174)

BİRİNCİ KISIM
Suçlara İlişkin İhbarlar ve Soruşturma (157 - 169)

BİRİNCİ BÖLÜM
Soruşturmanın Gizliliği, Suçların İhbarı (157 - 159)

Soruşturmanın gizliliği	157	283
İhbar ve şikâyet	158	284
Şüpheli ölümün ihbarı	159	289

İKİNCİ BÖLÜM
Soruşturma İşlemleri (160 - 169)

Bir suçun işlendiğini öğrenen	160	291
Cumhuriyet savcısının görevi		
Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri	161	296
Soruşturmada Cumhuriyet savcısının hâkim kararı istemi	162	300
Soruşturmanın sulh ceza hâkimi tarafından yapılması	163	300
Adli kolluk ve görevi	164	301
Diğer kolluk birimlerinin adli kolluk görevi	165	302
Değerlendirme raporu yetkisi	166	302
Yönetmelik	167	303
Adli kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halinde yetkisi	168	303
Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması	169	304

İKİNCİ KISIM

Kamu Davasının Açılması (170 - 174)

BİRİNCİ BÖLÜM

Kamu Davasının Açılması (170 - 171)

Kamu davasını açma görevi	170	307
Kamu davasını açmada takdir yetkisi	171	310

İKİNCİ BÖLÜM

Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar, İtiraz ve İddianamenin İadesi (172 - 174)

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar	172	320
Cumhuriyet savcısının kararına itiraz	173	321
İddianamenin iadesi	174	323

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Kovuşturma Evresi (175 - 232)

BİRİNCİ KISIM

Kamu Davasının Yürütülmesi (175 - 222)

BİRİNCİ BÖLÜM

Duruşma Hazırlığı (175 - 181)

İddianamenin kabulü ve duruşma hazırlığı	175	331
İddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağrılması	176	332
Sanığın savunma delillerinin toplanması istemi	177	334

Çağırılması reddedilen tanığın ve uzman kişinin doğrudan mahkemeye getirilmesi	178	336
Çağrılan tanıkların ad ve adreslerinin sanığa ve Cumhuriyet savcısına bildirilmesi	179	337
Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenmeleri	180	338
Tanık ve bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesi	181	341

İKİNCİ BÖLÜM

Duruşma (182 - 202)

Duruşmanın açıklığı	182	342
Ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılması yasağı	183	344
Açıklığın kaldırılması hakkında karar	184	345
Zorunlu kapalılık	185	346
Kapalılık kararının ve nedenlerinin yazılması	186	346
Kapalı duruşmada bulunabilme	187	347
Duruşmada hazır bulunacaklar	188	348
Birden çok Cumhuriyet savcısı ve avukatın duruşmaya katılması	189	349
Ara verme	190	350
Duruşmanın başlaması	191	350
Başkan veya hâkimin görevi	192	354
Sanığın duruşmada hazır bulunmaması	193	354
Sanığın mahkemeden uzaklaşması	194	356
Sanığın yokluğunda duruşma	195	356
Sanığın duruşmadan bağışık tutulması	196	357
Sanığın müdafî gönderebilmesi	197	360

Sanık hazır bulunmaksızın yapılan duruşmada eski hâle getirme koşulu	198	360
Sarığın zorla getirilebilmesi	199	361
Sorgu sırasında sarığın mahkeme salonundan çıkarılabilmesi	200	362
Doğrudan soru yöneltme	201	363
Tercüman bulundurulacak hâller	202	367

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Duruşmanın Düzen ve Disiplini (203 - 205)

Hâkim veya başkanın yetkisi	203	369
Sarığın dışarı çıkarılması	204	370
Duruşma sırasında işlenen suç hakkında işlem	205	372

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Delillerin Ortaya Konulması ve Tartışılması (206 - 218)

Delillerin ortaya konulması ve reddi	206	373
Delil ve olayın geç bildirilmesi	207	378
Tarığın duruşma salonundan ayrılması	208	378
Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar	209	379
Duruşmada okunmayacak belgeler	210	380
Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler	211	381
Tarığın önceki ifadesinin okunması	212	382
Sarığın önceki ifadesinin okunması	213	383
Rapor, belge ve diğer yazıların okunması	214	384
Dinleme ve okumadan sonra diyeceğin sorulması.	215	385
Delillerin tartışılması	216	386

Delilleri takdir yetkisi	217	388
Ceza mahkemelerinin ek yetkisi	218	394

BEŞİNCİ BÖLÜM
Duruşma Tutanağı (219 - 222)

Duruşma tutanağı	219	396
Duruşma tutanağının başlığı	220	397
Duruşma tutanağının içeriği	221	398
Duruşma tutanağının ispat gücü	222	399

İKİNCİ KISIM
Kamu Davasının Sona Ermesi (223 - 232)

BİRİNCİ BÖLÜM
Duruşmanın Sona Ermesi ve Hüküm (223 - 225)

Duruşmanın sona ermesi ve hüküm	223	401
Karar ve hükümlerde gerekli oy sayısı	224	410
Hükmün konusu ve suçu	225	411
değerlendirmede mahkemenin yetkisi		

İKİNCİ BÖLÜM
Suç Niteliğinde Değişiklik (226)

Suçun niteliğinin değişmesi	226	411
-----------------------------	-----	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Karar ve Hüküm (227 - 232)

Müzakereye katılacak hâkimler	227	413
Müzakerenin yönetimi	228	413
Oyların toplanması	229	413

Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar	230	416
Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması	231	419
Hükmün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar	232	431

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Mağdur, Şikâyetçi, Malen Sorumlu, Katılan (233 - 243)

BİRİNCİ KISIM

Suçun Mağduru ile Şikâyetçinin Hakları (233 - 236)

Suçun mağduru ile şikâyetçinin çağırılması	233	437
Mağdur ile şikâyetçinin hakları	234	437
Mağdur ile şikâyetçinin davete uymamaları	235	441
Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi	236	443

İKİNCİ KISIM

Kamu Davasına Katılma (237 - 243)

Kamu davasına katılma	237	445
Katılma usulü	238	447
Katılanın hakları	239	448
Katılmanın davaya etkisi	240	450
Katılmadan önceki kararlara itiraz	241	450
Katılanın kanun yoluna başvurması	242	451
Katılmanın hükümsüz kalması	243	452

BEŞİNCİ KİTAP
Özel Yargılama Usulleri (244 - 259)

BİRİNCİ KISIM

Gaiplerin ve Kaçakların Yargılanması, Tüzel Kişilerin Soruşturmada ve Kovuşturmada Temsili, Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme Usulü (244 - 252)

BİRİNCİ BÖLÜM

Gaiplerin Yargılanması (244 - 246)

Gaibin tanımı ve yapılabilecek işlemler	244	455
Gaibe ihtar	245	457
Sarığa verilecek güvence belgesi	246	457

İKİNCİ BÖLÜM

Kaçakların Yargılanması (247 - 248)

Kaçığın tanımı	247	458
Zorlama amaçlı elkoyma ve teminat belgesi	248	459

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tüzel Kişilerin Soruşturmada ve Kovuşturmada Temsili

Tüzel kişinin temsili	249	462
-----------------------	-----	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme (250 - 252)

Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi	250	463
Soruşturma	251	469
Kovuşturma	252	473

İKİNCİ KISIM
Uzlaşma ve Müsadere (253 - 259)

BİRİNCİ BÖLÜM
Uzlaşma (253 - 255)

Uzlaşma	253	478
Mahkeme tarafından uzlaştırma	254	498
Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma	255	500

İKİNCİ BÖLÜM
Müsadere Usulü (256 - 259)

Başvuru	256	501
Duruşma ve karar	257	502
Kanun yolu	258	503
Suç konusu olmayan eşyanın müsadere	259	504

ALTINCI KİTAP
Kanun Yolları (260 - 323)

BİRİNCİ KISIM
Genel Hükümler (260 - 266)

Kanun yollarına başvurma hakkı	260	507
Avukatın başvurma hakkı	261	510
Yasal temsilcinin ve eşin başvurma hakkı	262	511
Tutuklunun kanun yollarına başvurusu	263	512
Kanun yolunun belirlenmesinde yanılma	264	513
Cumhuriyet savcısının başvuru sonucunun kapsamı	265	514
Başvurudan vazgeçilmesi ve etkisi	266	516

İKİNCİ KISIM
Olağan Kanun Yolları (267 - 307)

BİRİNCİ BÖLÜM
İtiraz (267 - 271)

İtiraz olunabilecek kararlar	267	518
İtiraz usulü ve inceleme mercileri	268	520
İtirazın kararın yerine getirilmesinde etkisi	269	521
İtirazın Cumhuriyet savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması	270	522
Karar	271	522

İKİNCİ BÖLÜM
İstinaf (272 - 285)

İstinaf	272	523
İstinaf istemi ve süresi	273	525
Eski hâle getirme süresi içinde istinaf süresinin işlenmesi	274	527
İstinaf başvurusunun etkisi	275	528
İstinaf isteminin hükmü veren mahkemece reddi	276	529
İstinaf isteminin tebliği ve cevabı	277	530
Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcısının görevi	278	531
Dosya üzerinde ön inceleme	279	533
Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma	280	534
Duruşma hazırlığı	281	535

İstisnalar	282	536
Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm	283	537
Direnme yasağı	284	537
Özel kanunların temyize ilişkin hükümleri	285	538

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Temyiz (286 - 307)

Temyiz	286	539
Hükümden önceki kararların temyizi	287	544
Temyiz nedeni	288	544
Hukuka kesin aykırılık hâlleri	289	545
Sanığın yararına olan kurallara aykırılık	290	547
Temyiz istemi ve süresi	291	548
Eski hâle getirme süresi içinde temyiz süresinin işlenmesi	292	549
Temyiz başvurusunun etkisi	293	550
Temyiz başvurusunun içeriği	294	551
Temyiz gerekçesi	295	552
Temyiz isteminin kabule değer sayılmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi	296	555
Temyiz dilekçesinin tebliği ve cevabı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının görevi	297	556
Temyiz isteminin reddi	298	558
Duruşmalı inceleme	299	559
Duruşmada usul	300	561
Temyizde incelenecek hususlar	301	562
Temyiz isteminin esastan reddi veya hükmün bozulması	302	562

Yargıtayca davanın esasına hükmedilecek hâller, hukuka aykırılığın düzeltilmesi	303	564
Yargıtay kararının gönderileceği merci	304	566
Yargıtayda hükmün açıklanması	305	567
Hükmün bozulmasının diğer sanıklara etkisi	306	568
Davaya yeniden bakacak mahkemenin işlemleri	307	569

ÜÇÜNCÜ KISIM

Olağanüstü Kanun Yolları (308 - 323)

BİRİNCİ BÖLÜM

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi (308)

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi	308	587
---	-----	-----

İKİNCİ BÖLÜM

Kanun Yararına Bozma (309 - 310)

Kanun yararına bozma	309	588
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kanun yararına başvurusu	310	592

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yargılamanın Yenilenmesi (311 - 323)

Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri	311	593
İnfazın geri bırakılması veya durdurulması	312	595

Yargılamanın yenilenmesine engel olmayan hâller	313	595
Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri	314	596
Yargılamanın yenilenmesinin kabul edilmeyeceği hâl	315	597
Bir suçta dayanan yenileme istemlerinin kabulü koşulları	316	598
Yenileme istemi hakkında uygulanacak hükümler	317	598
Yenileme isteminin kabule değer olup olmadığı kararı ve mercii	318	599
Yenileme isteminin kabule değer görülmemesi nedenleri ve kabulü hâlinde yapılacak işlem	319	600
Delillerin toplanması	320	600
Yenileme isteminin esassız olmasından dolayı reddi, aksi takdirde kabulü	321	601
Duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesi	322	602
Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm	323	603

YEDİNCİ KİTAP

Yargılama Giderleri ve Çeşitli Hükümler (324 - 335)

BİRİNCİ KISIM

Yargılama Giderleri (324 - 330)

Yargılama giderleri	324	607
Sanığın yükümlülüğü	325	608
Bağlantılı davalarda giderler	326	609
Beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi hâlinde gider	327	610

Karşılıklı hakaret hâllerinde gider	328	611
Suç uydurma ve iftira gibi hâllerde gider	329	611
Kanun yollarına başvuru sonucunda gider	330	611

İKİNCİ KISIM
Çeşitli Hükümler (331 - 335)

Adli tatil	331	614
Bilgi isteme	332	615
Yönetmelik	333	615
Yürürlük	334	616
Yürütme	335	616

BİRİNCİ KİTAP
Genel Hükümler

BİRİNCİ KISIM
KAPSAM, TANIMLAR,
GÖREV VE YETKİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Kapsam ve Tanımlar

Kanunun kapsamı

MADDE 1 - (1) Bu Kanun, ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenler.

AÇIKLAMA: Maddenin getiriliş amacı şu şekilde özetlenebilir. Bir suçun işlenmesiyle birlikte Devlet ile fail arasında oluşan ve değişik evre ve aşamaları kapsayan ilişkinin adil yargılama ilkesine tam uyularak sürdürülmesi, Anayasanın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme² ve diğer uluslararası hukuk metinlerinin gereğidir. Yargılamanın adil bir şekilde yapılmasına ilişkin hükümlere, İnsan Hakları

² İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya İlişkin Sözleşme(IHAS), 4 Kasım 1950 de Roma'da imzalanmış, 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu Sözleşmeyi 10.3.1954 tarihli ve 6366 sayılı Kanunla onaylamıştır. Sözleşme, Türkiye açısından 18.5.1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Evrensel Bildirisi'nin 10. maddesinde, 19.12.1966 tarihli Siyasi Haklar Bildirisi'nin 14. maddesinde ve Avrupa Temel Haklar Şartı'nın 47- 50. maddelerinde yer verilmiştir. Bunlardan, İnsan hakları Evrensel Bildirisi, 10 Aralık 1948 günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca Kabul edilmiştir. Bildiri, bağlayıcılığı bulunmayan, "tavsiye niteliğinde" bir karardır. Bununla beraber bu Evrensel Bildiri 360 kadar dile çevrilmiş, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası hukuk metinlerinin "Giriş" bölümleri ile 1960'larda bağımsızlık kazanan bazı Afrika devletlerinin anayasalarında bu Bildiri'ye yollamalar yapılmıştır. Bütün bunlar, "Evrensel Bildiri'nin, uluslararası düzeyde küçümsenmeyecek manevi bir etkisi olduğunu göstermektedir."³

Bu bakımdan Ceza muhakemeleri usulü kanunları, suç işleyenle Devlet arasındaki bu ilişkinin adil yargılama esaslarına uygun olarak yürütülmesini sağlayan bağlayıcı hukuk kurallarını içermektedir.⁴

³ Aybay, Rona, Açıklamalı İnsan Hakları Bildirisi, Aralık 2006 Ankara, s. 14, 15.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin, resmi Türkçe çevirisi 27 Mayıs 1949 tarihli ve 7217 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. İnsan hakları Evrensel Bildirisi m. 10 da: "Herkes, haklarının ve yükümlülüklerinin veya kendisine yöneltilen herhangi bir suçlamanın saptanmasında, tam bir eşitlikle davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkemece adil (düzgün) bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir." hükmüne yer verilmiştir. Bu metin, Sayın Aybay'ın eserinden alınmış olup Bildiri'nin tam metni ve ayrıntılı bilgi için bu esere bakınız.

⁴ Adil yargılama hakkı, İHAS m. 6 ile düzenlenmiştir. Anayasanın 36. maddesinde de, "Herkes ...adil yargılama hakkına sahiptir." denilmek suretiyle bu hak güvence altına alınmıştır.

İHAS m.6 şöyledir:

"Adil yargılama hakkı

Madde 6. - 1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve ta-

Adil yargılama ilkesi ve cezanın amaçları yönünden ortaya çıkan yeni eğilimler nedeniyle ceza davasında yer alan organların, aktörlerin, ajanların sayısı artmıştır. Dava, hâkime aynı zamanda yardım sağlayan savcılar, avukatlar, kolluk unsurları ve diğer elemanlar nedeniyle adeta ortak bir eser niteliğindedir. Madde bütün bu karmaşık mekanizmanın nasıl yürütüleceğini gösteren hükümlerin esas amacını belirtmektedir.

Tasarıda, kanunun kapsamı yanı sıra yorumu konusunda

rafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde, veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmanın yardımından yararlanmak ve eğer savunmacı tutmak için mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemsizin yardımından yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağırılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;

e) Duruşmada kullanılan dili anlama dışı veya konuşma dışı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemsizin yararlanmak."

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

bazı ilkelere de yer verilmişti. Bu hükümler Adalet Komisyonu tarafından metinden çıkartılmıştır.

Kanunun kapsamının bu şekilde belirlenmiş olması, Kanunda yer alan kuralların, özel ceza kanunları ile ceza hükmü içeren diğer kanunlarda yer alan suçlar bakımından da uygulanabileceğini gösterir. Ancak özel kanunlarda yargılama usulüne, tarafların hak, yetki ve yükümlülüklerine ilişkin hüküm varsa bu hükmün uygulanması gerekir. Bununla birlikte özel kanunlarda, atıf yapılmak suretiyle hangi kanunun hangi hükümlerinin uygulanacağı gösterilmektedir. Örneğin 353 sayılı askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 29.06.2006 tarihli ve 5530 sayılı Kanun (RG.5.07.2006-26219)'un 61. maddesi ile değişik Ek Madde 1, 353 sayılı Kanunda düzenleme bulunmayan hallerde, Ceza Muhakemesi Kanununun, gösterilen istisnalar dışında askeri yargıda da uygulanacağını emretmektedir. İcra İflas Kanununun 353. maddesinde de kanun yolu bakımından CMK'ya atıf yapılmıştır.

Buna karşılık ceza mahkemesinin ek yetkisine giren davalarda, örneğin, sanığın veya mağdurun yaşının düzeltilmesinde 25.04.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu (RG. 29.04.2006-26153)'nin 36. maddesinde belirtilen usul uygulanacaktır. Bu husus ceza mahkemelerinin ek yetkisini düzenleyen CMK m. 218/2' de açıkça belirtilmiştir.

Tanımlar

MADDE 2 - (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) **Şüpheli:** Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

b) **Sanık:** Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

c) Müdafî: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı,

d) Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı,

e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

f) Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hüküm kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

g) İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

h) Sorgu: Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

i) Malen sorumlu: Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katılacak kişiyi,

j) Suçüstü:

1. İşlenmekte olan suç,

2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç,

3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç,

k) Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç,

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

1) Disiplin hapsi:⁵ Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekrerre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi,

ifade eder.

AÇIKLAMA: Bu madde, Kanunda sürekli olarak kullanılan terimlerden ne anlaşılması gerektiğini baştan belirlemek amacı ile getirilmiştir. Bu hükmün karşılığı olan Tasarı maddesi Adalet Komisyonu tarafından bu amaç doğrultusunda değiştirilmiş ve yeniden düzenlenmiştir.⁶

Maddede, soruşturma evresinin, “*Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden*” itibaren başlayacağı belirtilmiş, fakat suç şüphesinin öğrenilmesi ve yetkili merciler konusunda bir açıklamaya yer verilmemiştir. Halbuki suç şüphesinin öğrenilmiş olması veya öğrenilmemiş olması, Türk Ceza Kanunu’nda öngörülen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü değişik suç tiplerinde etkin pişmanlığı düzenleyen hükümlerin çoğunda, “*soruşturmaya başlanmadan önce*” veya “*resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce*” pişmanlık gösterilmesi “ceza-

⁵ İstanbul 10. İcra Ceza Mahkemesi, 24.04.2006 tarihinde 5271 sayılı kanunun 2. maddesinin disiplin hapsini tanımlayan birinci fıkrasının (L) bendinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuştur. Dosya Anayasa Mahkemesi’nin E. 2006/071 sayısında kayıtlı olup inceleme sürdürülmektedir.

⁶ TBMM Adalet Komisyonu tarafından Tasarı maddesinde yapılan değişiklikler, uygulayıcı açısından çok yayar sağlamayacağı düşüncesiyle buraya alınmamıştır. CMK m.2 nın karşılığı olan Ceza Muhakemesi Kanunu Tasarısı’nın 2. maddesinde Adalet Komisyonu tarafından yapılan değişikliklerle ilgili ayrıntılı bilgi için 1.12.2004 tarihli ve Esas: 1/535, 1/292, Karar: 65 sayılı Adalet Komisyonu Raporuna bakınız.

"sızlık" sebebi olarak düzenlenmiştir. Örnek vermek gerekirse, organ ve doku satmak suçunda etkin pişmanlığı düzenleyen 93/1. madde, uyuşturucu madde ticaretinde etkin pişmanlığı düzenleyen 192/1, 2, 4. madde, parada ve resmi damgada sahtecilik suçlarında etkin pişmanlığı düzenleyen 201. madde, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunda etkin pişmanlığı düzenleyen 221. madde, rüşvet almak suçunda etkin pişmanlığı düzenleyen 254. madde hükümleri böyledir. Bazı suçlar bakımından ise aynı pişmanlık, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçunda etkin pişmanlığı düzenleyen 110/ 1. madde, zimmet suçunda etkin pişmanlığı düzenleyen 248/1. maddelerde ise "hafifletici sebep" olarak düzenlenmiştir.

Buna karşılık "suç haber alındıktan sonra" veya "soruşturmayla başlandıktan sonra" pişmanlık gösterilmesi hafifletici sebep sayılmıştır. Bunlara, 93/2, 168/1, 192/3. ve 248/1-2. madde hükümleri örnek olarak gösterilebilir.

Bu nedenle, suç şüphesinin öğrenilmesi ve yetkili merci kavramlarının burada tanımlanması yerinde olurdu.

Bununla beraber konu bundan kısa bir süre önce Yargıtay tarafından açıklığa kavuşturulmuştur. Yargıtay'a göre, suç şüphesinin öğrenilmesinden maksat, soruşturmayı başlatmaya yetkili olan Cumhuriyet savcısı tarafından öğrenilmesidir. Her ne kadar maddede, yetkili mercilerin kim olduğu hususunda bir açıklamaya yer verilmemiş ise de soruşturmayı yapacak merciin, C. savcısı olacağına kuşku yoktur.

"Soruşturmayı yapacak merciin, ilke olarak C. savcısı olacağı Yasada yer alan diğer hükümlerden açıkça anlaşılmalıdır. Ancak ayrıksı durumlarda, örneğin; askeri suçlarda askeri savcılarının veya memurların görevleri nedeniyle işledikleri suçlarda 4483 sayılı kanun uyarınca soruşturma iznini vermeye yetkili merciin soruşturmayı başlatması gerekmektedir. Dolayısıyla tanımlama yapılırken "yetkili merciler" den söz edilmiş olması, yasama tekniğinin bir gereğidir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Diğer taraftan Yargılama hukukumuzda "kovuşturmanın zorunluluğu" ilkesi geçerli olup bunun gereği olarak soruşturma yapılması bir zorunluluk olarak düzenlenmiş ve bu görev C. savcısına verilmiştir. Nitekim 160. maddede C. savcısının suçun işlendiğini öğrenmesinden söz edilmiş ve bu durumda C. savcısına, kamu davasının açılıp açılmayacağı hususunda araştırma yapma yükümlülüğü getirilmiştir.

"Öğretide de bu konuda benzer açıklamalar yapılarak aynı esaslara yer verilmiştir. (Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.686 vd.; Doç.Dr. Veli Özer Özbek, Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Anlamı, s. 685 vd.)

Öte yandan, 158. maddede suça ilişkin ihbar ve şikayetlerin kural olarak Cumhuriyet Başsavcılığı'na veya kolluk makamlarına yapılabileceği kabul edilmiş, ayrıksı hallerde valilik, kaymakamlık, elçilik veya konsolosluk gibi makamlara da yapılabileceği kabul edilmekle birlikte, bu şikayet veya ihbarın C.savcılığına iletilmesi kurala bağlanmıştır. Hatta bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikayetin gecikmeksizin C. savcılığına gönderilmesi zorunluluğu getirilmiştir." Bütün bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde soruşturma evresinin, C. savcısının suç şüphesini öğrenmesiyle başlayacağını ortaya koymaktadır.

Bu maddede yer verilen tanımların içerikleri bakımından soruşturma ile ilgili olarak CMK 157 vd. maddelere, kovuşturma evresinin başlaması ile ilgili olarak m. 175/1'e, ifade alma ve sorgu için m. 145-148'e, suçüstü halinde yakalama için m. 90'a, toplu suçlarda gözaltı için m. 91/3'e, disiplin hapsi için m. 60'a ve İİK m. 346'ya; Avukatlığa kabul için Av K m. 3'e bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Görev

MADDE 3 - (1) Mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir.

AÇIKLAMA: AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 1'in karşılığıdır.

Mahkemelerin görevlerinin kanunla belirlenmesinin temel nedeni, adil yargılanmanın sağlanmasıdır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesine göre, bu hakkın temel koşulu, kendisine suç isnadında bulunulan kişi hakkında karar verecek olan mahkemenin "*yasayla kurulmuş*" olması, (mahkemenin yasal olması) gerekmektedir. Yasayla kurulmuş mahkemenin özelliği, doğal yargıç (kanuni yargıç) güvencesi sağlamasıdır. Bu kural, sadece mahkemelerin suç işlenmeden önce yasayla kurulmuş olmalarını değil, aynı zamanda kuruluş ve yetkileri ile yargılamada uygulanacak usul kurallarının da suç sayılan fiil işlenmeden önce kanunla saptanmasını da zorunlu kılar. Böylece kişi ve olaya göre mahkeme oluşturma yolu kapana-cak, olası keyfilikler önlenecektir.⁷ Yasallık ilkesi, 1982 Anayasasının 142. maddesinde "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" şeklinde ifade edilmiştir. Doğal yargıç ilkesi de yine Anayasanın 37. maddesinde "*Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.*"

⁷ Gözübüyük, Şeref/Gölcüklü, Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara, 2003, s.280.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

“ Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.” denilmek suretiyle güvence altına alınmıştır.

Bu nedenle görev kurallarına aykırılık, hukuka kesin aykırılık ve mutlak bozma sebebi kabul edilmiştir(m. 289/1-d). Ayrıca görevsiz mahkemece hüküm verilmesinin sözleşmenin 6/1. maddesini ihlal edeceği de unutulmamalıdır.

Ceza Mahkemelerinin görevlerini 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun⁸ düzenlemiştir. Sulh Ceza Mahkemeleri'nin görevi m.10'da, Asliye Ceza Mahkemeleri'nin görevi m. 11'de, Ağır Ceza Mahkemelerinin Görevi de 12. maddede gösterilmiştir.

Diğer taraftan, CMK'nın 250. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suçlar dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür (Bu mahkemeler için m. 250'nin açıklamasına bakınız). Keza 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu⁹ kapsamına giren suçlarla ilgili davalara CMK'nın 250. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen yargı çevreleri genişletilmiş ağır ceza mahkemelerinde bakılır (3713/ 9 (Değişik: 29.6.2006 - 5532/ m. 8 ile). Bu konuda ayrıca 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme hükümlerine bakınız.¹⁰

⁸ 26.9.2004 tarih ve 5235 sayılı kanun 7.10.2004 tarihli ve 25606 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanmıştır. Yürürlük maddesi gereğince Kanun 1.6.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁹ 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 12.4.1991 tarihli ve 20843 sayılı (mükerrer) RG de yayımlanmıştır. Çeşitli kanunlarla birçok kez değiştirilen Terörle Mücadele Kanununda son olarak 29.06.2006 tarihli ve 5532 sayılı kanunla (RG: 18.7.2006-25832) önemli değişiklikler yapılmıştır.

¹⁰ Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi, 15 Temmuz 2003 tarihinde

Suçluların geri verilmesi talebi hakkında görevli ve yetkili mahkeme, iadesi istenen kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesidir (TCK m. 18/3).

Suçta sürüklenen çocuk hakkında açılacak ceza davaları çocuk mahkemesinde görülür. Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suçta sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar. Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar (ÇHS m. 37/d, ÇKK m. 25, 26).

Anayasa, adli yargının yanında askeri yargı sistemini de kabul etmiş ve 145. maddesinde askeri yargıyı özel olarak düzenlemiştir. Bu maddede, askeri yargının askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütüleceği açıklanmış ve askeri mahkemelerin "*asker kişilerin; askeri olan suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalar*" ile "*asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askeri suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askeri mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara da bakmakla görevli*" oldukları hüküm altına alınmıştır. 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 11 ve 12. maddelerinde de bu yönde düzenlemelere yer verilmiştir. Böylece asıl görevi asker kişileri yargulamak olan askeri mahkemelerin, asker olmayan kişileri yargılmasına da olanak sağlanmıştır. Bugüne kadar askeri mahkemeler, kanunda belirtilen hallerle sınırlı olsa da sivilleri de yargulamıştır.

Ancak Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında belirtilen taahhütler dikkate

imzalanan Tadil Protokolü ile son şeklini almıştır. Bu Protokol 13.01.2005 tarihli ve 5288 sayılı kanun (RG: 18.01.2005- 25704) ile onaylanmıştır.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

alınarak Anayasa ve ceza mevzuatında önemli değişiklikler yapılmıştır. Buna paralel olarak 353 sayılı kanun, 29.6.2006 tarihli ve 5530 sayılı kanunla Değiştirilmiştir.¹¹ Bu değişiklikle, sivillerin, asker kişilerle müştereken işledikleri askeri suçlara ilişkin yargılamalar hariç olmak üzere, barış zamanında askeri mahkemelerde yargılanmalarına son verilmiştir.

Söz konusu Kanununun 4. maddesi ile, 353 sayılı Kanununun 13. maddesi değiştirilerek Askeri Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 75, 79, 80, 81, 93, 94, 95, 114, 131 inci maddelerinde yazılı suçların "askeri yargıya tabi olmayan sivil kişiler tarafından barış zamanında işlenmesi halinde, bu kişilerin yargılamalarının adli yargıda, Askeri Ceza Kanunu hükümleri uygulanmak suretiyle yapılacağı", hükmü getirilmiştir. Sonuç olarak sivillerin askeri mahkemede yargılanmaları, Askeri Ceza Kanununda yazılı bir suçun asker kişilerle iştirak halinde işlenmesiyle sınırlı olarak kabul edilmiştir.

Sıkıyönetim ilan edilen bölgelerde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nda yazılı suçları işleyen sivil kişilerin davalarına da sıkıyönetim askeri mahkemelerinde bakılır.¹²

Basılmış eserler yoluyla işlenen veya 9.6.2004 tarih ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nda¹³ öngörülen diğer suçlardan

¹¹ 29.6.2006 tarihli ve 5530 sayılı kanun, 5.7.2006 tarihli ve 26219 sayılı RG de yayımlanmıştır. Kanun, yürürlük maddesine (m.64) göre, yayımı tarihinden üç ay sonra (5 Ekim 2006 tarihinde) yürürlüğe girmiştir.

¹² 1402 sayılı kanuna göre, sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görevine giren suçlardan dolayı yargılama görevi, asker kişi olsun, sivil kişi olsun bu mahkemelere aittir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sıkıyönetim mahkemesinde sivil hakim bulunmasına rağmen, askeri hakimlerin statüleri ile bu mahkeme kuruluşunda bulunan subay üyenin bağımsız olmadıkları gerekçesiyle, asker olmayan kişilerin askeri mahkemede yargılanmalarını, sözleşmenin 6/1 maddesine aykırı bulmuştur (www.echr.coe.int/Eng/judgments.htm).

¹³ 9.6.2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu 24.6.2004 tarihli ve

dolayı açılan davalardan, ağır ceza işlerinden olanlar ağır ceza mahkemelerinde, diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür. Bir yerde ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde, bu davalar iki numaralı mahkemede görülür (5187/m. 27).

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Ayrıca Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamına giren suçlarda görevli mahkeme için 5846 (RG: 13.12.1951-7981) sayılı kanununun 76. maddesine, çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin kuruluşu ve görevleri için ÇKK m. 25, 26 ve Gm. 1'e; orman suçlarında görevli mahkemeler için 6831/m. 83'e ve 5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 4. maddesine,

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlara ilişkin davalarda görevli yargı merci için 4926/m. 26, 27 ve 37'ye,

Sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görevleri için, 1402 sayılı sıkıyönetim Kanununun 13, 14 ve 15. maddelerine,

1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun (RG: 14.4.1928-863)'un 80. maddesine,

Bakınız.

Re'sen görev kararı ve görevde uyuşmazlık

MADDE 4 - (1) Davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına kovuşturma evresinin her aşamasında re'sen karar verebilir. 6 ncı madde hükmü saklıdır.

(2) Görev konusunda mahkemeler arasında uyuşmazlık çıktığında, görevli mahkemeyi ortak yüksek görevli mahkeme belirler.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 7. maddesinin karşılığıdır. İkinci fıkra, CMUK'da yer almamakla birlikte, adli yargı ceza mahkemeleri arasındaki görev uyuşmazlıkları Yargıtay ceza dairelerince çözüme kavuşturuluyordu. Bölge adliye mahkemeleri kurulup göreve başlayıncaya kadar bu uygulamaya devam olunacaktır (5320/m. 8).

Görev uyuşmazlığı, adli yargı içinde, ceza mahkemeleri arasında olabileceği gibi, adli yargı ceza mahkemeleri ile askeri mahkemeler arasında da görev konusunda uyuşmazlık çıkabilir. Ceza mahkemeleri arasındaki görev uyuşmazlığını çözmek görevi Bölge Adliye Mahkemeleri Ceza Dairelerine aittir (5235/m. 37/2).

Ancak adli ve askeri mahkemeler arasında görev uyuşmazlığı çıkarsa, bunun mercii Uyuşmazlık Mahkemesidir (2247/m. 1).

İHAS m. 6/1; AY m. 37, 142, 158; Uş MK m. 1, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 19, 20'ye; CMK m. 5, 6, 7, 223/10, 230/4'e ve 5320/m. 8'e bakınız.

Görevsizlik kararı verilmesi gereken hâl ve sonucu

MADDE 5 - (1) İddianamenin kabulünden sonra; işin, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya dışında kaldığı anlaşılırsa, mahkeme bir kararla işi görevli mahkemeye gönderir.

(2) Adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 263. maddesinin karşılığıdır. 263. maddede, duruşma sırasında sanığa yüklenen suçun, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya görevi dışında kaldığının anlaşılmasından söz ediliyordu.

Yeni düzenlemede, kovuşturma evresinin iddianamenin kabulünden sonra başlaması nedeniyle "*iddianamenin kabulünden sonra*" ibaresine yer verilmiştir. İddianamenin kabul edilmiş sayılması ve iddianamenin iadesiyle ilgili olarak 174. madde açıklamasına bakınız.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Bu madde ile dördüncü madde ve değişiklikten önceki altıncı madde hükümleri birbiriyle çelişmekte idi. Bu durum kısa sürede fark edilmiş ve 6. madde 5560 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu maddede yapılan değişiklik konusunda söz konusu madde açıklamasına bakınız.

Diğer taraftan adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı, kanun yolu bakımından hüküm sayıldığından, bu tür kararlara karşı istinaf yolu açıktır. Ancak istinaf mahkemelerinin göreve başladıkları tarihten önce verilmiş olan görevsizlik kararlarına karşı temyize başvurulabilir (5320/m. 8).

İtiraz kanun yolu için CMK m. 267'ye itiraz mercileri için madde 268/3'e bakınız.

İHAS m. 6/1; AY m. 37, 142; CMK m. 4/2, 174/3, 175, 223/10, 272'ye ve m. 3 açıklamasına bakınız.

Görevsizlik kararı verilemeyecek hâl

MADDE 6 - (Değişik: 6.12.2006 - 5560/m. 16 ile)¹⁴ (1) Duruşmada suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez.

¹⁴ Değişiklikten önce 6. madde şöyle idi: "*(1) İddianamenin kabulünden sonra, yargılamanın alt dereceli bir mahkemeye ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilemez.*"

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 262. maddesi hükmüne paralel olarak düzenlenmiş olup mahkemelerin görevsizlik kararı veremeyeceği durumları göstermektedir. Ancak Ceza Muhakemesi Kanunu, adil yargılamanın yanında davaların süratle sonuçlandırılmasını da amaçlamıştır.

Ceza muhakemesinde görev kamu düzenine ilişkin olduğundan davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına kovuşturma evresinin her aşamasında re'sen karar verebilir (m. 4).

Ancak maddenin ilk şeklinde, suçun alt dereceli mahkemenin görevine girdiğinden bahisle görevsizlik kararı verilmesi hiçbir şekilde mümkün değildi.

Bu sakıncayı gidermek amacıyla madde, 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla¹⁵ değiştirilmiştir.

Yapılan değişiklikle bu sakınca giderilmiş ve mahkemelerin, duruşma hazırlığı aşamasında görevsizlik kararı verebilmelerine olanak sağlanmıştır. Gerçekten de eylemin hukuki nitelendirmesi dışında başka nedenlerle de görevsiz mahkemeye dava açılması mümkündür. Bu durumda mah-

¹⁵ 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 19.12.2006 tarihli ve 26381 sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunla 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun onbeş maddesinde değişiklik yapılmış olup değişiklikler madde metinlerine işlenmiştir. Söz konusu Kanunla; 5271 sayılı kanun dışında, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da, 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nda, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nda ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılmıştır.

kemenin görevsizlik kararı vererek dava dosyasını görevli mahkemeye göndermesinde kamu düzeni bakımından zorunluluk vardır.

Bu düzenleme, CMUK'un 262. maddesi hükmüyle de benzerlik taşımaktadır.

Böylece, doğrudan doğruya veya görevsizlik kararıyla iddianame kendisine gelen mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra, fakat duruşma başlamadan önce, aşağı dereceli mahkemenin görevli olduğu görüşünde ise görevsizlik kararı verebilecektir. Bu durumda iddianameler daha dikkatle incelenerek kabul edilecektir.

Ancak, görevli olduğunu kabul ederek duruşmaya başlamasından sonra, duruşmada suçun hukuki niteliği değiştiği için alt dereceli mahkemenin görevine giren bir yargılamanın söz konusu olduğunu düşünen mahkeme, usul ekonomisi gereği, artık görevsizlik kararı vermeyip yargılamayı tamamlayacaktır. Böylece, 4. maddenin birinci fıkrasında yer alan "6. madde hükmü saklıdır" kuralı da gerçek işlevine kavuşmuş olacaktır. Bu hususlar maddenin değişiklik gerekçesinde açıkça belirtilmiştir.

Bu madde hükmü 250. madde kapsamına giren suçlara bakan ağır ceza mahkemeleri hakkında uygulanmaz.

Madde 5 açıklamasına ve CMK m. 175, 252/1-g'ye bakınız.

Görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri

MADDE 7 - (1) Yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler lükümsüzdür.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

AÇIKLAMA: Madde, görevli olmayan hakimin yaptığı işlemlerin hükümsüz olduğunu belirtmekle, hukuka aykırılık teşkil eden bir işlemin Ceza Muhakemesi Hukuku açısından yaptırımını göstermektedir. Esasen mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi hukuka kesin aykırılık ve mutlak bozma sebebi sayılmıştır (CMK Madde 289/1-d).

CMK m. 3 açıklamasına ve m. 20'ye bakınız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bağlantılı Davalar

Bağlantı kavramı

MADDE 8 - (1) Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır.

(2) Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.

AÇIKLAMA: Maddenin birinci fıkrası, CMUK nun 3. maddesinin karşılığı olup günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrası ise birinci fıkra dışında kalan bağlantılı suç kavramına açıklık getirmektedir. Bu fıkra, CMUK nun 230. maddesinin daha açık bir şekilde düzenlenmiş halidir.

CMK m. 9, 10, 11; ile TCK m. 37-41, 281 ve 283'e bakınız.

Davaların birleştirilerek açılması

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

MADDE 9 - (1) Bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 2. maddesinin 1. fıkrasının günümüz Türkçesiyle yazılmasından ibaret olup Cumhuriyet Savcıları'nın görevlerine yönelik bir düzenlemedir.

ÇKK m. 17/1, Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi halinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülmesini emrettiğinden, davaların birleştirilerek açılması mümkün değildir. Ancak bu kural kesin olmayıp davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi halinde ve mahkemelerin uygun bulmaları koşuluyla açılmış olan davaların birleştirilmesine karar verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür (ÇKK m. 17/3).

CMK m. 10'a bakınız.

Görülmekte olan davaların birleştirilmesi ve ayrılması

MADDE 10 - (1) Kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine veya ayrılmasına yüksek görevli mahkemece karar verilebilir.

(2) Birleştirilen davalarda, bu davaları gören mahkemenin tâbi olduğu yargılama usulü uygulanır.

(3) İşin esasına girdikten sonra ayrılan davalara aynı mahkemede devam olunur.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 4 ve 5. maddelerinin günümüz Türkçesiyle bir arada yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

İddianamenin kabulü ile başlayan kovuşturma evresi, hüküm kesinleşmesiyle sona erer. Bu nedenle istinaf aşamasında da davaların birleştirilmesi veya ayrılması mümkündür.

Maddenin üçüncü fıkrasında "Davanın esasına girmek" terimiyle iddianamenin okunmasından sonraki aşamalar kastedilmektedir.

İİK hükümlerine göre disiplin veya disiplin hapsini gerektiren eylemlere ilişkin davaya icra mahkemesinde bakılması gerekmekte olup bu tür davaların diğer mahkemelerde görülen ceza davaları ile birleştirilmesi mümkün değildir (İİK m. 346).¹⁶

Keza kaçakçılık suçuna ilişkin davanın, sanığın başka suçlarıyla birleştirilmesi de yasaklanmıştır (KMK 30/2).

Buna karşılık 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı kanununun 10. maddesi gereğince memurların ve diğer kamu görevlilerinin suçlarına, bu sıfatı taşımayanların iştirak etmesi halinde birleştirme zorunludur.¹⁷ Asker kişilerle siviller tarafından iştirak halinde işlenen suçlarda da birleştirme zorunludur 353/m. 12). Fakat asker kişi hakkında hem askeri yargıya hem adli yargıya tabi suçlarından dolayı soruşturmaya başlanmış olsa bile, davaların birleştirilmesi mümkün değildir.

CMK m. 9, 175/1, 223/1 ve ÇKK m. 17'ye; İİK m. 346 ve 353'e; 4926 (KMK) m. 30/2'ye bakınız.

¹⁶ İİK'nun 5358 sayılı Kanunla değişik 346. maddesi şöyledir. "Bu Kanun hükümlerine göre disiplin veya disiplin hapsine icra mahkemesi karar verir. İcra mahkemesinin görevine giren bu işler, diğer mahkemelerde görülen ceza davaları ile birleştirilemez."

¹⁷ 4483 sayılı Kanununun 10. maddesi şöyledir: "Bu Kanun kapsamındaki suçların iştirak halinde işlenmesi durumunda memur olmayan, memur olanla; ast memur, üst memurla aynı mahkemede yargılanır."

Geniş bağlantı sebebiyle birleştirme

MADDE 11 - (1) Mahkeme, bakmakta olduğu birden çok dava arasında bağlantı görürse, bu bağlantı 8 inci maddede gösterilen türden olmasa bile, birlikte bakmak ve hükme bağlamak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir.

AÇIKLAMA: Madde CMUK m. 230'un karşılığıdır.

Madde gerekçesinde; *"Madde, 8. maddenin ikinci fıkrasında yer alan hâlleri de kapsamak üzere, bağlantı kavramını genişletmiştir."* açıklamasına yer verilmiştir.

CMK m. 8, 9 ve 10 açıklamasına ve ÇKK m. 17'ye bakınız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yetki

Yetkili mahkeme

MADDE 12 - (1) Davaya bakmak yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir.

(2) Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.

(3) Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse yetki, eserin yayım merkezi olan yer mahkemesine aittir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

(4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan hakaret suçunda eser, mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa, o yer mahkemesi de yetkilidir. Mağdur, suçun işlendiği yer dışında tutuklu veya hükümlü bulunuyorsa, o yer mahkemesi de yetkilidir.

(5) Görsel veya işitsel yayınlarda da bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkilidir.

AÇIKLAMA: Madde CMUK’un 8. maddesinin karşılığıdır. Maddenin 1, 2 ve 3 fıkraları CMUK’un 8. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden ifade edilmesinden ibaret olup uygulama bakımından aralarında bir fark bulunmamaktadır. Dördüncü fıkranın son cümlesi ile beşinci fıkra hükümleri CMUK’da yer almıyordu.

Madde, yargılamanın engelsiz ve kesintisiz olarak yürütülmesini sağlamak için düzenlenmiştir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı davayı yetkili mahkemede açmak zorundadır. Bu hususta hata varsa mahkeme de, bunu araştırır.

Yetkide ana kural, suçun işlendiği yer mahkemesi olarak belirlenmiş, diğer fıkralarda özel durumlarla ilgili yetki kuralına yer verilmiştir.

Üçüncü madde açıklamasında belirtildiği üzere, 353 sayılı kanunun 5530 sayılı kanunla değişik 13. maddesi ile; Askeri Ceza Kanunu’nda yazılı bazı suçların “askeri yargıya tabi olmayan sivil kişiler tarafından barış zamanında işlenmesi halinde, bu kişilerin yargılamalarının adli yargıda, Askeri Ceza Kanunu hükümleri uygulanmak suretiyle yapılacağı”, hükmü getirilmiştir. Dolayısıyla söz konusu askeri suçlara ilişkin davalara suçun işlendiği yer mahkemesinde bakılması gerekmektedir. Ancak bu suçlardan bazıları örneğin; yoklama kaçağı, saklı ve bakaya suçları özellik arz ettiğinden bu suçlarla ilgili olarak

yetkili mahkeme konusunda kısaca açıklama yapılması yararlı görülmüştür.

Askeri mahkemelerin yetkisi, teşkilatında askeri mahkeme kurulan kıta komutanı veya askeri kurum amirinin kadro ve kuruluş itibariyle emirleri altında bulunan kişiler ile adli bakımdan kendisine Milli Savunma Bakanlığı'nca bağlanmış birlik veya askeri kurum mensupları ile sınırlandırılmış olmakla birlikte, 353 sayılı kanun, "*saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçları*" bakımından, söz konusu suçları işleyen kişilerin statülerini dikkate alarak genel kuraldan ayrılmıştır.

Kanununun 21. maddesine 9.10.1996 tarihli ve 4191 sayılı kanunla eklenen üçüncü fıkra hükmüne göre (Bu fıkra 5530 sayılı kanunla değiştirilmiş olup savaş zamanında işlenen saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçlarında askeri mahkemelerin yetkisini düzenlemektedir.) saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçlarından sanık erbaş ve erler ile sevk edildiği eğitim merkezine zamanında katılmamak suretiyle bakaya suçunu işleyen yedek subay aday adayları bakımından, bu kişilerin eğitimlerini takiben verildikleri birlik ve kurumların tabi oldukları askeri mahkeme yetkili idi.

Buna karşılık bunlardan geç iltihak suretiyle bakaya dışında kalan suçları işleyen yedek subay adayları ile askerlik hizmetini döviz veya bedel ödemek suretiyle yerine getirmiş sayılanların ise, kayıtlı buldukları askerlik şubesinin tabi olduğu askeri mahkemede yargılanmaları gerekiyordu (m. 21/4).

Saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçları Askeri Ceza Kanunu'nun 63. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 1. fıkrasının (A) bendinde; bu fiilleri işleyenlerin sevk için kendiliklerinden başvurmalarına, yakalanmalarına ve saklı, yoklama kaçağı veya bakaya kaldıkları süreye göre değişik ceza yaptırımını öngörülmüştür. Bu şekilde olanların kitasına

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

gitmemesi ise ayrı bir suç ("yoldan savuşma" veya "geç iltihak suretiyle bakaya") sayılarak cezalandırılmıştır (AsCK m. 63/1-B). Ayrıca saklı, yoklama kaçağı ve bakaya kalmaksızın askerlik şubesine zamanında gelerek sevk edilenlerden kitasına zamanında katılmayanların eylemleri de 63. maddenin 1. fıkrasının (A) bendi kapsamında bakaya suçunu oluşturmaktadır.

Bu fiiller, failin (yükümlünün) askerlik şubesine veya resmi makamlara kendiliğinden gelerek teslim olması ile, veya yakalanmakla sona erdiklerinden kesintisiz (mütemadi) suç niteliğindedir. Bu konuda duraksama yoktur; Askeri Yargıtayın kararları da bu doğrultudadır. Dolayısıyla suç, failin kendiliğinden geldiği veya yakalandığı tarihte ve yerde işlenmiş sayılır.

Bu değerlendirmeye göre şüpheli, kayıtlı bulunduğu yer askerlik şubesine teslim olmuş veya aynı yerde yakalanmış ise, davaya bu yer mahkemesinde bakılması gerekmektedir. Buna karşılık şüpheli, kayıtlı olduğu askerlik şubesi dışında, başka bir yerde yakalanmış veya teslim olmuş ise bu takdirde davaya, teslim olduğu veya yakalandığı yer mahkemesinde bakılacaktır.

Ancak saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçları, işleniş biçimi ve unsurları itibariyle klasik suçlardan ayrılmaktadır. Her ne kadar, bu suçların oluşması için, maddi ve manevi (kast) unsurlar ile hukuka aykırılık unsurunun bulunmasına ihtiyaç var ise de, hareketten ayrı bir neticenin gerçekleşmesi koşulu aranmamaktadır (1111 sayılı Askerlik Kanunu m. 12, 86, 89 ve 96). Failin suç teşkil eden hareketi; yoklama kaçağında son yoklamasını yaptırmamak, bakaya suçunda son yoklamasını yaptırıp askerliğine karar alınanlardan sevk edileceği tarihte askerlik şubesine gelmemek veya gelip de sevk edildiği birliğe zamanında katılmamak ya da yoldan savuşmak, saklı kalmak suçunda ise, yirmi yaşına girniş olduğu halde kimliğini nüfusa kaydettirmemektir. Özetle her üç suç türünde de fail askere

gitmekten kaçmaktadır. Bir başka ifadeyle, bu askeri suçlar, diğer unsurların da gerçekleşmesi kaydıyla, olumsuzluk ifade eden bir hareketin belirli bir süre devam etmesi ile oluştuğundan, "şekli suç" niteliğindedirler.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Yükümlülerin yoklamalarının yapılması, askerliklerine karar alınması ve askere sevk edilmeleri işlemleri ise kural olarak kayıtlı oldukları askerlik şubelerince yürütülmektedir. Bunun sonucu olarak saklı, yoklama çağı ve bakaya olanların takibi, bunların kayıtlı oldukları askerlik şubeleri tarafından yapılmaktadır. Bunlardan, kayıtlı olduğu askerlik şubesinin bulunduğu yerde yakalanan veya kendiliğinden gelenlerin, şubelerince yoklamaları yaptırılmakta veya askere sevkleri sağlanmaktadır. Kayıtlı oldukları askerlik şubesinin bulunduğu yer dışında yakalananlar ise, yakalandıkları yer askerlik şubesine veya jandarmaya teslim edilmekte, bu şubenin, yükümlünün kayıtlı olduğu askerlik şubesi ile yazışma, telefon veya diğer iletişim araçlarından biriyle bağlantı kurması sonucu ortaya çıkan duruma göre, şüpheli hakkında gerekli işlem yapılmaktadır. Yapılan bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, kolluğun elinde suç soruşturması yapacak bir kayıt ve kanıt bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu suçlarda genel yetki kurallarının uygulanması yarar sağlamayacak, aksine soruşturmayı uzatacak, delillerin toplanmasını güçleştirecek ve sonuçta davaların uzamasına neden olacaktır.

Ayrıca bu tür askeri suçlar nedeniyle bir kimse hakkında bir suç şüphesinden söz edilebilmesi için, o kişinin emsallerinin ilk kafilesinin sevk edilip edilmediğinin bilinmesine, nüfus kaydına, son yoklama çağı pusulasına, sevk için çağrı kağıdına, bunların yükümlüye tebliğ edilip edilmediğinin bilinmesine, tebliğ edilmişse bu tebliğin geçerli olup olmadığının saptanmasına ve nihayet yükümlünün, son yoklamasını yaptırmaması veya sevk için askerlik şubesine gitmemiş olmasıyla ilgili olarak bir mazeret ileri sürmüş ise bu hususun araştırılmasına ihtiyaç vardır. Özetle, bu suçların ispatı "belge delili" ile

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

mümkün olabilmektedir. Halbuki bu belgeler, yani söz konusu suçların kanıtları, kişinin kayıtlı olduğu askerlik şubesinde bulunmaktadır. Soruşturmanın yürütülmesi ve tamamlanması söz konusu belgelerin asıllarının sağlanmasına bağlıdır. Bu belgelerin adli kolluk tarafından askerlik şubesinden istenip getirilmesi ise oldukça zaman alacaktır. Askeri yargıda, bu tür suçlar için özel yetki düzenlemesi yapılmış olmasına rağmen birçok davanın, ya belgelerin eksik gönderilmesinden ya da asılları yerine fotokopi belge gönderilmesi sebebiyle kısa sürede sonuçlandırılmadığı bir gerçektir.

Bu nedenle, yer itibariyle yetkinin kamu düzenine ilişkin olmadığı ve askerî yargıda da özel düzenleme yapıldığı dikkate alınarak adli yargıda da saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçlarıyla sınırlı olmak üzere özel yetki düzenlemesi yapılması ve bu tür suçları işleyenlerin davalarına kayıtlı buldukları askerlik şubelerinin bulunduğu yer mahkemelerinde bakılması yararlı olacaktır.

3167 sayılı kanununun 16. maddesinde öngörülen karşılıksız çek keşide etmek suçuna ilişkin davaya, çekin ibraz edildiği veya şikayetçinin yerleşim yerinin bulunduğu yer asliye ceza mahkemesinde bakılır (3167 Ek m. 16b/1).

13.1.1996 tarihli ve 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'da yazılı suçlarda yetkili mahkeme, karaparanın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Yabancı ülkelerin müsadere talepleri ve Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin kontrollü teslimatına ilişkin yabancı ülke talepleri hakkında karar vermeye Ankara Sulh Ceza Mahkemesi yetkilidir (4208/m.13 (5549/26 ile değişik).

19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 164. maddesine göre; bu Kanunda tanımlanan düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak, işlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme ve zimmet

suçları ile sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, bankacılık ve müşteri sırlarının açıklanması, bankacılık faaliyeti çerçevesinde işlenen nitelikli dolandırıcılık, bu suçların işlenmesi amacıyla yönelik olarak örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak veya bu suçlarla bağlantılı olup da ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlara ait davalar, fiilin işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan (1) numaralı ağır ceza mahkemelerinde görülür. Ancak gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığı'nın teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca bu tür suçlara bakmak üzere o yerlerdeki diğer ağır ceza mahkemelerinin de görevlendirilmesi veya yeni ağır ceza mahkemesi de kurulması mümkündür. Fakat Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararına göre; Bankacılık Kanunu'ndan doğan suçlara bakmakla (İstanbul için), 8 numaralı ağır ceza mahkemesi yetkilendirilmiştir. 5411 sayılı kanunun 1 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olması karşısında, bu kararın herhalde yeniden gözden geçirilmesi ve önceki yetkilendirmeye devam olunması isteniyorsa, yeni bir karar alınması gerekmektedir.

Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi hukuka kesin aykırılık teşkil eder (CMK Madde 289/1-d).

Teşebbüs: TCK m. 35; Zincirleme suç: TCK m. 43; Şikayet: TCK m. 73; Hakaret: TCK m. 125 de düzenlenmiştir.

Suçun işlendiği yer itibarıyla uygulanacak kanun konusunda TCK m. 8, 13 ve 19'a; yetkisiz hakimın yaptığı işlemler için CMK m. 20, 21'e bakınız.

Yetki kurallarının önceden belirlenmesinin, mahkemele-
rin yasallığı ilkesi ve adil yargılanma hakkı ile ilişkisi için m.
3'ün açıklamasına bakınız.

Özel yetki

MADDE 13 - (1) Suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

(2) Şüpheli veya sanığın Türkiye’de yerleşim yeri yoksa Türkiye’de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

(3) Mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK’un 9. maddesinin karşılığıdır. Madde, günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenirken, CMK ile getirilen “şüpheli” kavramı da metne eklenmiştir.

Bu yetki kuralı, suçun işlendiği yerin belli olmaması halinde uygulanabilir. Suçun işlendiği yer belli değilse yetkili mahkeme, bu maddede belirtilen sıraya göre aşamalı olarak belirlenecektir. İlk usul işleminden maksat, Ceza Muhakemesi Hukukuna ilişkin usul işlemlerinin ilkidir; sorgu için çağrı kağıdı çıkarılması, zorla getirme kararı, arama gibi işlemler olup soruşturma evresini de kapsar.

Kişinin yerleşim yeri veya en son adresinin bulunduğu yer, bilgileri Nüfus İşleri ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğü’nden sorularak saptanmalıdır. Çünkü 25/04/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 7. maddesi ile, adres bilgileri nüfus kütüklerinde bulunması gereken bilgiler içinde yer almaktadır.

Ancak Kanunun yayımı tarihinden itibaren adres bilgilerinin kaydedilmesine ilişkin olarak ulusal adres veri tabanının altyapı çalışmaları Türkiye İstatistik Kurumu bünyesinde yapılacak ve kurulacak veri tabanı, Kanunun Geçici 2. maddesinde öngörülen iş ve işlemlerin tamamlanmasından sonra Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’ne devredilecektir.

Ulusal adres veri tabanındaki adres bilgilerinin nüfus kütüklerindeki kişi kayıtları ile ilişkilendirilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasına bağlı kişisel yerleşim yeri adresi kayıtlarının tutulabilmesi ise bu aşamadan sonra mümkün olabilecektir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Binaların numaralandırılması, numaralandırılan binalara ait adreslerin Ulusal Adres Veri Tabanına işlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla İçişleri Bakanlığınca çıkarılan "Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik" 31.07.2006 tarihli ve 26245 sayılı RG'de yayımlanmış olmakla birlikte bu işlemlerin henüz tamamlanmadığı Adalet Bakanlığı'nın 9.10.2006 tarihli duyurularından anlaşılmaktadır. Bu nedenle yerleşim yeri ve adres tespitinin bir süre daha kolluk aracılığıyla araştırılmasında zorunluluk bulunmaktadır.

Yerleşim yeri için MK. m. 19-22'ye ve 5490/m. 7 ve 52'ye; Yakalamanın koşulları için CMK m. 90'a; bakınız.

Yabancı ülkede işlenen suçlarda yetki

MADDE 14 - (1) Yabancı ülkede işlenen ve kanun hükümleri uyarınca Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlarda yetki, 13 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre belirlenir.

(2) Bununla birlikte Cumhuriyet Savcısı'nın, şüphelinin veya sanığın istemi üzerine Yargıtay, suçun işlendiği yere daha yakın olan yer mahkemesine yetki verebilir.

(3) Bu gibi suçlarda şüpheli veya sanık Türkiye'de yakalanmamış, yerleşmemiş veya adresi yoksa; yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvurusu üzerine Yargıtay tarafından belirlenir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

(4) Yabancı ülkelerde bulunup da diplomatik bağışıklıktan yararlanan Türk kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı yetkili mahkeme Ankara mahkemesidir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 10. maddesinin karşılığı olup söz konusu hükmün, Kanunun sistematığına uygun olarak ve günümüz Türkçesiyle ifade edilmesinden ibarettir.

Yabancı ülkede bulunan ve diplomatik bağışıklıktan yararlanan Türk memurlarının işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturmanın 4483 sayılı kanuna¹⁸ göre yapılacağı unutulmamalıdır.

Yabancı ülkede işlenen suçlardan dolayı yargılanma ve uygulanacak kanun konusunda TCK m. 10-14'e ve Yakalama için CMK m. 90'a; ayrıca CMK m. 13/2 ve bu madde açıklamasına bakınız.

Deniz, hava ve demiryolu taşıtlarında veya bu taşıtlarla işlenen suçlarda yetki

MADDE 15 - (1) Suç, Türk bayrağını taşıma yetkisine sahip olan bir gemide veya böyle bir taşıt Türkiye dışında iken işlenmişse, geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan mahkeme yetkilidir.

(2) Türk bayrağını taşıma hakkına sahip olan hava taşıtları ile demiryolu taşıtları hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

¹⁸ 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, 4.12.1999 tarihli ve 23896 sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunda, 2.1.2003 tarihli ve 4778 sayılı (RG: 11.1.2003- 24990) ve 17.7.2004 tarihli ve 5232 sayılı (RG: 31.7.2004- 25539) kanunlarla değişiklik yapılmıştır. 4778 sayılı Kanunla, 2. maddeye bir fıkra eklenmiştir. 5232 sayılı kanunla ise, memurların görev suçlarından dolayı soruşturma ve kovuşturma usulünde esaslı ve önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

(3) Ülke içerisinde deniz, hava veya demiryolu taşıtlarında ya da bu taşıtlarla işlenen suçlarda, bunların ilk ulaştığı yer mahkemesi de yetkilidir.

(4) Çevreyi kirletme suçu, yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk kara suları dışında işlendiği takdirde, suçun işlendiği yere en yakın veya geminin Türkiye'de ilk uğradığı limanın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 11. maddesinin karşılığı olup demiryolu taşıtlarında işlenen suçlar ile TCK nunda yeni düzenlenen çevreyi kirletme suçlarını da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Bağlama limanı, geminin Türk Bayrağı altında sevk ve idare olduğu limandır (TTK m. 819). Suçun Türkiye'de işlenmiş sayılması konusunda TCK m. 8'e; Türk Bayrağını taşıma yetkisine sahip olma için Türk Bayrağı Tüzüğü¹⁹ne ve Çevreyi kirletme suçu için TCK m. 181, 182'ye; bakınız.

Bağlantılı suçlarda yetki

MADDE 16 - (1) Yukarıdaki maddelere göre her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları, yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilir.

(2) Bağlantılı ceza davalarının değişik mahkemelerde bakılmasına başlanmış olursa, Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak koşuluyla, mahkemeler arasında oluşacak

¹⁹ Türk Bayrağı Tüzüğü, Bakanlar Kurulu'nun 25.01.1985 tarih ve 85/9034 sayılı kararı ile yürürlüğe konulmuştur. Tüzük 17.03.1985 tarihli ve 18697 sayılı RG de yayımlanmıştır. Tüzüğe göre, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait Savaş gemileri, Türk bandralı ticaret gemileri ve küçük deniz araçlarında törenle Bayrak çekilir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

uyuşma üzerine, bu davaların hepsi veya bir kısmı bu mahkemelerin birinde birleştirilebilir.

(3) Uyuşmazsa, Cumhuriyet Savcısı veya sanığın istemi üzerine ortak yüksek görevli mahkeme birleştirmeye gerek olup olmadığına ve gerek varsa hangi mahkemede birleştirileceğine karar verir.

(4) Birleştirilmiş olan davaların ayrılması da bu suretle olur.

AÇIKLAMA: Madde CMUK m. 12'nin karşılığıdır.

CMK m. 8-11'e ve bu maddelerin açıklamalarına bakınız.

Yetkide olumlu veya olumsuz uyuşmazlık

MADDE 17 - (1) Birkaç hâkim veya mahkeme arasında olumlu veya olumsuz yetki uyuşmazlığı çıkarsa, ortak yüksek görevli mahkeme, yetkili hâkim veya mahkemeyi belirler.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 13. maddesinde yer alan olumlu yetki uyuşmazlığı ile 18. maddedeki olumsuz yetki uyuşmazlığına ilişkin iki ayrı kuralı bir arada düzenlemekte ve çözüm merciini göstermektedir. Madde, bu tür uyuşmazlıkların çözümü yetkisini ortak yüksek görevli mahkemeye vermiştir.

Ortak yüksek görevli mahkeme, CMUK'a göre Yargıtay iken, CMK bu görevi bölge adliye mahkemesi ceza dairelerine vermiştir. Bu dairelerin görevleri 5235 sayılı kanununun 37. maddesinde sayılmış olup dairenin görevlerinden biri de "Yargı çevresi içerisinde bulunan adli yargı ilk derece ceza mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek"tir (m. 37/f.2). Bununla birlikte 5320 sayılı Kanununun 8. maddesi gereğince İstinaf mahkemelerinin kurulup göreve başlamasına kadar,

yetki uyuşmazlıkları Yargıtay ceza dairelerince çözüme kavuşturulacaktır. Diğer taraftan olumsuz görev uyuşmazlığı üzerine müşterek yüksek görevli mahkemece verilen "merci tayini" kararının kesin olduğuna dair 10.6.1942 gün ve 26/16 sayılı YİBK geçerliliğini korumaktadır.

Yetkisizlik iddiası

MADDE 18 - (1) Sanık, yetkisizlik iddiasını, ilk derece mahkemelerinde duruşmada sorgusundan, bölge adliye mahkemelerinde incelemenin başlamasından ve duruşmalı işlerde inceleme raporunun okunmasından önce bildirir.

(2) Yetkisizlik iddiasına ilişkin karar, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusundan önce, bölge adliye mahkemelerinde duruşmasız işlerde incelemenin hemen başlangıcında, duruşmalı işlerde inceleme raporu okunmadan önce verilir. Bu aşamalardan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi mahkemeler de bu hususta re'sen karar veremez.

(3) Yetkisizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, yetkisizlik iddiasının ileri sürülmesi ile yetkisizlik kararının verilmesinin zamanını ve bu karara karşı kanun yolunu düzenlemektedir. Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nda, yetkisizlik iddiasının zamanı 15. maddede, yetkisizlik kararının verilmesi de 17. maddede düzenlenmişti ve bu düzenlemeye göre yetkisizlik iddiasının iddianamenin okunmasından önce bildirilmesi şarttı. Yeni düzenlemeye göre, yetkisizlik iddiası, sanığın sorgusunun yapılmamış olması koşuluyla, iddianamenin okunmasından sonra da ileri sürülebilecektir.

Sanığın sorgusundan maksat, CMK m. 191 deki usule ilişkin işlemlerin tamamlanmasından sonraki sorgusudur ve istinabe suretiyle sorguyu da kapsar.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Yetkisizlik kararlarına karşı itiraz süresi yedi gündür (m. 268/1). Bölge adliye mahkemelerinde inceleme, CMK m. 279 da düzenlenen ön inceleme ile başlar. İnceleme raporunun okunması konusunda CMK m. 282/a' ya; İtiraz için m. 267-271'e bakınız.

Davanın nakli

MADDE 19 - (1) Yetkili hâkim veya mahkeme, hukukî veya fiilî sebeplerle görevini yerine getiremeyecek hâlde bulunursa; yüksek görevli mahkeme, davanın başka yerde bulunan aynı derecede bir mahkemeye nakline karar verir.

(2) Kovuşturmanın görevli ve yetkili olan mahkemenin bulunduğu yerde yapılması kamu güvenliği için tehlikeli olursa, davanın naklini Adalet Bakanı Yargıtaydan ister.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 14. maddesinin karşılığı olup yalnızca kovuşturma evresinde uygulanabilir.

Davanın nakli için maddede iki grup sebep gösterilmiştir:

1) hukuki ve fiili sebepler. 2) Kamu güvenliğini tehlikeye düşüren sebepler.

I. Birinci fıkrada gösterilen hukuki sebepler, yer itibarıyla yetkili hakim veya mahkemenin hukuki nedenlere bağlı olarak görevini yapmasına imkan kalmayan hakim reddi ve çekinmesi hallerinden ibarettir. Yüksek görevli mahkeme, bölge adliye mahkemesi ceza daireleridir (5235/m. 37/3). Bununla beraber, İstinaf mahkemeleri kurulup göreve başlayıncaya kadar, hukuki ve fiili sebeplerle davanın nakline karar verme yetkisi Yargıtay ceza dairelerine aittir (5320/m. 8). Halbuki ret veya çekinme istemini inceleme yetkisi hakim görev yaptığı mahkemenin derecesine göre asliye ceza veya ağır ceza mahkemesidir.

II. İkinci fıkrada belirtilen Kamu güvenliğinin takdiri, icra gücünün işlevi içinde olacağından, nakil isteminin Adalet Bakanlığı tarafından yapılması uygun görülmüştür. Kovuşturmanın görevli ve yetkili mahkemenin bulunduğu yerde yapılması kamu güvenliği için tehlike oluşturuyorsa, davanın naklini yalnızca Adalet Bakanı Yargıtay'dan isteyebilecektir.

III. Yetkili mahkemeden maksat, m. 12-16 ya göre belirlenen mahkemedir.

Yetkili olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri

MADDE 20 - (1) Yetkili olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler, sadece yetkisizlik nedeniyle hükümsüz sayılmaz.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 19. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir.

İşlemlerin sadece yetkisizlik nedeniyle hükümsüz sayılmayacağından maksat, yetkili merciin söz konusu işlemleri değerlendireceği ve takdirine göre bunları geçerli sayabileceğidir.

Hâkim veya mahkemenin yetkili olup olmadığı, m. 12-16 da belirtilen esaslara göre belirlenir. Görevli olmayan mahkemece yapılan işlemlerin geçerliliği için m. 7'ye bakınız.

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılan işlemler

MADDE 21 - (1) Bir hâkim veya mahkeme, yetkili olmasa bile, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, yargı çevresi içerisinde gerekli işlemleri yapar.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 20. maddesinin karşılığı olup günümüz Türkçesiyle ve söz konusu maddeye benzer şekilde düzenlenmiştir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı, Tasarının 2.maddesinde tanımlanmıştı. Ancak bu kavram, tanımının belirsiz olduğu ve tanımlar maddesinde böyle bir kavrama yer vermenin uygun olmayacağı düşüncesiyle, Adalet Komisyonu tarafından Tasarı metninden çıkarılmıştır. Tasarının 2.madde gerekçesinde "*Gecikmesinde sakınca bulunan hal*", "*derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun, delil, iz, eser ve emarelerinin ortadan kaybolması olasılığının ortaya çıkması*" olarak tanımlanmış, fakat bu halin ilgililerce takdiri gerektiğine de işaret edilmişti.

Gerekli işlem Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine yapılabileceği gibi, mahkeme resen de yapabilir.

CMK m. 20'ye bakınız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi

Hâkimin davaya bakamayacağı hâller

MADDE 22 - (1) Hâkim;

- a) Suçtan kendisi zarar görmüşse,
- b) Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayyımlik ilişkisi bulunmuşsa,
- c) Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,

d) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa,

e) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dahil kan hısımlığı varsa,

f) Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa,

g) Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,

h) Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse,

Hâkimlik görevini yapamaz.

AÇIKLAMA: CMUK'un 21. maddesinin karşılığı olan bu madde, Ceza Muhakemeleri Kanununun sistematığına uygun olarak ve bu Kanunla getirilen kavramlara yer verilmek suretiyle günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmiştir; maddede yer alan, hakimin davaya bakamayacağı hallerden olan "*kayımlık ilişkisi*", CMUK'da yer almıyordu.

Görevi düzenleyen 3. madde açıklamasında da değinildiği üzere, adaletin gerçekleştirilebilmesi ancak adil yargılama ile mümkün olabilir. Adil yargılamanın temel koşulu ise, yargılama makamının yani mahkemenin ve onun üyelerinin bağımsızlık ve tarafsızlığının sağlanmasıdır. Nitekim İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında da "*bağımsız ve tarafsız mahkeme*" den söz edilmiştir. Mahkemelerin bağımsızlığı, Anayasa ve yasalarla güvence altına alınmıştır. Bu konuda AY m. 9 ve 138. maddelerine bakınız.

İnsan Hakları Mahkemesi, sözleşmenin 6/1. maddesinde sözü edilen mahkemelerin tarafsızlığı kavramını, davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı yokluğu; özellikle mahke-

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

menin veya mahkeme üyelerinden bazısının taraflar düzeyinde, onların leh ve aleyhinde bir duyguya ya da çıkara sahip olmaması olarak tanımlamaktadır.

Mahkeme, tarafsızlığı objektif ve sübjektif olmak üzere iki ayrı açıdan ele alıp incelemektedir:

1) Sübjektif tarafsızlık, hakimın birey sıfatıyla kişisel tarafsızlığını ifade eder. Sübjektif açıdan hakimın tarafsız olmadığına karar vermek için somut ve geçerli kanıtların bulunması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle kural olarak hakimın tarafsız olduğu kabul edilir. Bu nedenle hakimın tarafsızlığını kaybettiğini ileri süren, bu iddiasının somut ve inandırıcı kanıtlarını da göstermelidir.

2) Objektif tarafsızlık ise, kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenim yani hak arayanlara güven veren, tarafsız bir görünüme sahip bulunması, tarafsızlığı sağlamak için alınmış bulunan tedbirlerin organın tarafsızlığı konusunda makul her türlü şüpheyi ortadan kaldırır nitelikte olmasıdır. *"Mahkemenin adil olması yetmez; aynı zamanda adil de görünmelidir"* özdeyişi AİHM'in pek çok kararında yer almıştır. Objektif tarafsızlık, mahkemenin kuruluş şekli ve yapısı ile görevin yerine getirilmesi tarzı bakımından olmak üzere iki ayrı açıdan değerlendirilmektedir.²⁰

Ceza Muhakemesi Kanunu, hakimlerin tarafsızlığını sağlamak amacıyla çeşitli güvenceler getirmiştir. Bunlar; hakimın davaya bakmaktan yasaklanması, hakimın reddi ve hakimın çekinmesidir.

Madde, hakimın davaya bakamayacağı halleri göstermektedir. Bu hallerde hakim, davaya bakmaktan yasaklanmak suretiyle *"tarafsızlığı"* güvence altına alınmıştır. Bu çerçevede

²⁰ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 282

hâkimin gördüğü dava ile kişisel ilişkisinin bulunması, taraf tutma açısından mutlak bir karine olarak kabul edilmiştir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Maddede sayılan haller söz konusu ise hâkim kendiliğinden çekilmek zorundadır. Davaya bakması yasaklanan hâkimin karara katılması hukuka kesin aykırılık teşkil eder (CMK in. 289/1-b) ve bozma sebebidir (in. 302/2).

Hâkimin davaya bakmasının yasaklanması, yargılamayı bizzat yürüten ve karar veren hâkim için söz konusu olduğu gibi, istinabe olunan hâkim bakımından da geçerlidir. Keza, gerek hazırlık soruşturmasında gerek son soruşturma aşamasında tanık sıfatıyla dinlenmiş olan bir kimse, aynı davada hâkimlik yapamaz.²¹

Diğer taraftan, aynı davada C. savcılığı yapmak kavramına, Yargıtay üyesinin daha önce Yargıtay C. Savcısı olarak tebliğname düzenlemesi de girmektedir. Bu nedenle aynı davada Yargıtay C. Savcısı olarak tebliğname düzenleyen bir kimse, Yargıtay üyesi seçilmesi halinde, Özel Dairede o davanın müzakeresine katılamaz.²²

Şüpheli, sanık, müdafî ve vekil kavramları: CMK m. 2; Tanıklık: CMK m. 43-61; Bilirkişi: CMK m. 62-73; Adli kolluk ve görevi: CMK m. 164; Hısımlık: MK m. 17, 18'e bakınız.

²¹ YCGK: 3.12.2002 gün ve E. 4MD-291, K. 422 ve YCGK: 23.10.2001 gün ve E. 9MD-229, K. 230; YCGK: 25.5.1987 gün ve E.144, K.314.

Ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 13.6.2006 tarihli ve E. 2006/4 MD - 122, K. 2006/162 sayılı kararında; tanıklığın sübuta ve dolayısıyla sonuca etkili olmadığı durumlarda, aynı olayda tanık olan kişinin davada hakim olarak görev yapmasını yasaya aykırı bulmakla birlikte, bozma sebebi saymamıştır.

²² YCGK 8.6.1999 gün ve E. 6/140, K.156

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Yargılamaya katılamayacak hâkim

MADDE 23 - (1) Bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz.

(2) Aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış bulunan hâkim, kovuşturma evresinde görev yapamaz.

(3) Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 22. maddesinin karşılığı olup genel olarak bu maddeye paralel olarak düzenlenmiştir. Ancak CMUK m. 22'de, sadece "hükme iştirak edilmek"ten söz ediliyordu. Maddede, "karar veya hüküm" denilmek suretiyle bu konuda ortaya çıkabilecek tereddüt ve yanılmanın önlenmesi amaçlanmıştır.

Üçüncü fıkra, Tasarıya "...Aynı uyumsuzluk hakkında daha önce kanaatini belirtmiş olan hakimin daha sonra yargılananın yenilenmesi sürecinde görev yapmasını önlemek" amacıyla Adalet Komisyonu tarafından eklenmiştir. Böylece hakimin tarafsızlığı bu yönüyle de sağlanmak istenmiştir.

Karşılaştırmalı yargılama hukukunda genel ilke, hakimlerin önceden aynı işte soruşturmaya katılmamış olmalarıdır. Karar merciinde bulunan hakimlerin tarafsız kalmalarının koşullarından biri de, bakmakta oldukları davayla ilgili önceden bir fikre ve düşünceye varmış olmamalarıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin 6/1 maddesine dayanarak hakimin daha önce soruşturmaya katılmış olmasını ve soruşturmasını yaptığı davada usul işlemlerine katılmasının, objektif tarafsızlıkla bağdaşmadığı sonucuna varmıştır.

Madde, daha önce aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış olanların, kovuşturma evresinde, karar veya hükme

katılan bir hakimin de kanun yolu aşamasındaki karar veya hükme katılmayacağını düzenlemek suretiyle, mahkemele-
rin fonksiyonel açıdan objektif tarafsızlığını güvence altına
almaktadır. Böylece eylemin iddianamedeki nitelendirmesine
göre görevsizlik kararı veren hakim ile, duruşmadan edindiği
kanaate göre suç niteliğini belirleyerek görevsizlik kararı veren
hakim arasında üst mahkemede yargılamaya katılabilme açı-
sından farklı bir yaklaşım sergileyen 5.12.1977 tarih ve 1977/2-3
sayılı YİBK²³ uygulanamaz hale gelmiştir.

5320/ m. 11'e göre; bu maddenin ikinci fıkrası, 163. madde-
de yazılı haller dışında uygulanamaz. CMK m. 163' deki haller;
suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, sulh
ceza hakimi tarafından yapılan soruşturma işlemleridir.

Soruşturma evresi için CMK m. 157-169'a, Kovuşturma
evresi için CMK m. 175, Yargılamanın yenilenmesi için CMK
m. 311-323'e bakınız.

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin davaya baka-
mayacakları haller için 2949/ m. 46'ya bakınız.

**Hâkimin reddi sebepleri ve ret isteminde bulunabile-
cekler**

MADDE 24 - (1) Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde
reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer
sebeplerden dolayı da reddi istenebilir.

²³ YİBK 11.2.1978 tarihli ve 16197 sayılı RG'de yayımlanmıştır. Yüksek mahkeme bu kararında, eylemin iddianamedeki nitelendir-
mesine göre görevsizlik kararı veren hakimin, eylemle ilgili delil
değerlendirmesi yapmamış olması sebebiyle, üst mahkemede
yargılamaya katılmasının tarafsızlık açısından sakınca bulunma-
dığı sonucuna varmıştır.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

(2) Cumhuriyet Savcısı; şüpheli, sanık veya bunların müdafii; katılan veya vekili, hâkimin reddi isteminde bulunabilirler.

(3) Bunlardan herhangi biri istediği takdirde, karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendisine bildirilir.

AÇIKLAMA: Madde, tarafsızlığı güvence altına alan bir başka kurum, "hakimin reddi" ni CMUK'un 23. maddesine paralel olarak düzenlemektedir.

Yargılamanın dürüst ve hakkaniyete uygun yapılması, hukuk devleti ilkesinin gereğidir. Yargılamanın adil olması için mahkemenin bağımsız olması ve objektif olarak tarafsız bir görünüme sahip olması yetmez. Bunların yanı sıra yargılama makamında görev alan hakimlerin her birinin de tarafsız olmaları gerekir. Bir başka ifadeyle yargılama makamını işgal eden hakimlerin, taraflardan biriyle yakın ilişki içinde olması, aralarında çıkar ilişkisinin bulunmaması gerekir. Bu tür ilişkilerin bulunması, hakimın kişisel olarak taraflı davranmış olabileceği şeklinde yorumlanabileceği gibi, yargılamanın adil ve dürüst bir şekilde yapıldığı hususunda da karşı tarafta kuşku yaratır. Nitekim hakimın tarafsızlığı, adil yargılanma hakkını düzenleyen İHAS m. 6'da da yer almıştır. Bu konuda 22. madde açıklamasına bakınız.

Hakimin davaya bakamayacağı haller dışında kalan "Tarafsızlık konusunda kuşku yaratacak diğer nedenleri önceden belirleme olanağı bulunmadığından, öne sürülecek hâllerin değerlendirilmesi, reddi inceleyecek mercie" aittir. "Ancak ileri sürülecek ret nedeninin nesnel ve akla uygun olması gerekir."

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin reddi konusunda 2949/ m. 47-50'ye bakınız.

Tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı hâkimin reddi isteminin süresi

MADDE 25 - (1) Tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı bir hâkimin reddi, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusu başlayınca; duruşmalı işlerde bölge adliye mahkemelerinde inceleme raporu ve Yargıtayda görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından yazılmış olan rapor üyelere açıklanmaya kadar istenebilir. Diğer hâllerde, inceleme başlayınca kadar hâkimin reddi istenebilir.

(2) Sonradan ortaya çıkan veya öğrenilen sebeplerle duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hâkimin reddi istenebilir. Ancak bu istemin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde yapılması şarttır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 24. maddesinin karşılığı olup ret isteminin süresi, CMUK'a nazaran daha geniş olarak belirlenmiştir. Hâkimin tarafsızlığının yargılamanın tüm evrelerinde korunması zorunlu olduğundan, bu hükümle sonradan ortaya çıkan nedenlere dayanılarak, duruşma bitinceye kadar hâkimin reddinin istenebilmesine olanak sağlanmıştır. İstemin yedi gün içinde ileri sürülmesi koşulu, davanın uzatılmasına yönelik çabaları önlemek için gerekli görülmüştür.

Sanığın sorgusundan maksat, CMK m. 191 deki usule ilişkin işlemlerin tamamlanmasından sonraki sorgusudur. Bölge adliye mahkemelerinde inceleme, CMK m. 279 da düzenlenen ön inceleme ile başlar. İnceleme raporunun okunması konusunda CMK m. 282/a'ya bakınız.

Ret isteminin usulü

MADDE 26 - (1) Hâkimin reddi, mensup olduğu mahkemeye verilecek dilekçeyle veya bu hususta zabıt kâtibine bir tutanak düzenlenmesi için başvurulması suretiyle yapılır.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

(2) Ret isteminde bulunan, öğrendiği ret sebeplerinin tümünü bir defada açıklamak ve süresi içinde olguları ile birlikte ortaya koymakla yükümlüdür.

(3) Reddi istenen hâkim, ret sebepleri hakkındaki görüşlerini yazılı olarak bildirir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 25'in karşılığıdır.

Reddi istenen hakimin, ret sebepleri hakkındaki görüşlerini bildirmesi, CMUK m. 25'de mahkemece kendisinden açıklama istenmesi halinde söz konusu idi ve bildirim yazılı olması koşulu da yoktu. Ayrıca yeminin delil olmayacağına ilişkin CMUK'un 26/2. fıkra hükmünün de, ceza yargılamasında her şey delil olabileceği düşüncesiyle madde metnine alınması gereksiz görülmüştür. Her iki madde arasında diğer hususlarda farklılık yoktur.

Hâkimin reddi istemine karar verecek mahkeme

MADDE 27 - (1) Hâkimin reddi istemine mensup olduğu mahkemece karar verilir. Ancak, reddi istenen hâkim müzakereye katılamaz. Bu nedenle malıkeme teşekkül edemezse bu hususta karar verilmesi;

a) Reddi istenen hâkim asliye ceza mahkemesine mensup ise bu mahkemenin yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesine,

b) Reddi istenen hâkim ağır ceza mahkemesine mensup ise o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için (1) numaralı daireye; o yerde ağır ceza

mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise, en yakın ağır ceza mahkemesine, aittir.

(2) Ret istemi sulh ceza hâkimine karşı ise, yargı çevresi içinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi ve tek hâkime karşı ise, yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesi karar verir.

(3) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin başkan ve üyelerinin reddi istemi, reddedilen başkan ve üye katılmaksızın görevli olduğu dairece incelenerek karara bağlanır.

(4) Ret isteminin kabulü halinde, davaya bakmakla bir başka hâkim veya mahkeme görevlendirilir.

AÇIKLAMA: Maddede, CMUK'un 26. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesinde yer alan "*Ret olunan hâkim, ret talebinin haklı olduğunu kabul ederse ret talebi hakkında bir karar verilmez.*" hükmüne yer verilmemiş, böylece, her hâlde merciin karar vermesi zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca para cezasını öngören 4. fıkra da Adalet Komisyonu tarafından madde metninden çıkarılmıştır.

Bu düzenlemeye göre merci, ret istemini kabul ettiği takdirde, davaya bakmakla bir başka hakimi görevlendirebileceği gibi, davanın nakline de karar verebilecektir. O yerde reddedilen hakimden başka bir hakimin bulunmaması halinde herhalde davanın nakline karar verilecektir.

Ret istemi varsa, önce bu husus karara bağlanmalıdır. Bu konuda karar verilmeden hüküm kurulması bozma sebebidir.²⁴

CMK m. 19 açıklaması ile 25 ve 26. maddelere bakınız.

²⁴ YCGK: 27.5.1997gün ve E. 1/105, K. 128

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Ret istemi üzerine verilecek kararlar ve başvurulacak kanun yolları

MADDE 28 - (1) Ret isteminin kabulüne ilişkin kararlar kesindir; kabul edilmemesine ilişkin kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir. İtiraz üzerine verilen ret kararı hükümle birlikte incelenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 27. maddesinin karşılığı olmakla beraber, itiraz üzerine verilen ret kararlarının hükümle birlikte incelenmesine olanak vermesi bakımından, önceki düzenlemeden farklıdır.

Geçerli şüphe nedeniyle hakkındaki ret istemi kanuna aykırı olarak reddedilen hakimin hükme katılması temyiz sebebi ve hukuka kesin aykırılık teşkil eder (CMK m. 289/1-c). Ayrıca m. 29, 267, 268 ve 280'e bakınız.

Reddi istenen hâkimin yapabileceği işlemler

MADDE 29 - (1) Reddi istenen hâkim, ret hakkında bir karar verilinceye kadar yalnız gecikmesinde sakınca olan işlemleri yapar.

(2) Ancak, hâkimin oturum sırasında reddedilmesi hâlinde, bu konuda bir karar verilebilmesi için oturuma ara vermek gerekse bile ara vermeksizin devam olunur. Şu kadar ki, 216 ncı madde uyarınca tarafların iddia ve sözlerinin dinlenilmesine geçilemez ve ret konusunda bir karar verilmeden reddedilen hâkim tarafından veya onun katılımıyla bir sonraki oturuma başlanamaz.

(3) Ret isteminin kabulüne karar verildiğinde, gecikmesinde sakınca bulunan hâl nedeniyle yapılmış işlemler dışında, duruşma tekrarlanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 28. maddesinin karşılığı olup içerik itibarıyla her iki hüküm arasında farklılık bulunmamaktadır.

Hâkimin reddi isteminin kabul edilmemesi hâlinde, yapılmış olan işlemler geçerliliğini sürdürür. Ret isteminin kabulüne karar verildiği takdirde, gecikmesinde sakınca olması nedeniyle yapılmış işlemler dışındaki işlemlerin tekrarlanması zorunludur.

CMK m. 24-28 ve 216'ya bakınız. Gecikmesinde sakınca bulunan hal konusunda m. 21 açıklamasına bakınız.

Hâkimin çekinmesi ve inceleme mercii

MADDE 30 - (1) Hâkim, yasaklılığını gerektiren sebeplere dayanarak çekindiğinde; merci, bir başka hâkimi veya mahkemeyi davaya bakmakla görevlendirir.

(2) Hâkim, tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebepler ileri sürerek çekindiğinde, merci çekinmenin uygun olup olmadığına karar verir. Çekinmenin uygun bulunması halinde, davaya bakmakla bir başka hâkim veya mahkeme görevlendirilir.

(3) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılan işler hakkında 29 uncu madde hükmü uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 29. maddesinin karşılığıdır. CMUK'da, hakimin yasaklılığını gerektiren sebeplere dayanarak çekinmesi düzenlenmemiştir. Bununla birlikte üçüncü fıkrada, bazı haller, bir hakimin hakimlik görevini yapmaktan yasaklı olduğu şüphesini uyandırır, ret istemini incelemeye yetkili mercii bu hususu kendiliğinden inceleyip gerekli kararı vereceği hükmüne yer verilmiştir.

KAPSAM,
TANIMLAR,
GÖREV
VE YETKİ

Maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre verilmesi gereken davanın nakli kararlarıyla ilgili olarak 19 ve 27. madde açıklamalarına bakınız.

Gecikmesinde sakınca bulunan hal konusunda m. 21 açıklamasına ve ayrıca CMK m. 22, 23, 24'e bakınız.

Ret isteminin geri çevrilmesi

MADDE 31 - (1) Mahkeme, kovuşturma evresinde ileri sürülen hâkimin reddi istemini aşağıdaki durumlarda geri çevirir:

a) Ret istemi süresinde yapılmamışsa.

b) Ret sebebi ve delili gösterilmemişse.

c) Ret isteminin duruşmayı uzatmak amacı ile yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa.

(2) Bu hâllerde ret istemi, toplu mahkemelerde reddedilen hâkimin müzakereye katılmasıyla, tek hâkimli mahkemelerde de reddedilen hâkimin kendisi tarafından geri çevrilir.

(3) Bu konudaki kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 29/ A maddesine paralel olarak düzenlenmiştir.

Ret isteminin geri çevrilmesi kararına itirazın reddedilmesi, hakimin reddi isteminin istinaf ve temyiz başvurusunda bozma sebebi olarak ileri sürülmesine engel değildir.²⁵

Ret isteminin süresinde yapılmamasından maksat, 25. maddede belirtilen süreler içinde ve herhalde ret sebebinin

²⁵ Aksi görüş için bkz., Şahin, s. 145, 146.

öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde istemde bulunulmamış olmasıdır. Ret sebepleri ve delillerinin de m. 26/2'ye uygun şekilde gösterilmiş olması gerekir; aksi halde istemin geri çevrilmesine karar verilecektir.

CMK m. 25, 26/2, 28, 267 ve 268'e bakınız.

Zabıt kâtibinin reddi veya çekinmesi

MADDE 32 - (1) Bu Bölümde yazılı hükümler zabıt kâtipleri hakkında da uygulanır.

(2) Zabıt kâtibinin reddi veya kendisinin reddini gerektiren sebepleri bildirerek görevden çekinmesi hâlinde gereken karar, yanında çalıştığı mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilir.

(3) Aynı işte zabıt kâtibinin hâkim ile birlikte reddi istemi hakkında veya çekinmelerine karar verecek merci, hâkime göre belirlenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 30. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından her iki hüküm arasında fark bulunmamaktadır.

CMK m. 27'ye bakınız.

İKİNCİ KISIM

KARARLAR, AÇIKLANMASI VE TEBLİĞİ, SÜRELER VE ESKİ HÂLE GETİRME

BİRİNCİ BÖLÜM

Kararlar, Açıklanması ve Tebliği

Kararların verilmesi usulü

MADDE 33 - (1) Duruşmada verilecek kararlar, Cumhuriyet Savcısı, duruşmada hazır bulunan müdafî, vekil ve diğer ilgililer dinlendikten; duruşma dışındaki kararlar, Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra verilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 31. maddesinin karşılığı olmakla birlikte her iki hüküm arasında C. Savcısının "*davanın tarafı*" olması bakımından fark vardır. CMUK'un 31. maddesi, duruşma sırasındaki kararların iki taraf dinlendikten sonra verileceğini hükme bağlamış, ayrıca C. Savcısından söz etmemiştir. C. Savcısının yazılı veya sözlü mütalaası sadece duruşma dışındaki kararların verilmesinde söz konusu idi.

Bu madde, tasarının "*Kararların nasıl verileceği*" başlıklı 34. maddesinde yer almıştı. Madde metninde de kararların

"Cumhuriyet Savcısı ve taraflar" dinlenildikten sonra verileceği belirtilmişti. Adalet Komisyonu tarafından madde başlığı, yazılı olduğu şekilde, "taraflar" ibaresi de "duruşmada hazır bulunan müdafii, vekil ve diğer ilgililer" olarak değiştirilmiştir. Böylece Kanun teknik anlamda taraf kavramını kabul etmemiştir. Yapılan değişiklikle ilgili olarak Adalet Komisyonu raporundan "Cumhuriyet Savcısı'nın, ceza muhakemesinde taraf kavramının dışında tutulmak istendiği" anlaşılmaktadır. Kanunun C. Savcısını "taraf" kavramının dışında tutarak onu ayrı bir konumda ele alması, yasanın benimsediği sistemin gereği olmakla birlikte, iddia ve savunmanın eşitliği ilkesine, bir başka ifadeyle İnsan Hakları Sözleşmesi'nin garanti altına aldığı silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğu gibi, bu açıdan bakıldığında CMUK'a göre daha geri bir düzenlemedir ve reform anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Duruşma dışındaki kararlarda sadece C. Savcısının görüşünün alınmasının silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğu, halbuki işlem den haberi olmayan tarafın bilgilendirilerek görüşünün sorulması yönünde bir düzenlemenin-soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemesi koşuluyla- uygun olacağı ileri sürülmektedir.²⁶ Duruşma dışında C. Savcısının görüşü alınmak suretiyle verilen kararlara, şüpheli veya sanığın gözlem altına alınması CMK m. 74, şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması CMK m. 75, mağdurun beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması CMK m. 76 örnek olarak gösterilebilir.

Diğer ilgililerden maksat, sanık ve katılan gibi davanın tarafı olan kimselerdir. Müdafii ve vekil kavramları için CMK m. 2'ye ve bu kavramlarla ilgili açıklamaya bakınız.

²⁶ Güzel, Ali, (Düzgün Yargılanma Hakkı ve silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma) Tebliğ, Adli Bir Organ Olarak Savcılık, Ankara 2006 s. 254

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

Kararların gerekçeli olması

MADDE 34 - (1) Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır. Gerekçenin yazımında 230 uncu madde göz önünde bulundurulur. Kararların örneklerinde karşı oylar da gösterilir.

(2) Kararlarda, başvurulabilecek kanun yolu, süresi, mercii ve şekilleri belirtilir.

AÇIKLAMA: Maddenin birinci fıkrası, CMUK'un 32. maddesinde düzenlenmişti. İkinci fıkra hükmüne, hukuk devleti ilkesinin, adil yargılanma hakkının ve Anayasa'nın 40/2. maddesi hükmünün gereği olarak maddede yer verilmiştir.

Gerekçe gösterme zorunluluğu, özellikle kanun yoluna başvurma olanağı bulunan kararlar bakımından, dürüst bir yargılamanın gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, karar ve hükümlerin gerekçeli olmasını, yargılamanın hakkaniyete uygunluğu bakımından önemli unsur olarak görmekte, 6. maddenin 3. fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde güvence altına alınan savunma hakkının yerinde kullanılmasıyla bağlantılı olarak değerlendirmektedir.²⁷ Fakat hüküm gerekçesinin içeriği bakımından hüküm mahkemelerinin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğunu da kabul etmektedir.²⁸ Buna karşılık sahip olduğu hakların tamamının sanığa hatırlatılmasını, dürüst bir yargılamanın gereği olarak görmektedir.

Karar terimi, hakimlik kararı ve mahkeme hükmünü, kanun yolu kavramı, olağan ve olağanüstü kanun yollarını kapsamaktadır. Olağanüstü kanun yollarından, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesinde süre söz konusu

²⁷ Gözübüyük/Gölcüklü, s293 (530).

²⁸ Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 114 (No. 137). Hüküm gerekçesinin içeriği için m. 230 açıklamasına bkz.

değilse de, Yargıtay C. Başsavcısı'nın sanık aleyhine itiraz yetkisi 30 günlük süreyle sınırlıdır (m. 308).

Kararlarda başvurulabilecek kanun yolu, süresi, mercii ve şekillerinin belirtilmesinin kaynağını da hukuk devleti ilkesinde aramak gerekir. Çünkü kişiye haklarının bildirilmesi halinde yargılamanın dürüst ve hakkaniyete uygun yapıldığından söz edilebilir. Bu bağlamda hüküm sanığın yüzüne karşı verilmiş olsa bile, "*Usulen tefhim edildi*" denilmesi yetmez; kanun yolu, süresi, mercii ve şekilleri açık olarak bildirilmeli ve bildirildiği hususu da tutanağa dolayısıyla hüküm fıkrasına açık bir şekilde yazılmalıdır (m. 231/2). Örnek vermek gerekirse, sanığın yüzüne karşı karar verildiği halde, kısa karara "*tebliğden itibaren 7 gün içinde temyiz yolu açık olmak üzere*" şeklinde yazılması halinde bu hükmün gereği yerine getirilmiş sayılmaz. Bu durum eski hale getirme sebebidir.

Kararda, verilen karara karşı kanun yolunun açık olduğu belirtilmiş, fakat kanun yolunun türünün ne olduğu açıklanmamış ise, bu husus kanuna aykırılık teşkil etmesine rağmen, başlı başına bozma sebebi sayılmaz. Fakat eski hale getirme isteminde bulunulmuş olmak kaydıyla, süre dışı yapılan kanun yolu başvurusunun geçerli olması sonucunu doğurur. Çünkü, kanun yolunun belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz (m. 264). Örneğin, verilen karar, temyiz edilebilen kararlardan olmasa rağmen, itiraz yolunun açık olduğu bildirilmiş ve sanık tarafından itiraz kanun yoluna başvurulmuş ise, bu başvuru 264. madde gereğince geçerli olup temyiz başvurusu sayılacaktır; başvurunun yapıldığı merci, başvuruyu görevli ve yetkili olan mercie gönderecektir. Mercii gösterilmemiş olması halinde de durum aynıdır. Ancak kanun yolu kapalı ise, kararda bunun belirtilmemiş olması, başvuruda bulunana bir hak vermez.

Buna karşılık, kararda, kanun yolunun süresinin gösterilmemesi, yapılan bir kanun yolu başvurusunun, eski hale

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

getirme süresi içinde yapılmış olması kaydıyla, süresi içinde yapılmış sayılmasını gerektirir. Çünkü kanunda, kanun yoluna başvuru hakkının bildirilmemesi, eski hale getirme sebebi olarak düzenlenmiştir (40/2). Anılan maddede geçen "bildirmeme" kavramının, kanun yolu süresinin bildirilmemesini de kapsadığını kabul etmek gerekir. Bu nedenle, kanun yoluna başvurma isteminin süresinde kabul edilebilmesi için, başvurunun, işlem veya kararın öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde yapılmış olması şart ve yeterlidir. Yargıtay da, davadan haberdar olması olanağı verilmeyen şikayetçinin, haricen öğrenir öğrenmez vermiş olduğu dilekçe ile katılma ve temyiz isteminde bulunmasının, eski hale getirme olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret ederek, davaya katılan olarak kabulüne karar verilmek suretiyle hükmün temyizen incelenmesi gerektiğine karar vermiştir.²⁹

Askeri Yargıtaya göre ise, Anayasa'nın 40/2. maddesindeki düzenlemenin yargı organlarını da bağlayacağı, 353 sayılı kanunda ayrı bir yasal düzenlemeye gidilmeden, yüze karşı yapılan tefhimlerde olduğu gibi, tebliğ edilecek hükümlerde de kanun yoluna başvurmanın mümkün olup olmadığının, mümkünse şekli, mercii ve süresinin yazılması gerektiği kabul edilmelidir. Bu konuların kararda yer almaması halinde, kararın tebliği için çıkartılan tebliğ mazbatasında belirtilen konulara yer verilmesi suretiyle bu eksikliğin giderilmesi olanağı vardır. Tebliğ evrakında da bu bilgilere yer verilmemesi halinde, usulüne uygun olarak yapılmış bir tebligattan söz edilemez; dolayısıyla bu tebligata dayanılarak verilen kesinleşme şerhi yok hükmündedir ve kanun yolu için öngörülen süre henüz başlamamıştır.³⁰

Sonuç değişmemekle birlikte kanaatimizce burada tebligatın usulüne uygun yapılmaması değil, sanığa sahip olduğu

²⁹ YCGK: 24.6.1997 - 2/118-111

³⁰ AsYDİK. 29.12.2005 - 104/117

haklarının hatırlatılmaması, bildirilmemesi söz konusudur. Bir başka ifadeyle İHAS 6. maddesinin 1. fıkrası ile 3. fıkrasının (b) ve (c) bentleri ihlal edilmiştir. Bu nedenle kanun yolu süresinin sanık açısından başlamış olmasının sebebi tebligatın usulsüz olması değil, haklarının sanığa bildirilmemiş olmasıdır.

Kanunun, başvurunun belirli bir şekilde yapılmasını geçerlik koşulu saydığı hallerde, kararda bu husus açıklanmamış ve ilgili de bu koşula uymaksızın kanun yoluna başvurmuş ise, yapılan başvuru geçerli sayılmalıdır. Çünkü hak ve yükümlülüklerini bilmeyen bir kimseden istenilen koşullara uyması beklenemez.

AY m. 40/2, 141/3; CMK m. 224/2, 230, 231/2, 232, 260-265, 266, 267, 272, 273, 286, 291 ve 296'ya bakınız.

Kararların açıklanması ve tebliği

MADDE 35 - (1) İlgili tarafın yüzüne karşı verilen karar kendisine açıklanır ve isterse kararın bir örneği de verilir.

(2) (Değişik ibare: 25.5.2005 - 5353/m. 1 ile) Koruma tedbirlerine ilişkin olanlar hariç, aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hâkim veya mahkeme kararları, (...) ³¹ hazır bulunamayan ³² ilgisine tebliğ olunur. ³³

³¹ Maddenin ilk metninde ikinci fıkrada (...) içinde "hukuken geçerli mazerete dayanarak" ibaresi yer alıyordu. 5353 değişikliği ile bu ibare madde metninden çıkartılmıştır.

³² İlk metinde yanlışlıkla "bulanmak" eyleminden türemiş olan "bulanamayan" ibaresi yer alıyordu. Bu ibare, metne işlendiği gibi "bulunamayan" olarak değiştirilmiştir.

³³ Tebliğ, sözlük anlamıyla bildirme, götürme, taşıma anlamına gelmektedir. Tebligat ise tebliğin çoğuludur; "Bildirimler, duyurular" demektir (Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi). Hukuk sözlüğünde tebligat; hukuki bir işlemin ilgili bir kimse-

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

(3) İlgili taraf serbest olmayan bir kişi veya tutuklu ise tebliğ edilen karar, kendisine okunup anlatılır.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 33. maddesinin karşılığı olup birinci fıkra, söz konusu maddenin birinci fıkrası ile içerik bakımından aynıdır. İkinci fıkra, tebliğ edilecek kararlar bakımından, koruma tedbirlerine ilişkin olanları ayırık tutmuştur. CMUK'un ikinci fıkrasında böyle bir ayırıma gidilmemiş, diğer kararların tebliğ olunacağı belirtilmişti.

Kararların ilgisine bildirilmesi veya tebliği de adil yargılanma hakkının gereği olup AİHM tarafından silahların eşitliği ilkesi kapsamında değerlendirilmektedir.³⁴

Serbest olmayan kişiden maksat, Kanunun öngördüğü işlemler çerçevesinde yakalanmış, gözaltına alınmış veya bu maksatla bir yerden bir başka yere götürülmekte olan kişinin durumudur (Madde gerekçesi). Adli kontrol altında tutulan kimse işlem yapma özgürlüğüne sahip olduğundan, durumu bu kapsamda değerlendirilemez.

Tutuklu ve hükümlülere ait tebliğlerin yapılması, kurum müdür veya görevlileri tarafından sağlanır (Teb K m. 19, Tüz m. 25/1).

Teb K m. 8, 11, 14, 19, Teb Tüz m. 10 ve 25/1; CMK m. 84/4, 87/4, 91/3, 95, 96, 107, 128/6, 7, 137/4, 142/5, 145, 147/1-d, 155, 172, 181, 195, 198/1, 223, 226, 235, 231, 241/1, 248/1, 252/1-h, 270, 277/1, 278, 293/2, 297/1, 307/2'ye bakınız.

nin bilgisine sunulması için, yetkili makamın yasa ve yöntemine (usulüne) uygun bir biçimde yazı ile veya ilanla yaptığı bildirim işlemidir (Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü 7. Bası Ankara 1986). Tebliğ, tebliği gereken karar, hüküm veya her türlü evrakın bir nüshasının veya onaylı bir benzerinin tebliğ olunacak kimseye verilmesini ve bu işlemin tutanağa bağlanmasını zorunlu kılar (Teb K m. 8, Teb T m. 10).

³⁴ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 292, 293 (529/b).

Tebliğat ve yazışma usulü

MADDE 36 - (1) Mahkeme başkanı veya hâkim, her türlü tebliğatı, tüm gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri veya kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili yazışmaları yapar.

(2) İnfaz edilecek kararlar, Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.

AÇIKLAMA: CMUK tebliğat işlerinin Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılacağını hükme bağlamıştı (CMUK m. 34, 207/1).

Yeni düzenlemeyle yazışmalar da dahil tüm tebliğat işlerinin doğrudan doğruya mahkeme başkanı tarafından yapılması kabul edilmiştir.

Mahkemelerce verilen mahkumiyet kararlarının ve infazın kimin tarafından izleneceği 5275 sayılı kanunun 5. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, mahkeme, kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı cezaya ilişkin hükmü, C. Başsavcılığı'na gönderir. Cezanın infazı C. Savcısı tarafından izlenir ve denetlenir.

Mahkemelerce hükmedilen idari para cezalarının infazı ile ilgili 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nda, bu hükme aykırı bir düzenleme olmadığından, bunların da C. Savcısı tarafından izlenip denetlenmesi gerekir.³⁵

CMK in. 43, 62, 176/2, 3 ve 226/4, 277, 278, 281, 297, 299/1; CGTİK in. 1, 5 ve 99; MK m. 11, 12, 47 ve Teb K m. 9, 10, 11, 12, 22, 23 ve 59'a bakınız.

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

³⁵ 2. CD 28.11.2006 - E. 2006/7710, E. 2006/19155

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

Tebliğat usulleri

MADDE 37 - (1) Tebliğat, bu Kanunda belirtilen özel hükümler saklı kalmak koşuluyla, ilgili kanunda belirtilen hükümlere göre yapılır.

(2) Uluslararası andlaşmalar, yazılı belgelerin doğrudan doğruya postayla veya diğer iletişim araçlarıyla gönderilmesini kabul ettiğinde; yurt dışına yapılan tebliğat, iadeli taahhütlü posta veya diğer iletişim araçları ile gerçekleştirilir.

AÇIKLAMA: CMUK'un 35. maddesi, tebliğatın 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümlerine göre yapılacağını hüküm altına almış, başka bir ayrıntıya yer vermemiştir.

Mevzuatımızda adli tebliğatın ne şekilde yapılacağını ve tebliğat usullerini 19.02.1959 tarih ve 7201 sayılı Tebliğat Kanunu³⁶ ile 5.10.1987 tarihli Tebliğat Tüzüğü³⁷ ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Ayrıca tebliğat yapmakla görevli memurlara yol gösteren "*Postada Tebliğat İşlemleri Rehberi*" de 1.10.1989 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.³⁸ Ancak CMK'da özel hü-

³⁶ Tebliğat Kanunu 19.02.1959 tarihli ve 10139 sayılı RG de yayımlanmış olup yürürlük hükmü (m. 63) gereğince bu tarihten altı ay sonra 19.08.1959 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun bazı hükümleri 6.06.1985 tarih ve 3220 sayılı (RG:15.06.1985-18785) ve 19.03.2003 tarih ve 4829 sayılı (RG:27.03.2003-25061) kanunlarla değiştirilerek Kanun'un günümüz şartlarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

³⁷ Tebliğat Tüzüğü 5.10.1987 tarihli ve 19655 sayılı RG de yayımlanmıştır. Tebliğat Kanunu'nun uygulanmasını göstermek amacıyla hazırlanıp 11.09.1959 tarihinde yürürlüğe konulan Tebliğat Nizamnamesi, Kanunda yapılan değişiklikler nedeniyle bu Tüzükle yürürlükten kaldırılmıştır.

³⁸ Bu rehber, Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü Posta Daire Başkanlığının 1.10.1989 tarih ve Ş.K.1/D 32593-4, 77 numaralı Genelgesi ile yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

küm varsa tebligat bu hükme göre yapılacaktır; Örnek CMK m. 176/3.

Tebligatın, Tebligat Kanunu ve Tüzüğü'nün öngördüğü usule uygun olarak yapılması tebligat memurunun görevi ise de, tebligat çıkararak makamın da tebliğ evrakını Tebligat Kanunu'nun 9 ve 59. maddelerine uygun olarak hazırlaması ve davetiyeye muhatabın kimliğini doğru olarak yazması, yargılamanın kısa sürede sonuçlandırılması açısından son derecede önemlidir.

Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri'nin Kalem Hizmetleri'nin Yürütülmesine Dair Yönetmelik, yokluklarında verilen kararların tebliğe çıkarılmasından yazı işleri müdürlerini sorumlu tutmuştur (m. 86). Bu bağlamda iddianamelerin tebliğe çıkarılması da yazı işleri müdürü tarafından takip edilmesi gereken bir görevdir.

Tebligat, kural olarak tebliğ yapılacak olan kişiye bilinen en son adresinde yapılır (Teb K m. 10). En son adresin tespitinde dava dosyasındaki kayıtlar esas alınır. Bu nedenle şüpheli veya sanığın kimlik tespiti yapılırken (m. 147 ve 191), diğer kimlik bilgilerinin yanında oturduğu ev ve iş adresleri açık ve tereddüde yer vermeyecek bir biçimde kendilerinden sorulup tutanağa yazılmalıdır. Bu işlem, yakalama halinde, yakalananın kimliğinin yakalama tutanağına (m. 97) yazılmasında da geçerlidir.

Maddenin ikinci fıkrası ile de yargılama işlemlerinin, Uluslararası andlaşmaların kabul ettiği durumlarda, iadeli taahhütlü posta veya diğer iletişim araçlarıyla ilgililere tebliği öngörülmüştür.

CMK m. 155, 172, 173, 176/1, 177, 179, 191/3a, 196/2, 233, 235 ve 252/1-h' ye; 19.3.1985 - 3167/m. 12; 5187/m. 29'a; YGİY m. 12, 23 ve İfade Alma Tutanağına (Ek- D)'ye bakınız.

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılan tebligat

MADDE 38 - (1) Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılan tebligat, tebliği gereken evrakın aslının verilmesi suretiyle olur. Tebliğ ile bir süre işlemeye başlıyorsa verildiği gün, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından evrakın aslına yazılır.

AÇIKLAMA: Cumhuriyet Savcısına tebligatı düzenleyen CMUK'un 38. maddesi, Tebligat Kanunu'nun 62. maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na tebligat, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 43. maddesi ile benzer şekilde düzenlenmişti.³⁹

Tebliği gereken evrakın aslına, verildiği tarihin yazılmasının sebebi, tebliğ ile başlayan sürenin hesabında tereddüdü ortadan kaldırmaktır.

Teb K m. 43'e; CMK m. 39, 270, 271, 275/2, 277, 297 ve 319/2'ye bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

Süreler ve Eski Hâle Getirme

Sürelerin hesaplanması

MADDE 39 - (1) Gün ile belirlenen süreler, tebligatın yapıldığının ertesi günü işlemeye başlar.

³⁹ 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 43. maddesi şöyledir: "Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılacak tebligat, tebliğ olunacak varaka aslının kendisine gösterilmesiyle olur. Bu tebliğ bir mehile başlangıç olacaksa, Cumhuriyet Başsavcısı gösterildiği günü varakanın aslına işaret ve imza eder."

(2) Süre, hafta olarak belirlenmiş ise, tebligatın yapıldığı günün, son haftada isim itibarıyla karşılığı olan günün mesai saati bitiminde sona erer.

(3) Süre, ay olarak belirlenmiş ise tebligatın yapıldığı günün, son ayda sayı itibarıyla karşılığı olan günün mesai saati bitiminde sona erer. Son bulduğu ayda sayı itibarıyla karşılığı olan gün yoksa; süre, ayın son günü mesai saati bitiminde sona erer.

(4) Son gün bir tatile rastlarsa süre, tatilin ertesi günü biter.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 39 ve 40 maddeleri hükümlerinin karşılığı olup içerik bakımından neredeyse birbirinin aynıdır. Tek fark, HUMK'un 164. maddesinin uygulanması konusundadır. Bu düzenlemeye göre HUMK m. 164 hiç bir şekilde dikkate alınmayacaktır.

İlanen tebligatta, ilanen tebliğe karar veren merci, daha uzun bir süre tayin etmemiş ise, tebliğ, son ilan tarihinden itibaren yedi gün sonra yapılmış sayılır (Teb K m. 31). Usulüne aykırı olarak yapılan tebliğlerde, muhataabın beyan ettiği tarih, tebliğ tarihi olarak kabul edildiğinden (Teb K m. 32), sürelerin belirlenmesinde bu hükmün dikkate alınması gerekir.

CMK m. 42, 173, 174, 176, 253/5, 263/4, 268/1, 273/2, 3, 291/2, 293/2, 308'e bakınız.

Eski hâle getirme

MADDE 40 - (1) Kusuru olmaksızın bir süreyi geçirmiş olan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir.

(2) Kanun yoluna başvuru hakkı kendisine bildirilmemesi halinde de, kişi kusursuz sayılır.

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

AÇIKLAMA: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, yapılan bir tebliğden kusuru olmaksızın haberdar olmamayı eski hale getirme sebebi olarak düzenlemiş, fakat kanun yoluna başvurma hakkının bildirilmemesi konusunda bir hüküm getirmemişti (CMUK m. 41).

Tasarıda eski hale getirme sebepleri "*Mücbir nedenler veya beklenilmeyen veya sakınılması olanağı bulunmayan olaylar*" şeklinde belirtilmiş iken, Adalet Komisyonunca, bu sebeplerin hepsini kapsayacak şekilde, "*kusuru olmaksızın bir süreye uyulamamış olması*" ibaresine yer verilmiştir. İkinci fıkrada ise "*kanun yoluna başvuru hakkının bildirilmemesi*" özel bir eski hale getirme sebebi olarak düzenlenmiştir. Söz konusu fıkrada "*Kanun yoluna başvuru hakkının bildirilmemesi*" deyimıyla, 34/2, 231/2 ve 232/6 maddeleri hükümlerine aykırılıklar kastedilmektedir. Usulün 34. maddesinin 2. fıkrasında "*Kararlarda, başvurulabilecek kanun yolu, süresi, mercii ve şekilleri belirtilir.*" hükmü yer almaktadır. 232. maddenin 6. fıkrasında da; hüküm fıkrasında kanun yollarına başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. 231. maddenin 2. fıkrası ise hazır bulunan sanığa ayrıca başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresinin bildirilmesini emretmektedir. Çünkü sanığa kanun yolu konusunda gerekli bildirim yapıp yapılmadığı ancak tutanakla ispat olunabilir (m. 222). Bu nedenle tutanağa, "*hazır bulunan sanığa başvurabileceği kanun yolu, süresi, mercii ve şekli anlatıldı*" şeklinde yazıldığı takdirde bildirim yapılmış olur (m. 34/2). Kanaatimizce bu bilgilerin yani kanun yolunun (itiraz, istinaf veya temyiz) türü, sürenin (gün, hafta veya ay olarak) uzunluğu, başvurunun hangi mercie yapılabileceğinin yazılması, adil yargılanma hakkının gereğine daha uygun düşecektir.

Hükümde, kanun yolu, süresi ve merciin açıkça gösterilmiş olmasının bir başka sonucu, kanun yolu süresinin başlamasına engel teşkil etmesidir. Kanun yolu süresi, örneğin

temyiz süresi kararın açıklanmasından itibaren başlar. Ancak bu kural, sanık yönünden bu hakkının kendisine usulünce bildirilmiş olması halinde geçerlidir. Kişiye hakları bildirilmiş olmadıkça, bu hakkını bildiğini kabul etmek ancak açık kabulüne bağlıdır. Dolayısıyla kanun yoluyla ilgili hakları sanığa bildirilmemiş ve bu konuda açık bir kabulü de yoksa kanun yolu süresi başlamaz. Bu nedenle karara kanun yoluyla ilgili haklarının yazılmaması durumunda, haklarının bildirildiğinden ve 231. maddeye göre bir bildirim yapıldığından söz edilemeyeceğinden, kanun yolu süresi de başlamayacaktır. Sonuç olarak bu gibi durumlarda gerekçeli hükmün kanun yolu, süresi ve mercii belirtilmek suretiyle sanığa tebliği gerekir.

Yargıtay bir kararında, sanığın yüzüne karşı hüküm verildiği halde, hüküm fıkrasına (kısa karara) "*tebliğden itibaren 7 gün içinde temyiz yolu açık olmak üzere*" şeklinde bir ifadenin yazılmış olması nedeniyle temyiz süresinin geçirilmiş olmasını, eski hale getirme sebebi saymıştır.⁴⁰ Gerçekten de bu ifade, temyiz süresinin başlangıç tarihi konusunda tereddüt yaratıldığından, sürenin geçirilmesinde sanığın kusursuz olduğunu kabul etmek gerekir. Temyiz kanun yoluna tabi bir hüküm söz konusu olduğu halde, kısa kararda itiraz yoluna başvurabileceği ve sürenin de 7 gün olduğunun yazılmış olması nedeniyle temyiz süresinin geçirilmiş olması halinde de, sürenin geçirilmiş olmasında sanığın kusursuz olduğunu kabul etmek ve eski hale getirme istemini kabul etmek gerekir.⁴¹

Diğer taraftan eski hale getirme, hüküm ve kararlar açısından, kanun yoluna başvurma süresinin geçirilmesiyle sınırlı değildir. Duruşma, sanık hazır bulunmaksızın yapılırsa, mahkemenin sanığın yokluğunda verdiği karar ve işlemleri hakkında da eski hale getirme mümkündür (m. 198/1). Bu hükmün istisnası da aynı maddenin ikinci fıkrasıyla düzenlenmiştir.

⁴⁰ 2.CD 6.12.2006 - E. 2006/9872, K. 2006/19632

⁴¹ 2.CD 13.11.2006 - E. 2006/6552, K. 2006/18110

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLİĞİ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

Buna göre, sanık kendi istemi ile duruşmadan bağışık tutulmuş veya müdafî aracılığıyla temsil edilmek yetkisini kullanmış olursa artık eski hale getirme isteminde bulunamaz.

AY m. 40/2; CMK m. 34, 41, 42, 198/1, 231, 232/6, 274, 292'ye ve bu maddelerle ilgili açıklamalara bakınız.

Eski hâle getirme dilekçesi

MADDE 41 - (1) Eski hâle getirme dilekçesi, engelin kalkmasından itibaren yedi gün içinde, süreye uyulduğunda usule ilişkin işlemleri yapacak olan mahkemeye verilir.

(2) Dilekçe sahibi, sürenin geçmesinde kusuru olmadığına ilişkin olguları, varsa belgelerini de ekleyerek açıklar. Dilekçe verildiği anda usule ilişkin yapılamayan işlemler de yerine getirilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 42'nin karşılığıdır.

Sanık, aleyhinde yokluğunda verilen hükümlere karşı eski hale getirme isteminde bulunabilir. Sanık eski hale getirme isteminde bulunmuş ise, ayrıca istinaf isteminde de bulunması gerekir. Çünkü eski hale getirme süresi içinde de istinaf veya temyiz süresi işler.

Diğer taraftan, sanık yokluğunda aleyhine verilen hükme karşı eski hale getirme dilekçesini hüküm mahkemesine verebileceği gibi, bölge adliye mahkemelerine veya Yargıtay'a da verebilir.

CMK m. 274 ve 292'ye bakınız.

Eski hâle getirme dilekçesi üzerine verilecek karar

MADDE 42 - (1) Süresi içinde usul işlemi yapılsaydı, esasa hangi mahkeme hükmedecek idiyse, eski hâle getirme dilekçesi hakkında da o mahkeme karar verir.

(2) Eski hâle getirme isteminin kabulüne ilişkin karar kesindir; reddine ilişkin karara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

(3) Eski hâle getirme dilekçesi, kararın yerine getirilmesini durdurmaz; ancak, mahkeme yerine getirmeyi erteleyebilir.

AÇIKLAMA: Maddenin birinci ve ikinci fıkraları, CMUK'un 43. maddesinin, üçüncü fıkra da 44. maddenin karşılığı olup içerik bakımından aralarında önemli bir fark bulunmamaktadır. CMUK, ret kararlarına karşı acele itiraz yoluna başvurma imkanı tanımıştı.

Maddeye göre eski hale getirme isteminin kabulü hakkındaki karar kesindir. Ret kararına karşı itiraz yoluna gidilebilir. İtiraz süresi, 35. maddeye göre ilgilinin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gündür. İtiraz süresi, usulü ve mercileri için m. 268'e bakınız.

KARARLAR,
AÇIKLANMASI
VE TEBLÜĞÜ
SÜRELER VE
ESKİ HÂLE
GETİRME

ÜÇÜNCÜ KISIM

TANIKLIK, BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ VE KEŞİF

BİRİNCİ BÖLÜM

Tanıklık

Tanıkların çağrılması

MADDE 43 - (1) Tanıklar çağrı kâğıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemenin sonuçları bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir. Karar yazısında bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir ve bunlara çağrı kâğıdı ile gelen tanıklar hakkındaki işlem uygulanır.

(2) Bu çağrı telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, çağrı kâğıdına bağlanan sonuçlar, bu durumda uygulanmaz.

(3) Mahkeme, duruşmanın devamı sırasında hemen dinlenilmesi gerekli görülen tanıkların belirteceği gün ve saatte hazır bulundurulmasını görevlilere yazılı olarak emredebilir.

(4) Cumhurbaşkanı kendi takdiri ile tanıklıktan çekinebilir. Tanıklık yapmayı istemesi halinde beyanı konutunda alınabilir ya da yazılı olarak gönderebilir.

(5) Bu madde hükümleri, kişinin ancak Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme önünde tanık olarak dinlenmesi halinde uygulanabilir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

AÇIKLAMA: Tasarıda 45.madde olarak yer alan bu madde Adalet Komisyonunca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun olarak yeniden düzenlenerek 43.madde olarak kabul edilmiştir.

CMUK m. 45, tanıkların çağrı kağıdı ile çağrılacaklarını kabul etmişti. Maddeye göre de, bu şekilde çağrılma asıl olmakla beraber, yargılamada sürati sağlamak amacıyla tanığın telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlarla çağrılması da mümkündür.

Türkiye'de bulunan yabancılar da tanıklık görevini yerine getirmekle yükümlü olduklarından, yabancı tanıkların çağrılmalarında da aynı usul uygulanır.⁴²

Tanıkların çağrıldıklarında gelme zorunluluğu bunların beyanda bulunmaya hazır bir vaziyette gelmelerini de zorunlu kılar. Konuşamayacak veya söyledikleri anlaşılamayacak kadar sarhoş bir tanığın çağrıya uyması halinde gelmiş sayılmaz.⁴³

Tanıkların naip hakim tarafından dinlenmelerine imkan veren (ağır hastalık, sakatlık gibi) hallerde, tanıkların çağrıya uyma zorunluluğunun bulunmadığı kabul edilmelidir. İstinabe suretiyle dinlemede, tanık çağrıya uyarak istinabe olunan mahkemeye gitmek durumunda olduğundan, çağrıya uyma zorunluluğunun devam ettiğini kabul etmek gerekir.

Davet üzerine gelmemenin yasal sonuçları, davetiye, telgraf, faks gibi yazı ile yapılan çağrılarda yazılı ve telefonla gerçekleştirilen çağrıda sözlü olarak tanığa bildirilecektir. Çağrıya uymayan tanığın zorla getirilebilmesi, bu hususun çağrı kağıdına yazılarak kendisine bildirilmiş olmasına bağlıdır.

⁴² Feyzioğlu, s. 101.

⁴³ Feyzioğlu, Ankara 1996, s. 101

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Ancak tanık, telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlarla çağrılmış ise, bu çağrı sırasında gelmediği takdirde zorla getirileceği bildirilmiş olsa bile, çağrıya uymamış olmasından dolayı zorla getirilemez.

Üçüncü fıkrada yazılı hal söz konusu ise ayrıca çağrı kağıdı çıkarılmasına gerek yoktur. Bu husus görevliler tarafından tanığa tebliğ edilecektir. Mahkemece bu konuda verilen emir zorla getirme kararı olmadığından, bu tanıklara çağrı kağıdı ile gelen tanıklar hakkındaki işlem uygulanır.

Çağrı kağıdının düzenlenmesi ve içeriği konusunda Teb. K. Madde 9'a ve Teb. Tüz. Madde 12'ye bakınız.

CMK m. 44, 47/4, 145, 146, 178, 179, 180, 181'e bakınız.

Çağrıya uymayan tanıklar

MADDE 44 - (1) Usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir ve gelmemelerinin sebep olduğu giderler takdir edilerek, kamu alacaklarının tahsili usulüne göre ödettirilir. Zorla getirilen tanık evvelce gelmemesini haklı gösterecek sebepleri sonradan bildirirse aleyhine hükmedilen giderler kaldırılır.

(2) Fiili hizmette bulunan askerler hakkındaki zorla getirme kararı askerî makamlar aracılığıyla infaz olunur.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 46. maddesinin karşılığı olup söz konusu maddede, zorla getirilen tanıklar hakkında para cezası verileceği de hüküm altına alınmıştır.

Maddede, zorla getirme ve gelmemenin sebep olduğu giderlerin ödettirilmesi kararına itiraz edilip edilmeyeceği konusunda açıklık yoktur.

Zorla getirme kararını verecek merci, tanığı çağırın mahkeme veya savcılık makamıdır (m. 43/5).

Tanık çağrı kağıdı dışında bir araçla çağrılmış, fakat gelmemiş ve mazeret de bildirmemiş ise, zorla getirilemez (m. 43/2).

Zorla getirme konusunda 43 ve 146. madde açıklamalarına bakınız.

Tanıklıktan çekinme

MADDE 45 - (1) Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekenebilir:

- a) Şüpheli veya sanığın nişanlısı.
- b) Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi.
- c) Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu.
- d) Şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları.
- e) Şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

(2)Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanunî temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanunî temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.

(3)Tanıklıktan çekenebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekenebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekenebilirler.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 47. maddesinin karşılığı olup söz konusu madde hükmü, CMK'da, soruşturma evresinde geçen "*şüpheli*" kavramına da yer verilerek günümüz Türkçesine uyarlanmak suretiyle birinci fıkra olarak düzenlenmiştir. İkinci fıkra hükmü, CMUK'da yer almıyordu. Üçüncü fıkra ise CMUK'un 47. maddesinin son fıkrasının karşılığıdır ve içerik bakımından da aralarında fark yoktur.

Maddede sözü edilen kayın hısımlığından maksat, eşlerden biri ile diğerinin kan hısımları arasındaki bağıdır. Örnek vermek gerekirse, "*Baldız ile görümce ve iki kayınpeder*" arasında kayın hısımlığı yoktur. Buna karşılık, kayınpeder ile gelin, gelin ile kayınbirader, kayınvalide ile damat birbirlerinin kayın hısımdırlar.

CMK m. 2, 46, 48, 49; MK m. 17, 18, 118, 315, 316, 335, 404, 448'e bakınız.

Meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme

MADDE 46 - (1) Meslekleri ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinebilecekler ile çekinme konu ve koşulları şunlardır:

a) Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcılarının, bu sıfatları dolayısıyla veya yüklendikleri yargı görevi sebebiyle öğrendikleri bilgiler.

b) Hekimler, diş hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanatları mensuplarının, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri bilgiler.

c) Mali işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerin bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri bilgiler.

(2) Yukarıdaki fıkranın (a) bendinde belirtilenler dışında kalan kişiler, ilgilinin rızasının varlığı halinde, tanıklıktan çekinemez.

AÇIKLAMA: Meslek gereği tanıklıktan çekinme CMUK m. 48'de düzenlenmişti.

Madde, esasta meslek ve sürekli uğraşlar nedeniyle tanıklıktan çekinmeyi düzenlemektedir. Bu bakımdan tanıklıktan çekinme, hizmet sunulan kişilere güven verdikleri takdirde hizmet verebilecek meslek grupları bakımından kabul edilmiştir.

CMUK'da, ilgilinin rıza göstermesi halinde müdafilerin tanıklıktan çekinemeyecekleri hüküm altına alınmıştır. Yeni düzenlemeyle müdafi sıfatı olsun olmasın avukatlar veya avukat stajyerleri ile yardımcılarının tanıklıktan çekinme hakları mutlak hale getirilmiştir. İlgili rıza gösterse bile bunlar, tanıklıktan yine de çekinebilirler.

CMK m. 49 ve 51'e; Av K. m. 36'ya bakınız.

Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklık

MADDE 47 - (1) Bir suç olgusuna ilişkin bilgiler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz. Açıklanması, Devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek nitelikteki bilgiler, Devlet sırrı sayılır.

(2) Tanıklık konusu bilgilerin Devlet sırrı niteliğini taşıması halinde; tanık, sadece mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından zâbıt kâtibi dahi olmaksızın dinlenir. Hâkim veya mahkeme başkanı, daha sonra, bu tanık açıklamalarından, sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgileri tutanağa kaydettirir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

(3) Bu madde hükmü, hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak uygulanır.

(4) Cumhurbaşkanının tanıklığı söz konusu olduğunda sırrın niteliğini ve mahkemeye bildirilmesi hususunu kendisi takdir eder.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 49. maddesinin karşılığıdır. Söz konusu maddede "Devlet sırrı" kavramının tanımı yapılmamıştır.

Devletin güvenliğine ilişkin bilgilerin (Devlet sırlarının) temini ve açıklanması TCK da suç olarak düzenlenmiştir (m. 258, 326-339).

Anayasa Mahkemesi'nde bakılan davalarda tanığın sır saklama ödevine dayanması konusu için 2949/ m. 51'e,

MİT mensuplarının tanık olarak dinlenilmeleri görevin gizliliği ve Devletin çıkarlarının zorunlu kıldığı hallerde MİT müsteşarının iznine bağlıdır (2937/ m. 29).⁴⁴

Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme

MADDE 48 - (1) Tanık, kendisini veya 45 inci maddenin birinci fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir.

AÇIKLAMA: Bu düzenleme CMUK'un 50. maddesine paraleldir. Madde gerekçesinde, bu hükmün, evrensel kural olan ve Anayasanın 38. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz."

⁴⁴ 1.11.1983 tarihli ve 2937 sayılı Milli İstihbarat Hizmetleri Teşkilat Kanunu 3.11.1983 tarihli ve 18210 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

biçimindeki ilkeyi iç hukukta yinelediği belirtilmiş ve tanığın söz konusu olanağı bazı sorular yönünden kullanabilmesi amacıyla kabul edildiği açıklanmıştır. Yakınların kim olduğu m. 45'de gösterilmiştir.

Tanıklıktan çekinme hakkı bulunan bir kimsenin bu hakkı hatırlatılmadan dinlenilmesi halinde beyanlarının kanıt olarak değerlendirilmesi olanaksızdır.⁴⁵

AY m. 38/5; CMK m. 45, 51'e ve 289/1-i'ye bakınız.

Tanıklıktan çekinme sebebinin bildirilmesi

MADDE 49 - (1) Mahkeme başkanı veya hâkim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından gerekli görüldüğünde 45, 46 ve 48 inci maddelerde gösterilen hâllerde tanık, tanıklıktan çekinmesinin dayanağını oluşturan olguları bildirir ve bu hususta gerektiğinde kendisine yemin verdirilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 51. maddesinin karşılığıdır.

Tanıklıktan çekinmesinin dayanağını oluşturan olguları tanığa sormak yetkisi yalnızca maddede gösterilen süjelere tanınmıştır. Katılan veya müdafinin böyle bir yetkisi yoktur. Tanık vereceği ifadelerin kendisini veya yakınlarını suçlayıcı sonuçlar doğuracağı düşüncesiyle hareket ettiğini söylerse, hakim bu konuda kendisinden neden göstermesini istememelidir. Hakim, tanığın yaptığı açıklamaların tanıklıktan çekinmeyi gerektirecek nitelikte olup olmadığı konusunda şüpheye düştüğü takdirde tanığı yemine davet edecektir (*Madde gerekçesi*). Halbuki CMUK'un 51. maddesine göre yemin verilmesi zorunlu idi.

CMK m. 45, 46, 48'e bakınız.

⁴⁵ YCGK 28.09.1999 - 1/213-219.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Yemin verilmeyen tanıklar

MADDE 50 - (1) Aşağıdaki kimseler yeminsiz dinlenir:

a) Dinlenme sırasında onbeş yaşını doldurmamış olanlar.

b) Ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar.

c) Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 52. maddesinin karşılığıdır. Söz konusu maddede, yeminsiz dinlenecekler arasında "*ceza süreleri içinde kamu hizmetlerinden yasaklı bulunanlar*" da sayılmıştır. Bu hüküm Tasarıya alınmamıştır.

Yemin, tanığın vicdanına hitap edilerek doğru söylemesini ve beyanının içtenliğini sağlamak amacıyla verildiğinden kamu düzenine ilişkindir. Ancak taraf tutabilme olasılığı olan veya yaşı yada ruhsal rahatsızlığı nedeniyle yeminin bu niteliğini ve önemini kavrayamamış olanlara yemin verilmesi, amacına aykırı olduğundan, maddede sayılanlar yeminden ayrık tutulmuşlardır. Mağdurun da yeminsiz dinleneceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Tanığa yemin verilip verilmeyeceği olay tarihine göre değil, beyanda bulunduğu sıradaki yaşı veya ayırt etme gücü dikkate alınarak belirlenecektir.

Yemin, toplum bilim yönünden sosyal bir törendir.

TCK m. 37-40, 236, 281 ve 283'e bakınız.

Tanıklıktan çekinebilecek kimsenin çekinmemesi

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

MADDE 51 - (1) 45 inci madde gereğince tanıklıktan çekinebileceklere yemin verip vermemek hâkim veya mahkemenin takdirine bağlıdır. Ancak, tanık yemin etmekten çekinebilir. Bu hususun kendisine bildirilmesi gereklidir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 53'ün karşılığı olup buna paralel olarak düzenlenmiştir.

Maddede Cumhuriyet Savcısından söz edilmemektedir. Ancak Cumhuriyet Savcısı, soruşturma evresinde m. 54/2'ye göre tanığa yemin verebileceğine göre, çekinme hakkına sahip olup da tanıklıktan çekinmeyen tanığa yemin verip vermeyeceği hususunda takdir yetkisine sahip olduğunu kabul etmek gerekir.

CMK m. 45'e bakınız.

Tanıkların dinlenmesi

MADDE 52 - (1) Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir.

(2) Tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler.

(3) Tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya sesler kayda alınabilir. Ancak;

a) Mağdur çocukların,

b) Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin,

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Tanıklığında bu kayıt zorunludur.

(4) Üçüncü fıkra hükmünün uygulanması suretiyle elde edilen ses ve görüntü kayıtları, sadece ceza muhakemesinde kullanılır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 54. maddesinin karşılığı olup birinci ve ikinci fıkralar, söz konusu madde hükmüne paralel olarak düzenlenmiştir. Üçüncü ve dördüncü fıkra hükümleri de bu kanunla getirilen bir yeniliktir.

5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 12/2. maddesi, bu maddenin üçüncü fıkrasının yürürlüğü ile ilgili olarak özel düzenleme getirmiştir buna göre, 52. Maddenin Üçüncü fıkrası, bu fıkranın (a) ve (b) bentleri yönünden 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Soruşturma evresi gizli olduğundan, bu evrede tanıkların birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilmeleri, "gecikmesinde sakınca bulunan veya kimlik belirlenmesi" halleriyle sınırlı olarak kabul edilmiştir.

CMK m. 84, 183, 191/2, 202/3, 206/1, 208, 212, 236, 282/4; TCK m. 6/1-b'ye bakınız.

Tanığa görevinin önemini anlatma

MADDE 53 - (1) Tanığa;

- a) Dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi,
- b) Gerçeği söylememesi halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı,
- c) Doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği,

d) Duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği,

Anlatılır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 55. maddesinin karşılığı olup tanıklığın öneminin ve tanığın yükümlülüklerinin, hakim tarafından kendisine anlatılmasını düzenlemektedir. CMUK'un 55. maddesinde, tanığın görevlerinin neler olduğu sayılmadığı gibi, maddenin (d) bendi hükmüne de yer verilmemişti. Aslında tanığın mahkeme başkanı veya hakimin izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği hususu duruşmaya ilişkin olup m. 208/1'de ayrıca düzenlenmiştir.

CMK m. 54, 208; TCK m. 272'ye ve CMK m. 50 ve 51 açıklamalarına bakınız.

Tanıklara yemin verilmesi

MADDE 54 - (1) Tanıklar, tanıklıktan önce ayrı ayrı yemin ederler. Gerekliğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığında tereddüt varsa yemin, tanıklığından sonraya bırakılabilir.

(2) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcıları da tanıklara yemin verirler.

AÇIKLAMA: Maddenin birinci fıkrası, CMUK'un 56. maddesinin, ikinci fıkrası ise 59. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından aralarında fark bulunmamaktadır.

Bu düzenlemeyle Cumhuriyet savcılarınca tanıklara yemin verilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu konuda m. 51 açıklamasına bakınız.

CMK m. 55, 160/2, 169, 236

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Yeminin biçimi

MADDE 55 - (1) Tanığa verilecek yemin, tanıklıktan önce "Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." ve 54 üncü maddeye göre tanıklıktan sonra verilmesi hâlinde "Bildiğimi dosdoğru söylediğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." biçiminde olur.

(2) Yemin edilirken herkes ayağa kalkar.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 57'nin karşılığıdır. Yeni düzenleme ile kabul edilen yemin metni, CMUK m. 57'ye göre daha kısadır. Madde gerekçesinde; yeminin sosyal bir tören olduğu vurgulanmış, yeminin bu özelliği nedeniyle tanık yemin ederken herkesin ayağa kalkmasının uygun görüldüğü ve buna özen gösterildiğinde daha etkili olacağını düşünüldüğü belirtilmiştir.

CMK m. 54 ve 56'ya bakınız.

Yeminin yerine getirilmesi, sağır veya dilsizin yemini

MADDE 56 - (1) Tanık, yüksek sesle tekrar ederek veya okuyarak yemin eder.

(2) Okuma ve yazma bilen sağır veya dilsizler yemin biçimini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler. Okuma ve yazma bilmeyen sağır veya dilsizler işaretlerinden anlayan bir tercüman aracılığıyla ve işaretle yemin ederler.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 58. maddesinin karşılığıdır. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında yalnızca dilsizin yemininden söz ediliyor, sağırarla ilgili bir hüküm yer almıyordu.

Maddeye göre hakim yemin biçimini söyledikten ve yemin eder misin? Sorusundan sonra, tanığın "ederim" sözcüğünü söylemesi yeterli değildir

İkinci fıkrada sağır veya dilsizlerin yemin etme biçimi gösterilmiştir. Kişi, sağır veya dilsiz olmadığı halde sağır ve dilsiz gibi hareket ederek yemin etmiş ise ettiği yemin geçerlidir.

Tanığın tekrar dinlenmesi

MADDE 57 - (1) Yemin ile dinlenen tanığın aynı soruşturma veya kovuşturma evresinde tekrar dinlenmesi gerektiğinde, yeniden yemin verilmeyip önceki yemini hatırlatılmakla yetinilebilir.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 60. maddesinin karşılığıdır. Söz konusu maddede yer alan "*aynı tahkikat*" ibaresi, "*aynı soruşturma veya kovuşturma evresi*" şeklinde Türkçeleştirilerek bu kavramın kapsamı konusunda oluşabilecek tereddütler ortadan kaldırılmak istenmiştir.

Madde gerekçesinde de belirtildiği gibi, yemin verilerek dinlenmiş olan tanığa yeniden yemin verilmeyip önceki yeminin hatırlatılması ile yetinilmesi, aynı evre için söz konusudur. Dolayısıyla soruşturma evresinde birkaç kez beyanına başvurulmuş tanığa, her seferinde yeniden yemin verilmesine gerek yoktur. Ancak, soruşturma evresinde yemin verilerek dinlenen tanığa, kovuşturma evresinde yeniden yemin verilmesi zorunludur.

Tanığa ilk önce sorulacak hususlar ve tanığın korunması

MADDE 58 - (1) Tanığa, ilk önce adı, soyadı, yaşı, işi ve yerleşim yeri, işyerinin veya geçici olarak oturduğu yerin adresi, varsa telefon numaraları sorulur. Gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenebileceği hakkında hâkimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular yöneltilir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

(2) Tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları açısından ağır bir tehlike oluşturacaksa; kimliklerinin saklı tutulması için gerekli önlemler alınır. Kimliği saklı tutulan tanık, tanıklık ettiği olayları hangi sebep ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamakla yükümlüdür. Kimliğinin saklı tutulması için, tanığa ait kişisel bilgiler, Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından muhafaza edilir.

(3) Hazır bulunanların huzurunda dinlenmesi, tanık için ağır bir tehlike teşkil edecek ve bu tehlike başka türlü önlenemeyecekse ya da maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından tehlike oluşturacaksa; hâkim, hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da tanığı dinleyebilir. Tanığın dinlenmesi sırasında ses ve görüntülü aktarma yapılır. Soru sorma hakkı saklıdır.

(4) Tanıklık görevinin yapılmasından sonra, kişinin kimliğinin saklı tutulması veya güvenliğinin sağlanması hususunda alınacak önlemler, ilgili kanunda düzenlenir.⁴⁶

(5) İkinci, üçüncü ve dördüncü fıkra hükümleri, ancak bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 61. maddesinin karşılığı olmakla birlikte daha çok ayrıntı içermektedir.

Tanığın açıklamalarının değerlendirilebilmesi için onun "kim" olduğunun bilinmesi zorunlu olduğu gibi tanıklıktan veya yeminden çekinme hakkına sahip olup olmadığı, hatta tanık olarak dinlenip dinlenemeyeceği "kim" olduğunun

⁴⁶ Tanık Koruma Kanunu Tasarısı Başbakanlıkça 4.01.2007 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Tasarı 9.01.2007 tarihinde Adalet Komisyonuna gönderilmiş olup, Adalet Komisyonu, Dönem ve yasama yılı: 22/5 E. 1/1290/'da kayıtlı olup, Komisyon henüz raporunu vermemiştir.

öğrenilmesine bağlıdır. Bu husus ise kimliğin saptanmasıyla mümkün olabilir. Bu nedenledir ki tanığın kimliğine ilişkin bilgilerin sunulmasının tanıklık görevine dahil olduğu belirtilmiştir.⁴⁷

Tanığın kimliğinin saklı tutulması ancak bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda mümkündür. Ancak bu konuda tanığın korkuları haklı nedenlere dayanmalıdır. Tanığın kimliğinin gizli tutulması sanığın savunma hakkını kısıtlamamalı, savunmayı zorlaştırmamalıdır. Tanığın kimliğinin gizli tutulması istemi, bu konuda ileri sürdüğü nedenler incelenerek mahkemece değerlendirilmeli ve buna, alınacak karar gerekçesinde yer verilmelidir. Yargı denetimi bakımından, bu zorunludur. Aksi halde savunma hakkı kısıtlanmış olur. AİHM de, tanığın kimliğini gizleme gerekçesinin tutarlılığının ve dayanaklarının araştırılmamış olmasını İHAS m. 6'ya aykırı bulmuştur (Visser ve Diğerleri/Hollanda 2002).

AİHM, polislerin ve benzer statüde görev yapan kamu görevlilerinin kimliklerinin gizli tutulmasını ancak özel koşulların varlığı halinde kabul etmektedir (Van Mechelen/Hollanda 1997).⁴⁸

Tanığın kimliğine ilişkin bilgilerin tespit edilerek duruşma tutanağına geçirilmemesi, bozma sebebidir;⁴⁹ kimliğinin ortaya çıkması kendisi veya yakınları açısından yakın bir tehlike oluştursa bile tanığın kimlik bilgileri tespit edilmelidir. Bu durumda tanığa ait kişisel bilgiler, mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı tarafından muhafaza edilecektir. Bunun anlamı, tanığın kimliğine ilişkin bilgilerin dava dosyasında yer almamasıdır.

Hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan tanığın dinlenmesi sırasında ses ve görüntülü aktarma yapılacaktır. Bu

⁴⁷ Feyzioğlu, s. 125, 388

⁴⁸ Visser ve Mechelen Kararları için bkz., Dinç, Güney, *Sorularla İnsan Hakları Sözleşmesi*, Ankara 2006 s. 368

⁴⁹ YCGK 28.09.1999 - 1/213-219

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

sırada tanığa soru sorulabilecektir. Bu olanağın sağlanmaması savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğurur ve aynı zamanda adil yargılanma hakkını ihlal eder (İHAS m. 6/3-d).

Tanığın dinlenmesi sırasında sanığın dışarı çıkarılması da, tanığın korunmasının bir başka türüdür (CMK m. 200).

Tanığın korunması konusunda 3713/m. 20'ye bakınız.

Tanığa söylenecek şeyler ve sorulacak sorular

MADDE 59 - (1) Tanık, dinlenmeden önce hakkında tanıklık yapacağı olayla ilgili olarak mahkeme başkanı veya hâkim tarafından, kendisine bilgi verilir; hazır olan sanık, tanığa gösterilir. Sanık hazır değilse kimliği açıklanır. Tanıktan, tanıklık edeceği konulara ilişkin bildiklerini söylemesi istenir ve tanıklık ederken sözü kesilmez.

(2) Tanıklık edilen konuları aydınlatmak, tamamlamak ve bilgilerinin dayandığı durumları gereğince değerlendirebilmek için tanığa ayrıca soru yöneltilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 62. maddesinin karşılığı olup içerik itibarıyla ikisi arasında önemli bir fark yoktur. Söz konusu maddede, hazır olmayan sanığın kimliğinin açıklanacağına ilişkin hüküm yer almıyordu.

Tanığa, dinlenilmesinden önce davanın anlatılması, sanık hazır ise onun gösterilmesi düzenleyici bir kuraldır, ihlal edilmesi kanun yolu nedeni olmaz. Ancak sanığın kimliğinin açıklanmaması nedeniyle tanığın çekinme hakkını kullanamaması söz konusu olmuş ise, bu durum hukuka aykırılık oluşturur ve istinaf veya temyiz nedenidir.

CMK m. 45/3, 52, 53, 54, 55 ve 58'e bakınız.

Tanıklıktan ve yeminden sebepsiz çekinme

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

MADDE 60 - (1) Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber, yemininin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, derhâl serbest bırakılır.

(2) Bu tedbirleri almaya naip hâkim ve istinabe olunan mahkeme ile soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi yetkilidir.

(3) Davanın görüldüğü sırada bu tedbirler alındıktan ve yukarıdaki süreler suçun türüne göre tümüyle uygulandıktan sonra o dava veya aynı işe ilişkin diğer davada tekrar edilmez.

(4) Disiplin hapsi kararına itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 63. maddesinin karşılığıdır. Önceki düzenlemede, sebepsiz olarak tanıklıktan ve yeminden çekinme halinde, sebebiyet verdiği masrafların ödettilmesi ile birlikte para cezası öngörüldüğü gibi, tanıklığa ve yemine zorlamak amacıyla altı ayı geçmemek üzere hapis cezası da verilebiliyordu. Ancak kabahat davalarında hapis cezasının üst sınırı altı hafta olarak belirlenmişti.

Disiplin hapsine hüküm mahkemesinin dışında naip hâkim, istinabe olunan mahkeme ve soruşturma evresinde sulh ceza hakimi yetkilidir. Cumhuriyet Savcısı'nun ve kolluğun disiplin hapsi vereme yetkisi yoktur. Disiplin hapsine karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilir.

Disiplin veya tazyik hapsine ilişkin kararlar adli sicile kaydedilmez ASK m. 5/1-b).

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Tazyik hapsi konusunda İİK m. 346 ve 353. maddeleri hükümlerine bakınız.

CMK m. 2/1-I, 45, 46, 48, 53, 54, 268'e bakınız.

Tanığa verilecek tazminat ve giderler

MADDE 61 - (1) Cumhuriyet Savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrılan tanığa, her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeye göre kaybettiği zaman ile orantılı bir tazminat verilir. Tanık hazır olmak için seyahat etmek zorunda kalmışsa, yol giderleriyle tanıklığa çağrıldığı yerdeki ikamet ve beslenme giderleri de karşılanır.

(2) Birinci fıkra hükmüne istinâden ödenmesi gereken tazminat ve giderler, hiçbir vergi, resim ve harç alınmaksızın, ödenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 64. maddesinin karşılığıdır.

Maddeye göre, tazminatın belirlenmesinde mahrum kalınan kâr, zorunlu yol masrafları, beslenme giderleri, duruşmaya gelmek için olağandışı giderler göz önünde tutulmakla beraber Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarife esas alınacaktır. Tanık görevini yerine getirebilmek için seyahat etmek durumunda kalmış ise yol giderleri ile ikâmet giderleri de karşılanacaktır.

2006 yılı "*Tanıklık Ücret Tarifesi*" 26.12.2006 tarihli ve 26388 sayılı RG'de yayımlanmış ve aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Bu ödemeler Devlet hazinesinden yapılır ve CMK m. 324 uyarınca yargılama giderlerinden sayılır. Tebliğde, tanığa ödenmesi gereken tazminat ve giderlerden hiçbir vergi, resim ve harç ödenmeyeceği de ayrıca belirtilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilirkişi İncelemesi

TANIKLIK
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Bilirkişilere uygulanacak hükümler

MADDE 62 - (1) Tanıklara ilişkin hükümlerden aşağıdaki maddelere aykırı olmayanlar bilirkişiler hakkında da uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 65. maddesinin karşılığı olup içerik açısından her iki madde arasında fark bulunmamaktadır.

Bilirkişinin atanması

MADDE 63 - (1) Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet Savcısı'nın, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlenemez.

(2) Bilirkişi atanması ve gerekçe gösterilerek sayısının birden çok olarak saptanması, hâkim veya mahkemeye aittir. Birden çok bilirkişi atanmasına ilişkin istemler reddedildiğinde de aynı biçimde karar verilir.

(3) Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı da bu maddede gösterilen yetkileri kullanabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 66. maddesinin karşılığı olmakla birlikte içerik bakımından her iki madde arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bilirkişinin görüşünün alınmasına talep üzerine karar verileceğine ilişkin birinci fıkra

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

hükmü, 66. maddede yer almıyordu. Cumhuriyet Savcısı'nın bilirkişinin görüşüne başvurma yetkisi, gecikmesinde sakınca bulunan haller ile sınırlı idi. Ayrıca bilirkişi sayısı da üçle sınırlandırılmıştı.

Adli Tıp Kurumunda bilirkişi dinlenmesi: 2659/24'e bakınız.

CMK m. 64, 66, 67, 68, 74, 75 ve 76'ya; TCK m. 32 ve 57'ye; CGTİK m. 16 ve 18'e bakınız.

Bilirkişi olarak atanabilecekler

MADDE 64 - (1) Bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonları tarafından her yıl düzenlenen bir listede yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, yalnız buldukları il bakımından yapılmış listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de bilirkişi seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine veya listelerde yer verilenlerin çıkarılmalarına ilişkin esas ve usuller, yönetmelikte gösterilir.⁵⁰

⁵⁰ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Maddede, bilirkişi atanmak için, özel bir bilgiye veya teknik bir bilgiye sahip yani "uzman" olması dışında başkaca bir şart aranmamıştır. Madde gerekçesinde de böyle bir koşuldan söz edilmemektedir. Durum böyle olmasına rağmen Yönetmelikte, Listeye kayıt olabilnek için, bilirkişiliğin gerektirdiği özel veya teknik bilgiye sahip olmanın dışında başka koşullar da öngörülmüştür (Yön m. 6). Bunlardan en önemlisi, "affa uğramış veya ertelenmiş olsalar bile Devlete karşı işlenen suçlar ile" maddede yazılı diğer (yüz kızartıcı) "suçlardan biriyle hükümlü bulunmaması"dır. Bilirkişi Listesine yazılmak için bu koşul arandığına göre, Hakim veya C.Savcısı, Liste dışından bilirkişi atamaya karar verdiğinde

(2) Atama kararında, gerekçesi de gösterilmek suretiyle, birinci fıkrada belirtilen listelere girmeyenler arasından da bilirkişi seçilebilir.

(3) Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmi bilirkişiler öncelikle atanırlar. Ancak kamu görevlileri, bağlı buldukları kurumla ilgili davalarda bilirkişi olarak atanamazlar.

(4) Bilirkişi olarak atanan bir tüzel kişi ise, kendisi adına incelemeyi yapacak gerçek kişi veya kişilerin isimlerini, bilirkişi atayacak yargı merciinin onayına sunar.

(5) Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonu huzurunda "Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." sözlerini tekrarlayarak yemin ederler. Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez.

de atayacağı kişinin bu Listede yazılı koşulları taşıyıp taşımadığını araştırmak zorunda kalacak demektir. Her ne kadar, bilirkişi, görev yaptığı sürece "kamu görevlisi" sayılsa da (TCK m.6 gerekçesi), böyle bir düzenlemeyi, bilirkişilik kurumuyla bağdaştırmak mümkün değildir. Bir kere, kanunda yer almayan bir niteliğe yönetmelikte yer verilmesi, Anayasanın 124. maddesine aykırıdır. İkincisi, bilirkişinin tarafsızlığı ve objektifliği 69, 70 ve 71. maddeler hükümleriyle güvence altına alınmıştır. Bilirkişinin tarafsızlığından kuşku duyuluyorsa, reddi mümkündür. Ayrıca tanıklıktan çekinme halleri, bilirkişiler için de geçerlidir. Çekinme hakkı bulunan bilirkişinin, çekinmemesi halinde, karşı taraf reddini isteyebilir. Bu nedenle bilirkişide, süreklilik arz eden devlet memuriyetine kabul için gerekli görülen koşulların aranmasına gerek yoktur. Sonuç olarak Yönetmeliğin bu hükmünün (6. maddesinin) gözden geçirilerek değiştirilmesi hak ve hukuka daha uygun düşecektir. Ayrıntılı bilgi için bilirkişi listelerinin düzenlenmesine ilişkin yönetmeliğin 6. maddesine bu maddeye ilişkin dipnota bakınız.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

(6) Listelerde yer almamış bilirkişiler, görevlendirildiklerinde kendilerini atamış olan merci huzurunda yukarıdaki fıkroda öngörülen biçimde yemin ederler. Yeminin yapıldığına ilişkin tutanak hâkim veya Cumhuriyet Savcısı, zabıt kâtibi ve bilirkişi tarafından imzalanır.

(7) Engel bulunan hâllerde yemin yazılı olarak verilebilir ve metni dosyaya konulur. Ancak bu hâle ilişkin gerekçenin kararda gösterilmesi zorunludur.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un "*Bilirkişiliği kabule mecbur olanlar*" başlıklı 68. maddesi ile bilirkişiye yemin verilmesini düzenleyen 72. maddesi hükümlerini içermekle birlikte, bilirkişi listelerinin il adalet komisyonları tarafından düzenlenmesi ve bilirkişinin yemininin usul ve zamanı ile kamu görevlilerinin bağlı buldukları kurumla ilgili davalarda bilirkişilik yapamayacaklarına ilişkin hükümler, 5271 sayılı kanunla getirilmiş yeni düzenlemelerdir. Kamu görevlilerinin bilirkişi olarak dinlenmeleri yasağına, CMUK'un 69. maddesinin 2. fıkrasında, "*...mensup oldukları dairece menuriyetin menfaat ve icaplarına hâle vereceği beyan edilen Devlet memurları bilirkişi olarak dinlenemez.*" şeklinde yer verilmişti.

Madde gerekçesinde bilirkişi olarak atanabileceklerle ilgili olarak yapılan açıklamalar ve değerlendirmeler için madde gerekçesine bakınız.

Maddenin (6). fıkrasında yer alan "*yeminin yapıldığına ilişkin tutanak hâkim veya Cumhuriyet Savcısı, zabıt kâtibi ve bilirkişi tarafından imzalanır*" hükmü ile, kanaatimizce duruşma dışında yapılan işlemler ve bu işlemler için düzenlenmesi gereken tutanaklar kastedilmektedir. Duruşma sırasında liste dışından atanan bilirkişiye, huzurda usulüne uygun olarak yemin ettirilmesi ve bu hususun duruşma tutanağına geçirilmesi yeterli olup tutanağın ayrıca bilirkişi tarafından imzalanmasına gerek yoktur. Çünkü CMK m. 219'a göre duruşma tutanağının

mahkeme başkanı veya hakim ile zabıt katibi tarafından imzalanması şart ve yeterlidir. Duruşma sırasında yapılan işlemler de ancak duruşma tutanağı ile ispat olunabilir. Kaldı ki Kanun da, duruşmada yapılan işlemler için ayrıca bir tutanak düzenlenmesine gerek görmemiştir. Nitekim Askeri Yargıtay, söz konusu hükmün mahkemenin/hâkimin duruşmada yapılan işlemlerini kapsamadığına karar vermiştir.⁵¹

Yönetmeliğin Geçici 1. maddesi gereğince 2005 yılı için bilirkişi listesi düzenlenmemiştir.

Bilirkişi listelerinin düzenlenmesi, bilirkişiliğe başvurma, listeye kabul ve listeden çıkarılma gibi hususlar için Adalet Bakanlığınca çıkarılan Yönetmelik hükümlerine,

Bilirkişi listesi için Adalet Bakanlığı'nun internet sitesine,

Trafik kazalarında bilirkişilik yapabilecek olanlar için 2918/m. 83 f 5-6'ya ve Karayolları Trafik Yönetmeliği m. 157 ve 158'e,

Hekimlerin bilirkişi olarak atanmaları konusunda 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'un 11 ve 13. maddeleri ile 38 sayılı Tababeti Adliye Kanunu (RG: 12.3.1921-6)'nuna,

⁵¹ AsYDkK 2.2.2006- E. 2006/41, K. 2006/28 Askeri Yargıtay'ın bu kararına konu olayda, listede yer almayan bilirkişiye duruşma sırasında mütalâasını bildirmeden önce yemin ettirilmiş ve bu husus duruşma tutanağına yazılmış, tutanak duruşmayı yöneten askeri hâkim ve tutanak kâtibi tarafından imzalanmıştır. Bilirkişi raporunda bilirkişinin imzası mevcuttur. Fakat ayrı bir yemin tutanağı düzenlenmemiştir. Karara göre duruşma tutanağı yasanın aradığı şekil şartlarını taşımaktadır. Dolayısıyla tutanakta bilirkişinin imzasının bulunmaması duruşmanın yöntemine uygun olarak yapılmamış sayılmasını gerektirmez. Ayrıca duruşma tutanağının sahteliği de öne sürülmediğine göre; bilirkişi için ayrı bir yemin tutanağı düzenlenmemesi duruşma tutanağının geçerliliğini etkilemez.

TANIKLIK
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Yüksek Sağlık Şurasının bilirkişilik görevi konusunda 24.4.1930 tarihli ve 1319 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununa, 2659 sayılı Adli Tıp Kanununa,

Bakınız

CMK m. 63'e ve 65'e bakınız.

Bilirkişiliği kabul yükümlülüğü

MADDE 65 - (1) Aşağıda belirtilen kişi veya kurumlar, bilirkişilik görevini kabul etmekle yükümlüdürler:

a) Resmî bilirkişilikle görevlendirilmiş olanlar ve 64 üncü maddede belirtilen listelerde yer almış bulunanlar.

b) İncelemenin yapılması için bilinmesi gerekli fen ve sanatları meslek edinenler.

c) İncelemenin yapılması için gerekli mesleği yapmaya resmen yetkili olanlar.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 68. maddesinin karşılığı olup Ceza Muhakemesi Kanununun sistematığına uygun ve bilirkişilikle ilgili diğer hükümler de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Balistik ve kriminolojiye ilişkin konularda, Adli Tıp Kurumu, Polis laboratuvarları ve Jandarma kriminoloji laboratuvarları resmi bilirkişi olarak görevlendirilmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu, Adli Tıp Kurumu Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Polis Laboratuvarları Teknik Hizmet Yönetmeliği ile Jandarma Kriminal Laboratuvarları Daire Başkanlığı Yönetmeliği ile Jandarma Bölge Kriminal Laboratuvarları Amirlikleri Kuruluş, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'ne bakınız.⁵²

⁵² Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez ve Bölge Kriminal Polis Laba-

Askerliğe elverişlilik konusunda, asker hastaneleri sağlık kurulları yetkilidir (1111/m. 28 ve TSK Sağlık Yeteneği Yönetmeliği m. 6).

Yüksek Sağlık Şurasının görev ve yetkileri konusunda 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun 10 -17. maddeleri ile 1219 sayılı Kanunun 75. maddesine,

Doktorların rapor düzenlemeleri konusunda 4.4.1928 tarihli ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'un 11 ve 13. maddelerine,

Üniversite öğretim üyelerinin bilirkişilik yapmaları ve Adli Tıp Kurumunda görevlendirilmeleri konusunda 4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 38/2. maddesine,

Trafik kazalarına el koyma ve bilirkişilik konusunda 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 83 ve 84. maddelerine,

Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak 2313 sayılı Uyuşturucu maddelerin murakabesi Hakkında Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 12 ve 25'e; 2659/23 ve 31'e ve 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Kanunu'nun 27/F. maddesine; eşyanın kaçak olup olmadığının belirlenmesi için ekspertiz raporu düzenlenmesi konusunda 4926/m. 36'ya bakınız.

Ayrıca 64.madde açıklamasına ve 2659/24'e; 2547/38'e bakınız.

ratuvarları Teknik Hizmet Yönetmeliği 11.10 1984 tarihli ve 18542 sayılı RG'de, Jandarma Kriminal Labaratuvarları Daire Başkanlığı ve Jandarma Bölge Kriminal Labaratuvarları Amirlikleri Kuruluş, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği 1.08.2006 tarihli ve 26246 sayılı RG'de, Adli Tıp Kurumu Kanunu Uygulama Yönetmeliği 31.07.2004 tarihli ve 25539 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

Atama kararı ve incelemelerin yürütülmesi

MADDE 66 - (1) Bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ilişkin kararda, cevaplandırılması uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorularla inceleme konusu ve görevin yerine getirileceği süre belirtilir. Bu süre, işin niteliğine göre üç ayı geçemez. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre, bilirkişinin istemi üzerine, kendisini atayan merciin gerekçeli kararıyla en çok üç ay daha uzatılabilir.

(2) Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi hemen değiştirilebilir. Bu durumda bilirkişi, o ana kadar yaptığı işlemleri açıklayan bir rapor sunar ve görevi sebebiyle kendisine teslim edilmiş olan eşya ve belgeleri hemen geri verir. Bu bilirkişi, 64 üncü maddede öngörülen listelerden çıkarılabileceği gibi; gecikme dolayısıyla uğranılmış zararları ödemesine de karar verilebilir.

(3) Bilirkişi, görevini, kendisini atamış olan merci ile ilişki içinde yerine getirir, gerektiğinde bu mercie incelemelerindeki gelişmeler hakkında bilgi verir, yararlı görülecek tedbirlerin alınmasını isteyebilir.

(4) Bilirkişi, görevini yerine getirmek amacıyla bilgi edinmek için şüpheli veya sanık dışındaki kimselerin de bilgilerine başvurabilir. Bilirkişi, uzmanlık alanına girmeyen bir sorun bakımından aydınlatılmasını isteyecek olursa; hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı, nitelikli ve konusunda bilgisiyle tanınmış kişilerle bir araya gelmesine izin verebilir. Bu şekilde çağrılan kişiler yemin eder ve verecekleri raporlar, bilirkişi raporunun tamamlayıcı bir bölümü olarak dosyaya konulur.

(5) İlgililer de merciinden, incelemeler yapılırken bilirkişiye teknik nitelikte bilgiler verebilecek olan ve ismen belirleyecekleri kişileri dinlemeleri veya bazı araştırmaların yapılması hususlarında karar verilmesini isteyebilir.

(6) Gerekli olması halinde, bilirkişi, mağdur, şüpheli veya sanığa mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı aracılığı ile soru sorabilir. Ancak, mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı, bilirkişinin doğrudan soru sormasına da izin verebilir. Muayene ile görevlendirilen hekim bilirkişi, görevini yerine getirirken zorunlu saydığı soruları, hâkim, Cumhuriyet Savcısı ve müdafî bulunmadan da mağdur, şüpheli veya sanığa doğrudan doğruya yöneltebilir.

(7) Bilirkişiye inceleyeceği şeyler mühür altında verilmeden önce bunların listesi ve sayımı yapılır. Bu hususlar bir tutanakla belirlenir. Bilirkişi, mühürlerin açılmasını ve yeniden konulmasını yine tutanakla belirtmek ve bir liste düzenlemekle yükümlüdür.

AÇIKLAMA: CMUK, bilirkişi ataması ve incelemelerin yürütülmesini bir arada ve bu kadar ayrıntılı düzenlememişti. Bilirkişi incelemesinin hakim tarafından idaresi m. 71'de, bilirkişinin yetkisi m. 73'de ve bilirkişinin mütalaasını bildirme şekli ve süresi m. 75'de yer alıyordu.

Maddeye göre, bilirkişi incelemesine ilişkin kararda, inceleme konusu ve inceleme süresinin belirtilmesi gerekir. Bilirkişi incelemesini bu süre içerisinde bitirmek zorundadır. Bitirmezse, bilirkişi değiştirilebilir. Ancak karar mercii, bilirkişinin incelemeyi bitirmeme nedenlerini kabul ederse, bu süreyi en çok üç ay uzatabilir:

Bankacılık Kanunu'nda yazılı suçlarla ilgili olarak görevlendirilen bilirkişinin, raporunu mahkemeye vermesi için gerekli süre ve bu süre içinde rapor verilmemesinin yaptırımını için 5411/m. 165'e bakınız.

CMK m. 64, 67, 68, 71, 72, 214 ve 215'e bakınız.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Bilirkişi raporu, uzman mütalaası

MADDE 67 - (1) İncelemeleri sona erdiğinde bilirkişi yaptığı işlemleri ve vardığı sonuçları açıklayan bir raporu, kendisinden istenen incelemeleri yaptığını ayrıca belirterek, imzalayıp ilgili mercie verir veya gönderir. Mühür altındaki şeyler de ilgili mercie verilir veya gönderilir ve bu husus bir tutanağa bağlanır.

(2) Birden çok atanmış bilirkişiler değişik görüşleri yansıtmışlarsa veya bunların ortak sonuçlar üzerinde ayrık görüşleri varsa, bu durumu gerekçeleri ile birlikte rapora yazarlar.

(3) Bilirkişi raporunda, hâkim tarafından yapılması gereken hukuki değerlendirmelerde bulunulamaz.

(4) Bilirkişi tarafından düzenlenen rapor örnekleri, duruşma sırasında Cumhuriyet Savcısına, katılana, vekiline, şüpheliye veya sanığa, müdafine veya kanunî temsilciye doğrudan verilebileceği gibi; kendilerine iadeli taahhütlü mektupla da gönderilebilir.

(5) Bilirkişi incelemeleri tamamlandığında, yeni bilirkişi incelemesi yapılması veya itirazların bildirilmesi için istemde bulunabilmelerini sağlamak üzere Cumhuriyet Savcısına, katılana, vekiline, şüpheliye veya sanığa, müdafine veya kanunî temsilciye süre verilir. Bu kişilerin istemleri reddedildiğinde, üç gün içinde bu hususta gerekçeli bir karar verilir.

(6) Cumhuriyet Savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci, yargılama konusu olayla ilgili olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirilmek üzere ya da bilirkişi raporu hakkında, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Sadece bu nedenle ayrıca süre istenemez.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un "Bilirkişinin mütalaasını bildirme şekli ve süresi" başlıklı 75. maddesi ile "Bilirkişi raporu-

nun kafi görülmemesi halinde muamele" başlıklı 76. maddesinin bazı fıkra hükümlerini karşılamakla birlikte, adil yargılanma hakkının gereği olarak bilirkişi raporlarının C. Savcısına ve taraflara gönderilmesi ve itirazlarını bildirmeleri için süre verilmesi gibi, yeni düzenlemeleri de içermektedir.

Beşinci fıkrada belirtilen süre isteminin reddine ilişkin karara itiraz edilemez (m. 267/1); fakat bu karar hükümle birlikte temyiz edilebilir. Bilirkişi raporuna karşı, tarafların diyecekleri sorulmadan hüküm kurulması bozma sebebidir.

CMK m. 64, 66, 68, 71, 72, 214 ve 215'e; 2659/24'e bakınız.

Duruşmada bilirkişinin açıklaması

MADDE 68 - (1) Mahkeme, her zaman bilirkişinin duruşmada dinlenmesine karar verebileceği gibi, ilgililerden birinin istemesi halinde de açıklamalarda bulunmak üzere duruşmaya çağırabilir.

(2) Yaptıkları açıklamalardan sonra mahkeme başkanı veya hâkim, çekilmelerine izin vermedikçe, bilirkişiler duruşma salonunda kalırlar; ancak salona teker teker alınıp birbirinden ayrı olarak dinlenmeleri zorunlu değildir.

(3) Cumhuriyet Savcısı'nın, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine bilimsel mütalaa hazırlayan uzmanın duruşmada dinlenmesi hususunda da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır.

AÇIKLAMA: Bu düzenleme tamamen yenidir.

Madde, bilirkişilerin hangi hallerde duruşmaya çağrılacaklarını ve dinlenme usulünü düzenlemektedir.

Bilirkişinin mütalaa yazı ile bildirmesi mümkündür (m. 67). Ancak mahkeme her zaman bilirkişinin duruşmada

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

dinlenilmesine karar verebilir. Kanun, bilirkişilerin dinlenmelerinde tanıklara ilişkin hükümlerden ayrılmıştır. Tanıkların birbirinden ayrı olarak dinlenilmeleri zorunlu olduğu halde, bilirkişilerin topluca salona alınıp birlikte dinlenmeleri mümkündür. Ancak hakim, bilirkişileri teker teker salona alıp birbirinden ayrı olarak dinleme yetkisine de sahiptir.

CMK Madde 84, 214 ve 215'ebakınız.

Bilirkişinin reddi

MADDE 69 - (1) Hâkimin reddini gerektiren sebepler, bilirkişi hakkında da geçerlidir.

(2) Cumhuriyet Savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci, ret hakkını kullanabilirler. Hâkim veya mahkeme tarafından atanan bilirkişinin adı ve soyadı, engel sebepler olmadıkça ret hakkına sahip olanlara bildirilir.

(3) Ret istemini davayı görmekte olan hâkim veya mahkeme inceler. Soruşturma evresinde, Cumhuriyet Savcısınca kabul edilmeyen ret istemi sulh ceza hâkimince incelenir. Reddi isteyen kişi, bunun nedenini, dayandığı olguları göstererek açıklamakla yükümlüdür.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 67. maddesinin karşılığı olup söz konusu maddenin, tanıklığın bilirkişiliğe mani olmadığına ilişkin ikinci fıkrası ile üçüncü fıkranın, yeminin delil olmayacağına ilişkin son cümlesine burada yer verilmiştir.

Olgu, hayali olanın karşısı olup "*olan şey, yapılan iş; yer alan şey; deneyin sağladığı gerçek veri*" anlamına gelmektedir.⁵³ Bu nedenle ret istemi, somut olaylara dayanmalıdır.

⁵³ Öz Türkçe Sözlük, Ali Püsküllüoğlu.

Bilirkişinin reddi nedenleri, hakimın reddi nedenlerinin ayrıdır.

Hakimin reddini gerektiren sebepler ve ret usulü hakkında CMK Madde 22-28'e ve bu maddelerle ilgili açıklamalara bakınız.

Bilirkişilikten çekinme, bilirkişi olarak dinlenemeyenler

MADDE 70 - (1) Tanıklıktan çekinmeyi gerektirecek sebepler bilirkişiler hakkında da geçerlidir. Bilirkişi, geçerli diğer sebeplerle de görüş bildirmekten çekinebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 69. maddesinin karşılığıdır.

Madde bilirkişilikten çekinme bakımından iki neden belirlemektedir.

1. Tanıklıktan çekinmeyi gerektiren nedenler,
2. Diğer nedenler.

Bilirkişinin ideolojik yapısı veya sanığa karşı duyduğu sefkat derecesi çekinme sebebidir (Madde gerekçesi).

CMK m. 45, 46, 47, 48'e ve 2949/ m. 51'e bakınız.

Görevini yapmayan bilirkişi hakkındaki işlem

MADDE 71 - (1) Usulünce çağrıldığı hâlde gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında 60 ıncı maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 70. maddesinin karşılığı olup buna paralel olarak düzenlenmiştir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Madde, usulünce çağrıldığı halde gelmeyen veya yemin etmekten ya da görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında zorlama tedbirlerinin uygulanmasını kabul etmiştir. Ancak 70. maddede belirtilen çekinme sebeplerinden biri söz konusu ise, bu hüküm uygulanamaz.

CMK m. 60 disiplin hapsini, m. 146/7 de çağrıldığı halde gelmeyen bilirkişinin zorla getirilmesine karar verilebileceğini öngörmektedir.

Bilirkişi gider ve ücreti

MADDE 72 - (1) Bilirkişiye, inceleme ve seyahat gideri ile çalışmasıyla orantılı bir ücret ödenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 77. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından aralarında fark yoktur.

Sahte para ve değerler üzerinde yapılacak incelemeler

MADDE 73 - (1) Para ve Devlet tarafından çıkarılan tahvil ve Hazine bonusu gibi değerler üzerinde işlenen sahtecilik suçlarında, elkonulan para ve değerlerin hepsi, bunların asıllarını tedavüle çıkaran kurumların merkez veya taşra birimlerine incelettirilir.⁵⁴

(2) Yabancı devletlerin paraları ve değerleri hakkında da, yetkili Türk makamlarının görüşlerinin alınmasına karar verilir.

⁵⁴ a) Sahte Banknotların İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uygulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 09.08.2005 tarihli ve 25901 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

b) Sahte Madeni Paraların ve Sikkelerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uygulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 09.05. 2006 tarihli ve 26163 sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 84. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından aynı mahiyette olmakla birlikte, yapılacak incelemenin, bu hususta çıkarılan yönetmelik hükümlerine göre yürütülmesi tamamen yeni düzenlemedir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 17/1. maddesine göre; Parada sahtecilik suçundan dolayı elkonulan sahte paralar ve bunlara ilişkin bilgiler, Cumhuriyet başsavcılıkları ve mahkemeler tarafından paraların asıllarını tedavüle çıkaran kurumca oluşturulacak sistemde incelenmek ve değerlendirilmek üzere paraların asıllarını tedavüle çıkaran kurumun ilgili birimine gönderilir.

Banknotlar, Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü'nce basılıp Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanlığı'na tedavüle çıkarılmaktadır. 14.1.1970 tarih ve 1211 sayılı Kanunla banknot ihracı imtiyazı yalnızca Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na verilmiştir (1211/ m. 4/II-a).

Madenî paraların basım ve dağıtım görevi, bir başka ifadeyle tedavüle çıkarılması, 28/5/1970 tarihli ve 1264 sayılı Madenî Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun ve 8/6/1984 tarihli ve 234 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Madeni para kapsamına "*Yeni Kuruş (YKR), Yeni Türk Lirası (YTL) ve Türk Lirası (TL) madenî para ile yabancı ülke madenî paraları*" girer.

Sikke ise, 8/8/1951 tarihli ve 7879 sayılı *Resmî Gazete'*de yayımlanmış olan 1/8/1951 tarihli ve 1738 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararında tarif edilen Cumhuriyet altın sikkeleriyle Cumhuriyet ziyinet altınlarını ifade eder.

Banknotları ve madeni paraları tedavüle çıkaran kurumlar farklı olduğundan, her iki para türünde yapılan sahteciliğin incelenmesi de farklı esaslara bağlanmış, bu amaçla iki ayrı yönetmelik yürürlüğe konulmuştur. Ayrıntılı bilgi için yönetmelik hükümlerine bakınız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gözlem Altına Alınma, Muayene, Keşif ve Otopsi

Gözlem altına alınma

MADDE 74 - (1) Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüpheler bulunan şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, Cumhuriyet Savcısı'nın ve müdafinin dinlenmesinden sonra resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından karar verilebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın müdafii yoksa hâkim veya mahkemenin istemi üzerine, baro tarafından bir müdafii görevlendirilir.

(3) Gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yetmeyeceği anlaşılırsa resmî sağlık kurumunun istemi üzerine, her seferinde üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; ancak sürelerin toplamı üç ayı geçemez.

(4) Gözlem altına alınma kararına karşı itiraz yoluna gidilebilir; itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur.

(5) Bu madde hükmü, 223 üncü maddenin sekizinci fıkrası gereğince yargılamanın durması kararı verilmesi gereken hâllerde de uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 74. maddesinin karşılığı olup birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları içerik itibarıyla her iki yasa maddesinde de aynı şekilde düzenlenmiştir. Ancak yeni

düzenlemede metin, Türk Ceza Kanunu'na uyum sağlanmak suretiyle, Kanunun sistematığına uygun olarak ve günümüz Türkçesiyle kaleme alınmıştır.

Bu hükme göre gözlem altına alınma kararı;

Şüpheli veya sanığın fiili işlediği hususunda kuvvetli şüpheler varsa uzman hekimin önerisi üzerine verilebilir.

Karardan önce müdafinin dinlenmesi şarttır.

Gözlem altına alma kararına itiraz edilebilir. İtiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur.

Gözlem altında geçen süre, ileride verilecek ceza veya tedbir süresinden indirilir (TCK m. 63).

AY m. 17 ve 19'a; CMK m. 2, 149, 150, 223, 268, 271'e; 1219/13'e; 2659/18'e ve Adli Tıp Kurumu Kanunu Uygulama Yönetmeliği (ATKUY) m. 11'e bakınız.

Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması

MADDE 75 - (Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 2 ile)⁵⁵

⁵⁵ 5353 sayılı kanunla değiştirilen 75. madde şöyle idi: " (1) Bir suçla ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanığın bedeninin tıbbi muayenesine ya da vücudundan kan veya cinsel salgı gibi örnekler alınmasına, Cumhuriyet Savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme tarafından karar verilebilir. Bu müdahaleler ancak hekim tarafından veya hekim gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir. Şüpheli veya sanığın vücudundan saç, tükürük ve tırnak gibi örnekler alınabilmesine Cumhuriyet Savcısı da karar verebilir. Cumhuriyet Savcısı'nın kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

(1) Bir suçla ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet Savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet Savcısı'nın kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

(2) İç beden muayenesi yapılabilmesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

(3) İç beden muayenesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınması, ancak tabip veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

(4) Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır.

(5) Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınmaz.

(6) Bu madde gereğince alınacak hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir.

(2) Tıbbî muayenenin yapılabilmesi veya vücuttan örnekler alınabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

(3) Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda kişi üzerinde beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı gibi örnek alınmaz.

(4) Bu madde gereğince alınacak hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir."

(7) Özel kanunlardaki alkol muayenesine ve kan örneği alınmasına ilişkin hükümler saklıdır.

AÇIKLAMA: Yeni düzenleme. Maddeye göre bu işlemlere Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilmesi halinde, bu kararın yirmi dört saat içinde hakim veya mahkeme onayına sunulması şarttır. Hakim veya mahkeme de yirmi dört saat içinde kararını vermek zorundadır. Bu süre içinde onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve bu suretle elde edilen bulgular, hukuka aykırı olarak elde edilmiş sayılacağından, hüküm gerekçesinde bunlara yer verilemez. Bu suretle maddede yeni bir delil yasağı ihdas edilerek soruşturma ve kovuşturma makamlarının uygulamalarının insan hakları esaslarına uygun olmasının sağlanması amaçlanmıştır.

İlk metinde "*bedenin tıbbi muayenesi*" terimi kullanılması uygun görülmüş ve madde de bu şekilde yasalaşmıştı.

Ancak madde, Kanun yürürlüğe girmeden önce 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla, değiştirilmiştir.

Yapılan düzenleme ile, beden muayenesi iç ve dış beden muayenesi olarak ikiye ayrılmış, fakat dış beden muayenesi ayrıca düzenlenmemiştir. Dış beden muayenesi için, mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcılığı tarafından bir karar verilmesine gerek bulunmayıp soruşturma ve kovuşturma makamları bu işlemi kendileri yapabileceklerdir.

Buna karşılık, şüpheli veya sanığın vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle, saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınması da, iç beden muayenesine ilişkin şartlara tabi tutulmuştur.

Diğer taraftan Cumhuriyet Savcısı'nın iç beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasıyla ilgili kararı sadece soruşturma evresiyle sınırlı değildir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Ancak iç beden muayenesinin veya vücuttan örnek alınması, şüpheli veya sanığa isnat edilen suçla ilgili delil elde etmek amacına yönelik ve bu amaçla sınırlıdır.

İç beden muayenesi, şüpheli veya sanığın bedeni üzerinde cerrahi müdahaleyi de gerekli kılıyorsa, iç beden muayenesinin veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınması, ancak tabip veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Takip kavramı, uzman ve pratisyenlerle dış hekimlerini de kapsar. Ancak uzmanlığı gerektiren durumlarda muayene, ilgili uzman tarafından yapılmalıdır. Tabip dışında kalan sağlık personelinin (ebe ve hemşirelerin) yapabilecekleri muayene işlemleri, kendi mevzuatlarının verdiği yetkiyle sınırlıdır.

Beden muayenesi için şüpheli veya sanığın rızasının olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır.

Maddenin beşinci fıkrasında, cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayenenin, iç beden muayenesi sayılacağı belirtilmiştir. Ancak, örneğin ağız, burun veya kulak gibi vücut boşluklarında yapılan muayene, iç beden muayenesi olarak kabul edilemez.

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi veya vücudundan örnek alınması işleminin yasaya aykırı olarak gerçekleştirilmesi halinde, elde edilen bulguların delil olarak kullanılması mümkün olmadığı gibi, bu tür işlemler beden bütünlüğüne müdahale niteliği taşıdığından, İHAS m. 3'ün ihlal eder.

Şüpheli ve sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, "Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik" (BM-GİFKTY) ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için Yönetmelikler bölümüne bakınız.

İHAS m. 3; CMK 76, 78, 79 ve 80, 268; BMGİFKTY m. 4, 5, 6 ve 18, 19 ve 21'e; ATK m. 20; ATKUY m. 13'e; PVSK m. 13; JKDBY m. 8'e ve TCK m. 287'ye bakınız.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması (Değişik: 25.5.2005 - 5353/ıı. 3 ile)⁵⁶

MADDE 76 - (1) Bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet Savcısı'nın istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulu-

⁵⁶ 5353 sayılı kanunla Başlığı ile birlikte değiştirilen 76. maddenin ilk metni şöyle idi:

"Diğer kişilerin beden muayenesi

MADDE 76 - (1) Bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun bedeni üzerinde tıbbî muayene yapılabilmesine veya kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek koşuluyla, Cumhuriyet Savcısı'nın istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme tarafından karar verilebilir.

(2) Çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması halinde, bu araştırmanın yapılabilmesi için, birinci fıkra hükmüne göre karar alınması gereklidir.

(3) Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya bedenden örnek alınmasından kaçınılabilir. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

(4) Bu madde gereğince alınacak hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir."

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

nan hâllerde Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet Savcısı'nın kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

(2) Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur.

(3) Çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması halinde; bu araştırmanın yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınması gerekir.

(4) Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

(5) Bu madde gereğince verilen hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Maddenin ilk şeklinde beden üzerinde tıbbi muayene terimine yer verilmişti. Ancak bu madde de, 75. maddede yapılan değişiklik doğrultusunda, başlığı ile birlikte 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla, değiştirilmiştir.

Mağdurun bedeni üzerinde muayene yapılması hususunda, iç ve dış beden muayenesi ayırımına yer verilmemiştir.

Mağdurun rızası, özel bir hukuka uygunluk sebebi kabul edilmiştir. Ancak çocuğun soy bağının araştırılması için, rıza yeterli olmayıp birinci fıkraya göre karar alınması şarttır.

ÇHS m. 12; AY. m. 17/2, 38/6; CMK m. 45, 48, 75, 78, 217/2, 268; 2659/20 ve BMGİFKTY m. 7, 8, 9 ve 10'a; JKDBY m. 8'e; ATKUY m. 13'e; TCK m. 6/1-b; MK m. 282-284'e bakınız.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Kadının muayenesi

MADDE 77 - (1) Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır.

AÇIKLAMA: Tasarıda 80. madde olarak düzenlenen bu hüküm, "Kadının muayenesi, olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır. Buna olanak bulunmadığında, muayene edilecek kadının bir yakını veya başka bir kadın muayene sırasında hazır bulundurulur." şeklinde idi. Madde gerekçesinde de, bu düzenlemenin "genel ahlak anlayışına uygun...olduğu" belirtilmişti. Alt Komisyonunda bu hüküm kısmen yumuşatılarak, muayenenin kadın hekim tarafından yapılması, kadının istemine bırakılmıştır. Madde Adalet Komisyonu görüşmelerinde sert tartışmalara neden olmuştur. Komisyon üyelerinden bazılarınca "hem hekinlik mesleğine karşı hem de şüpheli veya sanığa karşı cinsiyet ayırmacılığı" yaptığı belirtilerek bu düzenleme eleştirilmiş ve maddenin Tasarı metninden çıkarılması konusunda önerge verilmiştir. Bu önerge kabul edilmediği gibi, ikinci cümlenin metninden çıkarılmak suretiyle maddenin yeniden düzenlenmesi hususunda verilen önerge de Adalet Komisyonu'nda kabul görmemiştir. Maddenin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında da yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Madde, İrfan Gündüz ve arkadaşlarının verdikleri önerge doğrultusunda, oya sunulmuş ve bu şekilde kabul edilmiştir.⁵⁷

⁵⁷ Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu, Adalet Bakanlığı yayını, Ankara 2005, s. 310-358. Genel Kurulda madde üzerinde yapılan görüşmeler için 3.12.2004 tarihli Genel Kurul Oturum tutanağına bakınız.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Maddede açıkça belirtilmiş olmamakla birlikte muayene edilecek kadın, şüpheli veya sanık olabileceği gibi mağdur ve diğer bir kişi de olabilir. Muayene, hem iç hem de dış beden muayenesini kapsar.

Yönetmeliğe göre muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir (BMGİFKTY m. 11). Ancak, Adalet Komisyonu'nda kabul edilen madde metninde bulunan ve bu hükümle benzerlik taşıyan cümlenin metinden çıkarılmış olması karşısında, Yönetmeliğin bu hükmünün kanuna aykırı olduğu ileri sürülebilecektir.

Erkeğin muayenesinde, muayene edecek hekimin cinsiyetinin önemi yoktur.

İHAS m. 14; Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) m. 1, 2, 4, 5 ve 12; CMK m. 75 ve 76'ya bakınız.

Moleküler genetik incelemeler

MADDE 78 - (1) 75 ve 76 ncı maddelerde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soybağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır.

(2) Birinci fıkra uyarınca yapılabilen incelemeler, bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde de yapılabilir. Birinci fıkranın ikinci cümlesi, bu hâlde de uygulanır.

AÇIKLAMA: Maddè, çoğu kez soybağı veya ele geçirilen materyalin şüpheliye, sanığa veya mağdura ait olup olmadığı konusunda duyulan kuşkuların giderilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Bu konudaki kuşkular, genellikle "moleküler genetik inceleme" yapılmaksızın giderilmemektedir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Bu hüküm, Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 81a ve 81f paragraflarına paralel olarak düzenlenmiştir.

CMK m. 75, 76, 79, 80, 159, 217/2'ye; 2659/20'ye; BM-GİFKTY m. 12, 13 ve 14'e; JKDBY m. 8'e; ATKUY m. 13'e bakınız.

Hâkimin kararı ve inceleme yapılması

MADDE 79 - (1) 78 inci madde uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir.

(2) Yapılacak incelemeler için resmen atanan veya bilirkişilikle yükümlü olan ya da soruşturma veya kovuşturmayı yürüten makama mensup olmayan veya bu makamın soruşturma veya kovuşturmayı yürüten dairesinden teşkilât yapısı itibarıyla ve objektif olarak ayrı bir birimine mensup olan görevliler, bilirkişi olarak görevlendirilebilirler. Bu kişiler, teknik ve teşkilât bakımından uygun tedbirlerle yasak moleküler genetik incelemelerin yapılmasını ve yetkisiz üçüncü kişilerin bilgi edinmesini önlemekle yükümlüdürler. İncelenecek bulgu, bilirkişiye ilgilinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verilir.

AÇIKLAMA: Maddeye göre, moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hakim karar verebilecektir. Kararda, görevlendirilen bilirkişi de gösterilecektir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

İkinci fıkrada, bilirkişi olarak görevlendirilebilecek kişilerin nitelikleri, yasak genetik inceleme yapılmaması ve elde edilecek bilgilerin dışarıya sızması için alınması gereken önlemler düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 13. maddesinin son fıkrasında; moleküler genetik incelemeler açısından, teşkilât yapısı itibarıyla üniversiteler, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adli Tıp Kurumu objektif olarak ayrı birimler sayılmışlardır.

CMK m. 63/2, 64/1-3, 78'e; BMGİFKTY m. 13'e; 2659/20 ve ATKUY m. 13'e ve TCKm. 287'ye bakınız.

Genetik inceleme sonuçlarının gizliliği

(Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 4 ile)⁵⁸

MADDE 80— (1) 75, 76 ve 78 inci madde hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez.

(2) Bu bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir.

⁵⁸ 5353 sayılı kanunla değiştirilen 80. maddenin ilk metni şöyle idi:

"MADDE 80 - (1) 75, 76 ve 78 inci maddeler hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez. Bu bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi veya hükmün kesinleşmesi hallerinde en geç on gün içinde Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir."

AÇIKLAMA: İlk metinde vücuttan alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarının, "hükümün" kesinleşmesi halinde yok edilmesi öngörülmekte idi. Dolayısıyla, hüküm çeşitleri arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştı.

Madde, 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla, mahkumiyet halinde kişisel verilerin muhafaza edilmesi amacıyla değiştirilmiştir.

Bu düzenlemeyle, "her türlü" hükmün değil, sadece beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararlarının kesinleşmesi hallerinde bu bilgilerin yok edilmesi kabul edilmiş, böylece, özellikle mahkumiyet halinde bilgilerin muhafazası mümkün kılınmıştır. Verilerin korunması Yönetmeliğinin 17. maddesi ile düzenlenmiştir.

AİHM, kişinin iradesine aykırı olarak yapılan tıbbi müdahaleleri, bu bağlamda alkol, kan ve DNA incelemelerini özel yaşam kapsamında değerlendirmektedir.⁵⁹ Bu inceleme sonucunda ortaya çıkan kişisel veriler de özel yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturduklarından İHAS m. 8 kapsamındadır. Bir başka ifadeyle İHAS m. 8'deki güvenceler kişisel verilerin korunmasında da geçerlidir. Dolayısıyla, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi, toplanması ve depolanması, İHAS m. 8'i ihlal edecektir.

Diğer taraftan kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi, ele geçirilmesi veya bir başkasına verilmesi TCK Madde 135-138'de suç olarak düzenlenmiş olup bu suçların kamu görevlisi tarafından işlenmesi suçun nitelikli halini teşkil etmektedir.

CMK m. 75, 76, 78, 153, 157, 172, 173, 209/2, 223, 271/4, 272/3, 275/1, 293/1, 296/2, 302/1'e; BMGİFKTY m. 14'e; TCK m. 287'ye bakınız.

⁵⁹ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 335 (578/c); Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 385

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Fizik kimliğin tespiti

(Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 5 ile)⁶⁰

MADDE 81 - (1) Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, Cumhuriyet Savcısı'nın emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup tespitini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

(2) Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.

AÇIKLAMA: Madde, 25.05.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikle, hâkim kararı aranmasından vazgeçiliniş, bu konuda asıl yetki Cumhuriyet Savcısına verilmiştir. Cumhuriyet Savcısı bu konuda sözlü emir verebilecektir.

İkinci fıkrada yapılan değişiklik ile, 80. maddenin değişik ikinci fıkrasıyla paralellik sağlanmıştır.

⁶⁰ 5353 sayılı kanunla değiştirilen 81 inci maddenin ilk metni şöyle idi:

"MADDE 81 - (1) Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, Cumhuriyet Savcısı veya hâkim kararıyla, fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve ayak izi, bedeninde yer almış olup tespitini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

(2) Kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir."

Bu hükme göre, fizik kimliğin tespiti teşhis için gerekli ise yapılabilecektir. Olay yerindeki bir izin şüpheli veya sanığa ait olup olmadığının tespiti, şüpheli veya sanığın kimliğinin öğrenilememiş olması ya da tanık tarafından teşhisinin gerekmesi bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Fizik kimliğin tespiti, Yönetmeliğin 15. maddesi uyarınca yapılacak ve şüpheli veya sanığın kimlik tespitine yarayabilecek vücut izleri ile sesi ve görüntüleri, fizik kimliğin tespitinde kullanılan diğer teknik yöntemler ile kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulacaktır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Yönetmelikler bölümüne bakınız.

CMK m. 80 açıklamasına ve m. 161'e; BMGİFKTY m. 15, 16 ve 17'ye bakınız.

Yönetmelik

MADDE 82 - (1) 75 ilâ 81 inci maddelerde öngörülen işlemlerin yapılması ile ilgili usuller yönetmelikte gösterilir.⁶¹

Keşif

MADDE 83 - (1) Keşif, hâkim veya mahkeme veya naip hâkim ya da istinabe olunan hâkim veya mahkeme ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılır.

(2) Keşif tutanağına, var olan durum ile olayın özel niteliğine göre varlığı umulup da elde edilemeyen delillerin yokluğu da yazılır.

⁶¹ Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikler bölümüne bakınız.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 78. maddesinin karşılığı olup içerik itibariyle iki hüküm arasında fark yoktur.

Keşfin olay yerinde yapılması şart değildir; duruşma salonunda da keşif yapılabilir. Ancak keşif, *"olayın yer zaman, hava gibi şartlarına uygun olarak yapılmalıdır."*

Keşfi kural olarak hakim yapar. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısına da bu yetki verilmiştir. Keşif açısından gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı; *"derhâl keşif yapılmadığı takdirde suç belirtilerinin, suçun delillerinin kaybolması ihtimalini"* ifade eder.

CMK m. 84, 85, 209/1'e bakınız.

Keşifte, tanık veya bilirkişinin dinlenmesinde bulunabilecekler

MADDE 84 - (1) Keşif yapılması sırasında şüpheli, sanık, mağdur ve bunların müdafii ve vekili hazır bulunabilirler.

(2) Tanık veya bilirkişinin duruşma sırasında hazır bulunamayacağı veya oturduğu yerin uzaklığı nedeniyle bulunmasının güç olduğu anlaşılırsa, bu tanık veya bilirkişinin dinlenmesinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

(3) Mağdur, şüpheli veya sanığın huzuru, tanıklardan birinin gerçeğe uygun tanıklık etmesine engel olabilecekse, o işte şüpheli veya sanığın bulunmamasına karar verilebilir.

(4) Bu işlerde hazır bulunmaya hakkı olanlar, işin geri bırakılmasına neden olmamak koşuluyla, işlerin yapılması gününden önce haberdar edilirler.

(5) Şüpheli veya sanık tutuklu ise, hâkim veya mahkeme tarafından ancak zorunlu sayılan hâllerde keşifte hazır bulundurulmasına karar verilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 162. maddesinin karşılığı olup söz konusu madde hükmüne benzer şekilde düzenlenmiş olmakla beraber her iki hüküm arasında bazı farklılıklar vardır. Yeni düzenlemeyle, CMK ile getirilen şüpheli kavramı metne eklenmiştir. Üçüncü fıkra başında, şüpheli ve sanığın yanı sıra mağdur terimine yer verilmiş, fakat fıkranın devamında, tanık dinlenmesi sırasında hazır bulunmamasına karar verilebilecek kişiler arasında "mağdur" sayılmamıştır. Ayrıca 162. maddenin son fıkrası burada alınmamıştır.

Maddenin (4) numaralı fıkrası, CMUK'un 162. maddesinin dördüncü fıkrası hükmü ile tamamen aynıdır. Yargıtay, CMUK'un 162. maddesinin 4.fıkrasının uygulamasına ilişkin olarak verdiği bir kararda, bu kuralın emredici bir nitelik taşımadığı sonucuna ulaşmıştır.⁶²

Ancak, keşif sırasında hazır bulunmaya hakkı olanların, bulunmalarına imkan sağlanmamış olması halinde, adil ve dürüst bir yargılamadan söz edilemez. Sanık bu yüzden savunmasını gereği gibi yapamamışsa, savunma hakkı kısıtlanmış sayılacağından İHAS m. 6/3'de ihlal edilmiş olur. Bu nedenle, keşfin daha sonraki bir tarihte yapılması mümkün ise, sanık ve müdafinin mazeretleri mahkemece dikkate alınmalıdır.

CMK m. 58/3, 68, 180, 181/2, 200, 203, 204'e bakınız.

Yer gösterme

(Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 6 ile)

MADDE 85. – (1) Cumhuriyet Savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yapabilir. 250 nci maddenin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir.

⁶² YCGK: 22.5.1995- 9/129 - 156.

(2) Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla, müdafî de yer gösterme işlemi sırasında hazır bulunabilir.

(3) Yer gösterme işlemi, 169 uncu maddeye uygun olarak tutanağa bağlanır.

AÇIKLAMA: Tasarıda yer göstermeye ilişkin bir hüküm bulunmuyordu.

Bu madde Adalet Komisyonu tarafından Tasarıya eklenmişti ve yasalaşan ilk metin "(1) Yer gösterme işlemi hakkında 83 ve 84. madde hükümleri uygulanır." şeklinde idi.

Ancak madde, uygulamada karşılaşılabilecek tereddütleri gidermek amacıyla 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Değişiklik Teklifinin Adalet Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında özellikle kolluk amirine yer gösterme yetkisi veren birinci fıkranın ikinci cümlesi üzerinde sert tartışmalar yapılmış, bu düzenlemenin hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı ileri sürülmüştür.⁶³ Genel Kurulda da benzeri görüşler ileri sürülmesine rağmen, madde oy çokluğuyla kabul edilmiştir.⁶⁴

Adalet Komisyonu Raporuna göre, bu değişiklikle yer gösterme işleminin hukuki niteliği açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre:

a. Bu işleme ancak soruşturma evresinde başvurulabilir.

b. Yer gösterme, yüklenen suç konusunda açıklamada bulunmama hakkını kullanmış olan şüpheli açısından geçerli değildir ve yüklenen suç konusunda açıklamada bulunan şüphelinin bu açıklamalarının doğruluğunu kontrol etmek için yaptırılabilir.

⁶³ Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu, Adalet Bakanlığı yayını, Ankara, 2005, s. 373-388.

⁶⁴ Genel Kurul görüşmeleri için 25.05.2005 tarihli Oturum tutanaklarına bakınız.

c. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren suçların soruşturması çerçevesinde, kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırabilir.

d. Yer gösterme işlemi yapılırken, soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla müdafî de hazır bulunabilir.

e. Yer gösterme işlemi bir tutanağa bağlanır. Tutanağın 169. maddedeki hususları içermesi gerekir.

Yasalaşan ilk metinde yer gösterme, bir tür keşif olarak düzenlenmişti. Yapılan değişiklikle, "yüklenen suç konusunda açıklamada bulunan şüphelinin bu açıklamalarının doğruluğunu kontrol etmek için yaptırılan bir işlem" haline getirilmiştir. Bu işlemle şüphelinin açıklamalarının doğruluğu, yer gösterme sırasında yapılacak tespitler ve işlenmiş olan suçla ilgili olarak gösterilen yerden elde edilecek bulgular, suçun iz, eser ve belirtileri, şüphelinin açıklamalarıyla karşılaştırılacak; açıklamalarının, elde edilen bulgularla uyumu kontrol edilerek açıklamalarının doğru olup olmadığı öğrenilmeye çalışılacaktır. Bu işlem sırasında, şüphelinin söylediklerinin de tutanağa yazılacağına kuşku yoktur. Ayrıca yer gösterme, tutanağa bağlanması sebebiyle, işlem sonunda elde edilen delillerin kaybolmamasını sağladığı için koruma tedbiri özelliğine de sahiptir. Bu özellikleri dikkate alındığında yer gösterme, hem bir delil araştırması ve koruma tedbiri hem ifade alma hem de delillerin değerlendirilmesini sağlayan, kendisine özgü karma bir usul işlemi olarak ortaya çıkmaktadır.

Yer gösterme, Cumhuriyet Savcısı ve bazı suçlarla (CMK m. 250) ilgili olarak da kolluk amiri tarafından yaptırılabilir. Bu nedenle amir dışındaki kolluk mensuplarının yaptıracağı yer gösterme işlemi sonunda elde edilen deliller, hukuka aykırı olarak elde edilmiş olacağından hükme esas alınamaz (m. 217/2).⁶⁵ Meğerki bu husus, hakim veya mahkeme huzurunda sanık tarafından doğrulanmış olsun (m. 148/4).

⁶⁵ Yurtcan, Erdener, *Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yorumu*, İstanbul 2005, s. 56.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

Diğer taraftan, CMK m. 213'e göre; ifadeler arasında çelişki bulunması halinde, duruşmada sanığın kolluk ifadesinin okunması, bu ifadenin müdafî hazır bulunmak suretiyle alınmış olmasına bağlıdır. Bu itibarla CMK m. 250'de yazılı suçlarla ilgili olarak kolluk amiri tarafından yaptırılacak yer gösterme işlemi sırasında şüphelinin tespit edilecek ifadesinin duruşmada okunabilmesi için, (sanığın hakim veya mahkeme huzurunda doğrulaması hariç) işlem sırasında müdafinin de hazır bulunmuş olması şarttır. Ayrıca yer gösterme sonunda elde edilen delillerin duruşmada ortaya konulması ve hükme esas alınması, 148/4'deki durum hariç, işlem sırasında müdafinin hazır bulunmasına bağlıdır. Bir başka ifadeyle, müdafî hazır bulunmaksızın kolluk amiri tarafından yapılan yer gösterme işlemi hukuka aykırıdır.

Yer gösterme, şüphelinin açıklamalarının doğruluğunu kontrol için yaptırıldığına göre, müdafinin de hazır bulunması koşuluyla, şüphelinin yüklenen suçla ilgili olarak kollukta açıklamada bulunmuş olması, yer gösterme işlemi için yeterlidir. Şüphelinin bu ifadesini, Cumhuriyet Savcısı huzurunda ifadesi alınırken reddetmesi veya kolluktaki açıklamalarının zora dayalı olduğunu ileri sürmesi, yer gösterme işlemi yaptırılmasına engel değildir. Çünkü, müdafî hazır bulunmak koşuluyla kollukta alınan ifadenin, mahkeme huzurunda doğrulanmasa bile hükme esas alınması mümkündür. Bu husus, 148. maddenin 4. fıkrasının karşıt anlamından ortaya çıkmaktadır.

Yer göstermenin Cumhuriyet Savcısı veya kolluk amiri tarafından yaptırılabilmesine ilişkin hüküm, şüpheli veya sanığın haklarını korumaya yönelik olduğundan, bu kişilerin dışında kalanlara kolluk memurları tarafından yer gösterme işlemi yaptırılmasında hukuka aykırılık yoktur.⁶⁶

Hükümlü ve tutukluların yer gösterme amacıyla ceza infaz kurumu veya tutukevinden alınmaları da mümkündür.

⁶⁶ Ünver/Hakeri, *Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2006, s. 93-98.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında KHK'nin 11.01.2003 tarihli ve 4778 sayılı kanunla değişik 3. fıkrasının (c) bendinde, hükümlü ve tutukluların yer gösterme ve maddede sayılan diğer işlemler için Bölge Valisinin teklifi üzerine, C. Başsavcısı'nın talebi ve hakim kararı ile her seferinde dört günü geçmemek üzere ceza infaz kurumundan veya tutukeviden alınabilecekleri belirtilmektedir.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

CMK m. 2/1-c, 83, 84, 145/5, 148/4, 164, 169, 213, 250'ye ve YGİY m. 28'e/430 sayılı KHK m. 3/c (11.01.2003-4778 ile değişik) bakınız.

Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene

MADDE 86 - (1) Engelleyici sebepler olmadıkça ölü muayenesinden veya otopsiden önce ölünün kimliği her suretle ve özellikle kendisini tanıyanlara gösterilerek belirlenir ve elde edilmiş bir şüpheli veya sanık varsa, teşhis edilmek üzere ölü ona da gösterilebilir.

(2) Ölünün adli muayenesinde tıbbî belirtiler, ölüm zamanı ve ölüm nedenini belirlemek için tüm bulgular saptanır.

(3) Bu muayene, Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda ve bir hekim görevlendirilerek yapılır.

AÇIKLAMA: Bu hükümle düzenlenen ölünün kimliğinin belirlenmesi ve ölü muayenesine, CMUK'un otopsiyi de düzenleyen 79. maddesinin birinci fıkrasında ve 80. maddede yer verilmişti ve bu hükümlere göre söz konusu işlemler, hakim veya savcı tarafından hekimin huzurunda yapılacaktır.

Bu düzenlemenin CMUK'tan farkı, ölünün adli muayenesinin savcı tarafından değil, hekim tarafından yapılmasıdır. Hekimin uzman olup olmasının önemi yoktur. Adli mu-

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

yene yaptırma ve hekim görevlendirme yetkisi ise sadece C. Savcısına verilmiştir.

CMK m. 2/1-a, b, 87, 88ve 89'a; ATKUY m. 18/a; MK m. 28, 30'a; 5490/m. 31ve 32'ye; TCK m. 64, 130 ve 196'ya bakınız.

Otopsi

MADDE 87 - (1) Otopsi, Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Müdafî veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Zorunluluk bulunduğu anda otopsi işlemi bir hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir.

(2) Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir.

(3) Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabibe, otopsi yapma görevi verilemez. Ancak, bu tabibin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir.

(4) Gömülnüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu husustaki karar, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaştırılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhâl bildirilir.

(5) Yukarıdaki fıkralarda sözü edilen işlemler yapılırken, cesedin görüntüleri kayda alınır.

AÇIKLAMA: CMUK m. 79'a göre, otopsi kural olarak hakim huzurunda yapılacaktır; Cumhuriyet Savcısı huzurun-

da yapılması, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kabul edilmişti.

Yeni düzenlemeye göre otopsi, Cumhuriyet Savcısı huzurunda yapılır. Ancak kovuşturma evresinde, gömülmüş bulunan bir cesedin incelenmesi veya otopsi yapılması söz konusu olursa bu takdirde gerekli karar, mahkeme tarafından verilecektir.

Müdafi veya vekil tarafından getirilen hekimin otopside bulunabilmesi, CMUK'da düzenlenmemiştir. Bu olanağın sağlanması ile avukatın bu evrede belli delillerin saptanmasına katkıda bulunması ve böylece "adil yargılanma hakkı"nın güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Otopsi yapılırken, cesedin görüntülerinin kayda alınacağına ilişkin hükme, AİHM kararları doğrultusunda yer verilmiştir.⁶⁷

AİHM'e göre, işkence veya kişilere karşı güç kullanılması nedeniyle ölüm iddiası üzerine, klasik otopsi ile yetinilmemesi gerekir. Bu konuda Birleşmiş Milletler tarafından 1991 yılında kabul edilen "Yasa dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkındaki Kılavuz", savcılık ve tıbbi personel tarafından yürütülen otopsiler için, bir otopsi protokol modeli içermektedir. Bu belgenin giriş kısmında, çelişkili durumlar söz konusu olduğunda eksik, yetersiz bir inceleme veya raporun uygun olmadığı, detayların atlanmasına fırsat vermeyecek şekilde hazırlanan detaylı ve kapsamlı bir rapora ihtiyaç bulunduğu belirtilmektedir.

Kılavuza göre şüpheli ve çelişkili bir biçimde meydana gelen ölümün ardından detaylı bir otopsi yapılması büyük önem taşımaktadır. Belgelendirme, bilgilerin kayıtlara geçiril-

⁶⁷ AİHM, Tanlı/Türkiye Kararı, 26129/95, Strazburg, 10 Nisan 2001.

TANIKLIK,
BİLİRKİŞİ
İNCELEMESİ
VE KEŞİF

mesi de otopsi sonuçlarının anlamlı bir biçimde kullanılmasını sağlamak için detaylı olmalıdır. Bölüm 2 (c) de, otopsi bulgularının belgelenmesi için yeterli netlik ve sayıda fotoğrafın gerekli olduğu belirtilmiştir. Fotoğraflar kapsamlı olmalı ve otopsi raporunda üzerinde yorum yapılan yara veya hastalık işaretlerini teyit etmelidir.

Diğer taraftan otopsinin adli tabip de olsa tek tabip tarafından yapılmaması gerekir.

Bu nedenlerle otopsinin belirtilen koşullara uygun olarak yapılmaması nedeniyle ölüm sebebinin tıbbi olarak tespit edilememesi halinde Sözleşmenin 2. maddesi ihlal edilmiş olur.

Adalet Bakanlığı, otopsi işlemlerinin yerine getirilmesi konusunda, AİHM kararlarına da gönderme yaparak bir "Genelge" yayımlamıştır.⁶⁸

CMKm. 86 ve 88'e; 5490/31, 32; 2659/17 ile ATKUY m. 10 ve 18'e bakınız.

Yeni doğanın cesedinin adli muayenesi veya otopsi

MADDE 88 - (1) Yeni doğanın cesedi üzerinde adli muayene veya otopside, doğum sırasında veya doğumdan sonra yaşam bulgularının varlığı ve olağan süresinde doğup doğmadığı ve biyolojik olarak yaşamını rahim dışında sürdürebilecek kadar olgunlaşmış olup olmadığı veya yaşama yeteneği bulunup bulunmadığı saptanır.

CMUK Madde 82

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 82. maddesine paralel bir düzenleme içermektedir. Bu maddeyle getirilen yenilik,

⁶⁸ Adalet Bakanlığı'nın 23.11.2006 tarihli ve 136 sayılı Genelgesi. Bu genelge için, "<http://cigm.adalet.gov.tr/genelgeler>" internet adresine bakınız.

yeni doğanın yaşama hakkının bir belirtisi olarak, klâsik adli muayene veya otopsi işlemlerinin yapılmasından beklenen amacın ötesinde, ananın bedeni dışında yaşamının olgunlaşmış olgunlaşmadığının veya yaşama yeteneğinin bulunup bulunmadığının da saptanmasının zorunlu hâle getirilmesidir.

Yeni doğanın cesedi üzerinde adli muayene veya otopsi Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda yapılacaktır.

CMK m. 86 ve 88'e; 5490/31 ve 32; 2659/17 ile ATKUY m. 10 ve 18'e bakınız.

Zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak işlem

MADDE 89 - (1) Zehirlenme şüphesi olan hâllerde organlardan parça alınırken, görünen şekli ile organın tahrifatı tanımlanır. Ölüde veya başka yerlerde bulunmuş şüpheli maddeler, görevlendirilen uzman tarafından incelenerek tahlil edilir.

(2) Cumhuriyet Savcısı veya mahkeme, bu incelemenin, hekimin katılmasıyla veya onun yönetiminde yapılmasına karar verebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 83'e paralel olarak düzenlenmiştir.

Kanun yapmış olduğu bu düzenlemeyle, organlardan parça alma kararının verilmesinde otopsiyle ilgili hükümlerden ayrılmıştır. Zehirlenme şüphesi olan hâllerde, parça alma kararı, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilir.

Madde gerekçesi, maddede belirtilen işlemleri sırasına göre tekrar etmekten ibarettir.

CMK Madde 86, 87 ve 88'e; 2659/17 ile ATKUY m. 10'a bakınız.

DÖRDÜNCÜ KISIM

KORUMA TEDBİRLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Yakalama ve Gözaltı

Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler

MADDE 90 - (1) Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiyi suçu işlerken rastlanması.

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

(2) Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet Savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

(3) Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

(4) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 7 ile) Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.

(5) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 7 ile) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet Savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır.⁶⁹

(6) Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından yakalama emrinin derhâl iadesi istenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un, yakalamayı düzenleyen 127 ilâ 131. maddeleri hükümlerini bir arada ve günümüz Türkçesiyle açık bir şekilde düzenlemektedir.

Maddenin dört ve beşinci fıkraları 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla değiştirilmiş olup değişiklikle ilgili olarak madde gerekçesinde şu görüşlere yer verilmiştir: "Kolluk, öncelikle, yakalanan kişinin kaçmasını ve kendisine veya başkalarına zarar

⁶⁹ 5353 sayılı Kanunla Değiştirilen dördüncü ve beşinci fıkralar şöyle idi:

"(4) Kolluk, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhâl bildirir."

"(5) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi, düzenlenecek soruşturma belgesiyle birlikte hemen Cumhuriyet Savcılığına gönderilir."

KORUMA
TEDBİRLERİ

vermesini önleyecek tedbirleri alacak, daha sonra yakalanan kişiye kanuni haklarını bildirecektir. Böylece kollukla ilgili mevzuat ile uyum sağlanmıştır.⁷⁰ Ayrıca, yakalamanın bir uzantısı olan bu tedbirlerin, başka koruma tedbirleriyle karışması önlenmiş olmaktadır.

Beşinci fıkrada yapılan değişiklikle, yakalanan kişilerin Cumhuriyet Savcısı huzuruna çıkarılmaksızın, onun talimatıyla gözaltına alınabilmesi mümkün kılınmıştır."

Kolluğun, yakalanan kişiye kanuni haklarını derhal bildireceğine ilişkin hüküm CMUK da yer almıyordu. Tasarıda da yer almayan bu hüküm (4. fıkra) Tasarıya Alt Komisyonunda, altıncı fıkra ise Adalet Komisyonunda eklenmiştir. Yakalama nedeninin bildirilmesi, yakalanan kişinin kanuni haklarına girer. Bu hususun bildirilmemesi, 141. maddenin 1. fıkrasının (g) bendinde Devletten tazminat isteme nedenleri arasında sayılmıştır.

Kolluk, yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet Savcısına bilgi verecek ve onun emrine göre hareket edecektir; yoksa yakalanan kişiyi hemen Cumhuriyet Savcısı'nın huzuruna çıkarmayacaktır. Cumhuriyet Savcısı, yakalananın gözaltına alınmasını, serbest bırakılmasını veya huzuruna getirilmesini emredebilir.

Bir kişiyi geçici olarak durdurmak, yakalama sayılmaz; yakalama sayılması için kişinin fiilen denetim altına alınması gerekir. Denetim için araçların durdurulması da mümkündür (ADÖAY m. 27).

Yakalama, kişi özgürlüğünün sınırlandırılmasıdır. Kişi özgürlüğü, İHAS m. 5 ve Anayasa m. 19 ile güvence altına

⁷⁰ PVSK m. 13'ün dördüncü fıkrasında, yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından gerekli tedbirlerin alınacağı belirtilmiş, yakalama sebebinin bildirilmesine ilişkin hükme ise beşinci fıkrada yer verilmiştir.

alındığından, yakalamanın, kanuna uygun olmaması halinde, haksız bir yakalama söz konusudur ve bu durum, haksız yakalanan kişiye CMK m. 141'e göre tazminat isteminde bulunma hakkı doğurabileceği gibi, Sözleşmenin ihlali nedeniyle bireysel başvuruda bulunma hakkı da verir.

AİHM, yakalamanın kanuna aykırı olması halinde Sözleşmenin ihlal edildiğini kabul etmektedir.⁷¹ Sözleşme, yakalanan birtakım haklar tanımıştır. Bu haklar şunlardır:

- 1) Yakalama sebeplerinin ve isnadın en kısa sürede bildirilmesi,
- 2) Yakalanan kişinin hemen hakim önüne çıkartılması,
- 3) Yakalama işlemine karşı yargı yoluna başvurma hakkı,
- 4) Haksız yakalama nedeniyle tazminat isteme hakkı.

Yakalananın bu haklardan yoksun bırakılması da sözleşmenin ihlali sonucunu doğurur (İHAS m. 5/2, 3, 4, 5).

İHAS 5/1 c' de "Bir suç işlediği şüphesi altında olan yahut suç işlemesine veya suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere" yakalanabileceği hüküm altına alınmıştır.

AY. Madde 19/3' de "Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir." Bu maddenin son fıkrasında da; "Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Dinç, Güney, Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2006, s. 123-137. Tezcan, Durmuş/Erdem, M. Ruhan/Sancakdar, Oğuz, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara, 2004, s. 278 vd.

uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir." hükmü yer almaktadır.

Asker kişilerin hangi hallerde ve kimler tarafından yakalanabilecekleri konusunda 353 sayılı AsMKYUK nun, (29.06.2006 tarihli ve 5530 sayılı Kanunla değişik) 79. maddesine ve TSK İç HK m. 92, 93, 94 ve 95. maddelerine,

Asker kişilerin, askeri inzibatın ve askeri karakolun yakalama yetkileri konusunda TSK İç HK m. 80, 81, 82, 92/c, 93, 94, 95 ve 96. maddelerine,

Orman memurlarının yakalama yetkisi konusunda 6831/ m. 79'a,

Kişi özgürlüğü ve güvenliğinin ihlali ve özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin hakları konusunda İHAS m. 5/1-c, 5/2, 5/3, 5/4, 35'e,

Ayrıca AY. m. 19/5; CMK m. 91, 93- 98, 141/g, 202/3'e; JTGYK m. 25'e; PVSK m. 13/4, 5 ve 17'ye; JTGYM m. 29, 30'a ve YGİY m. 5, 6, 9, 18, 19 ve 20'ye, bakınız.

Gözaltı

MADDE 91 - (1) Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. (*Değişik ek cümle:25.5.2005 - 5353/m. 8 ile*) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.⁷²

⁷² Maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ilk metinde "Gözaltı süresi, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez." şeklinde ifade edilmisti.

(2) Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır.

(3) Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmadaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet Savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

(4) Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir.

(5) Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet Savcısı'nın kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

(6) Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 128. maddesinin karşılığı olup yakalanan kişinin hakim önüne çıkarılması, gözaltına alınması ve gözaltı süresinin dolması halinde yapılacak işlemleri, İHAS ve Anayasa hükümleri ile AİHM kararları doğrultusunda düzenlemektedir.

Maddenin ilk metninde, gözaltı süresinin üst sınırı belirlenmiş, fakat yolda geçecek süreyle ilgili bir düzenlemeye yer verilmemişti.

Kanun'un 146. maddesinin 4. fıkrasında zorla getirilmesine karar verilen şüpheli veya sanığın derhal, buna olanak bulunmadığında "yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde" ... hakim önüne çıkarılması öngörülmüştür. Ayrıca, bazı durumlarda yol süresi dikkate alındığında yirmidört saatlik gözaltı süresi fonksiyonsuz kalmaktadır. Bu gerekçeyle maddenin "Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez." şeklinde değiştirilmesi teklif edilmiş ve bu teklif Adalet Komisyonu'nda değiştirilerek kabul edilmiş ve bu şekliyle yasalaşmıştır.

Maddede, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesiyle Kurulu Bulunan Denetim Mekanizmasını Yeniden Yapılandıran 11 Nolu Protokol ile daha da güçlenen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kişi özgürlüğü ve güvenliği ile ilgili 5 inci maddesine getirdiği yorum ve içtihatlar göz önüne alınmıştır. Gerçekten de AİHM, dört günü aşan gözaltı süresini, İHAS m5'e aykırı bulmaktadır.⁷³ İHAS m. 5'in amacı, yakalanan kişilerin adli bir makam huzuruna fiziksel olarak vaktinde getirilmelerini temin etmektir. AİHM'e göre, bu şekilde otomatik olarak hızlandırılmış olan adli bir inceleme, keyfi muameleye, incommunicado (dışarıdakilerle görüştürülmeden) gözaltına ve kötü muameleye karşı önemli bir koruma önlemi sağlamaktadır. AİHM, terör suçlarının soruşturulmasının makamları özel sorunlarla karşı karşıya bıraktığını kabul etmekle beraber bu, mahkemelerin ve Sözleşmeyi denetleyici kurumların etkin

⁷³ Brogan ve Diğerleri/ İngiltere, 29.11.1988, Sakık ve diğerleri/Türkiye 26.11.1997 ve Öcalan/Türkiye davası, 12.5.2005-46221/99 (bu karar Adalet Bakanlığı Yargı Mevzuatı Bülteni'nin, 28.11.2006 tarih ve 318 sayısında yayımlanmıştır).

denetiminden bağımsız olarak, soruşturma yapan makamların terörizmin söz konusu olduğuna karar verdikleri her an, şüphelileri soruşturma amacıyla tutuklamak için kayıtsız şartsız yetki sahibi oldukları anlamına gelmemektedir. AIHM, Brogan davasında, amaç toplumu bütünüyle terörizmden korumak olsa dahi, adli bir denetim olmadan dört gün altı saat süren bir gözaltının, Sözleşmenin 5/3 maddesinin öngördüğü süreyle ilgili sınırlamaların dışında kaldığına karar vermiştir. Mahkemeye göre gözaltı süresi mevzuatın öngördüğü şekilde uzatılmış olsa bile, yargıç huzuruna çıkarılmadan dört günden fazla sürmesi Sözleşmeye aykırıdır (Öcalan/Türkiye kararı prg. 109).

Öte yandan, 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla Anayasa'nın 19. maddesinde yapılan değişikliğe uygulama yeteneği kazandırılması amacıyla 6/2/2002 tarihli ve 4744 sayılı kanunla 1412 sayılı kanunun 128. maddesinde yapılan değişiklik de maddeye yansıtılmış olup, yakalama ve gözaltı süresi makul bir ölçüyü aşmayacak hâle getirilmiştir. Ancak bu süreler en çok süreler olup, her olayın kendi özellikleri içinde gerektiği kadar süre ile sınırlandırılarak kullanılmalıdır.

Cumhuriyet Savcısı'nın gözaltına alma hususunda karar vermesi, gözaltına alma tedbirinin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır; yoksa bu iki koşulun varlığı değerlendirilmeden gözaltına alma kararının verilmesi hukuken olanaksızdır (Madde gerekçesi).

Cumhuriyet Savcısı'nın gözaltına alma kararına karşı sulh ceza hakimine başvurulabilir.

Gözaltına alınan kişinin sulh ceza hakimi tarafından yapılan sorgusu sırasında müdafii bulundurma hakkı vardır (m. 147/1-c).

Yakalanan asker kişilerin gözaltına alınması ile ilgili olarak AsMKYUK'nun, 29.06.2006 tarihli ve 5530 sayılı kanunla

KORUMA
TEDBİRLERİ

Değişik 80. maddesine, çocuğun gözaltına alınmasıyla ilgili olarak ÇKK m. 16'ya bakınız.

İHAS m. 5/1-c, 5/3, 5/4; AY m. 19/5; CMK m. 90, 93-98, 141/1b ve 141/2, 146, 147, 149/2, 150/1, 156/1-a, 202/3, 251/5'e'ye, m. 90 açıklamasına; ÇKK. M. 16'ya ve YGiY m. 10, 11, 12 ve 15'e bakınız.

Gözaltı işlemlerinin denetimi

MADDE 92 - (1) Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirilecekleri Cumhuriyet savcıları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler.

AÇIKLAMA: Nezarethanelerin ve buralardaki işlemlerin özenle gözetilmesi ve denetlenmesi Cumhuriyet savcılarının adli görevlerinin gereğidir. Bu nedenle Cumhuriyet savcıları, nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, gözaltına alınan kişilerin durumlarını, gözaltına alma neden ve sürelerini ve gözaltına almaya ilişkin bütün kayıt ve işlemleri yasa ve yönetmeliğe uygun olup olmadığı açısından inceleyecek, inceleme sonunda ulaştığı sonuçları Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydedeceklerdir. Maddede "inceler ve araştırır" ibaresine yer verilmişti. Bu ibare Adalet Komisyonu'nca "denetler" sözcüğü ile değiştirilmiştir. Savcının yapmış olduğu denetleme sonunda gözaltı işlemlerinde suç unsuru bulunduğunu saptaması halinde, gerekli yasal işlemi başlatacağında kuşku yoktur. Denetleme teriminin kullanılması da bu sonuca ulaşmamızı zorunlu kılmaktadır.

Bu maddeyle yerli yersiz öne sürülen işkence iddialarının ortadan kaldırılması ve kolluğun da asılsız iddialardan kurtarılması amaçlanmıştır.

YGİY m. 26'ya bakınız.

Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli

MADDE 93 - (1) Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir.

AÇIKLAMA: Maddede, yakalanan veya tutuklanan kimseye bir yerden diğer bir yere nakledilirken kelepçe takılmasının koşulları gösterilmiştir. Buna göre kelepçe takılabilmesi için;

1. Kişinin kaçacağı hususunda kuvvetli belirtiler bulunması,

2. Kişinin kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından tehlike teşkil ettiğine dair belirtilerin varlığı

Şarttır.

Bu hükmün istisnası, Çocuk Koruma Kanunu'nun 18. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak; zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlem alınabilir.

CMK m. 90, 100, 101; ÇKK m. 18'e ve YGİY m. 7'ye bakınız.

Yakalanan kişinin mahkemeye götürülmesi

MADDE 94 - (1) (*Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 9 ile*)⁷⁴ Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde en yakın sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır; serbest bırakılmadığı takdirde, yetkili hâkim veya mahkemeye en kısa zamanda gönderilmek üzere tutuklanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 129. maddesinin karşılığı olup yakalama emri üzerine yakalanan kişinin yirmidört saat içinde emri veren mahkeme veya hakim önüne çıkarılmaması halinde yapılacak işlemi göstermektedir.

Maddenin ilk şeklinde, hakim veya mahkemece verilen yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında yapılacak işlem, o kimse hakkında kamu davası açılmış olup olmamasına göre farklı idi. Fakat yakalananın mutlaka yetkili hakim veya sulh ceza hakimi önüne çıkarılması zorunluluğu vardı. Halbuki CMK giyabi tutuklamaya yer vermemiştir. Bunun sonucu olarak soruşturma veya kovuşturmanın yapıldığı yer dışında bulunan ve hakkında yakalama emri düzenlenmiş bulunan şüpheli veya sanığın yakalanması halinde, yirmidört saat içinde yakalama emrini veren hakim önüne çıkarılması mümkün olmayabilir. Bu durum, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yer dışında yakalanan kişilerin mağduriyetine neden

⁷⁴ Değiştirilen 94. madde şöyle idi: “ (1) Yakalanan kişi, hakkında kamu davası açılmış ise hemen yetkili mahkemeye; kamu davası açılmamış ise, en yakın sulh ceza hâkimliğine götürülür.

(2) Hâkim veya mahkeme, aynı gün yakalananın serbest bırakılmasına veya adli kontrol altına alınmasına veya tutuklanmasına karar verir.”

olabilmektedir. Dolayısıyla sözü edilen kişiler bakımından da hakim güvencesi getirilmesi gerekmektedir. Madde, bu gerekçelerle 5353 sayılı kanunla değiştirilmiştir.

Yapılan değişikliğe göre, yakalanan, fakat yirmidört saat içinde yetkili hakim önüne çıkarılmayan kişi, en yakın sulh ceza hâkimi huzuruna çıkarılacaktır. Sulh ceza hâkimi, öncelikle, yakalama emrinin geri alınıp alınmadığını, ayrıca huzuruna getirilen kişinin yakalama emrinde belirtilen kişi olup olmadığını araştıracaktır. Yine, örneğin, yakalama emrini düzenleyen hâkim veya mahkeme, bu emrin ekinde, şüpheli veya sanığa yöneltilmek üzere bazı sorular sorulup cevabı alındıktan sonra serbest bırakılmasını isteyebilir. Bütün bu durumlarda, soruşturulduğu veya kovuşturulduğu yer dışında yakalanan kişinin gereksiz yere mağdur edilmesi önlenmiş olacaktır. Yakalama emri geri alınmışsa, yakalanan kişi yakalama emrinde belirtilen kişi değilse ya da somut durumda bu kişinin yetkili hâkim veya mahkemeye gönderilmesine gerek bulunmamakta ise, sulh ceza hâkimi kişiyi serbest bırakacaktır. Buna karşılık yakalanan kişinin yetkili hâkim veya mahkemeye gönderilmesi gerekmekte ise, gönderme işlemi de hâkim güvencesinde ve onun kararıyla olacaktır. Bu durumda hâkim, sevk tutuklaması kararı verecektir. Kararda, kişinin gönderileceği hâkim veya mahkeme ile ne zamana kadar götürülmesi gerektiği hususu belirtilecektir. Sulh ceza hakimisi tarafından verilecek olan sevk tutuklaması kararı, yakalananın, nakli ve yetkili hakim önüne çıkarılmasıyla sınırlıdır. Bu karara itiraz mümkündür.

YGİY m. 13/son fıkra hükmüne göre suç "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giriyorsa bu süre kırksekiz saattir."

İHAS m. 5/3; AY m. 19/5; CMK m. 2/1-e, f'ye, 90, 91, 93, 95, 96, 97'ye ve 141/b'ye bakınız.

Yakalanan veya gözaltına alınanın durumunun yakınlarına bildirilmesi

MADDE 95 - (1) Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet Savcısı'nın emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir.

(2) Yakalanan veya gözaltına alınan yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, durumu, vatandaşı olduğu devletin konsolosluluğuna bildirilir.

AÇIKLAMA: Anayasanın 19. ve CMUK'un 128. maddeleri dikkate alınarak Tasarıda, yakalama ve gözaltına alınan kimlere bildirileceği ayrı bir madde olarak düzenlenmiştir.

Maddenin Adalet Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında, maddenin birinci fıkrasında yer alan, yakalamanın "*belirlediği bir kişiye*" bildirilmesinin uygulamada ve özellikle örgütlü suçlarda sakınca doğurabileceği ileri sürülmüş ise de, bu düşünce, benzeri düzenlemenin Anayasa'da da bulunduğu belirtilerek kabul görmemiş ve madde bu şekilde yasalaşmıştır.

Yakalanan kişinin yabancı olması durumunda yapılacak işlem konusunda CMUK da düzenleme yoktur.

Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda, soruşturmanın amacı tehlikeye düşebilecek ise yakalanan veya gözaltına alınan veya gözaltı süresi uzatılan kişinin durumu hakkında Cumhuriyet Savcısı'nın emriyle sadece bir yakınına bilgi verilir (3713/10 a (5532 ile değişik)).

AY m. 19/6; CMK m. 141/h; YGİY m. 8'e bakınız.

Yakalamanın ilgililere bildirilmesi

MADDE 96 - (1) Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suç hakkında 90 ıncı maddenin üçüncü fıkrasına

göre şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalama bildirilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 130'un karşılığıdır.

Madde, CMK'un 90/3. maddesine, göre yakalama yapılması halinde şikâyete hakkı olan kimselere veya bunlardan hiç değilse birine, yakalamadan haber verme zorunluluğunu getirmiştir.

CMK m. 2/1-e, f, 90, 91, 93-98'e ve TCK m. 73'e bakınız.

Yakalama tutanağı

MADDE 97 - (1) Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır.

AÇIKLAMA: Yakalama tutanağının düzenlenme şekli ve içeriği YGİY Madde 6/7'de gösterilmiştir.

CMK Madde 169'a bakınız.

Yakalama emri ve nedenleri

MADDE 98 - (1) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 10 ile)⁷⁵ Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde,

⁷⁵ 5353 sayılı kanunla değiştirilen birinci fıkra şöyle idi: " (1) Soruşturma evresinde şüpheli kaçak ise, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir."

itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.

(2) Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk kuvvetleri de yakalama emri düzenleyebilirler.

(3) Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir.

(4) Yakalama emrinde, kişinin açık eşkâli, bilindiğinde kimliği ve yüklenen suç ile yakalandığında nereye gönderileceği gösterilir.

AÇIKLAMA: Madde CMUK m. 131'in karşılığıdır.

Maddenin birinci fıkrası ilk metinde, şüphelinin soruşturma evresinde "kaçak" olması halinde yakalama emri verilebilmesini öngörüyordu. Kaçaklık ise Kanun'un 247. maddesinde kovuşturma evresi bakımından bir statü olarak düzenlenmişti ve "yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve mahkemeye kendisine ulaşılamayan kimse"nin durumunu ifade ediyordu.

Madde, 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu değişikliklerle; tutuklama talebinin reddi kararına itiraz üzerine mercii'nin itirazı yerinde görmesi halinde, bu arada serbest bırakılmış olan kişi hakkında tutuklama kararı vermek üzere yakalama emri düzenlenebilmesi mümkün hale getirilmiş ve bu suretle 271. maddenin dördüncü fıkrasıyla uyum sağlanmıştır.

İHAS m. 5/1-b; AY m. 19/3'e; CMK m. 141, 145, 146, 193, 199, 247 ve 271'e bakınız.

Yönetmelik⁷⁶

MADDE 99 - (1) Gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddi koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözaltı işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözaltına alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözaltına alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kurallar, yönetmelikte gösterilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Tutuklama

Tutuklama nedenleri⁷⁷

MADDE 100 - (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

⁷⁶ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği (YAGAY), 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

⁷⁷ Maddede, 25.5.2005 tarihli ve 5353 sayılı ve 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunlarla değiştirilmiştir. 5353 Değişikliği ile dördüncü fıkra hükmü yeniden düzenlenmiş, 5560 Değişikliği ile de maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendine, (2) ve (5) numaralı alt bentlerinden sonra gelmek üzere, sırasıyla 3 ve 7 numaralı alt bentler eklenmiş ve diğer alt bent numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),

2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

3. (Ek alt bent: 6.12.2006 - 5560/m. 17 ile) Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),

4. İşkence (madde 94, 95)

5. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),

6. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),

7. (Ek alt bent: 6.12.2006 - 5560/m. 17 ile) 7. Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

8. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

b) 10.7.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.

d) 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e) 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

f) 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dört ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

(4) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 11 ile) Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı bir yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez.⁷⁸

AÇIKLAMA: Bu maddenin kaynağını oluşturan CMUK'un 104. maddesinde, söz konusu maddede belirtilen tutuklama nedenlerinin var sayılabilmesinde, soruşturma konusu suçun cezası esas alınmıştı.

⁷⁸ Değiştirilen dördüncü fıkra şöyle idi: " (4) Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez."

Ceza Muhakemesi Kanunu, CMUK'un benimsediği gibi, a) şüpheli veya sanığın kaçması veya kaçma şüphesinin bulunması ve b) şüpheli veya sanığın davranışları olmak üzere iki tutuklama nedeni kabul etmiştir. Buna karşılık tutuklama nedenleri varsayılabilecek halleri, suçun cezasına göre değil, tek tek suçları saymak suretiyle (katalog halinde) belirlemiştir.

Tutuklama kararı verilemeyecek haller ise dördüncü fıkrada gösterilmiştir. Yasanın ilk metninde, bu fıkraya göre sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemeyeceği hükme bağlanmıştı. Bu fıkra, 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla değiştirilerek hapis cezasının üst sınırı iki yıldan bir yıla indirilmiş ve böylece tutuklama kararı verilebilecek suçların kapsamı genişletilmişti.

Maddede 5560 sayılı kanunla yapılan değişiklikle de, özellikle büyük kentlerde hırsızlık ve yağma suçlarında meydana gelen artışlar ile çocukların bu suçlarda kullanılması ve kamuoyunda meydana gelen infial de dikkate alınmak suretiyle, bu suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeninin varsayılabilmesi öngörülmüştür.

Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilmesi de mümkün değildir (ÇKK m. 21).

Maddede geçen "*kuvvetli şüphe*" terimi; "*objektif bir izleyicide maddi olaylara dayalı olarak suç şüphesi doğuracak fiili olgular veya bilgiler*" olarak anlaşılmalıdır.⁷⁹

Şüpheli veya sanığın kaçacağından şüphelenilmesi yetmez. Bu şüpheyi haklı kılacak somut olayların bulunması gerekir. Mesela suç işlediği sırada yakalanan şüphelinin, görevlilerin elinden kaçmaya kalkışmış olması, daha önce işlemiş olduğu

⁷⁹ Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 248.

tutuklama yasağı olmayan bir suç nedeniyle aranıyor olması gibi durumlar, kaçma şüphesini haklı kılacak olgulardır.

Buna karşılık delilleri yok etme, gizleme ve değiştirme konusunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması yeterlidir.

Şüpheli veya sanığın CMK'un 112. maddesinde belirtilen tedbirlere uymaması halinde, tutuklama nedenlerinin varlığı kabul edilebilir.

Üçüncü fıkrada sayılan suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, maddenin 2. fıkrasında sayılan koşulların gerçekleştiği, dolayısıyla tutuklama nedeninin varlığı kabul edilebilir.

İHAS m. 5/1; AY m. 19; CMK m. 2/1-a, b, 101, 102, 103, 106, 108 ve 112'ye; ÇKK m. 21'e ve TCK m. 281 bakınız.

Tutuklama kararı

MADDE 101 - (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiili nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda hukukî ve fiili nedenler ile gerekçeleri gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

(3) Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafii yardımından yararlanır.

KORUMA
TEDBİRLERİ

(4) Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Tutuklama kararını verecek merciler, CMUK nun 106/1, 124/1, 3 ve 125. maddelerde gösterilmişti. Sanığın tutuklanması ve tutuklama müzekkeresinin şekli ve içeriği ise 106. maddede düzenlenmişti.

Madde, adli kontrol kurumu ile bağlantılı olarak hem tutuklama kararı verecek mercileri ve hem de usulünü göstermektedir. Bu hükme göre, tutuklama isteminin gerekçeli olması ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukuki ve fiili nedenleri içermesi şarttır. Özellikle koruma tedbirlerinin önşartlarından⁸⁰ olan ölçülülük ile tutuklama nedenlerine gerekçede yer verilmelidir.

Tutuklama kararında, tutuklamanın hukuki ve fiili nedenleri gösterilecek ve karar şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilecektir. Tutuklama nedenlerinin sanığa bildirilmesi de İHAS ile güvence altına alınan temel haklardan biridir (m. 5/2). Bu hakkın ihlalinin tazminatı gerektirdiği gözden irak tutulmamalıdır (m. 5/5).

Tutuklama kararına itiraz da İHAS m. 5/4 de düzenlenmiştir.

Tutuklama kararının yerine getirilmesi, tutuklunun hakları ve tutukluya disiplin cezası verilmesi gibi hususları CGTİK düzenlemiştir (m. 111-116).

AİHM, Mahkemelerin, sanığın tutukluluk halinin devamına veya tahliye isteminin reddi kararlarında sadece "suçun niteliği ve delil durumu" nun gerekçe gösterilmesini yeterli görmemektedir. Mahkemeye göre kaçma tehlikesi, sadece

⁸⁰ Kunter/Yenisey, a.g.e., No.48.1/III (s. 687).

suçun ağırlığına dayandırılmaz. Kaçma tehlikesinin varlığı başka unsurlara dayandırılmalıdır. Bu nedenle "tutuklu kaldığı süre, delil durumu ve suçun niteliği" gerekçe gösterilerek verilen tutukluluk halinin devamı kararları İHAS m. 5/3'ün ihlali niteliğindedir.⁸¹

İHAS m. 5/1-c, 5/2, 5/3, 5/4; AY m. 19/2, 3, 8; CMK m. 2/1-e, f, 34, 35, 100, 109, 141, 149, 150, 268'e; AvK m. 60'a ve ÇKK m. 21'e; CGTİK m. 111-116'ya bakınız.

Tutuklulukta geçecek süre

MADDE 102 - (Değişik fıkra: 6.12.2006 - 5560/m. 18 ile)⁸²

(1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.

(3) Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet Savcısı'nın, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir.

AÇIKLAMA: Tutuklulukta geçecek süre, CMUK'un 110. maddesinde, hazırlık soruşturması ve yargılama süresi esas alınarak belirlenmiştir.

⁸¹ Mansur/Türkiye davası 8.6.1995.(14/1994/461/542). Bu karar için Yargı Mevzuatı Bülteni, Ekim 2000/123'e bakınız..

⁸² Değişiklikten önce 102. maddenin (1) inci fıkrası şöyle idi: " (1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok altı aydır. Ancak, bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek dört ay daha uzatılabilir."

KORUMA
TEDBİRLERİ

İHAS m. 5, haklarında yapılan soruşturma ve kovuşturma nedeniyle tutuklanan sanıklara tanınan hak ve güvenceleri düzenlemiştir. Bu güvencelerden biri de maddenin 3. fıkrasında ifade edilen "makul bir süre içinde yargılanma ve kovuşturma sırasında serbest bırakılma..." hakkıdır. Bu hak, sanığın özgürlüğünü geçici olarak kısıtlayan tutuklamanın, tutuklamayı gerektiren koşulların ortadan kalkması veya tutuklamayla güdülen amaca ulaşılması halinde, geri alınmasını ve sanığın salıverilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu hak, Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasındaki "makul sürede yargılanma hakkı"ndan farklıdır.⁸³

AİHM, tutuklamayı gerektiren koşullar ortadan kalktığı an, bu önleme son verilerek sanığın salıverilmesi gerektiği görüşünü benimsemiştir. Böylece Mahkeme, Sözleşmenin, tutukluluğu uygun sayılacak bir süreyle sınırlandırdığını kabul etmiştir. Mahkeme, uygun (makul) sürenin hesaplanması konusunda belirli bir ölçüt belirlemiş değildir. Mahkeme, her davada olayın özelliklerini, tutuklama nedenlerini, ulusal mahkemelerin tutukluluk halinin devamına ilişkin kararlarında gösterdikleri gerekçeleri inceleyerek makul sürenin aşıp aşılmadığını belirlemektedir.⁸⁴ Bu sürenin aşılması ise, sanığa tazminat ödenmesini gerektirmektedir (İHAS m. 5/5).

Madde, sözleşmenin bu hükümlerini ve AİHM kararlarını göz önünde tutarak tutukluluk süresinin üst sınırını ağır cezalı olan veya olmayan suçlar ayırımına göre düzenlemektedir.

Maddede, 5560 sayılı kanunla değişiklik yapılarak tutukluluk sınırı yukarıya çekilmiştir. Bu maddeye ilişkin değişiklik, Teklif metninde yoktu. Değişiklik hükmü, Teklife, Adalet Komisyonu tarafından "Ağır ceza mahkemesi dışındaki ceza davalarına bakan mahkemelerin görevine giren suçların karmaşıklığı,

⁸³ Donay, Süheyl, *Sanığın Hakları*, İstanbul 1982, s. 193

⁸⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için, Dinç, Güney, Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara 2006, soru 27, s. 138. Tezcan/Er-dem/Sancakdar s. 288-290.

delillerin toplanmasındaki güçlük, tutukluluktan beklenen amaç göz önünde bulundurulmak ve uygulamada ortaya çıkmış olan ihtiyacın giderilmesi amacıyla” eklenmiştir. Maddenin Meclis Genel Kurulu’nda görüşülmesi sırasında tutukluluk için öngörülen toplam on aylık sürenin ceza davasının sonuçlandırılması açısından yeterli olduğu ve bu süre içerisinde bir dava sonuçlandırılmıyorsa bunun sorumluluğunun Devlete ve yargıya ait olması gerektiği ve değişiklikle tutukluluk süresinin toplam olarak bir buçuk yıla çıkarıldığı, bu sürenin oldukça uzun olup adil yargılanma hakkına aykırı olduğu ileri sürülerek değişiklik önergesi verilmiş ise de, madde Komisyonun benimsediği şekliyle kabul edilmiştir. Ayrıntılar için 5 Aralık 2006 tarihli Genel Kurul tutanağına (Üçüncü oturum) bakınız.

Aslında 5320 sayılı Yürürlük Kanunu’nun 12/1. maddesi, bu maddenin, CMK’un 250. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yazılı suçlar ile ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, 1 Nisan 2008 tarihinde yürürlüğe gireceğini ve bu tarihe kadar 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 110. maddesinin uygulanmasına devam olunacağını hüküm altına almıştır.⁸⁵

Ağır Ceza Mahkemelerinin görevleri 5235/12’de sayılmıştır. CMK Madde 250/1-c’de sayılan suçlar bakımından tutukluluk süresi iki kat olarak uygulanır (m. 252/2).

CMUK nun 110. maddesi aşağıya aynen alınmıştır.

CMUK Madde 110 - (18.11.1992 - 3842/m. 7 ile)“ Hazırlık

⁸⁵ 5320 sayılı kanunun 12. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir: “Ceza Muhakemesi Kanununun 102 nci maddesi, aynı Kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yazılı suçlar (Ek ibare: 11.5.2005 - 5347/m. 2) “ile ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar” bakımından, 1 Nisan 2008 tarihinde yürürlüğe girer. Bu süre zarfında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 110 uncu maddesinin uygulanmasına devam olunur.”

soruşturmasında tutukluluk süresi azami altı aydır. Kamu dâvasının açılması hâlinde bu süre hazırlık soruşturmasında tutuklukta geçen süre dahil iki yılı geçemez.

Soruşturmanın veya yargılamanın özel zorluğu veya geniş kapsamlı olması sebebiyle yukarıda belirtilen sürelerin sonunda kamu dâvası açılmamış veya hüküm tesis edilememiş ise, soruşturma konusu fiilin kanunda belirtilen cezasının alt sınırı yedi seneye kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda tutuklama kararı kaldırılır. Yedi sene ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı (Değişik ibare:14.7.2004 - 5218/m. 1)“cezaları”⁸⁶ gerektiren suçlarda tutuklama sebebine, delillerin durumuna ve sanığın şahsi hallerine göre tutukluluk halinin devanına veya sona erdirilmesine veya uygun görülecek nakdi kefaleti vermesi şartıyla sanığın tahliyesine karar verilebilir.”

İHAS m. 5/1-c, 5/3; AY m. 13; CMK m. 2/1-e, , f, 33, 34 ve 252/2’ye bakınız.

Cumhuriyet Savcısı’nın tutuklama kararının geri alınmasını istemesi

MADDE 103.- (1) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 12 ile) Cumhuriyet Savcısı, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler. (...) ⁸⁷

⁸⁶ Değişiklikten önce fıkrada “cezalar ile ölüm cezasını” ibaresi yer alıyordu.

⁸⁷ Parantez (...) içindeki birinci fıkranın üçüncü cümlesi 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanununun 12. maddesi ile madde metninden çıkarılmıştır.

Madde metninden çıkarılan cümle şöyle idi: “Bu hâlde sulh ceza hâkimi, Cumhuriyet Savcısı ile şüpheli ve müdafii dinledikten sonra üç gün içinde karar verir.”

(2) Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı adli kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır.

AÇIKLAMA: Maddenin birinci fıkrası yeni düzenlemedir. İkinci fıkra, CMUK'un 126. maddesinin karşılığı olarak kaleme alınmış olmakla birlikte, adli kontrol kurumu da dikkate alınmak suretiyle düzenleme yapılmıştır. Bu fıkraya göre C. Savcısının soruşturma evresiyle sınırlı olarak tutukluyu serbest bırakma yetkisi bulunmaktadır. Bunun için C. Savcısı, hem adli kontrol hem de tutuklamanın gereksiz olduğu kanısına varmış olmalıdır. C. Savcısı, yalnızca tutuklama nedenlerinin ortadan kalktığı, fakat şüpheli veya sanığın adli kontrol altına alınması gerektiği düşüncesinde ise, gerekli kararın verilmesini sulh ceza hakiminden isteyecektir.

Buna karşılık şüpheli veya sanık tutuklanmayarak hakkında adli kontrol kararı verilmiş ise bu kararın kaldırılması yetkisi 111. madde ile hakim veya mahkemeye tanınmıştır. Bir başka ifadeyle, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilmiş ise C. Savcısı, m. 103/2 gereğince, tutuklama veya adli kontrolün gereksiz olduğu kanısına varması koşuluyla, bu kişileri salıverme yetkisine sahip olduğu halde, tutuklama kararı verilmeyip de daha hafif bir koruma tedbiri olan adli kontrol kararı verilmesi halinde ise, bu kararın kaldırılmasını, hakim veya mahkemeden talep edecektir.⁸⁸

Kovuşturmaya Yer olmadığı Kararı verildiğinde de bu tutuklu başka bir karara gerek olmaksızın serbest bırakılır.

⁸⁸ Maddede adli kontrol ve tutuklamayı gereksiz kılan sebepler açıklanmamıştır. Bu nedenle söz konusu hüküm keyfiliğe yol açabilecek bir nitelik taşımaktadır. Nitekim öğretilerde de bu yetkinin kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu ve ayrıca bu karara karşı bir yargı yolunun öngörülmemiş olması nedeniyle de sakıncalı olduğu, bu nedenle bu hükmün kısa sürede değiştirilmesi gerektiği haklı olarak ileri sürülmüştür (Ünver/Hakeri s. 129-131).

Maddenin 1. fıkrasındaki usul, tutuklamanın adli kontrole çevrilmesinde uygulanacaktır. Bu istemle ilgili karar 105. maddedeki usule göre verilecektir.

CMK m. 2/1-a, c, 105, 109, 110, 111, 172'ye bakınız.

Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri

MADDE 104 - (1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

(3) Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya geldiğinde salıverilme istemi hakkındaki karar, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, şüpheli ve sanığa soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında salıverilmelerini istemek hakkını vermiştir. Bu hükmün karşılığını teşkil eden CMUK m. 112'de bu hak daha sınırlı idi. Ayrıca dosyanın Yargıtaya gönderilmiş olması halinde, tutukluluk durumunun incelenip incelenmeyeceği konusunda da söz konusu yasa da açıklık yoktu ve bu durum sanıkların mağduriyetine yol açıyordu.

Diğer taraftan, tutuklunun, kovuşturmanın devamı sırasında tutuklama kararının geri alınmasını talep etme hakkı, insan haklarından olup İHAS m. 5/3 ile garanti altına alınmıştır. Bu hakkın bir gereği olarak tutukluk hali, makul bir süreyi aşmamalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre, bunu sağlamak yargı merciinin görevidir. Tutukluluk süresinin hükmedilebilecek ceza kadar sürmesi, suçsuzluk

karinesini ihlal edecektir. Tutuklu şahsın bir suç işlemiş olmasına ilişkin makul şüphenin devamı, sürdürülen tutukluluk halinin geçerliliği için bir zorunlu koşul olmakla beraber belli bir sürenin aşılması durumunda bu yeterli değildir. Bu nedenle mahkeme, tutukluluğun devamı yönünde öne sürülen gerekçelerin özgürlüğün kısıtlanmasını haklı kılıp kılmayacağını incelemeli ve kararında bunlara yer vermelidir. Uygulamada bazen görüldüğü üzere, basmakalıp olmasa bile “*delil durumu, suçun niteliği*” şeklindeki gerekçelerle verilen tutukluluk halinin devamına ilişkin kararlar, Sözleşmenin 5. maddesinin ihlali niteliğindedir.⁸⁹

Yeni düzenlemeye göre, Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay aşamasında tutuklu bulunan sanığın salıverilme istemi hakkındaki karar, incelemeyi yapan Dairelerce veya Yargıtay Ceza Genel kurulunca dosya üzerinden verilecektir.

İHAS m. 5/3; AY m. 19/7 (ilk cümle); CMK m. 2/1-a, b, e, f, 101, 105, 175/1, 267, 268’e bakınız.

Usul

MADDE 105 - (1) (Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 13 ile)⁹⁰ 103

⁸⁹ Mansur/Türkiye 8.6.1995 kararı (Dipnot 38’e bakınız); Şuyur/Türkiye kararı, Başvuru No. 13797/02, 23 Mayıs 2006; AIHM, Şuyur kararında, mahkemenin kendi inisiyatifi veya başvuranın talebi üzerine, sanığın tutukluluk halini 58 kez ele aldığını, her defasında tutukluluk halini “suçun niteliği, kanıtların durumu ve dava dosyasının içeriği gibi benzer ve basmakalıp ifadeler kullanılarak uzattığını, genel olarak, “kanıtların durumu” ifadesinin, ciddi suç emarelerinin mevcut olmasıyla alakalı bir unsur olabileceğini, ancak bu davada yalnız başına sekiz buçuk yıldan fazla olan ihtiyati tutukluluk süresini haklı kılmayacağını belirtmiştir (Şuyur kararı için Adalet. gov. Tr// İnsan Hakları Sitesine bakınız.)

⁹⁰ Değişiklikten önce 105. madde şöyle idi: “Salıverilme istemi üye-

KORUMA
TEGBİRLERİ

ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet Savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adli kontrol uygulanmasına karar verilir. Bu kararlara itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Yeni düzenleme.

Madde, tutukluluk halinin incelenmesinin istenmesi üzerine verilebilecek olan tutukluluk halinin devamı, salıverme ve tutuklamanın adli kontrole dönüştürülmesi kararlarının usulünü göstermektedir.

Salıverme kararına itiraz, şüpheli veya sanığın salıverilmesine engel teşkil etmez. Bu nedenle itiraz nedeniyle salıverme geciktirilemez.

Bu madde, 103. madde ile paralellik sağlamak amacıyla 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı Kanunla değiştirilmiştir.

İHAS m. 5/4; AY m. 19/8; CMK m. 2/1-a, b, c, 103, 104, 109, 267, 268, 269'a bakınız.

Salıverilenin yükümlülükleri

MADDE 106 - (1) Salıverilmeden önce şüpheli veya sanık, yetkili yargı merciine veya tutukevinin müdürüne adresini ve varsa telefon numarasını bildirmekle yükümlüdür.

(2) Şüpheli veya sanığa soruşturmanın veya kovuşturmanın sona erdirileceği tarihe kadar, yeniden beyanda bulunmak suretiyle veya iadeli taahhütlü mektupla önceden verdiği adreslerdeki her türlü değişiklikleri bildirmesi ihtar olunur;

rine, merciince Cumhuriyet Savcısı, şüpheli, sanık veya müdafii dinlendikten sonra, istemin kabulüne, reddine veya 109 uncu maddeye göre, adli kontrol uygulanmasına karar verilebilir. Bu kararlara itiraz edilebilir."

ayrıca, ihtarla uygun hareket etmediğinde, önceden bildirdiği adrese tebligatın yapılacağı bildirilir. Bu ihtarların yapıldığını belirten ve yeni adresleri içeren tutanak veya tutukevi müdürünün düzenleyeceği belgenin aslı veya örneği yargı merciine gönderilir.

AÇIKLAMA: Madde, salıverilmesine karar verilen şüpheli veya sanığın, adresinde vaki olacak değişiklikleri bildirme yükümlülüğünü ve bu yükümlülüğe uymamanın sonuçlarını düzenlemektedir. Bununla, "*Adli kontrol mekanizmasının iyi işlemesi ve özellikle davaların makul bir sürede sonuca bağlanabilmesi...*" amaçlanmıştır. Bu husus madde gerekçesinde açıkça ifade edilmiştir.

Bu hükme göre şüpheli veya sanık mahkemeye veya tutukevi müdürüne adres ve telefon değişikliklerini bildirmek zorundadır. Öncelikle şüpheli veya sanık hem yükümlülüğü hem de bu yükümlülüğe uymamanın sonuçları hakkında uyarılacaktır. Bu uyarı bir tutanağa bağlanacak, tutanak yargı merciine gönderilecektir. Yargı merciince çıkarılacak tebligatlarda, şüpheli veya sanığın bildirdiği bu adres veya sonradan adres değişikliği halinde iadeli taahhütlü mektupla bildirdiği adres esas alınacak, fakat bu adreste bulunamaması ve bir başka adreste oturduğunun bildirilmesi halinde, adres araştırmasına gidilmeksizin Tebligat Kanunu'nun 20 ve 21. maddelerine göre tebliğ işlemi gerçekleştirilecektir.⁹¹

⁹¹ Tebligat Kanunu'nun 20. maddesi, kendisine tebliğ yapılacak kimsenin geçici olarak ayrılmış olması halinde, tebliğin yapılma usulünü düzenlemektedir. Bilindiği gibi, kendisine tebliğ yapılacak şahıs tebliğ sırasında adresinde bulunamazsa, tebliğ kendisi ile aynı konutta oturan kişilere veya hizmetçilerinden birine yapılır (m. 16). Ancak, kendisine tebliğ yapılacak şahıs geçici olmakla beraber bir ay, üç ay, beş ay gibi uzun sayılabilecek bir süre için oturduğu adresten ayrılmış ise, bu takdirde tebliğ evraku, 16. maddede sayılan kişilerden tebligatı kabul etme ehliyetine sahip (m. 22) olan birine teslim edilir ve beyanı kendisine imzalatılır.

Ancak 106. madde hükmüne göre tebliğ memuru, Tebligat Kanunu'nun 21. maddesini değil, bu madde hükmüne göre tebliğ işlemi gerçekleştirecektir. Tebliğ memuru, şüpheli veya sanığın tebligatın çıkarıldığı adresten ayrıldığını tespit ettiğinde, yeni adres araştırması yapmaksızın ihbarnameyi kapıya yapıştırmak suretiyle tebliği gerçekleştirecektir. Tebliğ memuru şüpheli veya sanığın yeni adresini öğrenip bildirebilir. Bu durumda yargı mercii, şüpheli veya sanığın, tebliğ memuru tarafından bildirilen adresine yeniden tebligat çıkarmak zorunda değildir. Bununla beraber, huzuruna ihtiyaç duyulduğu takdirde şüpheli veya sanığın zorla getirilebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır.

TebK m. 10, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22'ye ve TebTüz m. 26, 28, 29 ve 30'a bakınız.

Tutuklananın durumunun yakınlarına bildirilmesi

MADDE 107 - (1) Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hâkimin kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

(2) Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla, tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir.

(3) Şüpheli veya sanık yabancı olduğunda tutuklanma durumu, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, vatandaşı olduğu devletin konsoloslughuna bildirilir.

Bu maddeye göre yapılacak tebliğlerde tebliğ tarihi, tebliğ evrakının bu kişilere verildiği tarihtir.

Tebliğat Kanunu'nun 21. maddesi ise, tebliğden kaçınma ile tebliğ yapılacak kimsenin kesin olarak oturduğu adresten ayrılmış olması halinde, tebliğ usulünü düzenlemektedir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 107'nin karşılığıdır.

Bu düzenleme, Anayasanın 19. maddesinin 6. fıkrası ile tam olarak bağdaşmamaktadır. Çünkü Anayasa'nın söz konusu hükmünde "*Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.*" denilmektedir. Maddede kanuni yakınından değil, sadece yakınından söz edilmiş olması, bu kavramın daha geniş anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Ancak, sanığın belirlediği kişi, yakını olmayabilir.

AY m. 19/6'ya; CMK m. 141/1-h ve 142'ye bakınız.

Tutukluluğun incelenmesi

MADDE 108 - (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar verilir.

(2) Tutukluluk durumunun incelenmesi, yukarıdaki fıkrada öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

(3) Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrada öngörülen süre içinde de re'sen karar verir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 112'nin karşılığı olup gerek soruşturma, gerek kovuşturma evrelerinde tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunun, merciince belirli aralıklarla mutlaka incelenmesini zorunlu kılmakta ve böylece tutuklama gibi kişi özgürlüğünü geçici olarak yok

eden bir tedbirin gereksiz olarak uzamasını önlemek ve aynı zamanda İHAS m. 5/3 ile getirilen güvenceye işlerlik kazandırmak amacını gütmektedir.

İHAS m. 5/3'e; CMK m. 2/1-a, 100 ile m. 102 ve 104'ün açıklamasına bakınız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Adli Kontrol

Adli kontrol

MADDE 109 - (1) 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

(2) Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de, adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

(3) Adli kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

a) Yurt dışına çıkamamak.

b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.

c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.

d) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek.

e) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek.

f) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet Savcısı'nın isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak.

g) Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek.

h) Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynı veya kişisel güvenceye bağlamak.

i) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.

(4) (Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 14 ile) Şüphelinin, üçüncü fıkranın (a) ve (f) bentlerinde yazılı yükümlülüklerine tâbi tutulması bakımından, birinci fıkrada belirtilen süre sınırı dikkate alınmaz.

(5) Hâkim veya Cumhuriyet Savcısı (d) bendinde belirtilen yükümlülüğün uygulamasında şüphelinin meslekî uğraşlarında araç kullanmasına sürekli veya geçici olarak izin verebilir.

(6) Adli kontrol altında geçen süre, şahsı hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Bu hüküm, maddenin üçüncü fıkrasının (e) bendinde belirtilen hallerde uygulanmaz.

(7) (Ek fıkra: 6.12.2006 – 5560/m. 19 ile) Kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında birinci fıkradaki süre koşulu aranmaksızın adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

AÇIKLAMA: Maddede 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı ve 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

5353 değişikliği ile maddeye (3) fıkradan sonra gelmek üzere bir fıkra (4.fıkra) eklenmiş ve diğer fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.Yapılan değişiklikle yurt dışına çıkma yasağı bakımından, birinci fıkrada öngörülen üç yıllık süre sınırlaması kaldırılmıştır. *“Bu değişiklikte, bütün suçlar bakımından yurt dışına çıkma yasağı tedbirine hükmedilebilecektir. Böylece, tutuklamadan beklenen amacın yurt dışına çıkma yasağı koymak suretiyle de sağlanabileceği her durumda, kişinin tutuklanması gibi daha ağır bir tedbir yerine, daha hafif olan yurt dışına çıkma yasağı tedbirine karar verilebilecektir. Ölçülülük ilkesi de bu şekilde sağlanmış olacaktır.”* Değişiklik teklifinin Adalet Komisyonu’nda görüşülmesi sırasında dördüncü fıkra kapsamına (f) bendi de eklenmiş, bu suretle üst sınırı üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından da nakdî kefaletle tahliyeye olanak sağlanmıştır. İHAS m. 5/3’ün son cümlesi de, salıvermenin, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabileceğini öngörmektedir.

5560 değişikliği ile de, birinci fıkrada ön görülen üç yıllık ceza koşulu aranmaksızın, adli kontrole ilişkin hükümlerin uygulanmasına olanak sağlanması amacıyla maddeye yedinci fıkra eklenmiştir.

Adli kontrolün soruşturma evresinde uygulanmasının koşulları şunlardır.

1. Tutuklama sebeplerinin bulunması
2. Fiilin, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektirecek bir suç oluşturması
3. Cumhuriyet Savcısı'nın istemde bulunması
4. sulh ceza hakiminin kararı

Adli kontrol kararı ile, şüpheli veya sanık maddenin (3). Fıkrasında sayılanlardan bir veya birden çok yükümlülüğe tabi tutulur. Bu fıkrada sayılan yükümlülükler, 3.07.2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği'nde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu yükümlülüklerin kapsamı, uygulanma şekli ve sona ermesi ise her bir yükümlülük bakımından ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Çocuklar hakkında da adli kontrol kararı verilmesi mümkündür (ÇKK m. 20).

İHAS m. 5/3 (son cümle); CMK m. 100/4'e; 4926 (KMK) m. 25'e ve ÇKK. m. 20'ye; 5402/5, 11, 12 vd. maddelere, DSKKY 11, 14, 17, 19 ilâ 30'a bakınız.

Adli kontrol kararı ve hükmedecek merciler

MADDE 110 - (1) Şüpheli, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adli kontrol altına alınabilir.

(2) Hâkim, Cumhuriyet Savcısı'nın istemiyle, adli kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülük-

leri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

(3) 109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır.

AÇIKLAMA: Kararın verilmesi sırasında şüpheli veya sanık hazır değilse, adli kontrol altına alınma kararında öngörülen yükümlülük altına girmesi ancak bu kararın kendisine bildirilmesinden sonra söz konusu olabilir. 112. maddeye göre tutuklama kararı verilebilmesi bakımından da yükümlülüklerinin şüpheli veya sanık tarafından bilinmesi gerekir.

Tutuklama kararı verilmesi sırasında avukat bulunması zorunlu olduğu halde, adli kontrol kararı verilirken müdafinin bulunması gerekmez.

CMK m. 2/a, f, 109, 111'e bakınız.

Adli kontrol kararının kaldırılması

MADDE 111 - (1) Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet Savcısı'nın görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 110 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde karar verebilir.

(2) Adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Adli kontrol kararı şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet Savcısı'nın görüşü aldıktan sonra kaldırılabilir.

Diğer taraftan 103. maddenin 2. fıkrasına göre soruşturma evresiyle sınırlı olmak üzere C. Savcısı, adli kontrol veya

tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakacaktır. Bu konuda 103. madde açıklamasına bakınız.

İkinci fıkradaki itiraz, adli kontrole ilişkin her türlü karar kapsamaktadır. İtiraz mercii m. 268/3'e göre belirlenir.

AY m. 19/8; CMK m. 2/a, b, 103/2, 109, 110'a bakınız.

Tedbirlere uymama

MADDE 112 - (1) Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir.

AÇIKLAMA: Madde, adli kontrol yükümlülüklerine bilerek ve isteyerek uymayan şüpheli veya sanık hakkında uygulanacak yaptırımını göstermektedir.

Bu hükme göre yargı mercii, yükümlülüğü ihlal eden hakkında hükmedilebilecek hapis cezasının süresini göz önüne almaksızın hemen tutuklama kararı verebilir. Ancak, tutuklamaya karar verilirken tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Tutuklama kararı 101. maddede belirtilen usule göre verilecek olup bu karara itiraz mümkündür (m. 101/5).

CMK m. 100/2, 101'e bakınız.

Güvence

MADDE 113 - (1) Şüpheli veya sanık tarafından gösterilecek güvence, aşağıda yazılı hususların yerine getirilmesini sağlar:

KORUMA
TEDBİRLERİ

a) Şüpheli veya sanığın bütün usul işlemlerinde, hükmün infazında veya altına alınabileceği diğer yükümlülükleri yerine getirmek üzere hazır bulunması.

b) Aşağıda gösterilen sıraya göre ödemelerin yapılması:

1. Katılanın yaptığı masraflar, suçun neden olduğu zararların giderilmesi ve eski hâle getirme; şüpheli veya sanık nafaka borçlarını ödememeleri nedeniyle kovuşturuluyorsa nafaka borçları.

2. Kamusal giderler.

3. Para cezaları.

(2) Şüpheli veya sanığı güvence göstermeye zorunlu kılan kararda, güvencenin karşıladığı kısımlar ayrı ayrı gösterilir.

AÇIKLAMA: Madde, 109. maddenin 3. fıkrasının (f), (h) ve (i) bentlerindeki güvencelerin hangi hususları garanti altına alacağını belirtmektedir.

AY m. 19/7 (son cümle); CMK m. 2, 109, 115'e ve TCK m. 233'e bakınız.

Önceden ödetme

MADDE 114 - (1) Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı, şüpheli veya sanığın rızasıyla güvencenin mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin bulunan kısımlarının, istedikleri takdirde, mağdura veya nafaka alacaklılarına verilmesini emredebilir.

(2) Soruşturma ve kovuşturmanın konusunu oluşturan olaylar nedeniyle, mağdur veya nafaka alacaklısı lehinde bir yargı kararı verilmiş ise, şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir.

AÇIKLAMA: Önceden ödetme emrini, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı, kovuşturma evresinde davaya bakan mahkeme veya hakim verebilir. Emrin verilebilmesi için;

1. Mağdurun veya nafaka alacaklısının istemde bulunması,

2. Şüpheli veya sanığın bu hususta rıza göstermesi

Gerekir.

Ancak, soruşturma ve kovuşturmanın konusu ile ilgili olaylar nedeniyle bir yargı mercii mağdur veya nafaka alacaklı lehine bir karar vermiş ise, şüpheli ve sanığın rızasının aranmasına gerek yoktur; bu hususta mağdur veya nafaka alacaklısının istemde bulunmuş olması ödetme emrinin verilmesi için yeterlidir.

CMK m. 2/1-a, b, e, f, 115'e ve TCK m. 233'e bakınız.

Güvencenin geri verilmesi

MADDE 115 - (1) Hükümlü, 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı bütün yükümlülükleri yerine getirmiş ise güvencenin 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendini karşılayan ve aynı maddenin ikinci fıkrasına göre verilecek kararda belirtilen kısmı kendisine geri verilir.

(2) Güvencenin, suç mağduruna veya nafaka alacaklına verilmemiş olan ikinci kısmı, kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararları verildiğinde de şüpheli veya sanığa geri verilir. Aksi hâlde, geçerli mazereti dışında, güvence Devlet Hazinesine gelir yazılır.

(3) Hükümlülük hâlinde güvence 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan hükümlere göre kullanılır, fazlası geri verilir.

AÇIKLAMA: Güvencenin geri verilmesinde 113. madde göz önünde bulundurulacaktır.

CMK m. 109, 113, 172, 223'e ve TCK m. 233'e bakınız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Arama ve Elkoyma

Şüpheli veya sanıkla ilgili arama

MADDE 116 - (1) Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 94. maddesinin karşılığı olup şüpheliyi de kapsayacak şekilde günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmiştir.

Arama, ceza muhakemesi hukukunda, suçluların yakalanması ve suç delillerinin ortaya çıkarılması için başvuru olan geçici bir koruma tedbidir. Konutta yapılan arama, konuta yönelik müdahale niteliği taşıdığından İHAS m. 8 ile de ilişkilidir. AİHM, aramanın Sözleşmeyi ihlal edip etmediğini inceleyen aramayı haklı gösterecek yeterli şüphenin mevcut olup olmadığı üzerinde durmakta ve "orantılılık"⁹² araştırması yapmaktadır. Nitekim AİHM, hakaret suçu nedeniyle başlatılan

⁹² Koruma tedbirlerinin ön şartlarından biri olan orantılılık (ölçülülük), "hak ve hürriyetlerden kısıntı olarak ödenen bedel ile, bir yandan korkulan zararın ağırlığı, bir yandan da zarar ihtimalinin kuvveti arasında, ihtiyacın gerektirdiği ölçüde ikili bir denge aranması" olarak tanımlanmaktadır (Kunter- Yenisey, 48.1/III (361/3)).

bir soruşturma sırasında delil elde etmek amacıyla avukatlık bürosunun aranmasını oransız olarak nitelendirmiştir.⁹³

Aramanın yapılabilmesi için yasal koşullarının gerçekleşmiş olması gerekir. Aksi takdirde, yani yasaya aykırı olarak yapılan aramada elde edilen delil karara esas alınmaz (AY. m. 38/6 ve CMK m. 217). Anayasa Mahkemesi de CMUK. nun 97. maddesiyle ilgili olarak açılan iptal davasında, incelemeyi, bu Yasanın yürürlükten kaldırılmış olmasından sonra yapmış olmasına rağmen, başvuran Mahkemenin, *"bakmakta olduğu davada aykırılığı ileri sürülen kurala dayanılarak verilen bir arama kararı üzerine elde edilen delile göre sanığın hukuki durumunu belirleyeceği"*, şeklindeki gerekçeyle işin esasına girerek söz konusu maddenin birinci fıkrasını Anayasanın 20 ve 21. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir.⁹⁴

Arama ile ilgili ayrıntılar Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nde⁹⁵ düzenlenmiştir.

Makul şüphe kavramı, anılan Yönetmeliğin 6. maddesinde tanımlanmış ve açıklanmıştır.

Şüphenin makul olup olmadığını aramayı gerçekleştirecek olan kolluk görevlisi takdir eder. Ancak aramanın hukuka uygun olup olmadığı kovuşturma evresinde hakim tarafından değerlendirilecektir.

Av K m. 58/1'e göre; Avukat yazıhaneleri ve konutları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet Savcısı denetiminde ve baro temsilcisinin katılımı ile aranabilir. Ağır cezayı gerektiren suçüstü halleri dışında avukatın üzeri aranmaz.

⁹³ Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 402.

⁹⁴ Anayasa Mahkemesi'nin 12.10.2005 tarih ve E. 2003/38, K.2005/63 sayılı iptal kararı 6.05.2006 tarih ve 26160 sayılı RG de yayımlanmıştır.

⁹⁵ Adli ve Önleme aramaları Yönetmeliği 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

KORUMA
TEDBİRLERİ

Konut, işyeri ve eklentilerinde arama ve arama sırasında güç kullanılması için ADÖAY m. 30'a, Araçlarda arama için ADÖAY m. 29'a, üst ve eşya aramasının icrası için m. 28'e, Orman suçlarında arama için 6831/m. 88'e,

Kaçak eşya bulunduğu şüphelenen yerlerde arama ve aramaya yetkili merciler için 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 17. maddesine, * bakınız.

Hukuka aykırı olarak bir kimsenin üstünün ve eşyalarının aranması TCK m. 120'ye göre suçtur.

İHAS m. 8; AY m. 20/2, 21; CMK m. 2/a, b, 117-122'ye; PVSK m. 9/2'ye; ADÖAY m. 5, 6 ve 13'e bakınız.

Diğer kişilerle ilgili arama

MADDE 117- (1) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.

(2) Bu hâllerde aramanın yapılması, aranılan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğu kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır.

(3) Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın bulunduğu yerler ile, izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 95. maddesinin karşılığı olup suçla ilgisi olanlar dışında kalan kişiler yönünden aramanın koşullarını göstermektedir.

Bu hükme göre suçla ilgili olmayan kişinin üstü, eşyası,

* 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 19.07.2003 tarihli ve 25173 sayılı RG de yayımlanmıştır.

konutu, işyeri veya kendisine ait diğer yerlerde arama yapılabilmesi için, aranılan kişinin (şüpheli veya sanık yada suçta yataklık etme şüphesi altında olan kişi) veya suçun delillerinin oralarda bulunduğunu kabul ettirebilecek olaylar mevcut olmalı ve bu husus saptanmış olmalıdır. Ancak sanığın yakalandığı veya izlendiği sırada girdiği yerler bakımından bu koşul aranmaz.

Yargıtay'a göre, Polis olan sanıkların, sadece şikâyetçilerden birinin de karıştığı ileri sürülen hırsızlık suçunun şüphelisi olarak aranan M. G.'nin yakalanabilmesi amacıyla, gece 04.00 sıralarında aramakta oldukları M. G. adlı kişinin adresinin şikâyetçilerce bilinebileceği düşüncesiyle, müşterilerden H.T.'nin evine, hakim tarafından verilmiş arama kararı bulunmadığı halde, arama yapmak için girmeleri haksız aramadır. Hakim kararı olmadan arama yapılabilecek durumlara ilişkin Yasada öngörülen koşullar gerçekleşmeden yapılacak konut araması, arama yapan memur bakımından konut dokunulmazlığı suçunu oluşturur.⁹⁷

İHAS m. 8; AY m. 20/2, 21; CMK m. 2/a, b, 90, 116 (açıklamasına), 118-122 ve 130'a; ADÖAY m. 6'ya ve Av K m. 58'e ve ayrıca m. 116 açıklamasına bakınız.

Gece yapılacak arama

MADDE 118 - (1) Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz.

(2) Suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan hâller ile yakalanmış veya gözaltına alınmış olup da firar eden kişi veya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması amacıyla yapılan aramalarda, birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

⁹⁷ 4. CD. 19.04.2006- E. 2004/21680, K. 2006/9696

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 96. maddesinin karşılığı olarak düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında konutta, işyerlerinde ve diğer kapalı yerlerde ilke olarak gece vaktinde arama yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu ilkenin istisnaları da ikinci fıkrada gösterilmiştir. Ancak 96. maddenin 2. fıkrasında gösterilen haller, istisna kapsamına alınmamıştır. Dolayısıyla "geceleyin herkesin girip çıkabileceği yerler veyahut mahkumların toplanma ve sığınma veya suç ile elde edilen eşyayı saklama yeri veya gizli kumar yerleri veya genelevler gibi polisçe bilinen yerlerde" geceleyin arama yapılması ikinci fıkrada belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde mümkün olabilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre gece vaktinde arama yapılabilecek haller şunlardır:

1. Suçüstü hali,
2. Gecikmesinde sakınca bulunan haller,
3. Firar eden kişi veya tutuklu ya da hükümlünün tekrar yakalanması amaçlanan durumlar.

Gece vaktinden maksat, "güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden zaman süresi" dir (TCK m. 6/1-e).

Suçüstü, kavramı için CMK m. 2/a, b, j' ye, Yakalama ve yakalamanın koşulları için m. 90'a, Gözaltına alınmış kişi kavramı için m. 91'e, bakınız. CMK m. 116-122'ye ve ayrıca m. 116 açıklamasına; TCK m. 6/1-e ve 228'e; 5326/m. 34'e bakınız.

Arama kararı

MADDE 119 - (1) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 15 ile)⁹⁸

⁹⁸ 5353 sayılı kanununun 15. maddesi ile değiştirilen birinci fıkra şöyle

Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı'nın, Cumhuriyet Savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir.⁹⁹

(2) Arama karar veya emrinde;

a) Aramanın nedenini oluşturan fiil,

b) Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya,

c) Karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi,

Açıkça gösterilir.

idi: "(1) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler."

⁹⁹ Adli ve önleme aramaları Yönetmeliğinin Karar almadan yapılacak aramaları düzenleyen 8. maddesinin (a) ve (c) bentleri ile (f) bendindeki "ilgilinin rızası" ibaresi, 27. maddenin ve 30. maddenin birinci fıkrasının iptali ve yürütmenin durdurulması istemi ile İstanbul Barosu Başkanlığı tarafından Danıştay'da dava açılmıştır. Danıştay 10. Dairesi 19.01.2006 tarih ve 2005/6392 sayı ile;

"Yönetmeliğin 8. maddesinin "a" bendindeki "...yakalanması amacıyla konutunda, işyerinde, yerleşim yerinde, bunların eklentilerinde ve aracında yapılacak aramada..." ibaresinin ve 30. maddenin 1. fıkrasının,

"8. maddenin "f" bendindeki "...ilgilinin rızası..." ibaresinin Yürütülmesinin durdurulması isteminin kabulüne,

8. maddenin "c" bendinin ve 27. maddesinin yürütülmesinin durdurulması istemlerinin

Reddine karar verilmiştir."

(3) Arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır. (...) ¹⁰⁰

(4) Cumhuriyet Savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

(5) Askerî mahallerde yapılacak arama, (...) ¹⁰¹ Cumhuriyet Savcısı'nın istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 97. maddesinin karşılığıdır. ¹⁰² Aramaya yetkili merciler bakımından her iki düzenleme arasında benzerlik bulunmakla birlikte, bu maddede, önceki düzenlemeden farklı olarak arama kararının ve arama tutanağının içeriği bakımından ayrıntılara yer verilmiştir. Ayrıca kolluğun arama yapması, ancak Cumhuriyet Savcısına ulaşılamaması halinde kolluk amirinin yazılı emriyle mümkündür.

¹⁰⁰ Üçüncü fıkranın (...) parantez içinde yer alan ikinci cümlesi madde metninden çıkartılmıştır. Madde metninden çıkarılan cümle şöyle idi: "Arama sonucunda bazı eşyaya elkoyma söz konusu olduğunda 127 nci maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır."

¹⁰¹ Beşinci fıkranın ilk metninde (...) parantez içinde "hâkim veya" ibaresi yer alıyordu. Bu ibare 5353 Değişikliği ile madde metninden çıkartılmıştır.

¹⁰² CMUK'un 97. maddesinin birinci fıkrası, Anayasa Mahkemesi'nin 12.10.2005 tarih ve E. 2003/38, K.2005/63 sayılı kararı ile Anayasa'nın 20 ve 21. maddelerine aykırı bulunması sebebiyle iptal edilmiştir. Gerekçede şu görüşlere yer verilmiştir: Anayasa'nın 20 ve 21. "maddelerde sayılan nedenlerden biri veya birkaçına bağlı olarak... "arama" için usulüne göre verilmiş hakim kararı, gecikmesinde sakınca olan hallerde de kanunla yetkili kılınmış mercinin yazılı emrinin bulunması ön koşul kabul edilmiştir. 1412 sayılı Yasa'nın 97. maddesinin birinci fıkrasının itiraz konusu ikinci tümcesinde yer alan "Ancak tehirinde mazarrat umulan hallerde Cumhuriyet savcıları ve savcıların muavini sıfatı ile emirlerini icraya memur olan zabıta memurları arama yapabilir." kuralı, Anayasa'nın 20. ve 21. maddelerinde yapılan değişikliklerle sağlanan "yazılı emir" güvencesinden yoksun kalmıştır."

Cumhuriyet Savcısı ve Kolluk amirinin sözlü olarak vereceği arama emri yasaya aykırıdır. Böyle bir emrin yerine getirilmesi, diğer unsurları da varsa suç oluşturabileceği gibi, arama yasaya aykırı olarak yapılmış olduğundan, bu arama sonucu elde edilen delile dayanılması da AY m. 38/6 ve CMK m. 206, 217 ve 289/i'ye aykırılık oluşturacaktır.

Gecikmesinde sakınca bulunan hal, Yönetmelikte adli aramalar ve önleme aramaları bakımından ayrı ayrı tanımlanmıştır. Ayrıca, arama kararı olmaksızın arama yapılabilecek haller, önleme araması ve işlenmiş bir suç nedeniyle yapılacak aramalar bakımından ayrı ayrı gösterilmiştir (ADÖAY m. 8, 9 ve 25).

Askeri mahal kavramı anayasanın 145 inci ve 353 sayılı AsMKYUK'un 9. maddesinde askeri mahkemelerin görevini belirleyen unsurlardan biri olarak yer almıştır. Diğer yasalarda da bazı yerlerin "askeri mahal" sayılacağına dair hükümlere (örneğin TSK İç H K m. 100 ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu m. 21/son) rastlanmakla beraber "askeri mahal" kavramının tanımı yapılmış değildir. Ayrıca İç Hizmet Kanununun 51. maddesinde kışla; "askerlerin barındırıldığı ve hizmet gördüğü tek bir bina veya toplu halde bulunan muhtelif binalar ile bunların müstencilatından olan diğer binalar ve arazidir." şeklinde tarif edilmiş, ve karargah ve askeri kurumlar ile Deniz Kuvvetleri teşkilatında bulunan gemiler gibi askeri tesislerin de kışla olarak mütalaa edileceği vurgulanmıştır. Aynı Kanunun 100. maddesine göre, ordu evleri, askeri gazinolar ve kışla gazinoları askeri bina olup askeri mahal niteliğindedir (vasıf ve mahiyetindedir). 2696 sayılı kanunun 21. maddesinin son fıkrasında da "Ceza ve Yargılama Usulü Kanunu yönünden Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın üsleri, yerleşme yerleri, yüzer ve uçar birlikleri askeri mahal" sayıldığı açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu hükümler dikkate alındığında, askeri mahalden söz edilebilmesi için, o yerin, sürekli veya geçici olarak askeri amaçlar için ayrılmış olması şart ve yeterlidir.

KORUMA
TEDBİRLERİ

Kanaatimizce askeri hizmet amacıyla ayrılmış (tahsis edilmiş) bina, arsa, meydan gibi her türlü yer, mülkiyeti özel kişilere ait olup kiralanmış olsa bile askeri mahal sayılır. Buna karşılık subay, astsubay ve TSK da görevli sivil memurların aileleri ile birlikte oturdukları askeri lojman, askeri mahal sayılmaz.

Askeri mahkemelerin bakmakla görevli olduğu suçlarla ilgili olarak askeri mahallerde yapılacak olanlar dahil her türlü arama, 353 sayılı kanunun 66. maddesi ile ayrıca düzenlenmiştir.

2559 sayılı PVSK'nın 4771 sayılı kanunla değişik 9. maddesinde polisin, milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla usulüne göre verilmiş hakim kararı¹⁰³ veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülkî amirinin vereceği yazılı emirle suçun önlenmesi amacıyla arama yapabileceği öngörülmüştür.

Haklarında gıyabî tutuklama veya tutuklama kararı ile yakalama emri veya zorla getirme kararı bulunan kişilerin yakalanması için yapılacak aramalarda, ayrıca arama kararı

¹⁰³ Hamur Sulh Ceza Mahkemesince, 2559 sayılı yasanın 9. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...usulüne göre verilmiş hakim kararı..." ibaresinin, önleme aramalarında arama kararının idari makamlarca verilmesi gerektiğinden, Anayasaya aykırı olduğu belirtilerek itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi, yapmış olduğu inceleme sonunda bu ibarenin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin 22.02.2006 tarih ve E. 2003/29, K. 2006/24 sayılı Kararı (RG: 27.07.2006 - 26241). de yayımlanmıştır

verilmesi gerekli değildir. Bu gibi hâllerde sadece yakalanan kişiyle ilişkili işlemler yapılabilir. O yerde bulunan diğer kişiler hakkında, ayrıca karar verilmemişse, arama yapılamaz (ADÖAY m. 30).

AY m. 20/2, 21; TCK m. 120; CMK m. 116, 117, 118, 127 ve ADÖAY m. 7, 8, 9, 14 ve 25'e bakınız.

Aramada hazır bulunabilecekler

MADDE 120 - (1) Aranacak yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir; kendisi bulunmazsa temsilcisi veya ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri veya kendisiyle birlikte oturmakta olan bir kişi veya komşusu hazır bulundurulur.

(2) 117 nci maddenin birinci fıkrasında gösterilen hâllerde zilyet ve bulunmazsa yerine çağrılacak kişiye, aramaya başlamadan önce aramanın amacı hakkında bilgi verilir.

(3) Kişinin avukatının aramada hazır bulunmasına engel olunamaz.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 98. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından söz konusu madde ile benzerlik taşımaktadır. Kişinin avukatının aramada, hazır bulunmasına engel olunamayacağına ilişkin 3. fıkra CMUK m. 98'de yer almıyordu. Buna karşılık, gece yapılacak aramada zilyede haber verme zorunluğunu kaldıran 98. maddenin 3. fıkrasına da bu maddede yer verilmemiştir.

ADÖAY m. 30'a bakınız.

Arama sonunda verilecek belge

MADDE 121 - (1) Aramanın sonunda hakkında arama işlemi uygulanan kimseye istemi üzerine aramanın 116 ve 117. maddelere göre yapıldığını ve 116. maddede gösterilen durumda soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliğini belirten bir belge ve istemi üzerine elkonulan veya koruma altına alınan eşyanın listesini içeren bir defter ve eğer şüpheyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu belirten bir belge verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen belgelerde, hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, elkonulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarına da yer verilir.

(3) Koruma altına alınan veya elkonulan eşyanın tam bir defteri yapılır ve bu eşya resmî mühürle mühürlenir veya bir işaret konulur.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 99. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından her iki madde benzer hükümler içermektedir. Ancak maddenin 2. fıkrasındaki düzenleme CMUK m. 99'da yer almıyordu.

Maddeye göre arama sonunda, hakkında arama işlemi uygulanan kişiye talebi hâlinde verilecek belgenin içeriği ile ilgili olarak ADÖAY m. 12'ye bakınız.

Belge veya kâğıtları inceleme yetkisi

MADDE 122 - (1) Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin belge veya kâğıtlarını inceleme yetkisi, Cumhuriyet Savcısı ve hâkime aittir.

(2) Belge ve kâğıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün

kaldırılmasına ve kâğıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi ya da müdafii veya vekili çağrılır; çağrıya uyulmadığında gerekli işlem yapılır.

(3) İnceleme sonucu soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilişkin olmadığı anlaşılan belge veya kâğıtlar ilgisine geri verilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 102. maddesinin karşılığıdır.

Bu hükme göre hakkında arama işlemi uygulanan kimse- nin belge veya kâğıtlarını inceleme yetkisi, Cumhuriyet Savcısı ve hâkime aittir. CMUK'un 102. maddesi bu yetkiyi yalnızca hakime vermişti. Maddenin 3. fıkrası hükmü de CMUK'da düzenlenmemiştir.

Kolluk, arama sırasında ele geçen belge veya kâğıtlara, suçla ilgisi olup olmadığını tespit amacıyla, incelemeksizin bakabilir. Suçla ilgisi olabileceğinden şüphelendiği anda Kanunun öngördüğü şekilde incelenecek belge ve kâğıtları ambalajlayarak mühürler.

Belge ve kâğıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün kaldırılmasına ve kâğıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi ya da müdafii veya vekili çağrılır.

İnceleme sonucu soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilişkin olmadığı anlaşılan belge veya kâğıtlar ilgisine geri verilir.

Şüpheli veya sanık ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 45 ve 46. maddelerine göre tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasındaki mektuplara ve belgelere; bu kişilerin nezdinde buldukça elkonulamaz.

ADÖAY m. 16'ya bakınız.

Eşya veya kazancın muhafaza altına alınması ve bunlara elkonulması

MADDE 123 - (1) İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır.

(2) Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 86. maddesinin karşılığı olup, buna paralel olmakla birlikte, yeni Ceza Kanunu ile getirilen "*kazanç müsaderesi*" terimine de yer verilmiştir.

Elkoyma, İHAS m. 7'de yer alan suç ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında ele alınmaktadır.¹⁰⁴ Elkoymanın genellikle bir arama sonunda gerçekleşmesi sebebiyle İHAS m. 8 ile ilişkisi de gözden uzak tutulmamalıdır.

Elkoyma işlemi, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı'nın, Cumhuriyet Savcısına ulaşılamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emri ile gerçekleştirilebilir. Buradaki gecikmesinde sakınca bulunan hal, aramadaki ile aynı anlamdadır.

Elkoyma işleminin kolluk tarafından gerçekleştirilmesi, bu konuda tutanak düzenlenmesi, elkonulan eşyanın emanete alınması, muhafazası, iadesi, müsaderesine karar verilmesi halinde yapılacak işlemler ve diğer hususlar Suç Eşyası Yönetmeliği¹⁰⁵ (SEY)'nde düzenlenmiştir.

Basılmış esere elkonulması konusunda AY m. 28 ve 5187/ m. 25'e; Kaçak eşyaya elkonulması ve elkonulan araçların muhafazası konusunda 4926/ m. 19'a ve 20/son'a; orman suç-

¹⁰⁴ Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 377 ve dipnot 421.

¹⁰⁵ Suç Eşyası Yönetmeliği 1 Haziran 2005 tarihli ve 25832 sayılı RG de yayımlanmıştır.

larından dolayı elkoyma ve müsadere konusunda 6831/m. 84, 92, 93 ve 94/1'e; karaparanın aklanmasının önlenmesi amacıyla mal, kıymetli evrak, nakit ve diğer değerlere elkoyma konusunda 4208/m. 9'a; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında işlenen suçlarla ilgili olarak elkoyma için 5846/m. 75/3, 75/Ek fıkra ve 77'ye bakınız.

İHAS m. 7, 8; AY m. 20/2, 21, 28; 353/m. 66, 67 ve 68'e; ADÖAY m. 10, 15'e; PVSK m. 9'a bakınız.

İstenen eşyayı vermeyenler hakkında yapılacak işlem

MADDE 124 - (1) 123 üncü maddede yazılı eşya veya diğer malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişi, istem üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür.

(2) Kaçınma hâlinde bu şeyin zilyedi hakkında 60 ıncı maddede yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümler uygulanır. Ancak, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler hakkında bu hüküm uygulanmaz.

CMUK. Madde 87

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 87. maddesinin karşılığı olup içerik bakımından aynıdır.

Talebin reddi veya disiplin hapsi uygulamasına ilişkin kararlara itiraz mümkündür.

CMK m. 2/1-a, b, 45, 46, 48, 60/1, 4'e, 267 ve 268'ye bakınız.

İçeriği Devlet sırrı niteliğindeki belgelerin mahkemece incelenmesi

MADDE 125 - (1) Bir suç olgusuna ilişkin bilgileri içeren belgeler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz.

(2) Devlet sırrı niteliğindeki bilgileri içeren belgeler, ancak mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından incelenebilir. Bu belgelerde yer alan ve sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgiler, hâkim veya mahkeme başkanı tarafından tutanağa kaydettirilir.

(3) Bu madde hükmü, hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 88. maddesinin karşılığı olarak düzenlenmiş olmakla birlikte içerik bakımından söz konusu maddeden tamamen farklıdır. CMUK m. 88'e göre, öncelikle bir belgenin Devlet sırrı niteliğinde olması, kural olarak bu belgenin incelenmesine engeldi. Ayrıca inceleme yapılabilmesi, belge içeriğinin açıklanmasının memleketin selametine zarar vermemesi koşuluna bağlanmıştı ve buna ilgili dairenin en büyük amiri karar veriyordu. Bakanın bu konuda vereceği karar ise kesindi.

Devlet sırrından ne anlaşılması gerektiğini açıklayan bir mevzuat hükmü yoktur. Adalet Bakanlığı'nca 2005 yılında hazırlanan Devlet Sırları Kanunu Tasarısı Başbakanlığa gönderilmiş olup henüz Meclise sevk edilmemiştir.¹⁰⁶

Bilgi ve belgeye devlet sırrı niteliği süreli ve süresiz olarak verilebilir.

¹⁰⁶ Bu Tasarıda "Devlet sırrı; açıklanması veya öğrenilmesi, Devletin dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek ve bu nedenlerle niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgi ve belgelerdir." şeklinde tanımlanmıştır.

Adalet Komisyonu Raporunda "Devlet sırrı, ancak belirli görevliler tarafından vakıf olunabilen, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin güvenliği ve millî savunma bakımından yetkisiz kişilere karşı gizli tutulması gereken bilgilerdir. Güvenlik kuvvetleri tarafından kullanılan teknik donanımlara ya da askeri bakımdan önem arzeden üretim tesislerine ilişkin bilgiler de, devlet sırrı niteliği taşımaktadır." şeklinde açıklanmıştır.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu da, Devlet sırrı niteliğindeki bilgi ve belgeleri bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutmuştur (m. 16).¹⁰⁷

Elkonulamayacak mektuplar, belgeler

MADDE 126 - (1) Şüpheli veya sanık ile 45 ve 46 ncı maddelere göre tanıklıktan çekinebilecek kimseler arasındaki mektuplara ve belgelere; bu kimselerin nezdinde bulundukça elkonulamaz.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 89. maddesinin karşılığıdır.

Nezinde bulunma kavramı madde gerekçesinde; "yalnız kişinin üzeri olmayıp, mektup ve belgelerin yerleşim yerinde veya iş yerinde bulunması da, kavramın kapsamı içindedir." şeklinde açıklanmıştır.

Tanıklıktan çekinebilecek olanların soruşturma konusu suça iştirak veya yataklık etmeleri şüphesi varsa, söz konusu mektup ve belgelere elkonulabilir.

Bu maddede gösterilen mektup ve belgelere kanuna aykırı olarak elkonulması halinde, bunların içeriği delil olarak kullanılamaz; hükümde bu mektup ve belgelere dayanılması hukuka aykırılık oluşturur ve bozma sebebi teşkil eder (m. 206, 217 ve 289/1-i).

CMK m. 2/1-a, b, 45, 46'ya bakınız.

¹⁰⁷ Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 16. maddesi şöyledir. "Açıklanması hâlinde Devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır."

Elkoyma kararını verme yetkisi¹⁰⁸

MADDE 127 - (1) (*Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 16 ile*) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı'nın, Cumhuriyet Savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri, elkoyma işlemini gerçekleştirebilir.

(2) Kolluk görevlisinin açık kimliği, elkoyma işlemine ilişkin tutanağa geçirilir.

(3) (*Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 16 ile*) Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.

(4) Zilyedliğinde bulunan eşya veya diğer malvarlığı değerlerine elkonulan kimse, hâkimden her zaman bu konuda bir karar verilmesini isteyebilir.

(5) Elkoyma işlemi, suçtan zarar gören mağdura gecikmeksizin bildirilir.

(6) (*Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 16 ile*) Askerî mahâllerde yapılacak elkoyma işlemi, (...) Cumhuriyet Savcısı'nın istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

¹⁰⁸ Maddenin birinci, üçüncü ve altıncı fıkraları 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı Kanununun 16. maddesi ile değiştirilmiştir.

a) Değiştirilen Birinci fıkra şöyle idi:

"(1) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri ile kolluk görevlileri, elkoyma işlemini gerçekleştirebilir."

b) Değiştirilen Üçüncü fıkra şöyle idi:

"(3) Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar."

c) Altıncı fıkroda (...) içinde "hâkim veya" ibaresi yer alıyordu. Yapılan değişiklikle bu ibare, madde metninden çıkartılmıştır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK nun 90. maddesinin karşılığıdır.

Maddenin ilk şeklinde kolluk görevlilerinin elkoyma işlemini gerçekleştirmeleri, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, ancak C. Savcısının yazılı emri ile mümkündür. Bu hüküm, kolluk mensuplarına, kolluk amirinin yazılı emri ile arama yetkisi veren 119. maddeyle paralellik sağlamak amacıyla 5353 sayılı kanunla değiştirilmiştir.

Elkoyma işleminin mağdura bildirilmesi zorunludur.

Soruşturma evresinde elkoyma talebi, yetkili sulh ceza mahkemesine yapılmalıdır. Kovuşturma evresinde ise karar verme yetkisi davaya bakan mahkemeye aittir.

Askeri mahallerde yapılacak elkoyma işlemi C. Savcısının istem ve katılımıyla askeri makamlar tarafından gerçekleştirilir. Askeri mahal kavramı konusunda 119. madde açıklamasına bakınız.

Soruşturma evresinde hakim tarafından verilen elkoymaya ilişkin kararlara karşı itiraz mümkündür (m. 267, 268). Ancak kovuşturma evresinde elkoymaya karar verme yetkisi davaya bakmakta olan mahkemeye ait olduğundan, zilyet, eşyanın iadesini bu mahkemeden isteyebilir. İstem reddine ilişkin karara itiraz mümkündür.

AY m. 20'ye; CMK m. 119, 123, 124, 129, 130, 131, 267 ve 268'e ve Suç Eşyası Yönetmeliği (SEY)'nin 5 ve 6. maddelerine bakınız.

Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma

MADDE 128 - (1) Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya saruğa ait;

- a) Taşınmazlara,
- b) Kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına,
- c) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba,
- d) Gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara,
- e) Kıymetli evraka,
- f) Ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına,
- g) Kiralık kasa mevcutlarına,
- h) Diğer malvarlığı değerlerine,

Elkonulabilir. Bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işlemi yapılabilir.

(2) Birinci fıkra hükmü;

a) Türk Ceza Kanununda tanımlanan;

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),
2. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
3. Hırsızlık (madde 141, 142),
4. Yağma (madde 148, 149),
5. Güveni kötüye kullanma (madde 155),
6. Dolandırıcılık (madde 157, 158),
7. Hileli iflas (madde 161),
8. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),

9. Parada sahtecilik (madde 197),
 10. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220),
 11. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),
 12. Edimin ifasına fesat karıştırma (madde 236),
 13. Zimmet (madde 247),
 14. İrtikap (madde 250)
 15. Rüşvet (madde 252),
 16. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308),
 17. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315) suçları,
 18. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları.
- b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları,
- c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,¹⁰⁹

¹⁰⁹ 4389 sayılı Bankalar Kanunu, 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (RG 25.11.2005- 25983) ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5411 sayılı kanun, bankacılık hizmetinden kaynaklanan zimmet suçunu 160/3. maddesinde düzenlemiş ve elkoymaya ilişkin özel hükümler getirmiştir. Kanunun 166. maddesinin (f)ve (g) fıkralarına göre; Soruşturmanın sonuçlanmasına kadar, bu suç faillerinin her türlü mal, alacak, para ve sair eşyalarına elkonulabilecektir. Ancak elkoyma hâkim kararı, gecikmesinde sakınca olunan hallerde Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri ile mümkündür. Kolluğun elkoyma yetkisi yoktur. "Bu suçlara iştirak edenler ile suç faillerinin bu suçlar nedeniyle elde ettiği her türlü haksız

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar,

Hakkında uygulanır.

(3) Taşınmaza elkonulması kararı, tapu kütüğüne şerh verilmek suretiyle icra edilir.

(4) Kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verilmek suretiyle icra olunur.

(5) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba elkonulması kararı, teknik iletişim araçlarıyla ilgili banka veya malî kuruma derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili banka veya malî kuruma ayrıca tebliğ edilir. Elkoyma kararı alındıktan sonra, hesaplar üzerinde yapılan bu kararı etkisiz kılmaya yönelik işlemler geçersizdir.

(6) Şirketteki ortaklık paylarına elkoyma kararı, ilgili şirket yönetimine ve şirketin kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüğüne teknik iletişim araçlarıyla derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili şirkete ve ticaret sicili müdürlüğüne ayrıca tebliğ edilir.

(7) Hak ve alacaklara elkoyma kararı, ilgili gerçek veya tüzel kişiye teknik iletişim araçlarıyla derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili gerçek veya tüzel kişiye ayrıca tebliğ edilir.

kazanının transferi sonucu elde edilen, kan ve kayın hisismlar ile üçüncü şahıslar nezdindeki mal, alacak veya sair her türlü şeylere de Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emri ile el konulur.

"El koyma kararı yirnidört saat içinde yetkili ve görevli sulh ceza hâkiminin onayına sunulur. Hâkim kırksekiz saat içinde kararını açıklar. Aksi halde el koyma hükümsüz kalır."

(8) Bu madde hükmüne göre alınan elkoyma kararının gereklerine aykırı hareket edilmesi halinde, Türk Ceza Kanununun "Muhafaza görevini kötüye kullanma" başlıklı 289 uncu maddesi hükümleri uygulanır.

(9) Bu madde hükmüne göre elkoymaya ancak hâkim karar verebilir.

AÇIKLAMA: CMUK, m. 86 da suçun sübutuna veya müsadereye tabi eşyaya elkoymayı düzenlemiş, fakat taşınmazlara, hak ve alacaklara elkonulmasına ilişkin özel bir hükme Kanunda yer verilmemişti. Tasarıda da böyle bir hükme ihtiyaç duyulmamıştı. Madde, Tasarıya Adalet Komisyonu tarafından eklenmiştir.

Madde gerekçesine göre; Maddenin birinci fıkrasında sözü edilen taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerine elkonulabilmesi için; elkoyma konusu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin belirli suçların işlenmesi suretiyle elde edildiğine dair somut vakıtalara dayalı kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması gerekir.

Bunların, şüpheli veya sanıktan başka kişilerin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma kararı verilebilir.

Kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verildikten sonra; muhafazası için gerekli olması halinde, ulaşım aracının zilyedliğinin ilgili kişinin elinden alınması yoluna da gidilebilir.

Bu maddede belirtilen hallerde, elkoyma kararı ancak hakim tarafından verilebilir. Elkonulan eşyanın iadesi her zaman istenebilir. İade talebinin reddine ilişkin kararlara itiraz edilebilir (m. 131).

21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu¹¹⁰ korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat

¹¹⁰ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 23.7.1983

KORUMA
TEDBİRLERİ

varlıklarını belirlenmiş (m. 23), bunların yurt dışına çıkarılmasını yasaklamıştır (m. 32). Bu yasağa aykırılık da suç sayılarak cezalandırılmıştır (m. 68). Ayrıca ruhsatsız sondaj ve kazı yapılmasını, izinsiz define araştırılmasını yasaklamış ve suç sayarak cezalandırmıştır. Yasa bu fiillerin, yurt dışına kültür varlıklarını kaçırma amacıyla yapılmasını artırıcı sebep olarak düzenlemiştir (m. 74).

11.10.2006 tarihli ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun¹¹¹ da malvarlığı değerlerine elkonulmasına ilişkin düzenlemelere yer vermiştir. Kanunun 17. maddesinin 1. fıkrasında, "aklama ve terörün finansmanı" suçunun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunan hallerde bu maddede belirtilen usûle göre malvarlığı değerlerine elkonulabileceği hüküm altına alınmış; maddenin 2. fıkrasında ise, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde elkoyma yetkisi düzenlenmiştir.

Kolluğun elkoyması durumunda düzenlenecek olan tutanağın içeriği, elkonulan eşyanın ambalajlanması, C. savcılığına tevdi ve usule ilişkin diğer işlemlerle ilgili ayrıntılar için SEY m. 5 ve 6'ya; emanet memurunca yapılacak işlemler ve emanete alınan eşyanın mahkeme ve diğer merciler tarafından gönderilmesiyle ilgili işlemler için SEY m. 6, 7, 8 ve 9'a bakınız.

Ayrıca CMK m. 127'ye; KMK m. 19'a bakınız.

Postada elkoyma

MADDE 129 - (1) Suçun delillerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturma ve kovuşturmada adliyenin eli altında olması zorunlu sayılıp,

tarihli ve 18113 sayılı RG de yayımlanmıştır.

¹¹¹ 11.10.2006 tarihli ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun 18.10.2006 tarihli ve 26323 sayılı RG'de yayımlanmış ve aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

posta hizmeti veren her türlü resmî veya özel kuruluştaki bulunan gönderilere, hâkimin veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile elkonulabilir.

(2) Hâkim kararının veya Cumhuriyet Savcısı'nın emriinin kendilerine bildirilmesi üzerine elkoyma işlemini yerine getiren kolluk memurları, birinci fıkrada belirtilen gönderilerin içinde bulunduğu zarfları veya paketleri açamazlar. Elkonulan gönderiler, ilgili posta görevlilerinin huzuru ile mühür altına alınıp derhâl elkoyma kararını veya emrini veren hâkim veya Cumhuriyet Savcısına teslim edilir.

(3) Soruşturma ve kovuşturmanın amacına zarar vermek olasılığı bulunmadıkça, alınmış tedbirler ilgililere bildirilir.

(4) Açılmamasına veya açılıp da içeriği bakımından adliyenin eli altında tutulmasına gerek bulunmadığına karar verilen gönderiler, hemen ilgililerine teslim olunur.

AÇIKLAMA: Postada el koymaya ilişkin hükümlere CMUK'un 91, 92 ve 93. maddelerinde yer verilmişti. Maddede, bu hükümler birleştirilerek yeniden düzenlenmektedir.

Madde, postada elkoyma konusunu, haberleşme özgürlüğünü güvence altında bulundurmaya amacıyla ayrıca düzenlenmiş ve bunları sağlayan hükümlere yer vermiştir.

Maddede, CMUK'un 91 ve 92. maddelerinde yer verilen "*mektuplar, vesair mersule ve telgraflar*" kavramı yerine kullanılan "*gönderiler*" sözcüğü, posta ile gönderilen her tür mektup, telgraf, belge ve eşyayı kapsamaktadır. Ayrıca, Posta hizmetinin Posta Teşkilatı dışında, özel kuruluşlar tarafından da yerine getirilmesi mümkün olduğundan, "*posta hizmeti veren her türlü resmî veya özel kuruluşlar*" ibaresine yer verilmiştir.

Postada elkonulan gönderiler, bürosunda arama yapılan avukata ait ve karşı koyma söz konusu ise, elkonulan şey ayrı

KORUMA
TEDBİRLERİ

bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve 130. maddenin 2. fıkrasında belirtilen usule göre işlem yapılır.

Elkoyuna işlemi, soruşturma ve kovuşturmanın amacına zarar verme olasılığı yoksa ilgisine bildirilir. Bildirim işlemi kararın tebliği suretiyle yerine getirilir (m. 35/2).

İHAS m. 7, 8 ve 41'e; AY m. 22 ve 38/6'ya; CMK m. 35/2, 127'ye bakınız.

Avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoyma

MADDE 130 - (1) Avukat büroları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet Savcısı'nın denetiminde aranabilir. Baro başkanı veya onu temsil eden bir avukat aramada hazır bulundurulur.

(2) Arama sonucu elkonulmasına karar verilen şeyler bakımından bürosunda arama yapılan avukat, baro başkanı veya onu temsil eden avukat, bunların avukat ile müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu öne sürerek karşı koyduğunda, bu şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve bu konuda gerekli kararı vermesi, soruşturma evresinde sulh ceza hâkiminden, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemeden istenir. Yetkili hâkim elkonulan şeyin avukatla müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu saptadığında, elkonulan şey derhâl avukata iade edilir ve yapılan işlemi belirten tutanaklar ortadan kaldırılır. Bu fıkrada öngörülen kararlar, yirmidört saat içinde verilir.

(3) Postada elkoyma durumunda bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukatın karşı koyması üzerine ikinci fıkrada belirtilen usuller uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, avukat bürolarında arama, elkoyma ve avukatlarla ilişkili postada yapılacak belge ve varakalara elkoyma ile ilgili ve suç nedeniyle yapılacak işlemleri ayrı ve genel hükümlere göre farklı usullere ve özel hükümlere bağlamıştır. Madde gerekçesinde, avukat bürolarında yapılacak arama ve elkoyma işlemleri bakımından ayrı ve istisnai usuller getirilmesinin temel nedeni, *"savunma hakkını sağlam tutmaktır. Avukat ile müvekkilliği arasındaki ilişkilerin tam bir gizlilik içerisinde yürütülmesi, savunma hakkını sağlam tutmanın ve avukatın meslekî sırlarının korunması"* olarak açıklanmıştır.

Avukat yazıhaneleri ile konutlarında arama yapılması, Avukatlık Kanununda da düzenlenmiştir. Söz konusu Kanunun 58. maddesine göre avukatların görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işledikleri suçlarla bağlantılı olarak avukat yazıhaneleri ile konutlarında mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla sınırlı olarak C. Savcısının denetiminde ve baro temsilcisinin katılımı ile arama yapılabilir.

Maddede, görev suçu-şahsi suç ayırımı yapılmadığından, bu hükmün Av K nun 58. maddesini değiştirdiğini kabul etmek ve avukatların şahsi suçlarında da aramanın, CMK'un 130. maddesine göre yapılmasında zorunluluk bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Postada elkonulan gönderiler, bürosunda arama yapılan avukata ait ve karşı koyma söz konusu ise, elkonulan şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve soruşturma evresinde sulh ceza hakiminden, kovuşturma evresinde davaya bakmakta olan hakim veya mahkemedeki gerekli kararı vermesi için talepte bulunulur. Karşı koyma hakkı sadece bürosunda arama yapılan veya elkoyma işlemine uğrayan avukat ve temsilcisine değil, aynı zamanda avukatın kayıtlı olduğu baro başkanına da tanınmıştır.

İHAS m. 7, 8 ve 41'e; AY m. 22 ve 38'e; CMK m. 127 ve 154/son cümleye; Av K m. 58 ve ADÖAY m. 13'e bakınız.

Elkonulan eşyanın iadesi

MADDE 131 - (1) Şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağına anlaşılması halinde, re'sen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir. İstem reddi kararlarına itiraz edilebilir.

(2) 128 inci madde hükümlerine göre elkonulan eşya veya diğer malvarlığı değerleri, suçtan zarar gören mağdura ait olması ve bunlara delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması halinde, sahibine iade edilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 103. maddesinin karşılığıdır. Söz konusu maddede yalnızca mağdurdan alınan eşyanın geri verilmesi düzenlenmişti. Bu hükme göre, sanık tarafından itiraz edilmediği takdirde emanete alınan mağdura ait eşyanın geri verilmesine mahkemece karar verilmesi mümkündür. Halbuki sanıktan alınan, fakat müsadere edilemeyeceği anlaşılan veya delil olarak adliyede bulundurulmasına gerek görülmeyen eşyanın da iadesi mümkün olmalıdır. İşte 131. madde CMUK'un 103. maddesinde yer alan düzenlemenin yetersizliğini gidermek amacıyla getirilmiştir. Bu husus madde gerekçesinde açıkça belirtilmiştir.

Elkonulan eşyanın iadesi C. Savcısından istenmiş ve bu konudaki zilyedin talebi reddedilmiş ise, bu karara karşı itiraz mercii maddede gösterilmemiştir.

Kanaatimizce C. Savcısı eşyayı geri verme yetkisine sahip ise de, talebi reddetmesinin bir anlamı yoktur. Çünkü CMK m. 127'ye göre hakim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi hâkinin onayı ile hüküm ifade etmektedir. Zilyetliğinde bulunan eşyaya elkonulan kimse ise hakimden her zaman bu

konuda karar verilmesini isteme hakkına sahiptir. Şu halde zilyet, talebi C. Savcısı tarafından reddedilse bile, hakimden eşyanın geri verilmesine karar verilmesini isteyebilecektir. Bu nedenle talep halinde, C. Savcısı bu talebi reddetmemelidir; eşyanın geri verilmemesi gerektiğini düşünüyorsa, zilyedin bu konudaki talebini, kendi görüşüyle birlikte, elkoymayı onaylayan yetkili hakime intikal ettirmelidir. Sulh hakiminin vereceği ret kararına karşı itiraz edilebileceğinde kuşku yoktur.

CMK m. 2/a, b.123, 128, 267, 268'e; 4926/m. 22'ye ve SEY m. 14, 15 ve 16'ya bakınız.

Elkonulan eşyanın muhafazası veya elden çıkarılması

MADDE 132 - (1) Elkonulan eşya, zarara uğraması veya değerinde esaslı ölçüde kayıp meydana gelme tehlikesinin varlığı halinde, hükmün kesinleşmesinden önce elden çıkarılabilir.

(2) Elden çıkarma kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından verilir.

(3) Karar verilmeden önce eşyanın sahibi olan şüpheli, sanık veya ilgili diğer kişiler dinlenir; elden çıkarma kararı, kendilerine bildirilir.

(4) Elkonulan eşyanın değerinin muhafazası ve zarar görmemesi için gerekli tedbirler alınır.

(5) Elkonulan eşya, soruşturma evresinde Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından, bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak ve istendiğinde derhâl iade edilmek koşuluyla, muhafaza edilmek üzere, şüpheliye, sarığa veya diğer bir kişiye teslim edilebilir. Bu bırakma, teminat gösterilmesi koşuluna da bağlanabilir.

(6) Elkonulan eşya, delil olarak saklanmasına gerek kalmaması halinde, rayiç değerinin derhâl ödenmesi karşılığında, ilgiliye teslim edilebilir. Bu durumda müsadere kararının konusunu, ödenen rayiç değer oluşturur.

AÇIKLAMA: Bu madde Tasarıya, elkonulan eşyanın zarar görmesinin önüne geçilmesi veya kamu eliyle muhafazası büyük bir külfet oluşturan eşyanın zilyetliğinin şüpheliye, sanığa, mağdura veya diğer üçüncü bir kişiye bırakılarak muhafazası yoluna gidilmesi veyahut müsadere edilebilecek nitelikte olan eşyanın delil olarak saklanmasına gerek kalmaması halinde, rayiç değerinin ödenmesi karşılığı elden çıkarılmasını sağlamak amacıyla, Adalet komisyonu tarafından eklenmiştir. Bu husus Adalet Komisyonu raporunda açıkça vurgulanmıştır.

CMK m. 127/4'e, 128'e; 4926/m. 23/2'ye ve SEY m. 14, 15 ve 16'ya bakınız.

Şirket yönetimi için kayyım tayini

MADDE 133 - (1) Suçun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkim veya mahkeme, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabilir. Atama kararında, yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğinin kayyımın onayına bağlı kılındığı veya yönetim organının yetkilerinin tümüyle kayyıma verildiği açıkça belirtilir. Kayyım tayinine ilişkin karar, ticaret sicili gazetesinde ve diğer uygun vasıtalarla ilan olunur.

(2) Hâkim veya mahkemenin kayyım hakkında takdir etmiş bulunduğu ücret, şirket bütçesinden karşılanır. Ancak, soruşturma veya kovuşturma konusu suçtan dolayı kovuşturmayaya yer olmadığı veya beraat kararının verilmesi halinde;

ücret olarak şirket bütçesinden ödenen paranın tamamı, kanunî faiziyle birlikte Devlet Hazinesinden karşılanır.

(3) İlgililer, atanan kayyımın işlemlerine karşı, görevli mahkemeye 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre başvurabilirler.

(4) Bu madde hükümleri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.

a) Türk Ceza Kanununda yer alan,

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
2. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
3. Parada sahtecilik (madde 197),
4. Fuhuş (madde 227),
5. Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228),
6. Zimmet (madde 247),
7. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282),
8. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315),
9. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337),

Suçları,

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları,

KORUMA
TEDBİRLERİ

c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçları,

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

AÇIKLAMA: Bu madde Tasarıya Adalet Komisyonu tarafından eklenmiştir.

Bu tedbire başvurulabilmesi için öncelikle, soruşturma veya kovuşturma konusu suçun, zincirleme veya kesintisiz suç olarak, bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması gerekir. Ayrıca, şirket yönetimine kayyım tayini, soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olmalıdır. Bu bakımdan bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olsa bile, icrası tamamlanmış olan bir suçla ilgili olarak şirket yönetimine kayyım tayin edilemez.

Şirket yönetimine kayyım tayininin üçüncü kişilerle yapılan işlemlerle ilgili olarak bağlayıcı sonuç doğurabilmesi için, hakim veya mahkeme kararının ticaret sicili gazetesinde ilan edilmesi gerekir.

Bu karar örnekleri, ayrıca, ilgili şirketin merkez ve şubelerinde üçüncü kişiler tarafından görülebilecek şekilde asılır. Atanan kayyımın görevi, soruşturma ve kovuşturma sürecinde ve en geç hüküm anına kadar devam edebilir.

CMK m. 128 açıklamasına bakınız.

Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma

MADDE 134 - (1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) İstemesi halinde, bu yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

(5) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır.

AÇIKLAMA: Madde, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve geçici elkoymayı düzenlemektedir. Bireye ait kişisel bilgiler üzerindeki hak, temel

KORUMA
TEDBİRLERİ

insan hakları kapsamındadır. Elkoymaksızın sistemdeki verilerin kopyası alınmış ise, verilerin tutanağa kaydı ve ilgililer tarafından imza altına alınması gerekir. Aksi halde, bu veriler hükümde delil olarak kullanılamaz.

CMK m. 169'a ADÖAY m. 17'ye ve SEY m. 9/2'ye bakınız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi¹¹²

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması¹¹³

¹¹² Başbakanlık tarafından hazırlanan Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik 10.11.2005 tarihli ve 25989 sayılı RG de yayımlanmıştır. Yürürlük maddesi gereğince 5, 6, 7, 10, 11, 14 ve 15 inci maddeleri 23.01.2006 tarihinde, diğer maddeleri ise yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir. Bu ve devamı maddelere göre yapılacak tespit, dinleme, kaydetme ve yok etme anılan Yönetmeliğin Üçüncü Bölümünde düzenlenmiştir. Yönetmelik, suç işlenmesinin önlenmesi ve istihbari amaçlı dinlemeyi de düzenlemektedir.

Bu konuda Adalet Bakanlığınca hazırlanan Yönetmelik Taslağına <http://www.adalet.gov.tr/cigm> adresinden ulaşılabilir.

¹¹³ Maddede 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanununun 17. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe ilişkin Teklif, Adalet Komisyonu tarafından değiştirilerek kabul edilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasının ilk tümcesine "*sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi*" ibaresi eklenmiş ve bu fıkra yeniden düzenlenmiştir. İkinci fıkraya "*veya sanığın*" ibaresi, üçüncü fıkraya, mad-

MADDE 135 - (1) (Değişik cümle: 25.5.2005 - 5353/m. 17 ile) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı'nın kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet Savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Sürenin

de metnine işlendiği üzere, (Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim bir aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.) cümlesi eklenmiş, dördüncü fıkrada yer alan ve metinde (...) ile gösterilen "kullanmakta olduğu" ve "kullanılan" ibareleri, altıncı fıkranın başında yer alan "hükümleri" ibaresi madde metninden çıkarılarak "kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler" ibaresi eklenmiştir; ayrıca bu fıkraya (c) bendi, fıkranın (a) bendine de 9. alt bent eklenmiştir. Değişiklikten önce 135. maddenin :

a) Birinci fıkranın birinci cümlesi; "Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmalarda, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı'nın kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir ve kayda alınabilir." şeklinde düzenlenmişti.

b) İkinci fıkrasında "Şüphelinin" ibaresi, yer alıyordu; (veya sanığın) ibaresi yoktu.

c) Dördüncü fıkrada parantez (...) içinde "kullanmakta olduğu" ve (...) "kullanılan" ibareleri yer alıyordu. Yapılan değişiklikle bu ibareler madde metninden çıkartılmıştır.

d) Altıncı fıkradaki "hükümler" ibaresi, değişiklikten önce "hükümleri" olarak yazılmıştı.

e) Altıncı fıkraya eklenen (c) bendi nedeniyle diğer bentler, aynı fıkranın (a) bendine eklenen dokuzuncu alt bent nedeniyle de diğer alt bentler teselsül ettirilmiştir.

dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet Savcısı tarafından derhâl kaldırılır.

(2) (*Değişik ibare: 25.5.2005 - 5353/m. 17 ile*) Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz. Kayda alma gerçekleşikten sonra bu durumun anlaşılması hâlinde, alınan kayıtlar derhâl yok edilir.

(3) Birinci fıkraya hükmüne göre verilen kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir. Tedbir kararı en çok üç ay için verilebilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir. (*Ek cümle: 25.5.2005 - 5353/m. 17 ile*) Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim bir aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

(4) (*Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 17 ile*) Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, (...) mobil telefonun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı'nın kararına istinaden tespit edilebilir. Bu hususa ilişkin olarak verilen kararda, (...) mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok üç ay için yapılabilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir.

(5) Bu madde hükümlerine göre alınan karar ve yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur.

(6) Bu madde (*Değişik ibare: 25.5.2005 - 5353/m. 17 ile*) kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),

2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
3. İşkence (madde 94, 95),
4. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),
5. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
6. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
7. Parada sahtecilik (madde 197),
8. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),¹¹⁴
9. (Ek alt bent: 25.5.2005 – 5353/m. 17 ile) 9. Fuhuş (madde 227, fıkra 3),
10. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),
11. Rüşvet (madde 252),

¹¹⁴ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmalarda, bu alt bentte yer alan 220. maddenin iki, yedi ve sekizinci fıkralarını hariç tutan hüküm geçerli değildir. Gerçekten de söz konusu Kanun kapsamına giren suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma usulünü düzenleyen 29.06.2006 tarihli ve 5532 sayılı kanunun 9. maddesi ile değişik 10. maddesinin (f) bendi şöyledir: “f) Ceza Muhakemesi Kanununun 135 inci maddesinin altıncı fıkrasının (a) bendinin (8) numaralı alt bendindeki, 139 uncu maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendindeki ve 140 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (5) numaralı alt bendindeki istisnalar uygulanmaz.” Bu düzenlemeyle, istisnaların yarattığı sakınca kısmen giderilmiştir. Ancak bu yeterli değildir. Kanaatimizce, istisnaların uygulanmayacağına ilişkin hükmün sadece 3713 sayılı kanun kapsamına giren suçlarda değil, tüm örgüt suçlarını kapsayacak şekilde, yeniden düzenlenmesi suç politikası açısından daha yerinde olacaktır. Çünkü silah, suç örgütünün yaratacağı tehlikenin tek ölçütü değildir.

12. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282),

13. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315),

14. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları.

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçaklığı (madde 12) suçları.

c) (Ek bent: 25.5.2005 - 5353/m. 17 ile) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,¹¹⁵

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

(7) Bu maddede belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini dinleyemez ve kayda alamaz.

AÇIKLAMA: Telekomünikasyon yoluyla haberleşmeye girme, mevzuatımızda yalnızca 30.7.1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nda yazılı suçlar bakımından kabul edilmiştir.

¹¹⁵ Bankacılık zimmetini düzenleyen 4389 sayılı Bankalar Kanunu, 5411 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 5411 sayılı yasanın 160/3. maddesinde zimmet suçu düzenlenmiş ve 166. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde de, bu suçların soruşturma ve kovuşturmalarında, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 135 - 138. maddeleri hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Ancak 3.7.2005 tarihli ve 5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,¹¹⁶ Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, casusluk suçları hariç, 250. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitini, dinlenmesini, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesini, kayda alınmasını yeniden düzenlemiştir. Bu suçlar Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu,

b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar,

c) İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332. maddeler hariç) suçlardır.

Bu düzenlemeyle, CMK nun 250. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçlarla sınırlı olmakla beraber, suç nedeniyle soruşturma başlatılmadan önce, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimle ilgili dinleme, değerlendirme ve kayda almaya imkan sağlanmış ve bu maddenin uygulama alanı daraltılmıştır.

Teknik anlamda iletişim, "telefon, telgraf, televizyon, radyo gibi araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme ve konünikasyon"¹¹⁷ şeklinde,

Komünikasyon ise, "Her türlü işaret, sembol, ses ve görüntünün ve elektrik sinyallerine dönüştürülebilen her türlü verinin kablo,

¹¹⁶ 3.7.2005 tarihli ve 5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 23.07.2005 tarih ve 25884 sayılı RG de yayımlanmıştır.

¹¹⁷ Türkçe Sözlük- Halıcı.

KORUMA
TEDBİRLERİ

*telsiz, optik elektrik, manyetik, elektro manyetik, elektrokimyasal, elektromekanik ve diğer iletişim sistemleri vasıtasıyla iletilmesi, gönderilmesi ve alınması*¹¹⁸

olarak tanımlanmaktadır.

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin, dolayısıyla telefon konuşmalarının İHAS m. 8 ile güvence altına alınan "özel yaşam" ve "haberleşme" özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığı hususunda kuşku yoktur.

Madde, bu konuda duyulan ihtiyaç nedeniyle İHAS hükümlerine uygun olarak düzenlenmiştir.

Altıncı fıkra hükmünden de anlaşılacağı üzere, dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ancak bu maddede sayılan suçlar bakımından mümkündür. Fakat tespit işlemleri, bu fıkroda sayılan suçlarla sınırlı değildir; bu fıkroda sayılanlar dışında kalan suçlar bakımından da tespit işlemi yapılabilir.

İletişimin dinlenmesi sırasında bir başka suçun işlendiği şüphesini uyandıracak şekilde tesadüfen elde edilen kanıtların değerlendirilmesi olanağı da tanınmıştır (m. 138). Ancak kanıtların dikkate alınabilmesi için, söz konusu suçun da 135. maddede sayılan katalog suçlardan birisine uygun olması gerekmektedir. Bu halde, durum derhal C. Savcısına bildirilerek bu kanıtın değerlendirilmesi söz konusu olabilecek ve yasa dışı elde edilmiş kanıt olarak değerlendirilmeyecektir.

¹¹⁸ Maddede geçen diğer tanımlar için Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilme ve Kayda Alınmasına Dair Usul Ve Esaslar İle Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik m. 3 (RG: 10.11.2005- 25989) ile Telekomünikasyon Sektöründe Tüketici Yönetmeliği, m. 4 (RG: 22.12.2004- 25678)'ne bakınız.

Fakat asıl sorun, tesadüfi delilin katalog suç dışında kalan bir suça ilişkin olması halinde bu kanıtın kullanılabilip kullanılamayacağıdır. Keza yasaya uygun olarak yapılan bir dinleme sonucu elde edilen bilgiler, suçun niteliğinin değişmesi sebebiyle katalog suçların dışında kalması durumunda hüküm kurulurken dikkate alınabilecek midir? Örneğin rüşvet suçundan dolayı verilen bir karar üzerine yapılan dinleme ve kayda alma sonucu elde edilen bilgi ve bulgular, kovuşturma evresinde suç vasfının görevi kötüye kullanmak veya irtikap suçuna dönüşmesi halinde de, delil olarak kullanılabilir midir? Veya dinleme sırasında karar dışında kalan bir suç deliline veya başka sanıklara ulaşırsa, örneğin adam öldürme veya uyuşturucu madde kaçakçılığı suçunda başka sanıkların da bulunduğu öğrenilmesi halinde bu bilgiye dayanılarak soruşturma yapılabilecek midir? Bir başka ifadeyle dava konusu eylem, kovuşturma evresinde suç niteliğinin değişmesi nedeniyle katalog suçların dışında kalırsa, yasaya uygun olarak alınmış olan iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması kararı, hukuka aykırı bir hale gelecek midir? Bu konuda bu ve diğer maddelerde bir hüküm bulunmamaktadır. Bu soruları delil yasaları kapsamında değerlendirmek ve cevaplandırmak gerekir. Bu konuda m. 138 ve 217 açıklanmasına bakınız.

Şüpheli veya sanık dışında kalanların suç soruşturması nedeniyle dinlenmesi ve rızaya dayalı dinlemeler ile istihbari amaçlı dinlemeler bu madde kapsamı dışındadır.¹¹⁹ Esasen istihbari amaçlı dinleme 3.7.2005 tarihli ve 5397 sayılı Kanunla; Polis Vazife ve Selahiyet Kanununa, Jandarma Teşkilat, görev Yetkileri Kanunu ile Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununa bazı madde ve fıkralar eklenerek ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır.¹²⁰

¹¹⁹ Ünver/Hakeri, s. 185.

¹²⁰ Cumhurbaşkanı, PVSK nun Ek 7 nci maddesine 3.7.2005 tarihli ve 5397 sayılı kanunla eklenen (9) uncu fıkrasında yer alan "Başbakanın özel olarak yetkilendireceği kişi veya komisyon" ibaresi ile,

KORUMA
TEDBİRLERİ

Kanuna aykırı olarak dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi haberleşme özgürlüğüne müdahale teşkil eder ve İHAS m. 8'e aykırılık oluşturduğu gibi, bu şekilde elde edilen bulguların delil olarak kullanılması da mümkün değildir ve bozma sebebidir (AY m. 38/6, CMK m. 206, 217 ve 289/1-i).

Diğer taraftan Kanunun bu konuda koyduğu hükümlere aykırı eylemlerin suç sayılarak cezalandırıldığı da unutulmamalıdır (TCK . 132, 133, 137 ve 285).

İHAS m. 8 ve 41'e; AY m. 22 ve 38/6'ya; CMK m. 250 ve 289'a; TCK m. 132, 133, 137, 285'e; PYSK. Ek m. 7 (3.7.2005 - 5397 ve 1.2.2006-5453 ile değişik); JTGYSK. Ek m. 5 (3.7.2005 - 5397 ile değişik)'e ve MİTK m. 6 (3.7.2005 - 5397 ile değişik)'ya; TYİDY m. 3'e bakınız.

Müdafin bürosu ve yerleşim yeri

MADDE 136 - (1) Şüpheli veya sanığa yüklenen suç dolayısıyla müdafin bürosu, konutu ve yerleşim yerindeki telekomünikasyon araçları hakkında, 135 inci madde hükmü uygulanamaz.

(10) uncu fıkrasında yer alan "Oluşturulan bu başkanlık bir başkan ile teknik, hukuk ve idari olmak üzere üç uzmandan oluşur." ve "Telekomünikasyon İletişim Başkanı, Telekomünikasyon Kurumu Başkanı'nın teklifi üzerine Başbakan tarafından atanır." ibarelerinin Anayasaya aykırı olduğundan, iptali istemiyle 27.5.2005 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Bu başvuruda JTGYSK nun ek 5 inci maddesinde ve MİHTK nun 6 ncı maddesinde, 5397 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucu yer alan aynı ibarelerin de iptali istenmiştir.

Dava dosyası, Yüksek Mahkemenin 2005/85 Esas numarasında kayıtlı olup istem konusunda henüz karar verilmemiştir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, şüpheli veya sanığın müdafii ile yazışmalarının denetime tabi tutulamayacağına ilişkin CMK m. 154'ün gereğidir. Bu hükme rağmen müdafinin konutunda veya bürosunda bulunan telekomünikasyon araçları hakkında 135. maddede gereğince alınan tedbir kararı ve bu karara dayanılarak yapılan dinleme sonunda elde edilen deliller, "*hukuka aykırı olarak elde edilmiş delil*" niteliğindedir. Bu nedenle hükme esas alınmaz.

Ancak avukat kendisi suç işlemişse ve koşulları varsa m. 135 uygulanabilir.

AY m. 22'ye; CMK m. 130, 135'e, bu maddeler açıklamalarına ve m. 154'e bakınız.

Kararların yerine getirilmesi, iletişim içeriklerinin yok edilmesi

MADDE 137 - (1) 135 inci maddeye göre verilecek karar gereğince Cumhuriyet Savcısı veya görevlendireceği adli kolluk görevlisi, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşların yetkililerinden iletişimin tespiti, dinlenmesi veya kayda alınması işlemlerinin yapılmasını ve bu amaçla cihazların yerleştirilmesini yazılı olarak istediğinde, bu istem derhâl yerine getirilir; yerine getirilmemesi hâlinde zor kullanılabilir. İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır.

(2) 135 inci maddeye göre verilen karar gereğince tutulan kayıtlar, Cumhuriyet Savcılığınca görevlendirilen kişiler tarafından çözümlenerek metin hâline getirilir. Yabancı dildeki kayıtlar, tercüman aracılığı ile Türkçe'ye çevrilir.

(3) 135 inci maddeye göre verilen kararın uygulanması sırasında şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına

dair karar verilmesi ya da aynı maddenin birinci fıkrasına göre hâkim onayının alınamaması halinde, bunun uygulanmasına Cumhuriyet Savcısı tarafından derhâl son verilir. Bu durumda, yapılan tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtlar Cumhuriyet Savcısı'nun denetimi altında en geç on gün içinde yok edilerek, durum bir tutanakla tespit edilir.

(4) Tespit ve dinlemeye ilişkin kayıtların yok edilmesi halinde, (Ek ibare: 25.5.2005 - 5353/m. 18 ile)¹²¹ "soruşturma evresinin bitiminden itibaren" en geç onbeş gün içinde, Cumhuriyet Başsavcılığı, tedbirin nedeni, kapsamı, süresi ve sonucu hakkında ilgisine yazılı olarak bilgi verir.

AÇIKLAMA: Suçun önlenmesine yönelik istihbari amaçlı tedbirlere ilişkin usul ve esaslar ile CMK'nun 135. maddesinin uygulanmasına yönelik olarak telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi amacıyla verilen kararların yerine getirilmesi ve iletişim içeriklerinin yok edilmesi, İTDDKY ile, ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Üçüncü fıkradaki on günlük yok etme süresi, kovuştur-maya yer olmadığı kararının verildiği veya onay isteminin reddine dair kararın verildiği yada onay süresinin dolduğu tarihten itibaren başlar.

Dördüncü fıkradaki tedbirin nedeni, kapsamı, süresi ve sonucu hakkında ilgisine bilgi verilmesinin nedenini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu konudaki değerlendirmesi oluşturmaktadır. AİHM, tedbirle ulaşılmak istenen amacı

¹²¹ Maddenin dördüncü fıkrası, 25.5.2005 tarihli ve 5353 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikle söz konusu fıkraya, "halinde sözcüğünden sonra gelmek üzere, "soruşturma evresinin bitiminden itibaren" ibaresi eklenmiştir. İlk metinde dördüncü fıkraya; "Tespit ve dinlemeye ilişkin kayıtların yok edilmesi halinde, en geç onbeş gün içinde, Cumhuriyet Başsavcılığı, tedbirin nedeni, kapsamı, süresi ve sonucu hakkında ilgisine yazılı olarak bilgi verir." şeklinde idi.

tehlikeye düşürmeyecekse, ilgiliye sonradan haber verilmesi gerektiğinin önemine pek çok kararında işaret etmiştir.¹²²

Dördüncü fıkradaki "soruşturma evresinin bitimi" teriminden, kovuşturma evresinin başlaması değil, kovuşturmayaya yer olmadığı kararının kesinleştiği tarih anlaşılmalıdır. Çünkü bilgilerin yok edilmesi soruşturmanın sona erdirilmesi halinde söz konusudur.

Dimlenip tespit edilen ve kayda alınan iletişim içeriklerinin yok edilmeleri gerekirken kanuna aykırı olarak yok edilmeksinin korunması İHAS'ın 8. maddesine aykırılık oluşturur.¹²³

İHAS m. 8 ve 41'e; CMK m. 135'e, İTDDKY m. 10, 11 ile 14 ve 15'e; TCK m. 132, 133'e bakınız.

Tesadüfen elde edilen deliller

MADDE 138 - (1) Arama veya elkoyma koruma tedbirlerinin uygulanması sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmaya ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir.

(2) Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmaya ilgisi olmayan ve ancak, 135 inci maddenin altıncı fıkrasında sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir.

¹²² Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 406

¹²³ Dinç, Güney, Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara, 2006. s. 433, 434.

AÇIKLAMA: Bu madde, arama, elkoyma ve telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi koruma tedbirlerine yönelik ortak bir hüküm niteliğindedir.

Maddenin ikinci fıkrasının anlatım biçiminden, soruşturma konusu suçla ilgili olmayan ve 135. maddenin altıncı fıkrasında sayılanların dışında kalan bir suç şüphesini uyandırabilecek delilin elde edilmesi halinde, bununla ilgili olarak herhangi bir işlem yapılmayacağı anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle bu hükümle, iletişimin dinlenmesi sırasında başka suçun işlendiği şüphesini uyandıracak şekilde tesadüfen elde edilen kanıtların değerlendirilmesi olanağı tanınmıştır. Ancak, telefon dinlenmesi sırasında tesadüfen elde edilen kanıtların dikkate alınabilmesi için, söz konusu suçun da 135. maddede sayılan katalog suçlardan birisine uygun olması gerekmektedir.¹²⁴

¹²⁴ YCGK 13.6.2006 - E. 2006/4.MD-122, K. 2006/162: Bu karara konu olan olayda, HSS'ye ait cep telefonunun, AÇ ve yönettiği kabul edilen suç örgütü hakkında yürütülen soruşturma sırasında, 4422 sayılı yasanın 2 ve 16. maddeleri uyarınca 3 ay süreyle dinlenmesi ve tespitine karar verilmiştir. Ancak, dosyada kanıt olarak kabul edilen 22.03.2004 tarihli konuşma, haklarında dinleme kararı bulunmayan üçüncü kişiler arasında geçmiştir. Ve tesadüfen elde edilen bu kanıt, görevde yetkiyi kötüye kullanma suçu ile ilgili olup bunun dışında dosyada başkaca bir delil bulunmadığı gerekçesiyle sanık hakkında verilen beraat kararı Dairece onanmıştır. Daire Kararına Başsavcılık tarafından itiraz üzerine dosya Genel Kurulda karara bağlanmıştır.

Genel Kurul Kararına göre; bu konuşmada tesadüfen elde edildiği kabul edilen suç kanıtının değerlendirilebilmesi için 4422 sayılı Yasada bu konuda hüküm bulunması gerekir. Bu yasada herhangi bir hükmün yer almadığı gözetildiğinde, bu konuşma tutanağı yasa dışı elde edilmiş kanıt niteliğindedir. Kaldı ki, 5271 sayılı CMY'nin 138. maddesine göre de bu tutanağa yasal bir kanıt değeri verilmesi olanaksızdır. Zira, tesadüfen elde edilen bu kanıt, görevde yetkiyi kötüye kullanma suçu ile ilgili olup, bu suç

Bu hükmün sebebini, yapılan işlemin haberleşme özgürlüğüne ağır bir müdahale teşkil etmesi nedeniyle, elde edilen delillerin, tedbir kararı dışında kalan suç ve kişiler açısından hukuka aykırı olmasında aramak gerekir. Ancak 135. maddede sayılan katalog suçlar dışında kaldığı halde kovuşturulmasında kamu yararı bulunan suçlar da vardır. İrtikap suçu buna örnek gösterilebilir. Rüşvet suçuyla ilgili olarak dinleme kararı verilmiş, fakat dinleme sırasında rüşvet suçunun değil de, irtikap suçunun kanıtı elde edilmiş ise bu kanıtın hükümde kullanılmaması, kamu açısından kullanılmasından çok daha önemli zararlar doğuracaktır. Bu nedenle bugünkü düzenlemenin suç politikası açısından yeterli olmadığı ve en kısa sürede bu hükümlerle ilgili değişikliğe gidilmesi gerektiği kanısındayız.

Bu nedenle, elde edilen bulgular delil olarak kullanılamasa da, bilgilerin C. Savcısına bildirilmesi gerekir. Çünkü TCK nun 279. maddesi, kamu görevlisinin bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenmesine rağmen bildirimde bulunmayı ihmal etmesini suç saymaktadır. Kanaatimizce, suçu bildirmek ayrı, soruşturma yapıp yapmamak ayrıdır. Kaldı ki elde edilen bulgu ve delilleri yok etme yetkisi de savcıya verilmiştir. Bu nedenle suç işlendiğine dair bir delilin varlığını öğrenen görevli, bunu C. Savcısına bildirmek zorundadır.

CMK m. 116, 117, 123, 128, 129, 134, 135'e bakınız.

135. maddede sayılan katalog suçlar arasında yer almadığından, yasa dışı elde edilmiş kanıt niteliğindedir. Yasa dışı elde edilen bir kanıtın ise soruşturma ve kovuşturma aşamalarında kullanılmasına olanak bulunmamaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi

MADDE 139 - (1) Soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı kararı ile kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir.

(2) Soruşturmacının kimliği değiştirilebilir. Bu kimlikle hukuki işlemler yapılabilir. Kimliğin oluşturulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması durumunda gerekli belgeler hazırlanabilir, değiştirilebilir ve kullanılabilir.

(3) Soruşturmacı görevlendirilmesine ilişkin karar ve diğer belgeler ilgili Cumhuriyet Başsavcılığında muhafaza edilir. Soruşturmacının kimliği, görevinin sona ermesinden sonra da gizli tutulur.

(4) Soruşturmacı, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve bu örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla yükümlüdür.

(5) Soruşturmacı, görevini yerine getirirken suç işleyemez ve görevlendirildiği örgütün işlemekte olduğu suçlardan sorumlu tutulamaz.

(6) Soruşturmacı görevlendirilmesi suretiyle elde edilen kişisel bilgiler, görevlendirildiği ceza soruşturması ve kovuşturması dışında kullanılamaz.

(7) Bu madde hükümleri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),

2. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220)¹²⁵,

3. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315).

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

AÇIKLAMA: Bu madde Adalet Komisyonu tarafından aşağıdaki gerekçelerle Tasarıya eklenmiştir.

“Kışkırtıcı ajan kullanılımasının hukuk devleti ilkesi bakımından büyük sorunlar yaratması karşısında, Batı ülkelerinde giderek artan ve buna paralel olarak da toplum hayatında tamiri kabil olmayan yaralar açan organize suçlulukla mücadelede gizli soruşturma yapan bir görevliden yararlanma düşüncesi ortaya çıkmıştır. Gizli soruşturmacı, kışkırtıcı ajan değildir. Bunun kışkırtıcı ajandan en önemli farkı, gizli soruşturmacının hiç bir zaman azmettiren durumunda bulunamamasıdır.

Gizli soruşturmacı, görevi sırasında suç işlemeyecektir.

Gizli soruşturmacının, içine girdiği örgüt içerisinde uzun süre kalabilmesi, onun ‘uydurma kimlik’ sahibi olması ve bu kimlik altında bazı işlemlerde bulunabilmesine de bağlıdır.

¹²⁵ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmalarda bu alt bentte yer alan, 220. maddenin iki, yedi ve sekizinci fıkraların uygulanmayacağına ilişkin hüküm geçerli değildir (3713/m. 10-f; 5532/m. 9 ile değişik). Bu konuda m. 135/6 -a/ (8)'le ilgili dipnota bakınız.

KORUMA
TEDBİRLERİ

Karşılaştırmalı hukukta, bu tedbirler vasıtasıyla bireyin temel hak ve özgürlüklerine ağır biçimde müdahale edilmesi nedeniyle, tedbire karar verme yetkisi konusunda özel yetki kuralları öngörülmüştür."

AIHM, Gizli soruşturmacı görevlendirilmesini, İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesi kapsamında değerlendirmektedir.

Bu maddeye göre görevlendirilecek gizli görevli, ancak kamu görevlisi olabilir.¹²⁶ Kamu görevlisi olmayanların gizli görevli olarak görevlendirilmeleri halinde, bunların topladıkları deliller, hukuka aykırı olarak elde edilmiş delil niteliğindedir. Dolayısıyla bu delillere dayanılarak hüküm kurulamaz.

Teknik araçlarla izleme

MADDE 140 - (1) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilir, ses veya görüntü kaydı alınabilir:

- a) Türk Ceza Kanununda yer alan;
1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
 2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
 3. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
 4. Parada sahtecilik (madde 197),

¹²⁶ Kamu görevlisinden maksat, TCK'nın 6/1-c maddesinde yer alan tanım kapsamında olan kimsedir.

5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),¹²⁷

6. (Ek alt bent: 25.5.2005 - 5353/m. 19 ile) Fuhuş (madde 227, fıkra 3)

7. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),

8. Rüşvet (madde 252),

9. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282),

10. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315),

11. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337),

Suçları.

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

d) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

(2) Teknik araçlarla izlemeye hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilir.

¹²⁷ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmalarda bu alt bentte yer alan, 220. maddenin iki, yedi ve sekizinci fıkralarını hariç tutan hüküm geçerli değildir. (3713/m. 10-f; 5532/m. 9 ile değişik). Bu konuda m. 135/6 -a/ (8)'te ilgili dipnota bakınız.

Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen kararlar yirmidört saat içinde hâkim onayına sunulur.

(3) Teknik araçlarla izleme kararı en çok dört haftalık süre için verilebilir. Bu süre gerektiğinde bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. (Ek cümle: 25.5.2005 - 5353/m. 19 ile)¹²⁸ Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim bir haftadan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

(4) Elde edilen deliller, yukarıda sayılan suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturma dışında kullanılamaz; ceza kovuşturması bakımından gerekli olmadığı taktirde Cumhuriyet Savcısı'nın gözetiminde derhâl yok edilir.

(5) Bu madde hükümleri, kişinin konutunda uygulanamaz.

AÇIKLAMA: Bu madde Adalet Komisyonu tarafından, maddede yazılı suçları işlediğine dair hakkında kuvvetli şüphe bulunan ve başka surette delil elde edilemeyen kişinin, teknik araçlarla izlenmesine imkân sağlamak amacıyla Tasarıya eklenmiştir.

Maddede 5353 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Bu Değişiklik ile, teknik araçlarla izleme süresinin, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak, gerekli görülen durumlarda her seferinde bir haftayı aşmaması kaydıyla birçok kez uzatılmasına imkân sağlanmış ve izlenebilecek suçlar arasına, fuhuş amacıyla ülkeye insan sokma veya irtsanların ülke dışına çıkmasını sağlama fiilleri de alınmıştır. Bu amaçla birinci fıkranın (a) bendine 6.alt bent olarak "Fuhuş" (m. 227, fıkra 3) ve (3) üncü fıkraya da bir cümle eklenmiştir.

¹²⁸ 140. maddenin üçüncü fıkrası ilk metinde: "Teknik araçlarla izleme kararı en çok dört haftalık süre için verilebilir. Bu süre gerektiğinde bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir." şeklinde idi.

Dördüncü fıkrada, elde edilen delillerin başka suçlarda kullanılmayacağına ilişkin hüküm, 138/2. maddedeki düzenlemeyle aynıdır. Bu konuda 138. madde açıklamasına bakınız.

Suç işlenmesini önlemek için istihbarat amacına yönelik olarak da teknik araçlarla izleme mümkündür. Bu konudaki düzenleme, 2559, 2803 ve 2937 sayılı kanunlarda değişiklik yapan 3.07.2005 tarihli ve 5397 sayılı kanun (RG: 23.07.2005 - 25884) ile yapılmıştır.

İHAS m. 8 ve 41'e; AY m. 20, 21, 22, 38/6'ya; CMK m. 135 ve 137'ye bakınız.

YEDİNCİ BÖLÜM

Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat

Tazminat istemi

MADDE 141 - (1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

KORUMA
TEDBİRLERİ

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,

g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,

h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.

(2) Birinci fıkranın (e) ve (f) bentlerinde belirtilen kararları veren merciler, ilgiliye tazminat hakları bulunduğunu bildirirler ve bu husus verilen karara geçirilir.

AÇIKLAMA: Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemi, haksız tutuklama ve haksız yakalamayla sınırlı olarak "7.5.1964 tarihli ve 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkındaki Kanun" da düzenlenmişti. Bu Kanun, bu ve devamı maddelerde yeni düzenleme yapılması nedeniyle 5320 sayılı CYUK'un 18. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak aynı Yasanın

6. maddesinde 5271 sayılı CMK'nın 141- 144. maddeleri hükümlerinin 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren yapılan işlemler hakkında uygulanacağı, bu tarihten önceki işlemler hakkında 466 sayılı kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği hüküm altına alınmıştır. Şu halde 466 sayılı yasa, 1 Haziran 2005 tarihinden önceki işlemler bakımından yürürlüğünü sürdürmektedir.

Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat isteminin kaynağını, İHAS'nin 8 ve 41. maddeleri hükümleri teşkil etmektedir.

İHAS m. 8, 41; AY m. 19; CMK m. 90/4, 91, 95, 101/2, 107, 147/1-b, 116-121, 123-130, 131, 132, 173, 223/2'ye bakınız.

Tazminat isteminin koşulları

MADDE 142 - (1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır.

(3) Tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir.

(4) Dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur. Süresinde eksikliği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur.

görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle görevini kötüye kullanan kamu görevlilerine rücu eder.

(3) İftira konusunu oluşturan suç veya yalan tanıklık nedeniyle gözaltına alınma ve tutuklama halinde; Devlet, iftira eden veya yalan tanıklıkta bulunan kişiye de rücu eder.

AÇIKLAMA: Madde, ödenen tazminatın geri alınmasını düzenlemektedir.

Birinci fıkrada, ödenen tazminatın şüpheli, sanık veya hükümlüden geri alınmasının koşulları gösterilmiştir. Bu hükme göre koşulları gerçekleştiğinde, tazminatın geri alınması için C. Savcısı re'sen talepte bulunacaktır. Tazminatın geri alınması istemi bakımından Kovuşturmaya yer olmadığı kararının, itiraz üzerine kaldırılmış olması ile yeni delil elde edilmesi üzerine kaldırılması arasında fark yoktur. Mahkemece verilen karardan sonra, tazminatların geri alınması 21.07.1953 tarih ve 6183 sayılı kanuna göre yapılacaktır.

Maddenin 2. fıkrası kamu görevlilerine rücu düzenlemektedir. Bu fıkra 25.5.2005 tarihli ve 5353 sayılı kanunun 21. maddesi ile değiştirilmiştir. Böylece "*sadece icrai davranışla görevini kötüye kullanan kamu görevlilerine rücu edilmesi kabul edilmiş, ihmali davranışla görevin kötüye kullanılması*" kapsam dışı bırakılmıştır.

Üçüncü fıkraya göre de, tazminatı gerektiren hürriyet ve hak kaybının, kötü niyetli bir muhbir veya şikâyetçinin ihbar veya suç duyurusundan veya yalancı tanıklıktan kaynaklandığı saptandığında, Devlet bu kişilere rücu edecektir. Rücu için muhbir veya tanığın, iftira ve yalan tanıklıktan mahkûm edilmiş olmaları şarttır. Kamu görevlilerine rücu için de bunların, uyguladıkları koruma tedbiri nedeniyle suç işledikleri mahkeme kararıyla saptanmış olmalıdır.

Tazminatın geri alınması talebine ilişkin olarak verilen kararlara itiraz mümkündür. İtiraz süresi ve mercii için CMK m. 268'e bakınız.

CMK m. 141, 142'ye bakınız.

Tazminat isteyemeyecek kişiler

MADDE 144 - (1) Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

a) Gözaltı ve tutukluluk süresi başka bir hükümlülüğünden indirilenler.

b) Tazminata hak kazanmadığı hâlde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hâle dönüşenler.

c) Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler.

d) Kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenler.

e) Adli makamlar huzurunda gerçek dışı beyanla suç işlediğini veya suça katıldığını bildirerek gözaltına alınmasına veya tutuklanmasına neden olanlar.

AÇIKLAMA: Madde, haklarında alınan koruma tedbirleri nedeniyle tazminat isteminde bulunamayacak kişileri göstermektedir.

KORUMA
TEDBİRLERİ

141. madde, yalnızca kanuna aykırı olarak yakalanan veya tutuklananların değil, Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerle Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin de her türlü zararlarını Devlettten isteyebileceklerini hüküm altına almıştır. İşte bu maddede kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden tazminat isteyemeyecek olanlar sayılmıştır. Ancak yakalama veya tutuklama kanuna aykırı ise, tazminat istemi bu madde hükmüne dayanılarak reddedilemez. Çünkü bu maddede sayılan durumlar, yakalamadaki veya tutuklamadaki yasaya aykırılığı ortadan kaldırmamaktadır.

CMK m. 141-143, 223/3-a, 223/8, 253; TCK m. 65/1, 73/4-7, 73/8, 74/1; TCK m. 270'e bakınız.

BEŞİNCİ KISIM

İFADE VE SORGU

BİRİNCİ BÖLÜM

İfade veya Sorgu İçin Çağrı

İfade veya sorgu için çağrı

MADDE 145 - (1) İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır; çağrılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 132. maddesinin karşılığıdır.

CMK m. 43, 146, 147/1-b, 175/2, 176, 251/6; PYSK m. 15, 17; JTGYY m. 36, 124/2; Teb.K m. 9; Teb.Tüz m. 9 ve 12'ye bakınız.

Zorla getirme¹³¹

MADDE 146 - (1) (*Değişik fıkra: 6.12.2006 – 5560/m. 20 ile*) Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145 inci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir.

(2) Zorla getirme kararı, şüpheli veya sanığın açıkça kim olduğunu, kendisiyle ilgili suçu, gerektiğinde eşkâlini ve zorla getirilmesi nedenlerini içerir.

(3) Zorla getirme kararının bir örneği şüpheli veya sanığa verilir.

(4) (*Değişik fıkra: 6.12.2006 – 5560/m. 20 ile*) Zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde çağırılan hâkimin, mahkemenin veya Cumhuriyet Savcısı'nın önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır.

¹³¹ 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun 20. maddesiyle madde başlığı "*Şüpheli veya sanığın zorla getirilmesi*" şeklinde iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca dördüncü ve beşinci fıkralarda da değişiklik yapılmış ve maddeye bir fıkra, (yedinci fıkra) eklenmiştir. Değiştirilen birinci, dördüncü ve beşinci fıkralar ilk metinde şöyle idi.

" (1) Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir."

" (4) Zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhâl, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde çağırılan hâkimin, mahkemenin veya zorla getirmeyi isteyen Cumhuriyet Savcısı'nın önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır."

" (5) Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim, mahkeme veya zorla getirmeyi isteyen Cumhuriyet Savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade alınmanın sonuna kadar devam eder."

(5) (Değişik fıkra: 6.12.2006 - 5560/m. 20 ile) Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder.

(6) Zorla getirme kararının yerine getirilememesinin nedenleri, köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır.

(7) (Ek fıkra: 6.12.2006 - 5560/m. 20 ile) Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir.

AÇIKLAMA: Sanığın zorla getirilmesi CMUK'un 133 ve 134. maddelerinde düzenlenmişti. Yeni düzenleme bu konuda önemli değişiklikler getirmiştir. Bununla beraber maddenin ilk şeklinde, şüpheli ve sanığın zorla getirilmesi düzenlenmiş, fakat çağrılıp da gelmeyen tanık, bilirkişi ile mağdur ve şikâyetçi hakkında herhangi bir hükme yer verilmemişti.

Ancak uygulamada, özellikle C. Savcılarının zorla getirme kararı verme yetkilerinin olup olmadığı, tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi hakkında zorla getirme kararı verilebilip verilemeyeceği hususunda tereddütler ortaya çıkmıştır. Madde bu tereddütleri gidermek amacıyla 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu Yasayla, madde başlığı, maddenin birinci, dördüncü ve beşinci fıkraları değiştirilmiş ve maddeye yedinci fıkra olarak bir fıkra eklenmiştir. Böylece çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanıkla yine çağrıya uymayan tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçinin zorla getirilmesine karar verilebileceğine ilişkin düzenlemeler yapılarak söz konusu tereddütler giderilmeye çalışılmıştır.

Zorla getirme öğretide, "Kolluğun (şüpheli), sanık, tanık ve bilirkişileri, (mağdur ve şikâyetçiyi) gerektiğinde zor kullanarak, bu yolda karar veya emri vermiş olan mahkeme, hâkimlik veya savcılık makamına kadar getirmesi" şeklinde tanımlanmıştır.

İFADE
VE
SORGU

Maddeye göre zorla getirme kararını mahkeme, hakim ve savcı verebilir. Kolluk amir ve memurlarının bu yetkisi yoktur.

Maddenin beşinci fıkrasında zorla getirmenin başlaması, süresi ve sona ermesi açıklandığı halde, bu kararın ne şekilde yerine getirileceği konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu konuda idari bir düzenleme de mevcut değildir. Bu nedenle zorla getirme kararının yerine getirilmesinde uygulama birliğinin bulunmadığı, ilgili memurun kendi inisiyatifi doğrultusunda hareket ettiği, hakkında ilk kez zorla getirme kararı verilenlere kolluk görevlilerince daha esnek davranıldığı öğrenilmiştir. C. Savcısının özel bir talimatı olmadığı sürece hakkında zorla getirme kararı bulunan kişinin gözaltına alınmamakta, genellikle bulundurulması istenen günden bir gün önce ilgilinin adresine gidilerek tebligat yapılmakta ve kendisine, bulunulması gereken zamandan 10 - 15 dakika önce karakolda bu işe bakan kolluk görevlisi ile buluşarak çağrılan makama gidileceği bildirilmektedir. Belirtilen yer ve zamanda buluşulduktan sonra, ilgilinin sorguya çekilmesi veya ifadesinin alınması sağlanmaktadır.

Zorla getirme sonucunu doğuran çağırma emri hakkında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 166/b maddesine bakınız.

Sanığın kovuşturma evresinde zorla getirilebileceği haller için 193 ve 199. maddelere, tanığın zorla getirilmesi konusunda 43/1, 3 ve 44 üncü maddelere bakınız.

Ayrıca CMK m. 176/2'ye bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

İfade ve Sorgu Usulü

İFADE
VE
SORGU

İfade ve sorgunun tarzı

MADDE 147 - (1) Şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

a) Şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. Şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.

b) Kendisine yüklenen suç anlatılır.

c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

d) 95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.

e) Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.

f) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.

g) İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.

İFADE
VE
SORGU

h) İfade ve sorgu işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanır.

i) İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır:

1. İfade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih.

2. İfade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği.

3. İfade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri.

4. Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı.

5. İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 135. maddesinin karşılığı olup buna paralel olarak düzenlenmiştir.

Madde, şüpheli veya sanığın haklarını saptamakta, sorgu yapacak ve ifade alacak yetkililere hitap eden iki kategori hükmü içermektedir.

Şüpheli veya sanığın kimliği tespit edildikten sonra, sorgusu, maddede sıralanan hakları hatırlatılmak ve maddenin öngördüğü sıraya uyulmak suretiyle yapılacaktır. Sanık veya şüpheliye haklarının hatırlatılması adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Gerçekten de haklarını bilmeyen sanığın kendisini gereği gibi savunmasından söz edilemez. Bu nedenle şüpheli veya sanığa haklarının hatırlatılmaması

veya hakları hatırlatılmakla beraber bunlardan yararlandırılmaması İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/3. maddesinin ihlali sonucunu doğurur. Bu takdirde, 41. maddeye göre tazminat istemi gündeme gelebileceği gibi, yasaya aykırı olarak yapılan sorgu sonucu elde edilen şüpheli veya sanığın beyanı, duruşmada delil olarak ortaya konulamaz. Bu konudaki istemin reddi gerekir (m. 206/2 a). Herhangi bir şekilde ortaya konulmuş olsa bile, hükme esas alınmaz. Böyle bir delilin hükme esas alınması bozma sebebidir (m. 217/2 ve 289/1i).

Soruşturma evresinde ifade almada kural olarak en çok üç avukat hazır bulunabilir (m. 149/2). Bunun istisnası, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5532 ile değişik 10. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak; şüpheli, gözaltı süresince yalnız bir müdafinin hukuki yardımından yararlanabilir. Gözaltındaki şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süre ile kısıtlanabilir; ancak bu süre içerisinde ifade alınmaz (3713/m. 10 b). Keza şüphelinin kolluk tarafından ifadesi alınırken, ancak bir müdafii hazır bulunabilir (m. 10/c).

Kimlik bilgilerinden maksat, kişinin "kim" olduğunu tespiti yarayan sorulara cevap teşkil eden hususlardır; dolayısıyla kişinin adı ve soyadı, ana-baba adı, doğum yılı ve yeri, vatandaşlık numarası, medeni durumu, öğrenim durumu ve mesleği, nüfusa kayıtlı olduğu yer, ev ve iş adresi ve sabıka kaydı, bu çerçevede değerlendirilmelidir. Nüfus Hizmetleri Kanunu'na ve bu Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe (NHKUY) göre Kimlik Paylaşım Sistemine, bu sistemden yararlanacak olan kurumların istifadesine sunulan sınırlı bilgileri içeren aile kütüğü kayıtları kaydedilecektir. Bu nedenle aile kütüğündeki bilgilerin (NHKUY. m. 14) kimlik bilgilerine dahil olduğunu kabul etmek

İFADE
VE
SORGU

gerekir. Nüfus kaydı ve nüfus kütüğü bilgileri konusunda Nüfus Hizmetleri Kanununa ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğe bakınız.¹³²

Ekonomik suçlarla ilgili olarak alınan ifadelerde kişinin ekonomik durumu ve malvarlığı da önem taşımaktadır. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin İfade Alma Formatı'nda (EK- D) da benzeri hususlara yer verilmiştir.¹³³ Türkiye'de suç işleyen yabancıların kimlik bilgilerinin doğruluğu, ilgili ilçe nüfus müdürlüklerinden sorularak öğrenilebilir. Bu konuda çıkarılan Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik¹³⁴ m. 5, 22, 23, ve 24'e bakınız.

Şüpheli veya sanık meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa, Cumhuriyet Savcısı tarafından atanan bir tercüman aracılığıyla hakları bildirilir ve sorguya çekilir. (CMK m. 202/3).

¹³² 25.4.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu 29.4.2006 tarihli ve 26153 sayılı RG de yayımlanmıştır. Bu Kanuna dayanılarak hazırlanan "Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" de Bakanlar Kurulu'nun 29.9.2006 tarihli ve 2006/11081 sayılı kararı ile yürürlüğe konulmasına karar verilerek 23.11.2006 tarihli ve 26355 sayılı RG' de yayımlanmıştır.

¹³³ Anılan Yönetmeliğin şüpheli için hazırlanan ifade tutanağı formatı (EK-D)'na göre tespiti gerekli kimlik bilgileri şunlardır:

TC kimlik numarası, Adı ve soyadı, Baba ve ana adı, Doğum yeri ve tarihi, Nüfusa kayıtlı olduğu yer, İkametgâh yahut mesken adresi, İşyeri adresi, Varsa telefonu (Ev-iş-cep-irtibat), Faks numarası, Elektronik posta adresi, Mesleği, ekonomik durumu, Medenî hâli, çocuk sayısı.

¹³⁴ Altı aydan fazla süreyle Türkiye'de oturacak olan yabancıların, nüfus kayıtlarının ilgili ilçe nüfus müdürlüklerince tutulması zorunludur. Bu konuda Bakanlar Kurulu'nun 27.09. 2006 tarihli ve 2006/11057 sayılı kararı ile yürürlüğe konulması kararlaştırılan "Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik" 20.10.2006 tarihli ve 26325 sayılı RG' de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Susma hakkı, madde gerekçesinde de açıklandığı üzere, İHAS Madde 6/2 de yer alan "suçsuzluk kararinesi" nin tamamlayıcı bir unsuru olup "isnat edilen suç" hakkında açıklamada bulunmamayı kapsar. Ancak şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları cevaplandırmak zorundadır.

İHAS m. 6/2, 3; AY m. 38/5; CMK m. 141, 148, 149, 150, 191/2-c ve 202/3'e; PVŞK m. 13, 15 ve Ek m. 4'e; YGİY m. 23'e bakınız.

İfade alma ve sorguda yasak usuller

MADDE 148 - (1) Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

(2) Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

(3) Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

(4) Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz.

(5) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 135/a maddesinin karşılığı olup ilk üç fıkra buna paralel olarak düzenlenmiştir. Dördüncü ve beşinci fıkra hükümlerine önceki yasada yer verilmemişti.

İFADE
VE
SORGU

Madde gerekçesine göre ilke, şüpheli veya sanığın beyanının hür iradesine dayanmasıdır. Bu nedenle, özgür iradeyi engelleyici nitelikte hiçbir davranışa başvurulamaz.

“Birinci fıkranın ikinci tümcesinde yer alan ve özgür iradeyi engelleyici nitelikteki eylemler aslında örnek olarak gösterilmektedir: Kötü davranma, işkence, ilâç verme, yornia, aldatma, bedensel cebir ve şiddet gibi bazı araçlar uygulanamaz. Bu hâllerin ortak nitelikleri ruhsal veya bedensel müdahale olarak, iradeyi bozmalarıdır. Ayrıca ikinci fıkra, iradeyi bozacak nitelikte kanuna aykırı yarar vaat edilemeyeceğini de hükme bağlamıştır.”

Bu nedenle birinci fıkrada sayılanlar dışında başka yöntemlerle de kişinin özgür iradesi dışında ifade vermesi sağlanmış olabilir. Bu tür eylemler de yasak yöntemler kapsamındadır ve aynı sonucu doğurur.

Maddenin birinci fıkrasında örnek olarak gösterilen kavramlarla ilgili olarak 10 Şubat 1984 tarihli “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m. 1, 4 ve 16’ya; 26 Kasım 1987 tarihli” İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi m. 3’e; Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu adlı kitabımızın 94, 96, 108. maddelerin açıklamalarına bakınız.

Maddenin son fıkrası, birinci fıkrada yer alan yasakların, usul hukuku bakımından yaptırımını göstermektedir. “Böylece elde edilmiş ifadeler delil olarak değerlendirilemeyecektir yani nazara alınmayacaktır. Madde bu hususa o derecede önem vermektedir ki, ifadelerin, ilgilinin rızası olsa bile geçerli sayılması usul yönünden yasaklanmıştır.”

Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacının ortaya çıkmasından maksat, şüphelinin savcılığa tesliminden sonra, C. Savcısı tarafından ifadesi alınması veya gözaltı süresinin sona ermesinden sonraki aşamalarında

yeni delil elde edilmesi, şüphelinin suç ortağının ele geçirilmesi gibi nedenlerle, soruşturmanın sürdürülmesi konusunda beyanına ihtiyaç duyulmasıdır; yoksa, gözaltı süresi dolmadan kolluğun, şüphelinin birden fazla ifadesini almasına herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır.

Yasak usulle elde edilen ifadelerin, delil olarak değerlendirilmeleri mümkün olmadığından, reddi gerekir (m. 206/3). Hükmün bu tür yöntemlerle alınan ifadeye dayanması hukuka kesin aykırılık sayılır (m. 217/2 ve 289/1-i) ve bozma nedenidir (m. 302/2).

İHAS m. 3 ve 6; AY m. 17/3, 38/5; CMK m. 149, 150, 196/3, 4, 206/2-a, 213, 217/2, 230/1-b'ye, 289/1-i, 302/2; YGİY m. 24'e ve TCK m. 106, 108, 256'ya bakınız.

ALTINCI KISIM

SAVUNMA

BİRİNCİ BÖLÜM

Müdafî Seçimi, Görevlendirilmesi, Görev ve Yetkileri

Şüphelinin veya sanığın müdafî seçimi

MADDE 149 - (1) Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafîin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafî seçebilir.

(2) Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.

(3) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 136. maddesinin karşılığı olup buna paralel hükümler içermektedir. Tek fark

soruşturma evresinde ifade almada bulundurulacak avukat sayıdır; CMUK m. 136, soruşturma evresinde zabıta amir ve memurları tarafından yapılacak sorgulama işlemlerinde ancak bir müdafinin hazır bulunmasına imkan veriyordu.

Sanık savunmasını bizzat kendisi yapabileceği gibi, kendi seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak suretiyle de yapabilir. Savunmanın müdafinin yardımından yararlanmak suretiyle yapılması adil yargılanma hakkı kapsamındadır. Nitekim İHAS m. 6/3-c, sanığın kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak hakkını düzenlemektedir. Bu hükme göre sanık savunmasını kendisi yapabileceği gibi, avukatı aracılığıyla da yapabilir. Bu konuda serbesttir. Ancak koşulları varsa, mahkemece müdafî olarak avukat görevlendirilmesi de zorunlu olabilir. Bu husus 150. maddede düzenlendiğinden burada üzerinde durulmamıştır.

Sanığın müdafî aracılığıyla savunma hakkı, müdafinin sorgu ve ifadesinin alınması sırasında sanığın yanında olması ile soruşturma evrakını (dava dosyasını) inceleme ve tutuklu sanığın müdafî ile görüşme haklarını da kapsar. Bu haklar, Kanunun 101/3, 147. maddesi ile 149 ilâ 156. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Sanığa bu konudaki haklarının hatırlatılmaması, söz konusu hakkın ihlal edeceği gibi müdafinin yardımından yararlanma hakkının içeriğini oluşturan hakların kısıtlanması suretiyle savunmanın gereği gibi yapılmasının engellenmesi de aynı sonucu doğurur.

Madde, Çağdaş Avrupa ceza usul hukukuna uygun olarak şüpheli veya sanığın soruşturma ve kovuşturma evrelerinde bir veya birden fazla avukatın yardımından yararlanabileceğini bir hak olarak kabul etmiştir.

Maddenin son fıkrasında avukatın hakları sayılmıştır; Bunlar, 147, 150, 153, 154. maddelerde düzenlenmiş olup aynı

SAVUNMA

zamanda sanığın da haklarıdır, savunma hakkının ve adil yargılanmanın esasını oluşturmaktadır. Söz konusu haklar, usul hukukuna ilişkin yaptırımlarla garanti altına alınmıştır; bunların ihlali savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğurur ve bozma sebebi teşkil eder (m. 289/1-h).

Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bir yıl gibi kısa bir süre sonra 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda 29.6.2006 tarihli ve 5532 sayılı kanunla değişiklik yapılarak bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak soruşturma evresinde, şüpheli veya sanığın yararlanabileceği müdafii sayısı, müdafii ile görüşme hakkı ve müdafinin dosya içeriğini incelemesi hakkıyla ilgili bazı kısıtlamalar getirilmiştir. 3713 sayılı kanunun, 5532 sayılı kanunla Değişik 10. maddesinde yer alan bu kısıtlamalar şunlardır:

1) Şüpheli, gözaltı süresince yalnız bir müdafim hukuki yardımından yararlanabilir. Gözaltındaki şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süre ile kısıtlanabilir; ancak bu süre içerisinde ifade alınamaz.

2) Şüphelinin kolluk tarafından ifadesi alınırken, ancak bir müdafii hazır bulunabilir.

3) Müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine hâkim kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

4) TMK kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmada müdafinin savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve tutuklu bulunan şüpheli ile yaptığı konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz. Ancak müdafinin terör örgütü mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi ve hâkim kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin müdafiiine verdiği

veya müdafince bu kişiye verilen belgeler hâkim tarafından incelenebilir. Hâkim, belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karara karşı ilgililer itiraz edebilirler.

3713 sayılı kanunla getirilen bu kısıtlamalar, kovuşturma evresinde savunma hakkının gereği gibi yapılabilmesi koşuluyla, savunma hakkını ve dolayısıyla İHAS m. 6'yı ihlal etmez.

Soruşturma evresinde müdafinin hazır bulunabileceği işlemler şunlardır: keşif (m. 84/1), yakalanarak gözaltına alınan sanığın sulh ceza hakimi tarafından yapılan sorgusunda (m. 91/6), tutuklama isteminin karara bağlanması sırasında (101/3). Aramada elde edilen belgelerin incelenmesine karar verilmesi halinde, yapılacak inceleme sırasında (122/2). Bunun dışında tutukluluk durumunun incelenmesi sonunda verilecek kararlar öncesi müdafinin görüşünün alınması da gerekmektedir (m. 102/3). Avukat aramada da hazır bulunabilir (m. 120/3). Zorunlu müdafilik konusunda 150. maddeye ve bu madde açıklamasına bakınız.

İHAS m. 6/3-c; CMK m. 91/6, 101/3, 147/1-c, 150, 188, 197, 244/4, 247/3, 289/1-h ve 299'a; 3713/m. 10'a bakınız.

Müdafinin görevlendirilmesi (Değişik: 6.12.2006 - 5560/m. 21 ile)¹³⁵

MADDE 150 - (1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek

¹³⁵ Değiştirilen 150. madde ilk metinde şöyle idi.

"(1) Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi hâlinde bir müdafii görevlendirilir.

(2) Şüpheli veya sanık onsekiz yaşını doldurmamış ya da sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malûl olur ve bir müdafii de bulunmazsa istenii aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

(3) Üst sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır."

SAVUNMA

durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

(3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturamada ikinci fıkra hükmü uygulanır.

(4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.¹³⁶

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 138. maddesinin karşılığı olup birinci ve ikinci fıkralar bu hükmü paralel olarak düzenlenmiştir. Son fıkra önceki yasada yer almıyordu.

Müdafii seçecek durumda olmayan şüpheli veya sanığın istemi olmaksızın ve ücret ödemedi mahkemece bir avukat görevlendirilmesi adil yargılanma hakkının gereğidir.

İHAS m. 6/3-c'de, zorunlu müdafii görevlendirilmesi iki koşula bağlanmıştır. Bu koşullardan ilki şüpheli veya sanığın avukat tutacak mali olanaklardan yoksun olmasıdır. İkinci koşul ise, "*adaletin selâmetinin*" müdafii tutulmasını gerektirmesidir. Adaletin selâmetinin müdafii tutulmasını gerektirmesinin ölçütü ise, cezanın ağırlığı, davanın karmaşıklığı ve yapılan

¹³⁶ İstanbul 11. Asliye Ceza, Silopi 2. Asliye Ceza ve Torun Asliye Ceza Mahkemeleri'nce; CMK'nun 150. maddesinin değiştirilmeden önceki (3) numaralı fıkrasının Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali için itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne muhtelif tarihlerde başvuruda bulunulmuştur. Dava dosyaları Anayasa Mahkemesi'nin 2005/97, 2005/154 ve 2005/166 Esas numaralarında kayıtlı olup esas hakkında henüz karar verilmemiştir.

yargılamanın sanığın durumuna olası etkileridir.¹³⁷ Madde, bu ölçütler dikkate alınarak düzenlenmiştir. Ancak madde 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanunla değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir.¹³⁸

Birinci fıkrada, şüpheli veya sanığın avukat tutacak mali olanaklardan yoksun olduğunun kabulü için şüpheli veya sanığın beyanı yeterli görülmüştür. Fakat bu durumda avukat görevlendirilmesi için ayrıca şüpheli veya sanığın istemde bulunması da gerekmektedir. Ancak soruşturma veya kovuşturma konusu suçun cezasının alt sınırının beş yıl veya daha fazla süreli hapis cezasını gerektirmesi halinde, istem aranmaz.

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında ise, istem olmaksızın avukat görevlendirmenin zorunlu olduğu haller sayılmıştır. Bütün bu hallerde, müdafî görevlendirmenin adaletin selâmeti açısından gerekli olduğu kabul edilmiştir.

¹³⁷ Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 361.

¹³⁸ Değişiklikle ilgili olarak madde gerekçesinde şu görüşlere yer verilmiştir. "öncelikle, şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafî seçmesinin isteneceğine ilişkin açık düzenleme yapılmış, şüpheli veya sanığın müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan etmeleri halinde ise, bu konuda talepte bulunmaları şartıyla, müdafî görevlendirileceği hüküm altına alınmıştır.

İkinci fıkrası ise 5237 sayılı kanunla uyum sağlamak amacıyla değiştirilmiştir.

Üçüncü fıkrada yapılan değişiklikle, istem aranmaksızın müdafî görevlendirilmesi uygulamasının etkin hale getirilmesi amaçlanmıştır. Birinci fıkraya göre, anılan fıkrada öngörülen şartların gerçekleşmesi kaydıyla, herhangi bir ceza sınırlamasına tabi olmaksızın müdafî görevlendirilmesi ise, her zaman mümkündür.

Maddeye eklenen dördüncü fıkra, Türkiye Barolar Birliği'nin görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından yönetmelik çıkarılmasını öngörmektedir. Zorunlu müdafîlikle ilgili diğer hususlar yönetmelikte gösterilecektir."

SAVUNMA

Bu nedenle yapılan değişikliğin, adil yargılanma hakkı çerçevesinde ve savunma hakkının kısıtlanmasına yol açıp açmayacağı açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bir kere zorunlu müdafilik, savunmanın gereği gibi yapılması ve böylece adil yargılanmasının sağlanması amacıyla kabul edilmiştir.

Değişiklikten önceki düzenleme, şüpheli veya sanığın, üst sınırı beş yıl veya daha fazla suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda, savunma bakımından, mutlaka avukatın yardımına ihtiyaç duyduğu esasına dayanıyordu.

Yapılan değişiklikle, şüpheli veya sanığın alt sınırı en az beş yıl olan suçlardan dolayı yapılacak soruşturma veya kovuşturmalarda avukatın yardımı gerektiği görüşü benimsenmiştir. Bir başka ifadeyle, değişiklikten önce zorunlu müdafilik kapsamında bulunan suçlardan önemli bir bölümünde, savunma hakkı bakımından iyileştirme yerine, geriye dönüş yaşanmıştır. Ayrıca halen haklarında zorunlu müdafilik kapsamına giren bir suçtan soruşturma ve kovuşturma yapılmakta olan şüpheli veya sanıklardan çoğu, avukatın yardımından faydalanamaz duruma düşmüşlerdir. Bu durumun savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğurduğu gözden irak tutulmamalıdır.

Zorunlu müdafiliğin, alt sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından kabul edilmesi ile ortaya çıkan sakıncalardan biri de, bir kısım ağır cezalı işlerin zorunlu müdafilik dışında kalmış olmasıdır. Örneğin, dört yıldan on yıl kadar hapis cezası verilmesini öngören TCK m. 84/2, üç yıldan 20 yıla kadar hapis cezasını öngören m.87/1, üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasını öngören m.94/1, üç yıl ilâ onbeş yıl arasında hapis cezasını öngören m.172/1, ile m.185/1, 197/1, 227/1, 252/1, 305/1, 316/1 yaptırma bağlanan suçlarda bundan böyle zorunlu müdafilik uygulanmayacaktır.

Suç işlemeyi meslek edinmiş olanlar ayrı tutulacak olursa, sanıkların yeterli hukuk bilgisine sahip olmadıkları,

bu nedenle de savunma hakkını kullanırken bir avukatın yardımına ihtiyaç duydukları bir gerçektir. Ağır cezalı işlerde savunmanın avukat tarafından yapılması daha da bir önem taşımaktadır. Sanığın kendi kendini savunması halinde, dosyayı inceleme hakkı gibi, savunma açısından önem taşıyan bazı haklarını kullanamayacağı unutulmamalıdır. Sanık suçun ve ileride göreceği cezanın sonuçlarını yeterince değerlendiremeyebilir. Bu sebeple de müdafî yardımından faydalanmak istemediğini söyleyebilir. Bu durumda adil bir yargılamadan söz edilemez.

Bu maddeye görevlendirme halinde, ilgili avukat, vekaletnameye gerek olmaksızın şüpheli veya sanığın müdafiliğini üstlenmiş olur ve müdafîin hak ve yetkilerine sahip olur.

Bu bağlamda baro tarafından görevlendirilen müdafî ve vekile, 5320 sayılı kanunun 13/1 maddesi uyarınca, avukatlık ücret tarifesinden ayrı olarak, Türkiye Barolar Birliği'nin görüşü de alınarak Adalet ve Maliye Bakanlıkları tarafından birlikte tespit edilecek ücret, Adalet Bakanlığı bütçesinde bu amaçla yer alan ödenekten ödenir. Bu ücret yargılama giderlerinden sayılır.¹³⁹

¹³⁹ Bu husus, 5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 13. maddesi (5560 sayılı Kanunla Değişik) hükmünün gereğidir. Değişiklikten önceki düzenlemeye göre, CMK m. 150 uyarınca görevlendirilen müdafî ve vekile, Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanan CMK Ücret Tarifesi'ne göre ödeme yapılıyordu.

"5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Yapılacak Hukuki Yardımlar İçin Avukatlık Ücret Tarifesi" 28.11.2006 tarihli ve 26360 sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe konulmuş ise de, 5560 Değişikliği nedeniyle bu Tarife'nin uygulama olanağı kalmamıştır. Bununla beraber, 5320 sayılı kanunun 13. maddesi uyarınca yapılacak ödeme ve uygulamaya ilişkin usûl ve esaslar Türkiye Barolar Birliğinin görüşü de alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılması öngörülen (m.13/2) yönetmelik de çıkarılmamış olduğundan, bu konuda boşluk söz konusudur.

TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi 13.12.2006 tarihli ve 26375

SAVUNMA

Terörle Mücadele Kanunu, müdafinin yardımından ücretsiz yararlanma hakkının kapsamını terörle mücadelede görev alanlar yönünden genişletmiştir.¹⁴⁰

Bu Kanuna göre müdafii görevi yapan avukatların ücretlerinin ödenmesine ilişkin esas ve usuller, Milli Savunma ve İçişleri bakanlıklarınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenecek olup yönetmelik henüz yürürlüğe konulmamıştır. Zorunlu müdafilikle ilgili yönetmelik de henüz yürürlüğe konulmamıştır.

İHAS m. 6/3-c; CMK m. 324-330'a; Av.K m. 164, 165, 166, 169, 177, 178, 179; 3713/m. 15'e ve TBB Adli Yardım Yönetmeliğine; TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi ve CMUK Ücret Tarifesi'ne bakınız.

sayılı RG de yayımlanmıştır.

¹⁴⁰ 3713 sayılı kanunun, 29.6.2006 tarihli ve 5532 sayılı Kanununun 11. maddesi ile Değişik 15. maddesine göre, "Terörle mücadelede görev alan istihbarat ve kolluk görevlileri ile bu amaçla görevlendirilmiş diğer personelin, bu görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda müdafii olarak belirlediği en fazla üç avukatın ücreti ödenir ve bunlara avukatlık ücret tarifesine bağlı olmaksızın yapılacak ödemeler, ilgili kuruluşların bütçelerine konulacak ödenekten karşılanır."

Müdafî görevini yerine getirmediğinde yapılacak işlem ve müdafîlik görevinden yasaklanma (Değişik)¹⁴¹

MADDE 151 - (1) 150 nci madde hükmüne göre görevlendirilen müdafî, duruşmada hazır bulunmaz veya vaktisiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, hâkim veya mahkeme derhâl başka bir müdafî görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapar. Bu durumda mahkeme oturuma ara verebileceği gibi oturumun ertelenmesine de karar verebilir.

(2) Eğer yeni müdafî savunmasını hazırlamak için yeterli zaman olmadığını açıklarsa oturum ertelenir.

(3) (Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 22 ile) 149 uncu maddeye göre seçilen veya 150 nci maddeye göre görevlendirilen ve Türk Ceza Kanununun 220 ve 314 üncü maddesinde sayılan suçlar ile terör suçlarından tutuklu ve hükümlü olanların müdafîlik veya vekillik görevini üstlenen avukat, hakkında bu fıkroda sayılan suçlar nedeniyle kovuşturma açılması halinde tutuklu veya hükümlünün müdafîlik veya vekilliğini üstlenmekten yasaklanabilir.

(4) (Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 22 ile) Cumhuriyet Savcısı'nın yasaklamaya ilişkin talebi hakkında, müdafî veya vekil hakkında açılan kovuşturmanın yapıldığı mahkeme tarafından gecikmeksizin karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz

¹⁴¹ Değişiklikten önce madde başlığı ve 151. madde metni şöyle idi:
"Müdafî görevini yerine getirmediğinde yapılacak işlem"

"(1) 150. madde hükmüne göre görevlendirilen müdafî, duruşmada hazır bulunmaz veya vaktisiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, hâkim veya mahkeme derhâl başka bir müdafî görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapar. Bu durumda mahkeme oturuma ara verebileceği gibi oturumun ertelenmesine de karar verebilir.

(2) Eğer yeni müdafî savunmasını hazırlamak için yeterli zaman olmadığını açıklarsa oturum ertelenir."

SAVUNMA

edilebilir. İtiraz sonucunda yasaklama kararının kaldırılması halinde avukat görevini devam ettirir. Müdafilik görevinden yasaklama kararı, kovuşturma konusu suçla sınırlı olmak üzere, bir yıl süre ile verilebilir. Ancak, kovuşturmanın niteliği itibarıyla bu süreler altı aydan fazla olmamak üzere en fazla iki defa uzatılabilir. Kovuşturma sonunda mahkûmiyet dışında bir karar verilmesi halinde, kesinleşmesi beklenmeksizin yasaklama kararı kendiliğinden kalkar.

(5) (Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 22 ile) Görevden yasaklama kararı, tutuklu veya hükümlü ile yeni bir müdafî görevlendirilmesi için derhal ilgili baro başkanlığına bildirilir.

(6) (Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 22 ile) Müdafî veya vekil görevden yasaklanmış bulunduğu sürece başka davalarla ilgili olsa bile müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişiyi ceza infaz kurumunda veya tutukevinde ziyaret edemez.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 141. maddesinin karşılığıdır. Madde, buna paralel hükümler içermekle birlikte, 3 ila 6. fıkralarındaki avukatın müdafilik görevinden yasaklanması yeni bir düzenleme olup CMUK'da yer almıyordu.

Maddenin birinci fıkrasında, avukatın müdafilik görevini yapmaması nedeniyle yeni müdafî görevlendirmenin koşulları gösterilmiştir.

Müdafinin dilekçeyle veya sözlü olarak çekilmesi mümkün olduğu gibi çağrılmasına rağmen duruşmaya gelmemesi ve bu konuda mazeret bildirmemesi halinde de müdafilikten çekildiği kabul edilerek yeni bir müdafî görevlendirilmelidir. Şu halde mahkeme, müdafilik görevinin gereği gibi yapıp yapılmadığını takip etmeli, bu görevin yapılmadığını tespit ettiğinde de yeni bir müdafî görevlendirmelidir. Müdafî görevlendirmenin usulü 150. maddede gösterilmiştir.

Bu işlemler gerektiriyorsa, duruşma da bir başka güne bırakılmalıdır. Yeni müdafai aynı oturumda görevlendirilmiş ve duruşmaya da katılması mümkün olmuş bile, savunma için gerekli imkan ve zaman kendisine verilmelidir.

25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla madde başlığı değiştirilmiş, maddeye (3), (4), (5) ve (6). fıkralar eklenmiştir. Bu suretle müdafilik görevini yürüten avukatın, söz konusu davada müdafilik yapması yasaklanmaktadır.

Bu konuda hazırlanan Kanun Teklifi, teklifin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında verilen değişiklik önergesi doğrultusunda kabul edilmiştir.

Bu değişikliğin sebebi "Müdafün savunma görevini üstlendiği soruşturma ve kovuşturmada, özellikle belli birtakım suçlardan haklarında soruşturma veya kovuşturma başlaması halinde bu görevini tarafsız ve objektif bir şekilde sürdüremeyeceği" düşüncesine dayanmaktadır. Değişiklik gerekçesinde, ayrıca müdafilikten yasaklama uygulamasına karşılaştırmalı hukukta da rastlanıldığına işaret edilmekte ve örnek gösterilen Alman mevzuatında sadece şüphe üzerine avukat hakkında müdafilikten yasaklama kararı verilebildiği belirtilmektedir. Bu nedenle teklifle getirilen düzenlemenin daha teminatlı olduğu şeklinde değerlendirmelere yer verilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, müdafilikten yasaklamaya ilişkin ulusal yasalarla yapılan düzenlemeleri İHAS m. 6/3- c'ye aykırı bulmamıştır. Ayrıca sanıklarla sanıkların suç ortağı durumundaki avukatın da müdafilik görevinden yasaklanmasını, avukat seçme serbestisinin ihlali olarak değerlendirmemiştir.¹⁴²

Müdafilikten yasaklama kararı verildiğinde, müdafai hazır bulunmak suretiyle yapılacak işlemler, ilgili baro başkanlığınca görevlendirilen yeni müdafai hazır olduğu halde yapılabilir.

¹⁴² Gözübüyük/Gölcüklü, s. 304 (545)

SAVUNMA

Avukatlık Kanunu'nun 153. maddesinde de, avukat hakkında meslekten çıkarma cezasını gerektirebilecek bir işten dolayı soruşturma yapılan avukatın Disiplin Kurulu kararıyla işten yasaklanabileceği öngörülmüştür.

Av.K m. 42, 153/1 ve 153/4'e bakınız.

Şüpheli veya sanığın birden fazla olması hâlinde savunma

MADDE 152 - (1) Yararları birbirine uygun olan birden fazla şüpheli veya sanığın savunması aynı müdafie verilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 142. maddesinin karşılığı olup avukatın, ilke olarak aynı davada birden fazla sanığı veya soruşturmada birden fazla şüpheliyi savunma görevi alabileceği kabul edilmiştir. Ancak bunun koşulu, bu kişilerin davanın savunulmasındaki yararlarının çelişkili olmaması yani birbirine uygun bulunmasıdır.

Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi

MADDE 153 - (1) Müdafî, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

(2) Müdafîin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine, sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

(3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulun-

maya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(4) (*Değişik fıkra: 25.5.2005 – 5353/m. 22 ile*)¹⁴³ Müdafî, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.

(5) Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 143. maddesinin karşılığı olup buna paralel olarak düzenlenmiştir. Ancak dördüncü ve beşinci fıkra düzenlemeleri önceki yasada yer almıyordu. Dördüncü fıkra, müdafinin, iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren dosya içeriğini inceleyebileceği hüküm altına alınmıştı. Beşinci fıkra ile, dosyayı inceleme yetkisi, suçtan zarar görenin vekiline de tanınmıştır. Bu hüküm, mağdur haklarının korunması ilkesinin bir gereğidir.

Müdafinin dosyayı inceleme hakkı, İHAS m. 6/3-b ile de güvence altına alınmıştır. Bu hak, sanık açısından İHAS m. 6/3-b ile güvence altına alınan savunmayı hazırlamak için yeterli olanağa sahip olma hakkı olarak ifade edilmektedir ve müdafî ile görüşme ve dosyayı inceleme haklarını içerir.¹⁴⁴ Bu hakkın müdafîye tanınmamış olması yani dosya içeriğini inceleme için yeterli sürenin verilmemesi ya da bazı belgelerin incelenmesi olanağı tanınmaması, savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuracağı gibi, adil yargılanma hakkını da ihlal edecektir.

¹⁴³ 5353 sayılı kanunla değiştirilen dördüncü fıkra şöyle idi: "(4) Müdafî, Cumhuriyet Savcılığınca iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir."

¹⁴⁴ Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 66 (83/3). Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 359.

SAVUNMA

Maddede 25.5.2005 tarihli ve 5353 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Değişikliğin nedeni, müdafinin dosya içeriğini incelemesi, soruşturma ve kovuşturma evreleri için ayrı ayrı düzenlenmiş olmasına ve kovuşturma evresi iddianamenin kabulü ile başlamasına rağmen, maddede "...iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren..." ibaresine yer verilmiş olmasıdır.

İddianamenin iadesi halinde ise, soruşturma evresine geri dönülecektir. Bu husus göz önünde bulundurularak dosyanın tamamının incelenmesinde, iddianamenin kabulü esas alınmıştır.

Müdafinin soruşturma evresinde dosya içeriğini incelemesi ve dosyadan belge örneği alması hususu YGİY m. 22'de düzenlenmiştir. Yönetmelik Kanun hükmünü tekrarlamakla beraber, kollukta bulunan soruşturma dosyası bakımından Kanunda öngörülmemiş bir düzenlemeye yer vermiştir. Yönetmeliğin anılan maddesinin birinci fıkrasına göre, müdafinin kollukta bulunan soruşturma dosyasını incelemesi ve istediği belgelerin birer örneğini alması, yetkili Cumhuriyet Savcısı'nın yazılı emrini gerektirmektedir. Bu düzenleme, Danıştay Dava Daireleri Kurulu'nun 15.12.2005 tarih ve Y. D. itiraz No: 2005/762 sayılı kararı ile Kanunun amacına aykırı bulunarak söz konusu fıkranın yürürlüğü durdurulmuştur.

Müdafinin soruşturma evrakını inceleme yetkisi, yalnızca soruşturma evresi bakımından değil, işlenen suç ve belgenin niteliği bakımından da sınırlandırılmıştır.

3713 sayılı kanun kapsamına giren suçlarda müdafinin soruşturma evrakını inceleme yetkisi 5352 sayılı kanunla değişik 10. maddesinde ayrıca düzenlenmiştir. Bu hükme göre; müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine hâkim kararıyla bu

yetkisi kısıtlanabilecektir. Bu konuyla ilgili olarak 149. madde açıklamasına bakınız.

Diğer taraftan hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak Devlet sırrı niteliğindeki belgeler müdafii tarafından incelenemez. Müdafii, sadece hakim tarafından tutanağa yazılan hususları inceleyebilir (m. 125). Ancak buradaki sınırlama, savcı ve katılan bakımından da söz konusudur.

Bir başka husus, dosya içeriğinin başkalarına açıklanmasının yasaklanmış olmasıdır. Belgeleri incelemek yetkisi, savunma amaçlı olup bunların başkalarına açıklanması yetkisini içermez. Çünkü soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir (CMK m. 157) ve bunun ihlali de TCK m. 258'de suç olarak düzenlenmiştir. Kamu görevlisinin görevi nedeniyle öğrendiği bilgileri ve belgeleri açıklaması da ayrıca ceza yaptırımına bağlanmıştır (TCK m. 285). Şüpheli veya sanığın suçlu olduğu yolunda yapılacak resmi açıklamaların İHAS m. 6/2 ile güvence altına alınan suçsuzluk karinesinin ihlaline yol açabileceği de gözden ırak tutulmamalıdır.

İHAS m. 6/3-b, c' ye; CMK m. 47 ve 125'e; Av.K. m. 2/3'e; YGİY m. 22'ye ve bu maddeyle ilgili dipnotuna bakınız.

Müdafii ile görüşme

MADDE 154 - (1) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 144. maddesine paralel olarak düzenlenmiş olup yakalanan, gözaltına alınan veya tutuklu bulunan şüpheli veya sanık ile müdafinin görüş-

SAVUNMA

me hakkını güvence altına almaktadır. Bu şekilde özgürlüğü kısıtlanmamış olanların avukatları ile görüşmeleri bu madde kapsamı dışındadır. Esasen serbest bir kimsenin müdafii ile görüşmesine hukuken hiçbir engel bulunmamaktadır.

Müdafii ile görüşme hakkı, soruşturma evrakını inceleme hakkı ile birlikte, İHAS m. 6/3-b ile güvence altına alınan "*savunmayı hazırlamak için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkı*"nın içeriğini oluşturmaktadır. Ancak AİHM'e göre tutuklu olan saruğun avukatı ile olan görüşmesine sınırlama getirilmesi, bu süre içinde savunmayı hazırlamak için yeterli zaman kalmışsa 6/3-b nin ihlali anlamına gelmez. Müdafii ile tutuklunun yazışmalarının denetlenmesi de, savunmayı gereksiz yere sınırlandırmıyorsa, Sözleşmeyi ihlal etmez. Buna karşılık kolluk tarafından yapılan sorguda avukat bulundurulmaması halinde Sözleşme ihlal edilmiş olur. AİHM de bu durumda Sözleşmenin ihlal edildiğine karar vermiştir.¹⁴⁵

Müdafinin şüpheli ile yazışmalarının denetlemeye tabi tutulamayacağına ilişkin maddenin ikinci fıkrası hükmünün istisnasına, 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlarda rastlanılmaktadır. Bu husus söz konusu Kanunun, 5532 sayılı kanunla değişik 10. maddesinin (e) bendinde düzenlenmiştir. Buna göre; 3713 sayılı Kanun kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmada kural olarak müdafinin savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve tutuklu bulunan şüpheli ile yaptığı konuşmaların kayıtları, incelemeye tâbi tutulamaz. Ancak müdafinin terör örgütü mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet Savcısı'nın istemi ve hâkim kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin müdafiiye verdiği veya müdafiiince bu kişiye verilen belgeler hâkim tarafından incelenebilir. Hâkim, belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine

¹⁴⁵ Bu karar için bkz., Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 359

karar verir. Bu karara karşı ilgililer itiraz edebilirler. Bu konuda ayrıca 149. madde açıklamasına bakınız.

İHAS m. 6/3-b, c'ye ve 8'e; CMK m. 149/3 ve 151/6'ya; Av.K m. 2/3'e bakınız.

Kanunî temsilci veya eşin duruşmada hazır bulunması

MADDE 155 - (1) Sanığın kanunî temsilcisine duruşma gün ve saati bildirilir ve duruşmaya kabul edilerek istemi üzerine dinlenebilir.

(2) Sanığın eşi hakkında da tebligat yapılmaksızın birinci fıkra hükmü uygulanır.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 145. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir. Tek fark, sanığın eşine tebligat yapılması konusundadır; CMUK m. 145'de, sanığın eşine tebligat yapılmayacağı şeklinde bir hüküm bulunmuyordu.

Madde ile yasal temsilciye duruşmada bulunmak ve gerektiğinde dinlenmesini istemek hakkını tanımaktadır. Sanığın eşi de aynı hakka sahiptir. Ancak yasal temsilciye duruşma gün ve saatinin bildirilmesi zorunlu olduğu halde, eşe tebligat yapılması gerekmemektedir. Eşin ve yasal temsilcinin kanun yoluna başvurma hakkı konusunda m. 262'ye, duruşma gün ve saatinin tebliği konusunda m. 36/1, 37'ye bakınız.

Müdafinin görevlendirilmesinde usul

MADDE 156 - (1) 150 nci maddede yazılı olan hâllerde, müdafii;

a) Soruşturma evresinde, ifadeyi alan merciin veya soruguyu yapan hâkimin istemi üzerine,

SAVUNMA

b) Kovuşturma evresinde, mahkemenin istemi üzerine, Baro tarafından görevlendirilir.

(2) Yukarıda belirtilen hâllerde müdafî soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yer barosunca görevlendirilir.

(3) Şüpheli veya sanığın kendisinin sonradan müdafî seçmesi halinde, baro tarafından görevlendirilen avukatın görevi sona erer.

AÇIKLAMA: Madde, şüpheli veya sanığa 150. madde de belirtilen hallerde müdafî görevlendirilmesinin usulünü ve görevlendirilen avukatın görevinin sona ermesini düzenlemektedir.

CMK m. 150 açıklamasına ve 151'e; Av.K m. 41'e bakınız.

İKİNCİ KİTAP
SORUŞTURMA

BİRİNCİ KISIM

SUÇLARA İLİŞKİN İHBARLAR VE SORUŞTURMA

BİRİNCİ BÖLÜM

Soruşturmanın Gizliliği, Suçların İhbarı

Soruşturmanın gizliliği

MADDE 157 - (1) Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.

AÇIKLAMA: Soruşturma evresi genel olarak ve esas itibarıyla kamuya karşı gizlidir. Soruşturma evresinin gizliliği, ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük, gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluk olduğu gibi, suçsuzluk karanesinin işlevi açısından da vazgeçilmez bir ilkedir (İHAS m. 6/2). CMUK'da aynı esası benimsemesine rağmen, bu konuda özel bir hüküm içermiyordu.

İHAS ın. 6/2'de güvence altına alınan suçsuzluk karanesi, bir kişinin hakkında verilen mahkumiyet kararının kesinleşmesine kadar suçsuz sayılmasını gerektirir. Bunun sonucu

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

olarak, soruşturma evresinin devamı sırasında, hakkında suç isnadında bulunulan kişinin suçlu olduğuna dair yapılacak açıklamalar Sözleşmenin 6/2. maddesini ihlal edecektir. AİHM kararları da bu doğrultudadır.¹⁴⁶

Diğer taraftan soruşturma evresinin gizli olması, temel hakların ve savunma hakkının ihlalinin gözlerden saklanması için değil, soruşturmanın selameti, tam ve etkin bir soruşturma yapılması, delillerin karartılmadan toplanması için kabul edilmiştir. İnsani değerlerin, hak ve özgürlüklerin güvenliğe feda edilmemesi, güvenliğin de bu değer ve hakları koruma için ihmal edilmemesi gerekir. Uygulamada bu dengeyi gözetme ve koruma görevi önce savcılara düşmektedir. İhlalleri takip ederek pozitif, kendisi kaçınarak ve emrindekilerin ihlallerini önlemek suretiyle de negatif sorumluluk mutlaka yerine getirilmelidir.¹⁴⁷

Madde, soruşturma evresi işlemlerini hedef almaktadır. Soruşturma evresinde gerçekleştirilen işlemlere katılanlar, gizlilik ilkesine aykırı hareket ettiklerinde Türk Ceza Kanunu'nun bu fiilleri cezalandıran hükümlerine göre cezalandırılacaklardır. Ayrıca soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kişilerin suçlu olarak damgalanmasının sağlayacak şekilde görüntülerinin yayımlanması da suç olarak düzenlenmiştir (TCK m. 285/4).

CMK m. 153'ün açıklamasına ve TCK m. 258,285'e; 5187/m. 19/1'e ve BEHK m. 20'ye bakınız.

İhbar ve şikâyet

MADDE 158 - (1) Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir.

¹⁴⁶ Kararlar için bakınız, Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 356-357.

¹⁴⁷ Ok, Nuri, "Bir Adli Organ Olarak Savcılık" Temmuz 2006, Sempozyum açış konuşması, s. 13.

(2) Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

(3) Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyetle bulunulabilir.

(4) Bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

(5) İhbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir.

(6) Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikâyete bağlı olduğunun anlaşılması halinde; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur.

AÇIKLAMA: CMUK'da şikâyet, ihbardan farklı olarak düzenlenmişti ve yazılı olması asıldı. Bu maddede şikâyet, ihbar ile aynı esaslara bağlanmıştır. Kural olarak ihbar ve şikâyet Cumhuriyet Savcılığı'na veya kolluk makamlarına yapılabilecektir. Diğer makamlara yapılan ihbar ve şikâyetler de gecikmeksizin ilgili C. Başsavcılığı'na gönderilecektir.

Maddenin 6. fıkrasındaki, "suçun şikâyete tabi olduğunun kovuşturma evresine geçildikten sonra anlaşılması" deyimini ile, soruşturmaya başlandığı andan itibaren şikâyete bağlı bir suç kastedilmektedir; yoksa soruşturmaya başlandığı ve kamu davası açıldığı tarihe kadar şikâyete tabi değil iken, toplanan deliller sonucu suçun niteliğinin değişmesi hali değildir. Bu düzenlemeye göre şikâyet söz konusu olmadığı halde şikâyet yapılmış gibi soruşturma yürütülmekte ve kamu davası açılmaktadır.

Kovuşturma evresinde şikayetten açıkça vazgeçme olmadıkça yargılamaya devam olunmasının sebebinin mağdurun korunması düşüncesinde aramak gerekir. Çünkü C. savcılığınca doğrudan soruşturmaya başlanıp kamu davası açılmakla, mağdur, suçun şikayete tabi olduğu hususunda bir bakıma yanıtlanmış olmaktadır. Öncelikle, Devlet organlarının yapmış olduğu hatanın sonuçlarından mağdur olumsuz olarak etkilenmemelidir. Diğer taraftan onun şikayetten vazgeçmemesi, işlenen suç nedeniyle aslında şikayetçi olduğunu ve davayı takip etme iradesini göstermektedir. Halbuki şikayet şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle düşme kararı verildiği takdirde, mağdurun şikayet hakkı, dolayısıyla davacı olma hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Bu durum İHAS m. 6/1'e ve AY m. 36/1'e aykırılık oluşturmaktadır.

26.06.1973 tarihli ve 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu'nun 11. maddesinin son fıkrası, kat mülkiyetine tabi taşınmaz mal yöneticileri ve kapıcıları, şüpheli gördükleri hususları, bağlı oldukları genel kolluk örgütüne bildirmekle yükümlü tutmuştur.

Askeri suçlara ilişkin ihbar ve şikayetler, ihbarda veya şikayette bulunan kişinin asker kişi olup olmamasına göre farklı olarak düzenlenmiştir (AsMKYUK m. 93). Bu bağlamda Cumhuriyet savcılıklarına veya zabıta makam ve memurlarına yapılacak askerî yargıya tâbi suç ihbar ve şikâyetleri şüphelinin amiri olan makama gönderilir (AsMKYUK m. 95/1). 3628 sayılı Mal Bildiriminde bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununda yazılı suçların asker kişiler tarafından işlenmesi halinde, soruşturmaları Askeri Savcılar tarafından bu Kanun hükümlerine göre yürütülür (3628 / m. 21).

3628 sayılı kanununun 17. maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlardan dolayı ihbarlar, doğrudan doğruya C. Başsavcılıkları'na yapılır. Söz konusu maddede yazılı suçlardan dolayı müsteşarlar, valiler ve kaymakamlar hariç,

soruşturma yapılması, söz konusu kanun hükümlerine tabidir (3628/ m. 18, 19).

Kaçakçılık olaylarını ihbar edenlerin kimlikleri, izinleri olmadıkça veya ihbarın niteliği haklarında suç oluşturmadıkça açıklanamaz (4926/ m. 16-son).

5549 sayılı kanun,¹⁴⁸ Bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenleri; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenleri veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Bakanlar Kurulu'na belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenleri, kendileri nezdinde veya kendileri aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüphelyi gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemleri Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı'na bildirmekle yükümlü tutmuştur (m. 4/1). Bunlar, şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu, ancak yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemelere açıklayabilirler. Bunun dışında, işleme taraf olanlar dahil hiç kimseye açıklayamazlar (m. 4/2). Özel kanunlarda hüküm bulunsa dahi şüpheli işlem bildiriminde bulunanlara dair, mahkeme dışında, üçüncü kişi, kurum ve kuruluşlara bilgi verilmesi kesin olarak yasaklanmış ve bu hükme işlerlik kazandırmak amacıyla bu kişilerin kimliklerinin saklı tutulması ve güvenliklerinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması konusunda mahkemelere de yükümlülük getirilmiştir.

Diğer taraftan ihbarı açıklamama yükümlülüğüne aykırı hareket etmek aynı yasanın 14. maddesi ile hapis ve adli para

¹⁴⁸ Bu Kanunun yürürlük tarihiyle ilgili olarak 128. maddenin dipnotuna bakınız.

cezasını gerektiren bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu suç dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacaktır. Buna karşılık bu Kanun gereğince ihbar veya bildirim yükümlülüğünü yerine getiren gerçek ve tüzel kişilerin hiçbir şekilde hukukî ve cezaî sorumluluğu bulunmamaktadır (m. 10).

Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve suçluları ihbar edenlerin kimliklerinin, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamayacağına ilişkin 3713 sayılı kanunun 14. maddesi hükmü ile aksine davranışların suç sayılacağına ilişkin 6. maddesi hükümleri, 5532 sayılı Kanun değişikliğiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

10.07.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (RG: 19.07.2003- 25173)'nin 16. maddesinin son fıkrası da, kaçakçılık olaylarını ihbar edenlerin kimliklerinin, izinleri olmadıkça veya ihbar niteliği hakkında suç oluşturmadıkça açıklanamayacağını amirdir.

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, nüfus müdürlüklerini, yetkisiz memur önünde yapılan evlenmeleri, aralarında evlenme yasağı bulunmasına rağmen evlenenleri, evli olduğu halde tekrar evlenenleri Cumhuriyet savcılığına bildirmekle yükümlü tutmuştur (NHKUY m. 57).

Trafik kazalarını ilgili mercilere haber vermekle yükümlü olanlar için 2918/m. 82-a ve Karayolları Trafik Yönetmelik m. 153'e bakınız.

Bazı suç sanıklarının yakalanabilmesine yardımcı olanlara veya yerlerini yahut kimliklerini bildirenlere verilecek para ödülü ile ilgili olarak 08.09.1971 tarihli ve 1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun'un Ek madde 1'e (17.6.1987- 3387/1) bakınız.

CMK m. 169,170/1-f,g ve 172'ye; TCK m. 73/4, 223/8, 267, 270, 271, 278, 279, 280,284'e; 3167 Ek m. 16 b'ye; BEHK m. 20'ye ve askeri suçlara ilişkin suç ihbarları için AsMKYUK m. 93'e bakınız.

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

Şüpheli ölümün ihbarı

MADDE 159 - (1) Bir ölümün doğal nederlerden meydana gelmediği kuşkusunu doğuracak bir durumun varlığı veya ölünün kimliğinin belirlenememesi halinde; kolluk görevlisi, köy muhtarı ya da sağlık veya cenaze işleriyle görevli kişiler, durumu derhâl Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmekle yükümlüdürler.

(2) Birinci fıkraya kapsamına giren hallerde ölünün gömülmesi ancak Cumhuriyet Savcısı tarafından verilecek yazılı izne bağlıdır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 152. maddesinin karşılığı olup şüpheli görülen ölümlerle ilgili olarak kolluk görevlilerine, köy muhtarlarına ve sağlık mensupları ile cenaze işleriyle görevli olanlara ihbar yükümlülüğü getirmiştir. Ayrıca ölümü şüpheli görülen veya kimliği belirlenmeyen ölünün gömülmesi C. Savcısı'nın def'in ruhsatına bağlanmıştır. İhbar yükümlülüğünün ihlali ve usulsüz ölü gömülmesi TCK'da suç olarak düzenlenmiştir (TCK Madde 196, 278,279 ve 280).

Ölüm olaylarının, olayın meydana geldiği tarihten itibaren 10 gün içinde nüfus müdürlüklerine bildirilmesi gerekir (NH-KUY m. 65/2). Ölüm olaylarını bildirmekle yükümlü olanlar Yönetmeliğin 65/1e maddesinde gösterilmiştir.¹⁴⁹ Doğa olayları

¹⁴⁹ Ölüm olaylarını nüfus müdürlüklerine bildirmekle yükümlü olanlar:

a) Şehir ve kasabalarda 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanu-

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

ve kazalar sonucu meydana gelen toplu ölüm olayları da, olaya adli makamlarca el konulması halinde, tespit işlemine katılan görevliler tarafından bildirilir (NHKUY m. 66/2).

İHAS m. 2, Devletleri yaşama hakkını korumakla yükümlü tuttuğundan, şüpheli ölüm olayının soruşturma konusu yapılmadan ölünün defnedilmesi halinde, Sözleşmenin ihlalinin söz konusu olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu gibi durumlarda ölüm nedeninin açıklanamaması veya ölüme neden olan (yara, bere gibi) bulgulara açıklık getirilememesi AİHM tarafından Sözleşmenin ihlali olarak değerlendirilmektedir.¹⁵⁰ Bu nedenle soruşturma sebebiyle yakalanan veya gözaltına alınan bir kimsenin bu sırada ölmesi halinde, kendisine karşı hiçbir eylemde bulunulmamış olsa ve hekim tarafından ölümün (kalp krizi gibi) doğal nedenle meydana geldiğine dair rapor düzenlenmiş olsa bile, ölümün şüpheli olduğu kabul edilmeli ve C. Savcılığı'na mutlaka bildirilmelidir.

Asker kişilerden birinin ölümünün doğal nedenlerden meydana gelmediğini doğuracak bir durumun varlığı veya ölünün asker olduğu anlaşılmasına rağmen kimliği bilinmiyorsa yapılacak ihbar, ölünün gömülmesi ve diğer hukuki işlemler için AsMKYUK m. 94'e bakınız.

nu gereğince defin ruhsatı vermeye yetkili olanlar,

b) Köylerde, varsa resmî tabip veya sağlık kuruluşu yetkilileri, yoksa köy muhtarları,

c) Hastane ve bakım evi gibi sağlık kurumlarında kurum amirlikleri,

ç) Askerî birliklerde tabipler veya iç hizmet mevzuatına göre kıta komutanlıklarınca görevlendirilmiş olanlar ve askerlik şubeleri,

d) Afetlerde mülki idare amirlerince görevlendirilecek memurlar,

e) Adli olaylarda ve kazalarda ilgili Cumhuriyet savcılıkları.

¹⁵⁰ Salman/Türkiye, 2000 Kararı

İKİNCİ BÖLÜM

Soruşturma İşlemleri

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet Savcısı'nın görevi

MADDE 160 - (1) Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet Savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 153. maddesinin karşılığı olup buna benzer şekilde düzenlenmiştir.

İl ve İlçe adli teşkilatında görevli C. Başsavcılıkları'nın görevleri 26.09.2004 tarih ve 5235 sayılı kanunun 17-20. maddelerinde sayılmıştır. Bu maddede sadece suç işlendiğini öğrenen C. Savcısı'nın ceza muhakemesi açısından olan görevlerine yer verilmiştir. Maddenin birinci fıkrasında C. Savcısı'nın temel görevi açıklanmış, ikinci fıkrada da bu görevin gereği gibi yerine getirilmesini sağlamak amacıyla bir direktife yer verilmiştir.

Madde gerekçesine göre maddenin ikinci fıkrasında yer alan hüküm dürüstlük ilkesinin gereğidir. Bu ilke, Alman Usul Kanunu'nun 160. maddesinde de yer almaktadır. Diğer taraftan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesine göre her kişinin, davasının adil olarak görülmesini istemek hakkı vardır. Bu nedenle soruşturma organı delilleri ahlâkîliğe uygun olarak toplamakla yükümlüdür.

AİHM, bireylerin kuvvet kullanılması sonucu öldüğünde, etkili bir soruşturma yapılması gerektiğini, soruşturmanın eksik yapılması sebebiyle ölüme sebebiyet verenlerin cezalandırılmaması durumunda Sözleşmenin 2 ve 13. maddelerinin ihlal edilmiş sayılacağına karar vermiştir. AİHM'e göre soruşturma ilk olarak olayın meydana geldiği koşulları anlamaya elverişli olmalıdır. İkinci olarak, olayın sorumlularının belirlenerek cezalandırılmasını sağlamayı muktedir bir nitelik taşımaktadır. Soruşturmanın bu şekilde yapılması, sonuç bakımından değil, yönetime ilişkin bir yükümlülüktür.¹⁵¹ Bu nedenle Cumhuriyet savcılarının olayın niteliğini ve çeşitli olasılıkları dikkate alarak detaylı bir soruşturma yapmaları gerekli görülmektedir. Özellikle gözaltına alınanların şüpheli bir şekilde yaralanmaları ve ölüm olaylarında, bu yükümlülük daha da bir önem kazanmaktadır.¹⁵² Bugün için etkili bir soruşturmanın yerine getirilmediği belirtilerek savcılık kurumu eleştirilmektedir.¹⁵³

¹⁵¹ Çakıcı/Türkiye kararı [BD] No 23657/94 § 86 AİHM 1999-10; Doğanay/Türkiye kararı, Başvuru No. 50125/99, 21 Şubat 2006; AİHM, bu kararlarda, Sözleşmenin 13. maddesinin ölüme sebebiyet veren kimselerin tespit edilip cezalandırılmalarını sağlayacak şekilde etkili bir soruşturma yapılmasını ve başvuranın soruşturma prosedürüne etkili bir şekilde katılması gerekli kıldığını (bkz. Kaya kararı s. 330-31. prg 107), Cumhuriyet Savcısı'nun daha derinlemesine tamamlayıcı soruşturmaların yürütülmesini gerekli görmemesi nedeniyle 13. maddenin ihlal edildiğini belirtmiştir.

¹⁵² Bişkin/Türkiye kararı, Başvuru No: 45403/99, 10 Ocak 2006, AİHM kararına göre, otopsinin bir adli tabip tarafından yapılması, soruşturmanın etkili yapılmaması, hızlı hareket edilmemesi, başvuranın geç dinlenmesi, ölenin cesedini görenlerin tamamının dinlenmemiş olması nedeniyle Sözleşmenin 2. maddesi ihlal edilmiştir. AİHM, bir başka kararında da, soruşturmanın yetersiz olması durumunda Devletin, Sözleşmenin 2. maddesi uyarınca yaşam hakkını gerektiği gibi korumadığı sonucuna varmıştır. (Şeker/Türkiye kararı, Başvuru No. 52390/99, 21 Şubat 2006) Bu kararlar için "Bir Adli Kurum Olarak Savcılık" s. 321'e bakınız.

¹⁵³ Çınar, Günümüzde Cumhuriyet Savcılarının Durumu ve Karşı-

Ülkemizde bugünkü savcılık teşkilat yapısıyla özellikle terör, kaçakçılık, yolsuzluk gibi örgütlü suçlar ile birkaç yargı çevresini veya tüm ülkeyi kapsayan suçların soruşturulmasının etkili yapılmasının mümkün olmadığı belirtilerek merkezi bir başsavcılık teşkilatlanmasına ihtiyaç olduğu çeşitli platformlarda haklı olarak dile getirilmektedir.¹⁵⁴

Diğer taraftan Cumhuriyet Savcısı, yeterli soruşturma yapmadan kamu davası açmaktan kaçınmalı, haksız ithamda bulunmamalıdır. Özellikle siyasal yanı ağır basan suçlara ilişkin soruşturmalarda, gizliliğe gereken önem verilmeli, dosya henüz mahkemeye intikal etmeden iddianame ve soruşturma sonuçlarının en ince ayrıntısına kadar medyada yer almasına meydan verilmemelidir. Böyle bir uygulamanın suçsuzluk karinesini ihlal edebileceği gözden uzak tutulmalıdır.¹⁵⁵

İlaşılan Sorunlar (Tebliğ) Bir Adli Organ Olarak Savcılık, TBBY, s. 321

¹⁵⁴ Ok, Nuri, Bir Adli Organ Olarak Savcılık, Temmuz 2006, Sempozyum açış konuşması, s. 14

¹⁵⁵ Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen "Bir Adli Organ Olarak Savcılık" Sempozyumu Açış Konuşmasında TBB Başkanı Özdemir Özok, Cumhuriyet Savcısı'nın yürütme erkiyle yargı arasında iletişim kurmak göreviyle öne çıktığına işaret ettikten sonra, onun "*sui generis*" diye nitelenen konumuna son vermek gerektiğini, kişilerin lekelenmeme hakkı bulunduğunu, haksız ithamın haksız hüküm kadar sakıncalı olduğunu, siyasal yanı olan soruşturmalarda, iddia ve soruşturma sonuçlarının en ince ayrıntısına kadar, medya ve basın yayın organlarında yer aldığını, yargılama sonunda kişi beraat etse bile, kamuoyu önünde hüküm giymiş durumuna düşürüldüğünü söylemiştir. Ayrıca bu durumun kişilerin "*lekelenmeme hakkı*"yla yakından ilgili olup savcıların, kişilerin bu hakkına ve suçsuzluk karinesine gereken özeni göstererek kişi haklarıyla kamu düzeni arasındaki ilişkiyi, balansı çok iyi ayarlamaları gerektiğini belirtmiş ve "*Haksız ithamı savcılığı yargıç statüsüne çıkararak önlemek mümkün değildir.*" demiştir. (Konuşmanın tam metni için bkz. Bir Adli Organ Olarak Savcılık, TBB Yayını Ankara 2006, s. 20,21).

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

Kamu görevlilerinin, avukatların, hakimlerin görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma açılması özel yasalarda ayrıca düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi başkan ve üyelerinin işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 2949/ m. 55'e,

Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, Başsavcı vekili ve üyelerinin işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 2797/ m. 46'ya,

Danıştay Başkanı, Başsavcısı ve üyelerinin işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 2575/ m. 76'ya,

Askeri Yargıtay Başkanı, Başsavcısı ve üyelerinin işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 1600/ m. 37 ve 38'e,

Sayıştay Başkanı ve üyelerinin işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 832/ m. 96'ya,

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı, Başsavcısı ve üyelerinin işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 1602/32 ve 33'e,

Hakim ve savcılarının işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı ihbar ve şikayet ile soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 2802/ m. 6, 82, 86, 87, 89 ve 93'e ve ayrıca Adalet Bakanlığı'nın 1.1.2006 tarihli ve 12 sayılı Genelgesine,

Askeri hakim ve savcılarının işledikleri görev ve şahsi suçlarından dolayı ihbar ve şikayet ile soruşturma açılması ve yürütülmesi konusunda 357/ m. 23-28'e, bakınız.

Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esasına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında soruşturmaya başlanması ve soruşturmayı yapacak merciler konusunda, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine bakınız.

Av. K. Madde 58'e göre Avukatların avukatlık veya TBB ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine, suçun işlendiği yer Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılır. Kovuşturma izni ve iddianamenin düzenlenmesiyle ilgili olarak Av. K. m. 59'a bakınız. Ağır cezayı gerektiren suçüstü halinde hazırlık soruşturması, bizzat Cumhuriyet Savcısı tarafından genel hükümlere göre yapılır (Av. K. m. 61).

Askeri yargıya tabi suçlarda soruşturma için AsMKYÜK m. 95 ve 96'ya bakınız.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda yazılı suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması, BDDK veya Fon tarafından Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Ancak, 160. maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen zimmet suçundan dolayı soruşturma ve kovuşturmalar Kurumun veya Fonun yazılı bildirimini üzerine veya gecikilmesinde sakınca görülen hallerde re'sen Cumhuriyet savcılarınca yapılır ve Kurum ve Fon haberdar edilir. Bu fikra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, Kurumun veya Fonun başvuruda bulunması hâlinde, bunlar başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanırlar.

08.09.1971 tarihli ve 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun hükümleri dairesinde silah kullanan polis veya jandarma hakkında hazırlık soruş-

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

turması C. savcılarını veya yardımcılarını tarafından bizzat yapılır (1481/3).

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili olarak soruşturmaya başlanması hakkında 4926/m. 16'ya bakınız.

Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat yapılır. Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Cumhuriyet Savcısı soruşturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir (ÇKK m. 15).

Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ayrı yürütülür (ÇKK m. 17/1).

AY m. 139, 140'a; CMK m. 161,162'ye, ÇKK m. 15,17'ye;1600/37,38 ve AKY hükümlerine bakınız.

Cumhuriyet Savcısı'nın görev ve yetkileri

MADDE 161 - (1) Cumhuriyet Savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet Savcısı, adli görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet Savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

(2) Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet Savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet

Savcısı'nın adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

(3) Cumhuriyet Savcısı, adli kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hâllerde, sözlü olarak verir. (Ek cümle: 25.5.2005 - 5353/m. 24 ile) "Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir."

(4) Diğer kamu görevlileri de, yürütülmekte olan soruşturma kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri, talep eden Cumhuriyet Savcısına vakit geçirmeksizin temin etmekle yükümlüdür.

(5) Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır. Vali ve kaymakamlar hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, (Ek ibare: 25.5.2005 - 5353/m. 24 ile) "en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise, hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü" uygulanır.

(6) Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâllerinde, bu Kanunun hükümleri uygulanmak koşuluyla, vali ve kaymakamların kişisel suçlarından dolayı haklarında genel hükümlere göre soruşturma yapılması kaymakamların mensup oldukları il ve valilerin buldukları ile en yakın il Cumhuriyet başsavcısına aittir. Bu suçlarda kovuşturma yapmaya, soruşturmanın yapıldığı yerin görevli mahkemesi yetkilidir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 154 ve 156. maddelerinin karşılığı olmakla birlikte daha ayrıntılı hükümler içermektedir.

Madde soruşturma evresinde gerekli araştırmalar yapılırken görevli kolluk elemanları, diğer memurlar ve kamu hizmeti yapmakla görevli olanlar arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir. Maddenin birinci ve ikinci fıkralarında C. Savcısının kolluk ile ilişkileri ve yetkileri düzenlenmiştir. Ceza muhakemesinde C. Savcısının kollukla ilişkileri ve yetkileri konusunda Tasarının genel gerekçesinde şu görüşlere yer verilmiştir.

Adalet Komisyonu, "Yargılama makamının iddia ve savunma karşısındaki durumu bakımından" "karma sistem"i benimsemiştir. 1789 Fransız İhtilâlinde sonra tahkik sistemine tepki olarak ortaya çıkan bu sistemin özellikleri şunlardır:

1) Hâkim işe re'sen elkoyamaz; davasız yargılama olmaz. Dava, kural olarak devletin davasıdır ve bunun için savcılık teşkilâtı kurulmuştur.

2) Hâkim, tarafların delilleriyle bağlı değildir; maddi gerçeğin araştırılması kuraldır.

3) Sanık bir muhakeme objesi değil, muhakeme kişisidir, bazı hakları ve yükümlülükleri vardır.

Komisyon, "temel hak ve özgürlüklerin daha sağlıklı korunabilmesi için, soruşturma evresinde savcının kolluk karşısındaki konumunu güçlendirmiş; karma sistemi ıslah ederek korumuştur."

CMK m. 332 gereğince Cumhuriyet Savcısı tarafından yazılı olarak istenen bilgilere on gün içinde cevap verilmesi zorunludur. Eğer bu süre içinde cevap verilmesi imkansız ise, sebebi ve en geç hangi tarihte cevap verilebileceği on günlük süre içinde bildirilir. Kamu görevlisinin bu görevi yerine getirmemesinin görevi kötüye kullanma suçunu (TCK m. 257) oluşturabileceği gözden irak tutulmamalıdır (m. 332/2).

Maddede 25.5.2005 tarihli ve 5353 sayılı kanunla değişiklik yapılarak (3). fıkraya bir cümle ile (5). fıkraya bir ibare eklenmiştir. Üçüncü fıkraya eklenen cümle ile; Cumhuriyet Savcısı'nın kolluk mensuplarına vereceği sözlü emrin en kısa sürede yazılı olarak bildirilmesi zorunlu hale getirilmiş; böylece soruşturma evresinde geçerli olan "yazılılık ilkesi" vurgulanmıştır. Beşinci fıkraya eklenen ibare ile de adli görevlerini kötüye kullanan veya bu tür görevlerini ihmal eden "en üst dereceli kolluk amirleri" hakkında hakimlerin görevlerinden dolayı tabi oldukları yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu değişiklik, Tasarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında verilen önerge üzerine, "en üst derecedeki kolluk amirlerinin görevlerini ifa sırasında takdir yetkisini herhangi bir endişeye kapılmaksızın objektif olarak kullanabilmelerini sağlamak" amacına yönelik olarak yapılmıştır.

1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun hükümleri dairesinde silah kullanan polis veya jandarma hakkında hazırlık soruşturması Cumhuriyet savcıları veya yardımcıları tarafından bizzat yapılır (1481/ m. 3).

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamına giren suçların soruşturulması konusunda 4926/ m. 16 ve 30/1'e bakınız.¹⁵⁶

Adli Kolluğun görevleriyle ilgili olarak AKY hükümlerine bakınız. Ayrıca CMK m. 160, 162, 163, 164 ve 165'e bakınız.

CMK m. 250'ye ve ÇKK m. 15 ve 17'ye bakınız.

¹⁵⁶ 8.6.1936 tarihli ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu, 5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 18. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle 4926/ m. 30'da yer alan yollamayı bu hükmü dikkate alarak değerlendirmek gerekir.

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

Soruşturmada Cumhuriyet Savcısı'nın hâkim kararı istemi

MADDE 162 - (1) Cumhuriyet Savcısı, ancak hâkim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, istemlerini bu işlemin yapılacağı yerin sulh ceza hâkimine bildirir. Sulh ceza hâkimi istenilen işlem hakkında, kanuna uygun olup olmadığını inceleyerek karar verir ve gereğini yerine getirir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 155. maddesinin karşılığıdır. Kanunun kabul ettiği sisteme göre soruşturmanın Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılması ve kolluğun yardımıyla yararlanması esastır. Ancak soruşturma işlemleri kişi özgürlüklerine veya özel hayata müdahaleyi gerektirdiğinde hakime başvurulması zorunludur. Örneğin arama veya elkoyma kararları kural olarak hakim tarafından verilir (m. 119/1, 127/1, 130/1, 134).

CMK m. 163'e ve 250'ye bakınız.

Soruşturmanın sulh ceza hâkimi tarafından yapılması

MADDE 163 - (1) Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet Savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet Savcısı'nın iş gücünü aşyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.

(2) Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 158. maddesinin karşılığıdır. Sulh ceza hakimi, bu madde gereğince Cumhuriyet Savcısı'nın yetkisini kullanmakla beraber, soruşturma sonunda düzenlediği dosyayı Cumhuriyet Savcısı'na göndermesi gerek-

mektedir. Soruşturma sırasında ve sonunda verilmesi gereken kararlar da C. Savcısı tarafından verilecektir.

Maddede belirtildiği şekilde soruşturma işlemlerini yapan sulh hakimi, söz konusu soruşturma sonunda kamu davası açıldığı takdirde, bu davada görev yapamaz (m. 23/2). Esasen CYUK m. 11'e göre, CMK'nın 23. maddesinin ikinci fıkrası, sadece bu maddede (m. 163) yazılı hallerde uygulanabilir.

Adli kolluk ve görevi

MADDE 164 - (1) Adli kolluk; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun (*Değişik ibare: 25.5.2005 - 5353/m. 25 ile*) 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.¹⁵⁷

(2) Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet Savcısı'nın emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır. Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet Savcısı'nın adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir.

¹⁵⁷ 164. maddenin birinci fıkrasının ilk metninde 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun "3 üncü" maddesinden söz ediliyordu. Bu madde Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın görevlerini düzenlemekte idi. Söz konusu Kanunda değişiklik yapılmış ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın görevleri, değişiklikten sonra Kanunun dördüncü maddesinde sayılmıştır. Bu nedenle, 164. maddenin birinci fıkrasında geçen "3 üncü" ibaresi, yeni düzenlemeye uygun olarak "4 üncü" şeklinde değiştirilmiştir.

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

(3) Adli kolluk, adli görevlerin haricindeki hizmetlerde, üstlerinin emrindedir.

AÇIKLAMA: Bu madde gereğince soruşturma ile görevlendirilen personel ister Emniyet Teşkilatına, ister Jandarma veya Sahil Güvenlik Teşkilatına ya da Gümruk Teşkilatına mensup olsun "Adli kolluk görevlisi" dir.

Kaçakçılık suçlarının soruşturulması konusunda 4926/m. 16 ve 30/1'e (161. maddenin dipnotuna), adli kolluğun görevleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için AKY hükümlerine bakınız.

Diğer kolluk birimlerinin adli kolluk görevi

MADDE 165 - (1) Gerektiğinde veya Cumhuriyet Savcısı'nın talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adli görevleri dolayısıyla bu Kanun hükümleri uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, Tasarıya Adalet Komisyonu tarafından eklenmiş olup diğer kolluk birimlerinin soruşturma evresinde adli kolluk görevi yapmasını düzenlemektedir.

CMK m. 163,164'e; 4926/m. 16'ya ve AKY hükümlerine bakınız.

Değerlendirme raporu yetkisi

MADDE 166 - (1) Cumhuriyet başsavcıları her yılın sonunda, o yerdeki adli kolluğun sorumluları hakkında değerlendirme raporları düzenleyerek, mülki idare amirlerine gönderir.

AÇIKLAMA: Bu düzenlemeyle, Özlük işleri bakımından idarenin emrinde olan kolluk kuvvetlerinin adli görevlerinin yerine getirilmesinde sorumlu davranmaları sağlanmak istenmiştir. Bu yetki, hem askeri kolluk hem de adli kolluk bakımından askeri savcıya tanınmamıştır (AsMKYUK Ek m. 1 (29.06.2006- 5530/m. 60 ile değişik).

Yönetmelik

MADDE 167 - (1) Adli kolluk görevlilerinin nitelikleri ve bunların hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi, diğer hizmet birimleri ile ilişkileri, değerlendirme raporlarının düzenlenmesi, uzmanlık dallarına göre hangi bölümlerde çalıştırılacakları ve diğer hususlar; bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken çıkarılacak yönetmelikte belirlenir.¹⁵⁸

AÇIKLAMA: Adli kolluğun çalışma esaslarını, adli kolluk görevlilerinin niteliklerini, adli işlemlerinin denetimini, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi, diğer hizmet birimleri ile ilişkilerini, değerlendirme raporlarının düzenlenmesini, uzmanlık dallarına göre hangi bölümlerde çalıştırılacaklarını ve diğer hususları düzenlemek amacıyla yönetmelik çıkarılması zorunlu görülmüştür.

CMK m. 166'ya ve AKY hükümlerine bakınız.

Adli kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halinde yetkisi

MADDE 168 - (1) Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan adli kolluk görevlisi, bunların yapılmasına engel olan

¹⁵⁸ Adli Kolluk Yönetmeliği 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak bundan men eder.

AÇIKLAMA: Adli kolluk görevlisinin bu yetkisi CMUK Madde 157'de gözaltına alma yetkisi olarak düzenlenmişti. Yeni düzenleme ile kolluğa, gözaltına alma yerine işlemleri engelleyenleri zor kullanarak giderme yetkisi tanınmıştır ki kolluğun yetkisi CMUK 157'ye göre daha dardır ve işleme engel davranışları men etmekle sınırlıdır. Ayrıntılı bilgi için AKY hükümlerine bakınız.

Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması

MADDE 169 - (1) Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtabi bulunur. Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir.

(2) Her soruşturma işlemi tutanağa bağlanır. Tutanak, adli kolluk görevlisi, Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtabi tarafından imza edilir.

(3) Müdafî veya vekil sıfatıyla hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir.

(4) Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, zamanı ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Bu hükmün istisnasına 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 29.6.2006 tarihli ve 5532 sayılı kanunla değişik 10. maddesinin (ç) bendinde yer verilmiştir. Bu hükmeye göre; "Kolluk tarafından düzenlenen tutanaklara, ilgili görevlilerin açık kimlikleri yerine sadece

(5) İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir. Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir.

(6) İmzadan kaçınma hâlinde nedenleri tutanağa geçirilir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 161. maddesinin karşılığı olup buna paralel olarak düzenlenmiştir.

Soruşturma sırasında düzenlenen tutanaklar, yapılan işlemin adına göre adlandırılmaktadır. Örneğin, yapılan aramayı ve sonuçlarını gösteren belge, "arama tutanağı", yakalama işlemini gösteren belge "yakalama tutanağı" ve ilgili kişinin beyanlarının yer aldığı belge "ifade tutanağı" adını taşır.

Soruşturma işlemleri yapılırken zabıt kâtibinin bulunması zorunludur; aksi takdirde işlem hukuken yok sayılır. Her soruşturma işleminin bir tutanağa bağlanması ve bu tutanağın hüküm ifade etmesi için adli kolluk görevlisi, Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtibinin imzalarını taşıması şarttır; hazır bulunduğu işlemlerde de avukatın imzasına yer verilmesi gerekmektedir. İlgililerin imzadan kaçınmaları tutanağı geçersiz kılmaz.

Diğer taraftan içerdiği hususları kanıtlayabilme özelliklerinde bir noksanlık meydana gelmemiş ise, otopsi tutanağı veya ifade tutanaklarının bir kısım sayfalarının imzalanmamış olması sonucu etkilemez ve bu nedenle de bozma sebebi sayılmaz.¹⁶⁰

Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hakimi tarafından düzenlenen tutanağın "duruşma tutanağı"

sicil numaraları yazılır."

¹⁶⁰ YCGK:29.6.2004 gün ve E. 1-131, K. 152 ve 30.4.2002 gün ve E. 7-114, K. 238.

SUÇLARA
İLİŞKİN
İHBARLAR
VE
SORUŞTURMA

(219-221)gibi ispat gücü yoktur. Bu nedenle vicdani delil sistemine göre, sahtelik iddiasına gerek olmadan tutanağın aksi ispat edilebilir (m. 222 açıklamasına bakınız).

Müdafinin incelemesi engellenemeyen tutanaklar için CMK m. 153/3 ve YGİY m. 22/3'e, Yakalama tutanağı ve içeriğı için CMK m. 97 ve YGİY m. 6/7'ye, İfade Tutanağı ve İçeriğı için CMK m. 147/1-i ve YGİY m. 23/j'ye, Moleküler genetik incelemeler sonuçlarını yok etme tutanağı için CMK 80 ve BMGİFKTY m. 14/2'ye, Fizik Kimliğin tespitine yönelik verilerin imhası tutanağı için CMK 81 ve BMGİFKTY m. 16'ya, Elkoyma tutanağı için CMK m. 127/2 ve SEY m. 5/2,7'ye, Şüpheli ve sanığın vücudundan örnek alınması tutanağı için CMK m. 75,76 ve BMGİFKTY m. 6'ya, Keşif tutanağı için CMK m. 83'e, Yer gösterme tutanağı için CMK m. 85 ve YGİY m. 28/4'e, Ölünün kimliğini belirleme ve ölü muayene tutanağı için CMK m. 86'ya, Arama için Cumhuriyet Savcısına ulaşılamaması durumunda düzenlenecek tutanak için ADÖAY m. 7/3'e, Adli arama tutanağının içeriğı için CMK m. 119/3, 121 ve ADÖAY m. 11 ve 12'ye, Koruma altına alınan eşya tutanağı için ADÖAY m. 15'e, Bilgisayar verilerinin kopyalarının alındığına dair tutanak için CMK 134/4 ve ADÖAY m. 17/son'a, Önleme araması için ADÖAY m. 26'ya, Durdurma ve kontrol işlemleri tutanağı için ADÖAY m. 27'ye, İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması kararlarının yerine getirilmesi veya yok edilmesi tutanakları için CMK 137 ve İTDDKY m. 10, 14 ve 15'e bakınız.

Kaçakçılık suçlarının izlenmesine ilişkin tutanakların düzenlenme usulü ve usulüne uygun olarak düzenlenen tutanağın ispat gücü konusunda 4926/ m. 21'e bakınız.

Trafik kazasına el koyan zabitanın görev ve yetkileri konusunda Karayolları Trafik Yönetmelik m. 154 ve 155'e bakınız.

Ayrıca CMK m. 2/1-a,c,d, 52,67, 222'ye bakınız.

İKİNCİ KISIM

KAMU DAVASININ AÇILMASI

BİRİNCİ BÖLÜM

Kamu Davasının Açılması

Kamu davasını açma görevi

MADDE 170 - (1) Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet Savcısı tarafından yerine getirilir.

(2) Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet Savcısı, bir iddianame düzenler.

(3) Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;

- a) Şüphelinin kimliği,
- b) Müdafii,
- c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,

e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,

f) Şikâyette bulunan kişinin kimliği,

g) Şikâyetin yapıldığı tarih,

h) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,

i) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,

j) Suçun delilleri,

k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,

Gösterilir.

(4) İddianamede, yüklenen suç oluşturana olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır.

(5) İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür.

(6) İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un m. 148/1,2 ile 163. maddesi hükümlerini bir arada ve yeni kurum ve kavramlara da yer verilmek suretiyle daha ayrıntılı olarak yeniden düzenlemektedir.

Maddenin birinci ve ikinci fıkraları, "davasız yargılama olmaz" ilkesinin gereği olarak düzenlenmiştir.

Diğer fıkralarda iddianamede gösterilmesi zorunlu olan hususlara yer verilmiştir. İddianamenin bu maddede sayılan unsurlardan bir veya birkaçını içermemesi iade sebebidir.

Maddenin üçünü fıkrasında, iddianamenin şekli unsurları gösterilmiştir. İddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmemiş olması da şekli unsurlar içinde değerlendirilebilecek midir? Kanımızca, bu mümkün değildir. Çünkü davanın görevsiz ve yetkisiz mahkemeye açılmış olması hainde verilecek kararlar bellidir. Mahkeme, görevli olup olmadığına soruşturma evresinin her aşamasında karar verebilir (CMK m. 4). Ancak davaya bakmaya alt dereceli mahkeme görevli olduğu halde yanlışlıkla üst dereceli mahkemede dava açılmış ise, bu mahkemece iddianamenin kabulünden önce görevsizlik kararı verilebilir (m. 6). Yetki kuralları Kanununun 12- 21. maddelerinde düzenlenmiş olup yetkisizlik kararının koşulları m. 18'de gösterilmiştir. Buna karşılık davaya bakacak mahkemenin hiç belirtilmemiş olması, unsur eksikliği olarak kabul edilmelidir.

İade sebepleri konusunda CMK m. 174'e ve bu maddenin açıklamasına bakınız.

Basılmış eserler yoluyla işlenen veya 5187 sayılı Basın Kanunu'nda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması zorunludur (5187 m. 26/1).

Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairesinin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır (5490/36 a).

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, TCK'nun 67/2 c maddesinde dava zamanaşımı süresini kesen sebeplerden biri olarak gösterilmiştir. Ancak bu hükmü iddianamenin kabulü şeklinde anlamak gerekir. Çünkü kabul kararından önce iddianamenin iadesi mümkündür ve bu durumda düzenlenmiş bir iddianamenin varlığından söz edilemez.

Şüphelinin kimliğinin nüfus kaydına uygun olması gerekir. Nüfus kaydı konusunda 5490 sayılı NHK m. 7, 41/4, 43, 44, 46 ve 47'ye, NHKUY m. 3/1k, 111-113, 131,138, 148, 151 ile CMK 147. madde açıklamasına bakınız.

11.10.2006 tarihli ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 18. maddesi, Cumhuriyet savcılıkları ile mahkemeleri, Aklama ve terörün finansmanı suçundan dolayı yapılan soruşturma sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar veya düzenlenen iddianame, kovuşturma sonucunda verilen hüküm ve bu kanunun 17. maddesine göre verilen elkoyma kararının bir örneğini izleyen ayın sonuna kadar Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı'na göndermekle yükümlü tutmuştur.

CMK m. 2/1-a,c,d, 12, 58/2, 81,147/1-a, 158,174,191/3; TCK m. 60 ve 67/2c'ye bakınız.

Kamu davasını açmada takdir yetkisi

(Değişik: 6.12.2006 tarihli ve 5560/m. 22 ile)¹⁶¹

MADDE 171 - (1) Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların

¹⁶¹ Madde 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Değiştirilen 171. maddenin ilk metni şöyle idi: "(1) Cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açmayabilir."

ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir.

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

(2) 253 üncü maddenin ondokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet Savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere;

a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,

b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

(4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(5) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar,

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

AÇIKLAMA: CMUK'a göre Cumhuriyet Savcısı, yalnızca "kamu davasının açılması için yeterli delil bulunmaması" hâlinde değil, "keyfiyetin takibe değer görülmemesi" halinde de kovuşturmaya yer olmadığına karar veriyordu (CMUK m. 164). Ayrıca 149. maddede belirtilen hallerle şahsi dava yoluyla takip edilen suçlarda da savcıya kamu davası açıp açmamakta takdir yetkisi tanınmıştı (CMUK m. 346).

Maddenin ilk metni, maslahata uygunluk sisteminin bir uygulaması olarak C. Savcısı'nın kamu davasını açmayabileceği iki hali düzenlemişti. Fakat bu durumda verilecek karar konusunda maddede bir açıklık bulunmamakta idi.

Ancak madde 5560 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Maddenin birinci fıkrasında söz konusu olan hallerde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceği belirtilmek suretiyle bu fıkraya açıklık getirilmiştir. Buna göre C. Savcısı yeterli şüphe sebebi bulunmasına rağmen şu iki durumda kamu davasını açmayabilecektir. Bunlardan ilki, cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması koşullarının gerçekleşmiş olması, diğeri ise şahsi cezasızlık sebebinin var olması halidir.

Ayrıca yapılan değişiklikle maddeye dört yeni fıkra eklenerek C. Savcısı'na, dava açılması için yeterli şüphe sebepleri bulunmasına rağmen bazı suçlarla (2. fıkrada belirtilen suçlarla) ilgili olarak "kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verme" yetkisi tanınmıştır. Kamu davasının ertelenmesine karar verilebilmesinin koşulları ise maddenin üçüncü fıkrasında gösterilmiştir. Ertelemenin sonuçlarına dördüncü fıkrada, ertelemenin kaydı ve bu maddede belirtilen amaç doğrultusunda kullanılmasına ise beşinci fıkrada yer verilmiştir.

Sonuç olarak gerek 171. maddenin birinci fıkrasındaki takdir yetkisine dayanarak kovuşturmaya yer olmadığına, gerek iki ilâ beşinci fıkralarda düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilebilmesi için, öncelikle, soruşturma sonucunda toplanan delillerin, iddianame düzenlenmesini gerektirecek şekilde suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturması gerekmektedir. Buna karşılık, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememişse veya kovuşturma olanağı bulunmamakta ise, Cumhuriyet Savcısı 172. madde uyarınca kovuşturmaya yer olmadığına karar verecektir.

Değişiklik teklifinde 18. madde olarak düzenlenen bu maddede Adalet Komisyonu tarafından değişiklik yapılmış ve 22. madde olarak kabul edilmiştir. Adalet Komisyonu değişikliği gerekçesi aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

"Suç işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunması halinde mutlaka kamu davası açılması gereğini ifade eden kamu davasının mecburiliği ilkesi, hiçbir ülke ceza muhakemesi mevzuatında istisnasız bir biçimde uygulanmamaktadır. Nitekim 1412 sayılı kanunda da bu ilkenin istisnaları yer almakta idi. Yeterli suç şüphesinin bulunduğu her durumda kamu davası açılacak olması nedeniyle yargının iş yükünün aşırı şekilde ağırlaşması, yargılama sürecinin zorunlu olarak yavaş işlemesi gibi sebeplerle, Anayasamızın ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin kabul ettiği makul sürede yargılanma hakkı ve Devletin makul sürede yargılama yükümlülüğünün gereği yerine getirilememektedir. Bu nedenle Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil birçok ülkede de, kamu davasının mecburiliği ilkesine çok sayıda istisna getirilmiş, bu ilke adeta kural olmaktan çıkmıştır. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin ihlali nedeniyle Türkiye'nin tazminat ödemek zorunda kaldığı füllerin ezici çoğunluğunun da makul sürede yargılanma ilkesinin ihlali ile ilgili olduğu düşünüldüğünde, yeterli suç şüphesi bulunan her soruşturma konusunun yargılama makamları önüne getirilmesinin sakıncalarının, aksi yöndeki sakıncalardan çok daha fazla olduğu kolaylıkla görülebilecektir. Yoğun iş yükü nedeniyle

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

uzun süren ve yetersiz incelemeye dayalı olarak yapılmak zorunda kalınan yargılamaların, ayrıca bu nedenlerle ortaya çıkan adli hataların, sosyal barışı olumsuz etkiledikleri de muhakkaktır. Bütün bu nedenlerle, çağdaş ülkelerdeki gelişmelere de paralel olarak, kamu davasının mecburiliği ilkesine, sınırlı sayıda ve kapsamda da olsa, bazı istisnaların getirilmesi, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun kabul ettiği bir yaklaşımdır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, sadece şüpheli açısından değil, aynı zamanda mağdur açısından da ele alınması gereken bir kurumdur. Gerçekten, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile ilgili düzenlemeyi, şüphelinin yargılanmamasından ziyade mağduru koruma, tatmin yollarından birisi olarak değerlendirmek gerekir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin, müessese olarak sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için, kapsamına giren suçların başlangıçta sınırlandırılması amaçlanmıştır. Uzlaşma kapsamına giren suçlarla ilgili olarak uzlaşmaya ilişkin hükümler bağlamında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilecektir. Ancak, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmakla birlikte, etkin pişmanlık hükümlerinin öngörüldüğü suçlar dolayısıyla uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Önerilen bu değişikliğe göre, söz konusu suçlarla ilgili olarak, üst sınırı iki (bir) yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektirmesi koşuluyla, 171. maddede eklenen fıkralarda aranan diğer koşulların varlığı halinde, uzlaştırma kapsamına girerse dahi, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilecektir. İkinci fıkranın (b) bendinde yapılan değişiklik karşısında, maddenin altıncı fıkrası metinden çıkarılmıştır."

Adalet Komisyonu Raporuna katılmayan Komisyon üyesi milletvekilleri karşı oy yazısında şu görüşleri ileri sürmüşlerdir:

"Teklifin 22. maddesiyle CMK'nın 171. maddesinde değişiklik yapılarak, kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi sisteme getirilmiştir. Getirilen bu müessese, bizim hukuk sisteminize uy-

gun olmayan bir müessesedir. Mesele, savcılığa güvenip güvenmeme meselesi değildir. Kuşkusuz ki, çok olağanüstü zor koşullarda görev yapan Türk savcılarını emsallerine göre daha güvenilir durumdadır. Ancak, konuyu bir güven meselesi çerçevesinde irdelemek bizi yanlış sonuçlara götürür. Bizim kabul ettiğimiz sistem, iddianamenin mecburiliği sistemidir. Bu sistemde mecburilik sistemini yumuşatan unsurlar da Ceza Usul hukukumuzda mevcuttur. Sistemi bozacak şekilde iddianamenin ihtiyariliğini getirmek vahim, keyfi davranışlara sebep olabilir. İddianamenin mecburiliği, devletin ceza verme yetkisinin bir sonucudur. Bu anlamda da ceza davası suçun zorunlu neticesidir. Suç işlenmişse bu sistemde ceza davası olmak zorundadır. Ceza davası bir kamu görevidir ki savcı bunu yerine getirmeme iktidarında değildir. Aksini kabul etmek, ceza davasını sübjektifliğin keyfiliğine bırakmak anlamına gelir. Bu anlamda Faruk Eren'in de dediği gibi Ceza kanunlarının tatbikinin mecburiliğinden, kamu davasının mecburiliğini ayırmaya imkan yoktur. Kanun önünde eşitlik, kanunun uygulanmasında da eşitlik demektir."

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, yapılan düzenleme pek çok bakımdan Anayasaya aykırılık teşkil eder. Öncelikle ceza kanunları, uygulanması zorunlu kanunlardır. Bu kanunların herkese eşit uygulanması, kanun önünde eşitlik ilkesinin gereğidir. CMK 171. maddesinde yapılan değişiklikle ceza kanununu herkese eşit uygulanmayacaktır. Pek çok suiistimallere de yol açabilecek bir düzenlemenin kapısı açılması bir yana, uygulamada da eşitliğin olmayacağı çok açıktır. Bu durum Anayasanın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine açıkça aykırılık teşkil eder. Parası olanlara imtiyaz tanıdığı da açıktır.

Bir başka Anayasaya aykırılık noktası ise, CMK sisteminde şahsi dava düzenlenmemiştir. Takibi şikayete bağlı suçtan şikayetçi olan mağdur ya da müştekinin; 171. maddedeki değişiklik sonucu kanun davasının açılmaması halinde, başvuracağı başka bir makam yoktur. Yani hak arama hürriyeti elinden alınmaktadır. Bu durum açıkça Anayasanın 36. maddesine aykırıdır. Bu yönüyle de ele alındığında 171. maddesindeki yapılan değişiklik, Anayasanın 2. maddesinde

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

ifadesini bulan hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Bu düzenleme 2, 10 ve 36. maddelerine açıkça aykırıdır."

Kanaatimizce, madde, uygulamada da çeşitli sorunlar yaratabilecek şekilde düzenlenmiştir.

Kamu davası açılmasının ertelenmesinin koşullarından biri olan "Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi" hangi ölçüte göre belirlenecektir? Maddede bu konuda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu değerlendirme soruşturmayı yürüten savcı tarafından, dosya içeriğine göre yapılacak olsa da tamamen sübjektif bir nitelik taşımaktadır ve bu yönüyle de kötüye kullanılmaya oldukça müsaittir.

Ertelemenin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması koşulu da sübjektif değerlendirmeye müsaittir. Ertelemenin şüpheli ve toplum açısından, kamu davası açılmasından daha yararlı olması tabii ki aranmalıdır. Ancak, bu nitelendirme her suça ve bakış açısına göre değişiklik gösterecektir.

Diğer bir sakınca, zararın saptanmasıyla ilgilidir. Niteliği bakımından bir ayırım yapılmaksızın, fiiller, kanunda öngörülen cezanın üst sınırına göre ertelemeye tabi tutulduğuna göre, somut bir zarar meydana getirmeyen suçlarda zarar tespitinin nasıl ve hangi ölçüye göre yapılacağı belli değildir.

Maddenin ikinci fıkrasının son cümlesinde erteleme kararına karşı itiraz kanun yolu öngörülmüştür. İtiraz mercii öncelikle suçun, kamu davası açılmasının ertelenmesi kapsamına girip girmediğini, daha sonra da Süpheli yönünden erteleme koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini araştıracaktır. Ancak burada üçüncü fıkranın (b) ve (c) bentlerinde yer alan sübjektif koşulların denetimini nasıl yapacağı doğrusu kuşkuludur. İtiraz mercii, C. Savcısı'nın şüphelinin suç işlemekten çekineceği hususunda varmış olduğu sübjektif kanaati hangi

ölçüte göre tartışacaktır? Bu konunun uygulamada sorun yaratacağı muhakkak gibidir. Diğer taraftan bu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini hakim denetleyecek ve kendi kanaatine göre bir değerlendirme yapacaksa, erteleme yetkisini C. Savcısı'na vermenin anlamı yoktur.

Kanaatimizce itiraz mercii, C. Savcısı'nın değerlendirmesinde açık bir hukuka aykırılık varsa, erteleme kararını kaldırmalı, aksi takdirde kanaate müdahale etmemelidir.

Türk Ceza Kanunu'nda yer verilen etkin pişmanlık hükümlerinden bir kısmı şahsi cezasızlık sebebi olarak, bir kısım etkin pişmanlık halleri ise şahsi indirim sebebi olarak düzenlenmiştir. Şüphesiz, şahsi indirim sebebi olarak düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri C. Savcısı'na kamu davasını açıp açmamak konusunda bir takdir hakkı vermez. TCK'da şahsi indirim sebebi olarak düzenlenen hükümler: m. 110, 168, 192/3, 221/4, 248, 269, 293'dür.

Etkin pişmanlık hükümlerinin cezasızlık sebebi olarak düzenlendiği suçlar için TCK m. 93/1, 192/1,2,4, 201,221/1-3, 254/1-3, 273/1, 274/1'e; Şahsi cezasızlık sebepleri için TCK m. 167/1, 273/1'e bakınız. Kanunda şahsi cezasızlık sebebi olduğu açıkça yazmamasına rağmen sanığa işlediği suç sebebiyle ceza verilmemesini öngören TCK m. 275/2, 281/1-son, 283/3 ve 284/4 düzenlemelerini de şahsi cezasızlık hükümleri olarak değerlendirmek gerekir.

Şahsi cezasızlık sebeplerinden maksat nedir? Şahsi cezasızlık sebepleri kapsamına, hukuka uygunluk sebepleri, ceza verilmemesini gerektiren yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır dilsizlik gibi haller de girmekte midir? Bir başka ifadeyle TCK nun Genel Hükümler Başlıklı Birinci Kitabının İkinci Bölümünde "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Nedenler" başlığı altında düzenlenen sorumsuzluk nedenlerinin uygulanması söz konusu olduğunda da, C. Savcısı'nın kamu davasını açıp

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

açmamakta takdir yetkisi var mıdır? Kanunumuzun benimsediği sistemde ilke, C. Savcısı'nın kamu davasını açması mecburiyetidir. Kamu davasını açıp açmamakta takdir yetkisi ise istisna olarak tanınmıştır.

Bu maddenin ilk metni, Tasarımın Adalet Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında Komisyon tarafından metne eklenmiş, fakat düzenlemenin kapsamıyla ilgili olarak ayrı bir gerekçe gösterilmemiştir. 5560 değişikliğinde de bu konuya açıklık getirilmiş değildir.

Teklifin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, şahsi davanın da kaldırılmış olması nedeniyle maddede yapılan değişikliklerle hak arama hürriyetinin engellendiği ve bu düzenlemenin Anayasanın 36 ncı maddesine aykırı olduğu belirtilerek değişiklik önergesi verilmiş ise de, bu görüşe çoğunluk tarafından itibar edilmemiş ve önerge reddedilmiştir.

Bu nedenle kanun koyucunun amacına bakılmalıdır. Ancak ilk düzenlemeye ilişkin Adalet Komisyonu raporunda Tasarımın benimsediği ilkelerden söz edilirken; kovuşturma mecburiyeti ilkesi ile takdirilik (maslahata uygunluk) ilkesiyle ilgili açıklamalara yer verildikten sonra, "*Komisyonumuz tasarıda, maslahata uygunluk ilkesine ancak istisna olarak yer vermiştir.*" denilmiştir. Bu nedenle C. Savcısı, ceza sorumluluğunu kaldıran ve azaltan nedenlerin varlığı halinde de kamu davasını açmak zorundadır. Kaldı ki kanun koyucunun böyle bir amacı olsaydı, buna maddede açıkça yer verirdi.

Kanaatimizce burada takdir hakkının dava açmama yönünde kullanılabilmesi için bütün deliller toplanmış olmalı ve yargılama makamınca araştırılması ve değerlendirilmesi gereken bir husus kalmamalı, durum tartışmaya neden olmayacak kadar açıklığa kavuşmuş olmalıdır. Suçun manevi unsuruyla ilgili bir değerlendirme söz konusu olmamalıdır.

Takdir hakkının kapsamını suçun niteliğine göre değerlendirmek mümkün değildir. Etkin pişmanlığa ve şahsi

cezasızlık hükümlerine yer verilen suçlar kasıtlı suçlardır; dolayısıyla "taksirli suçlarda da bu yetki olmalıdır" şeklinde bir yargıya varmak, C. Savcısı'na hüküm verme yetkisi tanımak anlamına gelir.

Yargılama sonunda verilecek hükmün niteliğine bakarak da bu değerlendirme yapılamaz. Kanununun 223. maddesinin 4. fıkrasına göre etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde "ceza verilmesine yer olmadığı kararı" verilir. Bu hükümden hareketle, takdir yetkisinin "ceza verilmesine yer olmadığı kararı" verilmesini gerektiren diğer halleri (m. 223/3 ve 223/4- c ve d) de kapsadığı sonucuna varılmamalıdır.

Bu husus dikkate alındığında, C. Savcısı'nın 171. maddede belirtilen takdir yetkisinin;

1) Cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren etkin pişmanlık hükümleri,

2) Şahsi cezasızlık sebepleri ile

Sınırlı olduğunu kabul etmenin daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Bununla beraber TCK'nın genel hükümleri arasında yer alan ve bilinçli taksir dışında kalan taksirli suçlar açısından cezasızlık sebebi olarak düzenlenen 22/6. maddesinin de C. Savcısı'nın takdir hakkına girdiği kabul edilebilir mi? Bu madde hükmü, "Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, "münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez..." şeklindedir. Mağduriyet, yargılama makamı dışında rapor veya benzeri belgelerle ortaya konulacağına göre, sanığın mağduriyeti, tartışılmayacak kadar açık ve kesin olarak ortaya konulabilmiş ise, savcıya takdir hakkının tanınmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz. Ancak mevcut düzenlemenin buna imkân verdiğini söylemek oldukça zordur.

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

Aksi halde, suçun manevi unsurunun değerlendirmesini de C. Savcısı'na bırakmış oluruz ki kanunun amacı bu değildir.

Kamu davası açmak mecburiyetinin bir istisnasını da Çocuk Koruma Kanununun 19. maddesinde görmekteyiz. Bu hükme göre, çocuğa yüklenen suçtan dolayı bu maddedeki koşulların varlığı halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir.

Diğer taraftan 3167 sayılı kanunun Ek 16 c maddesinin 1. fıkrasında belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde de ceza davası açılmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar, İtiraz ve İddianamenin İadesi

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar

MADDE 172 - (1) Cumhuriyet Savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir.

(2) Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra yeni delil meydana çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası açılmaz.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 164. maddesinin günümüz Türkçesine uyarlanmak suretiyle yeniden düzen-

lenmesinden ibarettir. Maddede "Takipsizlik kararı" yerine "kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" terimi kullanılmış ve bu kararın, kamu davası açılmasının ölçütü olan "yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi" veya "kovuşturma olanağının bulunmaması" hâllerinde verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Maddenin 2. fıkrası hükmü, CMUK'un 164. maddesinde yer almamıştı. Bu düzenlemeyle, kovuşturmaya yer olmadığı kararının "zamanaşımı süresince şüphelinin başında, tabir yerinde ise Demoklesin kılıcı gibi durmasını ve onun özgürlükler bakımından bir tehdit oluşturmasını önlenmek" amacı güdülmüştür. (Madde gerekçesine bakınız)

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 162. maddesine göre başlatılan soruşturma sonunda verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığı kararı, BDKK ya, Fon'a ve ilgili bankaya tebliğ edilir. Bunlar, söz konusu karara karşı itiraz hakkına sahiptirler (m. 163).

CMK m. 141/2 ve 173'e bakınız.

Cumhuriyet Savcısı'nın kararına itiraz

MADDE 173 - (1) Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet Savcısı'nın yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi başkanına itiraz edebilir.

(2) İtiraz dilekçesinde, kamu davasının açılmasını gerektirebilecek olaylar ve deliller belirtilir.

(3) (Değişik fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 26 ile) Başkan, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görür ise bu hususu açıkça belirtmek suretiyle, o yer sulh ceza hâkimini görevlendirebilir; kamu davasının açılması için ye-

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

terli nedenler bulunmazsa, istemi gerekçeli olarak reddeder; itiraz edeni giderlere mahkûm eder ve dosyayı Cumhuriyet Savcısına gönderir. Cumhuriyet Savcısı, kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir.

(4) (Değişik fıkra: 25.5.2005 – 5353/m. 26 ile)¹⁶² Başkan istemi yerinde bulursa, Cumhuriyet Savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye verir.

(5) Cumhuriyet Savcısı'nın kamu davasının açılmaması hususunda takdir yetkisini kullandığı hâllerde bu madde hükmü uygulanmaz.

(6) İtirazın reddedilmesi halinde; Cumhuriyet Savcısı'nın, yeni delil varlığı nedeniyle kamu davasını açabilmesi, önceden verilen dilekçe hakkında karar vermiş olan ağır ceza mahkemesi başkanının bu hususta karar vermesine bağlıdır.

AÇIKLAMA: Bu madde, takibata yer olmadığı kararına itirazı düzenleyen CMUK'un 165. maddesi ile itirazın reddi halinde yapılacak işlemleri ve itirazın sonucunu düzenleyen 167. maddenin bir arada ve CMK'nın sistematığına uygun olarak yeniden düzenlenmesinden ibarettir. Maddenin beşinci ve altıncı fıkraları yeni düzenlemedir.

Maslahata uygunluk sistemini kabul eden ülkelerde de Cumhuriyet Savcısı'nın vereceği takipsizlik kararlarına karşı kanun yoluna başvurulabilmesi kabul edilmektedir. Madde itiraz hakkını suçtan zarar görene vermiştir. İtiraz dilekçe-

¹⁶² 5353 sayılı kanunla değiştirilen üçüncü ve dördüncü fıkralar şöyle idi: "(3) Başkan, kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa, istemi gerekçeli olarak reddeder; istemde bulunan suçtan zarar göreni giderlere mahkûm eder ve dosyayı Cumhuriyet Savcısına gönderir. Cumhuriyet Savcısı, kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir."

"(4) Başkanın, kamu davasının açılmasına karar vermesi halinde; Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açar."

sinde kamu davasının açılmasını haklı gösterebilecek olaylar ve delillerin açıklanması gerekir. Bunların mutlaka dosyada olması şart değildir; araştırılması halinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe sebebi oluşturacak olaylar da bu kapsama girer.

Maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları, "Kanunun kamu davasının açılmasına ilişkin olarak benimsediği sistemi ile uyum sağlanması" amacıyla 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir

CMK m. 171 ve 330'a bakınız.

İddianamenin iadesi

(Değişik: 25.5.2005 - 5353/m. 27 ile)¹⁶³

MADDE 174 - (1) Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtmek suretiyle;

a) 170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen,

¹⁶³ 5353 sayılı kanunla değiştirilen 174. madde şöyle idi: "(1) Mahkeme, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren yedi gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra; iddianamenin 170. maddedeki unsurları içermediğini tespit ettiğinde, eksik ve hatalı noktaları belirterek iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine karar verir.

(2) Önödeme tâbi işlerde, ön ödeme usulü uygulanmaksızın kamu davası açılmaz. Aksi takdirde iddianame iade edilir.

(3) Cumhuriyet Savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir.

(4) İade kararına karşı Cumhuriyet Savcısı itiraz edebilir."

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

b) Suçun sübütuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen,

c) Önödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen,

İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.

(2) Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez.

(3) En geç birinci fıkrada belirtilen süre sonunda iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır.

(4) Cumhuriyet Savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez.

(5) İade kararına karşı Cumhuriyet Savcısı itiraz edebilir.

AÇIKLAMA: Madde; iddianamenin iadesi sebepleri konusunda ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermek, detaylı bir incelemeyle tüm iade sebeplerinin belirtilmesi suretiyle yeniden iadeyi önlemek ve mümkün ise muhakemenin bir günde veya en kısa sürede bitirilmesini sağlamak amacıyla 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunla değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Birinci fıkranın (b) bendi değişiklik teklifinde yer almıyordu. Bu bent, teklife, "ispat bakımından önemli fakat toplanmamış bir delil tespit edilmesi halinde de iddianamenin iadesi sağlanmak suretiyle, davaların kısa sürede sonuçlandırılması"

amacıyla Adalet Komisyonu tarafından eklenmiştir. Ayrıca, Komisyon tarafından, dördüncü fıkranın daha anlaşılır hale getirilmesi amacıyla bazı sözcüklerin yeri değiştirilmiştir.

Değişiklik Teklifi madde gerekçesine göre, bu düzenlemeden güdülen amaç şu şekilde özetlenebilir:

Amaç, kamu davasının tek veya zorunlu olduğunda birbirini izleyen oturumlarda ve mümkünse bir günde sonuçlandırılmasını gerçekleştirebilmektir. Dolayısıyla iddianame, hukuken geçerli ve yeterli delillerin toplanmasından ve dava açma koşullarının gerçekleşmesinden sonra, tüm yönleriyle doğru ve eksiksiz olarak düzenlenerek mahkemeye verilmelidir.

Bu nedenle yeterli delil bulunmadan veya toplanmadan dava açılmış olması iddianamenin iadesi sebeplerinden biri sayılmıştır. Böylece soruşturmanın gereği gibi tamamlanmadan dava açılmasının sakıncaları, duruşmaların uzaması ve ertelenmesi önlenmek istenmiştir.

Deliller kamu davası açmak için yeterli olsa bile, iddianamede bulunması gerekli diğer ve bir bakıma şekli sayılabilecek hususların yer almaması halinde de iade mümkündür.

Önödeme veya uzlaşmaya tabi bir suç hakkında yanlışlıkla iddianame düzenlenmişse, bu da iddianamenin iadesi nedeni sayılmıştır. Bu durumda Cumhuriyet Savcısı, iade kararına itiraz etmeyecekse, önödeme veya uzlaşma yoluyla soruşturmayı sona erdirmeyi deneyecektir.

Diğer taraftan savcının değerlendirmesine tabi hususlar iade gerekçesi olamaz. Bu nedenle mahkeme, savcının nitelendirmesine katılmadığını belirterek bir hususu iade konusu yapamaz. Ancak iddianamede bulunması gereken hususlarda bir eksiklik veya yanlışlığa dayanarak iade yoluna gidilebilir. Örneğin soruşturulan fiilin önödemelik olup olmadığının

KAMU
DAVASININ
AÇILMASI

takdiri Cumhuriyet Savcısı'na aittir. Bu nedenle Cumhuriyet Savcısı, fiilin önödeme kapsamında olmadığı görüşünde ise, mahkeme bu durumda iddianameyi iade edemez. Ancak bunun için savcının nitelendirme ve uygulanmasını istediği yasa maddesinin önödeme kapsamı dışında kalması gerekmektedir.

Keza, görev veya yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki varsa iade mümkündür. Örneğin iddianame asliye ceza mahkemesine verildiği halde, ağır ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine girecek ağırlıkta bir ceza miktarı talep edilmesi; iddianamede gösterilen mahkemenin yargı çevresi dışında suçun işlendiğinin iddianameden anlaşılması gibi. Nitekim 170. maddenin üçüncü fıkrası, iddianamenin "görevli ve yetkili" mahkemeye hitaben düzenlenmesini öngörmektedir. Şayet iddianamenin görevli veya yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmediği iddianameden kolayca anlaşılabilirse, iddianamenin 170. maddeye aykırı düzenlendiğinden bahisle mahkeme iadeye karar verebilecektir.

Buna karşılık, Cumhuriyet Savcısı'nın değerlendirmesinde bir çelişki olmadığı sürece, örneğin mahkeme görev veya yetki konusunda Cumhuriyet Savcısı ile aynı kanaatte olmasa bile, bu sebeple iddianameyi iade edemez. Bu takdirde mahkemece görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilebilir. Oysa mahkemenin nitelendirmesi sonucu ortaya çıkabilecek olan görevsizlik kararı, ancak kovuşturma evresinde, iddianamenin kabulünden sonra verilebilmektedir. Aynı durum, yer yönünden yetki bakımından da geçerlidir.

Bu nedenle mahkeme, iddianame kendisine verildiği zaman, görev yönünden herhangi bir değerlendirme yapmaksızın, kabul edilebilir bir iddianamenin bulunup bulunmadığına karar vermek zorundadır. İadesi gereken bir iddianame söz konusu ise öncelikle bu yola başvurulacak, iddianamedeki eksiklikler tamamlandıktan veya itiraz üzerine bu konuda bir

karar verildikten sonra, artık ortada, iade yönünden değerlendirmeye tabi kılınmış bir iddianame var demektir. Bunun üzerine iddianame kabul edilecek ve gerekli görülüyorsa, yani Cumhuriyet Savcısı'nın görev veya yetki konusundaki hukuki nitelendirmesi kabul edilmiyorsa, görevsizlik kararı verilecektir. Görev sorunu çözüldükten sonra ise artık yeniden iddianamenin iadesine gerek ve hatta imkân bulunmamaktadır.

Bir başka iade sebebi, olaylar ile deliller arasında ilişki kurulmaksızın, sadece olaylara ve sadece delillere ard arda yer verilmesi ve takdirin mahkemeye bırakılmış olmasıdır. Bu halde de iade mümkündür.

İddianamenin iadesi üzerine Cumhuriyet Savcısı'nın izleyebileceği iki yol bulunmaktadır. Bunlardan ilki, iade kararı doğrultusunda hareket etmek; iade kararında belirtilen eksiklikleri giderdikten, hatalı noktaları düzelttikten sonra yeniden iddianame düzenlemektir. Eksiklik ve yanlışlıklar giderildikten sonra, artık mahkeme yeni ve başka sebeplere dayanarak yeniden iade edemez. İkinci yol ise iade kararına karşı itiraz kanun yoludur. İtiraz mercüinin kararı kesin olduğundan, Cumhuriyet Savcısı'nı da mahkemeyi de bağlayacaktır.

İddianameyi iade için öngörülen süre, kesin bir süredir. Bu süre içinde iade edilmeyen iddianame artık kabul edilmiş sayılır.

İlk iade kararında belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez. Bu nedenle, mahkeme, olabildiğince titiz bir inceleme ile, iadeye konu olabilecek bütün hususları belirlemelidir. İade süresinin onbeş gün olması bu tür bir incelemeyi mümkün kılacaktır.

İade sebebi olarak gösterilen eksiklikler tamamlanmadan ve hatalı noktalar düzeltilmeden, adeta aynı iddianamenin yeniden mahkemeye verilmesi halinde, mahkeme bu iddianameyi de iade edebilecektir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, uzlaşma teklifinin 253. maddesinde açıklanan usule göre yapılması gerekirken, Cumhuriyet Savcısı'nın sadece mağdura uzlaşma isteyip istemediğini sorması ve mağdur "*uzlaşmayı kabul etmiyorum*" şeklinde beyanda bulunması üzerine iddianame düzenlemesi 253. maddede açıklanan düzenlemeye aykırıdır. Cumhuriyet Savcısı tarafından uzlaştırma işleminin usulüne (CMK 253) uygun olarak yapılmaması iddianamenin iadesini gerektirir.¹⁶⁴

Buna karşılık, şüphelinin C. Savcısı'na verdiği ifadesinde "*suçu kabul etmiyorum, fılden doğmuş olan maddi ve manevi zarar olmadığı için maddi ve manevi zararını ödemeyi kabul etmiyorum*" şeklinde beyanda bulunmak suretiyle uzlaşmayı kabul etmediği ve böylece uzlaşma olanağının bulunmadığı anlaşıldığından, iddianame ile kamu davası açılmasında bir isabetsizlik yoktur. Dolayısıyla uzlaşma hükümlerinin usulüne uygun olarak uygulanmadığından bahisle iddianamenin iadesine karar verilemez.¹⁶⁵

Diğer taraftan iddianamede deliller gösterildiği halde, yanlış nitelendirme nedeniyle mevcut delillerin nitelendirmeyi karşılamaması, delillerin gösterilmemiş olması anlamına gelmez; dolayısıyla iddianamenin iadesi sebebi sayılmaz.¹⁶⁶

İddianamenin unsurları konusunda CMK Madde 170'e; Uzlaşmaya tabi suçlar için TCK m. 73'e ve ön ödeme tabi suçlar için TCK m. 75'e bakınız.

¹⁶⁴ 2. CD. 29.09.2005 - E. 2005/8283, K. 2005/19965.

¹⁶⁵ 2. CD. 12.04.2006 - E. 2006/2803, K. 2006/7465

¹⁶⁶ 9. CD. 26.12.2005 - E. 2005/7863, K. 2005/9798

ÜÇÜNCÜ KİTAP
Kovuşturma Evresi

BİRİNCİ KISIM

KAMU DAVASININ YÜRÜTÜLMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Duruşma Hazırlığı

İddianamenin kabulü ve duruşma hazırlığı

MADDE 175 - (1) İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar.

(2) Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır.

AÇIKLAMA: CMUK, Duruşma gününün belirlenmesi görev ve yetkisini mahkeme başkanına vermişti. Celpname-leri yazmak ve tebligata çıkarmak ise Cumhuriyet Savcısı'nın görevi idi (m. 206/1, 207).

İddianamenin kabulü, bu Kanun ile getirilen yeni bir kurumdur. İddianamenin iadesi sebepleri yoksa veya iddianame 174. maddede belirtilen süre içinde iade edilmemiş ise mahkemece iddianamenin kabulüne karar verilir. Bu kararlar

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

başlayan kovuşturma evresi, hükmün kesinleşmesine kadar olan süreci kapsar (m. 2/1-f). Kovuşturma evresinin iddianamenin kabulü ile başlamasına karşılık, soruşturma evresi, iddianamenin düzenlenmesi veya kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sona ermektedir (m. 170/2 ve 172/1).

İddianamenin kabulü ile duruşma günü arasındaki süreç duruşma hazırlığı aşamasıdır. Bu arada duruşma günü belirlenecek ve duruşmada bulunması gereken kişiler duruşmaya çağrılacaktır. Duruşma hazırlığında yapılacak işlemler; 176, 177/2,3, 180 ve 181. maddelerde düzenlenmiştir.

İddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağırılması

MADDE 176 - (1) İddianame, çağrı kâğıdı ile birlikte sanığa tebliğ olunur.

(2) Tutuklu olmayan sanığa tebliğ olunacak çağrı kâğıdına mazereti olmaksızın gelmediğinde zorla getirileceği yazılır.

(3) Tutuklu sanığın çağırılması duruşma gününün tebliği suretiyle yapılır. Sanıktan duruşmada kendisini savunmak için bir istemde bulunup bulunmayacağı ve bulunacaksa neden ibaret olduğunu bildirmesi istenir; müdafii de sanıkla birlikte davet olunur. Bu işlem, tutuklunun bulunduğu ceza infaz kurumunda cezaevi kâtabi veya bu işle görevlendirilen personel yanına getirilerek tutanak tutulmak suretiyle yapılır.

(4) Yukarıdaki fıkralar gereğince, çağrı kâğıdının tebliğiyle duruşma günü arasında en az bir hafta süre bulunması gerekir.

AÇIKLAMA: Maddenin 1. fıkrası, CMUK'un; İddianamenin sanığı tebliğini düzenleyen 208. maddesinin, 2 ve 3. fıkralar; tutuklu olan veya olmayan sanığın duruşmaya çağırılmasını düzenleyen 209/1. maddesi ile müdafinin çağırılması

düzenleyen 211. maddesinin, 4. fıkrası da 210/1. maddesinin karşılığıdır.

Sanığın ne ile suçlandığını bilmesi isnadı öğrenme hakkının gereğidir. İddianamenin sanığa tebliği ile duruşma günü arasında en az bir hafta bulunmasına ilişkin süre, savunmasını gereği gibi hazırlayabilmesi için sanığa tanınmış bir haktır. Bu süre asgari bir süredir ve İHAS m. 6/3-b ile güvence altına alınan "savunmanın hazırlanması için gerekli zamana sahip olma hakkı" ile bağlantılıdır. Savunma hakkı ise adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Dolayısıyla bu süreye uyulmamış olması halinde, duruşmaya ara verilmesini istemeye hakkı olduğu sanığa hatırlatılır (m. 190/2).

Bu nedenle, iddianamenin yada çağrı kağıdının tebliğiyle duruşma günü arasında bulunması gereken süreye uyulmadan duruşmaya başlanıp sanığın sorgu ve savunması tespit edilerek hüküm verilmesi halinde, savunma hakkı kısıtlanmış olur ve hukuka kesin aykırılık oluşturur (m. 289/1-h). Ancak duruşma tek oturumda bitmemiş ve sanığa savunmasını yapması için zaman ve imkan tanınmışsa, bu takdirde söz konusu hukuka aykırılık giderilmiş olur.

Bu süreden vazgeçme mümkündür; yeter ki sanığa hakları bildirilmiş olsun.¹⁶⁷ İddianamenin tebliği ile duruşma günü

¹⁶⁷ Askeri savcılık tarafından düzenlenen iddianame, sanığa sorgu için huzura alındığında tebliğ edilmiş ve sanık suçlamadan ilk kez sorgusu sırasında haberi olmuştur. İddianame okunduktan sonra, savunmasını hazırlayabilmesi için duruşmanın bir başka güne bırakılmasını istemek hakkı bulunduğu hatırlatılmadan sorgu ve savunması tespit edilmiştir. Askeri mahkemece verilen mahkumiyet hükmünün sanık tarafından, savunma imkanı verilmediği ileri sürülerek temyiz edilmesi üzerine, Askeri Yargıtay, savunmasını hazırlayabilmesi için sanığa gerekli ve yeterli zaman tanınmadığını, böylece 353 sayılı kanununun 130. maddesi ile İHAS m. 6/3'ün ihlal edildiği sonucuna varmış ve ayrıca bilmediği bir haktan vazgeçme söz konusu olamayacağından, aynı oturum-

arasında bulunması gereken süreye uyulmamış olmasına rağmen, hakları hatırlatılmaksızın sanığın sorgusu yapılmış ve sanık buna itiraz etmemiş ise, bu durum, süreden vazgeçme olarak yorumlanamaz. Buna karşılık hakları bildirilmesine rağmen sorgusunun yapılmasına karşı çıkmayan sanığın süreden vazgeçtiğini kabul etmek gerekir.

Savunmasını hazırlaması için gerekli zamana malik olma hakkı, sadece iddianamenin tebliği ile duruşma günü arasında belirli bir sürenin bulunması ile sınırlı değildir. Suç niteliğinin değişmesi, cezanın artırılmasını gerektiren sebeplerin veya cezaya ek olarak güvenlik tedbiri uygulamasını gerektirecek hallerin ilk defa duruşmada ortaya çıkması hallerinde de, sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilmesi zorunludur (m. 226/3).

5411 sayılı kanununun 162. maddesi uyarınca başlatılan soruşturma sonucunda kamu davası açılması halinde, düzenlenen iddianamenin bir örneği ilgisine göre BDDK'ya veya Fon'a tebliğ edilir.

İHAS m. 6/3-b' ye; CMK m. 35/3, 36/1, 37/1, 190/2, 193/1, 226/3, 289/1-h'ye ve bu maddelerin açıklamalarına; Teb K m. 9, 10/1'e ve Teb. Tüz 12'ye bakınız.

Sanığın savunma delillerinin toplanması istemi

MADDE 177 - (1) Sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstermek suretiyle bu husustaki dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına veya hâkime verir.

da sorgu ve savunmasının tespit edilmiş olmasının da, 353/m. 130/3'de belirtilen süreden vazgeçme olarak yorumlanamayacağı gerekçesiyle hükmü bozmuştur (Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 22.11.2001- E. 2001/104, K. 2001/107).

(2) Bu dilekçe üzerine verilecek karar, kendisine derhâl bildirilir.

(3) Sanığın kabul edilen istemleri, Cumhuriyet Savcısına da bildirilir.

CMUK. Madde 212

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 212. maddesinin günümüz Türkçesine uyarlanmak suretiyle yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

Sanığın savunma delillerinin toplanmasını isteme hakkı, İHAS m. 6/3- d'de güvence altına alınan "*tanıkların dinlenmesinde eşitlik*" ilkesinin gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. fıkrasının (d) bendi, sanık haklarından tanıklarla ilgili genel ilkeyi ortaya koymaktadır. Bu maddede "*iddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarını da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının veya dinlenmesinin sağlanmasını istemek*" sanık haklarından biri olarak yer almaktadır. Bu ilke "*tanıkların dinlenmesinde hak eşitliği*" olarak ifade edilmektedir. İlkenin, bilirkişilerin dinlenilmesini de kapsadığı kabul edilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, sanığa tanınan bu hak, "*silahların eşitliği*" ilkesinin bir uzantısıdır, fakat mutlak değildir. Toplanan delillerin ispat gücünü takdir yetkisi ulusal mahkemelere ait olduğundan, sanığın toplanmasını istediği delillerden bir kısmının mahkemece kabul edilmemesi halinde Sözleşmeye aykırılıktan bahsedilemez. Örneğin, mahkeme, toplanması istenen delilin, hüküm açısından önemsiz olduğu kanısında ise, bu talebi reddedebilir.¹⁶⁸ Bu nederle sanık toplanmasını istediği delilin ispat açısından gerekliliğini de talebinde açıklamalıdır. Bu bağlamda savunma tanığının dinlenmesi talebini reddeden mahkeme de, bunun gerekçesini kararında

¹⁶⁸ Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 364

göstermek zorundadır. Bu zorunluluk, hem Sözleşmenin 6/3-d maddesindeki ilkenin hem de Anayasanın 141/3. maddesi ile CMK'un 34, 230 ve 232. maddeleri hükümleri gereğidir.

Diğer taraftan tanıkların dinlenilmesindeki eşitlik, sayısal bakımdan değil, nitelik bakımındandır. Önemli olan iddia ve savunma dengesinin korunması ve yargılamanın bir bütün olarak adil olmasıdır.¹⁶⁹ Bu nedenle delil ikamesi talebinin reddedilmesi, örneğin, daha önce dinlenmemiş bir tanığın, ne şekilde beyanda bulunacağı bilinmediği halde, dinlenilmesi talebinin reddedilmesi, "Fair Trial" ilkesinin ihlâline yol açabilir¹⁷⁰. Çünkü delilin ikamesi isteminin kabul edilmesi başka, duruşmada tartışılan bir delilin değerlendirilmesi, ona itibar edilip edilmemesi başka bir şeydir.

Madde, İHAS m 6/3-d'de ifade edilen ilkeye uygun olarak düzenlenmiştir.

Çağırılması reddedilen tanığın ve uzman kişinin doğrudan mahkemeye getirilmesi

MADDE 178 - (1) Mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağırılması hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde, sanık veya katılan o kişileri mahkemeye getirebilir. Bu kişiler duruşmada dinlenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 213. maddesinin günümüz Türkçesine uyarlanmasıyla ibaret olmakla beraber, Tasarıdaki "Daveti reddedilen kimsenin sanık tarafından doğrudan çağırılması" şeklindeki madde başlığı Adalet Komisyonu tarafından değiştirilmiş, birinci fıkraya yeniden düzenlenmiştir. Maddeye, getirilen kişilerin dinleneceği, ayrı bir fıkrâ olarak eklenmiş, 213. maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları gereksiz görülerek metne alınmamıştır.

¹⁶⁹ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 307 (547).

¹⁷⁰ Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 114 (No. 136).

Sanığa tanınan bu hak da kaynağını İHAS m. 6/3-d'den almaktadır ve silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Madde, Sözleşmeyle tanınan ilkeye uygun olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla, talebi reddedilen tarafın dinlenmesini istedikleri kişileri mahkemeye getirdiklerinde, bu kişilerin duruşmada dinlenmemeleri temyiz ve bozma sebebi teşkil ettiği gibi, Sözleşmeyi de ihlal eder. Bu konuda 177. madde açıklamasına ve 179. maddeye bakınız.

Çağrılan tanıkların ad ve adreslerinin sanığa ve Cumhuriyet Savcısına bildirilmesi

MADDE 179 - (1) Sanık, doğrudan doğruya davet ettireceği veya duruşma sırasında getireceği bilirkişi ve tanıkların ad ve adreslerini Cumhuriyet Savcısına makul süre içinde bildirir.

(2) Cumhuriyet Savcısı da, iddianamede gösterilen veya sanığın istemi üzerine davet edilen tanık ve bilirkişiler dışında gerek mahkeme başkanı veya hâkim kararıyla, gerek kendiliğinden başka kimseleri davet ettirecek ise bunların ad ve adreslerini sanığa yine makul süre içinde bildirir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 215. maddesinin karşılığı olup bu madde hükmünün, kanunun sistematığına uygun olarak ve günümüz Türkçesiyle ifade edilmesinden ibarettir.

Bu hüküm, silahların eşitliği ilkesi göz önünde bulundurulmak suretiyle düzenlenmiştir; buna göre hem sanık hem C. Savcısı, davet ettirecekleri veya duruşmaya getireceği tanık veya bilirkişilerin ad ve adreslerini karşı tarafa bildirmekle yükümlüdürler.

Madde başlığında yer alan "Çağrılan" ibaresi, Tasarıda "Davet edilen" olarak yer alıyordu. Bu değişiklik Adalet Ko-

misyonu tarafından yapılmış, fakat madde metninde “*davet ettireceği*” ve “*davet edilen*” ibarelerinde değişikliğe gidilmemiştir. Bu konuda 177. madde açıklamasına ve CMK m. 178'e; 5490/48-53'e bakınız.

Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenmeleri

MADDE 180 - (1) Hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanık veya bilirkişinin uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir.

(2) Bu hüküm, konutlarının yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı getirilmesi zor olan tanık ve bilirkişinin dinlenmesinde de uygulanır.

(3) Davayı görmekte olan mahkeme, zorunluluk olmadıkça, büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan şikâyetçi, katılan, sanık, müdafî veya vekil, tanık ve bilirkişilerin istinabe yoluyla dinlenmesine karar veremez.

(4) İstinabe olunan mahkeme, büyükşehir belediye sınırları içerisinde ise, ilgililer kendi yargı çevresinde bulunmasa da büyükşehir belediye sınırları içerisinde yerine getirilmesi gereken istinabe evrakını geri çevirmeksizin gereğini yapar.

(5) Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır. Buna olanak verecek teknik donanımın kurulmasına ve kullanılmasına ilişkin esas ve usuller yönetmelikte gösterilir.¹⁷¹

¹⁷¹ Tanık ve bilirkişinin istinabe yoluyla alınacak ifadelerinin görün-

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 216. maddesinin karşılığıdır. Maddenin birinci ve ikinci fıkralarında, tanık veya bilirkişinin istinabe suretiyle dinlenmesi koşullarına yer verilmiştir.

Üçüncü fıkrada, davayı görmekte olan olay mahkemesine, *"büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan şikâyetçi, katılan, sanık, müdafî veya vekil, tanık ve bilirkişiler"* bakımından *"istinabe yoluyla dinlenmesine karar vereme yasağı"* getirilmiştir. Bunun ölçütü, *"zorunluluk olması"*dır. Örneğin, tanığın veya bilirkişinin büyükşehir belediye sınırları içindeki bir hastanede sürekli bir hastalığı nedeniyle yatıyor olması halinde, zorunluluk bulunduğu kabul edilebilir.

Dördüncü fıkrada ise, istinabe olunan mahkemeye, yer itibarıyla yargı çevresinde olmadığı halde kendisine hüküm mahkemesince yazılan talimat gereğini yerine getirme yükümlülüğü getirilmiştir. Bir başka ifadeyle burada, istinabe olunan mahkeme bakımından *"istinabe talimatını reddetme yasağı"* söz konusudur.

Beşinci fıkrada ise, istinabe suretiyle ifade alınmasında kullanılacak teknik yöntem gösterilmiştir. Bu fıkra hükmüne göre olanak varsa, tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle ifadeleri alınacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin sanığa tanıdığı *"iddia tanıklarının soruya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek hakkı"* nın sonuçlarından biri de yargılamanın yüze karşılığıdır; Bu ilke aslında adil yargılanma hakkının, duruşmanın doğrudan doğruyalığının, sözlülüğü ile

tülü ve sesli iletişim tekniği kullanılmak suretiyle tespitine ilişkin olarak çıkarılması öngörülen yönetmelik henüz yürürlüğe konulmamıştır.

silahların eşitliği ilkelerinin gereğidir. Bununla beraber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, bazı hallerde tanıkların soruşturma evresinde tespit edilen beyanları duruşmada okunabilir veya bir tanığın istinabe olunan mahkemece beyanlarının tespit edilebilir; bu durum her zaman Sözleşmeye aykırılık oluşturmaz; yeter ki sanığın savunma hakkı kısıtlanmamış, sanığa bu beyanları çürütme olanağı verilmiş olsun. Burada önemli olan husus, yargılamanın bütünü bakımından, delillerin ikamesi ve değerlendirilmesinin adil bir şekilde yapılıp yapılmadığı, sanığın savunmasız bırakılıp bırakılmadığıdır.¹⁷² İşte madde bu istisnaları düzenlemiştir.

Niyabet yoluyla veya istinabe suretiyle yapılacak yargılama işlemleri, yalnızca tanık veya bilirkişinin dinlenmesinden ibaret değildir; sanığın da bazı durumlarda istinabe suretiyle sorguya çekilmesi mümkündür (m. 196/2,6). Aynı koşullarda, sorgunun naip hakim tarafından da yapılabileceğini kabul etmek gerekir. CMK madde 83'de keşfin de naip hakim veya istinabe suretiyle yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Gaip sanık hakkında delillerin toplanması ve korunması işlemleri niyabet veya istinabe suretiyle yapılabilir (m. 244). CMK m. 250 kapsamına giren suçların soruşturma ve kovuşturulmasında da niyabet ve istinabe uygulanabilir (251). Yargılamanın yenilenmesi isteminin yerinde bulunması halinde delillerin toplanması görevi, naip hakim veya istinabe olunan mahkemeye verilebilir (m. 320).

Ayrıca CMK m. 60, 83, 196, 209, 244, 268 ve 320'ye bakınız.

¹⁷² AİHM, 19.6.2003 tarihli Hulki Güneş davasında (28490/95), başvuruda bulunanı suç faili olarak teşhis eden jandarmaların duruşmada yüzleştirilmemelerini, bu tanıkların istinabe suretiyle dinlenilmeleriyle yetinilmesini, silahların eşitliği ilkesine aykırı bulmuş ve sanığın tanıklara soru sorma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Bu karar için bakınız, Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 368.

Tanık ve bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesi

KAMU
DAVASI'NIN
YÜRÜTÜLMESİ

MADDE 181 - (1) Tanık veya bilirkişilerin dinlenmesi için belirlenen gün, Cumhuriyet Savcısına, suçtan zarar görene, vekiline, sanığa ve müdafisine bildirilir. Düzenlenen tutanağın örneği hazır bulunan Cumhuriyet Savcısına ve müdafie verilir.

(2) Yeniden keşif ve muayeneye ihtiyaç duyulursa, yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

(3) Tutuklu olan sanık, ancak tutuklu bulunduğu yer mahkemesinde yapılacak bu tür işlerde hazır bulundurulmasını isteyebilir. Ancak, hâkim veya mahkeme tarafından zorunlu sayılan hâllerde tutuklu bulunan şüpheli veya sanığın da bu tür işlerde hazır bulunmasına karar verilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, tanık ve bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesini düzenleyen CMUK'un 217. maddesi ile duruşma hazırlığında keşif muayeneye ihtiyaç duyulmasını düzenleyen 218. maddelerin, silahların eşitliği ilkesi göz önünde bulundurularak yeniden birlikte düzenlenmesinden ibarettir. 217. maddede, tanık veya bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesi "*işin gecikmesine sebebiyet vermeme*" koşuluna bağlanmıştı. Yeni düzenlemeye göre, her durumda bildirim zorunludur. Bildirimde bulunmayı düzenleyen birinci fıkraya "*suçtan zarar gören ve vekili*" ibaresi Adalet komisyonu tarafından eklenmiştir.

Tanık ve bilirkişilerin dinleneceği günün taraflara bildirilmesi, yargılamanın yüze karşılığı ilkesinin gereğidir. Bu ilke, karşı tarafın bilgisine sunulmayan bir delilin, ispat vasıtası olarak kullanılmasına engeldir. Bu amaçla düzenlenen madde, ayrıca sanığın, iddia tanıklarına soru sormak hakkını kullanmasına da olanak sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Duruşma

Duruşmanın açıklığı

MADDE 182 - (1) Duruşma herkese açıktır.

(2) Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

(3) Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 373. maddesinin karşılığı olup, buna benzer şekilde düzenlenmiştir. CMUK'un 373. maddesinde duruşmanın "gizli" yapılmasından söz ediliyordu; ikinci fıkrada ise "açıklık" yerine "aleniyet" sözcüğüne yer verilmişti. Burada, "duruşmanın açıklığı" ve bunun karşıtı olan "kapalı yapılması" ibaresinin kullanılması yerinde olmuştur.

Duruşmanın açıklığı ilkesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrası ile güvence altına alınmıştır. Yargılamanın açık olarak yapılması, keyfiliğin önlenmesi suretiyle yargıya olan güvenin korunmasını sağlar.

"Açıklık duruşmanın herkese açık olması demektir; tabii olarak maddî olanakların zorunlu kıldığı hâller saklıdır. Başka bir deyişle açıklık, mahkeme salonuna alabildiği kadar kişinin, kabul koşullarına tâbi tutulmaksızın girebilmesi demektir. H herkese açık olmak, bir kayda tâbi tutulmadan, mahkeme salonuna kişinin girebilmesi anlamını taşır..." (Madde gerekçesi). Burada amaç, keyfiliği önlemek ve hakkaniyete uygun bir yargılama yapılmasını sağlamaktır.

İkinci fıkra, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılabileceği halleri göstermektedir. Bu haller; genel ahlak ve kamu güvenliğidir. Kamu güvenliği nedeniyle kapalılık kararı verilebilmesi için, kapalılık kararı verilmediği takdirde kamu güvenliğinin kesin olarak tehlikeye düşmesi söz konusu olmalıdır. Bu durumlarda duruşmanın açık veya kapalı yapılması mahkemenin takdirine bırakılmıştır. Buna karşılık sanık onsekiz yaşından küçük ise, duruşmanın kapalı yapılması zorunlu olduğu gibi, hüküm de kapalı duruşmada açıklanır (m. 185). İHAS m. 6/1, kapalılık sebeplerini daha geniş tutmuştur. Sözleşmeye göre, bu madde ile 185. maddede belirtilen nedenlerin dışında, "kamu düzeni", "davanın taraflarının özel hayatlarının gizliliği gerektirmesi" ve "adaletin selâmeti düşüncesi" nedenlerinden bir veya birkaçına bağlı olarak duruşmanın kapalı yapılmasına karar verilebilir. Bu nedenler CMK' da yayım yasağı olarak düzenlenmiştir (m. 187/3).

Açık duruşmadan vazgeçmek mümkündür, fakat bu durum, duruşmanın kapalı yapılmasını gerektirmez. Duruşmanın kapalı yapılmasına, mahkeme karar verir. Bu nedenle açık duruşmadan vazgeçmek, duruşmanın kapalı yapılmasını istemek şeklinde değil, duruşmadan vazgeçmek olarak anlaşılmalıdır.¹⁷³

Kapalı duruşmanın içeriği açıklanamaz ve hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz (m. 187/2). Bu hükme aykırılık maddesi ceza hukuku bakımından yaptırma bağlanmıştır. Eylem, kamu görevlileri bakımından TCK nun 258. maddesinde yazılı "göreve ilişkin sırrın açıklanması" suçunu, diğer kişiler açısından da TCK nun 285. maddesinde yazılı "gizliliğin ihlali" suçunu oluşturabilecektir.

Buna karşılık, kanunda belirtilen kapalılık sebepleri dışında duruşmanın kapalı yapılarak açıklık ilkesine aykırı

¹⁷³ Hakansson ve Stuesson/İsveç, A 171-a, § r. 21 (Bu karar için bkz., Gözübüyük/Gölcüklü, s. 289)

davranılması, Sözleşmenin 6/1. maddesinin ihlali sonucunu doğuracağı gibi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da kanuna mutlak aykırılık kabul edilerek, mutlak bozma sebepleri arasında sayılmıştır (m. 289/1-f).

İHAS m. 6/1; AY m. 141'e; CMK m. 185, 187, 289/1-f; ÇKK m. 22 ve 42'ye; 2949/ m. 35'e bakınız.

Ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılması yasağı

MADDE 183 - (1) 180 inci maddenin beşinci fıkrası ile 196 ncı maddenin dördüncü fıkrası hükmü saklı kalmak üzere, adliye binası içerisinde ve duruşma başladıktan sonra duruşma salonunda her türlü sesli veya görüntülü kayıt veya nakil olanağı sağlayan aletler kullanılamaz. Bu hüküm, adliye binası içerisinde ve dışındaki diğer adli işlemlerin icrasında da uygulanır.

AÇIKLAMA: Maddede, 180. maddenin son fıkrası ile 196. maddenin 4. fıkrası hariç olmak üzere duruşma salonunda ve adliye binasının içerisinde ses veya görüntü kaydedici aletlerin kullanılması yasaklanmaktadır.

Duruşmanın açıklığı demek, duruşmanın dışarıyla naklen yayın yapılması olarak anlaşılmalıdır. Bir başka ifadeyle, duruşmanın açıklığı ilkesi, duruşmanın naklen yayınlanmasını gerektirmez. Çoğu kez, tür yayınlar suçsuzluk karinesinin ihlali niteliğinde görülmüştür. Yasak, adliye binası dışındaki diğer adli işlemlerin gerçekleştirilmesi sırasında da uygulanacaktır. Diğer bir ifadeyle madde, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan keşif veya polis tarafından istisnai hâllerde yapılabilen yer gösterme işlemlerinde de ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılmasını yasaklamaktadır. Tutanak düzenlenmesi amacıyla yapılan ve yasanın izin verdiği ses ve görüntü

kayıtları, bu yasak kapsamına girmez. Buna karşılık fotoğraf çekilmesine engel yoktur. Ancak mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın amacını ihlâl edecek surette abartılı biçimde fotoğraf cihazlarının kullanılmasını yargılamanın düzenini sağlamak hususundaki yetkisine dayanarak yasaklayabilir.

Bu madde hükmüne aykırı olarak görüntüleri kayda almak veya nakletmek TCK'nın 286. maddesi ile suç sayılarak cezalandırılmıştır.

Duruşmanın açıklığı kavramıyla ilgili olarak 182. madde açıklamasına, tanık ve bilirkişilerin istinabe suretiyle ifadele-
rinin sesli ve görüntülü iletişim tekniği kullanılmak suretiyle tespiti konusunda m. 180/5'e, sanığın istinabe sorgusunun da aynı teknikle yapılabileceği hususunda m. 196/4'e bakınız.

Açıklığın kaldırılması hakkında karar

MADDE 184. (1) 182 nci maddede gösterilen hâllerde, açıklığın kaldırılması istemine ilişkin olarak yapılacak duruş-
ma, istem üzerine veya mahkemece uygun görülürse kapalı yapılır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 374. maddesinin günümüz Türkçesine uyarlanmak suretiyle yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

Açıklığın kaldırılması istemi üzerine yapılacak duruşma kural olarak açıktır. Ancak talep üzerine veya re'sen kapalı yapılması da mümkündür.

CMK m. 182'ye ve bu maddenin açıklamasına bakınız.

Zorunlu kapalılık

MADDE 185 - (1) Sanık, onsekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır.

CMUK. Madde 375

AÇIKLAMA: CMUK m. 375, onbeş yaşını bitirmeyen sanıklar hakkındaki duruşmanın kapalı yapılmasını zorunlu kılmıştı. Yapılan değişiklikle duruşmanın kapalı yapılması bakımından "çocuk" sanıklar arasında eşitlik sağlanmıştır.

İHAS m. 6/1; AY m. 141/2; CMK m. 187; TCK m. 6/b ve ÇKK. 3/a' ve 22'ye bakınız.

Kapalılık kararının ve nedenlerinin yazılması

MADDE 186 - (1) Açıklığın kaldırılması kararı, nedenleriyle birlikte tutanağa geçirilir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 376. maddesinin Günümüz Türkçesine uyarlanması ibarettir. Açıklık, adil yargılama yönünden duruşmanın temel karakterini oluşturduğundan ve açıklığın kaldırılması ancak zorunlu ve kanunun belirlediği hâllerde söz konusu olabileceğinden, açıklığı kaldırma kararının bütün nedenleriyle birlikte tutanağa geçirilmesi zorunlu görülmüştür. Aslında bu zorunluluk, mahkemelerin her türlü kararların gerekçeli olmasını emreden Anayasa'nın 141/3. maddesi ile, CMK'un 34. maddesi hükümlerinin de gereğidir.

AY.141/3; CMK 34,182/2,184

Kapalı duruşmada bulunabilme

MADDE 187 - (1) Kapalı duruşmada mahkeme, bazı kişilerin hazır bulunmasına izin verebilir. Bu hâlde adı geçenler, duruşmanın kapalı olmasını gerektiren hususları açıklamamaları bakımından uyarılırlar ve bu husus tutanağa yazılır.

(2) Kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz.

(3) Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe veya genel ahlâka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kışkırtacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklar ve kararını açık duruşmada açıklar.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 377. maddesinin Günümüz Türkçesine uyarlanmak suretiyle kanunun sistematığına uygun olarak yeniden düzenlenmesinden ibarettir. Madde, kapalı duruşmalarda hazır bulunabilecek kimseleri ve yayın yasaklarını düzenlemektedir. Bu hüküm, yasağın ölçüsünü mahkemenin takdirine bırakan İHAS m. 6/1'le de uyumludur

Maddede geçen "yayımlanamaz" sözcüğü, yazılı, görsel ve işitsel nitelikteki bütün iletişim araçları ile yayımı kapsamaktadır.

Maddeye aykırılığın yaptırımı, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıdır (TCK m. 285/2). Eylemin suç oluşturması bakımından, mahkemece konulan yayım yasağına aykırı hareket etmekle kapalı yapılan duruşma içeriğinin açıklanması arasında fark yoktur.

CMK m. 182 açıklamasına ve 252/1-c' ye bakınız.

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

Çocuk sanık hakkında yapılan duruşmada hazır bulunabilecekler ve sanığın duruşmadan çıkarılması konusunda ÇKK m. 22'ye bakınız.

Duruşmada hazır bulunacaklar

MADDE 188 - (1) Duruşmada, hükme katılacak hâkimler ve Cumhuriyet Savcısı ile zabıt kâtibinin ve Kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hâllerde müdafinin hazır bulunması şarttır.

(2) Sulh ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet Savcısı bulunmaz.

(3) Bir oturumda bitmeyecek davada, herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerine geçmek ve oya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilir.

AÇIKLAMA: Maddenin birinci fıkrasında duruşmada mutlaka bulunması gereken kimseler gösterilmiştir. İkinci fıkrâ hükmü, CMUK m. 219/2'deki düzenleme ile aynıdır. Duruşmada C. Savcısı'nın bulunması asıl olup sulh ceza mahkemesinde yapılacak duruşmada savcının bulunmaması istisnadır. Aynı istisnayı Çocuk Koruma Kanunu'nda görüyoruz. Gerçekten de bu Kanunun 25. maddesi 1. fıkrasının üçüncü cümlesinde "*Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet Savcısı bulunmaz.*" hükmüne yer verilmiştir. Öğretide, bu hükümler, C. Savcısı'nın duruşmada bulunmamasının adil yargılanma ilkesine aykırı olduğu ileri sürülerek eleştirilmiş ve söz konusu hükümlerin bir an önce değiştirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir.¹⁷⁴ Maddenin 3. fıkrası CMUK'un 381/2. maddesinin günümüz Türkçesiyle ifade edilmesinden ibarettir.

Maddenin son fıkrası, hukukumuz yönünden çok önemli bir konuyu düzenlemektedir. "*Avrupa İnsan Hakları*

¹⁷⁴ Ünver/Hakeri, s. 386 (soru 96).

Mahkemesi'nin kararlarına ve adil yargılama ilkesine göre bütün kovuşturma evresinde aynı hâkimlerin görev yapmaları ve hükmü vermeleri gerekir; doğru olan da budur. Bununla birlikte, bir duruşmada bitmeyecek davada, herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerini almak ve oya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilmesi öngörülmüştür.

Yedek üyenin hazır bulunduğu tutanağa geçirilecektir. Yedek üye, duruşma sırasında herhangi bir müdahalede bulunamaz ve fakat duruşmaları dikkatle izler." (Madde gerekçesi)

Bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir. Bu kişi, Kanunun katılan veya sanığa sağladığı haklardan yararlanır (CMK m. 249).

Yüce Divanda savcılık görevini Yargıtay C. Başsavcısı veya C. Başsavcivekili yapar (2949/ m. 36).

CMK m. 147/1-c, 155,189 ve ÇKK m. 22 ve 25'e bakınız.

Birden çok Cumhuriyet Savcısı ve avukatın duruşmaya katılması

MADDE 189- (1) Birden çok Cumhuriyet Savcısı ve birden çok avukat aynı zamanda duruşmaya katılabilecekleri gibi aralarında işbölümü de yapabilirler.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 220. maddesinin günümüz Türkçesine uyarlanması ibarettir. Bu hükümle, duruşmaya katılacak Cumhuriyet Savcısı ve avukat sayısı bakımından herhangi bir kısıtlama getirilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

CMK m. 188'e; 2949/ m. 36'ya bakınız.

Ara verme

MADDE 190 - (1) Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.

(2) 176 ncı maddede belirlenen süreye uyulmamış ise duruşmaya ara verilmesini istemeye hakkı olduğu sanığa hatırlatılır.

AÇIKLAMA: Duruşmaya ara verilmesi hususu CMUK'un 221 ve 222. maddelerinde düzenlenmiştir.

Madde ilke olarak duruşmaya ara verilmeksizin devam olunmasını kurala bağlamıştır; zorunlu hallerde ara verilebilecektir. Ayrıca CMUK'un benimsediği "*talik ve tehir*" ayırımına yer verilmemiştir. Maddenin 2. fıkrası hükmü CMUK'un 221/2. maddesine paralel olup sadece, duruşmaya ara verilmesini istemeye hakkı olduğunun bildirilmesi yerine hatırlatılması ibaresi kullanılmıştır.

Bu hakkın adil yargılanma hakkı ile bağlantısı ve madde hükmüne aykırılığın usul hukuku yönünden yaptırımı konusunda CMK m. 176 açıklamasına bakınız.

Ek savunma verilmesi gereken hallerde, ek savunmasını hazırlaması için de sanığa süre verilmesi gerekmektedir. Bu haller için m. 226'ya ve madde açıklamasına bakınız.

İHAS m. 6/3-b; CMK m. 176/4,188/3, 289/1-h'ye ve bu maddelerin açıklamalarına bakınız.

Duruşmanın başlaması

MADDE 191 - (1) Sanığın ve müdafininin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedik-

leri saptanarak duruşmaya başlanır. Sanık, duruşmaya bağısız olarak alınır. Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar.

(2) Tanıklar duruşma salonundan dışarı çıkarılırlar.

(3) Duruşmada, sırasıyla;

a) Sanığın açık kimliği saptanır, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınır,

b) İddianame veya iddianame yerine geçen belge okunur,

c) Sanığa, yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu ve 147 nci maddede belirtilen diğer hakları bildirilir,

d) Sanık açıklamada bulunmaya hazır olduğunu bildirdiğinde, usulüne göre sorgusu yapılır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 236. maddesine göre bazı yenilikler getirmektedir:

CMUK m. 236, duruşmaya sadece tanıkların ve bilirkişinin yoklamasıyla başlanacağını belirttiği halde, yeni düzenlemede sanık müdafinin de hazır bulunup bulunmadığı saptanacaktır. Bu düzenlemede en önemli yenilik, iddianamenin kabulü kararı okunmak suretiyle duruşmanın başladığının açıklanmasıdır.

Sanığın kimliğinin saptanması sırasında kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınması cezanın kişiselleştirilmesinde dikkate alınabileceğinden önemlidir. Esasen hakim, kovuşturma evresinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri Şube Müdürlüğü'nden bu konuda bilgi isteyebilir. Bu takdirde şube müdürlüğü; sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu,

topluma ve suçtan zarar görene karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal inceleme raporu veya sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmakla yükümlüdür (DSKY m. 14/b).

Duruşmanın maddede belirtilen sıraya göre yapılması, iddianamenin okunmasından sonra sanığa haklarının bildirilmesi ve ancak bundan sonra sorguya geçilebilmesi, yargılamanın adil ve hakkaniyete uygun olarak yapılmasını sağlamaya yöneliktir.

Sanık hakları İHAS m. 6/3'de belirtilmiş olup bunlar kısaca, isnadı öğrenme hakkı, savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı, kendi kendini savunmak veya müdafinin yardımından yararlanmak suretiyle savunma hakkı, adli yardımdan yararlanma hakkı, iddia tanıklarına soru sorma hakkı ve duruşmada kullanılan dili anlamıyorsa tercümanın yardımından ücretsiz yararlanma hakkıdır. Haklarının sanığa bildirilmesi gerektiğine ilişkin hükümlere, bu maddenin dışında, Kanununun 90/4. ve 147/1-e,f maddelerinde de rastlıyoruz.

Sanık haklarına CMK'un değişik maddelerinde yer verilmiştir. Örnek olarak tutuklama kararı başlıklı 101/3. madde, ifade ve sorgunun tarzı başlıklı 147. maddesi 1. fıkrasının (b), (c), (e), (f) bentleri, sanığın müdafii seçimine ilişkin 149/1. madde, müdafii görevlendirilmesine ilişkin 150. madde, iddianamenin tebliğine ilişkin 176. madde, savunma delillerinin toplanmasına ilişkin 177. madde ile 181, 202, 215, 216 ve 226. maddelerde sanık haklarına ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Sanığın kimlik bilgileri konusunda 5490 sayılı Kanununun 7,9,10, 46 ve 47. maddelerine, CMK m. 147 ve 170. madde açıklamasına, Yüce Divanda sanığın sorguya çekilmesi sırasında üyelerin ve C. Savcısı'nın soru sorması konusunda 2949/38'e bakınız.

İddianamenin duruşmada okunması, savunma açısından önemli olduğu gibi, duruşmanın açıklığı ilkesinin de gereğidir.¹⁷⁵ Bununla, duruşmayı izleme olanağı bulunanların, yargılamanın konusu ve tarafları hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Buna karşılık iddianame daha önce sanığa tebliğ edilmemişse, iddianamenin okunması aynı zamanda isnadın bildirilmesi işlevini de görür. Bu yönüyle savunma hakkını doğrudan ilgilendirmekte ve adil yargılanma hakkının gereklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle sanığın sorgusunun istinabe suretiyle yapılması durumunda iddianamenin bu mahkemede okunmuş olması, yargılamanın yapıldığı mahkemece duruşmaya başlandığında iddianamenin okunması gereğini ortadan kaldırmaz. İstinabe sorgu tutanağının duruşmada okunacağını belirten CMK'un 196/3. maddesi, hüküm mahkemesine, iddianamenin okunacağına ilişkin usul kuralını, sorguyu yapan mahkemenin yerine getirmesiyle yetinme hakkını vermez.¹⁷⁶

Diğer taraftan sanığın sorgusunun istinabe olunan mahkemece yapılması halinde de sorgudan önce iddianamenin okunması ve okunduğunun duruşma tutanağına yazılması gerekir. Bu hususun Tutanağı yazılması ispat açısından şarttır. Hüküm mahkemesinde istinabe talimatının okunmuş olması, iddianamenin okunması yerine geçmez. Sanığın savunmasını yapmış olması bu durumu değiştirmedigi gibi tutanağı, CMK m. 176/4 ve 190/2 deki haklarının sanığa hatırlatıldığı yazılmış olması da, iddianamenin okunduğu anlamına gelmez.¹⁷⁷

Ayrıca İHAS m. 6/3a; AY m. 36/1; CMK m. 2/b,c, 43, 90/4, 93, 145, 146, 147/1-f ve 176'ya bakınız.

¹⁷⁵ İddianame okunmadan sanığın sorgusunun yapılması bozma sebebidir (6. CD. 6.4.2006 - E. 2004/8977 K. 2006/3438).

¹⁷⁶ AsYDİK 27.4.2006 - E. 96, K. 100 ve aynı doğrultuda 17.10.2005 - E. 72, K. 81 ve 17.3.2005 - E. 30, K. 28.

¹⁷⁷ AsYDİK 27.4.2006 - E. 106, K. 104.

Başkan veya hâkimin görevi

MADDE 192 - (1) Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmayı yönetir ve sanığı sorguya çeker; delillerin ikame edilmesini sağlar.

(2) Duruşmada ilgili olanlardan biri duruşmanın yönetimine ilişkin olarak mahkeme başkanı tarafından emrolunan bir tedbirin hukuken kabul edilemeyeceğini öne sürerse mahkeme, bu hususta bir karar verir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 231. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir.

Madde, duruşmayı yönetme ve sanığı sorguya çekme görevini mahkeme başkanı veya hâkime vermiştir. Ancak mahkeme başkanı tarafından emrolunan bir tedbire itiraz edildiği takdirde, o zaman mahkemenin bir karar vermesi gerekecektir. Dolayısıyla, ikinci fıkra hükmünün uygulanması ancak toplu mahkemelerde söz konusudur.

CMK m. 33,147,191/3,200,204,206,207'ye bakınız.

Sanığın duruşmada hazır bulunmaması

MADDE 193 - (1) Kanununun ayırık tuttuğu hâller saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmaz. Gelmemesinin geçerli nedeni olmayan sanığın zorla getirilmesine karar verilir.

(2) (Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 28 ile) Sanık hakkında, toplanan delillere göre mahkûmiyet dışında bir karar verilmesi gerektiği kanısına varılırsa, sorgusu yapılmamış olsa da dava yokluğunda bitirilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 223. maddesinin karşılığı olup maddenin 1,2 ve son fıkra hükümlerini içermektedir. 223. maddenin 3. fıkrası, yüzüne karşı verilmiş tutuklama kararın-

dan sonra firar eden sanığın yokluğunda duruşmaya devam olunarak hüküm verilmesini öngörüyordu. Bu hüküm, 194. maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir.

İlk metinde madde tek fıkra olarak düzenlenmişti. İkinci fıkra, 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanununun 28. maddesi ile eklenmiştir. Bu değişiklikle; "hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamayacağı" ilkesine istisna getirilmiş ve sorgusu yapılmamış olan sanık hakkında 223. maddede sayılanlardan mahkumiyet dışındaki kararlardan birinin verilmesine olanak sağlanmıştır.

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı İHAS m. 6/1'de yer alan "duruşmanın açıklığı" ve "yüzekarşılığı" ilkelerinin doğal bir sonucudur. Bir başka ifadeyle, duruşmanın açıklığı ve yüzekarşılığı, tarafların hazır bulunmasını da zorunlu kılar.

Bununla beraber sanığın, bazı istisnai durumlarda duruşma sırasında mahkeme salonundan çıkarılması veya sanık hazır bulunmadığı halde duruşma yapılması mümkündür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları da bu doğrultudadır.¹⁷⁸ CMK'da da öngörülen bu durumlar, sanığın duruşmada hazır bulunmak hakkını ortadan kaldıracak ve savunma hakkını sınırlandıracak nitelikte değildir. Bütün bu durumlarda sanığın eski hale getirme isteminde bulunabileceğini de belirtmek gerekir (m. 198).

Sanığın zorla getirilebileceği haller için CMK Madde 145, 146, 176/2'ye; Sanığın Yokluğunda duruşma yapılabilecek haller için CMK m. 194/2,195,196, 247/3,252/1-f' ye ve ÇKK m. 22'ye; sanığın duruşma sırasında mahkeme salonundan çıkarılma sebepleri ile ilgili olarak 200, 203 ve 204. maddelere, Yüce Divanda sorgusu yapılmış olan sanığın gelmemesi konusunda 2949/ m. 37'ye bakınız.

¹⁷⁸ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 295 (532).

Sanığın mahkemeden uzaklaşması

MADDE 194 - (1) Mahkemeye gelen sanığın duruşmanın devamı süresince hazır bulunması sağlanır ve savuşmasının önüne geçmek için mahkeme gereken tedbirleri alır.

(2) Sanık savuşur veya ara vermeyi izleyen oturuma gelmezse, önceden sorguya çekilmiş ve artık hazır bulunmasına mahkemece gerek görülmezse, dava yokluğunda bitirilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 224. maddesinin karşılığı olup günümüz Türkçesine uyarlanarak söz konusu maddeye paralel olarak yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenlemede, mahkemece sanığın nezaret altına aldırılabileceğine ilişkin 224. maddenin birinci fıkrasının son cümlesi, "*gereken tedbirler*" teriminin sanığın gözetim altına alınmasını da kapsadığı gerekçesiyle metne alınmamıştır. Bu husus madde gerekçesinde, "*savuşmasının önüne geçmek için alınacak tedbirlere, sanığın gözetim altına alınması da girer*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu nedenle madde, uygulama açısından bir değişiklik getirmemiştir.

CMK m. 193'e ve açıklamasına bakınız.

Sanığın yokluğunda duruşma

MADDE 195 - (1) Suç, yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektirmekte ise; sanık gelmese bile duruşma yapılabilir. Bu gibi hâllerde sanığa gönderilecek davetiyede gelmese de duruşmanın yapılacağı yazılır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 225. maddesinin karşılığı olup TCK'ya uygun olarak yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

Madde, duruşmanın yüze karşılığı ilkesinin ve bu bağlamda duruşmada sanığın hazır bulunma zorunluluğunun (m. 193), istisnalarından birini düzenlemektedir.

Suçun cezasının maddede belirtilen nitelikte olması, sanığa duruşma gün ve saatinin bildirilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Ayrıca bildirim, usulüne uygun olarak yapılması da şarttır. Bununla beraber geçerli bir tebligata rağmen sanığın gelmemesi halinde yokluğunda duruşma yapılabilmesi, davetiyede, "gelme de duruşma yapılacağıının yazılmış olmasına" bağlıdır.

CMK m. 193'ün açıklamasına ve ayrıca 175, 176/2,3,4, 257 ve Teb.K m. 9'a bakınız.

Sanığın duruşmadan başışık tutulması

MADDE 196 - (1) Mahkemece sorgusu yapılmış olan sanık veya bu hususta sanık tarafından yetkili kılındığı hâllerde müdafii isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan başışık tutabilir.

(2) Sanık, alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar hariç olmak üzere, istinabe suretiyle sorguya çekilebilir. Sorgu için belirlenen gün, Cumhuriyet Savcısı ile sanık ve müdafiiine bildirilir. Cumhuriyet Savcısı ile müdafiiin sorgu sırasında hazır bulunması zorunlu değildir. Sorgusundan önce sanığa, ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulur.

(3) Sorgu tutanağı duruşmada okunur.

(4) Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre sanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle sorgusunun yapılabilmesi olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak sorgu yapılır.

(5) Hastalık veya disiplin önlemi ya da zorunlu diğer nedenlerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastahane veya tutukevine nakledilmiş olan sanığın, sorgusu yapılmış olmak koşuluyla, hazır bulundurulmasına gerek görülmeyen oturumlar için getirilmemesine mahkemece karar verilebilir.

(6) Yurt dışında bulunan sanığın, belirlenen duruşma tarihinde hazır bulunmasının zorluğu halinde, bu tarihten önce duruşma açılarak veya istinabe suretiyle sorgusu yapılabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un "*sanığın duruşmadan varestede tutulması*" başlığını taşıyan 226. maddesinin karşılığı olup Adil yargılanma ilkesi, AİHM kararları ve Kanunun sistematığı dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrası, CMUK'un 226. maddesinin birinci fıkrasına paralel olarak düzenlenmiştir. Bu hükümle, sanığın duruşmadan başışık tutulması konusundaki genel kural ortaya konmaktadır.

İkinci fıkra, 226. maddenin 2 ve 5. fıkralarını bir arada düzenlemekle birlikte bundan oldukça farklı hükümler içermektedir. Söz konusu fıkralar, ağır cezalı suçların dışında kalan suçlar bakımından istinabe suretiyle sorgu yapılmasına imkan veriyordu. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun kabul ettiği "*ağır hapis, hapis ve hafif hapis cezası*" ayırımı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile kaldırılmış, suç sayılan eylem için hürriyeti bağlayıcı ceza olarak "*hapis cezası*" öngörülmüştür. Bu nedenle istinabe suretiyle sorgu yapılabilecek suçların yeniden belirlenmesi gerekmiştir.

Bu hükme göre sorgusunun istinabe suretiyle yapılabilmesi için, sanığa yüklenen suçun cezasının alt sınırı, beş yıldan az olmalıdır. Bir başka ifadeyle alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarda sanık sorgusunun, istinabe suretiyle yapılması

kabul edilmemiştir. Bu tür sorgu için, ayrıca sanığın kabulü de şarttır. Bu nedenle sorgudan önce sanığa, ifadesini hükmü verecek olan mahkeme huzurunda vermek isteyip istemediği sorulacaktır.

Sorgu tutanağının duruşmada okunacağına ilişkin 3. fıkra, 226. maddenin 6. fıkrası ile aynıdır.

Dördüncü fıkra, tamamen yeni bir düzenlemedir; adil yargılanma ilkesi de gözetilerek teknolojiyen, olanaklar elverdiği ölçüde adaletin de yararlanması düşüncesine dayanmaktadır. Bu hükme göre istinabe suretiyle sorgu, olanak varsa, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanılmak suretiyle yapılmalıdır. Bu yöntemin uygulanmasıyla, adil yargılanmanın da gereklerinden biri olan, hakimlerin, hüküm vermeden önce sanığı bizzat görmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Beşinci fıkra, CMUK 226. maddeye 12.6.1979 tarihli ve 2248 sayılı kanunun 4. maddesi ile eklenip 7.1.1981 tarihli ve 2369 sayılı kanunun 7. maddesi ile değiştirilen son fıkra ile tamamen paraleldir.

Maddenin altıncı fıkrası yeni düzenleme olup yurt dışında oturanların sorgularının yapılmasında kolaylık sağlamaktadır.

8.09.1971 tarihli ve 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun hükümleri dairesinde silah kullanmaları nedeniyle haklarında dava açılan sanık polis ve jandarmalar, işlendiği iddia olunan suçun cezasının alt sınırı beş yılın üstünde bile olsa, duruşmadan varestede tutulabilirler (1481/m. 3).

CMK m. 37, 147, 188/1, 191/3'e bakınız.

Sanığın müdafii gönderebilmesi

MADDE 197 - (1) Sanık hazır bulunmasa da müdafii bütün oturumlarda hazır bulunmak yetkisine sahiptir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 227. maddesinin uygulamada yarattığı tereddütleri ortadan kaldırmak ve savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuran uygulamalara son vermek amacıyla, söz konusu madde hükmünün daha açık bir şekilde ifade edilmesinden ibarettir. Bu hüküm, İHAS m. 6/3-c' de ifadesini bulan, müdafii aracılığıyla savunma hakkını güvence altına almaktadır. Bu nedenle, sanık gelmese de, duruşma gün ve saatinin müdafiiye tebliği ve duruşmaya kabulü zorunludur.

CMK m. 2/1-c,193,194,195,196,198/2'ye bakınız.

Sanık hazır bulunmaksızın yapılan duruşmada eski hâle getirme koşulu

MADDE 198 - (1) Duruşma, sanık hazır bulunmaksızın yapılırsa, mahkemenin karar ve işlemlerinin kendisine tebliği tarihinden itibaren bir hafta içinde, sürenin geçmesinden doğan sonuçları gidermek için sanık, kanunî nedenlere dayanarak, mahkemenin o karar ve işlemleri hakkında eski hâle getirme isteminde bulunabilir.

(2) Ancak, sanık kendi istemi üzerine duruşmadan bağışık tutulmuş veya müdafii aracılığıyla temsil edilmek yetkisini kullanmış olursa artık eski hâle getirme isteminde bulunamaz.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 228. maddesinin karşılığı olup günümüz Türkçesine uyarlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Duruşmada sanığın hazır bulunması, İHAS m. 6 ile güvence altına alınan adil yargılanma ilkesi ve savunma hakkının

gereği olduğundan, sanığın yokluğunda yapılan işlemlerin, kendisine bildirilmesi gerekmektedir. Ancak yapılan işlemlerin bildirilmiş olması, yargılamanın hakkaniyete uygun yapıldığının kabulü için yeterli değildir. Ayrıca bu işlemlere karşı sanığa, kanun yoluna başvurma olanağının da sağlanması gerekir.

Bu maddeye göre eski hale getirme isteminde bulunulabilmesi için, iki koşulun bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk olarak sanığın yokluğunda yapılan duruşmada, başvuruda bulunulması süreyle sınırlı kanun yoluna tabi bir karar alınmış olmalıdır. İkinci koşul, sanığın duruşmada hazır bulunmaması kendi isteği dışında, yani mahkemece haklı görülebilecek bir nedene dayanmalıdır.

Eski hale getirme dilekçesi, CMK m. 41/2'ye uygun olarak hazırlanıp kararın tebliğinden itibaren bir haftalık süre içinde yargılamayı yürüten mahkemeye verilir.

İkinci fıkrada ise sanığın bu hakkını kullanamayacağı durumlar gösterilmiştir;

CMK m. 40, 41, 42, 191, 193, 194/2, 196, 200, 204, 203, 252/e,f' ye ve bu maddelerin açıklamalarına bakınız.

Sanığın zorla getirilebilmesi

MADDE 199 - (1) Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 229. maddesinin karşılığı olup günümüz Türkçesine uyarlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Sanığın zorla getirilmesi kararı ve bunun yerine getirilmesi CMK m. 146'da hükme bağlanmıştır. Bu nedenle bu maddeye

göre verilecek zorla getirme kararı, söz konusu madde hükümlerine uygun olarak verilmeli ve yerine getirilmelidir .

CMK m. 90, 94, 98/3, 146, 176/2, 193, 194,196'ya bakınız.

Sorgu sırasında sanığın mahkeme salonundan çıkarılabilmesi

MADDE 200 - (1) Sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin veya bir tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme salonundan çıkarılmasına karar verebilir.

(2) Saruk tekrar getirildiğinde, tutanaklar okunur ve gerektiğinde içeriği anlatılır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 240. maddesinin karşılığı olup günümüz Türkçesine uyarlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde, duruşmanın yüzyüzelik, sözlülük ve tartışmalılık ilkelerinin, sanığın suç ortaklarından birinin veya bir tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilmesi durumunda uygulanma biçimini göstermektedir.

Sanığa okunan ifade tutanaklarının içerikleri değil, dinlenen kişinin kimliği yokluğunda tespit edilmiş ise kimlik bilgileri de okunmalıdır. İfadeye karşı diyecekleri sorulmalı ve bu konudaki savunması tutanağa yazılmalıdır. Ayrıca dinlenen kişiye sorulmak üzere sanığın soru yöneltmesine imkan tanınmalıdır. Aksi halde savunma hakkı kısıtlanmış olacağı gibi İHAS m. 6'nın ihlali de söz konusu olabilir.

CMK m. 57/3, 193, 198, 203, 204, 215'e bakınız.

Doğrudan soru yöneltme

MADDE 201 - (1) Cumhuriyet Savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerekteğinde ilgililer yeniden soru sorabilir.

(2) Heyet halinde görev yapan mahkemelerde, heyeti oluşturan hâkimler, birinci fıkrada belirtilen kişilere soru sorabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 232 - 235. maddelerinde düzenlenen delillerin ortaya konulması, tanık ve bilirkişilere doğrudan soru sorulmasını düzenleyen hükümlerini bir arada düzenlemektedir.

CMUK'un 232. maddesi, C. Savcısı ve müdafinin bilirkişi ve tanıklara karşılıklı sorgulamalarını düzenlemişti. Bu hükme göre, C. Savcısı ile müdafinin, iddia ve savunma tanıkları ile bilirkişilerin "*dinlenmelerini ve istiza*" (dinlenmelerini ve sorgulamak) istediklerini birlikte bildirmeleri üzerine, başkan buna izin vermek zorunda idi. Bu takdirde, savcı tarafından gösterilen tanıkları sorgulama önceliği savcıya, sanık tarafından gösterilen tanıklara sorgulama önceliği ise, müdafîye verilecektir. Bu sorgulama tamamlandıktan sonra başkan da bu kişilere gerekli gördüğü soruları sorabilecektir. Dikkat edilecek olursa burada sorgulamak söz konusudur. Sorgulama, kuşkusuz soru sormayı da kapsamaktadır. Bu düzenleme, sorgulamayı içermesi sebebiyle çapraz sorguya dalia yakındır.

Bu madde ise, Cumhuriyet Savcısı, müdafî ve katılan vekili avukatın tanıklara, bilirkişilere ve mahkemeye çağrılmış olan diğer kişilere doğrudan soru yöneltme hakkı tanımakta, fakat

sorgulama yetkisi vermemektedir. Bir başka ifadeyle maddede çapraz sorgunun temelini teşkil eden sorgulamadan söz edilmemiştir. Sorgulama mahkeme başkanı veya hakim tarafından yapıldıktan sonra dinlenen kişilere soru sorulabilecektir.

Ancak soru, duruşma disiplinine uygun olarak yöneltilen olacaktır. Maddede, duruşma disiplininin ne anlaşılması gerektiği konusunda açıklık yoktur. CMK m. 192'de, mahkeme başkanı veya hakimin duruşmayı yönetme ve delillerin ikamesi görevinden, 203. maddede ise, duruşmanın düzenini sağlama ve bu bağlamda alabileceği tedbirlerden söz edilmektedir. Bu hükümler dikkate alındığında, başkan veya hakim, duruşmanın düzenini bozmamaları kaydıyla, C. Savcısı ile müdafî ve katılan vekili avukatın, tanık ve bilirkişiye soru yönelmelerine izin vermek zorundadır.

Maddede soru sorma sırası gösterilmemiş olması bir eksikliklerdir.

Soru yöneltilmesine itiraz, soru yöneltilmesine karşı çıkılması şeklinde anlaşılmalıdır. Bu durumda sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine mahkeme başkanınca karar verilecektir. Başkanın kararının hukuken kabul edilemeyeceği ileri sürülürse mahkeme bu hususta bir karar verecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise kurul halinde görev yapan mahkemelerde, üyelere de soru sormak hakkı tanınmaktadır.

Her ne kadar madde gerekçesinde bu hükmün "savunma hakkını güçlendirici ve avukatın daha enerjik ve etkin olmasını sağlayan" bir nitelik taşıdığı belirtilmiş ise de, bu gerekçe, madde içeriğiyle bağdaşmamaktadır.

Mahkemenin delil araştırma yetkisi bakımından her iki Yasa arasında fark bulunmadığı halde, önceki Yasanın sa-

yunmaya verdiği bir hakkı sınırlandıran bu hükmün, yenilik getirip getirmediği herhalde tartışılacaktır.

Öğretide bu hükmün, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin tanıkların dinlenmesine ilişkin ilkelerini iç hukuka aktarmak amacıyla düzenlenmiş olabileceği, ancak çapraz sorguyu değil, tarafların doğrudan soru sormasını içerdiği ve soru sorabilecek kişilerin kapsamını genişlettiği kanaati hakimdir. Ancak Türk muhakeme sisteminin çapraz sorgunun uygulanmasına elverişli olmadığı ve daha önce başkan tarafından dinlenmiş olanlara soru sormanın büyük bir kazanç sağlamayacağı haklı olarak ileri sürülmektedir.¹⁷⁹ Bazı eserlerde de çapraz sorudan söz edilmekte, fakat 201. madde ile düzenlenen doğrudan soru sorma hakkının teknik anlamda çapraz sorgu olmadığı vurgulanmaktadır.¹⁸⁰ Buna karşılık 5271 sayılı kanunun çapraz sorguyu getirdiği de ileri sürülmüştür.¹⁸¹

"Çapraz sorgu, gerçeğe ulaşmada, tanık, bilirkişi, tutanak düzenleyicisi gibi, hükme varmak için duruşmaya çağrılmış olan kişilerin doğru söyleyip söylemediklerinin sınanması tekniği" olduğundan, kişi beyanda bulunduktan sonra ona soru sormak çok anlamlı olmayacaktır. Üstelik, tanık önceki beyanından dönünmek için duruşmaya, sorulması muhtemel sorulara karşı belki de hazırlanmış olarak gelecektir. Maddedeki doğrudan soru sormaya ilişkin düzenleme de eleştirilmektedir. Bu konuda

¹⁷⁹ Centel, Nur, "Adil Yargılanma Hakkı İle Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma" adlı Tebliğ, Bir Adli Organ Olarak Savcılık, TBB Yayını, Ankara 2006, s. 205.

¹⁸⁰ Öztürk Bahri, Erdem M. R., Sırma Özge, Saygılar Yasemin, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. IV, 125, 555.

¹⁸¹ Canak, Erkan, Çapraz Sorgu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006. Kunter/Yenisey, karşılıklı soru sorma kurumunu, "çapraz sorgu" olarak adlandırmakla birlikte, bu müessesenin Mehas Kanuna Anglosakson hukukundan geçtiği fakat hem ülkemizde hem de Almanya'da uygulanmadığına, bizim sistemimize uymadığına işaret etmektedir (s. 1003, No 53.16-III (474) dn. 26).

Güncel Hukuk'ta yayımlanan Teoman Ergül'ün makalesi önemi nedeniyle özetlenerek alınmıştır.

Makalede; *Adil/düzgün yargılama hakkının bir ögesi olarak "silahların eşitliği" ilkesinin uygulaması niteliğindeki "çapraz sorgu" nun sadece ceza yargılamasının bir enstriimanı olarak düşünlmemesi* gerektiği, "*Çapraz sorgu"yu sadece ceza yargılamasında geçerli olarak kabul etmenin kurumun asıl amiacını anlamamakla eş değer*" olduğu vurgulandıktan sonra sistemin etkin olarak uygulanabilmesi için gerekli koşullar şöyle sıralanmaktadır.

İlk olarak tanığın, bilgisinin doğru olup olmadığının ortaya çıkabilmesi için öncelikle iddia makamı ile savunma eşit koşullarda bulunmalıdır. Bir başka ifadeyle "*silahların eşitliği*" ilkesine uygun fiziki ve psikolojik bir ortamın sağlanması gerekir. Halbuki savcı ile savunmanın konumları aynı değildir. "*Dosyayı düzenleyen savcılık makamı, duruşma salonunda hâkimle yan yana, diz dize ve göz gözedir. Çoğu kez hâkimin görmediği duruşma düzensizliklerine de karşı çıkabilir, müdahale edebilir. O iddianame ile fikrini söylemiştir. İddiasını ispat için başka bir çaba da göstermek zorunda hissetmez kendini.*" Ayrıca hakimle aynı kürsüde oturan savcının soracağı sorunun psikolojik etkisi, savunmaya oranla daha farklı olacaktır. Bu nedenle duruşma salonlarının çapraz sorgu için uygun hale getirilmesi şarttır.

İkinci önemli sorun, "*çapraz sorgu, ritüellerine uygun olarak yapıldığı takdirde, Amerikan filmlerinde gördüğümüzden daha fazla kişilik çatışmalarına, komplekslere neden olabilecek bir yöntemdir.*" Amacı, Anglo Sakson sisteminde jüriyi etkilemektir.

Ülkemizde, duruşmayı yürüten heyet veya hâkim elindeki dosyayı inceleyerek duruşmaya ister istemez bir önyargı ile çıkmaktadır. Bu durum çapraz soru açısından bir engeldir. Hakim duruşmadan edineceği kanaatle hüküm vermesi sözde kalmaktadır. "*Fransa'da hâkimin dosyayı sadece duruşmada gördüğü bilgisine inanırsak, bizde dosyayı iyi incelemiş hâkimin kutsanmasının yargılama diyalektiği açısından bir anlamı bulunmamaktadır. Çapraz sorgu da eskilerin deyimini ile "mezbuhanane" bir*

çaba olarak kalacaktır. Çünkü ulaşılabilecek hedef, bir bakıma hüküm, silahlardan söz ettiğimize göre, ona uygun bir deyimle çok önceleri karşı tarafça, düşman kuvvetlerce işgal edilmiştir."

Bir diğer koşul ise tutanak düzenidir. Bugünkü tutanak düzeninde, tanığın söyledikleri tutanağa aynen geçmemekte, hakim tarafından yazdırılmaktadır. Böyle bir durumda doğrudan sorgu veya çapraz sorgu etkin olamayacaktır. Soru ve alınacak cevap önemini yitirecek; yargıcın anlayışına, algılamasına ve ifade yeteneğine bağlı olarak tutanağa geçirilecektir.

Bu nedenle tutanak düzeni değiştirilmeli, duruşmada dinlenen kişilerin beyanları, teknik sistemler kullanılarak tutanağa aynen yazılmalıdır. Bu konuda mahkemelerin iş yükü bir mazeret olarak ileri sürülmemeli, usul kanunlarında silahların eşitliği ilkesine uygun yeni düzenlemeler mutlaka yapılmalıdır.¹⁸²

CMK m 2/c,d, 59/2,68,192, 203/1, 216, 239'a bakınız.

Tercüman bulundurulacak hâller

MADDE 202 - (1) Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan

¹⁸² Ergül, Teoman, Çapraz Sorgu, (Makalenin tam metni için bkz. Güncel Hukuk, Temmuz 2006); TBB Başkanı Özdemir Özok da Bir Adli Organ Olarak Savcılık sempozyumu açış konuşmasında, Avrupa Birliği ilerleme ve istişari ziyaret raporlarında iddia ve savunma arasındaki ilişkilerde silahların eşitliği ilkesinin uygulanması gereğinin vurgulandığına işaret ederek "öncelikle savcılık makamıyla yargılama makamının sergilediği birlikteliğin mümkün olduğu kadar sonlandırılması ve yargılama içindeki iddia-savunma, savcı-avukat ilişkilerinin de silahların eşitliği ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerektiğini" belirtmiştir.

tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.

(2) Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır.

(3) Bu madde hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından atanır.

AÇIKLAMA: CMUK'un 252. maddesinde sadece sanık için tanınan bu hak, Tasarıda, mağdurun korunması ilkesinin gereği olarak ona da tanınmış ve "*sanık veya suçun mağduru Türkçe bilmiyorsa*" ibaresine yer verilmişti. Adalet Komisyonu'nca, bu ifadenin önüne "*meramını anlatabilecek kadar*" ibaresi eklenmiştir. Böylece, bu hak yeterli derecede Türkçe bilmeyenler bakımından da geçerli hale gelmiştir. Tasarıda yer alan "*sağır ve dilsiz*" ibaresi Adalet Komisyonunca çıkarılarak "*Engelli olan*" ibaresi getirilmiştir.

Tercüman bulundurma hakkının, adil yargılanma hakkının gereklerinden biri olduğu gözden irak tutulmamalıdır. Maddenin yazılış biçimine göre sadece son soruşturma evresine ilişkin olan bu hakkı AİHM, "*Fair trial*" ilkesine dayanarak, soruşturma evresini ve kabahatleri de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Yüksek Mahkemeye göre "*sanık duruşmada kullanılan dili anlamıyorsa*" ifadesi, sadece bir tercümanın yardımından yararlanma hakkının şartlarını düzenlemekte ise de, bu hakkın kapsamını belirlemektedir.¹⁸³

İHAS m. 6/3-e; AY m. 36/1; CMK m. 56/2, 147, 191/3'e bakınız.

¹⁸³ Öztürk/Almanya Davası, 1985. 62 (Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 26/39, 90/109).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Duruşmanın Düzen ve Disiplini

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

Hâkim veya başkanın yetkisi

MADDE 203 - (1) Duruşmanın düzeni, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sağlanır.

(2) Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın düzenini bozan kişinin, savunma hakkının kullanılmasını engellemek koşuluyla salondan çıkarılmasını emreder.

(3) Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından, avukatlar hariç, verilecek bir kararla derhâl dört güne kadar disiplin hapsine konulabilir. Ancak çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanmaz.

AÇIKLAMA: Duruşmanın düzenin sağlanması ve duruşmayı yöneten hakim veya başkanın bu konudaki yetkileri CMUK m. 378'de düzenlenmiş, 379. maddede de duruşmanın düzenini bozan kişilere verilebilecek disiplin niteliğindeki ceza hükümlerine yer verilmişti.

Madde, CMUK da öngörülen geçici tutuklama, hafif hapis ve hafif para cezalarını, disiplin hapsi cezası olarak değiştirmiş, avukatlara ve çocuklara disiplin hapsi verilemeyeceğini de hükme bağlamıştır.

Avukatlara disiplin hapsi verilemeyeceğine ilişkin hüküm, Adalet Komisyonunda 30.11.2004 tarihinde yapılan görüşme sırasında verilen önerge ile kabul edilmiştir. Görüşmelerde, avukatların duruşma salonundan çıkarılmamaları gerektiği hususunda düzenleme yapılmasına ilişkin önergeler, duruşmanın

düzenini bozan kimseye, sıfatı ne olursa olsun ayrıcalık tanınmasının uygun olmayacağı düşüncesiyle reddedilmiştir.

CMK m. 192/2,200,204, 252/e,f' ye bakınız.

Sanığın dışarı çıkarılması

MADDE 204 - (1) Davranışları nedeniyle, hazır bulunmasının duruşmanın düzenli olarak yürütülmesini tehlikeye sokacağı anlaşıldığında sanık, duruşma salonundan çıkarılır. Mahkeme, sanığın duruşmada hazır bulunmasını dosyanın durumuna göre savunması bakımından zorunlu görmezse, oturumu yokluğunda sürdürür ve bitirir. Ancak, sanığın müdafii yoksa, mahkeme barodan bir müdafii görevlendirilmesini ister. Oturuma yeniden alınmasına karar verilen sanığa, yokluğunda yapılan işlemler açıklanır.

CMUK. Madde 379

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 379. maddesinin karşılığı olmakla birlikte, İHAS m. 6/3-c hükmü, adil yargılanma hakkı ve Kanunun sistematığı gözetilerek günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmiştir.

Madde, hem sanığın duruşma salonundan çıkarılmasının koşullarını göstermiş hem de bu durumdaki sanığın savunmasını düzenlemiştir. Bir başka ifadeyle maddede, sanığın duruşmada mutlaka hazır bulunması gerektiği ilkesinin istisnalarından biri söz konusudur.

Maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinde, sanığın duruşma salonundan çıkarılmasının koşulları gösterilmiştir. CMUK m. 379, duruşmanın disiplinini bozan herkes bakımından genel bir düzenleme içermektedir. Söz konusu maddede "*mahkemeye karşı münasip olmayan bir kaviil*" (söz) veya fiil (eylem)'de bulunmak, duruşma salonundan çıkarılmak için yeterli görülmüştür.

Buna karşılık 204. maddede sadece sanık bakımından düzenleme yapılmıştır. Ayrıca, duruşma salonundan çıkarma ve duruşmanın yokluğunda yürütülmesi sebebi de farklıdır; 204. maddeye göre duruşma salonundan çıkarılması için sanığın davranışlarının, hazır bulunduğu takdirde duruşmanın düzenli yürümesini tehlikeye sokacağını gösterecek boyuta ulaşması gerekmektedir. Bir başka ifadeyle sanığın davranışlarından, duruşmanın düzenli yürümesinin tehlikeye gireceği sonucu çıkarılabilmelidir. Sanığın davranışlarının duruşmanın düzenli bir şekilde yürütülmesini tehlikeye sokup sokmayacağınıın takdiri, kuşkusuz mahkeme başkanı veya hakime aittir. Ancak, sanığın sergilediği somut söz ve hareketlerden, mantiken böyle bir sonuç çıkarılabilmelidir. Sanığın davranışlarından bu sonuç çıkarılmıyorsa, duruşmanın disiplinine uygun olmayan, saygısızlık teşkil eden tek bir söz veya bir davranış söz konusu ise bu madde değil, 203. madde uygulanmalıdır.

Halbuki CMUK m. 379' da, sonraki oturumda "*duruşmayı önemli ölçüde aksatacak davranışlara devam edeceği*"nin anlaşılması, sanığın yokluğunda duruşmaya devam olunmasına karar verilmesi için yeterli görülmüştü. Bu hüküm, aynı davranışlarda bulunan müdahil bakımından da geçerli idi. Fakat, bu karar esasa ilişkin iddia ve savunmaya engel olacak biçimde uygulanamayacaktı.

Her iki düzenleme arasında disiplin yaptırımını bakımından da farklılık vardır. CMUK m. 379' da, duruşmanın disiplinini bozan kişiye uygulanacak yaptırım, geçici tutuklama ve bunun sonunda verilecek olan ve "*inzibati*" bir nitelik taşıyan hafif hapis veya hafif para cezası idi. Ayrıca uygulanacak disiplin cezası bakımından, bu tür davranışta bulunan kimsenin davadaki konumu dikkate alınmamıştı. CMK m. 204' de, sanığın duruşma salonundan çıkarılması dışında ayrıca disiplin cezasından söz edilmemiş olmakla birlikte, sanığın davranışının niteliğine göre 203. maddeye göre disiplin cezası verilmesi de mümkündür.

Başkan veya hakim, bu maddeye göre duruşma salonundan dışarı çıkarılmış olan sanığın duruşmada hazır bulunmasını savunması bakımından zorunlu görmezse, kendisine bir avukat görevlendirilmesi suretiyle duruşmaya devam edip bitirecektir.

Yokluğunda yapılan işlemlerle ilgili olarak sanığın, 198. madde gereğince eski hale getirme isteminde bulunabileceğini de belirtmek gerekir.

Bu gibi durumlarda müdafî görevlendirmeden duruşmaya devam olunması halinde, hakkaniyete uygun bir yargılamadan bahsedilemeyeceğinden, İHAS m. 6/3'ün ihlali söz konusu olabileceği gibi, sanığın savunma hakkı da kısıtlanmış olur.

Görevlendirilen müdafîin, katıldığı oturumda, savunma bakımından, Kanunun müdafîe tanıdığı tüm yetkilere sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Meğerki sanığın oturuma alınmasına karar verilmiş olsun.

Müdafî görevlendirme, 150. maddedeki usule göre yapılacaktır.

İHAS m. 6/3-c; CMK m. 149/3,150,156/3,200,203,252'ye ve Av.K m. 176-179'a, TBB AYY. hükümlerine bakınız.

Duruşma sırasında işlenen suç hakkında işlem

MADDE 205 - (1) Bir kimse, duruşma sırasında bir suç işlerse, mahkeme olayı tespit eder ve bu hususta düzenleyeceği tutanağı yetkili makama gönderir; gerek görürse failin tutuklanmasına da karar verebilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK nun 380. maddesindeki düzenlemenin günümüz Türkçesine uyarlanmasından ibarettir.

Tutanağın gönderileceği yetkili makam, soruşturma yapmaya yer itibarıyla yetkili C.savcılığıdır. İşlenen suç, soruşturulması ve kovuşturulması izne bağlı suçlardan ise, tutanak izin vermeye yetkili makama gönderilir.

Maddede, failin tutuklanmasına karar verilebilmesi, "mahkemenin gerek görmesi" koşuluna bağlanmıştır. Bu ifade, her türlü suç ve durumda tutuklama kararı verilebileceği şeklinde yorumlanmamalıdır.¹⁸⁴ İşlenen suçun 100. maddede sayılan katalog suçlardan olması gerekmemekle birlikte, tutuklama kararı verilebilmesi için gerekli olan ve söz konusu maddenin 2. fıkrasında sayılan tutuklama nedenlerinden birinin bulunması, buna karşılık tutuklama yasağının (m. 100/4) bulunmaması şarttır. Ayrıca onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez (ÇKK m. 21). Keza işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde de tutuklama kararı verilmemelidir (m. 100/1 (ikinci cümle)).

CMK m. 101/1, 203, 252/1-f' ye bakınız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Delillerin Ortaya Konulması ve Tartışılması

Delillerin ortaya konulması ve reddi

MADDE 206 - (1) Sanığın sorguya çekilmesinden sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır. (Ek cümle: 25.5.2005 - 5353/m. 29 ile)¹⁸⁵ Ancak, sanığın tebligata rağmen mazeretsiz

¹⁸⁴ Aksi görüş için bkz., Şahin, s. 588 (m 205 açıklaması).

¹⁸⁵ Değişiklikten önce maddenin birinci fıkrası "(1) Sanığın sorguya

olarak gelmemesi sebebiyle sorgusunun yapılamamış olması, delillerin ortaya konulmasına engel olmaz. Ortaya konulan deliller, sonradan gelen sanığa bildirilir.

(2) Ortaya konulması istenilen bir delil aşağıda yazılı hâllerde reddolunur:

- a) Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse.
- b) Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa.
- c) İstem, sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa.

(3) Cumhuriyet Savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir.

(4) (25.5.2005 - 5353/m. 29 ile) madde metninden çıkartılmıştır.¹⁸⁶

AÇIKLAMA: Delillerin ikamesi ve reddi, CMUK'un 237 ve 238. maddelerinde düzenlenmişti. Maddede, 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı kanunun 29. maddesi ile değişiklik yapılarak birinci fıkraya bir cümle eklenmiş ve (4). fıkra madde metninden çıkartılmıştır.

Birinci fıkra değişikliğiyle, tebligata rağmen sanığın mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesinin delillerin ortaya konulmasına engel olmayacağı açıkça belirtilmiş olmaktadır.

Delillerin türleri ve elde etme usullerine Kanununun Birinci Kitabında yer verilmiştir. Delillerin ortaya konulmasına ilişkin

çekilmesinden sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır.” şeklinde idi.

¹⁸⁶ Madde metninden çıkartılan 206. maddenin dördüncü fıkrası şöyle idi: “Katılan, yalnız kişisel haklarını ispat için gösterdiği delilden vazgeçebilir.”

kurallar ise Üçüncü Kitabın Dördüncü Bölümünde 206 - 218 inci maddelerde yer almıştır.

Adalet Komisyonu Raporu'nun genel açıklama bölümünde delil yasakları kavramının tanımı yapıldıktan sonra, yasak deliller veya delil yasaklarına uyulmaksızın elde edilen delillerin reddi gerektiği vurgulanmıştır. Delil yasakları kavramı ile hukuka aykırı deliller anlatılmak istenmiştir.

Dürüst yargılanma hakkı, aynı zamanda duruşmada ortaya konulacak delillerin de bu haklar gözetilerek elde edilmiş olmasını yani delillerin hukuka uygunluğunu gerektirir. İşte adil yargılanma hakkı kapsamına giren haklar sağlanmadan elde edilen deliller "*hukuka aykırı delil*" olarak adlandırılırlar.¹⁸⁷ Hukuka aykırı delil kavramı, delil elde etmenin, hukukla sınırlı olduğunu gösterir.

AİHM de delillerin ikamesi ve değerlendirilmesini İHAS m. 6/3 kapsamında ele alıp incelemektedir. Delillerin önemli olup olmadığına karar vermek ve duruşmada ortaya konulan delilleri değerlendirmek yetkisi kural olarak ulusal mahkemeye aittir. Ancak bu yetki kullanılırken, dürüst yargılama ilkesine uygun olarak hareket edilmelidir. Ulusal mahkemece deliller konusunda verilen kararlar, sadece bu yönden AİHM'in denetim yetkisine girer. Ancak AİHM'a göre, "*günümüzün demokratik toplumları, çok gelişmiş casusluk türlerinin ve terörizmin tehdidi altındadır. Bu nedenle Devlet bu tehditlere karşı etkin bir şekilde mücadele edebilmek için, kendi ülkesinde gizlice operasyonlar yapan kişileri, onlara belli etmeden denetleyebilecek yetkilere sahip olmalıdır.*" Bunun sonucu olarak, AİHM, "milli güvenliğin ve veya kamu düzeninin korunması ile, suçlardan doğacak tehlikeleri önlemek bakımından zorunlu olan hallerde mektupların, posta gönderilerinin ve telefon konuşmalarının gizlice denetlenmesini düzenleyen ve buna izin veren yasaların sözleşmeye uygun olduğunu kabul etmiştir. Fakat bu

¹⁸⁷ Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 151.

yetkinin sınırsız olmadığını, bu konuda yapılan düzenlemelerin, yetkinin kötüye kullanılmasını engelleyecek etkin bir denetime imkan sağlayacak şekilde yapılması gerektiğini de vurgulamıştır.¹⁸⁸

Diğer taraftan, kişiye tanınan temel haklar ancak kanunla sınırlandırılabilir. Delil elde etme amacıyla gerçekleştirilen arama, haberleşmenin dinlenmesi, kayda alınması, elkoyma, yakalama, yer gösterme gibi usul işlemleri kişilerin özel yaşamına müdahale niteliği taşıdığından, kanunla düzenlenmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, bu tür işlemler kanuna uygun olarak yapıldığı takdirde, elde edilen deliller hukuka uygun delil niteliğini taşır. Bu bakımdan, söz konusu işlemleri gerçekleştirecek olan soruşturma ve kovuşturma mercilerinin yetkileri sınırlandırılmış, kanunun aradığı şartlara aykırı olarak arama, elkoyma, yer gösterme gibi işlemlerin yapılması yasaklanmış, kanuna aykırı hareket eden kamu görevlileri hakkında cezai yaptırımlar öngörülmüştür (Bkz., TCK m. 120).

Öğretide de, hukuka aykırı delillerin, "delil elde etmenin sınırları" ve "hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesi" başlıkları altında iki ayrı bölümde incelendiği görülmektedir.¹⁸⁹

Hukuka aykırı olarak delil elde etme, Anayasanın 38/5. maddesinde "Hiç kimse, kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz." 38/6. maddesinde de "Kanuna aykırı olarak elde

¹⁸⁸ Schroeder/Yenisey/Peukert, s. 238 (299- 302).

¹⁸⁹ Öztürk, delil yasaklarını bu şekilde soyut bir tasnife tabi tutmanın konun incelenmesine engel olduğunu belirterek beşli bir tasnif yapmaktadır. Bu tasnife göre delil yasakları şunlardır: 1) Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, 2) İfade ve sorgu sırasında söz konusu olan delil yasakları, 3) İfade ve sorgu dışında söz konusu olan delil yasakları, 4) Delil aracı yasakları, 5) Delil konusu yasakları. Bkz., Öztürk Bahri, Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları, Ankara 1995, s. 7,8.

edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez." denilmek suretiyle yasaklanmış bulunmaktadır. Ayrıca CMK'nın 148, 206, 217/2, 230/1b maddeleri hükümlerinden de, kanuna aykırı delil elde etmenin ve bu şekilde elde edilen delillerin hükme esas alınmasının yasaklandığı anlaşılmaktadır. AİHM de, bir kimsenin kendisini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanmasını ilke olarak Sözleşmenin 6. maddesinin ihlali olarak kabul etmektedir.

Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı bir davada, ağır ceza mahkemesinde görülmekte olan bir başka dava sanıklarının emniyette, Cumhuriyet savcısının da hazır bulunduğu sırada video-banda alınan ifadelerinin delil niteliği taşıması sebebiyle, video-bandın görüntülerinin incelenmesine karar vermiş ve bant kaydıyla ilgili tutanakları ilgili ağır ceza mahkemesinden istemiştir. Bu konuda yazılan talimata ağır ceza mahkemesince verilen cevapta, ifadenin video-banda alınması sırasında tutanak düzenlenmediğinin bildirilmesi üzerine, Yüksek Mahkeme yeni bir ara kararı ile önceki karardan vazgeçmiştir.¹⁹⁰ Vazgeçme kararında açıkça belirtilmiş olmamakla birlikte, Yüksek Mahkeme'nin, bu delilin hukuka aykırı olarak elde edildiği sonucuna vardığını kabul etmemek gerekir. Gerçekten de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 169. maddesi, şüphelinin ifadesinin alınması, tanık veya bilirkişinin dinlenilmesi sırasında Cumhuriyet savcısının yanında bir zabıt katibi bulunacağını ve her soruşturma işleminin tutanağa bağlanacağını hüküm altına almıştır. Ayrıca tutanağın düzenlenme biçimi ve içereceği hususlar maddede tek tek sayılmıştır. Bu madde hükmü dikkate alındığında, ifade alınmasıyla ilgili bant kaydının tutanağa bağlanması gerekmektedir. Böyle bir tutanak düzenlenmediğine göre, gerçekleştirilen bant kaydı, yasa hükmüne, dolayısıyla hukuka aykırıdır ve böyle bir

¹⁹⁰ Bu ara kararı için, Anayasa Mahkemesi (Yüce Divan) Esas No. 2004/4 esas sayısında kayıtlı davanın 13.10.2006 ve 20.12.2006 tarihli duruşma tutanaklarına bakınız.

delilin ortaya konulması isteminin CMK m. 206/2 a uyarınca reddi gerekir.

İHAS m. 6/ 3; AY m. 36, 38/5-6, 40; CMK m. 147, 148, 191, 217/2, 230/1b'ye bakınız.

Delil ve olayın geç bildirilmesi

MADDE 207 - (1) Delilin ortaya konulması istemi, bunun veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilemez.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 239/1. maddesiyle düzenlenen delil veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmesini (irat edilmesini), bu madde hükmüne paralel, fakat ayrı bir hüküm olarak düzenlemektedir. 239. maddenin diğer fıkraları da Tasarıda yer alıyordu. Bu fıkralar, gereksiz görülerek Adalet Komisyonu tarafından madde metninden çıkarılmıştır.

Kural olarak deliller, soruşturma evresinde ve nihayet duruşma hazırlığında toplanmış olmalıdır (m. 176-180). Bununla beraber bir delilin daha sonra duruşma aşamasında da ileri sürülmesi mümkündür. Diğer taraftan delilin reddini gerektiren sebepler 206. maddede sayılmıştır. İşte madde, delilin sırf geç bildirilmiş olmasını, reddi için bir sebep sayılamayacağını açıklamaktadır.

CMK m. 206/2'ye ve bu madde açıklamasına bakınız.

Tanığın duruşma salonundan ayrılması

MADDE 208 - (1) Tanıklar, dinlendikten sonra ancak mahkeme başkanı veya hâkimin izniyle duruşma salonundan ayrılabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 241. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden ifade edilmesinden ibarettir.

Başkan veya hakim, tanık beyanına karşı diyeceği olup olmadığını CMK m. 215 gereğince sanığa sormadan tanığın salondan ayrılmasına izin vermemelidir. Aksi halde savunma hakkı kısıtlanmış olur.

Bilirkişinin duruşma salonundan ayrılması CMK m. 68/2'de düzenlenmiştir.

CMK m. 53/1-d, 57,58,59, 68/2, 201,215, 289/1-h'ye bakınız.

Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar

MADDE 209 - (1) Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adli sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada okunur.

(2) Sanığa veya mağdura ait kişisel verilerin yer aldığı belgelerin, açıkça istemeleri halinde, kapalı oturumda okunmasına mahkemece karar verilebilir.

AÇIKLAMA: Bu madde, duruşma sırasında okunması zorunlu "sübut sebepleri"ni düzenleyen CMUK'un 242. maddesi ile sanık hakkında düzenlenen raporların okunabileceğini belirten 249. madde hükümlerini birleştirerek günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmektedir.

Kişisel veriden maksat, CMK m. 75, 76 ve 78. madde hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarıdır (m. 80). Bu bilgilerin yer aldığı belgelerin okun-

ması, ancak açık talepleri halinde kapalı oturumda okunabilecektir.

Sanığın kimlik bilgileri konusunda 5490/7,9,10, 46 ve 47. maddelerine bakınız.

Belgelerin okunması kararının, CMK 33 ve 34. maddeler gereğince verilmesi gerektiğinde kuşku yoktur.

CMK m. 75, 76, 78, 80, 83, 85, 86, 87, 180, 196/2-3'e ve 210'a bakınız.

Duruşmada okunmayacak belgeler

MADDE 210 - (1) Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.

(2) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişi, duruşmada tanıklıktan çekindiğinde, önceki ifadesine ilişkin tutanak okunamaz.

AÇIKLAMA: Maddenin 1. fıkrası, CMUK'un 243 maddesinin, 2. fıkrası da CMUK'un 245. maddesinin yeniden ve bu maddeler hükümlerine paralel olarak düzenlenmesinden ibarettir. Sanığın tavır ve hareketine ilişkin açıklama içeren belgeler, okunması zorunlu veya okunabilecek belgeler arasında sayılmadığından, okunmaması hususunda tereddüt edilmemelidir.

Maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinde, olayın delilinin tek tanık beyanından ibaret olması halinde; bunun ortaya konulma usulü kesin olarak belirtilmiş, ikinci cümlede ise bu aykırılığın usul hukuku yönünden yaptırımını gösterilmiştir. Bu hükme göre daha önce, duruşma dışında yapılan dinle-

mede düzenlenen tutanağın 209. madde uyarınca okunması mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, ikinci cümlede yer alan "tutanağın veya yazılı bir açıklamanın" ibaresi, birinci cümledeki tanığı tanımlamaktadır. Böyle bir belge duruşmada okunursa, bu okuma dinleme yerine geçmeyecek, dolayısıyla delilin ortaya konulması kanuna aykırılık oluşturacaktır. Bu konuda m. 206 açıklamasına bakınız.

İkinci fıkra ile delil aracı yasağı getirilmiştir. Bu fıkrada tanıklıktan çekinebileceği belirtilen kişiler, Kanununun 45-48. maddelerinde çekinme hakkına sahip olduğu açıklanan tanıklardır. Çekinme hakkına sahip olan tanık soruşturma evresinde çekinme hakkını kullanmayarak beyanda bulunmuş, bu nedenle ifadesi alınmış olabilir. Ancak bu kişinin kovuşturma evresinde çekinme hakkını kullanması mümkündür. İşte madde, daha önce beyanda bulunup da kovuşturma evresinde çekinme hakkını kullanan tanıkların önceki ifadelerinin okunması yasağını düzenlemektedir. Bu hükme göre tanık çekinme hakkını kullandığı takdirde, daha önce tespit edilmiş olan ifadesi okunamayacaktır. Dolayısıyla okunmayan, duruşmada ortaya konulmamış olan bir ifadenin de delil olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (m. 217/1). Hükümde böyle bir delile dayanılması da temyiz sebebidir.

CMK m. 45- 48, 51, 60, 209, 211, 212, 217/1 ve 289/1-i'ye; 3713/m. 12'ye bakınız.

Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler

MADDE 211 - (1) a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse,

b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulun-

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

mayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,

c) İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,

Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.

(2) Cumhuriyet Savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafii birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler.

AÇIKLAMA: Bu düzenleme CMUK'un 244. maddesine paraleldir.

*"Tanığın bulunduğu yerin öğrenilememesi"*nden maksat, gerekli araştırma yapılmasına rağmen çağrılabilceği veya gerektiğinde zorla getirilmesine imkân sağlayan bir adresinin elde edilememiş olmasıdır; yoksa tanığın geçici olarak adresinden ayrılmış olması sebebiyle tebligat sırasında adresinde bulunmaması anlatılmak istenmiş değildir.

Sanığın suç ortağından maksat, ölmüş olması, akıl hastası olması veya başka nedenlerle hakkında dava açılmamış olan suç ortağıdır.

Bu maddeye göre ifadelerin okunması kararla olur. Kararın 33. maddede belirtilen usule göre ve gerekçeli olması şarttır.

CMK m. 210, 212, 213, 214, 215'e bakınız.

Tanığın önceki ifadesinin okunması

MADDE 212 - (1) Tanık, bir hususu hatırlayamadığını söylese önceki ifadesini içeren tutanağın ilgili kısmı okunarak hatırlanmasına yardım edilir.

(2) Tanığın duruşmadaki ifadesiyle önceki ifadesi arasında çelişki bulunduğunda, evvelce alınmış ifadesi okunarak çelişkinin giderilmesine çalışılır.

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

AÇIKLAMA: CMUK'un 246. maddesinin birinci fıkrası, tanık ve bilirkişiyi kapsayacak şekilde düzenlenmişti. Madde, CMUK nun 246. maddesinin sadece tanık yönünden günümüz Türkçesiyle yeniden ifade edilmesinden ibarettir.

CMK m. 52/1, 59 ve 215'e bakınız.

Sanığın önceki ifadesinin okunması

MADDE 213 - (1) Aralarında çelişki bulunması halinde; sanığın, hâkim veya mahkeme huzurunda yaptığı açıklamalar ile Cumhuriyet Savcısı tarafından alınan veya müdafinin hazır bulunduğu kolluk ifadesine ilişkin tutanaklar duruşmada okunabilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, Tasarının 221. maddesinde, CMUK'un 247. maddesine paralel olarak düzenlenmişti. Ancak bu madde Adalet Komisyonu'nca redaksiyona tabi tutularak yeniden düzenlenmiştir.

Maddede açıkça yazılmamış olmakla beraber çelişki, sanığın duruşma ifadesiyle daha önce alınmış olan ifadeleri arasında olmalıdır; yoksa amaç, daha önceki ifadeler arasındaki çelişkinin giderilmesi değildir. Soruşturma evresinde açıklamalarda bulunan sanığın, duruşmada susma hakkını kullanması halinde çelişkiden söz edilemeyeceği için önceki ifadelerin okunması da mümkün değildir.

Kolluk tarafından alınan ifade sırasında herhangi bir nedenle müdafii bulunmamış ise, sanığın müdafii yardımından yararlanmak istemediğini beyan etmesi sebebiyle bile olsa, bu ifadenin duruşmada okunması mümkün değildir.

Okumak, okunan ifadelerle ilgili gerekli soruların sorulmasını da içerir. Yoksa sadece ifadenin okunup tutanağa geçirilmesinin anlamı yoktur.

CMK m. 147,191/3'e bakınız.

Rapor, belge ve diğer yazıların okunması

MADDE 214 - (1) Bir açıklamayı ve görüşü içeren resmî belge ve diğer yazılar ve ferrî muayene ve doktor raporlarının okunmasından sonra gerekli görülürse belge ve diğer yazılar veya raporda imzası bulunanlar, açıklamada bulunmak üzere duruşmaya çağrılabilirler.

(2) Açıklama ve görüş veya rapor bir kurul tarafından verilmişse mahkeme, kurulun görüşünü açıklamak üzere görevi, üyelerden birine vermeyi kurula önerebilir.

(3) Bilimsel görüşlere ilişkin açıklama, bu Kanununun 68 inci madde hükümlerine göre yapılır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 249. maddesinin Kanununun sistematığına uygun olarak günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmesinden ibarettir. Rapor hazırlayan bilirkişilerin açıklama yapmak üzere duruşmaya çağrılmaları 68. maddede düzenlemiştir. Bu bakımdan buradaki belge ve yazılar, bilirkişi olmayan devlet memurlarının imzalarını taşıyanlardır. Amaç eksik bilgilerin tamamlanmasıdır.

Uygulamada zaman zaman C. savcılarının da aldıkları ifade ve düzenledikleri tutanaklar sebebiyle duruşmada açıklama yapmak üzere çağrıldıklarına rastlanılmaktadır. Tutanakta geçen, fakat anlamında tereddüt edilen hususların açıklığa kavuşturulması amacıyla dinleme mümkün ise de, ifadenin zora dayalı olduğu, tehditle imzalandığı gibi konularda C.

savcılarının, hatta kolluk görevlilerinin duruşmada dinlenilmeleri, kanımızca yarardan çok zarar getirir.

Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçların soruşturulması sırasında sanıkların ve tanıkların ifadelerini alan veya olay ve tespit tutanağı düzenleyen zabıta amir ve memurları, zaruret halinde tanık olarak dinlenebilirler (3713/m. 12).

CMK m. 68, 209, 210, 215'e; 3713/m. 12'ye bakınız.

Dinleme ve okumadan sonra diyeceğin sorulması

MADDE 215 - (1) Suç ortağının, tanığın veya bilirkişinin dinlenmesinden ve herhangi bir belgenin okunmasından sonra bunlara karşı bir diyecekleri olup olmadığı katılana veya vekiline, Cumhuriyet Savcısına, sanığa ve müdafisine sorulur.

AÇIKLAMA: Madde, duruşmada ortaya konulan delile karşı diyeceğini bildirme hakkını, silahların eşitliği ilkesi gereğince sanık, C. Savcısı ve katılan yönünden düzenlemektedir. Hüküm, yargılamanın dürüst ve adil bir şekilde yapılmasına katkı sağlamak amacını gütmektedir. Bu nedenle taraflara, ortaya konulan delile karşı diyeceği olup olmadığı sorulmadan hüküm kurulması İHAS m. 6 ile güvence altına alınmış olan adil yargılanma hakkını, ilgili kişi yönünden ihlal eder.

Bu hak CMUK m. 250'de, sadece sanık açısından düzenlenmişti ve bu hükme aykırılık yani ortaya konulan delile karşı diyeceği olup olmadığı sorulmadan hüküm kurulması, savunma hakkının kısıtlanması olarak kabul ediliyor ve bozma sebebi sayılıyordu.

Yeni düzenleme, uygulamada sanık açısından bir değişiklik getirmemiştir;¹⁹¹ fakat bu hükme aykırılık, iddia makamı ve

¹⁹¹ AsYDRİK 6.7.2006 - E. 154, K. 155; Bu karara konu olayda, bi-

katılan yönünden de bozma sebebi yapılabilecektir. Ancak, bu hukuka aykırılığın sanık dışındaki taraflar bakımından bozma sebebi sayılması mutlak değildir; yani bu hakkın kullandırılmamış olması, hükmü etkilemesine bağlı olarak bozma sebebi teşkil eder.

CMK m. 52/1, 68, 209, 214, 289/1-h'ye bakınız.

Delillerin tartışılması

MADDE 216 - (1) Ortaya konulan delillerle ilgili tartışmada söz, sırasıyla katılana veya vekiline, Cumhuriyet Savcısına, sanığa ve müdafine veya kanunî temsilcisine verilir.

(2) Cumhuriyet Savcısı, katılan veya vekili, sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcisinin açıklamalarına; sanık ve müdafii ya da kanunî temsilcisi de Cumhuriyet Savcısı'nın ve katılanın veya vekilinin açıklamalarına cevap verebilir.

lirkişi açıklaması ve okunan yazılı belgelere karşı diyeceği olup olmadığı sanığa sorulmamış, fakat akabinde sanık, soruşturmanın genişletilmesi konusunda talebi olmadığını bildirmiş, bilirkişi raporunun içeriğini de içeren esas hakkında iddiaya karşı savunmasını da yapmış, son sözü sorulduğunda da bir diyeceği olmadığını bildirmiştir. Kararda, okunan belgelere ve bilirkişi açıklamalarına karşı bir diyeceği olup olmadığının sorulmaması hukuka aykırılık kabul edilmekle birlikte, bunun nispi butlanı gerektirdiği, sanığın bu konuya yönelik temyizinin bulunmaması ve sonradan savunmasını yapmış olması karşısında bozma sebebi sayılamıştır. Çoğunlukla verilen bu kararda, sanığa tanınan hakkın mahkemece hatırlatılmamış olması karşısında, esas hakkındaki iddiaya karşılık savunmasını yapmış olmasının mevcut hukuka aykırılığı ortadan kaldırmayacağı ve sanığın kendisine hatırlatılmayan hakkını kullanma zorunluluğu yükleyeceği, böyle bir bu durumun kabul edilemeyeceği azınlık görüşü olarak yer almıştır.

(3) Hükümden önce son söz, hazır bulunan sanığa verilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 251. maddesinin karşılığı olup buna paralel olarak düzenlenmiştir.

Madde, C. Savcısının esas hakkında görüşünü bildirmesini de kapsar.¹⁹²

"Hükümden önce" den maksat, hüküm verme aşamasına geçilmeden önceki durumdur. Duruşmanın sona erdiğinin açıklanmasıyla hüküm verme aşamasına geçilir (m. 223/1).

Son sözün sanığa verilmesi kuralı bozmadan sonra yapılan duruşmada da geçerlidir.

Son sözün sanığa verilmemesi, savunma hakkı ile ilgili olup buyurucu nitelikte bir usul kuralıdır. Savunma hakkıyla ilgili olması sebebiyle de bu hükme uygun davranılması, İHAS m. 6'da düzenlenen ve AY m. 36 ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkının gereğidir.

Öğreti ve uygulamada, bu kurala aykırılık, savunma hakkının kısıtlanması olarak değerlendirilmektedir. Bunun sonucu olarak, hukuka kesin aykırılık ve bozma sebebi kabul edilmiştir (CMUK m. 308/8). Yargıtay Ceza Genel Kurulu içtihatları da bu doğrultuda kararlılık göstermektedir.¹⁹³

Yeni düzenleme, bu konuda bir değişiklik getirmemiştir (CMK m. 289/1-h). Bu kurala aykırılığın İHAS m. 6'yı da ihlal edeceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Tarafların birbirlerine cevap vermeleri silahların eşitliği ilkesinin gereğidir. Bu ilke, ülkemizin de dahil bulunduğu Kıta

¹⁹² C. Savcısının esas hakkındaki görüşü alınmadan hüküm kurulması, CMK m. 216'ya aykırılık oluşturur ve bozma sebebidir (6. CD. 26.5.2006 - E. 2004/1650, K. 2006/5202).

¹⁹³ YCGK, 8.4.1991 - E. 4/83, K. 11.

Avrupa Hukuk Sistemine göre, iddia ve savunma makamlarının her bakımdan eşit olması şeklinde kabul edilmemektedir. Bugün silâh eşitliği denilince akla gelen, savunma makamının bir hukuk devletinde kendisine tanınmış bulunan hakları "gerçekten" kullanabilmesidir.

Adil yargılanma hakkı konusunda İHAS m. 6'ya, AY m. 36'ya ve CMK m. 160/2'ye, tarafların soru yönetme hakkı ve silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olarak m. 201'in açıklanmasına, sanığın savunma hakkıyla ilgili olarak m. 147 ilâ 156. maddelerle 215. maddeye, savunma hakkının kesin hukuka aykırılık oluşturması konusunda 289/1-h'ye, bakınız.

Delilleri takdir yetkisi

MADDE 217 - (1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 254. maddesinin karşılığı olup gerçeğe ulaşmak bakımından "*delillerin serbestliği*" (vicdani delil sistemini) ilkesini kabul etmiştir. Ancak delil bakımından iki sınırlama söz konusudur:

1) Duruşmada ortaya konulmamış delil karara dayanak yapılamaz. Öncelikle bir delilin duruşmada ortaya konulabilmesi için ortaya koyma yasağı bulunmaması gerekir. Ortaya koyma yasağı varsa ve delil, bu yasağa aykırı olarak duruşmada ortaya konulmuş ise bu kez karşımıza değerlendirme yasağı çıkar. Ortaya koyma yasağı ile ilgili olarak m. 148/3-4'e, 206/2 ye, 209/2'ye, 210'a ve bu maddelerin açıklamalarına bakınız.

2) Delil hukuka aykırı olarak elde edilmiş ise ispat amacıyla kullanılamaz. Ortaya koyma yasağına rağmen, bir delilin

duruşmada ortaya konulması halinde de yasak söz konusudur. Böyle bir delil ispat amacıyla kullanılamaz.

Delillerin ortaya konulması, tanıkların duruşmada dinlenmiş olmasını, belge delillerinin de okunmuş ve tartışılmış olmasını ifade eder. Bir başka ifadeyle 221. madde gereğince duruşma tutanağına geçirilmiş beyan ve belgeler hükme esas alınabilir.

Delilin hukuka uygun olarak elde edilmesinden maksat, Kanunun aradığı koşullara uyulmak suretiyle elde edilmiş olmasıdır. Örneğin iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasının koşulları CMK'un 135. maddesinde gösterilmiştir. Hakim, dinleme ve tespit kararını maddenin aradığı koşullar gerçekleşmiş ise verebilir. Kararda, suçun niteliğinin, tedbir uygulanacak kişinin kimliğinin, iletişim aracının türünün, tedbirin kapsam ve süresinin belirtilmesi gerekmektedir. Koşulları bulunmamasına rağmen hakim tarafından dinleme ve tespit kararı verilmişse veya tedbir kararı yukarıda sayılan hususları içermiyorsa, böyle bir kararı hukuka uygun saymak olanağı yoktur. Dolayısıyla bu şekilde elde edilen delil ispat amacıyla kullanılamaz. Yargıtayın görüşü de bu doğrultudadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 13.6.2006 tarihli bu kararı için 138 ve 206. maddelerin açıklamasına bakınız.

Buna karşılık Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, gizli kamera ile yapılan çekimin yayınlanmasında hukuka aykırılığın ölçütü olarak, "*kişi ve kişilerin özel yaşamlarına ilişkin olma*" esasını benimsemiştir.¹⁹⁴ Ancak bu karara konu olan olayda, basın

¹⁹⁴ YHGK, 7.12.2005 tarih ve E. 2005/4- 644, K. 2005/701 sayılı Kararı.

Bu karara konu olan olayda, davacı DRB gazeteci olup Avustralya'da çıkan bir derginin Türkiye temsilciliğini yapmaktadır. Çağrılması üzerine Samsun'a gitmiş, burada Hıristiyanlıkla ilgili konuşmalar yapmıştır. Davacının yaptığı konuşmalar gizli kamerayla tespit edilmiş ve tespit edilen görüntü ve konuşma-

özgürlüğü ile kişilerin özel yaşamlarının gizliliği karşı karşıya gelmesi söz konusudur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulun 13.6.2006 tarihli kararının karşı oy gerekçesinde de benzeri bir görüş ileri sürülmüştür.¹⁹⁵

lar 24 Haziran 1997 günü Show TV’de “Son çare” programında yayınlanmıştır. Bunun üzerine DRB kolluk görevlilerince yakalanmış ve hakkında adli soruşturma başlatılmıştır. Yapılan soruşturma sonunda İslam dinine ve Allah’a hakaret suçundan dolayı açılan kamu davasının yapılan yargılaması sonunda beraatine karar verilmiştir. Ancak davacının, bölücü unsurlar ve alevi kesimi ile ilgili bilgi derleme amaçlı temaslarda bulunduğu, Kürtçülük, şeriatçılık faaliyetleri gibi Lazlğın da Türkiye’yi bölebilecek unsurlar içerisinde yer aldığını belirttiğinin Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarınca idareye bildirilmesi üzerine, sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Davacı vekili, Yayınlanan televizyon programı nedeniyle DRB’nin zarara uğradığı iddiasıyla ilgili televizyon şirketi aleyhine tazminat davası açmış ve dava yerel mahkemece reddedilmiştir. Hükmün davacı vekili tarafından temyizi üzerine, dosyayı inceleyen 4. Hukuk Dairesi, “...davacının yayınlanan açıklama ve beyanlarında hukuka aykırılık bulunmadığı, davacının konuşmalarının ve görüntüsünün gizli kamera kullanılarak kaydedildiği ve televizyondan yayınlandığı” ...“Bir kişinin hukuka aykırı bile olsa konuşmalarının ve görüntüsünün gizli kamera ile kayda alınması aynen telefon konuşmalarının yasa dışı dinlenmesinde olduğu gibi onun kişilik haklarına ve özel hayatına saldırı niteliği taşıdığı” gerekçesiyle bozma kararı vermiş, fakat yerel mahkeme eski hükümde direnmiştir. Bu hükmün davacı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine Hukuk Genel Kurulu; “gizli kamerayla yapılan çekimin, sadece kişi veya kişilerin özel yaşamlarına ilişkin olursa yayınlanması kişilik haklarına bir saldırı olarak nitelendirilir. Somut olayda, kamuyu ilgilendiren bir çalışmanın yansıtılması için yapılmış bir çekim vardır.” şeklindeki gerekçe ile ısrar kararını onamıştır.

¹⁹⁵ Uygulayıcılar açısından yararlı olacağı düşüncesiyle karşı oy gerekçesi özet olarak aşağıya alınmıştır.

“...Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM), iletişimin

dinlenmesi hususunda aradığı en önemli şart, bu konudaki düzenlemelerin eksiksiz olmasıdır. (Ağaoğlu davasında Türkiye Cumhuriyeti, yapılan işlemlere dayanak mevzuatın bulunmaması nedeniyle İHAS'nın 8. maddesini ihlâlden mahkûm edilmiştir). Yapılan düzenlemelerle, iletişimin dinlenmesi ve tespiti konusundaki boşluklar doldurulmuştur.

Dava konusu olayda, şüpheli... için usulüne uygun şekilde dinleme kararı alınmıştır. Adı geçen bu şüphelinin telefonundan başka birisinin konuşması sırasında yapılan tespitler, konuşan ve karşıdaki kişi yönünden yasak delil niteliğinde olmayıp, tesadüfen elde edilen delil niteliğindedir (CMK'nın 138/2. maddesi). İletişimin denetlenmesi sırasında, yapılmakta olan soruşturma ile ilgisi olmayan ve CMK'nın 135/6. maddesinde sayılan (katalog) suçlar dışında kalan bir suçla ilgili kayıt alınmıştır. Elde edilen bilgiler, ihbar kabul edilerek soruşturma yapılabilecek ve delil başlangıcı olarak kullanılabilir. Zira hâkim kararı ile kişinin özel alanına girildiğinden, haksız ve keyfi değil, yasaya uygun bir müdahale söz konusudur. Yasanın bu düzenlemesi karşısında, dinlenmesine karar verilen kişilerle sınırlı delil elde edilebileceği ve kullanılabilirliği düşüncesi kabul edilemez. Bir hâkim tarafından karar verildiği için dinleme tamamen yasaldir. Resmî olarak kendisi dinlenmeyen bir kişinin söyledikleri, hatta bir suç itirafı kullanılabilir. Önemli olan kanıt araştırmasındaki doğruluktur ve bunların kötüye kullanılmamasıdır.

Örneğin; (A) resmî olarak dinlenmektedir. Aslında resmî olarak dinlenmek istenen (A) ile konuştuğu bilinen (Y)'dir. Sonuç olarak, hatta dinlenmeyen bir kişinin itirafının yer aldığı kayıtlar, soruşturmada yoklukla batıl olmayan bilgiler olarak, yani hukuka uygun delil olarak kullanılabilir. Yasanın bu düzenlemesi karşısında, dinlenmesine karar verilen kişilerle sınırlı delil elde edilebileceği ve kullanılabilirliği düşüncesi kabul edilemez.

AİHM'si, her olayın kendi içinde değerlendirilmesini gerektiğini, mahkemelerin hukuka aykırı delillerin uygulamada kullanılmayacağına karar veremeyeceğini kabul etmektedir (Schenk/İsviçre ve Khan/Birleşik Krallık davaları).

"...CMK, gerçeğe ulaşmak bakımından delillerin serbestliği ilkesini benimsemiş, suçun varlığı ve sanığın sorumluluğunun, kanunun ayrıca hüküm koyduğu hâller dışında her türlü delille

saptanabileceğini kabul etmiştir. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36 ve AİHS'nin 6. maddelerinde düzenlenen adil yargılama hakkına aykırılık oluşturmamaktadır.

Günümüzdeki sosyal ve ekonomik gelişme ve değişimler karşısında, özel bir önem kazanan ve toplum güvenliğini tehdit eden örgütlü (terör ve çıkar amaçlı) suçlar ve suçlularla mücadelede, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi çok önem kazanmakta ve toplum yararı öne çıkmaktadır. Dinleme kararı alınan şüphelinin telefonu ile görüşen diğer kişiler (dolaylı dinleme) yönünden yapılan dinlemelerin delil kabul edilmemesi, bu suçlarla mücadelede de büyük zafiyetler yaratacaktır."

Bir başka karşı oy gerekçesi de şöyledir.

"AHİM'si mahkemelerin hukuka aykırı delillerin yargılamada kullanılmayacağına karar veremeyeceğini, her olayın kendi içinde değerlendirilebileceğine işaret etmektedir. Khan davası/ İngiltere kararında sanık tek delil olan ses kaydının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmesine rağmen sözleşmesinin 6. maddesinin ihlali olarak görülmeyip yargılamanın adil olduğuna karar vermiştir.

"Uluslararası uygulamalardan da birkaç örnek vermek gerekirse; Amerika, LEON davasında aranan uyuşturucunun arama izni verilen yerin dışında bulunması halinde yargılamada delil olarak kullanılabilmesini kabul etmiştir. Mahkemeye göre polis uyuşturucunun elde edildiği yere ilişkin arama izni istemiş olsaydı, mahkeme bu izni verecekti. O halde uyuşturucunun bulunduğu yer arama izni kapsamındadır. The Good Faith "iyi niyet istisnası" görüldüğü gibi mahkeme yarar dengesine bakmaktadır. Alman hukukunda elde edilen deliller çok gizli ve özel hayat alanına ilişkinse delil olarak kullanılmaz. Ancak normal gizli hayata ilişkin ise devletin cezalandırmadaki menfaati ile sanığın kişiliğinin korunmasına ilişkin menfaat arasındaki dengeye bakılacaktır. İşlenen suç ağır ise delil olarak kullanılacaktır. Burada da yarar dengesine bakılmaktadır.

Bu konuda çarpıcı bir örnek vermek istiyorum. A şahsı için dinleme izni alınmış telefondan A'nın yakını olan B şahsı bir yakınına cinayet itirafında bulunarak cesedin yerini de söyledi. O yerde ceset bulundu. Bu deliller karşısında sanıkta suçunu itiraf etti. Bu durumda sanık telefon dinleme tespiti sonucuna göre su-

Maddede delillerin değerlendirilmesiyle ilgili olarak belirtilen bir başka ölçüt, vicdani kanaattir. Hakimin vicdani kanaatine göre hüküm vermesi, Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Bu ilke, Anayasanın 138/1. maddesinde "Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler." şeklinde ifade edilmiştir.

Muhakeme hukukunda vicdani kanaat, yargılama makamı açısından şüphenin yenilmiş olmasını ifade eder.¹⁹⁶ Sanığın isnat olunan suçu işlediğine dair yeterli delilin elde edilememesi durumunda beraat kararı verilmesinin sebebi, vicdani kanaate ulaşılamamış olmasıdır.¹⁹⁷

Öğretide vicdani kanaat "maddi uyumsuzluğu çözümeğe yetkili makamın kovuşturma evresinde, duruşma sonunda, aklın öncülüğünde ve hukuk kuralları içerisinde kalarak maddi olayın oluş biçimine dair ulaştığı, kendi açısından şüpheye yer vermeyen kanaattir." şeklinde tanımlanmıştır.¹⁹⁸

çunu itiraf etti. Şimdi biz telefon dinleme yasal değil, o delil sonucunu suçunu itiraf etmiştir diye tüm delilleri yok sayarak sanığı beraat mi? ettireceğiz.

Sonuç olarak; Yasak delil de uluslararası hukukun dikkate aldığı "Yarar Dengesi"ni biz de Anayasanın 90/son fıkrası gereği gözetip, sanık hakları olduğu kadar mağdur hakları olduğunu da düşünerek usulü esasa tercih edip, o da bir insan olan mağdurun haklarını ihlal etmemeliyiz."

¹⁹⁶ Yenilmesi gereken şüpheye, suçun unsurları, fiili ağırlatıcı ve hafifletici sebepler, maddi olaya ilişkin hukuka uygunluk sebepleri ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gereken haller (CMK 223/3,4) dahildir Temel cezanın alt ve üst sınırının belirtildiği suçlarda, suçta kullanılan araç, suçun işlendiği yer ve zaman, kanunda şiddet veya indirim sebebi olarak düzenlenmediği durumlarda, cezanın belirlenmesinde dikkate alınacağından bu konulardaki şüphenin de yenilmesi gerekir (Bkz., Feyzioğlu, Vicdani Kanaat, 185, 186).

¹⁹⁷ Beraat kararı verilebilecek haller için CMK m. 223/2'ye bakınız.

¹⁹⁸ Feyzioğlu, Vicdani Kanaat, s. 109.

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

Şu halde vicdani kanaat, hem bir yargıya varmayı ifade etmektedir hem de delillerin değerlendirilmesinin bir ölçütüdür.

Maddi olayın ispatında kullanılan deliller ile vicdani kanaate nasıl ve ne şekilde ulaşıldığı gerekçede gösterilmek zorunda olduğundan (CMK m. 230/1 b,c), gerekçe, duruşmada ortaya konulan delillere dayanmalı, akla ve mantığa uygun olmalıdır.¹⁹⁹

Ayrıca İHAS m. 5/2, 6/3, m. 8; AY m. 19, 36, 38, 138/1; CMK m. 90, 138 açıklaması, 147, 148/3-4, 206/1 ve 206 açıklaması, 209/2, 210, 213, 221(açıklaması), 230/1b ve 289/i' ye bakınız.

Ceza mahkemelerinin ek yetkisi

MADDE 218 - (1) Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir.

(2) Kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması halinde; mahkeme, ilgili kanunda belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü verir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 255. maddesine paralel bir düzenleme içeren Tasarının 227. maddesinin redaksiyona tabi tutularak yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

¹⁹⁹ YCGK, 2.5.2000 - 11/89-91; 21.11.1995 - 7/314 - 347; 10.4.1995 - 5/87- 113.

CMUK m. 227' de "Bir fülün suç olup olmaması" nın ceza hukuku dışındaki bir sorunun çözümüne bağlı olması durumunda ceza mahkemesinin bu sorunun çözümünde ceza usulü ve deliller için geçerli ve yürürlükte olan kuralların uygulanacağı hükme bağlanmış, fakat yaş düzeltme davalarında Nüfus Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir (m. 227/son).

Maddeye göre ceza mahkemesi, dava konusu uyuşmazlığın çözümünde etkili bulunan ve fakat ceza hukuku dışında kalan bir sorun hakkında gerekli hallerde kendisi karar verecek, sorunun nitelik ve kapsamına göre bu sorunun çözümü bekletici mesele kabul edilebilecektir. Ancak mahkemenin ceza davasını bu şekilde beklemeye almasına, çok zorunlu ve uzmanlığı gerektiren bir sorunla karşılaşıldığında gidilmelidir. Aksi takdirde bu yüzden İHAS m. 6 ile güvence altına alınmış olan makul sürede yargılanma hakkının ihlali söz konusu olabilir.

Örneğin, özel belgede sahtekarlık suçuyla ilgili olarak açılan bir ceza davasında, belgenin bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı amacıyla veya borcun ödendiğini kanıtlamak amacıyla düzenlendiği iddia olunmuş ise, taraflar arasında hukuki ilişki bulunup bulunmadığı veya borcun ödenip ödenmediğine ceza mahkemesince karar verilebilecektir. Buna karşılık sağlık karnesi alma hakkı bulunan sanığın, bunu alabilmek için sahte belge düzenlediği iddiasıyla açılan ceza davasında, TCK m. 211'in uygulanması açısından öncelikle sanığın böyle bir hakka sahip olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bir kimseye sağlık karnesi verilmesi ise ilgili güvenlik kurumunun yetkisindedir ve bu konudaki uyuşmazlığın çözümü idari yargının görev alanına girmektedir. Bu gibi ihtisası gerektiren olaylarda ceza mahkemesinin, sorunu bekletici mesele yapmasının ceza adaleti açısından daha sağlıklı sonuç doğuracağı kanaatindeyiz.

İkinci fıkraya ilişkin düzenlemeyle ilgili olarak madde gerekçesinde, duruşma sırasında, suçtan zarar görenlerle sarnukların yaşları bakımından gerekli görülecek düzeltmelerin 5.5.1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu'ndaki usullere göre yapılacağı açıklanmıştır. Ancak bu yasa, 25.04.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 71. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.²⁰⁰ Nüfus kayıtlarında yapılacak düzeltme davalarına ilişkin hükümlere yeni Kanunda da yer verilmiştir. Dolayısıyla ceza mahkemelerince yapılacak yaş düzeltme davalarında 5490 sayılı kanundaki usul uygulanacaktır.

Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde uygulanacak usuller 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinde gösterilmiştir. Bu hükme göre; Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları Cumhuriyet Savcısı ve nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır. Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir. Bu konuda NHKUY m. 60,61, 62 ve 156'ya bakınız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Duruşma Tutanağı

Duruşma tutanağı

MADDE 219 - (1) Duruşma için tutanak tutulur. Tutanak, mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtabi tarafından im-

²⁰⁰ 25.04.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu 29.04.2006 tarihli ve 26153 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

zalanır. Duruşmada yapılan işlemlerin teknik araçlarla kayda alınması halinde, bu kayıtlar vakit geçirilmeksizin yazılı tutanağa dönüştürülerek mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtabi tarafından imzalanır.

(2) Mahkeme başkanının mazereti bulunursa tutanak, üyelerin en kıdemlisi tarafından imzalanır.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 264. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir. Tek fark duruşma safahatının teknik araçlarla tespitinde göze çarpmaktadır. CMUK teknik araçların kullanılmasını, mahkemece gerekli görülmesi koşuluna bağlamış iken, Ceza Muhakemesi Kanunu duruşma işlemlerinin teknik araçlarla kayda alınmasını doğal kabul etmiştir. Her iki halde de yapılacak işlem aynıdır: bu kayıtlar vakit geçirilmeksizin tutanağa dönüştürülecek ve başkan veya hakim ile zabıt katibi tarafından imzalanacaktır.

CMK m. 220, 221, 222'ye bakınız.

Duruşma tutanağının başlığı

MADDE 220 - (1) Duruşma tutanağının başlığında;

- a) Duruşmanın yapıldığı mahkemenin adı,
- b) Oturum tarihleri,
- c) Hâkimin, Cumhuriyet Savcısı'nın ve zabıt kâtabinin adı ve soyadı,

Belirtilir.

AÇIKLAMA: Madde, duruşma tutanağının başlığında bulunması gereken hususları göstermektedir. Duruşma tutanağının içeriği 221. maddede gösterildiğinden, bu maddede sayılanlar, CMUK m. 265'den kısmen farklıdır.

CMK m. 219,221, 222'ye bakınız.

Duruşma tutanağının içeriği

MADDE 221 - (1) Duruşma tutanağında;

a) Oturumlara katılan sanığın, müdafinin, katılanın, vekilinin, kanunî temsilcisinin, bilirkişinin, tercümanın, teknik danışmanın adı ve soyadı,

b) Duruşmanın seyrini ve sonuçlarını yansıtan ve yargılama usulünün bütün temel kurallarına uyulduğunu gösteren unsurlar,

c) Sanık açıklamaları,

d) Tanık ifadeleri,

e) Bilirkişi ve teknik danışman açıklamaları,

f) Okunan veya okunmasından vazgeçilen belge ve yazılar,

g) İstemler, reddi halinde gerekçesi,

h) Verilen kararlar,

i) Hüküm,

Yer alır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK nun 266. maddesinin karşılığı olmakla beraber, bazı hükümler buraya alınmamıştır. Beyanların aynen tutanağa geçirilmesi, yargılamanın dürüst ve adil olması açısından son derecede önemlidir. Ancak bu konu, tutanağın yazdırılması ile yakından ilgilidir. Uygulamada, tanığın söyledikleri tutanağa aynen geçirilmemektedir. Bu konuda usul şöyledir. Önce tanığın kimliği saptanıp yemini yaptırılmakta ve bu hususlar tutanağa yazdırılmaktadır. Bundan sonra CMK m. 59'un öngördüğü şekilde dava konusu anlatılıp tanıklık edeceği konuya ilişkin olarak bildiklerini ve

gördüklerini söylemesi istenmektedir. Tanık bildiklerini ve gördüklerini anlattıktan sonra, söyledikleri, başkan veya hakim tarafından duruşma tutanağına yazdırılmaktadır. Uygulamada az da olsa, anlatım bozukluğu veya yanlış anlamadan veyahut beyanın kapsamlı ve teknik konulara ilişkin olması gibi nedenlerle, tanığın söylediklerinin tutanağına aynen geçirilmemesi, eksik veya yanlış yazdırılması söz konusu olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, tarafların uyarısı veya resen düzeltme yapılması mümkündür. Ancak bu gibi durumlar, yargıya, yargıca olan güveni sarsmakta, yargılamanın dürüstlüğü tartışılır hale getirmektedir. Bu tür söylemlerin ortadan kalkması için, tutanak düzenleme usulünün değiştirilmesi, duruşmada sanık, tanık ve bilirkişi beyanlarını otomatik olarak kaydedecek cihazların kullanılması şarttır.

Madde gerekçesine göre bu madde, duruşmanın seyri ve sonuçlarının dayandırılacağı duruşmaya ilişkin ana hatları düzenlemektedir. Kanunun öngördüğü yasal şekillere uyulup uyulmadığı tutanakla ispat olunabileceğinden (m. 222), tutanakta bu hususlara açık ve gerekli ayrıntıları içerecek bir biçimde yer verilmelidir.

Maddenin 1. fıkrasının (i) bendindeki "hüküm" sözcüğü ile 223. maddede sayılanlar kastedilmektedir. Hüküm gerekçesinde bulunması gereken hususlar için m. 230'a, hüküm fıkrasının içeriği hakkında m. 232/6'ya bakınız.

Ayrıca CMK m. 191, 215, 216, 219, 220, 222, 231/2'ye bakınız.

Duruşma tutanağının ispat gücü

MADDE 222 - (1) Duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapılıp yapılmadığı, ancak tutanakla ispat olunabilir. Tutanağına karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilir.

KAMU
DAVASININ
YÜRÜTÜLMESİ

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK nun 267. maddesiyle tamamen aynıdır. Madde gerekçesine göre bu düzenlemeyle iki karine getirilmiştir. Birincisi, tutanakta yazılı olan her şekli kural uygulanmış, buna karşılık tutanakta yer almayan bir husus, yerine getirilmemiş sayılır. İkinci karine, duruşma tutanağının sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli bir yazılı belge kabul edilmesidir.

CMK m. 191, 219, 220, 221'e bakınız.

İKİNCİ KISIM

KAMU DAVASININ SONA ERMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Duruşmanın Sona Ermesi ve Hüküm

Duruşmanın sona ermesi ve hüküm

MADDE 223 - (1) Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.

(2) Beraat kararı;

a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,

b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,

c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,

e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,

Hallerinde verilir.

(3) Sanık hakkında;

a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması,

b) (Değişik bent: 25.5.2005 - 5353/m. 30 ile)²⁰¹ Yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi,

c) Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması,

d) Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi,

Hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.

(4) İşlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen;

a) Etkin pişmanlık,

b) Şahsî cezasızlık sebebinin varlığı,

c) Karşılıklı hakaret,

²⁰¹ 5353 sayılı kanunla değiştirilen 223. maddenin (b) bendi ilk metinde şöyle idi: "Yüklenen suçun zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, "

d) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı,

Dolayısıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.

(5) Yüklenen suçü işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilir.

(6) Yüklenen suçü işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur.

(7) Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir.

(8) Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.²⁰²

(9) Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez.

(10) Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, Tasarının 232. maddesinde "Duruşmanın sonuçlandırılması, karar ve hüküm" başlığı altında düzenlenmişti. Tasarının bu maddesi, başlığı ile birlikte Adalet Komisyonu tarafından değiştirilmiştir.

²⁰² Düşme kararı verilmesini gerektiren diğer nedenler için 3167 Ek m. 16 c'ye bkz.

Maddenin 1. ve 10. fıkralarında hüküm sayılan mahkeme kararları gösterilmiş, 2 ilâ 9. fıkralarında ise bu hükümlerin hangi hallerde verilebileceklerine açıklık getirilmiştir.

Bu düzenleme yapılırken yeni Türk Ceza Kanunu'nun hükümleri göz önünde bulundurulmuş ve her iki kanunun birbiriyle uyumunun sağlanması amacı güdülmüştür.

Hüküm kavramı: Bu maddede anılan hükümler, ceza yasası veya özel ceza yasalarında ve bu bağlamda İİK'da suç olarak düzenlenen eylemler bakımından yapılan yargılama sonucu verilen kararları ifade etmektedir. Bu nedenle icra ceza mahkemesince, borçlu sanığın haciz işlemi sırasında bulunmuş olduğu ödeme taahhüdüne uymaması nedeniyle açılan dava sonunda, taahhüdün geçersiz olduğu gerekçesiyle verilen beraat kararı, CMK'un 223. maddesi anlamında hüküm sayılamaz.²⁰³

3167 sayılı kanununun 16. maddesinin 3. fıkrasındaki "...hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanması..." kararı, güvenlik tedbiri niteliğinde olduğundan, hüküm sayılır.²⁰⁴

Görevsizlik kararları, hüküm niteliğinde değildir. Ancak, adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılmıştır. Meselâ, suça ilişkin davaya askeri mahkemede bakılması gerektiği gerekçesiyle verilen görevsizlik kararı, hüküm niteliğindedir.

Derhal beraat kararı verilmesi gereken haller: Bu terimle, delil değerlendirilmesi gerektirmeyen ve yargılama faaliyeti yapılmadan verilebilen beraat kararları kastedilmektedir. Sözü edilen haller şunlardır:

a) İddianamede sanık olarak gösterilen kimsede sanık sıfatının bulunmaması,

²⁰³ YCGK. 25.04.2006 - E. 2006/16 HD - 123, K. 2006/127.

²⁰⁴ YCGK. 22.11.2005- E. 2005/10-140, K. 2005/143.

b) İddianamede tanımlanan eylemin herhangi bir suçu oluşturmaması ve

c) Eylemin, sonradan suç olmaktan çıkarılması halleridir.²⁰⁵

Bu hallerde, kamu davasının düşmesi veya durması sebepleri gerçekleşmiş olsa bile, beraat kararı verilir.

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren haller maddenin 3 ve 4. fıkralarında sayılmıştır.

Maddenin 2. fıkrasının (c) bendinde “*yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması*”, beraat kararı verilmesi gereken nedenlerden biri olarak sayılmış iken, 3. fıkrada yer alan (yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır-dilsizlik, geçici nedenlerin bulunması, iradeyi sakatlayan nedenlerin (cebir-şiddet-tehdit) varlığı, zorunluluk hali, meşru savunma sınırının heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, esaslı hata) kusuru ortadan kaldıran haller, “*ceza verilmesine yer olmadığı kararı*” verilmesi gerektiren haller arasında sayılması çelişki teşkil etmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu da 3. fıkranın (b) bendinde düzenlenen haldir.

Bilindiği üzere ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler, Türk Ceza Kanunu’nun 24 ilâ 34. maddelerinde düzenlenmiş, bunlardan biri olan “*Kanunun hükmü ve amirin emrini ifa*”ya Türk Ceza Kanunu’nun 24. maddesinde yer verilmiştir. Bu maddenin 4. fıkrasında ise “*Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kamu tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.*” hükmü yer almaktadır. Böylece hukuka aykırı, fakat bağlayıcı bir emri yerine getirmek, ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran bir neden olarak düzen-

²⁰⁵ AsYİBK. 9.06.1995- 1995/1-1; AsYDrl K. 5.01.2006- 2006/6-3.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

lenmiştir. Ancak bu durumda verilecek hükmün ne olacağı ilk metinde açık olarak belirtilmediğinden, bu düzenlemenin “hukuka uygunluk sebepleri” arasında değerlendirilmesi ve bu nedenle de beraat kararı verilmesi gerekmekte idi.

Ancak üçüncü fıkranın (b) bendi, 25.5.2005 tarihli ve 5353 sayılı kanununun 30. maddesi ile değiştirilerek bu sorumsuzluk hali, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gereken hallerden biri olarak düzenlenmiştir. Değişiklik gerekçesinde de, Türk Ceza Kanunu’nun 24. maddesinde kusurluluğu ortadan kaldıran bir sebep olarak öngörülen “suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı bir emrin yerine getirilmesi suretiyle işlenmesi” halinde verilecek son kararın ne olacağını göstermek amacının güdüldüğü belirtilmiştir. Böylece hukuka aykırı, fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebebi değil, fakat kusurluluğu ortadan kaldıran sebeplerden biri olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Emrin hukuka uygunluğunun denetlenmesi, ne zaman kanun tarafından engellenmiş sayılır? Bunun tespiti, verilecek kararın türü bakımından önem taşımaktadır. Çünkü hukuka uygun bir emrin yerine getirilmesi söz konusu ise beraat kararı verilecek, buna karşılık verilen emrin hukuka uygunluğunun yasaklanmış olduğunun kabulü halinde “ceza verilmesine yer olmadığı kararı” verilecektir.

Emrin hukuka uygunluğunun denetlenmesinin engellenmediği haller, Anayasa’nun 137. maddesinde gösterilmiştir.

Anayasa’nın 137. maddesi “...Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir surette yerine getirilmez;yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunda gösterilen istisnalar saklıdır.” hükmünü amirdir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 11. maddesinde de benzeri bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Askeri Ceza Kanunu'nun 41. maddesinin 2. fıkrasında ise *"Hizmete müteallik (ilişkin, ilgili) hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse bu suçun işlenmesinden emir veren mes'uldür."* hükmü yer almaktadır.

Bu hükümlere göre aşağıdaki emirler, hukuka uygunluğu denetlenmeksizin yerine getirilirler;

1) Askeri hizmete ilişkin olarak verilen emirler (açıkça suç teşkil etmemesi kaydıyla),

2) Acele hallerde:

a) Kamu düzeninin korunması amacıyla verilen emirler,

b) Kamu güvenliğinin korunması amacıyla verilen emirler.

PVSK'nın 2. maddesinin 2. fıkrasında, kanunsuz ve konusu suç teşkil eden emirlere karşı polisin hareket tarzı belirtilmiş, 3. fıkrada ise yetkili amirler tarafından verilecek sözlü emirlerin derhal yerine getirileceği durumlar sayılmıştır. Sözlü emrin derhal yerine getirilecek olması, onun hukuka uygunluğunun denetlenmesine engeldir.

Diğer taraftan kanuna aykırı olduğu belirtilerek yerine getirilmeyen emrin, yazılı olarak amir tarafından tekrarlanması ve emrin konusunun açık bir şekilde suç teşkil ettiğinin memur veya ast tarafından anlaşılabilmesi durumlarında da emrin hukuka uygunluğunun kanun tarafından engellendiğini kabul etmek gerekir.

Bunların dışında dördüncü fıkrada belirtilen hallerde de *"ceza verilmesine yer olmadığı kararı"* verilecektir.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

Türk Ceza Kanunu'nu, bazı suçlar bakımından etkin pişmanlığı (TCK m. 93/1, 192/1-2,4, 201, 254, 274/1), şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığını (TCK m. 147, 167/1), karşılıklı hakareti (129) ve işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığını (TCK m. 145), hem hafifletici neden hem de cezasızlık nedeni olarak kabul etmiş ve bunun takdirini mahkemeye bırakmıştır. Bu gibi durumlarda "ceza verilmesine yer olmadığı kararı" verilecektir.

Davanın reddi kararı verilmesini gerektiren durumlar, CMUK'un 253. maddesinin 3. fıkrasında "Aynı konuda, aynı sanık için evvelce verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava bulunması" olarak belirtilmişti. Bu özellik, "Aynı fül nedeniyle, aynı sanık için önceden" ibareleri dışında, 223. maddenin 7. fıkrasında aynen korunmuştur. CMUK m. 253' de yer alan "Aynı konuda" ibaresi ile fiilin aynı olması kastedilmektedir.

Burada kesin hüküm kavramı üzerinde durulması gerekmektedir. Kesin hüküm nedeniyle davanın reddine karar verilmesinin sebebi, ceza muhakemesi hukukunun en önemli ilkelerinden biri olan, kesin hükmün önleyici etkisi ile yani "non bis in idem" ilkesiyle açıklanmaktadır. Buna göre, işlediği bir suç nedeniyle yargılanan ve hakkında kesin hüküm bulunan bir kimse, aynı suç nedeniyle tekrar yargılanamaz veya cezalandırılmaz. Bu ilke, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 no.lu Protokol²⁰⁶ ile

²⁰⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 No'lu Protokol 2 Kasım 1984 tarihinde Strasbourg'da imzalanmış, 1.11.1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Protokol, 11. No'lu Protokolle değiştirilmiştir. Türkiye 7 No'lu Protokolü 19 Ekim 1992 tarihinde imzalamış, 3975 sayılı Onay Kanunu Meclis Genel Kurulu'nca 23 Şubat 1994 tarihinde kabul edilmiştir. Protokol 9 Haziran 1994 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca onaylanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu protokolün "Aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı" başlığını taşıyan 4. maddesi şöyledir:

"1. Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usulüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümlerle mahkum edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan

düzenlenmiştir. İşte CMK 223. maddesinin 7. fıkrası bu ilkeyi gerçekleştirmek amacıyla kabul edilmiştir.

Kesin hükmün, davanın reddini gerektirmesi için fiilin aynı olması gerekir. Fiilin aynılığı, davanın konusunun tespitiyle yakından ilgilidir. Bir başka ifadeyle bir fiilin daha önce bir yargılamanın konusunu oluşturup oluşturmadığına karar verilecek, bu fiilin dava konusunu oluşturduğu sonucuna varıldığında, bu fiilin yargılamış olduğu kabul edilecek ve ikinci bir yargılama yapılamayacaktır.

Davanın konusu iddianamede sınırları çizilen fiil veya fiillerdir. Sınırları çizilen olaydan maksat, suç oluşturan maddi olayın yer, zaman, suçta kullanılan araç ve gerçekleşme biçimi, hukuk normu karşısındaki durumu belirtmek suretiyle kişiselleştirilmesidir. Yargılama, kişiselleştirilen bu hukuki olayla sınırlıdır. Mahkeme de hüküm verirken bu olayla bağlıdır. Yargılama sırasında yeni olayların ileri sürülmesi, ancak bunların iddianamede sınırları çizilen olayla aynı hukuki konuya ilişkin olmaları halinde mümkündür.²⁰⁷ İleri sürülen yeni olay aynı hukuki konuya ilişkin olmadığı takdirde, yeni olaydan dolayı kamu davasının açılmamış olduğu kabul edilmelidir. Bir başka ifadeyle böyle bir durumda her iki fiilin aynı olmadığı ortaya çıktığından, aynı konuda açılmış ikinci bir davadan söz edilemez.

dolayı aynı devlet yargı mercileri tarafından tekrar yargılanamaz veya cezalandırılmaz.

2. Yukarıdaki fıkra hükümleri, yeni veya yakın zamanda ortaya çıkarılan delillerin veya önceki işlemlerde davanın sonucunu etkileyebilecek esaslı bir kusurun varlığı durumunda, ilgili devletin ceza yargılaması usulü ve yasasına uygun olanak davanın yeniden açılmasını engellemez.

3. Sözleşmenin 15. maddesine dayanılarak bu madde hükümlerine aykırı hiçbir tedbir alınamaz."

²⁰⁷ Yurtcan, Erdener, Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, İstanbul 1987, s. 92-100.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

Davanın reddi kararı verilebilmesi için aynı fiil nedeniyle aynı sanık hakkında açılmış bir davanın bulunması yeterli olduğundan, aslında verilen hükmün kesinleşmiş olması da şart değildir.

Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkumiyet hükümleri adli sicile kaydedilir (ASK m. 4/1). Ancak Disiplin veya tazyik hapsine ilişkin kararlar adli sicile kaydedilmez ASK m. 5/1-b). Adli sicile kaydedilecek ve kaydedilmeyecek olan hükümler ile adli sicil bilgilerinin silinmesi, adli sicile kaydedilecek bilgileri gönderecek olan makamlar ve adli sicile kaydedilecek bilgilerin gönderilme usulü konularında 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu m. 4/1, m. 5, m. 6, m. 9 ve 12 ile Adli sicil Yönetmeliği m. 6, 7, 8, 11 ve 13'e bakınız.

Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen;

a) Hukuka uygunluk sebepleri için m. 25, 26, 28, 30/3-4, 31/1, 32/1,33 ve 34'e

b) Davanın düşmesini gerektiren sebepler için m. 64, 65/1, 66, 73 ve 75'e

c) Soruşturma ve kovuşturma şartları için m. 73 ve 75'e ve ayrıca AY m. 83/2'ye; 4483 sayılı kanun hükümlerine ve 161. madde açıklamasına,

Görev ve görevsizlik kararı için CMK m. 4,5,6,7'ye, İtiraz edilebilecek kararlar için m. 267'ye, İstinaf için m. 272'ye; bakınız.

Ayrıca AsCK m. 41/2'ye; PVSK m. 2'ye; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 11. maddesine bakınız.

Karar ve hükümlerde gerekli oy sayısı

MADDE 224 - (1) Mahkemece karar ve hükümler oybirliği veya oyçokluğuyla verilir.

(2) Karşı oya tutanakta yer verilir; gerekçesi de tutanakta gösterilir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 256. maddesinin günümüz Türkçesiyle ifade edilmesinden ibaret olup başkaca bir yenilik getirmemiştir.

CMK m. 219, 221, 229'a bakınız.

Hükümün konusu ve suçu değerlendirmede mahkemenin yetkisi

MADDE 225 - (1) Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir.

(2) Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 257. maddesindeki düzenleme ile benzer olup bir yenilik ve uygulama açısından herhangi bir değişiklik getirmemiştir.

CMK m. 170/3,6, 216, 217, 223, 226'ya bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

Suç Niteliğinde Değişiklik

Suçun niteliğinin değişmesi

MADDE 226 - (1) Sanık, suçun hukukî niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede kanunî unsurları

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

gösterilen suçun değindiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez.

(2) Cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek hâller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır.

(3) Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilir.

(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır.

AÇIKLAMA: Madde CMUK'un 258. maddesinin karşılığı olup ek savunma hakkını düzenlemektedir.

Suçun niteliğinin değişmesi halinde, sanığa savunma hakkı tanınması, adil yargılanma hakkının gereğidir. Bu nedenle lehinde olsa bile suçun niteliğindeki değişiklik ve savunmasını hazırlaması için süre isteme hakkı bulunduğu sanığa bildirilmelidir. Bu bildirim yapılmaması İHAS 6/3-b maddesini ihlal edeceği gibi,²⁰⁸ aynı zamanda savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğurur ve bozma sebebidir. Bu konuda yapılacak yazılı bildirimler, varsa müdafie yapılacaktır. Bu husus sanığın ek savunma hakkını kullanmasına engel değildir. Ancak sanığın müdafii varsa, sanığa bildirimde bulunmak suretiyle ek savunmasının alınması yeterli değildir. Bu durumda ek savunma yapılmasını gerektiren hallerin, mutlaka sanık müdafisine bildirilmesi, kendisine ek savunma yapması için gerekli imkan ve zaman tanınması zorunludur.

İHAS m. 6/3- b; AY m. 36/1; CMK m. 37, 147, 149, 150, 176/4, 190/2, 216, 289/1 h'ye bakınız.

²⁰⁸ AİHM : 17.7.2001, 29900-03/96 Sadak ve diğerleri.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Karar ve Hüküm

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

Müzakereye katılacak hâkimler

MADDE 227 - (1) Müzakerede ancak karara ve hükme katılacak hâkimler bulunur.

(2) Mahkeme başkanı, mahkemesinde staj yapmakta olan hâkim ve avukat adaylarının müzakere sırasında hazır bulunmalarına izin verebilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMUK'un 382. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmesinden ibaret olup bir yenilik getirmemiştir.

CMK m. 188, 203, 224, 228, 229'a bakınız.

Müzakerenin yönetimi

MADDE 228 - (1) Müzakereyi mahkeme başkanı yönetir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, CMK'un 382. maddesinin tekrarından ibarettir.

CMK m. 203/1, 227, 229'a bakınız.

Oyların toplanması

MADDE 229 - (1) Mahkeme başkanı, kıdemsiz üyeden başlayarak oyları ayrı ayrı toplar ve en sonra kendi oyunu verir.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

(2) Mahkeme başkan ve üyelerinden hiçbiri herhangi bir konu veya sorun üzerinde azınlıkta kaldığını ileri sürerek oylamaya katılmaktan çekinemez.

(3) Oylar dağılırsa sanığın en çok aleyhine olan oy, çoğunluk meydana gelinceye kadar kendisine daha yakın olan oya eklenir.

AÇIKLAMA: Madde, kurul halinde çalışan mahkemelerde oy verme usulünü ve oylamada ortaya çıkabilecek sorunlardaki hareket tarzını düzenlemektedir. Bu hükme göre müzakere tamamlandıktan sonra oylamaya geçilecektir; en kıdemsiz üyeden başlanarak oylar toplanacak, en son başkan oy kullanacaktır.

Oylamaya katılma zorunluluğu CMUK'un 384. maddesinde, oyların dağılması halinde çoğunluğun nasıl sağlanacağı ise 385. maddede düzenlenmişti. Madde, bu hükümleri bir arada ve günümüz Türkçesiyle düzenlemektedir. CMUK'un 384. maddesinde sadece "*bir mesele hakkında ekalliyette kalmak*"tan söz edilmekte idi. Yeni düzenlemede, "*bir konu veya sorun üzerinde azınlıkta kalmak*" ibaresi kullanılmak suretiyle, oylama usulü de gösterilmiş olmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasındaki "*konu ve sorun*" kavramı, hükümle ilgili olarak ortaya çıkabilecek usul, eksik soruşturma, sübut ve uygulamaya ilişkin, hüküm verilmeden önce çözülmesi gereken bütün durumları kapsar. Bütün bunların hüküm oylamasından önce tartışılıp karara bağlanması gerekir. Ancak bundan sonra hüküm verilebilir. Bu nedenle mahkeme kurulunu oluşturan üyelerin tamamı, hükümle ilgili olarak ortaya çıkabilecek her türlü sorun ve konularda oylamaya katılmak zorundadırlar. Yargılanan uyuşmazlıkta kovuşturma şartının gerçekleşmediği konusunda azınlıkta kalan bir üye, bu konuda çoğunluk sağlandığında verilmesi gereken düşme kararı hüküm sayılmasına rağmen, yargılamanın diğer aş-

malarında söz konusu olabilecek sorunlarla ilgili kararlara ve nihayet hüküm oylamasına da katılacaktır. Bu üyenin hüküm oylamasında, davanın düşmesine karar verilmesi yönünde oy kullanması artık söz konusu değildir. Bu üye sübut konusunda oyunu kullanacak, sübutun kabulü halinde de uygulamaya ilişkin sorunlar söz konusu olursa, örneğin haksız tahrikin varlığı konusunda tartışmaya ve oylamaya da iştirak edecektir. Madde gerekçesinde bu husus, *"Müzakereye katılan hakimiler karar ve hükümlerle ilgili olarak oy kullanmaktan kaçınmazlar. Mahkeme başkanı ve üyeler bir konu veya sorun hakkında azınlıkta kaldıklarını öne sürerek oylamaya katılmaktan çekinemezler."* şeklinde açıklanmıştır.

Buna karşılık sübut oylamasına katılıp da eylemin sanık tarafından gerçekleşmediği yönünde oy kullanan bir üye, sübutun oy çokluğu ile kabul edilmesi halinde, uygulamaya ilişkin olarak ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde oy kullanamaz. Çünkü sübut konusunda yapılan oylama hüküm oylamasıdır. Bundan sonra oyların dağılması söz konusu olursa, beraat yönünde kullanılan oy, sanığın en lehindeki oy olarak kabul edilerek sorun, oyların dağılmasına ilişkin kurallar uygulanarak çözümlenmelidir.

Uygulamada, sübut açısından eksik soruşturma bulunduğu veya beraat yönünde oy kullanan üyenin, sübutun oy çokluğu ile kabul edilmesi halinde uygulamaya ilişkin oylamaya katılıp katılmayacağı tartışma yaratmış, bu tartışma Yargıtay dairelerinde de yaşanmıştır. Konu nihayet Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na açıklığa kavuşturulmuştur. Ceza Genel Kurulu'nun konuda yerleşmiş kararlarına göre, beraat-mahkumiyet oylaması, tüm sorunların oylanıp karara bağlanmasından sonra yapılabilecektir. *"Tali meseleler, asıl meseleden önce çözülmesi gerekiyorsa ön mesele adını alır. Ön meseleler ayrı ayrı çözümlenmeli sonraki aşamalara öyle geçilmelidir. Soruna bütünüyle varabilmek için halli gereken belli noktalar hakkında oylama yapıldıktan sonra asıl karara ulaşılmalıdır"*. Müzakere sona erip herkes

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

sonuç kararı verebilecek duruma gelince sıra oy vermeye gelir.
"Oy vermeden çekinilemez."²⁰⁹

Oyların dağılması, hüküm oylamasında ortaya çıkabileceği gibi, konu veya sorunlar konusunda da söz konusu olabilir.

CMK m. 227, 228

Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar

MADDE 230 - (1) Mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde aşağıdaki hususlar gösterilir:

a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler.

b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi.

c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi.

d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik

²⁰⁹ YCGK, 16.3.1992 - 5/14-81. Bu karar için Uygun, Mehmet, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları, Ankara 1997 adlı kitaba bakınız. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 4.3.2003 - 4/46-14; 13.5.2003 - 4/92-149 ve 4.7.2006 - 7/187- 179 sayılı kararları da aynı doğrultudadır.

tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar.

(2) Beraat hükmünün gerekçesinde, 223 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığıının gösterilmesi gerekir.

(3) Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, 223 üncü maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığıının gösterilmesi gerekir.

(4) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hükümlerin dışında başka bir karar veya hükmün verilmesi hâlinde bunun nedenleri gerekçede gösterilir.

AÇIKLAMA: Madde, hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar bakımından CMUK'un 260. maddesinden oldukça farklı bir düzenleme getirmiştir. CMUK m. 260'da sadece beraat ve mahkûmiyet halinde gerekçede gösterilmesi gereken hususlara genel ve soyut ifadelerle yer verilmişti. Ayrıca kanun yolundan vazgeçme halinde, sadece suçun kanuni unsurlarını gösteren olayların ve uygulanan yasa hükümlerinin söylenmesinin yeterli olacağı belirtilmek suretiyle, gerekçe gösterilmemesine imkan sağlanmıştı.

Yeni düzenlemede hükmün gerekçesinde gösterilecek hususlar, mahkûmiyet ve beraat kararları bakımından ayrı ve daha somut ifadelerle tek tek sayılmış, ayrıca bu tür hükümlerin dışında kalan karar ve hükümler bakımından da gerekçe gösterme zorunluluğu getirilmiştir. Hükmün gerekçesinde iddia ve savunmaya ilişkin görüşlerin, reddedilen veya hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin gösterilmesi de tamamen yeni düzenlemelerdir.

Diğer taraftan, madde, beraat kararı verilmesi halinde gösterilecek gerekçe bakımından da farklı bir düzenleme getirmiştir.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

Maddede, beraat kararı verilebilecek haller gösterilmiştir. Bu sebepler 223. maddenin 2. fıkrasında beş bent halinde sayılmış olup hangi nedene dayalı olarak sanığın beraatine karar verilmiş ise, gerekçede bu neden açıklanacaktır. Ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi sebepleri ise 223. maddenin 3. ve 4. fıkralarında sayılmış olduğundan, bu tür bir kararın verilmesi halinde hükmün gerekçesinde bu nedenlerden hangisine dayanıldığı açıklanacaktır.

Gerekçe, hükmün akla, mantığa, yasaya ve hukuka uygun olarak açıklamasıdır. Bu nedenle gerekçenin dosya içeriğine ve delillere uygun düşmesi zorunludur.

Diğer taraftan hükmün türüne göre gerekçenin de farklı hususları içermesi doğaldır. Aynı nedenlerle uyumsuzluğun ve kararın niteliğine göre gerekçenin kapsamı da değişebilir.

Ancak delillere, akla, mantığa, yasaya ve hukuka uygunluk, her türlü hüküm için gösterilecek olan gerekçe bakımından ortak özelliklerdir. Mahkumiyete ilişkin hükmün gerekçesinde suçun bütün unsurlarının ne şekilde gerçekleştiği olgularla gösterilmelidir. Kanundaki suç tanımının aktarılması yetmez.²¹⁰

Gerekçe gösterme zorunluluğu, yargılamanın dürüst ve adil bir şekilde yapıldığını göstermesi bakımından önem taşıyor ve böylece yargılamada keyfiliği önleyici bir etki gösterir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre gerekçe, mahkemenin subjektif tarafsızlığının sağlanıp sağlanmadığını göstermesi bakımından da önemlidir. Gerekçelerin belirsizliği verilen kararlar bakımından "keyfilik riski" yaratır.²¹¹

Diğer taraftan gerekçe gösterme zorunluluğu, kanun yolunun açık olduğu hükümlerin denetlenmesinde ayrı bir önem kazanmaktadır.

²¹⁰ Keskin, Serap, Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık, İstanbul 1997, s. 69.

²¹¹ Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 336.

AİHM, hüküm gerekçesinin içeriği bakımından hüküm mahkemelerinin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğunu kabul etmekte, fakat gerekçe denetimini, adil yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak gerekçe yokluğu, gerekçenin yetersizliği yani eksik gerekçe) ve gerekçenin savunmayı anlamsız kılacak bir nitelik taşıması yönlerinden yapmaktadır.²¹² Yargıtay tarafından yapılan temyiz incelenmesinde de hüküm, gerekçesi bakımından aynı yönleriyle denetlenmektedir. Bu nedenle gösterilen gerekçenin, verilen hükmün niteliğine göre akla, mantığa, hukuka uygun olması, delillere aykırı düşmemesi, kabul ve uygulamaya ilişkin yeterli açıklamaları içermesi şarttır.

AY m. 141/3, CMK m. 33, 34, 206/2 a, 217, 223, 289/1 g'ye bakınız.

Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması (*Değişik başlık: 6.12.2006 - 5560/m. 23 ile*)

MADDE 231 - (1) Duruşma sonunda, 232 nci maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılır.

(2) Hazır bulunan sanığa ayrıca başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresi bildirilir.

(3) Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hâl varsa bu da bildirilir.

(4) Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir.

(*Ek fıkralar: 5 ilâ 14 üncü fıkralar 6.12.2006 - 5560/m. 23 ile eklenmiştir.*)

²¹² Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 337. Ayrıca 34. madde açıklamasına bkz.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

Gerekir.

(7) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükmünde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

Karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zaman aşımı durur.

(9) Altıncı fıkranın (c) bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.

(12) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.

(13) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(14) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.

AÇIKLAMA: CMUK'un 261. maddesinde, kanun yollarının sanığa bildirileceği hüküm altına alınmıştır.

Maddenin ilk dört fıkrası, üçüncü fıkra hükmü hariç (3. fıkra hükmü CMUK'da düzenlenmemiştir), 261. maddenin redaksiyona tabi tutulmasından ibarettir.

Maddenin birinci fıkrasında hüküm fıkrasının okunacağı ve ayrıca ana çizgileriyle anlatılacağı belirtilmiştir.

İkinci fıkra, kanun yolu mercii ve süresinin bildirilmesini emretmektedir. Bu bildirim, duruşma tutanağına geçirilmek suretiyle yapılması, ispat açısından zorunlu (m. 222) olduğu gibi, aynı zamanda 232. maddenin 6. fıkrası gereğidir.

Bu hükme İHAS m. 6 ile Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının gereği olarak yer verilmiştir. Bu husus, Anayasa'nın 40/2. maddesi ile de güvence altına alınmıştır.

Haklarının sanığa bildirilmemesinin usul hukuku yönünden sonucu, kanun yolu süresinin başlamamasıdır. Diğer bir sonucu da, hem Anayasa'nın 40/2. maddesini hem de İHAS m. 6'yı ihlal etmesi ve dolayısıyla tazminat hakkının söz konusu olabilmesidir.

Üçüncü fıkra hükmüne de, İHAS m. 5/5 ile adil yargılanma hakkının gereği olarak yer verilmiştir. Öte yandan CMK m. 141. maddesinin 1. fıkrasında, tazminat istemine konu olabilen suç soruşturması ve kovuşturması sırasında yapılan

işlemler sayılmış, ikinci fıkrada da, hüküm mahkemesi, ilgiliye tazminat isteme hakkını bildirmek ve bildirildiği hususunu karara geçirmekle yükümlü tutulmuştur. Bu yükümlülük, 232. maddenin 6. fıkrasında da gerekçe açısından tekrarlanmıştır. Devletin sanığı gözetme görevinin sonucu olarak ortaya çıkan sanık hakları ve bunların kendisine bildirilmesi zorunluluğu konusunda 1, 34, 90 ve 147. maddelere bakınız.

Diğer taraftan 261. maddedeki "Hüküm fıkrası ayakta dinlenir." hükmü, "Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir." şeklinde ifade edilmiştir. Kanaatimizce bu değişiklikle, C. Savcısı'nın da hükmü ayakta dinlemesi gerektiği ifade edilmek istenmiştir.

Madde 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu değişiklikle maddeye, 5 ilâ 14. fıkralar eklenmek suretiyle, maddedeki koşulların gerçekleşmesi halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi olanağı sağlanmıştır. Aynı yasayla, "Hükmün açıklanması" şeklinde olan madde başlığı da, madde içeriğinde yapılan değişikliğe paralel olarak metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 23. maddesinde düzenlenerek Ceza Muhakemesi hukukumuzda girmiştir.

Bu kurum, Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı"nda da yer alıyordu ve Tasarının 233. maddesinde, "Hükmün geri bırakılması, denetimli serbestlik" başlığı altında ayrı bir madde halinde düzenlenmişti. Tasarının bu hükinüyle ilgili madde gerekçesinde; hükmün geri bırakılmasının bugün hemen bütün Batı ülkelerinin ceza mevzuatında yer alan bir kurum olduğu belirtildikten sonra, kurumun ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimine ilişkin bilgilere yer verilmiş; Fransa, Hollanda, Japonya, Polonya ve İsviçre gibi ülkelerde uygulandığına işaret edilmiş ve niteliği şu şekilde açıklanmıştır.

"Hükümün geri bırakılması kurumu Anglo-Sakson hukuk sisteminde yargılanması tamamlanmış olan sanığın belli bir süre denetim altında tutulması "probation" esasına dayanır. Hâkim, sanığın suçluluk ve kusurluluğunu saptamakla beraber cezaya hükmetmeyi geri bırakmakta ve onu belirli bir süre içinde denetim altında tutmaktadır. Davranışları, tabii tutulduğu denetim süresi içinde olumlu bulunduğu takdirde suçlu için bir mahkûmiyet kararı verilmemektedir. Böylece deneme sürecini başarıyla geçirmiş olan suçlu, damgalama süreci dışına çıkarılmakta, bir yargı kararına muhatap olmamaktadır. Bu kurum, çağdaş Ceza Hukukunun amaçlarından biri olan kişiyi mümkün olduğu kadar damgalamamayı ve toplumu ile uyum sağlamasını gerçekleştirici bir uygulama niteliğindedir."

Tasarının 233. maddesi Adalet Alt Komisyonu'nca metinden çıkarılmış,²¹³ maddenin Adalet Komisyonu'nda ve Genel Kurul'da görüşülmesi sırasında da bu husus tartışma konusu yapılmamıştır. Maddenin, TBMM Genel Kurulu'nun 4 Aralık 2004 tarihinde yapılan üçüncü oturumunda görüşülmesi sırasında madde üzerinde söz alan olmamıştır.

Şunu da belirtelim ki, Tasarının kabul edildiği günlerde, denetimli serbestlik sisteminin alt yapısı hazır değildi. 3.7.2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu²¹⁴ ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik²¹⁵ bugün için yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır. Fakat Kanunun uygulamasıyla ilgili veriler henüz bilinmemektedir. Uygulama yeterince netleşmemiştir.

²¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu Raporu: 1.12.2004 tarih ve Esas No: 1/535, 1/292; Karar No: 65 sayılı.

²¹⁴ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu 20.07.2005 - 25881 tarih ve sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²¹⁵ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği 20.12.2005 - 26029 tarih ve sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Bu nedenle bu kurumun suçlular ve suç politikası üzerindeki etkilerini, fayda ve zararlarını Ülkemiz açısından değerlendirmek şu an için kolay değildir. Bu konuda daha sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için, uygulamanın sonuçlarının ve istatistikî bilgilerin incelenmesine ihtiyaç vardır.

Diğer taraftan Denetimli Serbestlik Kurumu pahalı olduğu gibi, bu konuda uzman personele ihtiyaç vardır. Çocuk Koruma Kanunu ile 4000 adet kadro ihdas edilmiştir. Ayrıca bu Kanunla kurulan Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurullarının 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 104. maddesinden kaynaklanan görevleri de vardır. Bu madde hükmüne göre; söz konusu kurullar "cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplumu içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmekle" yükümlüdürler. Hükmün açıklanmasının ertelenmesi, bu kurulların iş yükünü oldukça artıracığından yeni personele, kadro ihdasına ihtiyaç duyulacağı muhakkak gibidir.

Bu kurum, 231. maddeyi değiştiren Kanun Teklifinde 19. maddede düzenlenmişti. Adalet Komisyonu maddeyi, aşağıda açıklanan gerekçelerle değiştirerek 23. madde olarak kabul etmiştir.

"Yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanundaki düzenlemesi itibariyle, erteleme, bir koşullu atıfet kurumu niteliği taşımakta idi. Buna göre, deneme süresi içerisinde yeni bir suçun işlenmemesi halinde, "mahkumiyet vaki olmamış" sayılmakta idi. Keza, erteleme, sadece hapis cezası açısından değil, "ertelemenin bölünmezliği" kuralı gereğince, diğer bütün ceza hukuku yaptırımları bakımından da, kural olarak, aynı sonucu doğurmakta idi. Buna karşılık 5237 sayılı Türk Ceza

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

Kanunu'nun sisteminde ise, erteleme, sadece hapis cezasına özgü bir infaz rejimi olarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan, yeni sistemde artık "ertelemenin bölünmezliği" kuralından söz etmek mümkün değildir. Hapis cezası açısından bir infaz rejimi olarak kabul edilen ertelemede, hükümlü, denetim süresi zarfında kasıtlı yeni bir suç işlemediği ve kendisine yüklenen yükümlülüklere uygun davrandığı takdirde, hakkında hükümlenen "hapis cezası" infaz edilmiş sayılacaktır. Şayet hakkında hapis cezasının yanı sıra ya da sadece adli para cezasına veya güvenlik tedbirine hükmedilmişse, adli para cezası ve güvenlik tedbirleri bakımından erteleme söz konusu olmayacaktır. Bu durum, ertelemeyi hükümlü açısından, yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu sistemindeki düzenlemeye nazaran daha ağır sonuçlar doğuran bir kurum haline getirmiştir. Bu nedenle kurumlar arasındaki dengeli geçişi sağlamak amacıyla, Türk Ceza Hukukuna ilişkin yeni mevzuatımızda, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının, bir kurum olarak düzenlenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Cezaya mahkumiyete bağlı yoksunlukların doğmaması için, kişi açısından, denetim süresi zarfında yeni bir suç işlememesi ve özellikle mağdurun mağduriyetini gidermek amacıyla yönelik olarak kendisine yüklenen belirli yükümlülüklere uygun davranması koşuluyla, hakkında cezaya hükmedilmemesi, toplum barışının sağlanması bakımından, cezaya mahkumiyete nazaran daha etkili olabilecektir.

Bu amaca hizmet eden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının, müessese olarak hukuk sistemimize kazandırılmasında bir gereklilik bulunmaktadır. Ancak, söz konusu kurumun sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için, kapsamına giren suçların sınırlı tutulması düşünülmüştür. Bu mülahazayla, 231. maddeye eklenmesi öngörülen beşinci fıkradaki somut olayda hükümlenen hapis cezasına ilişkin iki yıllık sınır bir yıla indirilmiştir. Keza, ondördüncü fıkrada yapılması önerilen değişiklikle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin sadece soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarla ilgili olarak uygulanabilmesi amaçlanmıştır."

Adalet Komisyonu Raporuna katılmayan Komisyon üyesi milletvekilleri ise karşı oy yazısında bu madde değişikliği ile ilgili olarak; bu kurumun Anayasanın 2. maddesinde ifade edilen hukuk devleti ilkesine, 10. maddesindeki eşitlik ilkesine ve hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesine ve ayrıca Anayasa'nın 9 ve 141. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir:

Değişiklik teklifinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında bu değişiklikte bazı suçlar bakımından af niteliği getirildiği, bu yüzden oylamada nitelikli çoğunluk gerektiği ileri sürülerek verilen önerge, çoğunluk oylarıyla reddedilmiştir. Bu görüşme sırasında maddeye (5) numaralı fıkra eklenmesi konusunda verilen önerge kabul edilerek değişiklik teklifi yasalaşmıştır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, öncelikle bir hüküm kurulmasını gerektirir. Ancak bu hüküm sanık hakkında hukukî sonuç doğurmamaktadır. Başka bir ifadeyle, kurulan hükmün hukukî sonuç doğurup doğurmaması, belli bir süreye ve bazı şartlara bağlıdır. Mahkûmiyet hükmü kurulduktan başka ayrıca, kurulan bu hükmün, sanık hakkında, yükümlülüklere uyduğu takdirde belirli bir süre hukuki sonuç doğurmayacağı anlamına gelen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı da verilir. Bu karar hüküm niteliğinde değildir. Maddede belirtilenlerin dışında başka bir sonuç doğurmaz. Bu nedenle bu kararın "af" niteliğinde olduğuna ilişkin muhalefet görüşünde isabet bulunmadığı kanaatindeyiz.

Beşinci fıkrada, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Böylece, yargılama konusu fiil 253-255. madde uyarınca uzlaşmaya tabi ise, öncelikle uzlaşma yoluyla uyuşmazlığın sona erdirilmesi denenecektir. Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkemece, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, düşme kararı verilecektir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, şartları aranmak-

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

sızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Uzlaşma gerçekleşmezse, mahkeme; mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmemesi halinde, şartları aranmaksızın, uzlaşmayı kabul eden sanık hakkında kovuşturma konusu suçla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilir. Mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmesine rağmen sanığın kabul etmemesi halinde ise, 231. maddedeki şartlar gerçekleşmiş olsa bile, sanık hakkında kovuşturma konusu suçla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesinin şartlarını düzenleyen altıncı fıkrada yer alan "*mahkum olmanış bulunması*"ndan maksat, hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmamasıdır.

Mahkeme, sanığın yeniden suç işleyip işlemeyeceği hususunda, kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışlarına dayanarak bir kanaate varacaktır.

Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri denetim süresi içinde yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine ya da kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir. Bu değerlendirme, hükmün değiştirilmesini gerektirmesi sebebiyle, sanığın hazır bulunması sağlanmak ve bu konuda diyecekleri de tespit edilmek suretiyle, duruşmalı olarak yapılmalıdır. Mahkemenin, 11. fıkra uyarınca kurulan hükmü değiştirerek yeni bir hüküm kurması için talepte bulunulmasına gerek yoktur. Ancak sanığın veya iddia makamının talepte bulunmalarını engelleyen bir hüküm de bulunmamaktadır. Kanaatimizce sanığa bu konuda imkan ve zaman tanınması, adil yargılanma hakkının gereğidir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükmü niteliğinde olmayıp mahkeme kararı olduğundan bu karara karşı itiraz kanun yolu öngörülmiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

Son fıkraya göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde, geri bırakma süresince sanık denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulur. Bu süre içinde dava zamanaşımı işlemez. Denetim süresi içinde sanığın ayrıca sekizinci fıkrafta öngörülen yükümlülüklere tabi kılınmasına da karar verilebilir. Bu yükümlülüklerden her birinin uygulanma şekli, takibi, yükümlülüğe uyulmaması halinde yapılacak işlemler Yönetmelikte her yükümlülük için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Denetimli Serbestlik; mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim planı doğrultusunda sanığın toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı kapsar (DSKY m. 4).

Söz konusu Kanununun 5. maddesine göre, hakkında herhangi bir tedbire hükmedilen kişi, karara uygun olarak şube müdürlüğünün hazırladığı programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymak ve katlanmak zorundadır. Çünkü hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak yükümlülüğü, şüpheli veya sanığın, şube müdürlüğü ya da

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

büro veya bir başka özel veya resmi kişi veya mercie kararda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde çağrılmasını ve bu kişiye veya mercie gerektiğinde çalıştığı iş veya meslek uğraşı hakkında ya da devam etmekte olduğu eğitim hakkında bilgi vermesini ve bu konuda denetlenmesini ifade eder.

Mahkemece sanık hakkında bu maddenin (8). fıkrası uyarınca verilen denetimli serbestlik tedbirleri kapsamındaki yükümlülük kararı mahkemece, Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilir. Bu karar Cumhuriyet Başsavcılığı'nca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya gönderilir. Kararın uygulanması Şube müdürlüğüne takip edilir.

Bu yükümlülükler, şüpheli veya sanığa bildirildiği tarihte başlar. Karar, şube müdürlüğü veya büroca hâkim tarafından belirlenen merci veya kişilere ve kararın şüpheli veya sanığın yokluğunda verilmesi hâlinde kendisine bildirilir.

Sanığın denetimli serbestlik tedbirlerine uyup uymadığı 3.07.2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik hükümlerine göre takip edilerek belirlenir. Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü tarafından yapılan çağrılara veya hazırlanan denetim planına uyarıya rağmen uymayan sanık, denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüğü ihlal etmiş olur (DSK m. 5/2).

Yükümlülüğe uyulmadığının ilgili merci veya kişi tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilerek evrak ilgili merci veya kişiden istenir ve kayıt kapatılır.

Yükümlülük sona erdiğinde veya kaldırıldığında durum ilgili merci veya kişiye iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilir (DSKY m. 21).

Sanığın sekizinci fıkranın (a) bendindeki bir eğitim programına devam etme yükümlülüğünün uygulanması konusunda DSKY m. 32'ye, (b) bendindeki ücret karşılığı başkasının gözetiminde ücret karşılığı çalıştırma yükümlülüğünün uygulanması konusunda DSKY m. 35'e, (c) bendindeki belirli yerlere gitmekten yasaklanma veya belirli yerlere gitmeye devam etme yükümlülüğünün uygulanması konusunda DSKY m. 33'e bakınız.

Ayrıca CMK m. 34/2, 35/1, 142, 221/i, 232 ve 5402/5, 11/c'ye bakınız

Hükmün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar

MADDE 232 - (1) Hükmün başına, "Türk Milleti adına" verildiği yazılır.

(2) Hükmün başında;

a) Hükmü veren mahkemenin adı,

b) Hükmü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hâkimin, Cumhuriyet Savcısı'nun ve zabıt kâtibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, kanunî temsilcisinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği,

c) Beraat kararı dışında, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,

d) Sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı,

Yazılır.

(3) Hükmün gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına konulur.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

(4) Karar ve hükümler bunlara katılan hâkimler tarafından imzalanır.

(5) Hâkimlerden biri hükmü imza edemeyecek hâle gelirse, bunun nedeni mahkeme başkanı veya hükümde bulunan hâkimlerin en kıdemlisi tarafından hükmün altına yazılır.

(6) Hüküm fıkrasında, 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir.

(7) Hükümlerin nüshaları ve özetleri mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır ve mühürlenir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 268. maddesinin daha ayrıntılı ve açık bir şekilde günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmesinden ibarettir. Bununla beraber 2. fıkrada belirtilen hususlara, CMUK'da olmadığı halde, uygulamada yer verilmekte idi. Bu düzenleme ile uygulama yasal hale getirilmiştir. Bu tür bilgilerin hükmün incelenmesinde ve infazında kolaylık sağladığı gözden ırak tutulmamalıdır. Üçüncü ve altıncı fıkralarında yer alan tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının bildirilmesine ilişkin düzenleme, CMK ile getirilen bir yeniliktir.

Suç tarihinin doğru olarak tespiti ve hükmüm fıkrasına ve gerekçeye o şekilde yazılması da şarttır. Ancak olayın başka olaylarla karışma ihtimali yoksa, suç tarihinin saptanması ayrı bir soruşturma ve yargılamayı gerektirmiyor, yapılan hatalı tespitin suçun oluşumunu, vasfını ve mahkemenin görevini etkilemiyorsa, sadece bu konudaki hata hükmün bozulmasını gerektirmez.²¹⁶ Konu öğretilerde de bu şekilde kabul edilmekte,

²¹⁶ AsYDRİK 25.5.2006 - E.129, K. 123.

olayın başka olaylarla karışma ihtimali yoksa suç tarihi olarak 1998-1999 tarihleri arasında veya 2002 yılında gibi ifadeler kullanılabilir. ²¹⁷ Gerçekten de ileride infaz aşamasında suç tarihinin tespiti konusunda tereddüde düşülmesi hâlinde, bu tür yanlışlıkların ek bir kararla düzeltilmesinin olanaklı olduğu gözetildiğinde; yapılan hatanın hükmün özüne etkili olmadığını kabul etmek gerekir.

Hükmü veren mahkemenin, hüküm verilmesine katılanların ve duruşmada bulunması zorunluluğu bulunan kişilerin, duruşma tutanağının devamı niteliğinde olan hükümde gösterilmesi şarttır. Bunların gösterilmemesi usul yönünden yasaya aykırılık oluşturduğu gibi (m. 289/1e), mahkemenin sübjektif tarafsızlığı konusunda da kuşku yaratacağından İHAS m. 6/1'in ihlali sonucunu da doğurur.

Gerekenin yazılması süresi, dava dosyasının içeriğine, sanık ve suç sayısına, suçun niteliğine, delil durumuna göre değişiklik gösterecektir. Bununla birlikte CMUK'da üç gün olarak belirlenen bu sürenin, onbeş güne çıkarılması yerinde olmuştur.

Diğer taraftan hazır bulunan sanığa başvurulabilecek kanun yolu, mercii, süresi ve şeklinin bildirilmesi gerekmektedir (m. 231/2). Bu bildirim, söz konusu hususların hüküm fıkrasına, dolayısıyla duruşma tutanağına yazılması suretiyle yapılmasının, usulün 222 ve 232. maddeleri gereği olduğuna ve aksi takdirde bildirim yapılmamış sayılacağına 231. maddede açıklanmıştır. Hükümde, başvurulabilecek kanun yolu, mercii, süresi ve şeklinin gösterilmemesi de aynı sonucu doğuracaktır.

Yokluğunda verilen ve kanun yoluna ilişkin olarak 232. maddenin 6. fıkrasında belirtilen bilgileri içermeyen bir hük-

²¹⁷ Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Bastı, Aralık 2005, İstanbul, s. 342.

KAMU
DAVASININ
SONA
ERMESİ

mün ilgiliye tebliği de kanun yolu süresini başlatmaya yeterli değildir. Bu takdirde hükmün tebliği şarttır. Ancak, sadece hükmün tebliği, sürenin başlatılması için yeterli değildir; bunun için, gerekçeli hükümle birlikte başvurulacak kanun yolu, mercii ve süresinin de sanığa tebliğ edilmiş olması gerekmektedir.

Diğer taraftan, kanun yoluna başvurma hakkının bildirilmemesi, Usulün 40/2. maddesinde eski hale getirme sebebi olarak kabul edilmiştir. Burada kişinin, kanun yoluna başvurma hakkı olduğunu öğrenmiş olması önem taşımaktadır. Kişiy hakları bildirilmiş olmadıkça, bu hakkını bildiğini kabul etmek ancak açık kabulüne bağlıdır. Dolayısıyla, sanık veya katılan kanun yoluna başvurma hakkı olduğunu bildiğini açıkça kabul edilmedikçe, bu hakkın ve süresinin kişiy tebliğinin zorunlu olduğu kabul edilmelidir.

AY m. 9, 40/2'ye; ayrıca CMK m, 33, 34, 35, 219, 220, 223, 231/2, 291'e ve bu maddelerin açıklamalarına bakınız.

DÖRDÜNCÜ KİTAP
MAĞDUR, ŞİKÂYETÇİ,
MALEN SORUMLU,
KATILAN

BİRİNCİ KISIM

SUÇUN MAĞDURU İLE ŞİKÂyetÇİNİN HAKLARI

Suçun mağduru ile şikâyetçinin çağırılması

MADDE 233 - (1) Mağdur ile şikâyetçi, Cumhuriyet Savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrı kâğıdı ile çağırılıp dinlenir.

(2) Bu hususta yapılacak çağrı bakımından tanıklara ilişkin hükümler uygulanır.

AÇIKLAMA: Yeni düzenleme. Maddede, mağdur ve şikâyetçinin çağrı kâğıdı ile çağrılacakları ve bu konuda tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Tanıkların çağırılma usulüne ilişkin hükümler için CMK m. 43, 175/2'ye, Mağdur ve şikâyetçinin davete uymamaları halinde yapılacak işlem ve davete uymamanın sonuçları m. 146 ve 235'de, bu kişilerin dinlenme usulü m. 236'da düzenlenmiştir. Bu konularda söz konusu maddelerin açıklamalarına bakınız. Ayrıca PVSK m. 15'e bakınız.

Mağdur ile şikâyetçinin hakları

MADDE 234 - (1) Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

SUÇUN
MAĞDURU
İLE
ŞİKAYETÇİNİN
HAKLARI

a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,
2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge örneği isteme,
3. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme,
4. 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,
5. Cumhuriyet Savcısı'nın, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

b) Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,
2. Kamu davasına katılma,
3. Tutanak ve belgelerden vekili aracılığı ile örnek isteme,
4. Tanıkların davetini isteme,
5. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine avukat atanmasını isteme,
6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

(2) Mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

(3) Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.

AÇIKLAMA: Ceza Muhakemesi Kanunu, şahsi davaya yer vermemiş, fakat mağdur ve şikâyetçiye bazı haklar tanımış ve bu hakları soruşturma ve kovuşturma evreleri bakımından ayrı ayrı düzenlemiştir.

Maddenin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin (3) numaralı alt bentleri ile 2. fıkrası gereğince avukat görevlendirme halinde, vekaletnameye ihtiyaç yoktur. Bu hüküm HUMK'un 65. maddesinin bir istisnasını teşkil etmektedir. Bu görevlendirme, nitelik bakımından CMK'un 150/2. maddesindeki görevlendirme ile aynıdır.

Suç mağduru ile şikâyetçiye kamu davasına katılmanın hak olarak tanınması, suçtan zarar gören mağdurun korunması ilkesinin gereğidir. Duruşmadan haberdar edilmeleri hakkı da, kamu davasına taraf olarak katılabilmeleri olanağı sağlamaya yöneliktir. Buna karşılık katılan, kamu davasının tarafı olduğundan, duruşmadan haberdar edilme hakkına sahiptir.

Mağdur veya şikâyetçiye soruşturma evresinde tanınan doğrudan doğruya belge örneği isteme hakkının, kovuşturma aşamasında vekili aracılığı ile tanınmasının sebebi anlaşılammaktadır. Gerekçede de bu konuda bir açıklamaya yer verilmemiştir. Soruşturma aşamasında tanınan bir hakkın, kovuşturma aşamasında mağdur ve şikâyetçiden esirgenmemesi gerekir.

Bu madde hükmüne göre Baro tarafından görevlendirilen vekile, görevin ifasından doğan masraflar hariç avukatlık ücret tarifesinden ayrı olarak Türkiye Barolar Birliği'nin görüşü de alınarak Adalat ve Maliye Bakanlıkları tarafından birlikte tespit edilecek ücret, Adalet Bakanlığı bütçesinde bu amaçla yer alan ödenekten ödenir. Bu ücret yargılama giderlerinden sayılır (5320/m. 13).

SUÇUN
MAĞDURU
İLE
ŞİKÂyetçİNİN
HAKLARI

SUÇUN
MAĞDURU
İLE
ŞİKAYETÇİNİN
HAKLARI

Mağdur ve şikayetçiye tanınan, tanıkların davetini isteme, adli yardım isteğinde bulunma, haklarını koruyamayacak durumda olan mağdura vekil görevlendirme hakları, adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olup silahların eşitliği ilkesinin gereğidir.

Mağdur ve şikayetçiye tanınan hakların kendilerine anlatılıp açıklanması da adil yargılanma hakkı ile bunun uzantısı olan mağdurun korunması ilkesinin gereğidir. Bu nedenlerle hakların açıklanmaması sebebiyle mağdur ve şikayetçinin haklarını kullanamamaları hukuka aykırılık oluşturur. Ancak bu hukuka aykırılık kesin değildir; yani bozma sebebi sayılması hükmü etkilemiş olmasına bağlıdır. Örneğin duruşmaya gelen mağdura katılma hakkı bulunduğu açıklanmamış bu hakkını bilmeyen mağdur da bu hakkını kullanmamış ise hükmün temyizi halinde, mağdura davaya katılma olanağının sağlanması bakımından bozma sebebi sayılır. Buna karşılık 18 yaşından küçük katılana vekil görevlendirme hakkı anlatılmamış, katılan bu yüzden duruşmada vekil vasıtasıyla temsil edilememiş ve dava da sanığın beraati ile sonuçlanmış ise, hükmün sanık aleyhine temyizi halinde bozma kararı verilmesi, hükümde esas yönünden kanuna aykırılık bulunmasına bağlıdır. Çünkü, mağdur haklarının hatırlatılmamış olması, Kanunda kesin hukuka aykırılık sebepleri arasında sayılmamıştır.

Kamu davasına katılma hakkının hatırlatılması, 5271 sayılı CMK'un yürürlüğe girmesinden önce verilmiş ve süresinde ve usulüne uygun bir temyiz başvurusu üzerine hükmün bir başka hukuka aykırılık nedeniyle bozulması halinde de söz konusudur. Çünkü bozma sonucu kovuşturma aşamasına dönüleceğinden, yeniden yapılacak yargılamanın da artık yürürlükte olan 5271 sayılı yasa hükümlerine göre yapılması gerekir. Bu nedenle, 238. madde uyarınca şikayetçiye, kamu davasına katılma hakkı bulunduğu ve katılma halinde diğer hakları hatırlatılmalıdır.²¹⁸

²¹⁸ YCGK 21.03.2006 - E. 2006/9-54; K. 2006/48.

Buna karşılık soruşturma evresinde şikayetten vazgeçen mağdura, katılma hakkının hatırlatılmamasında hukuka aykırılık söz konusu olamaz.

Buna karşılık 18 yaşından küçük mağdurun şikayetten vazgeçmesi geçerli olmadığından, CMK m 234/2 uyarınca duruşmada mahkemece, kendisine bir avukatın vekil olarak görevlendirilmesi zorunludur. Ancak görevlendirilen vekilin, okunan belgelere ve şikayetten vazgeçmeye karşı bir diyeceği olmadığını bildirmesi, ayrıca duruşmada şikayeti belirten bir ifade de kullanmaması karşısında, şikayetten vazgeçmenin geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Dolayısıyla vekile, ayrıca davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulması zorunluluğu yoktur.²¹⁹

CMK m. 2/1 d, 150/1,2, 153, 157, 173, 175/2, 177, 201, 237, 239, 260, 324 ve 325'e; 5320/m. 13'e; Av.K m. 2/3'e, ve 168'e, TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi m. 13'e ve CMUK Ücret Tarifesinin 2,3,6 ve 7. maddelerine bakınız.²²⁰

Mağdur ile şikâyetçinin davete uymamaları

MADDE 235 - (1) Mağdur, şikâyetçi veya vekilinin, dilekçelerinde veya tutanağa geçirilmiş olan beyanlarında belirttikleri adresleri tebligata esas alınır.

(2) Bu adrese çıkartılan çağrıya rağmen gelmeyen kimseye yeniden tebligatta bulunulmaz.

(3) Belirtilen adresin yanlışlığı, eksikliği veya adres de-

²¹⁹ YCGK :11.7.2006 - E. 2006/9-191 ve K. 2006/183.

²²⁰ Türkiye Barolar Birliği'nce hazırlanan "Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Yapılacak Hukuki Yardımlar İçin Avukatlık Ücret Tarifesi" 4.12.2005 tarihli ve 26013 sayılı RG de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

SUÇUN
MAĞDURU
İLE
ŞİKAYETÇİNİN
HAKLARI

ğişikliğinin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamaması hâllerinde adresin araştırılması gerekmez.

(4) Bu kimselerin beyanının alınması zorunlu görüldüğü hâllerde üçüncü fıkra uygulanmaz.

AÇIKLAMA: CMUK mağdur ve şikâyetçimin haklarını düzenlemediğinden, bunların çağrıya uymamalarının yaptırımına ilişkin bir hükme de söz konusu Kanunda açık olarak yer verilmemişti.

Maddeye göre mağdur ve şikâyetçi ve bunların vekillerine yapılacak tebliğlerde, bunların dilekçe veya tutanağa geçirilmiş olan beyanlarında belirttikleri adres esas alınır. Bu adrese tebligat çıkarılmış olması yeterli olup, ikinci kez tebligat çıkarılmaz. Adresin yanlış veya eksik bildirilmesi veya adres değişikliğinin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamaması halinde, bundan doğan sorumluluk kendilerine aittir. Bir başka ifadeyle, belirtilen nedenlerle tebligat yapılamaması halinde, adres araştırması yapılmaz; meğerki mahkemece beyanlarının alınması zorunlu görülmüş olsun (235/4). Kanaatimizce, tebligat, mağdur veya şikâyetçinin yeni adresi bildirilmek suretiyle iade edilmiş ise, bu adrese tebligat çıkarılmalıdır. Mesela, yeni taşınmış olması nedeniyle veya geçerli bir mazerete bağlı olarak henüz adres bildiriminde bulunulmamış olabilir. Bu takdirde, eski hale getirme de mümkündür. Bu nedenle, tebliğ evrakı, yeni adres bildirilerek iade edilmiş ise, bildirilen yeni adrese tebligat çıkarılması, mağdur veya şikâyetçinin yasal haklarını kullanmalarına imkan verilmesi açısından yerinde olacağı gibi, mağdurun korunması ve dürüst yargılama ilkelere de uygun düşecektir.

Mağdur ve şikâyetçinin adres değişikliğini bildirmemesi nedeniyle, katılma başvurusunda bulunması, dolayısıyla katılma kararı verilmesi mümkün olmamış ise, bu ona kanun yoluna başvurma hakkı vermez. Çünkü, kendi kusuruyla ne-

den olduğu bir durumun sonuçlarına da kendisi katlanmak zorundadır.

Buna karşılık usulüne uygun bir katılma kararından sonra, mağdur veya şikayetçinin adres değişikliğini bildirmemesi, tebligat yapılmamasının dışında başka sonuç doğurmaz. Örneğin, bu durum mağdur veya şikayetçinin, katılmadan vazgeçtiği şeklinde yorumlanamaz. Bu nedenle sanık hakkında verilen hükmün tebliği gerekir. Şüphesiz, tebligat bilinen en son adrese çıkarılacaktır. Bu nedenle hüküm verildikten sonra katılan yeni bir adres bildirmiş ise, tebliğ için bu adresin esas alınması gerekir.

Bunlar, beyanlarının alınmasının zorunlu görülmesi halinde çağrı kağıdı ile çağırılırlar. Gelmemeleri halinde zorla getirme kararı verilebilir (m. 146)

CMK m. 146, 233; Teb.K m. 10, 35; Teb.Tüz m. 55'e bakınız.

Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi

MADDE 236 - (1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturınada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.

SUÇUN
MAĞDURU
İLE
ŞİKAYETÇİNİN
HAKLARI

AÇIKLAMA: CMUK, mağdur ve şikâyetçinin dinlenilmelerine ilişkin özel bir hüküm içermediğinden, bunların çağrılması ve dinlenilmesinde, kıyas yoluyla tanıklara ilişkin hükümler uygulanıyordu. Ancak uygulamada, bu kişilere yemin verilip verilmemesinde şikâyetçi olup olmamaları ölçü alınmış, şikâyette bulunmamış olan mağdurun yeminli dinlenmesinde sakınca görülmemiş olmakla birlikte, bu durum uygulamada zaman zaman tereddütlere neden olmuştu. Yeni düzenlemeyle bu ayırım ortadan kaldırılmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında genel bir ilke konulmuştur. Bu hüküm gereği, bu kişiler tanıklar hakkındaki hükümlere göre, fakat yeminsiz olarak dinleneceklerdir. Ancak bu hükme rağmen mağdurun yemin verilerek dinlenmesi, başlı başına bozma sebebi sayılmaz. Çünkü mağduru yeniden yeminsiz dinlemek suretiyle bu aykırılığın giderilmesinin hüküm açısından yararından söz edilemez.²²¹

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında işlenen suç nedeniyle psikolojisi bozulan mağdur ve çocukların dinlenme usulü ayrıca düzenlenmiştir. Bunların dinlenmeleri sırasında uzman kişilerin bulundurulması zorunlu tutulmuştur.

CMKm. 52, 53,58, 59, 61, 68,202/3'e bakınız.

²²¹ AsYDrİK11.5.2006- 2006/104/113.

İKİNCİ KISIM

KAMU DAVASINA KATILMA

Kamu davasına katılma

MADDE 237 - (1) Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

(2) Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.

AÇIKLAMA: Kamu davasına katılma, CMUK'da 365 ve devamı maddelerde düzenlenmişti.

Maddeye göre yalnız gerçek kişiler değil, tüzel kişiler de kamu davasına katılabilirler. Tüzel kişilerin kamu davasına katılmasına ilişkin düzenleme CMUK'da yer almıyordu.

Maddeye göre, katılma ilk derece mahkemelerinde ve kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar mümkün-

KAMU
DAVASINA
KATILMA

dür. İstinaf ve Yargıtay aşamasında katılma talebi kabul edilmeyecektir. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanacaktır.

1 Haziran 2005 tarihinden önce sonuçlandırılan yargılamalarda kamu davasına katılma konusunda 1412 sayılı CMUK'un 365 ve devam eden maddelerine uygun olarak işlem yapılmış olması yeterli ve gereklidir. Bu süreçte anılan yasal düzenlemeye uygun olarak son soruşturma (kovuşturma) aşamasında katılan sıfatını almayan bir kimsenin, hükmü temyize ve olağan yasa yollarından olan temyiz davasında kamu davasına katılmasına yasal olanak bulunmamaktadır. 5271 sayılı CMK'un yürürlüğe girmiş olması, daha önce yürürlükte olan yargılama yasasına uygun olarak sonuçlandırılan davalar yönünden, yakınana yeni bir hak vermez. Meğerki 5271 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, yöntemine uygun bir temyiz başvurusu üzerine hüküm bir başka hukuka aykırılık nedeniyle bozulmuş olsun. Bu takdirde kovuşturma aşamasına dönüleceğinden, yeniden yapılacak yargılamanın da artık yürürlükte olan 5271 sayılı yasa hükümlerine göre yapılması gerekir. Bu nedenle, şikayetçiye, davaya katılma olanağının sağlanması bakımından, 238. madde uyarınca kamu davasına katılma hakkı bulunduğu hatırlatılmalıdır.²²²

Gümrük idarelerinin kaçakçılık davalarına katılması konusunda 4926 (KMK) m. 29'a; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ile Fon yönetiminin kamu davasına katılmış sayılmaları konusunda 5411/m. 162'ye bakınız.

CMK m. 238-241, 260/1'e, 324, 325'e; Av K m. 164 ve 168'e; TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi m. 13'e ve CMUK Ücret Tarifesinin 2,3,6 ve 7. maddelerine bakınız.

²²² (134). Maddenin dipnotundaki karar.

Katılma usulü

KAMU
DAVASINA
KATILMA

MADDE 238 - (1) Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma istemini içeren sözlü başvurunun duruşma tutanağına geçirilmesi suretiyle olur.

(2) Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.

(3) Cumhuriyet Savcısı'nın, sanık ve varsa müdafinin dinlenmesinden sonra davaya katılma isteminin uygun olup olmadığına karar verilir.

(4) Sulh ceza mahkemesinde açılmış olan davalarda katılma hususunda Cumhuriyet Savcısı'nın görüşü alınmaz.

AÇIKLAMA: Madde katılma yöntemini belirlemektedir; bu hüküm CMUK'un 366. maddesi ile benzerlik arz etmektedir. Ancak bazı ayrıntılara da yer verilmiştir.

Bu hükme göre katılma, dilekçe vermek veya duruşmada sözlü katılma başvurusunun tutanağa geçirilmesi suretiyle yapılacaktır.

Katılma konusunda verilen kararlara itiraz olanağı yoktur. Ancak esas hükümle birlikte istinaf veya temyiz yollarına gidilebilecektir.

Ağır cezalı işler ile asliye ceza mahkemelerinde, katılma talebi konusunda hüküm verilmeden önce C. Savcısı'nın görüşünün alınması zorunlu olduğu halde, Sulh ceza mahkemelerinde görülen davalarda, Cumhuriyet Savcısı'nın görüşü alınmayacaktır. Bunun nedeni sulh ceza mahkemelerinde yapılacak duruşmaya C. Savcısı'nın katılmamasıdır.

Katılan sıfatının kazanılması için, usulüne uygun başvuruda bulunulması ve mahkemece bu konuda karar verilmiş

KAMU
DAVASINA
KATILMA

olması şarttır. Bu nedenle katılma konusunda usulüne uygun başvuruda bulunulmamışsa, şikayetçi vekillerinin hazır bulunduğu bazı oturumlara ilişkin tutanak başlıklarında yanlışlıkla "müdahil vekili geldi" biçiminde ibarelere yer verilmiş olması, davaya katılma istemi bulunmayan ve davaya katılmasına karar verilmeyen şikayetçiye katılan sıfatını kazandırmaz.²²³

Onsekiz yaşından küçük olan mağdurun hazırlıkta şikayetden vazgeçmiş olması, kovuşturma evresinde şikayetçi olduğunu bildiren yasal temsilcinin (mağdurun babasının) davaya katılmasına yasal bir engel oluşturmaz. Bu nedenle, mağdurun babasına CMK 234/2. maddesi uyarınca davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulması gerekir. Ancak bu yasaya aykırılığın bozma sebebi yapılması, şikayetçinin verilen hükmü temyiz etmiş olmasına bağlıdır.

Buna karşılık, soruşturma evresinde şikayetden vazgeçen 18 yaşından küçük mağdura, duruşma aşamasında istemi olmaksızın mahkemece görevlendirilen vekilin, okunan belgelere ve şikayetden vazgeçmeye karşı bir diyeceği olmadığını bildirmesi, ayrıca duruşmada şikayeti belirten bir ifade de kullanılmaması karşısında, davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulmamasında yasaya aykırılık yoktur.²²⁴

CMK m. 33, 188/2, 236, 237'ye bakınız.

Katılanın hakları

MADDE 239 - (1) Mağdur veya suçtan zarar gören, davaya katıldığında, mahkemeden istemesi halinde baro tarafından bir avukat görevlendirilir.

²²³ YCGK: 21.03.2006 - E. 2006/9-51 ve K. 2006/50.

²²⁴ YCGK: 11.7.2006 - E. 2006/9-191 ve K. 2006/183.

(2) Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.

KAMU
DAVASINA
KATILMA

AÇIKLAMA: CMUK m. 367’de katılanın hakları düzenlenmiş olmakla birlikte, katılanın avukat görevlendirmesini isteme hakkı yer almıyordu.

Bu hüküm, Kanunun dayandığı temel ilkelerden biri olan “mağdurun korunması” ilkesinin gereği olarak ve suç ile mağdur duruma düşürülen kimselerin bir de yargılamada mağdur olmalarının önüne geçmek amacıyla getirilmiştir. Madde mağdura tanınan haklar çerçevesinde, maddi ve hukukî durumu elverişli olmayan katılanlara, istemleri hâlinde baro tarafından avukat seçimini öngörmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında avukat görevlendirilmesi zorunlu haller belirtilmiştir. Mağdur veya suçtan zarar gören çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası ise ve avukatı da yoksa istemi aranmaksızın avukat görevlendirilecektir. Katılma kararı vermeden avukat görevlendirilmesinin söz konusu olamaz. Maddede, avukat görevlendirmenin usulü açıklanmamış olmakla birlikte bu görevlendirmenin 150. maddede belirtilen usule göre yapılacağı görüşündeyiz.

CMK, yukarıda açıklandığı üzere, şahsi hak davasını düzenlememiştir. Bu durum karşısında avukatlık ücretine, 150 ve 234. madde hükümlerine göre avukat görevlendirme halleri ile sınırlı olarak hükmedilebilecektir. Bu konuda 234 ve 237 ve 324. maddelerin açıklamalarına bakınız.

CMK m. 150, 201, 206/4, 234/ (1) a-3, 234/ (1) b-5, 324ve 325’e; ÇKK m. 3/1-a’ya; TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi m. 13’e ve CMUK Ücret Tarifesinin 2, 3, 6 ve 7. maddelerine bakınız.

Katılmanın davaya etkisi

MADDE 240 - (1) Katılma davayı durdurmaz.

(2) Tarihi belirlenmiş olan duruşma ve yargılama usulüne ilişkin diğer işlemler vaktin darlığından dolayı katılan kimse çağrılmayacak veya kendisine haber verilemeyecek olsa bile belirli gününde yapılır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 368. maddesi hükmünün günümüz Türkçesiyle ifade edilmesinden ibarettir. Madde gerekçesine göre, Davanın asıl takipçisi Cumhuriyet Savcısı'dır. Katılma, mağduru korumanın bir aracı olarak kabul edilmiş bir kurum olmakla birlikte bu hususta istemde bulunmuş olan kimse, hakkını kullanmaya devam etmeye zorlanamaz. Bu nedenle katılma davayı durdurmayaacağı gibi, gecikmesine de neden olmayacaktır. Katılanın gelmemesi veya gecikmede sakınca bulunan durumlarda çağırılmaması yüzünden ceza muhakemesi işlemlerinin geciktirilmesi kabul edilmeyeceğinden ikinci fıkra bu gibi hâllerde, işlemlerin önceden belirlenmiş olan günde yapılacağını açıklamıştır.

CMK m. 175/2,181, 237, 238'e bakınız.

Katılmadan önceki kararlara itiraz

MADDE 241 - (1) Katılmadan önce verilmiş olan kararlar katılana tebliğ edilmez.

(2) Bu kararlara karşı kanun yoluna başvurabilmesi için Cumhuriyet Savcısı için öngörülen sürenin geçmesiyle katılan da başvuru hakkını kaybeder.

AÇIKLAMA: Maddedeki düzenleme CMUK m. 369 ile

paraleldir; maddenin dili sadeleştirilerek günümüz Türkçesi ile kaleme alınmış olup başkaca bir yenilik getirmemiştir.

KAMU
DAVASINA
KATILMA

CMK m. 38, 237, 238, 260'a bakınız.

Katılanın kanun yoluna başvurusu

MADDE 242 - (1) Katılan, Cumhuriyet Savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir.

(2) Karar, katılanın başvurusu üzerine bozulursa, Cumhuriyet Savcısı işi yeniden takip eder.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 371. maddesine paralel olup söz konusu madde günümüz Türkçesine uyarlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Katılana, Cumhuriyet Savcısı'na bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurma hakkının tanınmasının nedeni, muhakeme süljelerinden biri olmasıdır. Ancak usulüne uygun olarak verilmiş katılma kararı yoksa, duruşmayı takip eden mağdur veya şikayetçinin kanun yoluna başvurma hakkı da yoktur. Ancak katılma başvurusu kabul edilmeyen veya katılma hakkı kendisine hatırlatılmayan mağdur veya şikayetçi bu taleplerinin incelenmesi için kanun yoluna başvurabilir.

Kararın, katılanın başvurusu üzerine bozulması halinde Cumhuriyet Savcısı'nın işi yeniden takip etmesi ise, kovuşturma zorunluluğu ilkesinin doğal sonucudur. Bu hüküm soruşturma ve kovuşturması şikayete tabi suçlar bakımından önem taşımaktadır. Bu tür suçlarda hükmün bozulmasından sonra da şikayetten vazgeçme mümkün olduğundan, bu gibi durumlarda yargılamaya devam olunmayarak düşme kararı verileceğinde kuşku yoktur.

KAMU
DAVASINA
KATILMA

CMK m. 188/1, 234, 237, 239, 260/1'e ve bu maddelerin açıklamalarına bakmız.

Katılmanın hükümsüz kalması

MADDE 243 - (1) Katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 372. maddesine paralel olarak düzenlenmiş, fakat mirasçılar bakımından özel hükme yer verilmiştir. Bu düzenleme, katılma hakkının niteliği gereğidir. Çünkü katılma hakkı, kişiye sıkı surette bağlı haklardandır. Ancak mirasçıların katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilecekleri kabul edilmiştir.

Katılmadan vazgeçme, duruşma sırasında huzurda değil de dilekçe ile yapılmış ise, tereddüt halinde dilekçenin mağdur tarafından verilip verilmediğinin araştırılması gerekebilir. Böyle durumlarda gereken araştırma yapılmalı ve dilekçenin katılanın serbest iradesiyle verilmiş olduğunun saptanması halinde, vazgeçme geçerli kabul edilmelidir.

Diğer taraftan 18 yaşından küçüklerin katılmadan vazgeçmeleri de temsilcinin rızası ile hüküm ifade eder.

CMK m. 237, 238

BEŞİNCİ KİTAP
ÖZEL YARGILAMA
USULLERİ

BİRİNCİ KISIM

GAİPLERİN VE KAÇAKLARIN YARGILANMASI, TÜZEL KİŞİLERİN SORUŞTURMADA VE KOVUŞTURMADA TEMSİLİ, BAZI SUÇLARA İLİŞKİN MUHAKEME USULÜ

BİRİNCİ BÖLÜM

Gaiplerin Yargılanması

Gaibin tanımı ve yapılabilecek işlemler

MADDE 244 - (1) Bulunduğu yer bilinmeyen veya yurt dışında bulunup da yetkili mahkeme önüne getirilemeyen veya getirilmesi uygun bulunmayan sanık gaip sayılır.

(2) Gaip hakkında duruşma açılmaz; mahkeme, delillerin ele geçirilmesi veya korunması amacıyla gerekli işlemleri yapar.

(3) Bu işlemler naip hâkim veya istinabe olunan mahkeme aracılığıyla da yapılabilir.

(4) Bu işlemler sırasında sanığın müdafii veya kanunî temsilcisi veya eşi hazır bulunabilir. Gerektiğinde, mahkemece barodan bir müdafî görevlendirilmesi istenir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un gaibi tanımlayan 269. maddesi ile gaip hakkında duruşma açılmayacağını hüküm

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

altına alan 278. ve müdafî kabulünü düzenleyen 279. maddeleri hükümlerinin birleştirilmek suretiyle yeniden düzenlenmesinden ibarettir. Yeni düzenlemede CMUK'un 270. maddesindeki, soruşturma konusu suçun para cezasını veya müsadereyi yahut her ikisini gerektirmesi halinde duruşma açılabileceğine ilişkin hükme yer verilmemiştir.

Ceza Muhakemesinde "gaiplik" ve "yokluk" kavramları farklı anlamlar ifade etmektedir. Yokluk durumunda kural olarak sanığa ulaşmak olanağı her zaman için vardır. Buna karşılık gaiplik halinde sanığa ulaşılammamaktadır. Gaiplik, kaçaklıktan da farklıdır (Kaçağın tanımı için m. 247'ye bakınız). Bu husus madde gerekçesinde de açıklanmıştır.

Gaiplikte, kural olarak, kendisine ulaşılammayan bir sanık söz konusudur. Öyle ki, sanık, hakkında yargılama yapılmakta olduğunu bile bilemeyebilir.

Gaip sanık hakkında duruşma yapılması kabul edilmmiştir. Bunun sebebini, dürüst yargılama ilkesinde aramak gerekir. Çünkü mahkemenin daha yüzünü bile görmediğı bir sanığı, gıyabında, savunmasız olarak yargılayıp mahkûm etmesi halinde dürüst ve hakkaniyete uygun bir yargılamadan söz edilemez. Böyle bir yargılama bu ilkeyle bağdaşmaz. Bu nedenle gaiplik hâlinde sadece delillerin muhafaza altına alınması ile yetinilmesini öngörölmüş, gıyapta hüküm verilmesine izin verilmemiştir.

Sonuç olarak gaip sanık hakkında duruşma açılmaz; sadece deliller toplanarak muhafaza altına alınır ve gaibin ortaya çıkması veya çıkarılması beklenir. Bir naip hâkim veya istinabe olunan mahkeme tarafından da yapılabilecek olan delillerin toplanması ve muhafazası işlemleri sırasında avukat, yasal temsilci veya gaibin eşi hazır bulunabilir. Hatta gerektiğinde mahkeme re'sen bir avukat da atayabilecektir.

CMK m. 193, 195, 196, 245 ve 246'ya bakınız.

Gaibe ihtar

MADDE 245 - (1) Adresi bilinmeyen gaibe, mahkeme önüne gelmesi veya adresini bildirmesi hususları uygun bir iletişim aracıyla ihtar edilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 281. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden yazılmasından ibarettir. Madde konutu bilinmeyen gaibe, ortaya çıkmasını sağlamak amacıyla, her türlü iletişim araçları ile ihtar yapılabileceğini kabul etmektedir (Madde gerekçesi).

CMK m. 244, 246'ya bakınız.

Sanığa verilecek güvence belgesi

MADDE 246 - (1) Mahkeme, gaip olan sanık hakkında duruşmaya gelmesi hâlinde tutuklanmayacağı hususunda bir güvence belgesi verebilir ve bu güvence koşullara bağlanabilir.

(2) Sanık, hapis cezası ile mahkûm olur veya kaçmak hazırlığında bulunur veya güvence belgesinin bağlı olduğu koşullara uymazsa belgenin hükmü kalmaz.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 288. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlemesinden ibarettir. Yeni düzenlemede, söz konusu maddenin ikinci fıkrası, birinci fıkraya ilave edilerek ifade edilmiştir. Üçüncü fıkrada yer alan "hürriyeti bağlayıcı ceza" ibaresi de TCK'ya uygun olarak "hapis cezası" şeklinde değiştirilmiştir.

Madde, gaibin duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla kendisine tutuklanmayacağına dair güvence verilebilmesini öngörmektedir.

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

Madde gerekçesine göre, güvence belgesinin iki türü vardır. Bunlardan biri sanığa, diğeri de suça verilen güvence belgesidir. Sanığa verilen güvence belgesi, sanığı, işlediği iddia edilen bütün suçlardan tutuklanmaktan kurtarıırken; suça verilen güvence belgesi, hangi suç için verilmişse o suç bakımından geçerli olacaktır.

Kanunumuz suça güvence belgesi sistemini kabul etmiştir. Bu güvence belgesi, örneğin mağdurun zararını giderme gibi koşullara bağlanabilecektir.

CMK m. 244 ve 245'e bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

Kaçakların Yargılanması

Kaçığın tanımı

MADDE 247 - (1) Hakkındaki kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişiye kaçak denir.

(2) *(Ek fıkra: 25.5.2005 - 5353/m. 31)*²²⁵ Hakkında, 248 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen suçlardan dolayı kovuşturuna başlatılmış olan sanığın, yetkili mahkemece usulüne

²²⁵ Değişiklikten önce bu madde şöyle idi: "MADDE 247 - (1) Hakkındaki kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişiye kaçak denir.

(2) Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmış ise, mahkûmiyet kararı verilemez.

(3) Duruşma yapılan hâllerde kaçak sanığın müdafii yoksa, mahkeme barodan bir avukat görevlendirilmesini ister."

göre yapılan tebligata uymamasından dolayı verilen zorla getirilme kararı da yerine getirilemez ise, mahkeme;

a) Çağrının bir gazete ile sanığın bilinen konutunun kapısına asılmak suretiyle ilânına karar verir; yapılacak ilânlarda, onbeş gün içinde gelmediği takdirde 248 inci maddede gösterilen tedbirlere hükmedilebileceğini ayrıca açıklar,

b) Bu işlemlerin yerine getirildiğinin bir tutanak ile saptanmasından itibaren onbeş gün içinde başvurmayan sanığın kaçak olduğuna karar verir.

(3) Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmamış ise, mahkûmiyet kararı verilemez.

(4) Duruşma yapılan hâllerde kaçak sanığın müdafii yoksa, mahkeme barodan bir avukat görevlendirilmesini ister.

AÇIKLAMA: Yeni düzenleme. İlk metinde ikinci fıkra yer almıyordu. Bu fıkra, Maddeye 5353 değişikliği ile eklenmiştir. Değişiklik Teklifi, "Hakkındaki" ibaresinden sonra gelmek üzere, "soruşturma veya" ibaresinin eklenmesi şeklinde idi. Kanunda, Kaçaklık yalnız kovuşturma evresine özgü bir kurum olarak düzenlendiğinden, bu teklif Adalet Komisyonu'na kabul edilmemiş, maddeye ikinci fıkra eklenmesi tercih edilmiştir. Bu düzenlemeye paralel olarak da 98. madde yeniden düzenlenmiştir. Yapılan değişiklikle (2). fıkra, (3). fıkra olarak, (3). fıkra da (4). fıkra olarak teselsül ettirilmiştir.

CMK m. 98, 150, 194-198, 244ve 248'e bakınız.

Zorlama amaçlı elkoyma ve teminat belgesi

MADDE 248 - (1) Kaçak sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

alacaklarına amaçla orantılı olarak mahkeme kararıyla elkonulabilir ve gerektiğinde idaresi için kayyım atanır. Elkoyma ve kayyım atama kararı müdafisine bildirilir.

(2) Birinci fıkra hükmü;

a) Türk Ceza Kanununda tanımlanan;

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),
2. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
3. Hırsızlık (madde 141, 142),
4. Yağma (madde 148, 149),
5. Güveni kötüye kullanma (madde 155),
6. Dolandırıcılık (madde 157, 158),
7. Hileli iflas (madde 161),
8. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
9. Parada sahtecilik (madde 197),
10. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220),
11. Zimmet (madde 247),
12. İrtikâp (madde 250),
13. Rüşvet (madde 252),
14. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),
15. Edimin ifasına fesat karıştırma (madde 236),
16. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308),

17. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315),

18. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337),

Suçları,

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları,

c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar,

Hakkında uygulanır.

(3) Elkonulan mal, hak ve alacakların korunmasında, elkoymaya ilişkin hükümler uygulanır. Tedbirlere ilişkin kararların özetinin bir gazetede ilânına mahkemece karar verilebilir.

(4) Kaçak yakalandığında veya kendiliğinden gelerek teslim olduğunda elkoymanın kaldırılmasına karar verilir.

(5) Kaçak hakkında 100 üncü ve sonraki maddeler gereğince, sulh ceza hâkimi veya mahkeme tarafından yokluğunda tutuklama kararı verilebilir.

(6) Mahkeme elkoymaya karar verdiğinde, kaçığın yasal olarak bakmakla yükümlü bulunduğu yakınlarının alınan tedbirler nedeniyle yoksulluğa düşebileceklerini saptarsa, bunların geçimlerini sağlamak üzere, elkonulan mal varlığından

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ .

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

sosyal durumları ile orantılı miktarda yardımda bulunulması konusunda kayyımına izin verir.

(7) 246 ncı madde hükmü kaçaklar hakkında da uygulanır.

(8) Bu kararlara karşı itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Tasarıda alınacak tedbirlerle ilgili 287, 288 ve 289. maddeler, Adalet Komisyonu tarafından "Zorlama amaçlı elkoyma ve teminat" başlığı altında tek madde halinde yeniden düzenlenmiş ve 248. madde olarak kabul edilmiştir.

Maddenin 5. fıkrası CYUK m. 5/2 ile değiştirilmiştir. Bu hükme göre gıyabi tutuklama kararı "sadece yabancı ülkede bulunan kaçaklar hakkında" verilebilir.

CMK m. 127, 128, 131, 132, 133, 267, 268, 271'e; 5320/m. 5/2'ye bakınız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tüzel Kişilerin Soruşturmada ve Kovuşturmada Temsili

Tüzel kişinin temsili

MADDE 249 - (1) Bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir.

(2) Bu durumda, tüzel kişinin organ veya temsilcisi bu Kanunun katılana veya sanığa sağladığı haklardan yararlanır.

(3) Birinci fıkra hükmü, sanığın aynı zamanda tüzel kişinin organ veya temsilcisi sıfatını taşıması hâlinde uygulanmaz.

AÇIKLAMA: Türk Ceza Kanunu'nun 20/1. maddesinde "Ceza sorumluluğunun Şahsiliği" ilkesine yer verilmiştir. Madenin 2. fıkrasında ise bu ilkenin bir gereği olarak tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamayacağı belirtilmiştir. Ancak, bir tüzel kişinin temsilci veya organlarının iştirakiyle tüzel kişi yararına suç işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında "Güvenlik Tedbiri" uygulaması kabul edilmiştir.

Bu nedenle tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi tarafından temsil edilmesi zorunlu görülmüştür.

Tüzel kişinin organ veya temsilcisi, kovuşturma evresinde, sanığın ve katılanın haklarına sahiptir. Buna karşılık soruşturma evresinde, şüphelinin kanuni temsilcisine tanınan hakları kullanabilir; yoksa şüphelinin haklarına sahip değildir. Çünkü maddede sadece sanık ve katılanın haklarından söz edilmiştir.

CMK m. 155, 201, 206/3, 215, 216, 237-243'e; TCK m. 20 ve 60'a bakınız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme

Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi

MADDE 250 - (1) Türk Ceza Kanununda yer alan;

a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu,

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar,

c) İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç),

Dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür.

(2) Gelen iş durumu göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen suçlara bakmakla görevli olmak üzere, aynı yerde birden fazla ağır ceza mahkemesi kurulmasına, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. Bu hâlde, mahkemeler numaralandırılır. Bu mahkemelerin başkan ve üyeleri adli yargı adalet komisyonunca, bu mahkemelerden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez.

(3) Birinci fıkrada belirtilen suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun bu Kanunla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetim hâli dahil askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır.

AÇIKLAMA: Tasarıda bu bölüm yer almıyordu. 250, 251 ve 252. maddeler, Tasarıya Adalet Komisyonu tarafından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki suçlarla ilgili düzenlemeler de göz önünde bulundurularak "Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme" başlığı altında Dördüncü Bölüm olarak eklenmiştir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kaldırılması üzerine, bu mahkemelerin görevine giren suçlara bakmakla görevli mahkeme ve bu suçların soruşturma ve kovuşturma usulü, 5190 sayılı Ceza

Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Kaldırılmasına Dair Kanunla 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na eklenen 394/a ilâ 394/d madde hükümleri ile düzenlenmişti. Adalet Komisyonu tarafından Tasarıya eklenen söz konusu maddeler, işte bu hükümlerin yeniden düzenlenmesinden ibarettir.

Bu maddede yazılı suçlara bakmakla görevli mahkemeler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenmiştir.

Bilindiği gibi, 16.06.2004 tarihli ve 5190 sayılı kanun 30.06.2004 tarihli ve 25508 sayılı RG de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunla, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kaldırılmış ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikte Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na eklenen 394/a maddesinde sayılan suçlarla ilgili davalara bakmak üzere; Adana 6, 7. Ankara 11. Diyarbakır 4, 5, 6, 7. Erzurum 2. İstanbul 9, 10, 11, 12, 13, ve 14. İzmir 8. Malatya 3. Van 3 ve 4. Ağır Ceza Mahkemeleri kurulmuştur. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 24.03.2005 tarihli ve 188 sayılı kararı ile; bu mahkemelerin m. 394/a'da sayılan suç ve davalara bakmak üzere görevlendirilmelerine,

Adana için;

Adana, Aksaray, Gaziantep, Hatay, Mersin, Karaman, Kilis, Konya, Niğde, Osmaniye,

Ankara için;

Ankara, Afyon, Amasya, Bartın, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Karabük, Kayseri, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Nevşehir, Samsun, Sinop, Tokat, Yozgat, Zonguldak, Düzce,

Diyarbakır için;

Diyarbakır, Batman, Bingöl, Mardin, Sırt, Şırnak, Şanlıurfa,

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

Ceza Muhakemesi Kanunu

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

Erzurum için;

Erzurum, Ağrı, Ardahan, Artvin, Bayburt, Erzincan, Giresun, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Rize, Sivas, Trabzon, Tunceli ilinin Pülümür ilçesi,

İstanbul için;

İstanbul, Balıkesir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Yalova,

İzmir için;

İzmir, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Manisa, Muğla, Uşak,

Malatya için;

Malatya, Adıyaman, Elazığ, Kahramanmaraş, Tunceli (Pülümür İlçesi hariç)

Van için;

Van, Bitlis, Hakkari, Muş

Olarak belirlemesine karar verilmiştir.

Bu kararda, Çocuk Mahkemeleri, Trafik Mahkemeleri, Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemeleri, Kaçakçılık Davaları, Basın Davaları, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'ndan Doğan Davalar, Bankacılık Kanunundan Doğan Davalar konusunda da görevlendirilen ve yetkilendirilen mahkemeler belirtilmiştir.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 31.3.2005 tarih ve 234 sayılı kararı ile de; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 394/a maddesinde sayılan suçlarla ilgili davalara bakmakla görevlendirilen ağır ceza mahkemelerinin, Ceza

Muhakemesi Kanunu'nun 250/1 maddesinde sayılan suç ve davalara bakmak üzere yetkilendirilmesine,

20.07.2004 gün ve 369 sayılı karar ile bu tarihten sonra 5190 sayılı Kanundan kaynaklanan suç ve davalara bakmak üzere görevlendirilen ve yetki verilen Cumhuriyet başsavcı vekili, Cumhuriyet Savcısı, ağır ceza mahkemesi başkanı ve hâkimler ile söz konusu kanundan kaynaklanan suç ve davalara bakmak üzere yetkilendirilen mahkemelerin bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılarında (Cumhuriyet başsavcılarının yetki ve sorumluluğunu düzenleyen yasa maddeleri dikkate alınarak) Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinde kaynaklanan suç ve davalara bakmak üzere yetki verilmesine,

20.07.2004 gün ve 369 sayılı kararda belirlenen itiraz şekli ve inceleme hususu ile diğer hususların aynen uygulanmasına,

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 394/a maddesi gereğince açılan ve halen bu Cumhuriyet savcılıkları ile mahkemelerde görülmekte olan dava ve işlerden Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinde sayılan suç ve davalara ilişkin olanların aynı Cumhuriyet savcılıkları ve mahkemelerde görülmeye devam olunmasına,

Karar verilmiştir.

Bu kararlar Adalet Bakanlığı Personel Müdürlüğü'nün 31.3.2005 ve 10.5.2005 tarihli genelgeleriyle teşkilata duyurulmuştur.²²⁶

Ağır ceza mahkemelerinin madde itibariyle görevi, 5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 12. maddesinde, Asliye ceza

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

²²⁶ Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun söz konusu kararlarını içeren Adalet Bakanlığı Genelgelerine (http://www.pgm.adalet.gov.tr/hsyk/ihhtisas_genelge.htm) adresinden ulaşılabilir.

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

mahkemelerinin görevi de aynı yasanın 11. maddesinde belirlenmiştir.

Bu madde ile ağır ceza mahkemeleri ve asliye ceza mahkemelerinin görevlerine istisna getirilmiştir. Maddede yazılı suçlardan bazıları, örneğin; 320, 321, 331, 334, 338 ve 339. maddelerde yazılı suçlar, aslında asliye cezalı suçlardır. Durum böyle olmasına rağmen, bu maddede yer alan suçlara yetki çevresi genişletilmiş özel görevli ağır ceza mahkemesinde bakılacaktır.

Ancak Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile askeri mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklı tutulmuştur.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren davalara, bu maddede sözü edilen yargı çevresi genişletilmiş ağır ceza mahkemelerinde bakılır. Bu suçlardan dolayı onbeş yaşın üzerindeki çocuklar hakkında açılan davalar da bu mahkemelerde görülür (3713/m. 9).²²⁷ 3713 sayılı kanun Kapsamına giren davalar için bu Kanununun 1, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. maddelerine bakınız.

Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuna yönelik iftira suçundan açılan davalara da bu mahkemede bakılır (2313/ m. 27/2).²²⁸

²²⁷ 3713 sayılı kanun pek çok maddesinde 29.6.2006 tarih ve 5532 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Söz konusu Kanunun başlığı ile birlikte değişik 9. maddesi aşağıya aynen alınmıştır.

“Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi

MADDE 9 – Bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili davalara, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen ağır ceza mahkemelerinde bakılır. Bu suçlardan dolayı onbeş yaşın üzerindeki çocuklar hakkında açılan davalar da bu mahkemelerde görülür.”

²²⁸ 12.6.1933 tarih ve 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun 24.06.1933 tarihli ve 2435 sayılı RG de yayımlanmıştır.

Bu maddeyle yetkili kılınmış ağır ceza mahkemelerinde görev yapan hakim ve savcılar ile bu görevlerinden ayrılmış olanlar ile terörle mücadelede görev almış olan diğer görevliler hakkında gerekli koruma tedbirlerinin alınması hususu ile bunların terör suçlarına karşı silah kullanma yetkileri ile yapılacak olan diğer sosyal yardımlar konusunda 3713 sayılı kanunun 29.6.2006 tarihli ve 5532/m. 14 ve 15 ile 20 ve 21. maddelerine bakınız.

CMK Madde 6,102 ve 135, 251, 252'ye; 5320/m. 11, 12, 14'e; 2313/m. 27'ye; 2949/m. 18/3'e; TCK m. 133'e;3713/ 9'a; 1600 sayılı AsYar.K m. 37 ve 38'e; 353 As. MKYUK m. 9'a; PYSK. Ek m. 7 (3.7.2005 - 5397 ve 1.2.2006-5453 ile değişik); JTGYK. Ek m. 5 (3.7.2005 - 5397 ile değişik)'e ve MİTK m. 6 (3.7.2005 - 5397 ile değişik)'ya bakınız.

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

Soruşturma

MADDE 251 - (1) 250 nci madde kapsamına giren suçlarda soruşturma, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu suçların soruşturma ve kovuşturmasında görevlendirilen Cumhuriyet savcılarınca bizzat yapılır. Bu suçlar görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır. Cumhuriyet savcıları, Cumhuriyet Başsavcılığınca 250 nci madde kapsamındaki suçlarla ilgili davalara bakan ağır ceza mahkemelerinden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez.

(2) 250 nci madde kapsamına giren suçların soruşturması ve kovuşturması sırasında Cumhuriyet savcıları, hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları, varsa Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu işlerle görevlendirilen ağır ceza mahkemesi üyesinden, aksi halde yetkili adli yargı hâkimlerinden isteyebilirler.

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLÜŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

(3) Soruşturmanın gerekli kıldığı hâllerde suç mahalli ile delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapılabilir. Suç, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer dışında işlenmiş ise Cumhuriyet Savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet Savcısından soruşturmanın yapılmasını isteyebilir.

(4) Suç askerî bir mahalde işlenmiş ise, Cumhuriyet Savcısı ilgili askerî savcılıktan soruşturmanın yapılmasını isteyebilir. Üçüncü fıkraya göre soruşturma yapmak üzere görevlendirilen Cumhuriyet savcıları ile askerî savcılıklar, bu soruşturmayı öncelikle ve ivedilikle yaparlar.

(5) 250 nci madde kapsamına giren suçlarda, yakalananlar için 91 inci maddenin birinci fıkrasındaki yirmidört saatlik süre kırksekiz saat olarak uygulanır. Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan kişiler hakkında 91 inci maddenin üçüncü fıkrasında dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet Savcısı'nın talebi ve hâkim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim, karar vermeden önce yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinler.

(6) 250 nci madde kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda kolluk; soruşturma ve kovuşturma sebebiyle şüpheli veya sanığı, tanığı, bilirkişiyi ve suçtan zarar gören şahsı, ağır ceza mahkemesi veya başkanının, Cumhuriyet Savcısı'nın, mahkeme naibinin veya istinabe olunan hâkimin emirleriyle belirtilen gün, saat ve yerde hazır bulundurmaya mecburdur.

(7) 250 nci maddede belirtilen suçlar nedeniyle Cumhuriyet savcıları, soruşturmanın gerekli kılması halinde geçici olarak, bu mahkemelerin yargı çevresi içindeki genel ve özel bütçeli idarelere, kamu iktisadî teşebbüslerine, il özel idarelerine ve belediyelere ait bina, araç, gereç ve personelden yararlanmak için istemde bulunabilirler.

(8) Türk Silahlı Kuvvetleri kıt'a, karargâh ve kurumlarından istemde bulunulması hâlinde istem, yetkili amirlikçe değerlendirilerek yerine getirilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK Madde-394/b ve 394/c maddelerinin karşılığıdır.

Madde, 250. maddede yazılı suçların Kovuşturulmasında olduğu gibi soruşturulmasında da genel kuraldan ayrılmıştır. Madde, bu suçlara ilişkin soruşturma usulünü ve C. Savcısı'nın yetkilerini düzenlemektedir.

Suç askeri mahalde işlenmiş ve C. Savcısı, askeri savcıdan soruşturmanın yapılması talebinde bulunmuş ise, askeri savcı, komutanın soruşturma emri vermesine gerek olmaksızın doğrudan doğruya soruşturmaya başlar. Ancak askeri savcının soruşturma hakkında komutana bilgi vermesi m. 95/4'ün gereğidir. Askeri savcı, soruşturma sırasında 96 ve 97. maddelerin verdiği yetkilere sahiptir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturma usulü, Aynı Kanunun 29.6.2006 tarihli ve 5532 sayılı kanunla değişik 10. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturmada bu madde (m. 25) hükümleri uygulanır. Bu maddede hüküm bulunmayan hallerde ise, genel hükümlere göre uygulama yapılır. Ancak;

a) Soruşturmanın amacı tehlikeye düşebilecek ise yakalanan veya gözaltına alınan veya gözaltı süresi uzatılan kişinin durumu hakkında Cumhuriyet Savcısı'nın emriyle sadece bir yakınına bilgi verilir.

b) Şüpheli, gözaltı süresince yalnız bir müdafinin hukuki yardımından yararlanabilir. Gözaltındaki şüphelinin müdafi ile

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

görüşme hakkı, Cumhuriyet Savcısı'nun istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süre ile kısıtlanabilir; ancak bu süre içerisinde ifade alınmaz.

c) Şüphelinin kolluk tarafından ifadesi alınırken, ancak bir müdafî hazır bulunabilir.

ç) Kolluk tarafından düzenlenen tutanaklara, ilgili görevlilerin açık kimlikleri yerine sadece sicil numaraları yazılır.

d) Müdafîin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet Savcısı'nun istemi üzerine hâkim kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

e) Bu Kanun kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmada müdafîin savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve tutuklu bulunan şüpheli ile yaptığı konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz. Ancak müdafîin terör örgütü mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet Savcısı'nun istemi ve hâkim kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin müdafîine verdiği veya müdafîince bu kişiye verilen belgeler hâkim tarafından incelenebilir. Hâkim, belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karara karşı ilgililer itiraz edebilirler.

f) Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesinin altıncı fıkrasının (a) bendinin (8) numaralı alt bendindeki, 139. maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendindeki ve 140. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (5) numaralı alt bendindeki istisnalar uygulanmaz.

g) 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 92. maddesinin

ikinci fıkrası hükmü bu Kanun kapsamında yer alan suçlar bakımından da uygulanır.

CMK m. 102, 135 ve 161'e; 353 sayılı As. MKYUK m. 93,95,96,97; TCK m. 133'e; PVSK. Ek m. 7 (3.7.2005 - 5397 ve 1.2.2006-5453 ile değişik); JTGYK. Ek m. 5 (3.7.2005 - 5397 ile değişik)'e ve MİTK m. 6 (3.7.2005 - 5397 ile değişik)'ya bakınız.

Kovuşturma

MADDE 252 - (1) 250 nci madde kapsamına giren suçlarla ilgili davalara ait duruşmalarda aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Bu suçlar acele işlerden sayılır ve bunlarla ilgili davalara adli tatilde de bakılır.

b) Sanık sayısının çok fazla olması durumunda, sanıkların bir kısmının duruşmanın bazı oturumları ile ilgileri bulunmuyor ise duruşmanın bu oturumlarının, yokluklarında yapılmasına mahkemece karar verilebilir. Ancak, bu sanıkların yokluklarında yapılan oturumlarda kendilerini etkileyen bir hâl ortaya çıktığı takdirde buna ilişkin söz ve işlerin esaslı noktaları sonraki oturumlarda kendilerine bildirilir.

c) Mahkeme, güvenliğin sağlanması bakımından duruşmanın başka bir yerde yapılmasına karar verebilir.

d) Bu davalarda esas hakkındaki iddiasını bildirmek için Cumhuriyet Savcısına, katılan veya vekiline; iddialara karşı savunmasını yapmak için sanık veya müdafisine makul bir süre verilir. Bu süre, savunma hakkının smurlanması anlamına geleceği durumlarda re'sen uzatılabilir.

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

e) Mahkeme, duruşmanın düzen ve disiplinini bozan sözlü veya yazılı beyan ve davranışlar ile mahkemeye, mahkeme başkanı veya üyelerden herhangi birine, Cumhuriyet Savcısına, müdafie, tutanak kâtibine yahut görevlilere tahkir veya hakaret oluşturan söz ve davranışlar hakkında yayım yasağı koyabilir.

f) Mahkeme başkanı, duruşmanın düzenini bozan sanığı veya müdafii o günkü oturumun tamamına çıkmamak üzere, duruşma salonundan çıkarır. Bunların, sonra gelen oturumda da duruşmayı önemli ölçüde aksatacak davranışlara devam edecekleri anlaşılırsa ve hazır bulunmaları gerekli görülmezse, yokluklarında duruşmaya devam olunmasına mahkemece karar verilebilir. Bu karar, esasa ilişkin iddia ve savunmanın yapılmasına engel olacak biçimde uygulanamaz ve sanığın kendisini başka bir müdafii ile temsil ettirmesine izin verilir. Duruşma salonundan çıkartılan sanık veya müdafii bundan sonraki oturumlarda da duruşmanın düzenini bozmakta ısrar etmeleri hâlinde, bir daha aynı dava ile ilgili oturumların tamamına veya bir kısmına katılmamalarına da karar verilebilir. Bu hüküm müdafii hakkında uygulandığı takdirde, durum ilgili baroya bildirilir. Bu halde de sanığın kendisini başka bir müdafii ile temsil ettirmesi için uygun bir süre verilir. Oturumların bir kısmına ya da tamamına katılmamasına karar verilen müdafii Avukatlık Kanununun 41 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince tayin edilmiş ise durum, kendisini tayin eden mercie de bildirilir. Duruşma salonundan çıkartılan sanık veya müdafii tekrar duruşmaya alındıklarında, yokluklarında yapılan iş ve işlemlerin esaslı noktaları kendilerine bildirilir. Sanık ya da müdafii dilerse yokluklarındaki tutanak örnekleri de kendilerine verilir. Duruşma salonundan çıkartılan veya oturumlara katılmamalarına karar verilen sanık veya müdafiler mahkemenin tayin edeceği süre içerisinde yazılı savunma verebilirler.

g) Bu Kanunun 6 ncı maddesi, 250 nci madde kapsamına giren suçlara bakan ağır ceza mahkemeleri hakkında uygulanmaz.

h) Kendisine veya onun namına tebligat yapılacak kimse-
lere tebligat yapılmaması hâllerinde, işin ivediliğine göre basın
veya diğer kitle iletişim araçlarıyla tebligat yapılabilir.

(2) 250 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde ön-
görülen suçlar bakımından, Kanunda öngörülen tutuklama
süresi iki kat olarak uygulanır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 394/ d'nin karşılığıdır.
CMK'un 6. maddesi, duruşma aşamasında, yargılamanın bir
alt dereceli mahkemenin görevine girdiğinden bahisle görev-
sizlik kararı verilmesine engeldir. Ancak bu hükmün istisnası
252. maddenin (g) fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, 6. m.
hükmü 250. madde kapsamına giren suçlara bakan ağır ceza
mahkemeleri hakkında uygulanmaz. Yetkileri Genişletilmiş
özel görevli ağır ceza mahkemenin görev alanına giren bir suç-
tan dolayı kamu davası, bir başka mahkemede, örneğin; suçun
işlendiği yer ağır ceza mahkemesinde açılmış olsa bile, hüküm
verilinceye kadar görevsizlik kararı verilmesine bir engel bu-
lunmamakta aksine bu konuda zorunluluk vardır. Bunun gibi,
250. madde kapsamına giren suçlara ilişkin davaya bakmaya
görevli mahkeme, duruşma başladıktan sonra, yargılamanın
alt dereceli bir mahkemeye ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik
kararı veremeyecektir. Buna karşılık suç, adli yargının görev
alanı dışında kalıyorsa, örneğin askeri yargıya tabi bir suç söz
konusu ise yargılamanın her aşamasında görevsizlik kararı
verilmesi zorunludur.

Maddenin 2. fıkrası, Tasarının Genel Kurulda görüşülmesi
sirasında, maddede yazılı suçlardan dolayı yargılamaların

GÂİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

GAİPLERİN
VE
KAÇAKLARIN
YARGILANMASI,
TÜZEL KİŞİLERİN
SORUŞTURMADA
VE
KOVUŞTURMADA
TEMSİLİ, BAZI
SUÇLARA
İLİŞKİN
MUHAKEME
USULÜ

devam etmekte olması nedeniyle metne eklenmiştir. Ancak, CMK nun 102/2. maddesinin yürürlüğü, 5320 sayılı kanunun 12/1. maddesi ile 250. maddenin 1. fıkrasının c bendinde yazılı suçlar bakımından 1 Nisan 2008 tarihine kadar durdurulduğundan, 2. fıkra söz konusu suçlar bakımından bu tarihe kadar uygulanamayacaktır.

CMK m. 6,102/2, 187/2, 193, 195, 196, 198, 200, 203, 204, 250, 331; Teb.K m. 28/1, 29/1, Teb.Tüz.m. 46/1'e bakınız.

İKİNCİ KISIM
UZLAŞMA VE MÜSADERE

BİRİNCİ BÖLÜM
Uzlaşma

Uzlaşma

(Değişik: 6.12.2006 – 5560/m. 24 ile)²²⁹

²²⁹ 253. madde, 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun 24. maddesiyle değiştirilmiştir. Değiştirilen 253. maddenin ilk metni şöyle idi:

"⁽¹⁾ Cumhuriyet Savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.

(2) Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanunî temsilcisine bildirilir.

(3) Mağdur, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülmez.

(4) Cumhuriyet Savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma iş-

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

MADDE 253 - (1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

4. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

lemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesini barodan ister.

(5) Uzlaştırıcı, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet Savcısı bir defaya mahsus olmak üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zamanaşımı durur.

(6) Uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılmaz.

(7) Uzlaştırıcı, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde ilgili Cumhuriyet Savcısına sunar.

(8) *Zarar, uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde ve uzlaştırma işleminin giderleri, fail tarafından ödendiğinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.*"

5. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),

suçları.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet Savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet Savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmedeği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet Savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir.

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkinin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet Savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Cumhuriyet Savcısı uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Cumhuriyet Savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet Savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet Savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte Cumhuriyet Savcısına verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet Savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma ra-

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

poru veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet Savcısına verdiği tarihe kadar dava zaman aşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet Savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) Uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin hususlar, yönetmelikle düzenlenir.”

AÇIKLAMA:

I. YASAL DÜZENLEME

1. TÜRK CEZA KANUNUNDA UZLAŞMA

Uzlaşma, Türk Ceza Kanunu'nun 73. maddesinin sekizinci fıkrasında düzenlenmişti. Bu hükme göre uzlaşma, sadece soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda;

a) Failin suçu kabullenmesi,

b) Doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi,

c) Mağdur ile failin özgür iradeleri ile bu konuda anlaşılıp uzlaşmaları,

Koşuluna bağlanmıştır.

Maddede, mağdur ile fail arasında gerçekleşen barışın, Cumhuriyet Savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davasının açılmayacağına veya davanın düşürülmesine karar verileceği de belirtilmek suretiyle, uzlaşmanın, kısmen usulü ve sonuçları da düzenlenmiştir.

2. CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNA GÖRE UZLAŞMA

a) 5560 Değişikliğinden Önceki Düzenleme: Uzlaştırmaya tabi suçlar ve koşulları Türk Ceza Kanunu'nda gösterilmiş olduğundan, Ceza Muhakemesi Kanunu, yalnızca uzlaştırma usulünü ve uzlaşmanın sağlanması halinde verilmesi gereken kararları düzenlemiştir. Uzlaştırmaya Ceza Muhakemesi Kanunu Tasarının Beşinci Kitabının İkinci Kısım Birinci Bölümde Ön ödeme'den sonra 265, 266 ve 267. maddelerinde yer verilmiştir. Tasarının Adalet Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında ayrı bir bölüm halinde düzenlenmesi düşünülmüş ve Tasarının Beşinci Kitap, İkinci Kısım Başlığı "Uzlaşma ve Müsadere" şeklinde, Birinci Bölüm başlığı "Uzlaşma" olarak değiştirilerek yasalaşmış ve böylece uzlaştırma 253 ve 254. maddelerde yer almıştır.

253. maddede, yalnızca uzlaştırma usulü ve uzlaşmanın sağlanması halinde verilecek kararlar düzenlenmiştir. Bu madde soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olması

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

halinde, Cumhuriyet Savcısı'nca yapılacak işlemleri, uzlaşma teklifi ve bu teklifin kabulü ile uzlaştırıcı görevlendirilmesini, uzlaşma süresini ve uzlaşma sonunda verilecek kararı, özetle uzlaşmanın usul ve sonuçlarını muhakeme hukuku bakımından düzenlemiştir. Kamu davası açılmasından sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamına girdiğinin anlaşılması halinde, uzlaştırmanın yürütülme usulü ve uzlaştırma sonunda verilecek kararlar ise 254. maddede hüküm altına alınmıştır.

b) 5560 Değişikliği ile Yapılan Düzenleme:

6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanununun 45. maddesi ile, Türk Ceza Kanunu'nun 73. maddesinin sekizinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Buna bağlı olarak Ceza Muhakemesi Hukukununun 253. ve 254. maddelerinde değişiklik yapılarak bu hükümler yeniden düzenlenmiştir. Uzlaştırmaya tabi suçları belirleyen hükmün yürürlükten kaldırılması sebebiyle, maddede uzlaştırma usulü dışında, uzlaştırmanın koşullarına da yer verilmesi gerekmiştir.

Kanun Teklifinde 20. madde olarak yer alan 253. madde değişikliği, Adalet Komisyonu tarafından maddenin 19. fıkrasında değişiklik yapılarak 24. madde olarak kabul edilmiş ve bu şekilde yasalaşmıştır.

Uzlaştırmanın koşulları, uzlaştırma usulü ve uzlaşmanın sonuçları ve uzlaşma sonucunda verilen kararlar 253. maddede ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup madde, ayrıca uzlaşma usulünü gösteren bir yönetmelik çıkarılmasını da öngörmektedir.

Maddenin birinci fıkrasında, uzlaşmaya tabi suçlar sayılmıştır.

İkinci fıkra hükmüne göre, Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda yer alan ve re'sen takip edilebilen suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için, ilgili kanunlarda bu konuda bir düzenlemenin bulunması gerekmektedir.

Üçüncü fıkrada, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile uzlaşmanın uygulanamayacağı suçlar gösterilmiştir.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

Dördüncü ve devamı fıkralar, soruşturma evresinde uzlaşmanın usulünü ve esaslarını düzenlemektedir.

Yedinci fıkrada, birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaşma yoluna gidilebilmesinin koşuluna yer verilmiştir. Bu hükme göre bu tür suçlarda uzlaşmaya gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

Maddenin 19, 20, 21 ve 22. maddelerinde uzlaşma sonunda verilecek kararlar ve uzlaşmanın sonuçları düzenlenmiştir. Bu hükümlere göre, bir edimin yerine getirilmesi veya yerine getirileceğinin taahhüt edilmesi suretiyle de uzlaşma mümkündür.

Şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir.

Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya örneğin mağdurun belirli bir süre istihdam edilmesi gibi, süreklilik arz etmesi halinde, 171. maddede şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Ertelenme süresince zamanaşımı işlemez.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171. maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılmak üzere şüpheli hakkında iddianame düzenlenir. Bunun için, uzlaşma sürecinde de delil toplanmaya devam edilmesi gerekmektedir.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

Şüphelinin edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma veya kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet Savcısına verdiği tarihe kadar dava zaman aşımını ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

Uzlaştırmacıya ödenecek ücret de dahil olmak üzere, uzlaştırma giderleri, 324. madde kapsamında yargılama giderlerinden sayılmaktadır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanacaktır.

Yirmi üçüncü fıkrada ise uzlaşma sonucunda verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Kararın niteliğine göre itiraz, istinaf veya temyiz kanun yollarına başvurulabilir.

II. UZLAŞMANIN HUKUKİ MAHİYETİ

Değişiklik Teklifi madde gerekçesi, madde hükmünü tekrarlamış olduğundan uzlaşmanın mahiyetini açıklamaktan uzak bulunmaktadır.

Uzlaşmanın Türk Ceza Kanunu'ndan çıkarılmış olması ve koşullarına, usulüne ve sonuçlarına yalnızca Ceza Muhakemesi

Kanunu'nda yer verilmiş olması karşısında, yasa koyucunun uzlaştırmayı bir usul hukuku kurumu olarak kabul edip düzenlemek istediği sonucuna varılmaktadır. 5560 sayılı kanunun geçici 1. maddesinde de, "Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda, uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemez." şeklinde bir hükme yer verilmiş olması, bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Çünkü böyle bir düzenleme, Ceza Hukukunun temel ilkelerinden biri olan "lehe kanun" un uygulanmasını engellemektedir. Kanun koyucunun son derece önem taşıyan bu ilkeyi göz ardı ettiğini düşünmek kanaatimizce mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu geçici madde hükmüne, olsa olsa, uzlaşmanın bir usul hukuku kurumu olarak kabul edilmesi nedeniyle yer verilmiş olabilir.

Kanun koyucunun uzlaşmayı Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlemiş olması, bu kurumun yalnızca ceza usul hukuk kurumu olduğunu kabule yetmeyeceği kanaatindeyiz.

Uzlaşma, failin suçu kabul etmesi ve suçun işlenmesinden doğan zararın tümünü veya büyük bir kısmını gidermesi koşuluyla, mağdur ile failin suç nedeniyle aralarında meydana gelen çekişmeye, özgür iradeleri ve Cumhuriyet Savcısı veya mahkemece görevlendirilen uzlaştırmacı aracılığıyla son vermeleridir.

Uzlaşma bu niteliği itibariyle, uyuşmazlığın mahkeme dışında çözülmesi yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü şüpheli veya sanık, uzlaşma teklifini kabul etmekle, suçu da kabullenmektedir. Ancak bu kabullenme, bir mahkeme kararı ile değil, failin kendi iradesi ve uzlaştırmacının saptaması ile geçerlik kazanmaktadır. Sonuçta failin ceza sorumluluğunu uzlaştırmacı tespit etmektedir. Uzlaştırmacı bir yargı makamı olmadığı gibi, uzlaşma sürecinde bir yargılama da yapılmamaktadır. Uzlaştırmacının görevi, fail ile suçun mağdurunu, zararın giderilmesinde ve miktarında

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

uzlaştırmaktan ibarettir. Uzlaşmada bir yargılama söz konusu olmadığı için sanık, yargılamanın sağladığı garantilerden de yoksun kalmaktadır.²³⁰ Bu hususun, sanık yönünden sakınca doğurabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Uzlaşmanın mahiyetiyle ilgili değerlendirmelere Türk Ceza Kanunu Tasarısının madde gerekçesinde de yer verildiği görülmektedir. Burada, uzlaşma kurumunun amacı ve hedefi "...suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, bir arabulucunun girişimini sağlayarak çözmek ve adaleti sağlamak..." olarak açıklanmıştı. Burada asıl amaç, failin neden olduğu zararın giderilmesi suretiyle fail ile mağdur arasında barış sağlamaktır. Şüphesiz uzlaşma dışında da mağdurun zararının giderilmesi olanağı vardır. Ancak uzlaşma kurumunda zararın giderilmesinin yanında ayrıca bir moral unsuru da vardır. Bu nedenle fail ile mağdur arasındaki uzlaşma suçun faili bakımından cezanın "özel önleme" fonksiyonuna yardım eder. Ayrıca mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlar. "Fail, uzlaşma ile, işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur. Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunacağından, mağdur bakımından da adalet yerine getirilmiş olur. Fail - mağdur arasındaki uzlaşma, bundan başka, kamuda da, fiille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur."²³¹ Bu açıklamalar, uzlaşmanın maddi ceza hukuku kurumu olduğunu göstermektedir.

²³⁰ Kunter/Yenisey, İngiltere ve Galler'de uygulanan uzlaşmaya benzeyen "committal" kurumunun 1994 tarihli Criminal Justice and Public Order Act ile yürürlükten kaldırıldığını belirterek, yapılan anlaşmaların sanık bakımından olumsuz neticeler doğurduğuna işaret etmişlerdir. (Ceza Muhakemesi Hukuku, İkinci Kitap, No.50.4-1).

²³¹ Uzlaşmanın amacı için 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Tasarısı 39. madde gerekçesine (Tasarı S. sayısı 664) bkz.

Diğer taraftan uzlaşmanın maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum olduğu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Kaynağını oluşturan 7.3.2003 tarihli "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısının uzlaşmayı düzenleyen 265. madde gerekçesinde de vurgulanmıştır. Burada, uzlaşmanın, aslında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda düzenlenmesi gereken yeni bir kurum olduğuna işaret edilmiştir. Fakat daha sonra, uzlaştırmanın mahiyetiyle ilgili olarak; *"Ancak söz konusu kurumun, esas maddi ceza hukukuna ilişkin hükmünün, Türk Ceza Kanunu içinde yer alması zorunludur. Bu nedenle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısının 17. maddesiyle Türk Ceza Kanunu'na eklenmesi öngörülen 118/a maddesiyle uzlaşmanın maddi ceza hukukuna ilişkin hükmüne Türk Ceza Kanunu'nda yer verilmektedir..."* şeklinde değerlendirme yapıldığı görülmektedir.

Şu halde uzlaşma, soruşturma aşamasında ceza davasının açılmasını engellemekte, kovuşturma aşamasında ise, açılmış olan kamu davasının düşürülmesini gerektirmektedir. Bir başka ifadeyle uzlaşma, suç işlenmekle faille Devlet arasında doğan ceza ilişkisinin kesilmesini gerektirmesi sebebiyle, maddi ceza hukukunu ilgilendiren bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, uzlaşmanın aynı zamanda bir usul hukuku kurumu olma özelliği de vardır. Çünkü uzlaşma usulünün, uzlaşmanın sağlanması halinde verilecek kararların ve bu kararlara karşı kanun yollarının usul kanununda gösterilmesi gerekmektedir.

Uzlaşmanın bu niteliği, 5560 sayılı kanunun geçici 1. maddesiyle yapılan düzenlemenin Anayasaya aykırılığı sorununu gündeme getirir. Öncelikle söz konusu hüküm, lehe kanun uygulamasına engel teşkil etmesi nedeniyle Anayasanın 15/2 ve 38. maddelerine aykırıdır. Bu düzenleme Türk Ceza Kanununun zaman bakımından uygulanmasını düzenleyen 7. maddesine aykırı olması nedeniyle, aynı Kanunun 5. maddesi hükmünü de ihlal etmektedir.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

Aslında Geçici 1. madde hükmü başka sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu madde hükmüne göre kesinleşmemiş hükümlerle ilgili olarak, uzlaşma kapsamının genişletilmiş olması sebebiyle bozma kararı verilemeyecektir. Fakat hüküm başka hukuka aykırılık nedeniyle bozulduğu takdirde, yapılan yasa değişikliği nedeniyle kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamına girmesi halinde, uzlaştırma girişiminde bulunulup bulunulmayacağı hususunda maddede bir açıklık yoktur. Bozma ilamına mahkemece uyulmakla soruşturma evresine geri döneleceğine göre, uzlaştırma hükümlerinin kovuşturması devam eden suçlara uygulanmaması için herhangi bir neden yoktur. Ancak, böyle bir durumda uzlaşma hükümlerinin uygulanma olanağının sanığa tanınması, buna karşılık kesinleşmemiş hükümlerin uzlaşma nedeniyle bozulmasının yasaklanması Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırıdır.

Adalet Komisyonu Raporuna katılmayan Komisyon üyesi milletvekilleri, yazdıkları karşı oy yazısında bu madde değişikliği ile ilgili olarak şu görüşleri ileri sürmüşlerdir:

"Öte yandan aynı çerçevede kimi suçların uzlaşma yoluyla çözümlenmesini öngören ve teklifin 24 ve 25. maddesinde uzlaşma konusunda getirilen düzenlemeler de yukarıda anlatılan çerçevede Anayasanın eşitlik ilkesine aykırıdır. Parası olana suçu satın alma olanağını vermektedir. Böyle bir durumu hukuk devletinin gerekleriyle bağdaştırma olanağı yoktur. Zengin ve fakir arasında kanunun uygulanmasında farklılık yaratmak, parası olana kimi ceza kanunu maddelerini uygulamamak, toplumsal barışı bozucu niteliktedir. Anglo Sakson hukukunda var olan bu müessesenin hukuk sistemimiz içerisinde vahim sonuçlara yol açacağı açıktır.

Kanun teklifiyle getirilen bu müesseseler toplumda haklı olarak suça teşvik yasası adıyla anılmıştır. Hukuk devleti, suçla mücadele eden devlettir. Suçun artışına olanak veren devlet, hukuk devleti değildir. Bu düzenlemeler, suçu, suç işlenişini artıran, hak arama hürri-

yetini sınırlayan, dolayısıyla ilhkakı hakka yol açan düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerle yolsuzluklarda da patlama meydana gelecektir."

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

III. MADDENİN AÇIKLAMASI

Birinci ve ikinci fıkralarda, uzlaşmaya tabi suçlar sayılmıştır. Bunları iki grupta toplamak mümkündür:

a) Türk Ceza Kanununda veya diğer kanunlarda yer alan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar,

b) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan suçlardan listede sayılanlar.

Kanunun ilk düzenlemesine göre bir suçun uzlaştırma kapsamına girip girmediği, suç tarihi esas alınarak belirlenir. Keza uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçun hüküm verilmenden önce uzlaşma kapsamına alınması halinde, öncelikle uzlaşma teklifinde bulunulmalıdır. Bu nedenle şikâyete tabi bir suçtan dolayı 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesinden önce hüküm verilmiş olsa bile, hükmün kesinleşmemiş olması kaydıyla, öncelikle uzlaştırma işlemlerinin yapılması, bundan sonuç alınmadığı takdirde lehe kanun belirlenmek suretiyle hüküm kurulması gerekir.

Yargıtayın görüşü de bu yöndedir. Nitekim Yargıtay 2. Dairesi, 15 yaşını tamamlayıp 18 yaşını bitirmeyen sanığın kasten işlediği silahla yaralama suçunun, 765 sayılı TCK'nın 456/4 maddesinde öngörülen yaptırımının alt sınırı 2 yılı aşmayan hapis ya da para cezası olması nedeniyle 15.07.2005 tarihinde hükümden sonra yürürlüğe giren 5395 sayılı ÇKK nun 24. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı ve 5271 sayılı kanunun 253 ve 254. maddelerine göre uzlaştırma işlemi yapılması, uzlaştırma işleminin başarısızlıkla sonuçlanması

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

durumunda sanık hakkında belirlenen cezanın üç yıldan az olması karşısında ÇKK'nın 23. maddesinin uygulama olanağının tartışılması gerektiği gerekçesiyle verilen hükmü bozmuştur.²³² Ancak 5560 sayılı kanunun geçici 1. maddesi hükmü karşısında bu tür bir bozma kararı verilmesi mümkün görülmemektedir. Meğerki bu hüküm Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş veya yürürlüğü durdurulmuş olsun.

İkinci fıkra hükmüne göre, Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda yer alan ve re'sen takip edilebilen suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için, ilgili kanunlarda bu konuda bir düzenlemenin bulunması gerekmektedir.

Böyle bir düzenlemeye 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışında 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 4814 sayılı kanun ile değişik 16. maddesinde rastlamaktayız. Bu maddede yer alan uzlaşmaya ilişkin hükümler, CMK'nun 253. maddesinde düzenlenen uzlaşma kurumuna aykırı olmasına rağmen 31.12.2006 tarihine kadar, uzlaşma açısından yürürlüğünü sürdürecektir. Bir başka ifadeyle 3167 sayılı Kanuna aykırılık nedeniyle açılan davada, CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümlerinin uygulanması olanağı yoktur.²³³

Üçüncü fıkrada, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile uzlaşmanın uygulanamayacağı suçlar gösterilmiştir. Buna göre, etkin pişmanlık hükümlerine yer ve-

²³² 2.CD. 20.04.2006 - E. 2005/9454, K.2006/7997 . Çocuk Koruma Kanunu'nun, çocuklar yönünden uzlaşmayı düzenleyen 24. maddesi 5560 sayılı kanunun 41. maddesi ile değiştirilerek "Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır." şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Bu hükmün ve 5560 sayılı kanunun geçici 1. maddesi dikkate alındığında, Yargıtay'ın bu kararı uygulama olanağını yitirecektir.

²³³ YCGK. 5.07.2005 tarih ve E. 2005/10-84, K. 2005/90 sayılı.

rilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma hükümleri uygulanamayacaktır.

Dördüncü ve devamı fıkralar soruşturma evresinde uzlaşmanın usulünü ve esaslarını düzenlemektedir. Bu hükümlere göre, soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamına girmesi halinde, Cumhuriyet Savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin suçu kabul etmesi ve doğmuş olan zararı gidereceğini bildirmesi halinde, mağdurdan uzlaşma isteyip istemediğinin sorulması gerekir. Bu nedenle C. Savcısı'nın sadece mağdura uzlaşma isteyip istemediğini sorması ve mağdurun da "uzlaşmayı kabul etmiyorum" şeklinde beyanda bulunması, CMK'nın 253. maddesinde açıklanan düzenlemeye uygun değildir.²³⁴

Buna karşılık failin uzlaştırma hükümleri kendisine hatırlatılmasına rağmen suçu kabul etmemesi halinde, ayrıca uzlaştırma teklifine gerek yoktur. Nitekim Yargıtay, şüphelinin C. Savcısı'na vermiş olduğu ifadesinde "suçu kabul etmiyorum, fiilden doğmuş olan maddi ve manevi zarar olmadığı için müştekinin maddi ve manevi zararını ödemeyi kabul etmiyorum" şeklinde beyanda bulunması üzerine, uzlaşma olanağının bulunmadığının belirlendiği; dolayısıyla iddianameyle kamu davası açılmasında isabetsizlik bulunmadığı sonucuna varmıştır.²³⁵ Bu nedenle bu gibi durumlarda uzlaştırma teklifinde bulunulmaması nedeniyle iddianame iade edilemez.

Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanuni temsilcisine yapılır. Bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları Cumhuriyet Savcısı tarafından araştırıldıktan sonra, uzlaşma teklifinin muhatabı belirlenecektir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan

²³⁴ 2.CD. 29.09.2005 - E. 2005/8283, K. 2005/19965

²³⁵ 2. CD. 12.04.2006 - E. 2006/2803, K. 2006/7465

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

itibaren üç gün içinde teklifi kabul edip etmediğini bildirmesi gerekmektedir. Bu süre sonunda kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılacaktır.

Beşinci fıkrada, uzlaşma teklifinde bulunulan kişiye, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçlarının anlatılması öngörülmüştür. Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, uzlaşmanın mahiyeti ve kabulü ve reddinin hukuki sonuçlarının bildirilmesi, "haklarını öğrenme hakkı"nın bir uygulaması olup adil yargılanma hakkının gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sanığa, haklarının bildirilmemiş olmasını, adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmektedir.

Bu konuda şüpheliye yapılacak açıklamalar ile mağdur veya suçtan zarar görene yapılacak açıklamalar farklı olacaktır. Şüpheliye, özellikle şu konularda açıklamalarda bulunulmalıdır:

a) Uzlaşmayı kabul etmesinin suçu kabul anlamına gelmediği,

b) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapacağı açıklamaların ve bu açıklamalara ilişkin tutanakların, mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamayacağı,

c) Mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmesine rağmen kendisinin kabul etmemesi halinde; şartları gerçekleşmiş olsa bile, hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği ve yeterli delil varsa kamu davası açılacağı,

d) Uzlaşmayı kabul ettikten sonra şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesinin İcra

ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılacağı,

Bildirilmelidir.

Mağdur veya suçtan zarar görene de, teklifi kabul etmesi üzerine, uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda şüphelinin ceza yaptırımına maruz kalmayacağı, zararı tazmin edilmiş olduğundan, fail aleyhine ayrıca tazminat davası açamayacağı, açılmış bir dava varsa bundan feragat etmiş sayılacağı hususları açıklanmalıdır.

Altıncı fıkrada, herhangi bir nedenle mağdur veya suçtan zarar görene, bu kişiler veya şüpheli temyiz kudretine sahip değillerse kanuni temsilcisine ulaşılamaması halinde yapılacak işlem düzenlenmiştir. Bu hükme göre, taraflara ulaşılamadığı takdirde uzlaşma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılacaktır. *“Örneğin adres belirlenemiyorsa, soruşturma dosyasındaki adresler de bulunamıyorsa veya sayılan kişiler yurt dışında ise, bu şekilde hareket edilecektir.”*

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaşma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

Diğer taraftan uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. Teklif sırasında uzlaşmanın sonucu henüz bilinemediğinden, delillerin toplanmasına devam edilmesi gerekmektedir. Özellikle ondokuzuncu fıkra uyarınca; yerine getirilmesi ileri tarihe bırakılan, taksitli bağlanan veya süreklilik arzeden bir edim söz konusu olduğu için kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi üzerine, daha sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, şüpheli hakkında

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

kamu davası açmak için, toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturması aranacaktır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak da göz önünde bulundurulur. Ancak bu konuda bir süre öngörülmemiştir.

Uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaşma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan kaçınması halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır. Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir.

Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle veya uzlaşmanın seyriyle ilgili olarak Cumhuriyet Savcısı'yla görüşebilir. Cumhuriyet Savcısı da, uzlaştırmacıya talimatlar verebilir.

Uzlaşma müzakereleri olumlu veya olumsuz olarak sonuçlandığında uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayacaktır. Raporun uzlaşma sürecini doğru ve eksiksiz yansıtması gerekmektedir. Rapor ile birlikte, uzlaştırmacıya önceden verilmiş olan belge örnekleri Cumhuriyet Savcısı'na teslim edilecektir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, rapor içeriğinde, tarafların ne suretle, hangi şartlarla uzlaştığı ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

Uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra da, iddianame düzenleninceye kadar uzlaşma mümkündür. Ancak iddianamenin düzenlenmesinden sonra uzlaşmaya varıldığına dair beyanlar dikkate alınmaz; Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin bu aşamada uzlaştıklarını C. Savcısı'na bildirmeleri kamu davasının açılmasını engellemez.

Keza uzlaştırmacının sonuçsuz kalması halinde de tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

Bir edimin yerine getirilmesi veya yerine getirileceğinin taahhüt edilmesi suretiyle de uzlaşma mümkündür. "Şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir. Yerine getirilecek olan edim, maddi veya manevi bir zararın karşılığı olabileceği gibi, örneğin özür dileme şeklinde de olabilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya örneğin mağdurun belirli bir süre istihdam edilmesi gibi, süreklilik arz etmesi halinde, 171. maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir." Ertelenme süresince zamanaşımı işlemez. Cumhuriyet Savcısı ileri bir tarihe bırakılmış veya takside bağlanmış olan ya da süreklilik arzeden edimin yerine getirileceği taahhüdü izlenmekle yükümlüdür.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171. maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılmak üzere şüpheli hakkında iddianame düzenlenecektir. Bunun için, uzlaşma sürecinde de delil toplanmaya devam edilmesi gerekmektedir.

Mağdurun uzlaşmayı kabul etmemesi üzerine, C. Savcısı, koşulları varsa 171. madde uyarınca kamu davasının ertelenmesi kararı verebilir. Aksi takdirde kamu davası açmak zorundadır.

Uzlaştırma işlemlerinin mahkemece yürütülmesi sırasında, mağdurun uzlaşmayı kabul etmemesi üzerine, koşulları varsa 231. madde uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecektir. Bu koşullar yoksa hüküm açıklanacaktır.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet Savcısı'na verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

Uzlaştırmacıya ödenecek ücret de dahil olmak üzere, uzlaştırma giderleri, 324. madde kapsamında yargılama giderlerinden sayılmaktadır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanacaktır.

Uzlaşma sonucunda verilen kararın niteliğine göre itiraz, istinaf veya temyiz kanun yollarına başvurulabilir.

Uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin yönetmelik, henüz çıkarılmamıştır.

CMK m. 144/1-c, 172, 174/1-c, 254 ve 255'e; ÇKK m. 24'e; 3167/m. 16'ya bakınız.

Mahkeme tarafından uzlaştırma

(Değişik: 6.12.2006 - 5560/m. 25 ile)²³⁶

MADDE 254 - (1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre, mahkeme tarafından yapılır.

(2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına

²³⁶ Madde 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Değiştirilen 254. maddenin ilk metni şöyle idi.

"(1) Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tâbi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253. maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır.

(2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde davanın düşmesine karar verilir."

karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

AÇIKLAMA: Uzlaşma işlemi uygulanabilecek bir suç nedeniyle C. Savcısı'nın bu usulü uygulamaksızın kamu davasını açması durumunda, uzlaştırma işlemleri mahkemece yapılacaktır.

Öncelikle suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığı ve uzlaşmaya ilişkin diğer koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği 253. madde hükümlerine göre belirlenecektir.

Ancak uzlaştırmanın mahkemece yapılabilmesi için öncelikle iddianamenin bu nedenle iade edilmemiş olması gerekmektedir. Çünkü Mahkeme, uzlaştırmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianameyi CMK m. 174/1-c gereğince iade etmek zorundadır. Örneğin, uzlaştırmaya tabi bir suç söz konusu olmasa ve bu durum şüpheliye C. Savcısı tarafından anlatılmasına rağmen, şüpheli suçu kabullenmemiş veya suçun uzlaşmaya tabi olduğu kendisine hatırlatılmadığı için şüpheli suçu kabullenmemiş, C. Savcısı da uzlaştırma teklifinde bulunmadan dava açmış olabilir. Bu durum iddianamenin iadesini gerektirmektedir. Durum böyle olmasına rağmen iddianame iade edilmemiş olabilir. Bu takdirde uzlaşma teklifi ile sanığın suçu ve uzlaşmayı kabul etmesi halinde, uzlaştırma işlemleri mahkemece yapılır.

Buna karşılık C. Savcısı tarafından suçun uzlaşmaya tabi olduğu ve koşulları bildirilmesine rağmen şüpheli susma hakkını kullanmış veya suçu inkar etmiş ise mahkemece iddianamenin iadesi mümkün değildir. Ancak, sanık duruşmada suçu kabul edebilir. İşte bu durumda uzlaştırma işlemleri mahkeme

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

tarafından yapılacaktır. Ayrıca iddianameye göre uzlaşmaya tabi olmayan bir suç, ilk kez kovuşturma evresinde, eylemin niteliğinde değişiklik sebebiyle uzlaştırmaya tabi bir suçta dönüşebilir. Bu takdirde de uzlaştırma işlemleri mahkemece yapılacaktır.

Madde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde yapılan 5560 sayılı kanunla yapılan yeni düzenlemeye paralel olarak aynı Kanununun 25. maddesiyle değiştirilmiştir.

Yapılan bu düzenlemeyle uzlaşma sonucunda verilecek düşme kararı yanında, edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması ve süreklilik arz etmesi halinde sanık hakkında 171. madde koşulları aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi olanağı da sağlanmıştır. Mağdurun uzlaşmayı kabul etmemesi üzerine, 171. maddede öngörülen koşulların varlığı halinde yine hükmün açıklanmasının ertelenmesine karar verilebilecektir. Bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilir (m. 171/12).

ÇMK m. 171, 223/8, 253; TCK m. 73'e ve ÇKK m. 24'e; 3167/m. 16'ya bakınız.

Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma

MADDE 255 - (1) Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.²³⁷

²³⁷ Marmaris Asliye 2.Ceza Mahkemesi, 5271 sayılı kanunun birden çok fail bulunması halinde uzlaşmayı düzenleyen 255. maddenin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla, 27.06.2006 tarihinde, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Dosya, Yüksek mahkemenin E. 2006/106 sayısında kayıtlı olup inceleme sürdürülmektedir. Aynı Mahkeme, 253. maddenin ip-

AÇIKLAMA: Madde hükmüne göre, mağdurun zararlarını gideren fail uzlaşmadan yararlanacaktır. Ancak, iştirak halinde işlenen suçlarda meydana gelen neticeden her fail aynı derecede sorumlu olduğundan, failin uzlaşmadan yararlanması için kendisine düşen zarar miktarını değil, mağdurun uğramış olduğu zararı gidermiş olması gerekir.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

Uzlaşan failin, genel hükümlere göre suç ortaklarına rücu etmesi mümkündür.

CMK m. 253,254; TCK m. 73/8; ÇKK m. 24'e bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

Müsadere Usulü

Başvuru

MADDE 256 - (1) Müsadere kararı verilmesi gereken hâllerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bir karar verilmemişse; karar verilmesi için, Cumhuriyet Savcısı veya katılan, davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurabilir.

(2) Kamu davası açılmış olup da iade edilmesi gereken eşya veya malvarlığı değerleri ile ilgili olarak esasla birlikte bir karar verilmemiş olması durumunda, mahkemece re'sen veya ilgililerin istemi üzerine bunların iadesine karar verilir.

AÇIKLAMA: Müsadere davası, CMUK'un 392. maddesinde hükme bağlanmış, fakat iadeyle ilgili olarak ayrı bir

tali amacıyla da başvuruda bulunulmuş olmakla birlikte, 253. madde 5560 sayılı kanunla tamamen değiştirilmiş olduğundan, bu konuya burada değinilmekle yetinilmiştir.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

düzenlemeye yer verilmemişti. Mağdurdan suç sebebiyle alınan eşyanın, herhangi bir karara gerek duyulmaksızın iadesi ise, ancak itiraz edilmediği takdirde mümkün idi (CMUK m. 103).

Elkonulan fakat sahibi belli olmayan kaçak eşyanın müsadere konusunda 4926 (KMK) m. 30/3'e bakınız.

Kabağat sayılan eyleme konu eşyanın müsadereesine sulh ceza mahkemesince karar verilir. Bu konuda 31.10.2006 tarihli ve 5553 sayılı kanunun 12. maddesine bakınız.²³⁸

Esasla birlikte karar verilmemiş emanete alınmış eşyanın iadesi davası hüküm mahkemesinde açılır.

TCK m. 54,55'e; 4926 (KMK) m. 20 ve 29'a; CMK m. 257 ve 258'e bakınız.

Duruşma ve karar

MADDE 257 - (1) 256 ncı maddeye göre verilmesi gereken kararlar, duruşmalı olarak verilir.

(2) Müsadere veya iade olunacak eşya veya diğere malvarlığı değereeri üzerinde hakkı olan kimseler de duruşmaya çağrılır. Bu kişiler, sanığın sahip olduğu hakları kullanabilirler.

(3) Çağrıya uymamaları, işlemin ertelenmesine neden olmaz ve hükmün verilmesini engellemez.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 393. maddesi ile paralellik arz etmektedir. Ancak, eşya üzerinde hakkı olanların duruşmaya çağrılması 393. maddede ve Tasarıda "olanak bu-

²³⁸ 31.10.2006 tarihli ve 5553 sayılı kanun 8.11.2006 tarihli ve 26340 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

lunması" koşuluna bağlanmışken, yeni düzenlemeye göre bu kişilerin duruşmaya çağırılması zorunludur. Çünkü Tasarının müsadere duruşmasını düzenleyen 275. maddesinde yer alan "olanak varsa" ibaresi Adalet Komisyonu tarafından madde metninden çıkarılmıştır. Bu nedenle madde gerekçesinde yer alan "...eşya üzerinde hakkı olan kimseler de olanak varsa duruşmaya çağırılacaklar..." şeklindeki ifadeyi, "eşya üzerinde hakkı olan kimseler de duruşmaya çağırılacaklar..." şeklinde anlamak gerekir.

Şu halde, Maddeye göre müsadere duruşma ve kararı hakkında duruşmaya ilişkin kurallar uygulanacaktır. Söz konusu eşya üzerinde hakkı olan kimseler de duruşmaya çağırılacaklar ve sanığın sahip olduğu bütün hakları kullanabileceklerdir. Bununla beraber, usulüne uygun olarak çağırılmış olmaları kaydıyla, adı geçenlerin çağrıya uymamaları duruşmanın ertelenmesine ve müsadere kararının verilmesine engel değildir.

Diğer taraftan hükümden sonra yürürlüğe giren yasanın daha lehe sonuç doğurduğunun saptanması nedeniyle suçla ilgili olarak kurulacak yeni hükümde, suç eşyasının müsaderesi veya iadesi ile yargılama giderleri gibi hususların da karar altına alınması gerekir.²³⁹

CMK m. 175/2, 256, 258'e bakınız.

Kanun yolu

MADDE 258 - (1) 256 nci maddeye göre verilecek hükümlere karşı Cumhuriyet Savcısı, katılan ve 257 nci maddede belirlenen kişiler için istinaf yolu açıktır.

AÇIKLAMA: CMUK'un 394. maddesinde kanun yollarının açık olduğu belirtilmiş, fakat kanun yolu nitelendirilmemişti.

²³⁹ YCGK nun 7.02.2006 - E. 2006/10 -11, K. 2006/12.

UZLAŞMA
VE
MÜSADERE

Bu madde hükmüne göre, müsadere davası üzerine verilen kararlara karşı Cumhuriyet Savcısı, katılan ve eşya üzerinde hakkı olanlar istinaf yoluna başvurabileceklerdir.

CMK m. 256, 257, 272, 273'e; 5320/m. 8'e bakınız.

Suç konusu olmayan eşyanın müsaderesi

MADDE 259 - (1) Suç konusu olmayıp sadece müsadereye tâbi bulunan eşyanın müsaderesine sulh ceza hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilir.

AÇIKLAMA: Madde suç konusu olmayan ve sadece müsadereye tabi bulunan eşyanın müsaderesine sulh ceza hâkimi tarafından karar verileceğini hüküm altına almıştır. İstem üzerine hâkim duruşma yapmadan evrak üzerinden karar verecektir. Ancak bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

CMUK'un 392/2. maddesinde bu kararlara karşı acele itiraz yolu öngörülmüştü.

CMK m. 33'e ve 267'ye; 5320/m. 7'ye bakınız.

ALTINCI KİTAP
KANUN YOLLARI

BİRİNCİ KISIM

GENEL HÜKÜMLER

Kanun yollarına başvurma hakkı

MADDE 260 - (1) Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet Savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.

(2) Asliye ceza mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemenin yargı çevresindeki sulh ceza mahkemelerinin; ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ve sulh ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilirler.

(3) Cumhuriyet Savcısı, sanık lehine olarak da kanun yollarına başvurabilir.

AÇIKLAMA: CMUK'un 289. maddesinde kanun yollarına başvurma hakkı olanlar tek tek sayılmamış, sadece sanığın ve C. Savcısı'nın kanun yollarına başvurabileceği belirtilmişti. Katılanın kanun yollarına başvurma hakkı da, 367. maddede

şahsi davacının haklarına atf suretiyle belirtilmişti. Katılma talebi reddedilenlerin kanun yollarına başvurabilecekleri hususunda CMUK'da açık hüküm bulunmamakla birlikte, talebi reddedilen suçtan zarar görenin temyiz başvurusu, sırf katılma talebinin karara bağlanması açısından Yargıtayca kabul edilmekte idi.

Cumhuriyet savcılarının kanun yoluna başvurmaları, ceza yargılamasının süljelerinden birini oluşturmaları sebebiyle kendilerine tanınmış bir hak ve yetki olduğu gibi aynı zamanda bir görevdir. Bu husus 5235 sayılı kanunun 18/3, 19/3 ve 20/1 maddelerinde açık bir şekilde belirtilmiştir.

Kanun yoluna başvurma hakkı olanlar yalnızca bu maddede sayılanlardan ibaret değildir. Nitekim, 261. maddede avukatın şüpheli veya sanık müdafisi olarak ya da katılanın vekili sıfatıyla, kanun yoluna başvurabilecekleri açıklanmıştır. Bu hak, 262. madde ile yasal temsilci ile şüpheli veya sanığın eşine de tanınmıştır. Eşe bu hakkın tanınmasının sebebi, duruşmada bulunmak ve istemi halinde dinlenmesi hakkı (m. 155/2) ile açıklanabilir.

Kanun yoluna başvurma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 Nolu Protokolde de yer almıştır. Söz konusu Protokolün 2. maddesinin 1. fıkrasında "Bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan maliküm edilen her kişi, mahkûmiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dahil olmak üzere, yasayla düzenlenir." hükmüne yer verilmiş, maddenin ikinci fıkrasında ise bu hakkın kullanılmasına hafif suçlar bakımından istisna getirilebileceği belirtilmiş ve bu istisnalar gösterilmiştir. İstinaf ve temyize başvurulamayacak kararları ifade eden bu istisnalara 272. ve 286. maddelerin açıklamalarında değimileceğinden, tekrardan kaçınmak için burada üzerinde durulmamıştır. Hüküm kesinleşinceye kadar, kişi suçsuzluk karinesinin korunması altında olduğundan, kana-

atimizce kanun yoluna başvurma hakkını da adil yargılanma ilkesi kapsamında değerlendirmek gerekir.

Maddenin birinci fıkrasında yer alan “Katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar görmüş bulunanlar” kavramından maksat, usul yasaınının 238. madde kapsamında bulunup da, duruşmadan veya kamu davasından haberdar edilmemiş ya da haberdar olmamış, suçtan zarar görmüş kişilerdir. Esasen, kamu davasına katılmak mağdur ve şikayetçinin hakları arasında sayılmıştır. Şikayetten vazgeçen bir kimsenin kamu davasına katılmak hakkından da vazgeçtiğinde kuşku yoktur. Dolayısıyla, soruşturma evresinde şikayetten vazgeçen mağdurun, kovuşturma evresinde duruşmayı takip etse bile katılan sıfatını alabilecek kişi sayılması mümkün değildir.

Yargıtayın görüşü de bu doğrultudadır. Ceza Genel Kurulu kararına konu olan olayda, soruşturma evresinde şikayetten vazgeçen 18 yaşından küçük mağdura duruşma sırasında, istemi olmaksızın tayin olunan vekil, şikayetten vazgeçmeye karşı bir diyeceği olmadığını bildirmiş, ayrıca şikayeti belirten bir ifade kullanmadığı gibi katılma isteğinde bulunmamıştır. Ceza Genel Kurulu, böyle bir durumda vekilin, mağdur adına kanun yoluna başvurma hakkından söz edilemeyeceğine karara vermiştir.²⁴⁰

Mağdurun veya şikayetçinin, katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenin kanun yoluna başvurma hakkı bulunması, böyle bir durumun ortaya çıkmasından sonraki usul işlemlerinin, örneğin duruşma gün ve saatinin, bu kişiye bildirilmesini zorunlu kılar.

Diğer taraftan, İcra İflas Kanununda yer alan suçlardan dolayı icra mahkemelerince verilen kararlara karşı bu (5271 sayılı) Kanunun, kanun yollarına başvurmaya ilişkin hükümleri uygulanır (İİK m. 353). Dolayısıyla söz konusu kanunda

²⁴⁰ YCGK 11.7.2006 - E. 2006/9-191, K. 2006/183.

GENEL
HÜKÜMLER

yazılı suçlar bakımından kanun yoluna başvurma hakkı bu maddeye göre belirlenecektir.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 37/a maddesine göre Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ve nüfus müdürlükleri, mahkemece verilen kararlar hakkında her türlü kanun yoluna başvurmaya yetkili olduğundan, ceza mahkemesince sanığın veya mağdurun yaşının düzeltilmesine karar verilmesi halinde, söz konusu merciler, bu karara karşı hükümle birlikte (istinaf) temyiz yoluna başvurabileceklerdir. Ayrıca NHKUY m. 61 ve 62. maddelerine bakınız.

İHAS Ek 7 Nolu Protokol m. 2/1; AY in. 154; CMK m. 1, 155/2, 234, 235, 237, 238, 241, 242, 243, 261, 262, ve 307/4'e; 5235/m. 18/3, 19/3 ve 20/1'e; İİK m. 353'e; 5490/m. 36 ve 37'ye bakınız.

Avukatın başvurma hakkı

MADDE 261 - (1) Avukat, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir.

AÇIKLAMA: Bu düzenleme CMUK'un 290. maddesi hükmüyle paralellik arz etmektedir. Şu kadar ki, 290. madde başvuru hakkını sadece müdafî bakımından düzenlemiş iken, burada "avukatlık" sıfatı esas alınmıştır. Bir başka ifadeyle, katılan veya kanun yoluna başvurma hakkı olan diğer kişilerin vekili veya temsilcisi sıfatını taşıyan avukatın, kanun yollarına başvuru hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve bunun sınırları çizilmiştir.

Bu hüküm, Tasarıda 291. madde olarak yer alıyordu ve avukatın, kendisini vekil edenlerin açık arzusuna aykırı olma-

mak koşuluyla kanun yollarına başvurabileceği öngörülmüştü. Tasarının bu hükmü, zorunlu müdafiliği de kapsayacak şekilde Adalet Komisyonu tarafından değiştirilmiş ve “kendisini vekil edenler” ibaresi yerine, “müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin” ibaresi getirilerek bu konuda oluşabilecek tereddütlerin giderilmesi amaçlanmıştır. Bunun sonucu olarak şüpheli, sanık ve davaya katılan tarafından seçilen veya hakim veya mahkemenin istemi üzerine baro tarafından görevlendirilen avukat, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık isteklerine aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilecektir.

Avukat, müdafî sıfatıyla kanun yoluna başvurmuş ise, bu başvuru üzerine bozmadan sonra yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

CMK m. 260'a ve 307/4'e bakınız.

Yasal temsilcinin ve eşin başvurma hakkı

MADDE 262- (1) Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler. Şüphelinin veya sanığın başvurusuna ilişkin hükümler, bunlar tarafından yapılacak başvuru ve onu izleyen işlemler için de geçerlidir.

AÇIKLAMA: Yasal temsilci veya eşe tanınan kanun yollarına başvurma hakkı, şüpheli veya sanıktan bağımsızdır. Katılanın eşine bu hak tanınmamıştır. Bu düzenleme, şüpheli kavramı ayırık tutulacak olursa, CMUK'un 291. maddesi ile benzerlik arz etmektedir.

CMK m. 260'a ve 307/4'e bakınız.

Tutuklunun kanun yollarına başvurması

MADDE 263 - (1) Tutuklu bulunan şüpheli veya sanık, zabıt kâtibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe vererek kanun yollarına başvurabilir.

(2) Zabıt kâtibine başvuru hâlinde, kanun yollarına başvuru beyanı veya dilekçesi ilgili deftere kaydedildikten sonra bu hususları belirten bir tutanak düzenlenerek tutuklu bulunan şüpheli veya sanığa bir örneği verilir.

(3) Kurum müdürüne başvuru hâlinde ikinci fıkra hükmüne göre işlem yapılarak, tutanak ve dilekçe derhâl ilgili mahkemeye gönderilir. Zabıt kâtibi başvuruyu ilgili deftere kaydeder.

(4) Zabıt kâtibi veya kurum müdürü tarafından ikinci fıkra hükmüne göre işlem yapıldığı zaman kanun yolları için bu Kanunda belirlenen süreler kesilmiş sayılır.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 292. maddesiyle benzerlik taşımakla birlikte, başvurulacak merci bakımından söz konusu maddeden daha geniş ve lehe hükümler içermektedir. 292. madde, tutuklunun sadece tutukevinin bulunduğu yerdeki mahkeme zabıt katibine yapılacak beyanla kanun yoluna başvuruda bulunabileceğini kabul etmişti. Yeni düzenleme ile, cezaevi müdürüne dilekçe vermek veya beyanda bulunmak suretiyle de kanun yollarına başvurulabilmektedir. Ayrıca zabıt katibi veya kurum müdürü tarafından işlem yapılması ile Kanunda belirtilen sürelerin kesilmiş sayılacağı da hüküm altına alınmıştır.

Kanun yollarına başvurma usulü, her kanun yolu için ayrıca belirtilmiştir. İtiraz usulü CMK m. 268/1'de, istinaf isteminin usulü m. 273'de, Temyiz yoluna başvurma usulü de 291/1'de gösterilmiştir. Bu madde söz konusu kanun yollarına

başvuru bakımından bir istisna getirmektedir. Kanun yoluna başvuru hususunda tutuklunun beyanda bulunması veya dilekçe vermesi üzerine kurum müdürü veya zabıt katibi tarafından tutanak düzenlenip ilgili deftere kaydedilmesi başvuru bakımından geçerlilik koşuludur. Buna karşılık kurum müdürü tarafından gönderilen dilekçenin zabıt katibi tarafından deftere kaydedilmesinin böyle bir işlevi yoktur. Çünkü süre, 2. fıkraya göre işlem yapılmasıyla kesilmiş bulunmaktadır.

CMK m. 260, 263, 268/1, 291/1'e ve 307/4'e bakınız.

Kanun yolunun belirlenmesinde yanılma

MADDE 264 - (1) Kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz.

(2) Bu hâlde başvurunun yapıldığı merci, başvuruyu derhâl görevli ve yetkili olan mercie gönderir.

AÇIKLAMA: Tasarının madde gerekçesinde; Cumhuriyet savcılarının yoğun ve ağır bir iş yükü altında bulunmaları nedeniyle yanılığa düşmelerinin olası olduğu, fakat C. savcılarının kanun yolu başvurularının toplum yararına, hukuka aykırı bir durumun düzeltilmesini sağlama amacına yönelik olduğu ve sanık lehine de kanun yoluna başvurabilecekleri düşüncesiyle, bu konuda sınırlama koyan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 22.1.1962 gün ve 211 sayılı kararını aşmak üzere, maddenin açık hüküm getirdiği belirtilmiştir.

Bu durum karşısında, CMUK'un 293. maddesinin Kanuna konulmasıyla sanığın ve ceza davasıyla ilgili diğer kişilerin başvuracakları yerde yanılmaları halinde haklarını yitirmeme amacı güdüldüğüne ve bu maddeden Cumhuriyet Savcısı dışında kalan ilgililerin yararlanabileceklerine, Cumhuriyet

savcılarının, Yargıtay'a başvurma dilekçelerini, hakimın havalesiyle hükmü temyiz edilen mahkemeye vermeleri gerektiğine ve kanun yoluna başvuruda merciin belirlenmesinde yanılmalarının söz konusu olamayacağına ilişkin YİBK 'ın 22.01.1962 tarih ve E. 1961/2, K. 1962/1 sayılı kararının uygulama olanağı kalmamıştır. Bu görüş, Yargıtay kararlarına da yansımıştır.

Yargıtaya göre temyizi kabil bir karara karşı, kararın itirazı mümkün bir karar olduğu düşüncesiyle C. Savcısı'nca itiraz yoluna başvurulması ve itiraz merciince inceleme yapılarak itirazın reddedilmiş olması halinde, itiraz merciince verilen karar hukuki değerden yoksun olduğundan, itiraz dilekçesinin CMK m. 264 gereğince temyiz dilekçesi kabul edilerek, usulüne uygun şekilde Yargıtay'a gönderilmesi gerekir.²⁴¹

CMK m. 260'a bakınız.

Cumhuriyet Savcısı'nın başvuru sonucunun kapsamı.

MADDE 265 - (1) Cumhuriyet Savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet Savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

AÇIKLAMA: Cumhuriyet Savcısı'nın sanık aleyhine kanun yoluna başvurusunun kapsamı (şümulü) CMUK'un 294. maddesinde düzenlenmişti. Bu hükmü göre, aleyhe temyiz üzerine de lehe bozma mümkün idi. Lehe temyiz üzerine yeniden kurulacak hükmün sanık aleyhine değiştirilmesi yasağı ise aynı Kanunun 326. maddenin son fıkrasında hüküm altına alınmıştı.

²⁴¹ YCGK 4.07.2006- E.2006/3- 188, K. 2006/176; 2. CD. 02.05.2006-E. 2005/13798, K. 2006/8903; 09.02.2006-E. 2006/868, K. 2006/1859.

Madde, CMUK'un yukarıda belirtilen hükümlerinin karşılığı olup içerik bakımından aynı olmakla birlikte, lehe bozma üzerine değiştirme yasağının, verilecek ceza ile sınırlı olduğunu daha açık bir şekilde ifade etmektedir. Bu hüküm Cumhuriyet Savcısı'nın sanık lehine kanun yoluna başvurmasının sonucu, aleyhe bozma yapılıp yapılamayacağı hususundaki tereddütleri gidermek amacıyla getirilmiş olağan kanun yollarını kapsayan genel bir düzenlemedir. Lehe başvurma üzerine aleyhe değiştirme yasağı istinaf bakımından 283. maddede, temyiz bakımından m. 307/4' de ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Bu hüküm, Tasarının 295. maddesinde yer alıyordu ve ikinci fıkra, "*Cumhuriyet Savcısı, kanun yoluna şüpheli veya sanık lehine başvurduğunda, karar aleyhe bozulamaz.*" şeklinde düzenlenmişti. Bu ifade, Adalet Komisyonu tarafından, yasağın sadece cezanın aleyhe olacak şekilde artırılmasıyla sınırlı olduğunu, yoksa aleyhe bozmayı kapsamadığını ifade etmek amacıyla, "*yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içerebilir.*" şeklinde değiştirilmiştir. Bunun sonucu olarak lehe temyiz üzerine hükmün sanık aleyhine bozulmasına bir engel bulunmamaktadır. Ancak bozmadan sonra yeniden kurulacak hükümde, sonuç ceza önceki hükümle tayin edilmiş cezadan daha ağır olamayacaktır. Buna karşılık önceki hükümde eylem örneğin hırsızlık olarak nitelendirilmiş ise, bozmadan sonra dolandırıcılık veya yağma suçundan hüküm kurulması mümkündür. Bunun gibi yaralamadan kurulan mahkumiyet hükmünün, sanık aleyhine bozulması üzerine kasten öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulmasına bir engel yoktur; yeter ki sonuç ceza ilk hükümle tayin edilen ceza miktarını aşmamış olsun.

Gerçekten de öğreti ve uygulamada, lehe bozma üzerine aleyhe değiştirme yasağı, cezanın artırılmasıyla sınırlı olup suçun niteliğini kapsamadığı kabul edilmektedir.²⁴²

CMK m. 260/3, 283, 290 ve 307/4'e bakınız.

²⁴² Tosun, Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, İstanbul 1976, s. 134; Kalyan, s. 10.

Başvurudan vazgeçilmesi ve etkisi

MADDE 266 - (1) Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, mercii tarafından karar verilmeye kadar geçerlidir. Ancak, Cumhuriyet Savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan onun rızası olmaksızın vazgeçilemez.

(2) Müdafiiin veya vekilin başvurudan vazgeçebilmesi, vekâletnamede bu hususta özel yetkili kılınmış olması koşulluna bağlıdır.

(3) 150 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca, kendisine müdafii atanan şüpheli veya sanıklar yararına kanun yoluna başvurulduğunda veya başvuru kanun yolundan vazgeçildiğinde şüpheli veya sanık ile müdafiiin iradesi çelişirse müdafiiin iradesi geçerli sayılır.

AÇIKLAMA: CMUK'un 295. maddesinde hem kanun yoluna başvurma hakkından vazgeçilmesi hem de yapılmış olan başvurunun geri alınması düzenlenmişti. CMK, kanun yoluna başvurma hakkından, önceden vazgeçmeyi kabul etmemiştir. Bu nedenle maddede, kanun yoluna başvurulduktan sonra bu başvurudan vazgeçilmesi düzenlenmiştir.

Müdafii ve C. Savcısı'nın, yapılmış başvurudan vazgeçmeleri konusunda her iki düzenleme arasında fark yoktur. C. Savcısı, başvurunun sanık lehinde mi yoksa aleyhinde mi olduğunu belirtmemiş ise YİBK'nın 17.12.1930 tarih ve 26-32 sayılı kararı gereğince, başvuru sanık lehine sayılır. Bunun önemi, aleyhe değiştirme yasağı dışında, başvurudan vazgeçmede kendini gösterir. Çünkü Cumhuriyet Savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan onun rızası olmaksızın vazgeçilemez.

Vazgeçmede, şüpheli veya sanıkla müdafiiin iradesinin çelişmesi halinde, müdafiiin iradesinin geçerli olacağına ilişkin 3. fıkra hükmü, CMUK'da yer almıyordu. Bu hüküm, 150.

maddenin 2. fıkrasında belirtilenlere zorunlu olarak müdafî atanması, bu kimselerin kendilerini yeterince savunamayacakları düşüncesine dayandığından, bu kişilerin menfaatlerini korunmak amacıyla getirilmiştir (madde gerekçesi).

Bu nedenle 18 yaşından küçük sanığın temyizden vazgeçmesi geçersizdir. Yargıtay da benzeri bir olayda haklarındaki mahkumiyet hükümlerini temyiz etmek istemediklerini tutuklu müdürlüğü aracılığıyla verdikleri dilekçelerle bildiren sanıkların, dilekçeleri verdikleri tarihte onsekiz yaşından küçük olmaları nedeniyle temyizden vazgeçme iradelerine itibar edilmesine yasal olarak olanak bulunmadığından sanıklar müdafininin yasa yoluna başvurusu ile "istek" koşulu gerçekleştiğine bu nedenle de, sanıklar hakkındaki hükmün temyizen incelenmesi gerektiğine karar vermiştir.²⁴³

CMK m. 260'a, 261, 262 ve 263'e bakınız.

²⁴³ YCGK 30.05.2006- E. 2006/1-131, K. 2006/146

İKİNCİ KISIM

OLAĞAN KANUN YOLLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

İtiraz

İtiraz olunabilecek kararlar

MADDE 267 - (1) Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

AÇIKLAMA: İtiraz olunabilen ve olunamayan kararlar, CMUK m. 297, ve 298'de gösterilmişti. 297. maddede, naip ve istinabe olunan hakim kararları ile hakim kararlarına itiraz edilebileceği belirtilmiş ve tanık, bilirkişi ve diğer ilgiler hakkında verilen kararların da itirazı kabil olduğu vurgulanmıştır. 298. maddede ise mahkeme kararlarına itiraz edilemeyeceği hüküm altına alındıktan sonra bunun istisnalarına yer verilmiştir.

Maddeye göre hakim kararlarına her zaman, mahkeme kararlarına ise ancak kanunun gösterdiği hallerde itiraz mümkündür. İtiraz edilemeyen mahkeme kararlarına karşı hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir (m. 272/2).

Hakimin reddini gerektiren sebepler bilirkişiler hakkında da geçerli olmakla birlikte, talebin mahkemece reddedilmesi halinde bu karara itiraz edilemez. Ret talebini davaya bakmakta olan mahkeme inceler ve sonuçlandırır. Talebin reddedilmesi halinde, bu kararın hukuka aykırılığı hükümle birlikte temyiz sebebi olarak ileri sürülebileceğinde kuşku yoktur.

Buna karşılık lehe kanun uygulaması nedeniyle hükmünde değişiklik yapan kararlara itiraz yoluna değil istinaf veya temyiz yoluna başvurulabilir. Yargıtay kararları da bu doğrultudadır. Nitekim 2. Ceza Dairesi, 765 sayılı TCK'nın 567/1. maddesine göre verilmiş hafif hapis ve hafif para cezasının lehe kanun uygulaması nedeniyle 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 5349 sayılı kanunla değişik 7. maddesi uyarınca idari para cezasına dönüştürülmesine ilişkin kararın, temyizi kabil bir karar olduğuna karar vermiştir.²⁴⁴

Ancak icra mahkemesince verilen tazyik ve disiplin hapsine ilişkin kararlara karşı itiraz kanun yolu öngörülmüş olup, kararın tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde, yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine başvurulabilir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir (İİK'nın, 5358/m. 21 ile Değişik 353. maddesi).²⁴⁵

CMK m. 5/2, 18/3, 28, 31, 32, 42/2, 60/4, 71, 74/4, 75/6, 76/4, 101/5, 103, 104/2, 105, 111/2, 112, 131/1, 142/4, 143/1, 173/1, 174/5, 272/2'ye ve 5320/m. 7'ye; İİK m. 353'e bakınız.

²⁴⁴ 2. CD. 02.05.2006 - E. 2005/13798, K. 2006/8903.

²⁴⁵ İcra mahkemesince verilen tazyik ve disiplin hapsine itiraz ve bunun sonuçları için YCGK'nın 25.04.2006 - E. 2006/16 HD - 123, K. 2006/127 sayılı kararına bakınız.

İtiraz usulü ve inceleme mercileri

MADDE 268 - (1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koynadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır.

(2) Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

a) Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir.

b) Sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aittir.

c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

d) Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe

olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.

e) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.

AÇIKLAMA: CMUK'da itiraz kurumu, adi itiraz ve acele itiraz olmak üzere iki şekilde ele alınmıştı. İtiraz mercileri her iki yasada da benzer şekilde düzenlenmiş olmakla birlikte, CMUK'da her iki itiraz türü için ayrı usuller öngörülüyordu. CMK adi itiraz ve acele itiraz ayırımını kaldırmış ve itiraz usul ve süresini bu maddede düzenlemiştir. Ayrıca

CMK'nın yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan davalarla ilgili olarak itiraz bakımından Yürürlük Kanununa özel hüküm konulmuştur (5320/m. 7).

CMK m. 35, 263 ve 267; 5320/m. 7'ye bakınız.

İtirazın kararın yerine getirilmesinde etkisi

MADDE 269 - (1) İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.

(2) Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 300. maddesi ile benzerlik arz etmektedir.

CMK Madde 74 gereğince verilen gözlem altına alma kararına karşı itiraz, bu konuda ayrı bir karar verilmesine gerek

olmaksızın, gözlem altına alınma kararının yerine getirilmesini durdurur.

CMK m. 74/4, 267,268'e bakınız.

İtirazın Cumhuriyet Savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması

MADDE 270 - (1) İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet Savcısı ve karşı tarafa bildirebilir. Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 301. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmesinden ibarettir. Şu kadar ki CMUK'da, itirazın sadece "hasma" bildirilebileceği belirtilmişti.

Madde gerekçesine göre, maddede "karşı taraf" ibaresinden ayrı, C. Savcısı'na yer verilmiş olmasının sebebi, C. Savcısı'nın taraf olmadığını vurgulamaktır.

Cumhuriyet Savcısı'na yapılacak tebligat, itirazı içeren dilekçe ve dilekçe sebeplerinin bir yazı ile C. Savcılığı'na gönderilmesi suretiyle olur.

CMK in. 33, 38, 268'e bakınız.

Karar

MADDE 271 - (1) Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet Savcısı ve sonra müdafii veya vekil dinlenir.

(2) İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir.

(3) Karar mümkün olan en kısa sürede verilir.

(4) Mercinin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 302 ve 303. maddeleri hükümlerini bir arada ve C. Savcısı'ndan başka, müdafii veya vekilin de dinlenmesine olanak sağlamak suretiyle yeniden düzenlemiştir. Maddenin 4. fıkrasında itiraz edilebileceği belirtilen merci kararı, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz üzerine, merci tarafından verilen vicahi tutuklama kararıdır.

CMK m. 33, 34, 98/1, 101/5'e bakınız.

İKİNCİ BÖLÜM

İstinaf²⁴⁶

İstinaf

MADDE 272 - (1) İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl

²⁴⁶ İstinaf görevi Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Daireleri'nce yerine getirilecek olup bu mahkemelerin kuruluşuna ilişkin 26.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemeleri'nin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun 07.10.2004 tarihli ve 25606 sayılı RG de yayımlanmıştır. Bu Kanunun Geçici 2. maddesine göre, söz konusu mahkemelerin bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde kurulması gerekmektedir. Bölge adliye mahkemeleri bugüne (Ocak 2007) kadar henüz kurulabilmiş değildir.

ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.

(2) Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.

(3) Ancak;

a) Sonuç olarak belirlenen ikibin lira dahil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,

Karşı istinaf yoluna başvurulamaz.²⁴⁷

AÇIKLAMA: CMUK istinaf kanun yolunu öngörmemiştir.

Hükümden maksat, CMK m. 223'de hüküm olduğu belirtilen kararlardır.

Maddenin 3. fıkrasında üç bent halinde sayılan kararlara karşı istinaf kanun yolunun kapalı olması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve bu Sözleşmenin 6. maddesi ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkına aykırı değildir. Gerçekten de Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokolün 2. maddesinin 2. fıkrası ile kanun yoluna başvurma hakkına istisna getirilmiş olup

²⁴⁷ Seferihisar sulh Ceza Mahkemesi, 5271 sayılı kanunun İstinafi düzenleyen 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla 7.04.2006 tarihinde itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru, Yüksek mahkemenin 4.05.2006 tarihli kararı ile, bu hükmün, başvuruda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulama olanağı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

maddede belirtilen hükümler, bu istisnaya uygun düşmektedir. Diğer kanunlarda kesin olduğu belirtilen hükümlerde bu madde hükmünün esas alınmış olması halinde Sözleşmeye aykırılıktan söz edilemeyecektir.

Diğer kanunlarla, özel ceza kanunları ile ceza içeren diğer kanunlar kastedilmektedir.

Ancak şunu da belirtelim ki, istinafa başvurulamaması mutlaka kanun yolunun kapalı olduğu anlamına gelmez. Örnek vermek gerekirse CMK'un istinafa ilişkin hükümleri askeri yargıda uygulanmaz (5530 ile Değişik 353/ Ek-1). Ancak askeri mahkemeden verilen hükümlere karşı istisnalar hariç, temyiz yolu açıktır.

CMK m. 223/1 ve 223/10' a, 273, 256, 257, 258, 275, 278, 279, 280, 286 ve 291'e bakınız.

İstinaf istemi ve süresi

MADDE 273 - (1) İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır.

(2) Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

(3) Asliye ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki sulh ceza mahkemelerinin; ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki asliye ve sulh ceza mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer

Cumhuriyet Başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurabilirler.

(4) Sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların dilekçe veya beyanında, başvuruya ilişkin nedenlerin gösterilmemesi inceleme yapılmasına engel olmaz.

(5) Cumhuriyet Savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir. Bu istem ilgililere tebliğ edilir. İlgililer, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler.

AÇIKLAMA: İstinaf kanun yoluna başvuru usulü ve süresi CMUK'un temyize başvuru usulü ve süresini düzenleyen 310. maddesi ile benzer şekilde düzenlenmiştir. Süre ve başvurma usulü bakımından istinaf istemi ile temyiz istemi arasında fark yoktur. Bununla beraber maddede, uygulamada tereddüt yaratan hususlar, özellikle sürenin başlaması ve suçtan zarar gördüğü halde katılan statüsü verilmeyenlerin istinaf yoluna başvurabilecekleri açıkça belirtilmek suretiyle CMUK'daki bu eksiklik giderilmiştir.

C. Savcılarının istinaf başvuru nedenlerini göstermeleri zorunlu olduğu halde, diğer kişilerin başvuru nedenlerini göstermemiş olmaları inceleme yapılmasına engel değildir.

Hükmün, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmış olması, hükmün bu kişilere tebliğini zorunlu kılar. Bu zorunluluk hem CMK m. 35/2'nin gereğidir hem de istinaf sürenin tebliğ tarihinden başlamasından kaynaklanmaktadır.

İstinaf süresinin, hükmün tebliğ tarihinden başlamasının diğer bir sonucu da, sürenin her hak sahibi açısından ayrı değerlendirilmesini gerektirmesidir. Müdafinin istinaf yoluna

başvurma hakkı, sanıktan bağımsız olduğundan, hüküm, hem sanığın hem de müdafinin yokluklarında verilmiş ise, istinaf süresi, tebliğ tarihine göre her biri için ayrı hesaplanacaktır.

Ancak katılanın avukatı varsa tebligatın vekile yapılması şart ve yeterlidir (Teb K. m. 11).

Kanun yoluna başvurma hakkına sahip olmaları sebebiyle hükmün, davaya katılma talebinde bulunup da bu istekleri reddedilenlere veya katılma isteği karara bağlanmamış olanlara veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenlere tebliği zorunludur (m. 35/2, 260). Ancak hüküm, bu kişiler hazır olduğu halde verilmişse, hükmün açıklanması sırasında bulunanlar yönünden süre bu tarihten başlayacağından, bu kişilere tebligat çıkarılmasına gerek yoktur. Şüphesiz, hükmün açıklanması sırasında bu kişilere istinaf hakları bildirilmiş olmalı ve bu husus tutanağa da yazılmış bulunmalıdır (m. 231/2, 232/6).

Kanun yolu hakkı kendisine bildirilmemiş olanlar ile, kusuru olmaksızın istinaf süresini geçirenler eski hale getirme isteminde bulunabilirler (m. 40 ve 274).

İstinafa başvurma süresinin hükmün tebliğ tarihinden başlaması durumunda, sürenin hesabı için CMK 39/1'e bakınız.

Hükmün tebliği, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılacaktır.

CMK m. 35/2, 37, 39, 223, 231/2, 232/6, 263, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 291'e bakınız.

Eski hâle getirme süresi içinde istinaf süresinin işlemesi

MADDE 274 - (1) Sanık, yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı eski hâle getirme isteminde bulunabilir. Eski

hâle getirme süresi içinde de istinaf süresi işler. Sanığın eski hâle getirme isteminde bulunduğu hâllerde, ayrıca istinaf isteminde bulunması gerekir. Bu hâlde istinaf istemi ile ilişkili işler, eski hâle getirme istemi hakkında karar verilmeye kadar ertelenir.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 311. maddesine benzer şekilde düzenlenmiştir.

Maddeye göre önce eski hale getirme talebi, bunun kabul veya reddine göre de istinaf istemi karara bağlanacaktır. Bu hüküm temyiz kanun yolu için de uygulanır (m. 292).

İstinaf başvurusunun etkisi

MADDE 275 - (1) Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

(2) Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet Savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemece öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir.

AÇIKLAMA: Madde, temyiz dilekçesinin hükmün kesinleşmesini engelleyeceğini belirten CMUK'un 312. maddesinin istinaf kanun yoluna uyarlanıp günümüz Türkçesiyle yeniden yazılmasından ibarettir.

Maddede yer alan ilgililerden maksat, 260, 261 ve 262. maddelerde kanun yoluna başvurma hakkı olduğu belirtilen kimselerdir.

İkinci fıkradaki "*yedi gün içinde tebliğ edilir*" hükmünü, "*yedi gün içinde tebliğe çıkarılır*" şeklinde anlamak gerekir. Çünkü yargı mercii'nin görevi, hükmün gerekçesini yedi günlük süre içinde yazarak tebliğ işlemini gerçekleştirecek olan mercie

yani posta idaresine teslim etmektir; tebliğ işlemini yapacak olan posta idaresidir.

Buradaki tebliğin, süreyi başlatmak veya başlamış olan süreyi durdurmak gibi bir işlevi yoktur. Fakat başvuruda bulunan için gerekçenin öğrenilmesi, hükümdeki hukuka aykırılıkların saptanması bakımından önemlidir. Böylece, başvuruda bulunan hükümdeki hukuka aykırılıkları ileri sürebilecektir. İstinaf mercii, şüphesiz, hükümde, dilekçede belirtilenler dışında başka hukuka aykırılık bulunup bulunmadığını da araştıracaktır, fakat kanun yoluna başvuranın bu konudaki hakkı da kısıtlanmamalıdır. Bunun için gerekçeli hüküm, istinaf başvurusunda bulunana mutlaka tebliği edilmelidir.

Bu nedenle istinaf başvurusu üzerine, gerekçeli hüküm tebliğ edilmeksizin dava dosyası istinaf merciiine gönderilmiş ise dosya, 279. maddeye göre ön inceleme başlatılmaksızın, hüküm mahkemesine iade edilerek bu eksikliğin tamamlanması sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, istinaf başvurusuna rağmen gerekçeli karar tebliğ edilmemiş ve istinaf incelemesi sonunda başvuranın isteminin reddine karar verilmiş ise, istinaf hakkının gereği gibi kullanılmasına engel teşkil eden bu durumun, temyiz sebebi sayılacağında kuşku yoktur.

Tebliğ usulü için CMK m. 37 ve Teb K. m. 10-25, 34-44'e bakınız.

Ayrıca CMK m. 223, 272, 273, 274'e bakınız.

İstinaf isteminin hükmü veren mahkemece reddi

MADDE 276 - (1) İstinaf istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı yapılmışsa ya da istinaf yoluna başvuranın

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

buna hakkı yoksa, hükmü veren mahkeme bir kararla dilekçeyi reddeder.

(2) İstinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet Savcısı veya ilgililer, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir. Ancak, bu nedenle hükmün infazı ertelenemez.

AÇIKLAMA: Madde, istinaf açısından, CMUK'un temyiz isteminin hükmü veren mahkemece reddini düzenleyen 315. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir.

İstinafa tabi bir hükme karşı bu kanun yoluna başvurulması halinde hüküm kesinleşir. İstinaf isteminin, bu maddenin 1. fıkrasına göre reddi üzerine de hükmün kesinleştiğini kabul etmek gerekir. Yoksa hüküm, bölge adliye mahkemesinin, bu kararı onaylayan kararı ile kesinleşmiş değildir. Aksi takdirde, ret kararına karşı bölge adliye mahkemesine başvurulması nedeniyle hükmün infazının ertelenemeyeceğine ilişkin ikinci fıkranın son cümlesi hükmü anlamını yitirecektir.

CMK m. 260, 261, 262, 263, 272, 273, 279 ve 280'e; CGTİK m. 4 ve 5'e bakınız.

İstinaf isteminin tebliği ve cevabı

MADDE 277 - (1) 276 ncı maddeye göre hükmü veren mahkemece reddedilmeyen istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir.

(2) Karşı taraf sanık ise, bir tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir. Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra

dava dosyası, bölge adliye mahkemesine sunulmak üzere, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

(3) 262 ve 263 üncü madde hükümleri saklıdır.

AÇIKLAMA: Temyiz dilekçesi veya layihanın karşı tarafa tebliği, CMUK'un 316. maddesinde düzenlenmişti.

Madde, 276. maddede sayılan ret nedenleri bulunmayan istinaf dilekçesi veya beyanı içeren tutanağın karşı tarafa tebliğini düzenlemektedir. İstinaf dilekçesi veya beyanının karşı tarafa tebliği, silahların eşitliği ilkesinin gereğidir. Tebliğ işlemleri hüküm mahkemesince yürütülecek, dosya, bu işlemlerin tamamlanmasından belirli bir süre sonra istinaf merciine gönderilecektir. Bunun sebebi, istinaf dilekçesine karşı tarafın cevap verme olasılığıdır. Bu nedenle dosyanın, cevap süresinin hemen sonunda değil, hiç olmazsa bir hafta daha beklendikten sonra gönderilmesi yerinde olacaktır.

Tutuklu sanık istinaf dilekçesine, ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya dilekçeyle de cevap verebilir (m. 263).

Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi istinaf yoluna başvurmuş ise, istinaf yoluna sanık başvurmuş gibi işlem yapılır (m. 262).

CMK m. 37, 260, 261, 262, 263, 272, 273, 276 ve 278'e bakınız.

Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Savcısı'nın görevi

MADDE 278 - (1) Dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına geldiğinde incelenerek, varsa teb-

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

ligat eksikliklerinin giderilmesi sağlandıktan ve sunulması gereken belge ve deliller de eklendikten sonra, yazılı düşünceyi içeren bir tebliğname ile birlikte bölge adliye mahkemesi ceza dairesine verilir. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı'nca düzenlenen tebliğname ilgililere de tebliğ olunur.

AÇIKLAMA: Madde, istinaf yoluna başvurulmuş dava dosyalarının bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi üzerine yapılacak işlemleri düzenlemektedir. Tebliğnamenin ilgililere tebliğ edilmesi, silahların eşitliği ilkesinin gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, tebliğnamenin tebliğ edilmemiş olması halinde, Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edilmiş olduğunu kabul etmektedir. Bu düzenlemede, tebliğname sanığa tebliğ edilmeden Yargıtay ceza dairesince yapılan incelemenin, Sözleşmeye aykırılığı nedeniyle yapılan başvurunun İnsan Hakları Mahkemesi'nce kabul edilmesi ve Türkiye'nin tazminat ödemek zorunda kalması etken olmuştur.²⁴⁸

²⁴⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Üçüncü Daire, Göç Kararı, 11 Temmuz 2002, Başvuru no: 36590/97. Bu karara konu olayda, başvuran, haksız yere iki gün gözaltında tutulduğunu ileri sürerek Karşıyaka Ağır Ceza Mahkemesi'nde 466 sayılı kanun uyarınca hazine aleyhine tazminat davası açmıştır. Mahkeme başvuranın talebini kabul etmiş, fakat talebin çok altında bir tazminata hükmetmiştir. Bu karar hem hazine, hem de başvuranın avukatı tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay Başsavcılığı düzenlediği tebliğnamede, her iki tarafın temyiz itirazının reddi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Bu tebliğname başvurana tebliğ edilmiştir. Mahkemeye göre; Başsavcılığın mütalaası Yargıtay kararını etkileyici niteliktedir. Tebliğnamenin bu niteliği ve başvurana, buna cevaben yazılı görüş bildirme olanağının tanınmaması göz önünde bulundurulduğunda başvuranın çekişmeli dava hakkının ihlal edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu hak ilke olarak, mahkemenin kararını etkilemek üzere toplanan kanıtlar ve sunulan mütalaalarla ilgili olarak bir hukuk ya da ceza davasının taraflarına bilgi verilmesi ve taraflara da görüş bildirme olanağının

Bölge adliye mahkemesi C. Savcısının görevleri için 5235/m. 41'e bakınız.

Dosya üzerinde ön inceleme

MADDE 279 - (1) Dosya üzerinde yapılan ön inceleme sonunda;

a) Bölge adliye mahkemesinin yetkili olmadığına anlaşılması hâlinde dosyanın yetkili bölge adliye mahkemesine gönderilmesine,

b) Bölge adliye mahkemesine başvurunun süresi içinde yapılmadığına, incelenmesi istenen kararın bölge adliye mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olmadığına, başvuranın buna hakkı bulunmadığına anlaşılması hâlinde istinaf başvurusunun reddine,

Karar verilir.

AÇIKLAMA: Madde, tebliğnameye bağlı dava dosyasının ceza dairesine geldiğinde yapılacak ön incelemeyi, bunun sırasını ve inceleme sonunda verilebilecek kararları göstermektedir.

CMK m. 260, 261, 262, 272, 273, 278'e bakınız.

tanınması anlamına gelmektedir. Başsavcılığın hazinenin temyiz başvurusunun reddine yönelik tarafsız yaklaşımı, temyiz aşamasında taraflar arasında silahların eşitliğini sağlasa da başvuranın tazminat tutarına yönelik itirazı sürmektedir. Bu nedenle başvuran Yargıtay önündeki başarı şansını zedeleyen her türlü mütaladan haberdar edilme hakkına sahiptir. Tebliğnamenin tebliği ve dilediği takdirde görüşlerini yazılı olarak iletebileceğini başvuruna bildirme görevi Yargıtay kalemine aittir.

Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma

MADDE 280 - (1) Bölge adliye mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesini, dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri inceledikten sonra;

a) İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine,

b) İlk derece mahkemesinin kararında 289 uncu maddede belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine,

c) Diğer hâllerde, gerekli tedbirleri aldıktan sonra ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına,

Karar verir.

AÇIKLAMA: Madde, ön inceleme sonunda yetkisizlik veya istinaf başvurusunun reddi kararları verilmeyen dava dosyalarının delilleriyle birlikte incelenmesini ve inceleme sonunda verilecek kararları düzenlemektedir. Bu kararlar, istinaf başvurusunun esastan reddi, bozma ve hükmün kaldırılarak davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanması kararlarıdır. Bunlardan bozma kararına karşı kanun yolu kabul edilmediği gibi, ilk derece mahkemesince direnme kararı da verilemez (m. 284). İlk derece mahkemesi kararında usul ve esas bakımından hukuka aykırılık yoksa, istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilecektir.

Buna karşılık hükümde 289. maddede sayılan hukuka aykırılık hallerinden birinin bulunması halinde bozma kararı verilecektir. Bozma üzerine dosya, hükmü veren mahkemeye veya uygun gördüğü ilk derece mahkemesine gönderilecektir. Dosyanın gönderileceği mahkemenin de kararda belirtilmesi gerekmektedir.

Hükümde hukuka aykırılık bulunmakla beraber bu aykırılık 289. maddede sayılanların dışında bir hukuka aykırılık ise, istinaf mercii bozma kararı vermeyecek, fakat bu aykırılıkları kendisi giderdikten sonra yeniden hüküm kuracaktır. Bu nedenle ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak, davanın yeniden görülmesi ve yapılacak yargılama sonunda yeniden hüküm kurulması gerekmektedir.

Bölge adliye mahkemesi dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesine karar verdiği takdirde aynı zamanda duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına da karar verecektir. Bundan sonraki işlemler 281 ve 282. maddelere göre yürütülecektir.

CMK m. 278, 279, 281, 284'e ve 286'ya bakınız.

Duruşma hazırlığı

MADDE 281 - (1) Duruşma hazırlığı aşamasında bölge adliye mahkemesi başkanı veya görevlendireceği üye, 175 inci madde hükümlerine uygun olarak duruşma gününü saptar; gerekli çağrılarını yapar. Tutuksuz sanığa yapılacak çağrıda kendi başvurusu üzerine açılacak davanın duruşmasına gelmediğinde davasının reddedileceği ayrıca bildirilir.

(2) Mahkemece, gerekli görülen tanıkların, bilirkişilerin dinlenilmesine ve keşfin yapılmasına karar verilir.

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

AÇIKLAMA: Bölge adliye mahkemesinde duruşma hazırlığı başkan veya görevlendireceği üye tarafından yapılır. Bu aşamada yapılacak işlemler maddede açık olarak belirtilmiştir. Tutuksuz sanığın çağrılmasına rağmen, duruşmaya gelmemesi istinaf başvurusunun reddi sebebidir. Halbuki ilk derece mahkemesindeki duruşmaya gelmeyen sanığın zorla getirilmesine karar verilebilmektedir (m. 176/2).

CMK m. 175, 176/2, 280 ve 282'ye bakınız.

İstisnalar

MADDE 282 - (1) Duruşma açıldığında aşağıda gösterilen istisnalar dışında bu Kanunun duruşma hazırlığı, duruşma ve karara ilişkin hükümleri uygulanır:

a) Duruşma, bu Kanunun öngördüğü genel hükümlere göre başladıktan sonra görevlendirilen üyenin inceleme raporu okunur.

b) İlk derece mahkemesinin gerekçeli hükmü de okunur.

c) İlk derece mahkemesinde dinlenen tanıkların ifadelerini içeren tutanaklar ile keşif tutanakları, bilirkişi raporu, bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler, yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar okunur.

d) Bölge adliye mahkemesi duruşmasında dinlenilmeleri gerekli görülen tanık ve bilirkişiler çağrılır.

AÇIKLAMA: Bölge adliye mahkemesinde duruşma açıldığında, ilke olarak bu Kanunun duruşma hazırlığı, duruşma ve karara ilişkin hükümleri uygulanacak olmakla beraber, birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde bu mahkemelere özgü

işlemler ve bunların yapılış sırası gösterilmektedir. Ancak 1. fıkranın (d) bendi, duruşma hazırlığı aşamasında yapılması gereken tanık ve bilirkişi çağırılmasına ilişkindir.

Duruşma, Kanunun belirlediği genel ilkelere göre yapılacak, fakat söz konusu usul işlemleri yapıldıktan sonra diğer işlemlere geçilecektir; yani sanığın sorgusu, tanık ve bilirkişi dinlenmesi ve delillerin tartışılması, maddede belirtilen usul işlemleri yerine getirildikten sonra genel hükümlere göre yürütülecektir.

CMK'nın Üçüncü Kitabının Birinci Kısım ve İkinci Kısım hükümlerine (m. 175-232) bakınız.

Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm

MADDE 283 - (1) İstinaf yoluna sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümlerle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

AÇIKLAMA: Bu kural, aleyhe başvuruda bulunulmamış olması veya aleyhe başvurunun reddedilmiş olması durumunda cezanın türü ve süresi bakımından geçerli olup suçun niteliğinin değişmesine engel teşkil etmemektedir.

CMK m. 265, 307/4'e bakınız.

Direnme yasağı

MADDE 284 - (1) Bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemez; bunlara karşı herhangi bir kanun yoluna gidilemez.

(2) İtiraz ve temyize ilişkin hükümler saklıdır.

AÇIKLAMA: Bölge adliye mahkemesince yalnızca hukuka kesin aykırılık hallerinde bozma kararı verilebileceğinden, bu tür kararlara karşı direnme hakkı tanınmamıştır.

Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan kararları temyiz edilebilir. Ancak 286. maddenin 2. fıkrasında temyiz edilemeyeceği belirlenenler bu hükmün dışındadır.

CMK m. 40, 41, 267, 274, 276/2, 279, 286 ve 307/3'e bakınız.

Özel kanunların temyize ilişkin hükümleri

MADDE 285 - (1) Türk Ceza Kanununun 18 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmü hariç; diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin ilk derece mahkemelerinin karar ve hükümlerine karşı istinaf yoluna başvurulur.

AÇIKLAMA: Maddede, Ceza Muhakemesi Kanunu ilk derece mahkemelerinin hükümlerine karşı yalnızca istinaf yolunu benimsemiş olduğundan (TCK m 18/4 hariç), diğer kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin ilk derece mahkemelerinin karar ve hükümlerine karşı istinaf yoluna gidilebileceği açıklanmak suretiyle özel kanunlarda yazılı hükümler bakımından tereddüt giderilmek istenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Temyiz²⁴⁹

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

Temyiz

MADDE 286 - (1) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.

²⁴⁹ 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanunun 18. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununu bütün ek ve değişiklikleriyle birlikte yürürlükten kaldırmıştır.

Ancak aynı (5320 sayılı) Kanunun 8. maddesinin birinci fıkrasında "Bölge adliye mahkemelerinin, 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2. maddesi uyarınca Resmi Gazetede ilan edilecek göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 322. maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç olmak üzere, 305 ilâ 326 ncı maddeleri uygulanır." hükmüne yer verilmiştir.

Diğer taraftan, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5235 sayılı Kanunun Geçici 2. maddesinde, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren iki yıl içinde bölge adliye mahkemelerinin kurulması öngörülmüş ve bu mahkemelerin kuruluşları, yargı çevreleri ve göreve başlayacakları tarihin Resmi Gazetede ilan edileceği belirtilmiştir. Bu itibarla yasada belirtilen süre 1 Haziran 2007 tarihinde sona erecektir. Aralık 2006 tarihi itibarıyla bu mahkemeler henüz kurulabilmiş değildir. Dolayısıyla 1412 sayılı CMUK'un temyiz yolunu düzenleyen 305 ilâ 326 ncı maddeleri, halen yürürlükte değildir. Bir başka ifadeyle, 5271 sayılı Kanunun istinafa ve temyize ilişkin hükümleri bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte yürürlüğe girecektir. Bu nedenle 1412 sayılı Kanunun halen yürürlükte olan söz konusu hükümlerine, Temyiz bölümünün sonunda ayrı bir bölüm olarak yer verilmiştir.

(2) Ancak;

a) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,

b) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezasını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,

c) Sulh ceza mahkemesinin görevine giren suçlarla ilgili olarak ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

d) Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin suç niteliğini değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,

e) Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarını değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,

f) On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen beraat kararları ile istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

g) Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine veya istinaf başvurusunun reddine dair kararlar,

h) Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları,

Temyiz edilemez.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK m. 305'in karşılığı olup temyiz edilebilecek ve edilemeyecek kararları göstermektedir. Ancak bu hüküm, 5320 sayılı Yürürlük Kanunu'nun 8. maddesi gereğince bölge adliye mahkemelerinin *Resmî Gazete'* de ilan edilecek göreve başlama tarihinden sonra verilen hükümlere uygulanabilecektir. Bu tarihe kadar 305. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bölge adliye mahkemeleri henüz kurulmamıştır. Bu nedenle yerel mahkemelerce verilen hükümlerin temyiz edilebilirliği yani temyiz edilebilen ve edilemeyen hükümler CMUK m. 305'e göre belirlenecektir.

CMUK m. 305'de sözü edilen hükümden maksat, duruşma sonunda verilen ve CMK m. 223'de belirtilen kararlardır. Hükümde değişiklik yapan kararlar da kanun yolu bakımından hüküm sayılır. Bu bağlamda lehe kanun uygulaması nedeniyle 5252 sayılı kanunun 9. maddesi gereğince yapılan başvurular üzerine duruşma yapılarak veya evrak üzerinden inceleme yapılarak verilen kararların, temyiz edilebilirliğinin saptanmasında, değişiklik kararındaki ceza türü ve miktarı değil, ilk hükmün temyiz olunabilir olup olmaması esas alınır. Bu konuda evvelce verilmiş hükmün kesinleşmiş olmasının da kanun yolunun belirlenmesinde önemi yoktur. Yargıtay kararları da bu doğrultudadır.

Ayrıntıları, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 14.3.2006 gün ve 39-39 sayılı kararı ile istikrar kazanmış kararlarında vurgulandığı üzere, hükümlü hakkındaki kesinleşmiş olan mahkûmiyet hükmünün 5237 sayılı yasa hükümleri kapsamında durumunun değerlendirilmesi istemiyle yapılan başvuru üzerine, 5237 sayılı yasa hükümlerinin lehe olmadığı gerekçesiyle verilen ret kararı, 5271 sayılı yasanın 223. maddesi kapsamında, hüküm sonucunu doğurduğundan, temyiz yasa yoluna tabidir.²⁵⁰

Lehe kanun uygulaması nedeniyle 765 sayılı TCK'nın 567/1. maddesinin uygulaması ile saptanan sonuç cezanın 5252

²⁵⁰ YCGK 4.07.2006- E.2006/3- 188, K. 2006/176.

sayılı kanunun 5349 sayılı kanunla değişik 7. maddesi uyarınca idari para cezasına dönüştürülmesi gerekir. Bu şekilde tayin olunan cezanın temyizi mümkündür.²⁵¹

Hürriyeti bağlayıcı cezanın, 647 sayılı kanunun 4. maddesi uyarınca adli para cezasına çevrilmesi üzerine, tayin olunan sonuç para cezası İkimilyar liradan az olsa bile, 5252 sayılı kanunun 9. maddesinin 3. fıkrası ve 647 sayılı kanunun 4. maddesinin 5. fıkrası hükümleri karşısında, bu hükmün temyizi mümkündür.²⁵²

Ceza içeren diğer yasalarda suç olarak düzenlenen eylemler nedeniyle verilen hükümlerle ilgili olarak da aynı şekilde düşünmek gerekir. Bu konuda Ceza Genel Kurulu'nca verilen karar önemi nedeniyle özetlenerek aşağıya alınmıştır.

İcra ve İflas Kanunu'nun 16. bab kapsamındaki fiiller, ikili bir ayrıma tabi tutularak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre bir kısım eylemler suç sayılarak hapis ve adli para cezası şeklinde yaptırımlara bağlanmış, diğer bir kısım eylemler ise kabahat sayılmak suretiyle, yaptırımları disiplin veya tazyik hapsi şeklinde belirlenmiştir.

Suç olarak düzenlenen eylemler nedeniyle verilen hükümlerle ilgili olarak 5271 sayılı yasanın yasa yollarına ilişkin hükümleri uygulanacağından, bu suçlar nedeniyle 5271 sayılı yasanın 223. maddesinde hüküm olarak belirtilen "*beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvencilik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararları ile adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı*" 5320 sayılı yasanın 8. maddesi uyarınca temyize ilişkin hükümleri yürürlükte bulunan 1412 sayılı yasanın 305 vd. maddelerindeki koşulların da bulunması halinde temyiz yasa yoluna tabî olacaktır.

²⁵¹ 2. CD. 02.05.2006 - E. 2005/13798, K. 2006/8903.

²⁵² YCGK. 13.12.2005 - E. 2005/2-134, K. 2005/163; Yayınlanmamış olan bu kararın ayrıntıları için bakınız: Çınar, A.Rıza, Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu, Ankara- 2006, s. 76 dipnot 137.

Kabahat olarak düzenlenen eylemler nedeniyle verilen kararlar ise, İcra ve İflas Yasası'nın 353/1. maddesi uyarınca itiraz yasa yoluna tâbi olacaktır. Anılan fıkradaki "İcra mahkemesinin bu *Bap* hükümlerine göre verdiği tazyik ve disiplin hapsine ilişkin kararlara karşı, tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde, yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine itiraz edilebilir." şeklindeki düzenleme tek başına ele alındığında, tazyik ve disiplin hapsine karar verilmesi halinde, bu kararlara karşı itiraz yasa yoluna başvurulabileceği yolunda yorumlara yol açabilmekte ise de, hükmün konuluş amacı, 5358 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler, getirilen yeni sistem ve 353. maddenin 2. fıkrasındaki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, yasa koyucunun yalnızca verilen tazyik veya disiplin hapsine ilişkin kararları değil, disiplin veya tazyik hapsini gerektiren fiiller nedeniyle verilen her türlü kararın itiraz yasa yoluna tâbi kılınması amaçladığı açıkça anlaşılmaktadır.

Aksi kabul aynı eylem nedeniyle, daha ağır sonuç doğuran "disiplin ve tazyik hapsi" kararlarının itiraz yasa yoluna, daha lehe sonuç doğuran kararların ise temyiz yasa yoluna tâbi kılınmasını sonuçlayacaktır. Böyle bir kabul ise yasanın dayandığı sisteme aykırı olacağı gibi hüküm sonucuna bakılarak yasa yolunun saptanmasına yol açacak ve verilen hükme bağlı olarak başvurulacak yasa yolu değişeceğinden hukuki istikrarı zedeleyecektir.

Diğer yünden, taahhüdün geçersiz olduğu gerekçesiyle verilen beraat kararının da, 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesi anlamında hüküm sayılmasına olanak bulunmamaktadır. Zira 5271 sayılı yasanın 223. maddesinde anılan hükümler, ceza yasası veya özel ceza yasalarında ve bu bağlamda İcra ve İflas Yasası'nda suç olarak düzenlenen eylemler bakımından yapılan yargılama sonucu verilen kararları ifade etmektedir. Bu nedenle eylemin tazyik hapsini gerektirmediği yönündeki saptamayı ifade eden karar teknik anlamda beraat hükmü sayılmadığından, CMK'nın 223. maddesinde belirtilen hü-

kümlere yasa yolu açısından bağlanan sonuçların, bu karara bağlanmasına yasal olanak bulunmamaktadır.²⁵³

CMK m. 223 ve açıklamasına, 284, 285, 287'ye; 5320/m. 8'e ve TCK m. 18/4'e, 50/5'e ve ÇİK (647) m. 4/5'e bakınız.

Hükümden önceki kararların temyizi

MADDE 287 - (1) Hükümden önce verilir hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm CMUK'un 306. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir. Madde, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 315. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı üçüncü bölüm dipnotuna bakınız.

Bilindiği gibi mahkeme kararlarına karşı kanunun gösterdiği hallerde itiraz yoluna gidilebilir. Bazı ara kararlarına karşı da kanun yolu öngörülmemiştir.

Madde, gerek hükme etkili olan ve bu nedenle de hükme esas oluşturan ara kararlarının ve gerek itiraz yolu tanınmamış olan mahkeme kararlarına karşı hükümle birlikte istinaf yoluna gidilebileceğini ve bölge adliye mahkemesinin benzer kararlarının temyiz olunabileceğini belirtmektedir.

5320/m. 8'e bakınız.

Temyiz nedeni

MADDE 288 - (1) Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır.

²⁵³ YCGK 25.04.2006 - E. 2006/16 HD- 123, K. 2006/127.

(2) Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 307. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 307. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır.

Bu konuda istinafla ilgili 272. madde açıklamalarına ve "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

CMUK m. 307'de temyiz, "kanuna muhalefet" nedenine dayanacağı belirtilmişti. Ancak bu kavram, doktrin ve Yargıtay tarafından sadece mevcut yasa kurallarına aykırılık olarak değil, "hukuka aykırılık" olarak yorumlanmış ve uygulanmıştır. Bu nedenle, maddede temyiz nedeni olarak "hukuka aykırılık" kavramına yer verilmesi, bu konudaki tereddütleri ortadan kaldırmış olmakla beraber, uygulama açısından önemli bir değişiklik yaratmamıştır.

Hukuka kesin aykırılık hâlleri

MADDE 289 - (1) Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:

a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması.

b) Hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması.

c) Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu hâlde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması.

d) Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi.

e) Cumhuriyet Savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması.

f) Duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlâl edilmesi.

g) Hükümün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi.

h) Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması.

i) Hükümün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 308. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 308. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Madde, kesin bozma sebeplerini göstermektedir. Madde belirtilen hukuka aykırılıklar varsa, bu aykırılıkların hükmü etkilediği kabul edilecek, temyiz mercii bu konuda başkaca bir araştırma ve değerlendirme yapmaksızın bozma kararı verecektir. Başka bir ifadeyle Yargıtay, maddede gösterilen hukuka aykırılıkların, hükmü etkileyip etkilemediği hususunda bir takdir yetkisine sahip değildir.

Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması, doğal yargıç ilkesini de kapsar. Bu ilke hukuk devletin de ilkeleri arasında yer aldığı gibi adil ve hakkaniyete uygun bir yargılamanın da temel koşulunu oluşturur. Bu ilke

anayasanın 37. maddesinde "Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz." denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Bu nedenle mahkemelerin suç işlenmeden önce kurulmuş olmaları gerekir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de yapılan bir başvuru üzerine verdiği kararında, sivillerin askeri mahkemede yargılanmalarını doğal yargıç ilkesine aykırı bulmuş ve bu şekilde yapılan yargılama ile Sözleşmenin 6. maddesinin ihlal edildiğini kabul etmiştir.²⁵⁴

Maddenin (i) bendinde yer alan hüküm, Tasarının Meclis Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında verilen önerge ile maddeye eklenmiştir. Değişiklik teklifinin madde gerekçesinde "... değişiklikle ceza muhakemesi hukukunda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için hukuka aykırı yöntemlere başvurulmasını etkin bir şekilde önlemek amaçlanmıştır." denilmiştir (4 Aralık 2004 tarihli oturum). Hükümün kanuna aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanmasının, hukuka kesin aykırılık sayılması, 206 ve 217/2. maddelerin hükümlerinin gereğidir.

Diğer bentlerde gösterilen kesin hukuka aykırılık halleri, CMUK'un 308. maddesinde sayılan sebeplerle aynıdır.

5320/m. 8'e bakınız.

Sanığın yararına olan kurallara aykırılık

MADDE 290 - (1) Sanığın yararına olan hukuk kurallarına aykırılık, sanık aleyhine hükmün bozdurulması için Cumhuriyet Savcısına bir hak vermez.

²⁵⁴ AİHM, Arı/Türkiye, Başvuru no. 29281/95 (Tezcan/Erdem/Sancakdar, s. 355.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 309. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 309. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Maddeye göre C. Savcısı, yalnızca sanık yararına kabul edilmiş bir hukuk kuralının uygulanmaması, yanlış veya eksik uygulanmış olması nedeniyle hükmün sanık aleyhine bozulması için temyiz başvurusunda bulunamaz.

5320/m. 8'e bakınız.

Temyiz istemi ve süresi

MADDE 291 - (1) Temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu bulunan sanık hakkında 263 üncü maddede hükmü saklıdır.

(2) Hüküm, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 310. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 310. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Temyiz süresi, kural olarak hükmün açıklanmasından itibaren işlemeye başlar. Bu nedenle yüzüne karşı açıklanan hükmün, sanığa ayrıca tebliğ edilmiş olması, sürenin başlama tarihini değiştirmez.²⁵⁵ Ancak temyiz süresinin başlaması için

²⁵⁵ YCGK 29.01.2002 - 17 HD -326/136.

hükümün usulüne uygun olarak açıklanmış olması gerekir. Özellikle hüküm açıklanırken, hükme karşı başvurulabilecek kanun yolu, süresi, mercii ve şekli de açıkça bildirilmiş olmalıdır. Bu husus, sanığın yokluğunda verilen hükümlerde daha da bir önem kazanmaktadır. Çünkü, bu bilgileri içermeyen bir hükümün tebliği halinde, usulüne uygun bir bildirimden söz edilemez ve bu şekilde yapılan bir tebliğ, kanun yolu (temyiz) süresini başlatmaz. Böyle bir hükümün kesinleşmesi de söz konusu olamaz. Sanığın herhangi bir nedenle kanun yoluna, başvurma dilekçesi vermesi, süre koşulu aranmaksızın, temyiz incelemesi yapılması için yeterlidir.²⁵⁶ Bu konuda, 34 ve 40. maddelerle ilgili açıklamalara bakınız.

Hüküm, başvurma hakkına sahip olanların yokluğunda açıklanmış ise, bu süre tebliğ tarihinden başlar. Hükümün, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanması halinde, temyiz süresi, tebligatın yapıldığının ertesi günü işlemeye başlar (CMK m. 39/1).

Son günün tatil tesadüf etmesi halinde, süre ertesi gün mesai bitiminde sona erer (CMK m. 39/4). Ancak Başbakanlık genelgesi ile kamuda çalışan personelin izinli sayıldıkları günlerde, resmi daire ve kurumların tatil edildiklerinden söz edilemez.²⁵⁷

CMK m. 34/4, 39/1, 223, 263, 286, 289, 290, 292, 294 ve 296'ya ve 5320/m. 8'e bakınız.

Eski hâle getirme süresi içinde temyiz süresinin işlemesi

MADDE 292 - (1) Sanığın aleyhine, yokluğunda verilen hükümlerde eski hâle getirme istemiyle ilgili olarak 274 üncü madde hükümleri uygulanır.

²⁵⁶ AsYDRİK 29.12.2005 - 104/107.

²⁵⁷ YCGK 21.11.2000 - 9/223-226.

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 311. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 311. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Saruk, yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı eski hale getirme isteminde bulunabilir. Eski hale getirme süresi içinde de temyiz süresi işler. Saruğun eski hale getirme isteminde bulunması halinde, ayrıca temyiz isteminde de bulunması gerekir. Bu durumda önce eski hale getirme istemi karara bağlanacak, bunun sonucuna göre de temyiz istemi konusunda bir karar verilecektir.

Madde 40 ve 274'ün açıklamalarına ve 5320/m. 8'e bakınız.

Temyiz başvurusunun etkisi

MADDE 293 - (1) Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

(2) Hüküm, temyiz eden Cumhuriyet Savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükmün temyiz edildiğinin bölge adliye mahkemesince öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 312. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 312. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır.

Maddeye göre, süresi içinde yapılan ve geçerli olan temyiz başvurusu hükmün kesinleşmesini önler.

İkinci fıkrada, hükmün tebliği için mahkemeye tanınan süre, tebliğe çıkarma süresi olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca bu

süre hak düşürücü nitelikte de değildir. Bu süre, temyiz istemi daha önce öğrenilmiş olsa bile, gerekçenin yazılması tamamlandıktan sonra başlar. Ayrıca istinafa başvurunun etkisini düzenleyen 275. madde açıklamasına bakınız.

CMK m. 35, 37, 38, 223, 231, 232/3, 275, 291'e; 5320/m. 8'e bakınız.

Temyiz başvurusunun içeriği

MADDE 294 - (1) Temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır.

(2) Temyiz sebebi, ancak hükmün hukukî yönüne ilişkin olabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 313. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 313. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Maddeye göre temyiz dilekçe veya beyanında temyiz nedenlerinin gösterilmesi zorunlu olup bu nedenler, hükmün hukuki yönüne ilişkin olacaktır. Madde gerekçesinde, Kanunla istinaf yolu kabul edilmiş olduğundan, "davanın gerek maddi gerek hukuki yönü bölge adliye mahkemesinde tartışılıp karara bağlanacağından, Yargıtay'ın yalnızca hukuki yönden denetim yapacağı" belirtilmiştir. Bununla beraber, temyiz nedeni olarak delillerin yanlış değerlendirildiği, bu değerlendirmenin kuralların yorumunu ve eylemin gerçek niteliğinin saptanmasını etkilediği de kanaatimizce ileri sürülebilir. Nitekim 288. maddenin gerekçesinde "... Delillerin yanlış değerlendirilmesi, kuralların yorumunu ve eylemin gerçek niteliğinin saptanmasını etkilediğinde, elbette ki, hukuka aykırılık oluşturur."

açıklamasına yer verilmiştir. Böylece Yargıtay, delillerin değerlendirilmesinde hata yapıp yapılmadığını denetleyebilecektir. Aksi takdirde, bölge adliye mahkemesince verilen kararda gerekçe denetimi yapılamayacağı sonucuna varılır ki, bu kabul edilemez.

Bu nedenle eylemin nitelendirilmesini ve uygulamayı etkileyen delil değerlendirmelerine de temyiz dilekçesinde yer verilebileceği kanaatindeyiz.

Buna karşılık dilekçede, sadece sübut üzerinde durulmuş ve delil değerlendirmelerine bu nedenle yer verilmiş ise, bozma sebebinin gösterilmediği kabul edilerek istem, m. 298 gereğince reddedilecektir.

Diğer taraftan, temyiz dilekçesinde temyiz nedenleri gösterilmemiş ise, temyiz süresinin bitiminden veya gerekçeli hükmün tebliğinden itibaren yedi gün içinde ek bir dilekçeyle bildirilmesi mümkündür (m. 295). Kanaatimizce, temyiz sebeplerini içeren ek dilekçenin, Yargıtay dairesinde temyiz incelemesi başlayıncaya, duruşmalı işlerde rapor okununcaya kadar verilebileceğini kabul etmek hakkaniyete uygun düşecektir.

CMK m. 223, 289, 291, 295, 298'e ve 5320/m. 8'e bakınız.

Temyiz gerekçesi

MADDE 295 - (1) Temyiz başvurusunda temyiz nedenleri gösterilmemişse temyiz başvurusu için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe verilir. Cumhuriyet Savcısı temyiz dilekçesinde, temyiz isteğinin sanığın yararına veya aleyhine olduğunu açıkça belirtir.

(2) Temyiz, sanık tarafından yapılmış ise, ek dilekçe kendisi veya müdafii tarafından imza edilerek verilir.

(3) Müdafii yoksa sanık, tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapacağı bir beyanla gerekçesini açıklayabilir; tutanak hâkime onaylatılır. Sanığın yasal temsilcisi ve eşi hakkında 262 nci madde, tutuklu sanık hakkında ise 263 üncü madde hükümleri saklıdır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 320. maddesinin karşılığı olup Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 320. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

CMUK nun 314. maddesini karşılayan bu hüküm, ondan kısmen farklı olarak düzenlenmiştir. Temyiz sebeplerini içeren "lâyihanın" verilmemesi veya temyiz sebeplerinin dilekçe veya beyanda gösterilmemesinin temyiz incelenmesine engel teşkil etmeyeceğine dair ikinci fıkra hükmüne yeni düzenlemede yer verilmemesi son derecede önemlidir. Nitekim bu husus, 298. maddede temyiz isteminin reddi sebeplerinden biri olarak düzenlenmiştir.

Maddeye göre, temyiz nedenleri temyiz beyan veya dilekçesinde gösterilebileceği gibi, belirli süre içinde bu sebepleri gösteren ek bir dilekçe de verilebilecektir. Maddede ek dilekçe süresi, temyiz süresinin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün olarak belirtilmiştir. Hüküm gerekçesiyle birlikte açıklanmış ise, ek dilekçe süresi, hükmün temyiz edilmiş olması kaydıyla, temyiz süresinin bitmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır. Buna karşılık kısa karar açıklanmış ise, bu süre, gerekçeli kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren hesaplanacaktır.

C. Savcısı'nın da temyiz dilekçesinde temiz isteğinin sanığın yararına mı yoksa aleyhine mi olduğunu açıkça

belirtmesi gerekir. Bu konudaki eksiklik, ret sebebi olarak düzenlenmediğinden, tamamlatılır. Beraat kararının temyizi halinde temyizın aleyhe olduğunda kuşku yoktur. Eksikliğin giderilmesi olanağı yoksa temyiz isteğinin sanık lehinde olduğunun kabulü gerekir.

CMUK'un 314. maddesi uygulamasında, Temyiz gerekçesinin maddede belirtilen süre geçtikten sonra bildirilmesi, sanık aleyhine inceleme yapılmasına ve hükmün bozulmasına engel teşkil etmiyordu.²⁵⁸ Ancak CMK'nın 298. maddesinde temyiz sebeplerinin bildirilmemesi ret sebebi olarak gösterildiğinden bu Ceza Genel Kurul kararı geçerliğini yitirmiştir. Bu nedenle, dilekçede temyiz sebepleri gösterilmemiş ise, temyiz süresinin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde temyiz nedenlerini içeren dilekçenin verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde istemin reddine karar verilecektir.

Ancak kanaatimizce, yedi günlük süre geçtikten sonra da temyiz sebepleri bildirilebilmelidir. Bildirmenin, temyiz incelemesi başlayıncaya, duruşmalı işlerde rapor okununcaya kadar mümkün olduğunu, dolayısıyla ek dilekçenin verilebileceğini kabul etmek hem 207. madde hükmüne hem de hakkaniyete uygun düşecektir. Burada, delilin ortaya konulması isteminin, bu istem veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmesi nedeniyle reddedilemeyeceğine ilişkin 207. madde hükmünü kıyasen uygulamak yerinde olacaktır. Ayrıca, sürenin geçmesinden itibaren eski hale getirme talebinde bulunulabileceğini de belirtmek gerekir.

CMK m. 39/1, 262, 263, 289, 291, 293/2, 294, 298'e ve 5320/m. 8'e bakınız.

²⁵⁸ YCGK 28.04.1998 - 1/86 - 148.

Temyiz isteminin kabule değer sayılmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi

MADDE 296 - (1) Temyiz istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra yapılmış veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmiş veya temyiz edenin buna hakkı yoksa, hükmü temyiz olunan bölge adliye veya ilk derece mahkemesi bir karar ile temyiz istemini reddeder.

(2) Temyiz eden, ret kararının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtaydan bu hususta bir karar vermesini isteyebilir. Bu takdirde dosya Yargıtaya gönderilir. Ancak, bu nedenden dolayı hükmün infazı ertelenemez.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 315. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 315. maddenin uygulanmasına devam olunacaktır. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Madde, CMUK'un 315. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir. Birinci fıkrada, hüküm mahkemesince incelenebilecek ret sebepleri gösterilmiş, ikinci fıkrada da ret kararına karşı kanun yolu ve süresi belirtilmiştir. Bu süre hak düşürücü sürelerdendir.

Maddeye göre, temyiz isteminin hüküm mahkemesince reddi ile hüküm kesinleşmekte ve cezanın infazı mümkün hale gelmektedir. Ayrıca temyiz isteminin hükmü veren mahkemece reddi, maddede sayılan sebeplerle sınırlı olup tüm ret sebeplerini kapsamamaktadır. Bu bağlamda, temyiz dilekçesinde temyiz sebeplerinin gösterilmemiş olmasından dolayı istemin reddine karar verme yetkisi Yargıtaya aittir.

Kanun yoluna başvurma hakkına sahip olanlar için CMK m. 260, 261, 262'ye, temyiz edilemeyecek hükümler için m. 286'ya, temyiz süresi için m. 291'e, cezanın infaz edilebilirliği için CGTİK m. 4 ve 5'e ve 5320/m. 8'e bakınız.

Temyiz dilekçesinin tebliği ve cevabı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının görevi

MADDE 297 - (1) 296 ncı maddeye göre hükmü veren bölge adliye mahkemesince reddedilmeyen temyiz istemine ilişkin dilekçesinin bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir.

(2) Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

(3) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde sanık veya müdafii ile katılan veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde yazılı olarak cevap verebilir.

(4) Üçüncü fıkra uyarınca yapılacak tebligatlar, ilgililerin dava dosyasından belirlenen son adreslerine yapılmasıyla geçerli olur.

(5) 262 ve 263 üncü madde hükümleri saklıdır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 316. maddesinin karşılığı olup Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 316. maddenin uygulanmasına devam edilecektir. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Karşı taraf kavramı, temyiz edenin dışında kalan kanun yoluna başvurma hakkına sahip olanları ifade eder. Bu kişilerin hükmü temyiz edip etmediklerinin önemi yoktur. Hüküm, bu hakka sahip olanların bir kısmı veya tümü tarafından temyiz

edilmiş ise her temyiz dilekçesi temyiz etmeyen tarafa tebliğ edilecektir.

Dava dosyası, Yargıtay Başsavcılığı'na, temyiz dilekçesinin tebliğinden hemen sonra değil, cevap verildikten veya cevabın mahkemeye ulaşması için, yedi günlük cevap süresine ilave olunacak makul bir süre beklendikten sonra gönderilecektir.

Yargıtay Başsavcılığı'nca düzenlenen tebliğname, temyiz edene, aleyhe görüş içermesi halinde temyiz etsin etmesin sanık veya müdafii ile katılan veya vekiline ilgili daire tarafından tebliğ edilecektir. Sanığın müdafii varsa, tebligat müdafie yapılabileceği gibi, sanığa da yapılabilir. Teb K. m. 11'e göre, katılanın avukatı varsa, tebligatın vekile yapılması gerekir. Ancak m. 297/3 bu kurala istisna getirmiştir. Maddede, avukatı olmasına rağmen, Tebliğnamenin katılana tebliğ edilebileceği öngörülmüştür.

İlgili taraf bir hafta içinde tebliğnameye yazılı olarak cevap verebilir. Tebliğnamenin tebliğinde ilgililerin dava dosyasından belirlenen son adresleri esas alınır. Burada kanun koyucu, adres değişikliğinin bildirilmemesi halinde, tebligat usulünü düzenleyen Tebligat Kanunu'nun 35. maddesindeki usulden ayrılmayı uygun görmüştür. Bu hükmü göre adres değişikliği halinde eski adrese yapılan tebligatın geçerli olması için, muhatabın yeni adresinin tebliğ memurunca da tespit edilememesi ve tebliğ olunacak evrakın bir nüshasının eski adrese binanın kapısına asılması gerekmektedir. Bu takdirde kapıya asılma tarihi, tebliğ tarihi sayılacaktır. Halbuki bu madde, söz konusu usule gerek görmeksizin, dosyadan tespit edilen adrese yapılması halinde, tebligatın geçerli olacağını kabul etmiştir. Esasen bu düzenleme, tebligatın, ilgilinin bilinen en son adresine yapılacağına ilişkin Tebligat Kanunu'nun 10. maddesine de uygun düşmektedir. Tutuklunun kanun yoluna başvurması halinde, tebliğnamenin tebliği CMK m. 35/3'e göre yapılmalıdır. Yasal

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

temsilci veya eşin hükmü temyiz etmeleri durumunda, temyiz dilekçelerinde gösterilen adrese tebligat çıkarılmalıdır.

AİHM, tebliğnamenin tebliğ edilmemesini Sözleşmenin 6. maddesinde garanti altına alınan adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmektedir. Bu konuda 278. madde açıklamasına bakınız.

CMK m. 35, 37, 260, 261, 262, 263'e; 5320/m. 8'e ve Teb K. m. 10, 11 ve 35'e bakınız.

Temyiz isteminin reddi

MADDE 298 - (1) Yargıtay, süresi içinde temyiz başvurusunda bulunmadığını, hükmün temyiz edilemez olduğunu, temyiz edenin buna hakkı olmadığını ya da temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediğini saptarsa, temyiz istemini reddeder.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 320. maddesinin karşılığı olup Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 317. maddenin uygulanmasına devam edilecektir.

CMUK'un 317. maddesinde "temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermemesi" ret sebebi olarak düzenlenmemiştir. Bunun dışındaki ret sebepleri her iki maddede de aynıdır.

Maddeye göre, temyiz istemi üzerine hükmü veren bölge adliye mahkemesinin, istemin kabule değer olup olmadığı noktasından (m. 296'ya göre) inceleme yapması, nedenleri varsa temyiz istemini reddetmesi, aksi takdirde dosyayı Yargıtay Başsavcılığı'na göndermesi gerekmektedir.

Diğer taraftan istemin reddine karar verilmesi halinde de, ilgili kimsenin süresi içinde başvurması ve talebi üzerine, bu

konuda bir karar verilmesi için dosya, Yargıtay Başsavcılığı'na gönderilecektir.

Bütün bu durumlarda Yargıtay temyiz başvurusunun süresi içinde yapılıp yapılmadığını, hükmün temyiz edilebilir olup olmadığını, temyiz edenin buna hakkı olup olmadığını, temyiz sebeplerinin gösterilip gösterilmediğini öncelikle inceleyecektir.

296. maddeye göre verilen ret kararını talep üzerine inceleyen Yargıtay, bu kararı yasaya uygun bulması halinde, başvurunun reddine karar verecektir. Ret kararı hatalı, temyiz istemi yerinde ise bu takdirde, ret kararının kaldırılmasına karar verecek ve temyiz incelemesi yapacaktır.

Dosya ret kararının incelenmesi talebi üzerine değil de, doğrudan doğruya temyiz istemi üzerine gönderilmiş ise Yargıtay, istemle ilgili olarak maddede belirtilen hususları inceleyecek, bunlardan birinin varlığını saptarsa temyiz isteminin reddine karar verecektir. Maddede belirtilen temyiz isteminin reddi nedenleri yoksa temyiz incelemesi yapacaktır.

5320/m. 8'e bakınız.

Duruşmalı inceleme

MADDE 299 - (1) On yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini sanığın veya katılanın temyiz başvurusundaki istemi üzerine veya re'sen duruşma yoluyla yapar. Duruşma gününden sanığa, katlına, müdafi ve vekile haber verilir. Sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafi ile de temsil ettirebilir.

(2) Sanık, tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamaz.

AÇIKLAMA: *Madde, CMUK'un 318. maddesinin karşılığı* olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 318. maddenin uygulanmasına devam edilecektir. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

CMUK m. 318'de, temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması ağır cezalı hükümler bakımından ve sadece sanık için kabul edilmiş, katılana duruşma isteminde bulunma hakkı tanınmamıştı.²⁵⁹

Maddede katılana da duruşma isteminde bulunma hakkı tanınması CMK'un getirdiği yeniliklerden biridir. Bu düzenlemeyle katılana temyiz aşamasında iddialarını açıklama imkanı verilmiş olması olumlu bulunmaktadır.²⁶⁰ Kanaatimizce bu olanağın tanınması silahların eşitliği ilkesinin de gereğidir.

Diğer taraftan müdafî, temsilci ve katılan vekilinin de incelemenin duruşmalı olarak yapılmasını isteyebileceklerini kabul etmek gerekir. Fakat bu yetki, sanığın eşine tanınmamıştır.

Tutuklu sanık bakımından her iki düzenleme arasında fark yoktur.

Maddeye göre on yıl ve daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, temyiz incelemesini sanığın veya katılanın istemi üzerine veya re'sen duruşmalı olarak yapmak zorundadır. On yıllık ceza süresi, her suç için belirlenmiş cezadır; yoksa birden çok hapis cezasının toplanmasıyla bu miktara ulaşılması, temyiz incelemesinin duruşmalı yapılması istemine hak vermez.²⁶¹

²⁵⁹ 2.CD, 24.11.2005 tarih ve E. 2004/14156, K. 2005/26671 sayılı karar (yayımlanmamış bu karar için bkz. Çınar, s. 135).

²⁶⁰ Çınar, s. 135.

²⁶¹ Kaylan, Keskin, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yasa Yolları, (Tebliğ) 2005 Ankara, s. 8.

Duruşma isteğinin temyiz başvurusu ile birlikte, sonradan da olsa mutlaka temyiz süresi içinde istenmesi gerekir.

Duruşmada usul

MADDE 300 - (1) Duruşmadan önce görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanır. Üyeler, ayrıca bizzat dosyayı incelerler. Bu hususlar gerçekleştikten sonra duruşma açılır.

(2) Duruşmada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya yerine görevlendirdiği Yargıtay Cumhuriyet Savcısı, sanık, müdafii, katılan ve vekili iddia ve savunmalarını açıklar. Temyizi istemiş olan tarafa önce söz verilir. Her hâlde son söz sanığındır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 320. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 319. maddenin uygulanmasına devam edilecektir. Bu konuda "Temyiz" başlıklı Üçüncü Bölüm dipnotuna bakınız.

Bu hüküm, 319. maddeden kısmen farklı düzenlenmiştir. Duruşmalı incelenecek dosya önce bir üye veya tetkik hakimine verilecektir. Görevlendirilen üye veya tetkik hakimi tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanacaktır. Duruşmaya katılacak üyeler de bizzat dosyayı incelemekle yükümlüdürler. Bu işlemler gerçekleştikten sonra duruşma açılır.

Duruşmada iddia ve savunmaların açıklanmasında söz sırası ikinci fıkrada gösterilmiştir. Son söz mutlaka sanığa verilir.

5320/m. 8'e bakınız.

Temyizde incelenecek hususlar

MADDE 301 - (1) Yargıtay, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 320. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 320. maddenin uygulanmasına devam edilecektir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre temyiz sebebi, hükmün hukuki yönüne ilişkin olabilir ve inceleme yapılması da temyiz nedeninin gösterilmesine bağlıdır (m. 298). Bu nedenle bu madde, CMUK 320. maddeden farklı olarak düzenlenmiştir; yani temyiz incelemesi, temyiz başvurusunda ileri sürülen nedenlerle sınırlı tutularak kapsamı daraltılmıştır.

Fakat, temyiz nedenleri arasında usul kurallarına aykırılık da ileri sürülmüş ise, bu kuralın uygulanmasına esas teşkil eden olaylar da incelenecektir. Örneğin, hukuka aykırı olarak elde edilen bir delilin hükme esas alındığı temyiz nedeni olarak ileri sürüldüğü takdirde, sadece söz konusu delilin hükme esas alınıp alınmadığı değil, bu delilin elde edilmesinde hukuka aykırılık olup olmadığı, bu konuda delil yasağı bulunup bulunmadığı incelendiği gibi, bu konularda gösterilen gerekçe de incelenecektir.

4926 (KMK)'ya göre verilen kararların temyiz edilmesi halinde, temyiz incelemesi diğer işlere göre öncelikle ve ivedilikle yapılır (KMK m. 26/son).

Temyiz isteminin esastan reddi veya hükmün bozulması

MADDE 302 - (1) Bölge adliye mahkemesinin temyiz olu-

nan hükmünün Yargıtayca hukuka uygun bulunması hâlinde temyiz isteminin esastan reddine karar verilir.

(2) Yargıtay, temyiz edilen hükmü, temyiz başvurusunda gösterilen, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar. Bozma sebepleri ilâmda ayrı ayrı gösterilir.

(3) Hüküm, temyiz dilekçesinde gösterilen sebeplerle bozulduğunda, dilekçede açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık hâlleri de ilâmda gösterilir.

(4) Hükümün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmış ise, bunlar da aynı zamanda bozular.

(5) 289 uncu madde hükümleri saklıdır.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 321. maddesinin karşılığı olup bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar 321. maddenin uygulanmasına devam edilecektir.

CMUK, temyiz incelemesi sonunda temyiz olunan hükmün Yargıtayca hukuka uygun bulunması halinde verilecek kararın ne olduğu gösterilmemişti. Uygulamada "hükümün onanması" kararı veriliyordu.

Maddede, temyiz isteminin reddi ve bozma kararlarının verileceği durumlar ile bu kararlara ilişkin Yargıtay İlamının içereceği hususlar gösterilmiştir.

Maddeye göre, temyiz olunan hükmün Yargıtayca uygun bulunması durumunda "temyiz isteminin esastan reddine" karar verilecektir.

Yargıtay, temyiz sebebi olarak gösterilen hukuka aykırılığı saptadığı takdirde, bu aykırılığın hükmü etkileyecek nitelikte olması koşuluyla, "bozma" kararı verecektir. Bozma sebebi

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

birden fazla ise, bunlar bozma kararında bunlar gösterilecektir. Ayrıca dilekçede açıklanmış olmasa bile, hükümde saptanan hukuka aykırılıklar da karara yazılacaktır. Mahkemece bozmaya uyulduğu takdirde yeminsiz dinlenen tanığın, yeminli dinlenmesi mümkün olduğundan, bu hukuka aykırılık gereği yapılmak suretiyle giderilmelidir. Aksi takdirde, söz konusu hukuka aykırılığın yeniden temyiz sebebi yapılması mümkün olabilecektir. Bu durum ise yargılamayı gereksiz yere uzatacak, adaletin gerçekleşmesi gecikecektir. Bu çerçevede bozma sebebi teşkil etmeyen usul yanlışlıklarının da aynı nedenlerle bozma kararına yazılması gerekir.²⁶²

Diğer taraftan hukuka kesin aykırılık (m. 289'da sayılan hukuka aykırılık hallerinden biri) söz konusu ise, temyiz dilekçesinde gösterilmiş olsun olmasın hüküm mutlaka bozulacaktır. Maddenin beşinci fıkrasında 289. madde hükümlerinin saklı tutulmasının sebebi budur.

Yargıtayca davanın esasına hükmedilecek hâller, hukuka aykırılığın düzeltilmesi

MADDE 303 - (1) Hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, aşağıdaki hâllerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltebilir:

a) Olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı olmayan sabit bir cezaya hükmolunması gerekirse.

b) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddiasına uygun olarak sanığa kanunda yazılı cezanın en alt derecesini uygulamayı uygun görürse.

²⁶² Kaylan, s. 8.

c) Mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği ve cezası hükümde doğru gösterilmiş olduğu hâlde sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise.

d) Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun, suçun cezasını azaltmış ve mahkemece sanığa verilecek cezanın belirlenmesinde artırma sebebi kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış ise birinci hâlde daha az bir cezanın hükmolunması ve ikinci hâlde hiç ceza hükmolunmaması gerekirse.

e) Sanığın açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarihlerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli indirim yapılmamış veya yanlış indirim yapılmış ise.

f) Artırma veya indirim sonucunda verilecek ceza süresi veya miktarının belirlenmesinde maddî hata yapılmış ise.

g) Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesindeki sıralamanın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş ise.

h) Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve Avukatlık Kanununa göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık mevcutsa.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 322. maddesinin karşılığı olup Yargıtayca davanın esasına hükmedilecek ve düzeltilbilecek hukuka aykırılıkları göstermektedir. Madde bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir

Yargıtayca düzeltilmesi mümkün olan hukuka aykırılıklar biri hariç, her iki maddede de aynıdır. Ancak 322. maddede yer alan karara bağlanmış dosyanın gönderilmesi, karar düzeltme ve C. Başsavcılığı'nın daire kararlarına itirazına ilişkin hükümlere, burada yer verilmemiştir.

5237 sayılı TCK adli tevbihi düzenlemediğinden, 322. maddenin (7) numaralı bendinde esasa hükmedilecek yasaya aykırılıklardan biri olarak yer alan adli tevbih kararı verilmesi gereken hal, Adalet Komisyonu tarafından metinden çıkarılmıştır. Ayrıca Tasarıda "Üçüncü Kısım Birinci Bölüm" de düzenlenen "karar düzeltme" ve buna ilişkin hükümler (m. 339,340,341,342), Adalet Komisyonu tarafından metinden çıkartıldığından, CMUK'un 322. maddesinde olağanüstü bir kanun yolu olarak düzenlenen karar düzeltmeye, bu maddede yer verilmemiştir.

Ceza dairelerinin kararlarına karşı C. Başsavcısı'nın itirazı 308. maddede düzenlenmiştir. Yargıtayca karara bağlanmış dosyaların gönderilecekleri mercilerle ilgili düzenleme de 304. maddede yer almaktadır.

Ceza tayininde yukarıda belirtilenlerin dışında yanlışlık yapılmış ve kısa kararda gerekenden daha az bir cezaya hükmedilmişse, bu ceza miktarı gerekçeli kararda değiştirilemeyeceği gibi hükmün temyizi halinde, Yargıtay tarafından da düzeltme suretiyle onama kararı verilmesi mümkün değildir.²⁶³

Yargıtay kararının gönderileceği merci

MADDE 304 - (1) Yargıtayca 302 nci maddenin birinci fıkrası veya 303 üncü madde uyarınca verilen kararlara ilişkin dosya, hükmü veren bölge adliye mahkemesine gönderilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Bölge adliye mahkemesi, dosyayı Yargıtaydan geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde gereğinin yapılması için ilgili ilk derece mahkemesine gönderilene üzere bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına verir.

²⁶³ AsYDRİK, 3.6.1999 - E. 112, K. 122.

(2) Yargıtay, dosyayı 303 üncü maddede belirtilenlerin dışında kalan hâllerde yeniden incelenmek ve hüküm verilme üzere hükmü bozulan bölge adliye mahkemesine veya diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderir.

(3) Hüküm, mahkemenin hukuka aykırı olarak kendisini görevli veya yetkili görmesinden dolayı bozulmuşsa, Yargıtay aynı zamanda dosyayı görevli veya yetkili mahkemeye gönderir.

(4) İlk derece mahkemesi tarafından doğrudan temyiz yolu açık bulunan hükümlerle ilgili olarak verilen karara ilişkin dosya, hükmü veren ilk derece mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 322. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile 323. maddesinin karşılığı olup Yargıtay tarafından karara bağlanan dava dosyalarının gönderilecekleri mercileri ve bu mercilerin yükümlülüklerini düzenlemektedir. Madde bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir.

Yargıtayda hükmün açıklanması

MADDE 305 - (1) Hüküm, 231 inci madde gereğince açıklanır. Buna olanak bulunmadığı takdirde duruşmanın bitiminden itibaren yedi gün içinde karar verilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, Bu madde CMUK'un 324. maddesinin karşılığı olup incelemenin duruşmalı yapıldığı hallerde hükmün açıklanmasını düzenlemektedir. Madde bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Her iki madde arasında içerik bakımından bir fark bulunmamaktadır.

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

Hükmün bozulmasının diğer sanıklara etkisi

MADDE 306 - (1) Hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 325. maddesinin karşılığı olup Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar CMUK'un 325. maddesinin uygulamasına devam edilecektir.

Bu hüküm, CMUK'un 325. maddesinde "Hükmün bozulmasının diğer sanıklara sirayeti" başlığı altında düzenlenmiş ve günümüz Türkçesine uyarlanarak 337. madde olarak Tasarıya alınmıştır. "Cezanın tatbikatında kanuna muhalefet" ibaresi yerine, "cezanın belirlenmesinde kanuna aykırılık" ibaresine yer verilmişti. Bu ibare, Adalet Komisyonu tarafından, hükmün uygulanma olanağını daralttığı gerekçesiyle madde metninden çıkarılmış, böylece "cezanın belirlenmesi" dışında kalan nedenlerle hükmün bozulması halinde de temyiz etmeyen sanıkların bozmadan yararlanmalarına olanak sağlanmıştır.

Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, mahkemece verilen hüküm, hükmü temyiz etmeyen sanık yönünden kesinleşir. Kural bu olmakla beraber, çelişkili sonuçların doğmasının önlenmesi ve adaleti sağlamak amacıyla bu hüküm konulmuştur.

Temyiz etmeyen kavramı, hükmü hiç temyiz etmeyenlerin yanında temyiz istemi, süre ve esas yönünden reddedilenleri de kapsar.

Bozma kararına uyulmadığı takdirde bozmanın hükmü temyiz etmeyen sanığa sirayeti mümkün olmadığından, ilk kararı temyiz etmeyen sanığın direnme kararını temyiz etmesi olanaksızdır.²⁶⁴

²⁶⁴ YCGK 22.10.2002 - 6/217 - 365 ve 15.12.1998 - 6/310 - 376.

Davaya yeniden bakacak mahkemenin işlemleri

MADDE 307 - (1) Yargıtaydan verilen bozma kararı üzerine davaya yeniden bakacak bölge adliye veya ilk derece mahkemesi, ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sorar.

(2) Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin dosyada varolan adreslerine de davetiye tebliğ olunamaması veya davetiye tebliğ olunmasına rağmen duruşmaya gelmemeleri nedeniyle bozmaya karşı beyanları saptanmamış olsa da duruşmaya devam edilerek dava yokluklarında bitirilebilir. Ancak, sanık hakkında verilecek ceza, bozmaya konu olan cezadan daha ağır ise, her hâlde dinlenmesi gerekir.

(3) Yargıtaydan verilen bozma kararına bölge adliye veya ilk derece mahkemesinin direnme hakkı vardır. Ancak, direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara karşı direnilemez.

(4) Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet Savcısı veya 262 nci maddede gösterilen kimselerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 326. maddesinin karşılığı olup Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarından sonra yürürlüğe girecektir. Bu tarihe kadar CMUK'un 326. maddesinin uygulanmasına devam edilecektir.

Bu hüküm bozma üzerine davaya yeniden bakacak olan mahkemenin yerine getirmekle yükümlü olduğu usul işlemlerini, duruşma usulünü, direnme hakkını ve direnme kararı verilemeyecek merci kararlarını, hükümi mahkemesinin yeniden vereceği kararda hareket serbestisini düzenlemektedir. Her iki madde arasında içerik bakımından fark bulunmadığından CMUK'un 326. maddesiyle ilgili Yargıtay kararları geçerliğini korumaktadır.

OLAĞAN
KANUN
YOLLARI

Maddeye göre Yargıtay dairesinden verilen bozma kararına veya dairesinin verdiği bozma kararına itiraz üzerine Genel Kurul tarafından verilen bozma kararına karşı hüküm mahkemesi direnme kararı verebilir. Ancak, direnme üzerine Yargıtay Genel Kurulunca verilen bozma kararına karşı direnilemez.²⁶⁵

Direnme kararı verildiği takdirde önceki hüküm bozulmakla ortadan kalktığından,²⁶⁶ yeniden hüküm kurulması gerekir. Yeniden verilen hükmün gerekçesinin yanı sıra direnme gerekçesinin de ayrıca gösterilmesi gerekir. Direnme kararı temyiz edilirse, inceleme Ceza Genel Kurulunda yapılır.

Bozma kararı, birden fazla hukuka aykırılık nedeniyle verilmişse, mahkeme bunlardan bazısına uymak suretiyle kısmi direnme kararı da verebilir. Bu takdirde önce direnme kararı Ceza Genel Kurulu'nda incelenir; sonra da uyma konusunda karar verilmek üzere dosya, ilgili daireye gönderilir.²⁶⁷

Hüküm yalnız sanık veya müdafii veya yasal temsilcisi ve eşi ya da C. Savcısı tarafından sanık yararına temyiz edilmişse, bozmadan sonra yapılacak yargılama sonunda verilen ceza, önceki hükümdeki cezadan daha ağır olamaz. Bir bakıma sanık bakımından kazanılmış hak söz konusudur. Bu hüküm cezanın süresi ve türü bakımından da geçerli olup suçun niteliğinde değişiklik yapılabilir.²⁶⁸

²⁶⁵ Anayasa Mahkemesi, mahkemelerin Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarına uyma zorunluluğunun Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir (20.10.1977- 112/128 sayılı karar için bkz., Çınar, s. 173).

²⁶⁶ Öğretide, Yargıtayın bozma kararının hüküm ifade etmesinin hüküm mahkemesinin uymasına bağlı olduğu, bu nedenle direnme kararı ile bozma kararı hükümsüz kaldığından, mahkemenin sadece direnme gerekçesini yazmasının yeterli olduğu, hükmü ve gerekçesini yeniden yazmanın işleri uzatmaktan öte bir yarar sağlamadığı ileri sürülmüştür (Kunter/Yenişey, s. 1239).

²⁶⁷ Çınar, s. 171

²⁶⁸ AsYDrK, 3.6.1999 - E. 112, K. 122; 27.5.1999 - E. 128, K. 115; AsY4D, 23.9.2003 - E. 757, K. 754.

**İSTİNAF MAHKEMELERİ
ÇALIŞMAYA
BAŞLAYINCAYA KADAR
YÜRÜRLÜKTE OLAN
CMUK HÜKÜMLERİ²⁶⁹**

²⁶⁹ CMUK'un temyiz yolunu düzenleyen 305 ilâ 326 ncı maddeleri, bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte yürürlükten kalkacaktır.

İSTİNAF MAHKEMELERİ ÇALIŞMAYA
BAŞLAYINCAYA KADAR YÜRÜRLÜKTE OLAN
CMUK HÜKÜMLERİ

CEZA MUHALEMELERİ USULÜ KANUNU
ÜÇÜNCÜ KİTAP
KANUN YOLLARI

ÜÇÜNCÜ FASIL
Temyiz

	Madde	Sayfa
	No:	No:
Temyizi Kabil Olan ve Olmayan Hükümler	305	575
Hükümden evvelki kararların temyizi	306	576
Temyiz sebebi	307	576
Kanuna muhalefet halleri	308	576
Sanığın lehine olan kaidelere muhalefet	309	577
Temyiz talebi ve süresi	310	577
Eski hale getirme müddeti içinde temyiz müddetinin cereyanı	311	578
Temyiz dilekçesinin tesiri	312	578
Temyiz dilekçesi ve ihtiva edeceği noktalar	313	579
İhtiyarî temyiz lâyihası	314	579
Temyiz talebinin kabule şayan olmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi	315	580
Temyiz dilekçe ve lâyihasının tebliği ve cevabı	316	580
Yargıtay'ca temyiz isteğinin reddi	317	581

Ağır ceza hükümlerinin tetkikinde duruşma	318	581
Duruşmada usul	319	582
Yargıtay'ca tetkik edilecek noktalar	320	582
Yargıtay'ca hükmün bozulması	321	582
Yargıtay'ca dâvanın esasına hükmedilecek haller ve karar düzeltmesi	322	583
Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle bozulan hükmün nereye gönderileceği	323	585
Yargıtay'da hükmün tefhimi	324	585
Hükmün bozulmasının diğer sanıklara sirayeti	325	586
Davaya yeniden bakacak mahkemenin hak ve mecburiyetleri	326	586

CEZA MUHAKEMLERİ USULÜ KANUNU
ÜÇÜNCÜ KİTAP

KANUN YOLLARI

ÜÇÜNCÜ FASIL

Temyiz

Temyizi Kabil Olan ve Olmayan Hükümler

MADDE 305 - (Değişik: 14/7/2004 - 5218/1 md.)

Ceza Mahkemelerinden verilen hükümler temyiz olunabilir. Ancak, on beş sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümler hiç bir harç ve masrafa tâbi olmaksızın Yargıtay'ca re'sen tetkik olunur.

1. (Değişik: 14/7/2004 - 5219/3 md.) İki milyar liraya kadar (iki milyar dahil) para cezalarına dair olan hükümler,²⁷⁰

²⁷⁰ Seferihisar Sulh Ceza Mahkemesi'nce, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 305. maddesinin (1) numaralı bendiyle ilgili olarak, 7.04.2006 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuş olup dava dosyası Anayasa Mahkemesi'nin 2006/65 esas numarasında kayıtlı olup esas yönünden inceleme sürdürülmektedir.

KANUN
YOLLARI
(CMUK)

2. (Değişik: 14/7/2004 - 5219/3 md.) Yukarı sınırı on milyar lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan dolayı verilen beraat hükümleri,

3. Bu Kanun ile sair kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümler,

Temyiz olunamaz.

Bu suretle verilen hükümler tekerrüre esas olmaz. Ancak haklarında 343 üncü madde hükümleri dairesinde Yargıtay'a başvurulabilir.

Hükümden evvelki kararların temyizi

MADDE 306 - Hükümden evvel verilir hükme esas teşkil eden kararlar dahi hükümle beraber temyiz olunabilir.

Temyiz sebebi

MADDE 307 - Temyiz ancak hükmün kanuna muhalif olması sebebine müstenit olur.

Hukuki bir kaidenin tatbik edilmemesi yahut yanlış tatbik edilmesi kanuna muhalefettir.

Kanuna muhalefet halleri

MADDE 308 - Aşağıda yazılı hallerde kanuna mutlaka muhalefet edilmiş sayılır.

1 - Mahkemenin kanun dairesinde teşekkül etmemiş olması,

2 - Hâkimlik görevine iştirakten kanunen memnu olan bir hâkimin hükme iştirak etmesi,

3 - Makbul şüpheden dolayı hakkında ret talebi vaki olup da bu talep kabul olunduğu halde hâkimin hükme iştirak etmesi yahut bu talebin kanuna mugayir olarak reddolunması suretiyle hâkimin hükme iştirak ettirilmesi,

4 - Mahkemenin kanuna muhalif olarak dâvaya bakmağa kendini görevli veya yetkili görmesi,

5 - Cumhuriyet Savcısı yahut kanunen vücudu lâzım diğer şahsın gıyabında duruşma yapılması,

6 - Şifahi bir duruşma neticesi olarak verilen hükümde aleni muhakeme kaidesinin ihlal edilmesi,

7 - Hükümün gerekçeyi ihtiva etmemesi,

8 - Hüküm için mühim olan noktalarda mahkeme kararıyla müdafaa hakkının tahdit edilmiş olması.

Sanığın lehine olan kaidelere muhalefet

MADDE 309- Sanığın lehine olan hukuki kaidelere muhalefet, sanığın aleyhine hükümün bozdurulması için Cumhuriyet Savcılığına bir hak vermez.

Temyiz talebi ve süresi

MADDE 310 - (Değişik: 21/5/1985 - 3206/60 md.)

Temyiz talebi, hükümün tefhiminden bir hafta içinde hüküm veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine yapılacak beyanla olur. Beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime tasdik ettirilir.

KANUN
YOLLARI
(CMUK)

Hükmün tefhimi sanığın yokluğunda olmuşsa bu süre tebliğ tarihinden başlar.

Sulh mahkemelerinin temyizi kabil kararları, yargı çevresi içinde buldukları asliye ve ağır ceza mahkemeleri nezdindeki Cumhuriyet savcıları tarafından, tefhim tarihinden itibaren bir ay içinde temyiz edilebilir.

Eski hale getirme müddeti içinde temyiz müddetinin cereyanı

MADDE 311 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.)

Sanık aleyhine gıyaben sadır olan hükümlerde eski hale getirme talebinin müddeti içinde temyiz müddeti de cereyan eder. Sanık, eski hale getirme talebinde bulunur ise bu talebin reddi ihtimalini nazara alarak müddeti içinde dilekçe vermek veya zabıt kâtibine bir beyan yapmakla temyiz talebinde bulunmalıdır. Bu halde temyize taallük eyleyen işler eski hale getirme talebi hakkında karar verilmeye kadar tehir olunur.

(İkinci fıkra 21/5/1985 - 3206/82 md. ile yürürlükten kaldırılmıştır.)

Eski hale getirme talebinde bulunmaksızın temyiz yoluna gidilmiş ise bu muamele; eski hale getirmek talebi hakkından vazgeçmeyi gösterir.

Temyiz dilekçesinin tesiri

MADDE 312 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.)

Müddeti içinde verilen temyiz dilekçesi hükmün kat'ileşmesine mani olur.

Hüküm, temyiz eden tarafa gerekçesiyle teffüm edilmişse temyiz olunduğuna mahkemenin ıttılardan bir hafta içinde tebliğ edilir.

KANUN
YOLLARI
(CMUK)

Temyiz dilekçesi ve ihtiva edeceği noktalar

MADDE 313 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.)

Temyiz eden taraf hükmün hangi cihetine itiraz ve neden dolayı bozulmasını talep etmekte olduğunu temyiz dilekçesinde veya beyanında veyahut lâyihasında gösterir.

Temyiz için istinad edilen sebeplerde muhakeme usulüne müteallik hukuki bir kaideye mi yoksa kanuni diğer hükümlere mi, muhalefet etmiş olmasından dolayı itiraz olunduğu gösterilir. Birinci halde kanuna muhalif olan vak'alar izah olunur.

İhtiyarî temyiz lâyihası

MADDE 314 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.) (Değişik: 21/5/1985 - 3206/61 md.) Temyiz dilekçesinde veya beyanında temyiz sebepleri gösterilmemişse temyiz dilekçesi için belirlenen sürenin bitmesinden yahut gerekçeli karar henüz tebliğ edilmemişse tebliğinden itibaren bir hafta içinde hükmü temyiz olunan mahkemeye bu sebepleri ihtiva eden bir lâyiha da verilebilir. Cumhuriyet Savcısı temyiz dilekçesinde, temyiz sebeplerini göstermemiş ise; temyiz isteğinin sanığın lehinde veya aleyhinde olduğunu açıkça belirtmesi gerekir.

Lâyihanın verilmemesi veya dilekçe veya beyanda temyiz sebeplerinin gösterilmemesi temyiz tetkikatı yapılmasına mani değildir.

Temyiz sanık tarafından yapılmış ise bu lâyihalar kendisi veya müdafii tarafından imza edilerek verilir.

KANUN
YOLLARI
(CMLUK)

Müdafii yoksa sanık bu hususta bir tutanak tutulmak üzere zabıt kâtibine yapacağı bir beyanla gerekçesini dermeyan edebilir. Bu tutanak reis veya hâkime tasdik ettirilir."

Temyiz talebinin kabule şayan olmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi

MADDE 315 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.) (Değişik: 21/5/1985 - 3206/62 md.) Temyiz isteği kanuni sürenin geçmesinden sonra yapılmış veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmişse veya temyiz edenin buna hakkı yoksa, hükmü temyiz olunan mahkeme bir karar ile temyiz dilekçesini reddeder.

Temyiz eden taraf ret kararının kendisine tebliğinden itibaren bir hafta içinde Yargıtay'dan bu hususta bir karar verilmesini talep edebilir. Bu takdirde dosya Yargıtay'a gönderilir. Şu kadar ki, bu sebepten dolayı hükmün infazı tehir olunmaz."

Temyiz dilekçe ve lâyihasının tebliği ve cevabı

MADDE 316 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.)

315 inci maddeye göre hükmü veren mahkemece reddedilmeyen temyiz talebine dair dilekçe ve varsa yalnız lâyihanın bir sureti temyiz talebinde bulunan tarafın hasmına tebliğ olunur. Hasım tarafı bir hafta içinde yazı ile cevabı verebilir.

Temyiz eden tarafın hasmı sanık ise bu hususta bir tutanak tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir. Cevap lâyihası verildikten veya bunun için muayyen müddet bittikten sonra dâva dosyası Cumhuriyet Savcısı tarafından Yargıtay'a verilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

(*Ek fıkra: 2/1/2003-4778/m. 2 ile ve Değişik: 19/3/2003/4829/20 md.*) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi halinde sanık veya müdafii ile müdahil, şahsî dâvacı veya vekillerine dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevap verebilir.

(*Ek: 19/3/2003-4829/20 md.*) Üçüncü fıkra uyarınca yapılacak tebligatlar, Tebligat Kanununun 35 inci maddesine göre ilgililerin dâva dosyasından belirlenen son adreslerine yapılmasıyla geçerli olur.

Yargıtay'ca temyiz isteğinin reddi

MADDE 317 - Madde 317 - (*Değişik: 21/5/1985 - 3206/63 md.*)

Yargıtay, süresi içinde temyiz dilekçesinin verilmediğini veya beyanının yapılmadığını, hükmün temyiz edilemez olduğunu, temyiz edenin buna hakkı olmadığını görürse, temyiz isteğini reddeder, görmezse incelemesini yapar."

Ağır ceza hükümlerinin tetkikinde duruşma

MADDE 318 - Ağır cezaya müteallik hükümlerde Yargıtay tetkikatını sanığın temyiz dilekçesindeki talebi üzerine veya dilerse resen duruşma icrası suretiyle yapar. Duruşma gününden sanığa veya talebi üzerine müdafiiine haber verilir. Sanık duruşmada hazır olabileceği gibi kendisini vekaletnameyi haiz bir müdafii ile de temsil ettirebilir.

Sanık tutuklu ise bizzat ispatı vücut etmek talebinde bulunamaz.

KANUN
YOLLARI
(CMUK)

Duruşmada usul

MADDE 319 - Yargıtay'da duruşma raportör aza tarafından işin izahı ile başlar. Bu azanın duruşmadan önce raporunu tanzim ve imza ile dosyaya koymuş olması lâzımdır.

Raportör azanın izahatını müteakip Cumhuriyet Başsavcısı, Sanık ve müdafii iddialarını beyan ve bunları izah için söz alırlar. Bunlar arasında temyizi talep etmiş olan taraf önce dinlenir. Son söz sanığındır.

Yargıtay'ca tetkik edilecek noktalar

MADDE 320 - Yargıtay, temyiz dilekçe ve lâyihasında irat olunan hususlar ile temyiz talebi usule ait noksanlardan dolayı olmuş ise temyiz dilekçesinde bu cihete dair beyan edilecek vakıalâr hakkında tetkikler yapabileceği gibi hükme tesiri olacak derecede kanuna muhalefet edilmiş olduğunu görürse talepte mevcut olmasa dahi bu hususu tetkik eder.

313 üncü maddenin ikinci fıkrasında gösterilen müstenidattan başka temyiz müddeasını teyit için yeniden müstenidat göstermeğe lüzum yoktur.

Bununla beraber böyle müstenidat arz olunmuşsa kabul olunur.

Yargıtay'ca hükmün bozulması

MADDE 321 - Yargıtay, aleyhine itiraz olunan hükmü hangi cihetten kanuna muhalif görmüşse o cihetten bozar.

Hükmün bozulmasına sebep olan kanuna muhalefet keyfiyeti, bu hükme esas olarak tespit edilen vakıalarda olmuş ise bu muameleler dahi aynı zamanda bozulur.

Yargıtay'ca dâvanın esasına hükmedilecek haller ve karar düzeltilmesi

MADDE 322 - (Değişik: 8/6/1936 - 3006/1 md.)

(Değişik: 5/3/1973-1696/44 md.) Hükme esas olarak tespit edilen vakıalara tatbikinde kanuna muhalefet edilmesinden dolayı o hüküm bozulmuş ise Yargıtay aşağıda yazılı olan hallerde kendisi dâvasının esasına hükmeder.

1. Vakıanın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate veya dâvanın düşmesine yahut aşağı - yukarı haddi olmayan sabit bir cezaya hükmolunması icabederse,

2. Yargıtay Başsavcılığının iddiasına uygun olarak suçluya kanunda yazılı cezanın en aşağı derecesini uygulamayı uygun görürse,

3. Mahkemece sabit görülen suçun unsurları ve vasfı ve cezası hüktümde doğru gösterilmiş olduğu halde sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise,

4. Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun suçun cezasını azaltmış ve mahkemece suçluya ceza tâyininde artırma sebebi kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç sayılmamış olmaktan dolayı birinci halde daha az bir cezanın hükmü ve ikinci halde hiç ceza hükmolunmaması gerekirse,

5. Açıkça tespit edilmiş olan suçlunun doğum ve suç tarihlerine göre ceza tâyininde gerekli indirme yapılmamış veya yanlış olarak indirme yapılmış ise,

6. Arttırma veya indirme sonu ceza müddeti veya miktarını tâyinde maddi hata yapılmış ise,

7. Hükmedilmiş olan ceza yerine Ceza Kanununun 29 uncu maddesince adli tevbih kararı verilmesi icabederse,

KANUN
YOLLARI
(CMUK)

8. Ceza Kanununun 29 uncu maddesindeki tertibin gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş ise,

9. (Değişik: 21/5/1985 - 3206/64 md.) Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve Avukatlık Kanununa göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık yapılmışsa.

Sair hallerde Yargıtay işi yeniden tetkik ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan mahkemeye veya o derecede diğer civar bir mahkemeye gönderir.

Cezayı müstelzim suç daha dün derecedeki bir mahkemenin görevi dahilinde ise Yargıtay işi o mahkemeye gönderebilir.

(5320/8-3 ile Yürürlükten kaldırılmıştır) Ceza dairelerinden birinin kararına karşı Cumhuriyet Başsavcısı, ilâmın kendisine verildiği tarihten otuz gün içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir.

(5320/8-3 ile Yürürlükten kaldırılmıştır) Ceza dairelerinin veya Ceza Genel Kurulunun kararlarına karşı karar düzeltme usulü ancak hükmün ve kararın zat ve mahiyetine doğrudan doğruya müessir olmak üzere temyiz dilekçe veya lâyihasında veya tebliğnamede dermeyan olunan bir hususun ve bunlar haricinde esas hükme müessir noksan ve hataların temyizen nazara alınmayarak meskûtunanh kalması hallerinde caridir.

(5320/8-3 ile Yürürlükten kaldırılmıştır) (Değişik: 21/5/1985 - 3206/64 md.) Karar düzeltilmesini istemek yetkisi Cumhuriyet Başsavcısına aittir. Bu talep üzerine Yargıtay incelemesi, asıl ilâmı vermiş olan daire veya Genel Kurulca yapılır. Karar düzeltme talebinin; dosyanın mahalline iadesini müteakip hükmün infazı için Cumhuriyet savcılığınca ödeme emri veya davetiyenin hükümlüye tebliği veya yakalama müzek-

keresinin infazına başlandığı tarihten, mahalline gönderilmesi gerekmeyen dosyalar için de Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ilgili Cumhuriyet savcılığı aracılığı ile yapılacak tebligattan itibaren bir ay içerisinde yapılması gerekir. Mahalli Cumhuriyet Savcısı, bu süre içinde ilgililerin başvurusu üzerine, düşüncesiyle birlikte evrakı gereği takdir edilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Ancak bu durum infazın geri bırakılmasını gerektirmez. Cumhuriyet Başsavcısı durumu inceleyip düzeltme talebini uygun gördüğü takdirde infazın geri bırakılmasını derhal mahalline bildirir ve ondan sonra gereğini yapar. Mahalli Cumhuriyet Savcısı da re'sen Cumhuriyet Başsavcılığına başvurarak karar düzeltme isteğinde bulunabilir, ancak bu halde bir aylık süre kaydı aranmaz. Karar düzeltme talebi reddedilirse bir daha karar düzeltme talebinde bulunulamaz.

Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle bozulan hükmün nereye gönderileceği

MADDE 323 - Hüküm, mahkemenin haksız olarak kendisini görevli veya yetkili görmesinden dolayı bozulmuşsa Yargıtay aynı zamanda işi görevli veya yetkili mahkemeye gönderir.

Yargıtay'da hükmün tefhimi

MADDE 324 - (Değişik: 21/5/1985 - 3206/65 m.)

Hüküm, 261 inci madde hükmüne göre tefhim edilir. Bu mümkün olmadığı takdirde duruşmanın bitiminden itibaren bir hafta içinde karar verilir.

KANUN
YOLLARI
(CMUK)

Hüküm bozulmasının diğer sanıklara sirayeti

MADDE 325 - Hüküm, cezanın tatbikatında kanuna muhalefet edilmesinden dolayı sanık lehine olarak bozulmuşsa ve bozulan cihetlerin temyiz talebinde bulunamamış olan diğer sanıklara da tatbiki kabil olursa bu sanıklar dahi temyiz talebinde bulunmuşçasına hüküm bozulmasından istifade ederler.

Davaya yeniden bakacak mahkemenin hak ve mecburiyetleri

MADDE 326 - (Değişik: 21/5/1985 - 3206/66 md.)

Yargıtay'dan verilen bozma kararı üzerine dâvaya yeniden bakacak mahkeme, ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sorar.

Sanık veya müdahil ve vekillerine davetiye tebliğ olunmaması veya davetiye tebliğ olunmasına rağmen duruşmaya gelmemeleri nedeniyle bozmaya karşı beyanları tespit edilmiş olsa dahi duruşmaya devam edilerek dâva gıyapta bitirilebilir. Ancak sanık hakkında verilecek ceza, bozmaya konu olan cezadan daha ağır ise herhalde dinlenilmesi gerekir.

Yargıtay'dan verilen bozma kararına mahkemelerin ısrar hakkı vardır. İsrar üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara uymak mecburidir.

Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet Savcısı veya 291 inci maddede gösterilen kimseler tarafından temyiz edilmişse yeniden verilen hüküm, evvelki hükümle tâyin edilmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

ÜÇÜNCÜ KISIM

OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi

MADDE 308 - (1) Yargıtay ceza dairelerinden birinin kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, re'sen veya istem üzerine, ilâmın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir. Sanığın lehine itirazda süre aranmaz.

AÇIKLAMA: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın itiraz yetkisi CMUK'un 322. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenmişti. Bu hüküm, Tasarıda yer alan "karar düzeltme" kurumunun ve buna bağlı olarak 339-342. maddelerin Adalet Komisyonu tarafından metinden çıkarılması üzerine ayrı bir madde olarak kabul edilmiştir. "Sanık lehine itirazda süre aranmaz" ibaresi de metne bu sırada eklenmiştir.

Madde gerekçesine göre Genel Kurul, itirazda ileri sürülen nedenlerle bağlı olmaksızın kararı usul ve esas yönünden ince-

leyecektir. Uygulamada, bu olağanüstü kanun yolunda Ceza Genel Kurulu'nun itirazla bağlı olduğu kabul ediliyordu.²⁷¹

İKİNCİ BÖLÜM

Kanun Yararına Bozma

Kanun yararına bozma

MADDE 309 - (1) Hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümde hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen (*Değişik ibare: 6.12.2006 - 5560/m. 26 ile*) Adalet Bakanlığı²⁷², o karar veya hükmün Yargıtayca bozulması istemini, yasal nedenlerini belirterek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirir.

(2) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, bu nedenleri aynen yazarak karar veya hükmün bozulması istemini içeren yazısını Yargıtayın ilgili ceza dairesine verir.

(3) Yargıtayın ceza dairesi ileri sürülen nedenleri yerinde görürse, karar veya hükmü kanun yararına bozar.

(4) Bozma nedenleri:

a) 223 üncü maddede tanımlanan ve davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir.

²⁷¹ YCGK : 30.11.1999 - 1/276 - 290.

²⁷² Değişiklikten önce bu fıkrada "Adalet Bakanı" ibaresi yer alıyordu.

b) Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

c) Davanın esasını çözüp de mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise, aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez.

d) Hükümlünün cezasının kaldırılmasını gerektiriyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiriyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.

(5) Bu madde uyarınca verilen bozma kararına karşı direnilemez.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un "Yazılı emirle bozma" başlıklı 343. maddesinin karşılığı olup Tasarının 344. maddesinde düzenlenmişti.

Önceki düzenlemede yer alan, Adalet Bakanı'nın, "hükümün bozulması için Yargıtaya Müracaat etmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı emir verme" yetkisine, yeni düzenlemede terim olarak yer verilmemiştir. Ancak, Yargıtay C. Başsavcılığı, eskisinde olduğu gibi, Bakanlığın istemini aynen yazarak Yargıtayın ilgili ceza dairesine intikal ettirmek zorunda olduğundan, kurumun niteliğinde bir değişiklik söz konusu değildir. Madde, CMUK'un 343. maddesine göre bozma halinde verilecek kararı ve bozmanın sonuçlarını daha ayrıntılı olarak düzenlemiştir.

Kanun yararına bozma, olağan yasa yollarına başvurulmaksızın kesinleşen hükümden, verildiği zaman yürürlükte bulunan usul veya maddi ceza hukukuna ilişkin hukuka

OLAĞANÜSTÜ
KANUN
YOLLARI

aykırılıkların giderilmesi ile sınırlı başvuru olan olağanüstü bir yasa yolu olup, sonradan gerçekleşen yasa değişikliklerine dayanılarak bu olağanüstü yasa yoluna başvurulamayacağı gibi, Yargıtay'ca da, sonraki yasa değişiklikleri kanun yararına bozma gerekçesi yapılamaz.²⁷³

Temyizi kabil bir karara karşı sanığın yaptığı itiraz başvurusunun temyiz dilekçesi kabul edilerek dosyanın Yargıtay'a gönderilmesi gerekirken, itiraz kabul edilerek itiraz merciince yapılan inceleme sonucu verilen karar hukuki değerden yoksun olduğundan, hüküm mahkemesince verilen karar kesinleşmemiştir; dolayısıyla kanun yararına bozma talebine konu olamaz.²⁷⁴

Hükümün kesinleşmesinden sonra meydana gelen değişiklikler kanun yararına bozma istemine konu edilemeyeceğinden, kesinleşme tarihinden sonra hükümlünün ölmesi, Kanun yararına bozma sebebi sayılmaz.²⁷⁵

Keza, hükümde temel ceza hapis cezası olarak belirlendikten sonra, artırımı uygulaması sonunda sonuç cezanın adli para cezası olarak yazılması, mahallinde düzeltilmesi mümkün maddi bir hata olup kanun yararına bozma yolu ile düzeltilmesi mümkün değildir.

Maddenin (b) bendi hükümünü, her tür usul işlemi şeklinde değil, sanığın hukuki durumunu etkileyen veya değiştirme olasılığı bulunan usul işlemi olarak yorumlamak gerekir; aksini kabul her türlü yasaya aykırılığı bu kapsamda değerlendirme sonucunu doğurur ki, bu da yasa yararına bozma kurumunun ve yasa koyucunun amacı ile bağdaşmaz.²⁷⁶

²⁷³ YCGK. 20.9.2005-E.2005/3-99, K.2005/103

²⁷⁴ 2. CD. 02.05.2006 - E. 2005/13798, K. 2006/8903

²⁷⁵ 2.CD. 17.04.2006 - E. 2006/2801, K. 2006/7781

²⁷⁶ YCGK 6.06.2006- E.2006/7-156, K 2006/156

Bu yasa yolu, ülke sathında uygulama birliğine ulaşılacak, hakim ve mahkemelerce verilen cezaya ilişkin karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların, toplum ve birey açısından hukuk yararına giderilmesini sağlamak amacıyla kabul edildiğinden, sanık aleyhine yasa yararına bozma yasa yoluna başvurulması mümkündür.²⁷⁷

Adalet Bakanınca yasa yararına bozma başvurusu üzerine, başvuruda yasa yararına bozma konusu yapılmayan hususlarda yasaya aykırılık saptandığı takdirde, bu hukuka aykırılıkların, yasa yararına bozma başvurusu yapılması sağlandıktan sonra istemle ilgili olarak karar verilmesi, bunun sağlanamaması veya bu nedenlerle yasa yararına bozma yasa yoluna başvurulmaması halinde ise, kurulan mahkûmiyet hükümlerinin aleyhe sonuç doğurmamak üzere yasa yararına bozulmasına karar verilmesi gerekecektir.²⁷⁸

Maddede 5560 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle maddenin birinci fıkrasında yer alan "Adalet Bakanlığı" ibaresi, adalet Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Değişiklik gerekçesinde şu açıklamalara yer verilmiştir.

"...5271 sayılı 309. maddesi, mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 343. maddesinin karşılığı olarak düzenlenmiş ise de, bu müessesenin, yeni Kanundaki adı ve içeriğinin düzenleniş biçimi itibarıyla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılacak sözcü yazılı bildirimimiz bizatihi Adalet Bakanı'nca yerine getirilmesinin zorunlu olmadığı anlaşılmaktadır. Keza, "Kanun yararına bozma" müessesesinin daha etkin ve hızlı işletilebilmesi, hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların derhal giderilebilmesini sağlamak bakımından da, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na bu konuda yapılacak yazılı bildirimimiz bizzat Adalet Bakanı tarafından değil, Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilebilmesine imkân tanınmasına ihtiyaç duyulmaktadır."

²⁷⁷ YCGK 14.06.2005 - E ve S 55/64 sayılı kararı.

²⁷⁸ YCGK 4.07.2006 - E. 2006/2- 185, K. 2006/175.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kanun yararına başvurusu

MADDE 310 - (1) 309 uncu maddede belirtilen yetki, aynı maddenin dördüncü fıkrasının (d) bendindeki hâllere özgü olmak üzere ve kanun yararına olarak re'sen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından da kullanılabilir.

(2) 309 uncu madde gereğince (*Değişik ibare: 6.12.2006 - 5560/m. 26 ile*) Adalet Bakanlığı²⁹ tarafından başvurulduğunda bu yetki, artık Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından kullanılamaz.

AÇIKLAMA: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına kanun yararına bozma isteminde bulunma yetkisi tanımamıştı.

Maddeye göre, Adalet Bakanına tüm hukuka aykırılıklar bakımından tanınan "*kanun yararına bozma istemi*"nde bulunma yetkisi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na, 309. maddenin dördüncü fıkrasının (d) bendinde belirtilen bozma nedenleriyle sınırlı olarak tanınmıştır. Yani Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşen bir mahkûmiyet hükmünde, "*hükümlünün cezasının kaldırılmasını veya daha hafif bir cezanın verilmesini*" gerektiren bir hukuka aykırılık bulunduğunu öğrendiği takdirde kanun yararına bozma başvurusunda bulunabilecektir; diğer hukuka aykırılık hallerinde böyle bir yetkisi yoktur. Ancak, durumu Bakanlığa bildirmek suretiyle bu yetkinin Bakan tarafından kullanılmasını tahrik edebileceğinde kuşku yoktur. Ayrıca Adalet Bakanı tarafından kanun yararına bozma istenmişse, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı bu yetkisini artık kullanamaz; Bakanın istemini Yargıtaya intikal ettirmek zorundadır.

²⁹ Değişiklikten önce bu fıkrada "Adalet Bakanı" ibaresi yer alıyordu.

Maddenin ikinci fıkrasında 5560 sayılı kanunla değişiklik yapılarak "Adalet Bakanı" ibaresi "Adalet Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir. Değişiklik gerekçesiyle ilgili olarak m. 309 açıklamasında yer verilen değişiklik gerekçesine bakınız.

OLAĞANÜSTÜ
KANUN
YOLLARI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yargılamanın Yenilenmesi

Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri

MADDE 311 - (1) Kesinleşen bir hükümlü sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

a) Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.

b) Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmâl ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa.

c) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise.

d) Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise.

e) Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı

içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.

f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

(2) Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.

AÇIKLAMA: Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri CMUK'un 327. maddesinde beş bent halinde sayılmıştı. 23.01.2003 tarih ve 4793 sayılı Kanunla maddeye eklenen 6. fıkra ile; *"ceza hükmünün İHAS hükümlerinin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin AİHM nin kesinleşmiş kararıyla verilmiş olduğunun tespit edilmiş olması"* yeni bir neden olarak öngörölmüştü.

Maddede yer alan yargılamanın sanık lehine yenilenmesi nedenleri ile 327. maddede sayılan nedenler aynıdır. Bununla birlikte iki noktaya işaret edelim. İlki, kabahatlerle ilgili ileri sürülebilecek olay ve delilleri gösteren CMUK'un 327. maddesinin beşinci bendinin son cümlesinin bu maddeye alınmamış olmasıdır. İkincisi, birinci fıkranın (f) bendinde yer alan *"hükmün bu aykırılığa dayandığının"* ibaresi 327. maddede yer almıyordu. Adalet Komisyonu Raporunda, bu ibarenin *"bende açıklık getirmek amacıyla eklendiği"* ifade edilmiştir.

Diğer taraftan maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde belirtilen nedene dayalı olarak yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulabilmesi 4.2.2003 tarihi ile sınırlandırılmış-

tır. Bu tarihten önce kesinleşmiş olan AİHM kararlarına veya AİHM ne bu tarihten önce yapılmış başvurulara dayanılarak yargılamanın yenilenmesi istenemeyecektir.

Adil yargılanma hakkıyla ilgili, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 Nolu Protokol ile de, sonradan ortaya çıkan bir delilden adli hataya düşüldüğünün anlaşılması halinde, kesinleşmiş ceza mahkumiyetini içeren hüküm iptal edilmiş bile olsa, yeni delilin zamanında ortaya çıkmamış olmasında kendisinin sorumluluğu bulunması hariç, tazminat ödenmesi kabul edilmiştir.²⁸⁰

İnfazın geri bırakılması veya durdurulması

MADDE 312 - (1) Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümün infazını ertelemeyiz. Ancak mahkeme, infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 328. maddesinin günümüz Türkçesiyle yeniden düzenlenmesinden ibaret olup uygulama açısından bir yenilik ve değişiklik getirmemiştir.

Yargılamanın yenilenmesine engel olmayan hâller

MADDE 313 - (1) Hükümün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz.

²⁸⁰ İHAS'a Ek 7 Nolu Protokol'un "adli hata halinde tazminat hakkı" başlığını taşıyan 3. maddesi şöyledir:

"Yeni veya yakın zamanda ortaya çıkan bir delilden adli hataya düşüldüğünün anlaşılması üzerine, kesin ceza mahkumiyetinin daha sonra iptal edilmesi veyahut ilgilinin affa uğraması halinde bu mahkumiyet sonucu bir cezaya çarptırılmış kişiye, bilinmeyen delilin zamanında ortaya çıkmamış olmasından tamamen veya kısmen sorumlu bulunduğu hususunun kanıtlandığı haller dışında, ilgili devletin yürürlükteki yarası ve usulü uyarınca bir tazminat ödenir."

(2) Ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşleri yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilirler.

(3) İkinci fıkrada sayılan kişilerin yokluğu hâlinde, Adalet Bakanı da yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 329. maddesinin karşılığı olup Adalet Bakanı'na yargılamanın yenilenmesi hakkı tanınması maddenin getirdiği bir yeniliktir. Bu yetki, ölenin, maddenin 2. fıkrasında sayılan yakınlarından hiçbiri yoksa kullanılabilir.

Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri

MADDE 314 - (1) Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış olan bir dava aşağıda yazılı hâllerde sanık veya hükümlünün aleyhine olarak yargılamanın yenilenmesi yolu ile tekrar görülür:

a) Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.

b) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise.

c) Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa.

AÇIKLAMA: Maddede yer alan sanık veya hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri, CMUK'a göre daha sınırlıdır. CMUK'un 330. maddesinde yer alan yemin verilerek dinlenmiş bir tanık veya bilirkişinin sanık veya hükümlü lehine kasıt veya ihmal ile gerçeğe aykırı tanıklık yapması veya oy verdiğinin anlaşılması hali, maddeye alınmamıştır.

Aleyhe yargılamanın yenilenmesi, kesin hükmün önleme etkisinin istisnalarından birini oluşturmaktadır. Sanık aleyhine olması nedeniyle, aleyhe yenileme sebepleri oldukça sınırlı tutulmuştur.

Aleyhe yargılamanın yenilenmesi, İHAS'a Ek 7 Nolu Protokol ile de kabul edilmiştir. Söz konusu Protokolün 4. maddesinin 1. fıkrasında iki kez yargılanma yasağı "ne bis in idem" kuralına yer verilmiş, ikinci fıkrada da bu kuralın istisnası düzenlenmiştir.

2. fıkra şöyledir: "*yeni ve yakın zamanda ortaya çıkarılan delillerin veya önceki işlemlerde davanın sonucunu etkileyebilecek esaslî kusurun varlığı durumunda ilgili devletin ceza yargılaması usulü ve yasasına uygun olarak davanın yeniden açılmasını engellemez.*"

İHAS Ek 7 No'lu Protokol m. 3 ve 4; CMK m. 141/2

Yargılamanın yenilenmesinin kabul edilmeyeceği hâl

MADDE 315 - (1) Kanunun aynı maddesinde yer almış sınır içinde olmak üzere cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi kabul edilemez.

(2) Hatanın giderilebilmesini sağlayacak başka bir yol varsa, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 331. maddesinin karşılığıdır.

Madde, kanun hükmünde öngörülen alt ve üst sınırlar içinde kalan cezanın değiştirilmesi, artırılması veya eksiltmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulamayacağını düzenlemektedir. Maddenin ikinci fıkrasında, hükümdeki hatanın başka bir olağan kanun yoluyla giderilmesinin mümkün olması halinde yargılamanın yenilenmesinin

istenemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu fıkra hükmü yeni düzenlemedir.

Bir suçta dayanan yenileme istemlerinin kabulü koşulları

MADDE 316 - (1) Bir suç iddiasına dayandırılan yenileme istemi, ancak bu fiilden dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü verilmiş veya mahkûmiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya sürdürülememişse kabul edilebilir. Bu madde, 311 inci maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde yazılı hâlde uygulanmaz.

AÇIKLAMA: Madde, bir suç iddiasına dayandırılan yenileme isteminin kabul edilme koşullarını düzenlemektedir. Maddeye göre, bir suç iddiasına dayandırılan yenileme istemi, ancak bu fiilden dolayı kesinleşmiş bir hüküm bulunması veya bu fiil hakkında kuvvetli delil bulunmamasından başka bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya başlanan soruşturma veya kovuşturmaya devam edilememiş olması hallerinde kabul edilebilecektir. Bu düzenleme, CMUK'un 332. maddesinin günümüz Türkçesiyle ifade edilmesinden ibaret olmakla birlikte maddenin birinci fıkrasının son cümlesi bu kurala esneklik kazandırmaktadır.

Yenileme istemi hakkında uygulanacak hükümler

MADDE 317 - (1) Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır.

(2) Yargılamanın yenilenmesi istemi, bunun yasal nedenleri ile dayandığı delilleri içerir.

AÇIKLAMA: Bu madde, CMUK'un 333 ve 334. maddelerinin, tek bir madde halinde ve günümüz Türkçesiyle yeniden

ifade edilmesinden ibaret olup içerik bakımından bir değişiklik söz konusu değildir.

CMK m. 260- 266'ya bakınız.

Yenileme isteminin kabule değer olup olmadığı kararı ve mercii

MADDE 318 - (1) Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur. Bu mahkeme, istemin kabule değer olup olmadığına karar verir.

(2) 303 üncü madde gereğince Yargıtayın doğrudan hüküm kurduğu hâllerde de hükmü vermiş olan mahkemeye başvurulur.

(3) Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına dair olan karar, duruşma yapılmaksızın verilir.

AÇIKLAMA: Madde, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulacak mahkemeyi ve istemin kabule değer olup olmadığı hususunda verilecek kararın usulünü göstermektedir. Bu hüküm, CMUK'un 335. maddesinin üç fıkra halinde günümüz Türkçesiyle yeniden ifade edilmesinden ibaret olup içerik bakımından onunla aynıdır. Uygulama açısından da bir değişiklik söz konusu değildir.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, hakim görevini yapmasında suç işlediği iddiasına (m. 311/1-c ve 314/1-b) dayandırılmış ise sorun "*hakimin davaya bakamaması ve reddi*" ne ilişkin hükümlere göre çözülecektir.

Bu maddenin uygulanmasında, hükmü veren hakim bakımından davaya bakma yasağı vardır (CMK m. 23/3'e bakınız).

CMK m. 22, 23/3, 303, 311, 314'e bakınız.

Yenileme isteminin kabule değer görülmemesi nedenleri ve kabulü hâlinde yapılacak işlem

MADDE 319 - (1) Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir.

(2) Aksi hâlde yargılamanın yenilenmesi istemi, bir diyeceği varsa yedi gün içinde bildirmek üzere Cumhuriyet Savcısı ve ilgili tarafa tebliğ olunur.

(3) Bu madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

AÇIKLAMA: Maddeye göre, inceleme sonunda verilecek kararlar, "istemin kabule değer görülmemesi sebebiyle reddi" ve "istemin kabule değer görülmesi" kararlarıdır. Bu düzenleme CMUK nun 336. maddesine paraleldir. Ancak CMUK'un 340. maddesinde, söz konusu kararlara karşı acele itiraz yolu öngörülümüştü.

CMK m. 260, 261, 262, 263, 267, 268, 313, 317, 318, 320, 321, 322, 323'e bakınız.

Delillerin toplanması

MADDE 320 - (1) Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini yerinde bulursa delillerin toplanması için bir naip hâkimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi; kendisi de bu hususları yerine getirebilir.

(2) Delillerin mahkemece veya naip hâkim tarafından veya istinabe suretiyle toplanması sırasında, soruşturmaya ilişkin hükümler uygulanır.

(3) Delillerin toplanması bittikten sonra Cumhuriyet Savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi günlük süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri istenir.

AÇIKLAMA: Madde, yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer görülmesi üzerine delillerin toplanmasını, bu sırada uygulanacak usul kurallarını göstermektedir. Bu Düzenleme CMUK'un 337. maddesine paraleldir.

CMK m. 157, 169, 319, 321, 322 ve 323'e bakınız.

Yenileme isteminin esassız olmasından dolayı reddi, aksi takdirde kabulü

MADDE 321 - (1) Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz veya 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir.

(2) Aksi hâlde mahkeme, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verir.

(3) Bu madde gereğince verilen kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

AÇIKLAMA: Maddeye göre, verilecek kararlar, "istemin esassız olması nedeniyle reddi" ve "yargılamanın yenilenmesi ve duruşma açılması" kararlarıdır. Bu kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Bu düzenleme CMUK'un 338. maddesine paraleldir.

CMK m. 311, 314, 319, 320, 322 ve 323'e bakınız.

Duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesi

MADDE 322 - (1) Hükümlü ölmüşse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın gerekli delilleri topladıktan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verir.

(2) Diğer hâllerde de mahkeme, bu hususta yeterli delil varsa Cumhuriyet Savcısı'nın uygun görüşünü aldıktan sonra duruşma yapmaksızın hükümlünün derhâl beraatine karar verir.

(3) Mahkeme beraat kararı ile beraber önceki hükmün ortadan kaldırılmasını da karar altına alır.

(4) Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan kimse isterse, gideri Devlet Hazinesine ait olmak üzere önceki hükmün iptaline ilişkin karar Resmî Gazete ile ilân olunacağı gibi mahkemenin takdirine göre diğer gazetelerle de ilân edilebilir.

AÇIKLAMA: Madde, duruşma yapılmaksızın yargılamanın yenilenmesinin sonuçlandırılacağı iki istisnai durumu göstermektedir. Bunlardan ilki hükümlünün ölmüş olmasıdır. İkincisi ise mevcut delillerin, yeniden delil toplanmasına gerek olmaksızın hükümlünün derhal beraatine karar verilebilecek açıklık ve nitelikte olması halidir. Bu son durumda duruşma yapılmaksızın karar verilmesi, C. Savcısı'nın uygun görüş bildirmesine bağlıdır. Bu düzenleme CMUK'un 339. maddesine paraleldir.

CMK m. 321'e bakınız.

Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm

OLAĞANÜSTÜ
KANUN
YOLLARI

MADDE 323 - (1) Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir.

(2) Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

(3) Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlar bu Kanununun 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir.

AÇIKLAMA: Bu düzenleme CMUK'un 341. maddesine paralel olmakla beraber, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi halinde, kişinin uğradığı zararın tazmin edileceğine ilişkin üçüncü fıkra bu Kanunla getirilen bir yeniliktir.

CMK m. 319, 320, 321'e bakınız.

YEDİNCİ KİTAP
YARGILAMA GİDERLERİ
VE
ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

BİRİNCİ KISIM

YARGILAMA GİDERLERİ

Yargılama giderleri

MADDE 324 - (1) Harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargılamanın yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemeler yargılama giderleridir.

(2) Hüküm ve kararda yargılama giderlerinin kimlere yükletileceği gösterilir.

(3) Giderlerin miktarı ile iki taraftan birinin diğerine ödemesi gereken paranın miktarını mahkeme başkanı veya hâkim belirler.

(4) Devlete ait yargılama giderlerine ilişkin kararlar, Harçlar Kanunu hükümlerine göre; kişisel haklara ilişkin kararlar, 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre yerine getirilir.

(5) Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.

YARGILAMA
GİDERLERİ

AÇIKLAMA: Maddede, yargılama giderlerinin tanımı, kapsamı, belirlenmesi, kime ve nasıl yükletileceği ve yerine getirilme usulü tereddüde yer vermeyecek şekilde açıklanmıştır.

Sanığın mahkum olması halinde, vekaletnamesi bulunan bir avukatın hukuki yardımından yararlanan veya kendilerini vekille temsil ettiren katılan lehine ödenmesine karar verilen vekalet ücreti yargılama giderlerindedir. Bu ücretin vekil adına değil, davanın tarafı olan katılan adına hükmedilmesi gerekir.²⁸¹

Son fıkrada geçen "*Türkçe bilmeyen*" ibaresi ile meramını anlatacak kadar Türkçe bilmemek; "*Engelli olan*" ibaresi ile de sağır ve dilsizler kastedilmektedir. Bu konuda 202. madde açıklamasına bakınız.

Mahkûmiyet hükmünde değişiklik yargılamasında, hükümden sonra yürürlüğe giren yasanın daha lehe sonuç doğurduğunun saptanması nedeniyle suçla ilgili olarak kurulacak yeni hükümden, suç eşyasının müsaderesi veya iadesi ile yargılama giderleri gibi hususların da karar altına alınması gerekir²⁸².

CMK m. 150/1'e, 325, 326 ve 327'ye; 5320/m. 13'e; Av K m. 163, 164, 168, 176- 180'e; TBB Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi m 13 ve CMK Ücret Tarifesi'nin 2 ve 7. maddelerine bakınız.

Sanığın yükümlülüğü

MADDE 325 - (1) Cezaya veya güvenlik tedbirine mahkûm edilmesi hâlinde, bütün yargılama giderleri sanığa yüklenir.

²⁸¹ YCGK 22.6.2004 tarih ve E. 2004/1- 122, K. 2004/143.

²⁸² YCGK'nın 7.02.2006 - E. 2006/10 -11, K. 2006/12.

(2) (Değişik fıkra: 6.12.2006 - 5560/m. 27 ile)²⁸³ Hükümün açıklanmasının geri bırakılması ve cezanın ertelenmesi hallerinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

(3) Yargılamanın değişik evrelerinde yapılan araştırma veya işlemler nedeniyle giderler meydana gelmiş olup da, sonuç sanık lehine ortaya çıkmış ise, bu giderlerin sanığa yüklenmesinin hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında mahkeme, bunların kısmen veya tamamen Devlet Hazinesine yüklenmesine karar verir.

(4) Hüküm kesinleşmeden sanık ölürse, mirasçılar giderleri ödemekle yükümlü tutulmazlar.

AÇIKLAMA: Madde, mahkûmiyet halinde, yargılama giderlerinde sanığın yükümlülüğünü düzenlemektedir. Maddeye göre yargılama giderlerinin sanık tarafından ödenmesi mahkûmiyet koşuluna bağlıdır. Güvenlik tedbirine hükmedilmesi ve cezanın ertelenmesi hali de mahkûmiyet gibi mütalaa edilecektir.

Maddenin ikinci fıkrası 5560 sayılı kanunla, hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin uygulanmasında yargılama giderlerine ilişkin olarak doğabilecek tereddütlerin giderilmesi amacıyla değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikle fıkraya "hükümün açıklanmasının geri bırakılması" ibaresi eklenmiştir.

CMK m. 223/5, 6, 325 ve 327'ye; TCK m. 51'e bakınız.

Bağlantılı davalarda giderler

MADDE 326 - (1) Birden çok suçtan dolayı aleyhinde kovuşturma yapılmış olan kimse, bunların bir kısmından mah-

²⁸³ Değişiklikten önce 325. maddenin ikinci fıkrası şöyle idi: "(2) Cezanın ertelenmesi hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır."

**YARGILAMA
GİDERLERİ**

küm olmuş ise, beraat ettiği suçların duruşmasının gerektirdiği giderleri ödemekle yükümlü değildir.

(2) İştirak halinde işlenmiş bir suç nedeniyle mahkûm edilmiş olanlara, sebebiyet verdikleri yargılama giderleri ayrı ayrı yükletilir.

AÇIKLAMA: Madde, hakkında birden fazla suçtan dolayı kamu davası açılanlar ile iştirak halinde işlenen suç nedeniyle birlikte yargılanan kimselerin, yargılama giderlerinden sorumluluklarını düzenlemektedir.

Bu hükme göre, sanık mahkûm olduğu suçlar nedeniyle gerçekleşen yargılama giderlerinden sorumlu olup beraatle sonuçlanan suçlar nedeniyle yapılmış yargılama giderleri kendisine yükletilemez. İştirak halinde işlenen suçlar nedeniyle sorumluluk kişisel olup mahkûmiyet koşuluna bağlıdır.

CMK m. 8- 11'e, ve 325'e; TCK m. 37- 41'e bakınız.

Beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi hâlinde gider

MADDE 327 - (1) Hakkında beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verilen kişi, sadece kendi kusurundan ileri gelen giderleri ödemeye mahkûm edilir.

(2) Bu kişinin önceden ödemek zorunda kaldığı giderler, Devlet Hazinesince üstlenilir.

AÇIKLAMA: Bu hüküm, yargılama giderlerinin mahkûmiyet koşuluna bağlanmış olması ilkesinin doğal bir sonucudur. Ancak kişi kendi kusurlu davranışlarıyla bazı giderlerin yapılmasına neden olmuşsa, beraat kararı verilmiş olsa da bu giderlerden sorumlu tutulmuştur.

CMK m. 223/2,3,4; 324,

Karşılıklı hakaret hâllerinde gider

MADDE 328 - (1) Karşılıklı hakaret hâllerinde taraflardan biri veya her ikisi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi; bunlardan birinin veya her ikisinin giderleri karşılamaya mahkûm edilmelerine engel olmaz.

AÇIKLAMA: Madde, CMUK'un 410. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir.

TCK m. 129/3; CMK m. 223/3,4; 324, 325'e bakınız.

Suç uydurma ve iftira gibi hâllerde gider

MADDE 329 - (1) Suç uydurup iftirada bulunduğu sabit olan kimse, bu nedenle yapılmış giderleri ödemeye mahkûm edilir.

AÇIKLAMA: Bu madde CMUK'un 411. maddesinden farklı bir şekilde düzenlenmiş olup kapsam itibariyle daha dardır.

TCK m. 267 ve 271'e; CMK m. 324 ve 325'e bakınız.

Kanun yollarına başvuru sonucunda gider

MADDE 330 - (1) Kanun yollarından birine başvuran taraf, bu başvurusunu geri almasından veya başvurunun reddolunmasından ileri gelen giderleri öder. Kanun yollarına başvuran Cumhuriyet Savcısı ise, sanığın ödemek zorunda bulunduğu giderler Devlet Hazinesine yükletilir.

(2) Kanun yoluna başvuranın istemi kısmen kabul olunmuş ise, mahkeme uygun gördüğü şekilde giderleri bölüştürür.

YARGILAMA
GİDERLERİ

(3) Kesinleşmiş bir hüküm ile sonuçlanan bir duruşma hakkındaki yargılamanın yenilenmesi isteminden ileri gelen giderler hakkında da aynı hüküm geçerlidir.

(4) Eski hâle getirme isteminden doğan giderler, hasım tarafının esassız karşı koymasından meydana gelmiş değilse, bu istemi ileri sürene yükletilir.

AÇIKLAMA: Madde, kanun yoluna başvuranın istemini geri alması veya istemin reddedilmesi halinde, bu nedenle doğan giderlerin ödenmesini düzenlemektedir.

Madde gerekçesinde yapılan açıklamalar, uygulayıcılar açısından yararlı olacağı düşüncesiyle aşağıya alınmıştır.

“Kanun yollarından birine başvuran, bu başvurunun geri alınması veya isteminin reddi hâlinde giderleri öder; kanun yollarına Cumhuriyet Savcısı başvurmuşsa, sanığın ödemek zorunda bulunduğu giderler Devlet Hazinesine yükletilir.

Gerçekleşen giderler:

1. Katılan veya onun adına avukatınca kanun yoluna başvurulmuş olup da başvuru geri alınmış veya istem reddedilmişse katılana, kabul edilmişse sanığa yükletilir.

2. Sanık veya onun adına avukatının başvurması geri alınmış veya istem reddedilmişse sanığa, sanığın yasal temsilcisinin veya eşinin başvuruyu geri almaları veya başvurularının reddi hâlinde kendilerine, gerek sanık ve avukatının gerek yasal temsilcisi veya eşinin istemleri kabul edilmişse Devlet Hazine yükletilir.

3. Cumhuriyet Savcısı kanun yoluna başvurusunu geri almış veya sanık lehine başvurusu ret veya kabul, sanık aleyhine başvurusu reddedilmişse Devlet Hazinesine, sanık aleyhine başvurusu kabul edilmişse sanığa yükletilir.

4. Kanun yoluna başvuranın isteminin bir bölümü kabul

olunmuşsa mahkeme kabul ve reddolunan bölümlerin önemini de gözetererek gideri taraflar arasında bölüştürebileceği gibi, bir tarafı gideri ödemekten başışık da tutabilir.

5. Hükümlü veya avukatının lehe yargılamanın yenilenmesi istemi, kabule değer olmaması veya esassız olması nedenleriyle reddolunmuş veya önceki hükmün onaylanmasına karar verilmişse giderler hükümlüye, ölen hükümlü için eşi, üstsoyu altsoyu veya kardeşlerinin başvuruları reddolunmuşsa kendilerine, kabulü ile bernate karar verilmişse Devlet Hazinesine yükletilir.

6. Aleyhe yargılamanın yenilenmesinin kabulü ile mahkûmiyete karar verildiğinde sanığa, reddi durumunda ise Devlet Hazinesine yükletilir.

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulü ile sonuçta daha az cezaya hükmolunmuşsa mahkemece giderler bölüştürülür.

Eski hâle getirme isteminden kaynaklanan giderler kural olarak istemde bulunana yükletilir. Ancak buna, karşı tarafın esasa dayanmayan karşı koyması neden olmuşsa istemde bulunana değil karşı tarafa ödettirilir.”

İKİNCİ KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Adli tatil

MADDE 331 - (1) Ceza işlerini gören makam ve mahkemeler her yıl ağustosun birinden eylülün beşine kadar tatil olunur.

(2) Soruşturma ile tutuklu işlere ilişkin kovuşturmaların ve ivedi sayılacak diğer hususların tatil süresi içinde ne suretle yerine getirileceği, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir.

(3) Tatil süresince bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay, yalnız tutuklu hükümlere ilişkin veya Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu gereğince görülen işlerin incelemelerini yapar.

(4) Adli tatile rastlayan süreler işlemez. Bu süreler tatilin bittiği günden itibaren üç gün uzatılmış sayılır.

AÇIKLAMA: Maddenin üçüncü fıkrasında sözü edilen Meşhud suçların Muhakeme Usulü Kanunu 23.03.2005 tarih ve 5320 sayılı kanununun 18. maddesiyle yürürlükten kaldırılmış olduğundan, bu fıkranın söz konusu Yasa bakımından uygu-

lanması söz konusu değildir. Dolayısıyla adli tatil süresince bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay, yalnız tutuklu hükümlere ilişkin işlerin incelemesini yapacaktır.

Bilgi isteme

MADDE 332 - (1) Suçların soruşturma ve kovuşturması sırasında Cumhuriyet Savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından yazılı olarak istenilen bilgilere on gün içinde cevap verilmesi zorunludur. Eğer bu süre içinde istenen bilgilerin verilmesi imkânsız ise, sebebi ve en geç hangi tarihte cevap verilebileceği aynı süre içinde bildirilir.

(2) Bilgi istenen yazıda yukarıdaki fıkra hükmü ile buna aykırı hareket etmenin Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesine aykırılık oluşturabileceği yazılır. Bu durumda haklarında kamu davasının açılması, izin veya karar alınmasına bağlı bulunan kişiler hakkında, yasama dokunulmazlığı saklı kalmak üzere, doğrudan soruşturma yapılır.

AÇIKLAMA: CMUK'da buna benzer bir düzenleme yoktu. Tasarıda da yer almayan bu hüküm, Kanuna Adalet Komisyonu tarafından eklenmiştir. Bu hükümle soruşturma ve kovuşturma sürecinin uzamasının önüne geçilmek istenmiştir.

Yönetmelik

MADDE 333 - (1) Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, aksine hüküm bulunmadıkça, ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılır.

AÇIKLAMA: Maddede sözü edilen yönetmelikler çıkarılmış olup kitapta bu yönetmeliklere yer verilmiştir.

Yürürlük

MADDE 334 - (1) Bu Kanun, (Değişik ibare: 31.3.2005 – 5328/ m. 1-e ile) 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girer.²⁸⁴

Yürütme

MADDE 335 - (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNU DEĞİŞTİREN KANUNLAR			
Sıra No:	Değiştiren Kanunun Tarih ve Sayısı	Değiştiren Kanunun Adı	Kanunun Yayımlandığı Resmi Gazete
1.	31.03.2005 –5328	Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	31.3.2005-25772 Mükerrer
2.	25.05. 2005-5353	Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1.6.2005 - 25832
3.	6.12.2006 – 5560	Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	19.12.2006- 26381

²⁸⁴ 5328 Değişikliğinden önce bu ibare "1 Nisan 2005" idi.

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN 31.3.2005 TARİHLİ VE 5328 SAYILI KANUNLA DEĞİŞEN MADDELERİ			
Değiştirilen Maddeler	Değişikliğin Özü	Değiştiren Kanun Maddesi	Değişikliğin Yürürlüğe Girdiği Tarih
334	1 Nisan 2005 olan yürürlük tarihi değiştirildi	Geçici m. 1/e	1.6.2005

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN 25.5.2005 TARİHLİ VE 5353 SAYILI KANUNLA DEĞİŞEN MADDELERİ			
Değiştirilen Maddeler	Değişikliğin Özü	Değiştiren Kanun Maddesi	Değişikliğin Yürürlüğe Girdiği Tarih
35	"İkinci fıkradaki "hukuken geçerli mazerete dayanarak" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır	1	1.6.2005
75	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	2	1.6.2005
76	Madde başlığı ile birlikte değiştirilmiştir	3	1.6.2005
80	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	4	1.6.2005
81	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	5	1.6.2005

Ceza Muhakemesi Kanunu

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

85	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	6	1.6.2005
90	Dördüncü ve beşinci fıkralar değiştirilmiştir	7	1.6.2005
91	Birinci fıkranın ikinci cümlesi değiştirildi ve cümle eklendi	8	1.6.2005
94	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	9	1.6.2005
98	Birinci fıkra değiştirilmiştir	10	1.6.2005
100	Dördüncü fıkra değiştirilmiştir	11	1.6.2005
103	Birinci fıkranın üçüncü cümlesi madde metninden çıkartılmıştır	12	1.6.2005
105	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	13	1.6.2005
109	Bir fıkra eklenmiştir	14	1.6.2005
119	Birinci fıkra değiştirilmiş, üçüncü fıkranın ikinci cümlesi ve beşinci fıkradaki "hakim veya" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır	15	1.6.2005
127	Birinci ve üçüncü fıkralar değiştirilmiş, altıncı fıkradaki "hakim veya" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır	16	1.6.2005

135	Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı fıkralarda değişikliği yapılmıştır	17	1.6.2005
137	Dördüncü fıkraya ibare eklenmiştir	18	1.6.2005
140	Birinci fıkranın (a) bendine 6 numaralı alt bent ve üçüncü fıkraya bir cümle eklenmiştir	19	1.6.2005
142	Yedinci fıkra değiştirilmiştir	20	1.6.2005
143	İkinci fıkra değiştirilmiştir	21	1.6.2005
151	Madde başlığı değiştirilmiş ve maddeye iki fıkra eklenmiştir	22	1.6.2005
153	Dördüncü fıkra değiştirilmiştir	23	1.6.2005
161	Üçüncü fıkraya bir cümle, beşinci fıkraya bir ibare eklenmiştir	24	1.6.2005
164	İbare değişikliği yapılmıştır	25	1.6.2005
173	Üçüncü ve dördüncü fıkralar değiştirilmiştir	26	1.6.2005
174	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	27	1.6.2005
193	Maddeye bir fıkra eklenmiştir	28	1.6.2005

Ceza Muhakemesi Kanunu

ÇEŞİTLİ
HÜKÜMLER

206	Birinci fıkraya iki cümle eklenmiş, dördüncü fıkra madde metninden çıkarılmıştır	29	1.6.2005
223	Üçüncü fıkranın (b) bendi değiştirilmiştir	30	1.6.2005
247	Maddeye bir fıkra eklenmiştir	31	1.6.2005

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN 6.12.2006 TARİHLİ VE 5560 SAYILI KANUNLA DEĞİŞEN MADDELERİ

Değiştirilen Maddeler	Değişikliğin Özü	Değiştiren Kanun Maddesi	Değişikliğin Yürürlüğe Girdiği Tarih
6	Madde değiştirilmiştir	16	19.12.2006
100	Maddenin üçüncü fıkrasının (a) bendine, (2) ve (5) numaralı alt bentlerinden sonra gelmek üzere, sırasıyla iki alt bent eklenmiş ve alt bent numaraları buna göre teselsül ettirilmiştir.	17	19.12.2006
102	Maddenin birinci fıkrası değiştirilmiştir	18	19.12.2006
109	Maddeye (7) numaralı bir fıkra eklenmiştir	19	19.12.2006
146	Maddenin başlığı ile birinci, dördüncü ve beşinci fıkraları değiştirilmiş ve maddeye (7) numaralı bir fıkra eklenmiştir.	20	19.12.2006

150	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	21	19.12.2006
171	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	22	19.12.2006
231	Maddenin başlığı değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.	23	19.12.2006
253	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	24	19.12.2006
254	Maddenin tamamı değiştirilmiştir	25	19.12.2006
309	Maddenin birinci fıkrasında ibare değişikliği yapılmıştır	26	19.12.2006
310	Maddenin birinci fıkrasında ibare değişikliği yapılmıştır	26	19.12.2006
325	Maddenin ikinci fıkrası değiştirilmiştir	27	19.12.2006

CEZA MUHAKEMESİ
KANUNUNUN
YÜRÜRLÜK
VE
UYGULAMA ŞEKLİ
HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası : 5230
Kabul Tarihi : 23.03.2005
Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 31.03.2005
Sayısı : 25772
Yürürlüğe Girdiği Tarih : 1 Haziran 2005
(15 inci md. yayımlandığı tarihte)

CEZA MUHALEMESİ KANUNUNUN YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ HAKKINDA KANUN

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler (1 - 2)

	Madde No.	Sayfa No.
Amaç	1	627
Kapsam	2	627

İKİNCİ BÖLÜM Uyum Hükümleri (3 - 13)

Yollamalar	3	628
Mahkemelerin görevleri	4	628
Gıyabî tutuklama kararları	5	629
Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat	6	629
İtiraz	7	630
Temyiz ve karar düzeltme	8	630
Şahsî dava	9	632
Ceza kararnamesi	10	632
Yargılamaya katılamayacak hâkim	11	633
Tutuklulukta geçecek süre ve tanıkların dinlenmesi	12	633
Müdafî, vekil ve uzlaştırmacı ücreti	13	634

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Çeşitli Hükümler (14 - 20)

Yönetmeliklerin çıkarılması	14	634
Zamanaşımı	15	635
Kolluğa bildirim	16	635
Parada sahtecilikle ilgili bilgilerin toplanması	17	635
Yürürlükten kaldırılan kanunlar	18	636
Yürürlük	19	636
Yürütme	20	637

CEZA MUHALEMESİ KANUNUNUN
YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ
HAKKINDA KANUN

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1 - (1) Bu Kanunun amacı, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe konulmasına ve uygulanmasına ilişkin esas ve usûlleri belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu Kanun, diğler kanunlarda, yürürlükten kaldırılan 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa yapılan yollamaları, Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılan hükümleri ve bu Kanunun uygulanması için diğler kanunlarda yapılan değışiklikleri belirtir ve yürürlüğe girmesinden önce işlenmiş suçlar hakkında ne şekilde uygulama yapılacağına ve kesinleşmiş cezaların nasıl infaz edileceğine ilişkin bazı usul hükümlerini kapsar.

İKİNCİ BÖLÜM

Uyum Hükümleri

Yollamalar

MADDE 3 - (1) Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa yapılan yollamalar, Ceza Muhakemesi Kanununun bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır.

(2) Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun kitap, bab ve fasıllarına yapılmış yollamalar, o kitap, bab ve fasıl içinde yer almış hükümlerin karşılığını oluşturan Ceza Muhakemesi Kanununun maddelerine yapılmış sayılır.

Mahkemelerin görevleri

MADDE 4 - (1) Ceza Muhakemesi Kanunu, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, aşağıdaki maddelerin hükümleri saklı kalmak üzere, kesin hükme bağlanmış olanlar hariç, görülmekte olan bütün soruşturma ve kovuşturmalarda uygulanır.

(2) Ancak, Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girmesinden önce soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yapılmış işlem ve kararlar hukuki geçerliliklerini sürdürürler.

AÇIKLAMA: Usul işlemleri, derhal uygulanırlık ilkesinin doğal sonucu olarak, gerçekleştirildiği sırada yürürlükte bulunan yargılama yasası hükümlerine tâbi olurlar. Ceza yargılaması sırasında yasada değişiklik olduğunda yeni yasa hemen uygulanır; ancak bu durum, önceki yasanın yürürlükte bulunduğu dönemde, o yasaya uygun biçimde yapılmış işlem-

lerin geçersizliği sonucunu doğurmayacağı gibi yenilenmesini de gerektirmez.

Bu ilkenin sonucu olarak;

1- Usul işlemleri mutlaka yürürlükteki yasaya göre yapılacaktır.

2- Yürürlükteki yasaya göre yapılmış işlemler, sonradan yürürlüğe giren yasa nedeniyle geçerliliğini yitirmeyecektir.

3- Yeni yasanın yürürlüğünden sonra yapılması gereken usul işlemleri yeni yasaya tâbi olacaktır.

4- Yeni yasanın uygulanmasında, sanığın leh veya aleyhinde sonuç doğurmasına bakılmayacaktır.²⁸⁵

Gıyabî tutuklama kararları

MADDE 5 - (1) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu yürürlükte iken verilmiş gıyabî tutuklama kararları, Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girmesiyle, 248 inci maddesinin yabancı ülkede bulunan kaçaklarla ilgili beşinci fıkrası hükmü ayırık olmak üzere, yakalama emri niteliğine dönüşür.

(2) Ceza Muhakemesi Kanununun 248 inci maddesinin beşinci fıkrası hükmü, sadece yabancı ülkede bulunan kaçaklar hakkında uygulanır.

Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat

MADDE 6 - (1) Ceza Muhakemesi Kanununun 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümleri, *(Değişik ibare: 11.5.2005 - 5347/ m.*

CEZA
MUHAKEMESİ
KANUNUNUN
YÜRÜRLÜK
VE
UYGULAMA
ŞEKLİ
HAKKINDA
KANUN

²⁸⁵ YCGK: 21.03.2006 - E. 2006/9-45, K. 2006/49.

1) "1 Haziran 2005" tarihinden itibaren yapılan işlemler hakkında uygulanır.

(2) Bu tarihten önceki işlemler hakkında ise, 7.5.1964 tarihli ve 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

AÇIKLAMA: 5347 Değişikliğinden önce "1 Haziran 2005" ibaresi, "1 Nisan 2005" idi.

Maddede, 1 Haziran 2005 tarihinden önce yapılan işlemler hakkında 466 sayılı Yasanın uygulanmasına devam edileceği belirtildiği halde, 18. maddede söz konusu yasanın yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir.

İtiraz

MADDE 7 - (1) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu geçince süre konulmamış adı itiraza tâbi kararlara karşı Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde itiraz yoluna başvurulabilir.

(2) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve diğer kanunlarda yer alan acele itirazlar hakkında Ceza Muhakemesi Kanununun itiraza ilişkin hükümleri uygulanır.

Temyiz ve karar düzeltme

MADDE 8 - (1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazetede ilân edilecek görüve başlama tarihinden önce aleyhine

temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 322 nci maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç olmak üzere, 305 ilâ 326 ncı maddeleri uygulanır. (Ek cümle: 6.12.2006 - 5560/m. 29 ile) Yargıtay ceza daireleri ile Ceza Genel Kurulu kararlarındaki yazıma ilişkin maddi hataların düzeltilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, ilgili ceza dairesi veya Ceza Genel Kuruluna başvurabilir.

(2) Bu Kanunun yürürlük tarihinden önce ilk derece mahkemelerince karar verilmiş olup, temyiz edilmekle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiş bulunan dava dosyalarından, lehe kanun hükümlerinin uygulanması yönünde mahkemesince değerlendirme yapılması gerektiği açıkça anlaşılanlar, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca doğrudan ilgili mahkemesine iade edilebilir. Bu halde, mahkemesince duruşma yapılarak karar verilir.

(3) Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce Yargıtay'ca incelenip kesinleşen hükümler hakkında, başvuru süresi dolmamış olması kaydıyla karar düzeltme yoluna gidilebilir.

AÇIKLAMA: Sanık hakkında geceleyin konut dokunulmazlığını bozmak ve sövme suçlarından 30.3.2005 tarihinde verilen mahkûmiyet kararının sanık tarafından temyizi üzerine Yargıtay'a gönderilen dava dosyası Yargıtay Başsavcılığı'nın, 13.06.2005 tarihli yazısı ile 1.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5320 sayılı kanunun 8/2. maddesi uyarınca mahalline iade edilmiştir. Mahkemece yeniden ele alınan dosyanın taraflar duruşmaya davet edilmeden yapılan değerlendirme sonucu karara bağlandığı anlaşılmıştır.

Maddenin 2. fıkrasına göre Yargıtay Başsavcılığı'na mahkemesine iade edilen dosyalarla ilgili olarak "mahkemesince duruşma yapılarak" karar verileceği maddede açıkça

CEZA
MUHAKEMESİ
KANUNUNUN
YÜRÜRLÜK
VE
UYGULAMA
ŞEKLİ
HAKKINDA
KANUN

belirtilmiş olduğundan, 5271 sayılı kanununun 182. ve devamı maddelerindeki düzenlemelere uygun şekilde ve taraflar hazır bulundurulmak suretiyle duruşma yapılmak suretiyle hüküm kurulması gerekir.²⁸⁶

Şahsî dava

MADDE 9 - (1) Özel kanunlarda öngörülen şahsî davalar kamu davasına dönüşür.

(2) Hâlen şahsî dava usulüne göre yürütülen davalar da kamu davası olarak sürdürülür.

(3) Şahsî davacılar, katılan sıfatını alırlar.

(4) Bu davalar hakkında, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri uygulanır.

AÇIKLAMA: Uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlarda, soruşturma evresinde kamu davasının açılmasına, kovuşturma evresinde ise, kamu davasının düşmesine karar verilmesini gerektiren bir kurum olup TCK'nın 73. maddesi ile CMK'nın 253. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu konuda 253. madde açıklamasına bakınız.

Ceza kararnameesi

MADDE 10 - (1) Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce verilip henüz kesinleşmemiş ceza kararnameesi ile sonuçlandırılan dava dosyaları, mahkemesince re'sen ele alınarak duruşmalı yargılama yapılıır.

²⁸⁶ 2.CD. 3.5.2006 - E. 2005/10194, K. 2006/9011.

Yargılamaya katılmayacak hâkim

MADDE 11 - (1) Ceza Muhakemesi Kanununun 23 üncü maddesinin ikinci fıkrası, Kanunun 163 üncü maddesi hükmü dışındaki hallerde uygulanmaz.

Tutuklulukta geçecek süre ve tanıkların dinlenmesi

MADDE 12 - (1) Ceza Muhakemesi Kanununun 102 nci maddesi, aynı Kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yazılı suçlar (*Ek ibare: 11.5.2005 - 5347/m. 2*) “ile ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar” bakımından, 1 Nisan 2008 tarihinde yürürlüğe girer. Bu süre zarfında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 110 uncu maddesinin uygulanmasına devam olunur.²⁸⁷

(2) Ceza Muhakemesi Kanununun 52 nci maddesinin üçüncü fıkrası, bu fıkranın (a) ve (b) bentleri yönünden 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girer.

Müdafî ve vekil ücreti (*Değişik: 6.12.2006 - 5560/m. 30 ile*)²⁸⁸

²⁸⁷ 11.5.2005 tarih ve 5347 sayılı kanunun 2. maddesi ile, bu maddenin birinci fıkrasında değişiklik yapılarak, “yazılı suçlar...” ibaresinden sonra gelmek üzere, “ile ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar” ibaresi eklenmiştir.

²⁸⁸ 5560 sayılı kanunla başlığı ile birlikte değiştirilen 13. madde şöyle idi

“Müdafî, vekil ve uzlaştırıcı ücreti

MADDE 13 - (1) Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince, soruşturma ve kovuşturma makamlarının istemi üzerine Baro tarafından görevlendirilen müdafî ve vekile, görevin ifasından doğan masraflar hariç avukatlık ücret tarifesinden ayrı olarak bu tarifenin hazırlanış usulüne göre tespit edilecek ücret ödenir. İleride yargılamaya giderleri ile mahkûm olan sanıklardan müdafî ve vekile ödenen ücreti ödeyebilecek durumda olanlara Türkiye Barolar Birliği'nin rücu hakkı saklıdır.

MADDE 13 - (1) Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince soruşturma ve kovuşturma makamlarının istemi üzerine baro tarafından görevlendirilen müdafî ve vekile, avukatlık ücret tarifesinden ayrı olarak, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü de alınarak Adalet ve Maliye Bakanlıkları tarafından birlikte tespit edilecek ücret, Adalet Bakanlığı bütçesinde bu amaçla yer alan ödenekten ödenir. Bu ücret, yargılama giderlerinden sayılır.

(2) Bu madde uyarınca yapılacak ödeme ve uygulamaya ilişkin usûl ve esaslar Türkiye Barolar Birliğinin görüşü de alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Yönetmeliklerin çıkarılması

MADDE 14 - (1) Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen yönetmelikler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren

(2) 492 sayılı Harçlar Kanunu'na bağlı (1) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan yargı harçlarının %15'i ve idarî nitelikteki para cezaları hariç olmak üzere adli para cezalarının %15'i, bir önceki yıl kesin hesabına göre tespit edilen toplam miktar esas alınarak, yılı içinde Maliye Bakanlığınca Türkiye Barolar Birliği hesabına aktarılır. Birinci fıkraya göre ödenecek ücretler bu hesaptan karşılanır.

(3) Türkiye Barolar Birliği tarafından barolar arasında yapılacak dağıtımın esas ve usulleri Türkiye Barolar Birliğince çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

(4) Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca uzlaştırma işlemi giderlerinden olup uzlaştırıcıya ödenecek ücret de, birinci fıkra uyarınca tespit edilecek ücret tarifesinde ayrıca gösterilir."

altı ay içinde çıkarılır ya da yürürlükteki yönetmeliklerde gerekli değişiklikler yapılır. Bu düzenlemeler yapıncaya kadar, yürürlükteki yönetmeliklerin Ceza Muhakemesi Kanununa aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Zamanaşımı

MADDE 15 - (1) Birden fazla mahkumiyeti olan kişi bu mahkumiyetlerden birine ilişkin cezayı infaz kurumunda çektiği sürece, diğer cezaları açısından ceza zamanaşımı işlemez.

(2) Cezanın infazının ertelenmesi veya durdurulması halinde, bu cezaya ilişkin zamanaşımı işlemez.

Kolluğa bildirim

MADDE 16 - (1) Şüpheli ve sanıkla ilgili olarak verilen soruşturma ve kovuşturmayı sona erdiren kesinleşmiş kararlar, soruşturmada görev alan kolluk birimlerine bildirilir. Kolluk birimleri bu bildirim üzerine gerekli işlemleri derhal yapar.

Parada sahtecilikle ilgili bilgilerin toplanması

MADDE 17 - (1) Parada sahtecilik suçundan dolayı elkonulan sahte paralar ve bunlara ilişkin bilgiler, Cumhuriyet başsavcılıkları ve mahkemeler tarafından paraların asıllarını tedavüle çıkaran kurumca oluşturulacak sistemde incelenmek ve değerlendirilmek üzere paraların asıllarını tedavüle çıkaran kurumun ilgili birimine gönderilir. Gönderilen bilgilerin içeriği ve bildirim sureti, paraların asıllarını tedavüle çıkaran kurum ile İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak, Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 18 - (1) (Değişik ibare: 11.5.2005 - 5347/m. 1) ²⁸⁹
"1 Haziran 2005" tarihi itibarıyla;

a) 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu,

b) 8.6.1936 tarihli ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu,

c) 7.5.1964 tarihli ve 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun,

d) 30.7.1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu,

Bütün ek ve değişiklikleriyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) Bu Kanununun 6, 8 ve 12 nci maddelerinde öngörülen yürürlük ve uygulamaya ilişkin hükümler saklıdır.

Yürürlük

MADDE 19 - (1) Bu Kanunun;

a) "Zamanaşımı" başlıklı 15 inci maddesinin ikinci fıkrası yayımı tarihinde,

b) Diğer hükümleri (Değişik ibare: 31.3.2005 - 5328/Gm. 1/f)
"1 Haziran 2005" tarihinde,

Yürürlüğe girer.

²⁸⁹ Maddenin birinci fıkrasında 11.5.2005 tarihli ve 5347 sayılı kanunun 1. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. 5347 Değişikliğinden önce bu ibare "1 Nisan 2005" şeklinde idi.

AÇIKLAMA: Maddenin ilk şeklinde Kanununun 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilmişti. 31.3.2005 tarihli ve 5328 sayılı kanunla 5237 sayılı TCK ile 5271 sayılı CMK'nın yürürlük tarihleri 1 Haziran 2005 olarak değiştirildiğinden, bu Kanunun yürürlük tarihi de bu doğrultuda değiştirilmiştir.

Yürütme

MADDE 20 - (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

GEÇİCİ MADDE 1 - (11.5.2005 - 5347/ m. 3 ile eklenmiştir.)

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ceza mahkemelerinde açılmış bulunan davalardaki şahsi hak talepleri, görevsizlik kararı verilmeyerek bu mahkemelerce sonuçlandırılır.

AÇIKLAMA: Bu madde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile beraber, halen ceza davaları ile birlikte görülmekte olan çok sayıda şahsi hak talebinin, ceza mahkemelerince görevsizlik kararı verilerek hukuk mahkemelerine gönderilmesinin önlenmesi ve bu şekilde mahkemelerin iş yükünde büyük ölçekli değişikliklerin önüne geçilmesi amacıyla Kanuna eklenmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu

CEZA
MUHAKEMESİ
KANUNUNUN
YÜRÜRLÜK
VE
UYGULAMA
ŞEKLİ
HAKKINDA
KANUN

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPAN KANUNLAR			
Sıra No:	Değiştiren Kanunun Tarih ve Sayısı	Değiştiren Kanunun Adı	Kanunun Yayımlandığı Resmi Gazete
1.	31.03.2005 - 5328	Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	31.3.2005-25772 Mükerrer
2.	11.05.2005 - 5347	Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	18.5.2005 -25819
3.	6.12.2006 - 5560	Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	19.12.2006-26381

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ HAKKINDA KANUNUN 31.3.2005 TARİHLİ VE 5328 SAYILI KANUNLA DEĞİŞEN MADDELERİ			
Değiştirilen Maddeler	Değişikliğin Özü	Değiştiren Kanun Maddesi	Değişikliğin Yürürlüğe Girdiği Tarih
19/1-b	1 Nisan olan yürürlük tarihi değiştirildi	Geçici m. 1/j	1.6.2005

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ HAKKINDA KANUNUN 11.5.2005 TARİHLİ VE 5347 SAYILI KANUNLA DEĞİŞEN MADDELERİ			
Değiştirilen Maddeler	Değişikliğin Özü	Değiştiren Kanun Maddesi	Değişikliğin Yürürlüğe Girdiği Tarih
6 ve 18	1Nisan 2005 ibaresi 1Haziran 2005 olarak değiştirilmiştir	1	18.5.2005
12	Maddenin birinci fıkrasında yer alan "yazılı suçlar" ibaresinden sonra gelmek üzere "ile ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar" ibaresi eklenmiştir.	2	18.5.2005
-	Geçici madde eklenmiştir	3	18.5.2005

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN YÜRÜRLÜK VE UYGULAMA ŞEKLİ HAKKINDA KANUNUN 6.12.2006 TARİHLİ VE 5560 SAYILI KANUNLA DEĞİŞEN MADDELERİ			
Değiştirilen Maddeler	Değişikliğin Özü	Değiştiren Kanun Maddesi	Değişikliğin Yürürlüğe Girdiği Tarih
8	Maddenin birinci fıkrasının sonuna bir cümle eklenmiştir.	29	19.12.2006
13	Başlığı ile birlikte maddenin tamamı değiştirilmiştir	30	19.12.2006

YÖNETMELİKLER

YÖNETMELİKLER

ADLİ KOLLUK YÖNETMELİĞİ (1 - 15)

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar (1 - 3)

	Madde No.	Sayfa No.
Amaç ve kapsam	1	671
Dayanak	2	671
Tanımlar	3	672

İKİNCİ BÖLÜM

Görev, Yetki ve Sorumluluklar (4 - 7)

Görevlendirme	4	673
Adli kollukla ilgili esaslar	5	673
Görev ve yetkiler	6	674
Diğer kolluk birimlerinin adli kolluk görevi	7	676

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Adli Kolluk Görevlilerinin Nitelikleri,
Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitimleri (8 - 10)

Adli kolluk görevlilerinin nitelikleri	8	676
Adli kolluğun hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi	9	678
Sertifika	10	680

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Değerlendirme Raporları ve Çalışma Esasları (11 - 12)

Değerlendirme raporları	11	681
Adli kolluk görevlilerinin çalışma esasları	12	681

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler (13 - 15)

Adli kolluk hizmetinin denetimi	13	682
Yürürlük	14	683
Yürütme	15	683

ADLİ VE ÖNLEME

ARAMALARI YÖNETMELİĞİ (1 - 36)

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar (1 - 4)

Amaç	1	687
Kapsam	2	687
Dayanak	3	687
Tanımlar	4	688

İKİNCİ BÖLÜM

Adli Arama (5 - 17)

Adli arama ve kapsamı	5	690
Makul şüphe	6	690

Adli aramalarda karar ve emir verme yetkisi	7	691
Karar alınmadan yapılacak arama	8	692
Olay yeri inceleme	9	694
Aramada emir ya da karar kapsamı dışında elde edilen bulgular ve ele geçirilen kişiler	10	694
Adli arama tutanağı	11	695
Arama sonunda talep hâlinde verilecek belge	12	696
Avukat bürolarında arama	13	697
Askerî mahallerde yapılacak arama	14	698
Elkoyma, koruma altına alma	15	698
Aramada ele geçen belge ve kâğıtlar hakkında yapılacaklar	16	699
Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma	17	700

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Önleme Aramaları (18 - 26)

Denetim yapılacak hâller	18	701
Önleme araması ve kapsamı	19	703
Önleme araması kararı	20	704
Özel güvenlik görevlilerinin kontrol yetkileri	21	706
Derneklerde arama	22	706
Spor müsabakaları ile ilgili aramalar	23	707
Önleme aramalarında elde edilen bilgi ve bulgular ile yakalanan şüpheliler hakkında yapılacak işlemler	24	707

Hâkimden önleme araması kararı alınması gerekmeyen hâller	25	708
Önleme araması tutanağı	26	709

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Aramaların Yapılma Şekli (27 - 32)

Durdurma ve kontrol işlemleri	27	710
Karar veya yazılı emir üzerine üst ve eşya aramasının icrası	28	712
Araçlarda arama	29	713
Konut, işyeri ve eklentilerinde aramanın yapılması	30	714
Aramanın zamanı	31	717
Nezarethanelerde yapılacak arama	32	718

BEŞİNCİ BÖLÜM Çeşitli ve Son Hükümler (33 - 36)

Aramalara ilişkin kayıt defteri	33	718
Yürürlükten kaldırılan yönetmelik	34	718
Yürürlük	35	719
Yürütme	36	719

**CEZA MUHALEMESİ KANUNUNA GÖRE
İL ADLİ YARGI ADALET
KOMİSYONLARINCA
BİLİRKİŞİ LİSTELERİNİN DÜZENLENMESİ
HAKKINDA YÖNETMELİK (1 - 16)**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar (1 - 3)

Amaç ve kapsam	1	723
Dayanak	2	723
Tanımlar	3	724

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler (4 - 14)

Uzmanlık alanlarının belirlenmesi	4	724
İlan	5	724
Listeye kabul şartları	6	725
Başvuru usulü	7	726
Başvuru dilekçesine eklenecek belgeler	8	726
Başvuruların değerlendirilmesi	9	727
Yemin	10	728
Listelerin ilânı	11	728
Listeden çıkarılma sebepleri	12	728
Listeden çıkarılma usulü	13	729
Listelerin yenilenmesi usulü	14	729

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yürürlük ve Yürütme (15 - 16)

Yürürlük	15	730
Yürütme	16	730

**CEZA MUHALEMESİNDE BEDEN
MUAYENESİ, GENETİK İNCELEMELER
VE FİZİK KİMLİĞİN
TESPİTİ HAKKINDA YÖNETMELİK (1 - 26)**

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam,
Dayanak ve Tanımlar (1 - 3)

Amaç ve kapsam	1	733
Dayanak	2	733
Tanımlar	3	734

İKİNCİ BÖLÜM
Beden Muayenesi ve
Vücuttan Örnek Alınması (4 - 11)

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi	4	735
Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi	5	736
Şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması	6	736
Diğer kişilerin beden muayenesi	7	737
Diğer kişilerin vücudundan örnek alınması	8	738
Soy bağıının araştırılması	9	738
Tanıklıktan çekinme sebeplerinin varlığı	10	739
Kadının muayenesi	11	739

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Moleküler Genetik
İncelemelerin Yapılması (12 - 14)

Moleküler genetik incelemeler	12	739
Bilirkişi incelemesi	13	740
Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliği	14	741

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Fizik Kimliğin Tespitinde
Uyulacak Esaslar (15 - 17)

Fizik kimliğin tespiti	15	742
Verilerin imhası	16	742
Verilerin korunması	17	743

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler (18 - 26)

İlgilinin rızası	18	743
Tedavi amaçlı müdahaleler	19	744
Raporların düzenlenmesi	20	744
Güvenlik önlemleri	21	744
Verilerle ilgili işlemler	22	745
Diğer İşlemler	23	745
İtiraz	24	745
Yürürlük	25	746
Yürütme	26	746

**CUMHURİYET BAŞSAVCILIKLARI İLE
ADLİ YARGI
İLK DERECE CEZA MAHKEMELERİ
KALEM HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİNE
DAİR YÖNETMELİK (1 - 94)**

**BİRİNCİ KISIM
Genel Hükümler (1 - 8)**

**BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam,
Dayanak ve Tanımlar (1 - 4)**

Amaç	1	749
Kapsam	2	749
Dayanak	3	750
Tanımlar	4	750

**İKİNCİ BÖLÜM
Kalem Hizmetlerinin Genel Esasları (5 - 8)**

Kalem hizmetlerinin yürütülmesi	5	750
İş bölümü	6	751
Yetiştirme görevi	7	751
Hâkim adayları ve avukat stajyerlerinin Cumhuriyet başsavcılığı ve mahkeme kalemlerinde çalıştırılması	8	751

İKİNCİ KISIM
Cumhuriyet Başsavcılığı Kalem Hizmetleri (9 - 45)

BİRİNCİ BÖLÜM
Defterler (9)

Tutulacak defterler	9	752
---------------------	---	-----

İKİNCİ BÖLÜM
Defterlerin Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli (10 - 21)

Soruşturma defteri	10	753
Kabahat eylemleri kayıt defteri	11	754
Esas defteri	12	754
İnfaz defteri ile denetimli serbestlik genel defteri (Değişik Madde)	13	756
Adli kontrol kararlarının kaydına mahsus defter	14	757
Hapis ile tazyik defteri	15	757
Arama defteri	16	758
İstinabe defteri	17	758
Kitaplık defteri	18	759
Muhabere defteri	19	759
Zimmet defteri	20	760
Suç eşyası esas defteri	21	760

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Defterlere Ait Diğer Hükümler (22 - 27)

Defterin numaralandırılması	22	760
Defterlerin düzeni	23	761

Yetkisizlik kararı ile gelen soruşturma evrakının kaydı	24	761
Birleştirilen soruşturma evrakı hakkında yapılacak işlem	25	761
Ayrılan soruşturma evrakı hakkında yapılacak işlem	26	762
İnfaz defterine ait devir işlemleri	27	762

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Dosyalar ve Kartonlar (28)

Tutulacak dosyalar ve kartonlar	28	762
---------------------------------	----	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM Dosya ve Kartonların Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli (29 - 43)

Soruşturma dosyaları	29	763
Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar kartonu	30	764
İddianame kartonu	31	764
Kabahat eylemleri karar kartonu	32	764
Görevsizlik ve yetkisizlik kartonu	33	765
Fezleke kartonu	34	765
İnfaza araverme kartonu	35	765
İş cetvelleri kartonu	36	766
Teftiş tavsiye raporları kartonu	37	766
Denetleme kartonu	38	766
İstinaf kartonu	39	766
Temyiz kartonu	40	767
Adli tebligat ve posta gönderilerine dair karton	41	767
Değişik işler kartonu	42	767
Otopsi kartonu	43	768

ALTINCI BÖLÜM
Çeşitli Hükümler (44 - 45)

Müddetname	44	768
Soruşturma evrakının incelenmesi	45	768

ÜÇÜNCÜ KISIM
Adli Yargı İlk Derece
Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetleri (46 - 88)

BİRİNCİ BÖLÜM
Defterler (46)

Tutulacak defterler	46	770
---------------------	----	-----

İKİNCİ BÖLÜM
Defterlerin Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli (47 - 56)

İddianamenin değerlendirilmesi defteri	47	771
Esas defteri	48	771
Karar defteri	49	772
Duruşma günleri defteri	50	772
Muhabere defteri	51	772
İstinabe defteri	52	773
Değişik işler defteri	53	773
İstinaf defteri	54	774
Temyiz defteri	55	774
Zimmet defteri	56	774

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Defterlere Ait Diğer Hükümler (57 - 64)

Defterlerin numaralandırılması	57	775
Defterlerin düzeni	58	775

Esas defterine kayıt	59	776
Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle gelen dosyaların kaydı	60	776
Bozma kararmdan sonra dosyanın esas defterine kaydı	61	776
Birleştirilen davalarda yapılacak işlem	62	776
Ayrılan davalarda yapılacak işlem	63	777
Esas defterinde yıl sonu devir işlemi	64	777

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Dosyalar ve Kartonlar (65)

Tutulacak dosyalar ve kartonlar	65	777
---------------------------------	----	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM Dosya ve Kartonların Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli (66 - 75)

İddianamenin değerlendirilmesi kararı kartonu	66	778
Dava dosyaları	67	778
Karar kartonu	68	779
Değişik işler kartonu	69	779
İş cetvelleri kartonu	70	779
Harc ve mahkeme masrafı tahsil müzekkeresi kartonu	71	779
Adli tebligat ve posta gönderilerine dair karton	72	780
Dava dağıtım kartonu	73	780
Talimat dağıtım kartonu	74	780
Muhabere kartonu	75	781

ALTINCI BÖLÜM
Çeşitli Hükümler (76 - 88)

Gelen evrakın havalesi	76	781
İddianamenin sanığa tebliği	77	781
İsticvap	78	781
Tutanak ve diğer yazılı kağıtlarda uyulması gerekli esaslar	79	782
Dosyanın düzenlenmesi ve dizi listesi yapılması	80	783
Duruşma listesi	81	783
Yazıların gönderilmesi	82	784
Dosyaların inceleme usulü	83	784
Geri verilmesi istenen belgeler	84	785
Ara kararlarının yerine getirilmesi	85	785
Tarafların yokluğunda verilen kararların tebliğe çıkarılması	86	785
Kanun yollarına başvurulması hâlinde yapılacak işlemler	87	786
Bilgisayar kullanılarak kayıt tutulması	88	786

DÖRDÜNCÜ KISIM
Çeşitli ve Son Hükümler (89 - 94)

BİRİNCİ BÖLÜM
Çeşitli Hükümler (89 - 92)

Defterlerle basılı evrakın temini	89	787
Mahkeme mübaşirinin kalem hizmetlerinde çalıştırılması	90	787
Yönetmelik hükümlerinin uygulanması	91	788
Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşleri Yönetmeliğinin Uygulanması	92	788

İKİNCİ BÖLÜM
Yürürlük ve Yürütme (93 - 94)

Yürürlük	93	788
Yürütme	94	788

**SAHTE BANKNOTLARIN İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE UYULACAK
USUL VE ESASLAR HAKKINDA
YÖNETMELİK (1 - 18)**

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar (1 - 4)

Amaç	1	791
Kapsam	2	791
Dayanak	3	792
Tanımlar	4	792

İKİNCİ BÖLÜM
**Sahteliğinden Şüphelenilen Banknotların
İncelettilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar (5 - 8)**

Ön rapor aldırılması	5	794
İnceleme ve değerlendirme yaptırmaya yetkili merci	6	794
İnceleme ve değerlendirme yapma yetkisi	7	794
Sahteliğinden şüphelenilen banknotların gönderilme usulü	8	795

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Sistemin Oluşumu (9 - 11)

Sistemin oluşturulması	9	796
Sistemden yararlanacak birimler	10	796
Sistem kullanıcı eğitimi	11	796

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Kod Numarası (12 - 15)

Kod numarasının verilmesi	12	796
Kod numarasının ilgili kolluk birimleri ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kullanılması	13	797
Kod numarasının adli makamlarca kullanılması	14	797
Kod numarasının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kullanılması	15	798

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler (16 - 18)

Sahte banknotların imhası	16	798
Yürürlük	17	799
Yürütme	18	799

**SAHTE MADENİ PARALARIN
VE SİKKELERİN İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK USUL VE ESASLAR HAKKINDA
YÖNETMELİK (1 - 18)**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar (1 - 4)

Amaç	1	803
Kapsam	2	803
Dayanak	3	804
Tanımlar	4	804

İKİNCİ BÖLÜM

**Sahteliğinden Şüphelenilen Madeni Para ve Sikkelerin
İncelettilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar (5 - 8)**

Ön rapor aldırılması	5	805
İnceleme ve değerlendirme yaptırmaya yetkili merci	6	805
İnceleme ve değerlendirme yapma yetkisi	7	806
Sahteliğinden şüphelenilen madeni para ve sikkelerin gönderilme usulü	8	806

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sistemin Oluşumu (9 - 11)

Sistemin oluşturulması	9	806
Sistemden yararlanacak birimler	10	807
Sistem kullanıcı eğitimi	11	807

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Kod Numarası (12 - 15)

Kod numarasının verilmesi	12	807
Kod numarasının ilgili kolluk birimleri ve Darphane tarafından kullanılması	13	807
Kod numarasının adli makamlarca kullanılması	14	808
Kod numarasının Darphane tarafından kullanılması	15	808

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler (16 - 18)

Sahte madeni para ve sikkelerin imhası	16	808
Yürürlük	17	809
Yürütme	18	809

YAKALAMA, GÖZALTINA ALMA
VE İFADE ALMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç	1	813
Kapsam	2	813
Dayanak	3	814
Tanımlar	4	814

İKİNCİ BÖLÜM
Yakalama, Gözaltına Alma ve
Muhafaza Altına Alma

Madde 5 - Kolluk görevlileri;	5	817
Yakalama işlemi	6	819
Yakalanan ve nakledilecek şahıslara uygulanacak tedbirler	7	821
Yakınlarına haber verme	8	821
Sağlık kontrolü	9	822
Güvenlik araması	10	824
Nezarethane işlemleri	11	825
Nezarethaneye alınanların kaydına ait defter	12	826

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Gözaltı Süresi, Salıverme ve Adli Mercilere Sevk

Gözaltı süresi	13	828
Gözaltı süresinin uzatılması	14	829
Yakalama ve gözaltı işlemlerine karşı hâkime başvurma	15	829
Yakalanan kişinin yetkili mahkemeye götürülmesi	16	830
Yetkili mercilere sevk veya serbest bırakma	17	830
Yeniden yakalama yasağı	18	831
Çocuklarla ilgili özel hüküm	19	831

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Müdafî ile İlgili Hususlar

Müdafî tayini	20	833
Müdafî ile görüşme	21	834
Müdafîin soruşturma evrakını incelemesi	22	834

BEŞİNCİ BÖLÜM
İfade Alma

İfade almanın esasları	23	836
İfade almada yasak yöntemler	24	837

ALTINCI BÖLÜM
Nezarethane ve İfade Alma Odası

Nezarethane ve ifade alma odası	25	838
Nezarethane ve ifade alma odalarının denetimi	26	839

YEDİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

Soruşturmanın gizliliğinin uygulanması	27	839
Yer gösterme işlemi	28	840
Sorumluluk	29	841
Personelin niteliği	30	841
Personelin eğitimi	31	841
Yürürlükten kaldırılan mevzuat	32	842
Yürürlük	33	842
Yürütme	34	842

**POLİSİN ADLİ GÖREVLERİNİN YERİNE
GETİRİLMESİNDE DELİLLERİN
TOPLANMASI, MUHAFAZASI
VE İLGİLİ YERLERE GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA YÖNETMELİK (1 - 23)**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar (1 -3)

Amaç:	1	845
Kapsam:	2	845
Tanımlar:	3	846

İKİNCİ BÖLÜM

Olay yeri incelemesi (4 - 12)

Olay Yerine Gidiş Hazırlığı:	4	846
Olay Yerinde Alınacak Tedbirler	5	847
Olay Yerinin Sistematik İncelenmesi	6	847
Olay Yeri Krokisi	7	849
Fotoğraf Çekme	8	849
Olay Yeri Planı	9	849
İncelemenin Uzmanlarca Yapılması	10	850
Tutanak Düzenlenmesi	11	850
Suç Kaynağının Araştırılması	12	850

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**Delillerin Toplanması, Muhafazası,
Ambalajı ve İlgili Yerlere Gönderilmesi (13 - 20)**

Delillerin Toplanması	13	850
Delillerin Muhafaza Edilmesi	14	851

Delillerin Ambalajlanması	15	852
Ambalaj Malzemeleri	16	852
Ambalaja Konulacak Evrak	17	853
Ambalajın Mühürlenmesi	18	853
Patlayıcı ve Uyuşturucu Maddelerin Ambalajlanması	19	853
Delillerin İlgili Yerlere Gönderilmesi	20	854

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Çeşitli ve Son
Hükümler (21 - 23)

Uygulanacak diğer Mevzuat	21	854
Yürürlük	22	855
Yürütme	23	855

SUÇ EŞYASI
YÖNETMELİĞİ (1 - 29)

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam,
Dayanak ve Tanımlar (1 - 3)

Amaç ve kapsam	1	859
Dayanak	2	859
Tanımlar	3	860

İKİNCİ BÖLÜM
Adalet Emanet Dairesi (4)

Adalet emanet dairesinin kurulması, işlemlerinin denetim ve gözetimi	4	860
--	---	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Suç Eşyası ve Suçla İlgili Ekonomik Kazancın Muhafaza Altına Alınması, Elkonulması, Başka Yere Gönderilmesi, Elden Çıkarılması, İadesi, Müsaderesi ve İmhasına Dair İşlemler (5 - 21)

Suç eşyasına elkonulması	5	861
Emanet memurluğuna kayıt işlemleri	6	863
Teslim alınmayacak suç eşyası	7	863
Mahkeme ve diğer resmî mercilerce in- celenmek üzere istenilen suç eşyasının teslimi, emanet memurluğuna iadesi, suç eşyasının başka yerlere gönderilmesi işlemleri	8	864
Kıymetli eşya ve evrak ile bozulacak, değerini kaybedecek veya muhafazası zor olan suç eşyası hakkında yapılacak işlemler	9	865
Emanet dairesindeki suç eşyasının başka yere gönderilmesi	10	866
Parası emanete alınan kimseye verilen makbuzla ilgili işlemler	11	868
Paraların bankaya yatırılması işlemleri	12	868
Bankaya yatırılmış olan paraların faizleri- ne ilişkin esaslar	13	868
Hükmün kesinleşmesinden önce iadesine veya elden çıkarılmasına karar verilen suç eşyasına ilişkin işlemler	14	869
Müsaderesine veya sahibine iadesine ka- rar verilmiş suç eşyasına ilişkin işlemler	15	869

Tedavül etmeyen paralarla suç eşyası ve kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri hakkında verilen müsadere ve iade kararlarının yerine getirilmesine ilişkin işlemler	16	870
Bankaya yatırılmış paraların müsadere ve iadesine ilişkin işlemler	17	872
Suç eşyası ve malvarlığı değerleri ile ilgili işlem sonuçlarının takibi	18	872
Sahipleri tarafından alınmayan eşya hakkında yapılacak işlemler	19	873
Gaip veya ölmüş olanlara ait suç eşyası	20	874
Değeri olmayan eşyanın imhası işlemleri	21	874

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Çeşitli ve Son Hükümler (22 - 29)

Adalet emanet dairesinde tutulacak defterler	22	875
Adalet emanet dairesinde tutulacak kartonlar	23	875
Adalet müfettişlerince yapılacak denetim	24	876
Sayıştay Denetimi	25	876
Yollamalar	26	876
Yürürlükten kaldırılan mevzuat	27	877
Yürürlük	28	877
Yürütme	29	877

**TELEKOMÜNİKASYON YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ, DİNLENMESİ,
SİNYAL BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ VE KAYDA
ALINMASINA DAİR USUL VE ESASLAR
İLE TELEKOMÜNİKASYON İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ KURULUŞ,
GÖREV VE YETKİLERİ
HAKKINDA YÖNETMELİK (1 - 29)**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Hukukî Dayanak,
Tanımlar ve İlkeler (1 - 4)

Amaç	1	881
Hukukî dayanak	2	882
Tanımlar	3	882
İlkeler	4	883

İKİNCİ BÖLÜM

Suçun Önlenmesine Yönelik veya İstihbarî Amaçlı
Tedbirlere Dair Usul ve Esaslar (5 - 11)

2559 sayılı Kanun gereğince yapılacak işlemler	5	884
2803 sayılı Kanun gereğince yapılacak işlemler	6	884
2937 sayılı Kanun gereğince yapılacak işlemler	7	885
Yazılı emir	8	885

Karar ve yazılı emirlerde belirtilmesi gerekli hususlar	9	886
Karar veya yazılı emrin uygulanması	10	886
Kayıtların yok edilmesi	11	887

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınması (12 - 15)

İletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi	12	888
Sınırları	13	889
Kararların yerine getirilmesi	14	890
Kayıtların yok edilmesi	15	891

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Başkanlığın Görev ve Yetkileri, Uzmanlar, İlgili Kurum Temsilcileri (16 - 23)

Kuruluş	16	891
Başkanlığın görevleri	17	892
Başkan	18	893
Başkanın görevleri	19	894
Hukukçu uzmanın görevleri	20	894
Teknik uzmanın görevleri	21	895
İdarî uzmanın görevleri	22	897
İlgili kurum temsilcilerinin görevleri	23	898

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler (24 - 29)

Denetleme	24	898
Tutulması gereken defterler	25	899
Yetkili ve görevli hâkim	26	899
Cezai hükümler	27	900
Yürürlük	28	901
Yürütme	29	901

ADLÎ KOLLUK YÖNETMELİĞİ

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2006
Sayısı : 25832

ADLİ KOLLUK YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmelik, adli kolluğun çalışma esaslarını, adli kolluk görevlilerinin niteliklerini, adli işlemlerinin denetimini, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimini, diğer hizmet birimleri ile ilişkilerini, değerlendirme raporlarının düzenlenmesini, uzmanlık dallarına göre hangi bölümlerde çalıştırılacaklarını ve diğer hususları düzenler.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 167 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen deyimlerden;

Adli kolluk görevlileri: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesi ve 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapmak üzere, tâbi oldukları atama usulüne göre görevlendirilen komutan, âmir, memur ve diğer görevlileri,

Adli kolluk sorumlusu: İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ile Gümrük Müsteşarlığı tarafından atamalarındaki usule göre görevli adli kolluğun komutanını/âmirini,

Cumhuriyet savcısı: Yetkili Cumhuriyet başsavcıları ile Cumhuriyet savcılarını,

Kovuşturma: İddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden, iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev, Yetki ve Sorumluluklar

ADLİ
KOLLUK
YÖNETMELİĞİ

Görevlendirme

Madde 4 - Soruşturma yapmak üzere;

a) Emniyet Genel Müdürlüğünce, asgarî tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde,

b) Jandarma Genel Komutanlığınca, asgarî tam teşekküllü bir jandarma karakolu bulunan yerlerde,

c) Sahil Güvenlik Komutanlığınca, asgarî sahil güvenlik bot komutanlıklarının bulunduğu yerlerde,

d) Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünce, gümrük muhafaza müdürlüğü ile müstakil bölge ve kısım âmirlikleri bulunan yerlerde, mevcut imkanlar ölçüsünde yeterince adli kolluk personeli görevlendirilir.

Adli kollukla ilgili esaslar

Madde 5 - Adli kollukla ilgili düzenleme ve uygulamalarda aşağıdaki genel esaslara uyulur:

a) Cumhuriyet savcıları, adli görevlere ilişkin emir ve talimatlarını öncelikle adli kolluk sorumlularına veya adli kolluk görevi ifa eden diğer birim âmirlerine verir.

Adli kolluk, bağlı bulunduğu kolluk teşkilâtının bir parçası olup, öncelikli görevi, karşılaştığı suçun işlenmesini önlemektir.

Cumhuriyet savcılarınca, adli görevler ile ilgili emir ve talimatlar zorunluluk bulunmadıkça, kolluk birimlerinin aralarındaki işbölümü ile kolluk teşkilâtlarının görev ve yetki alanları gözetilerek verilir.

Adli kolluk, adli görevlerin haricindeki hizmetlerde üstlerinin emrindedir.

Adli kolluk görevlilerine, adli görevi bulunmayan üstleri tarafından, yürütülen soruşturma ile ilgili emir ve talimat verilemez. Yönetmeliğin 7 nci maddesi hükümleri saklıdır.

Adli kolluk görevlileri, kadrolarında yer aldıkları birimlere mevzuatla verilmiş ve adli görev kapsamı dışında kalan diğer görev ve hizmetleri de yerine getirirler.

b) Adli kolluk görevlilerinin özlük hakları, bağlı oldukları teşkilât tarafından yürütülür.

Görev ve yetkiler

Madde 6 - Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır. Adli kolluk görevlileri Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini gecikmeksizin yerine getirir.

Adli kolluk görevlileri, kendilerine yapılan bir suça ilişkin ihbar veya şikâyetleri; el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri derhâl Cumhuriyet savcısına bildirir ve Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerine başlar.

Bir ölümün doğal nedenlerden meydana gelmediği kuşkusunu doğuracak bir durumun varlığı veya ölünün kimliğinin belirlenememesi hâlinde; kolluk görevlisi, durumu derhâl

Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek ve Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda soruşturma işlemlerine başlamak zorundadır.

Cumhuriyet savcısı, adli kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hâllerde, sözlü olarak verir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı hâle dönüştürülerek mümkün olması hâlinde en seri iletişim vasıtasıyla ilgili kolluğa bildirir; aksi hâlde ilgili kolluk görevlilerince alınmasına hazır edilir. Ancak, kolluk görevlisi emrin yazılı hâle getirilmesini beklemeden sözlü emrin gereğini yerine getirir.

Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir. Bu durumda adli kolluk görevlileri, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirir.

Adli kolluk görevlileri, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, Cumhuriyet savcısının emirleri doğrultusunda şüphelinin lehine veya aleyhine olan tüm delilleri, kanunda ön görülen koşullara uyarak toplamak, muhafaza altına almak ve bunları bir fezleke ile Cumhuriyet savcısına sunmakla yükümlüdür. Hukuka aykırı delil elde edildiğinin tespiti hâlinde, fezleke bu hususa da yer verilir. Adli kolluk görevlileri diğer soruşturma işlemlerini de aynı titizlikle yerine getirir.

Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan adli kolluk görevlisi, bunların yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar önce sözlü olarak ikâz eder; uyulmaması hâlinde zor kullanarak olay yerinden uzaklaştırır. İlginin ısrarı hâlinde yakalama işlemi uygulanır.

Diğer kolluk birimlerinin adli kolluk görevi

Madde 7 - Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi hâlinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adli görevleri dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Adli Kolluk Görevlilerinin Nitelikleri, Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitimleri

Adli kolluk görevlilerinin nitelikleri

Madde 8 - Adli kolluk görevlileri, kolluk görevlilerinin ilgili mevzuatına göre taşınması gerekli olan niteliklere sahip olmalıdır.

Adli kolluk görevlilerinin, yüklendiği görevlerin gerektirdiği bilgi ve vasıfları taşınması sağlanır.

Her hizmet bölümü için gerekli koşullar, kanun veya kolluk birimlerinin bağlı buldukları bakanlıklarca çıkarılan mevzuatta belirtilir.

Adli kolluk görevlilerinin genel ve özel niteliklerinin belirlenmesinde;

- a) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,
- b) 26/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu,
- c) 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu,

d) 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanunu,

e) 28/5/1988 tarihli ve 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu,

f) 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu,

g) 11/4/2002 tarihli ve 4752 sayılı Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu,

h) 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu,

i) 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,

j) 16/7/1985 tarihli ve 85/9709 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Sahil Güvenlik Komutanlığının İdarî ve Adli Görevlerine İlişkin Tüzük,

k) 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği,

l) 9/8/1968 tarihli ve 12972 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Silâhlı Kuvvetleri Astsubay Meslek İçi Eğitim Yönetmeliği,

m) 4/8/2003 tarihli ve 25189 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Emniyet Teşkilâtı Sağlık Şartları Yönetmeliği,

n) 29/8/2001 tarihli ve 24508 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Meslek Yüksek Okulları Giriş Yönetmeliği,

ile bu konudaki diğer ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Adli kolluğun hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi

Madde 9 - Adli kolluk görevi yapacak personelin verilen görevleri en iyi seviyede yapabilmesi için bu personel hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime tâbi tutulur.

a) Hizmet öncesi eğitim;

1) Hizmet öncesi eğitimde kolluk personelinin, adli kolluk görevlerini ifa edebilecek biçimde yetiştirilmeleri esastır.

2) Hizmet öncesi eğitim müfredatlarında; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun temel ilkeleri, ceza sorumluluğunun esasları, özel hükümler, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlarda yer alan ve kolluk tarafından yerine getirilen suç soruşturmasına ilişkin işlemlerin hukukî çerçevelerine yönelik konulara yer verilir.

b) Hizmet içi eğitim;

1) Adli kolluk görevlerini üstlenmiş bulunan kolluk personeline, hizmet öncesi eğitimde verilen temel konular yanında, yüklendiği görevin içeriğine uygun alanlarda hizmet içi eğitim verilir.

2) Hizmet içi eğitim ile; hizmet öncesi eğitiminin eksikliklerini tamamlamak, personelin gördüğü hizmet ile ilgili değişiklik ve gelişmelere uyumunu sağlamak, hizmet dallarında çalıştırılacak personel ihtiyacını karşılamak hedefleri gözetilir.

Eğitim; her teşkilâtın ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu kapsamda,

a) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,

b) 26/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu,

c) 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu,

d) 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanunu,

e) 28/5/1988 tarihli ve 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu,

f) 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu,

g) 11/4/2002 tarihli ve 4752 sayılı Astsubay Meslek Yüksek Okulları Kanunu,

h) 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu,

i) 14/2/1985 tarihli ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun,

j) 25/4/2001 tarihli ve 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanunu,

k) 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,

l) 16/7/1985 tarihli ve 85/9709 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Sahil Güvenlik Komutanlığının İdari ve Adli Görevlerine İlişkin Tüzük,

m) 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği,

n) 9/8/1968 tarihli ve 12972 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Silâhlı Kuvvetleri Astsubay Meslek İçi Eğitim Yönetmeliği,

o) 4/8/2003 tarihli ve 25189 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Emniyet Teşkilâtı Sağlık Şartları Yönetmeliği,

p) 29/8/2001 tarihli ve 24508 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Meslek Yüksek Okulları Giriş Yönetmeliği,

r) 9/5/2003 tarihli ve 25103 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Emniyet Genel Müdürlüğü Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliği,

s) 15/10/2001 tarihli ve 24554 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Fakültesi Eğitim-Öğretim Yönetmeliği,

t) 15/10/2001 tarihli ve 24554 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Akademisi Başkanlığı Polis Meslek Yüksek Okulları Eğitim-Öğretim Yönetmeliği,

u) 7/11/2003 tarihli ve 25282 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gümrük Muhafaza Görev Yönetmeliği,

ile bu konudaki diğer ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Adli kolluk görevlilerinin eğitimlerinin verilmesinde kolluğun bağlı olduğu Bakanlıkça talep edilmesi hâlinde, Adalet Bakanlığı tarafından eğitici personel görevlendirilir. Hizmet içi eğitimlerin plânlanmasında Adalet Bakanlığının veya yetkili Cumhuriyet başsavcısının görüşleri de alınır.

Sertifika

Madde 10 - Adli kolluk eğitimini başarı ile bitiren personele, ilgili eğitim birimlerince sertifika verilir. Adli görevlerde öncelikli olarak sertifikası olan kolluk personeli görevlendirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Değerlendirme Raporları ve Çalışma Esasları

ADLİ
KOLLUK
YÖNETMELİĞİ

Değerlendirme raporları

Madde 11 - Cumhuriyet başsavcıları her yılın sonunda o yerdeki adli kolluğun sorumluları hakkında bir değerlendirme raporu düzenleyerek sicil âmirlerine verilmek üzere illerde valilere, ilçelerde kaymakamlara gönderir.

Değerlendirme raporlarında, adli kolluk görevlilerinin soruşturma ve kovuşturma işlemlerindeki ehliyetiyle bu işlemlerde gösterdikleri çalışkanlık, iş disiplini ve başarı durumlarına yer verilir. Bu değerlendirme raporları ilgilinin sicilinin düzenlenmesinde dikkate alınır.

Birden fazla Cumhuriyet başsavcılığının yetki çevresinde faaliyet gösteren adli kolluk sorumluları hakkında, değerlendirme raporları her yıl sonunda diğer yer Cumhuriyet başsavcılıklarının görüşü de alınarak adli kolluk biriminin merkezinin bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcısı tarafından düzenlenir.

Adli kolluk görevlilerinin çalışma esasları

Madde 12 - Adli kolluk birimlerinde görev yapacak personelin konusunda uzmanlaşması için mümkün olduğunca aynı veya benzer görevlerde çalışması için kendi teşkilâtlarınca gerekli tedbirler alınır.

Adli kolluk görevlileri, yürütülecek soruşturmalarla ilgili olarak, katılacakları meslek içi kurslar sonunda belirli branşlarda ihtisaslaşırlar.

Meydana gelen olayın özelliğine göre, kolluk âmiri, soruşturma esnasında ihtiyaç duyduğu konularda ihtisaslaşmış personeli görevlendirerek soruşturmanın daha kapsamlı yapılmasını sağlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Adli kolluk hizmetinin denetimi

Madde 13 - Cumhuriyet başsavcıları ve Cumhuriyet savcıları;

a) Adli kolluk hizmetlerinin etkin ve verimli yürütülebilmesi amacıyla, adli kolluk görevlilerince ifa edilen adli işlemleri her zaman denetler.

b) Yürütülen soruşturma evrakını gerektiğinde ilgili adli kolluk biriminde inceleyerek, soruşturmaya ilişkin eksik gördüğü hususların ikmalini emredebileceği gibi, soruşturma evrakı ve taraflarının bulunduğu hâl üzere Cumhuriyet başsavcılığına intikal ettirilmesi talimatını da verebilir.

Cumhuriyet başsavcıları veya Cumhuriyet savcıları adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma sürelerini, gözaltına alma ile ilgili tüm kayıt ve işlemlerini denetler, sonucunu nezarethaneye alınanların kaydına ait deftere kaydeder.

Yürürlük

ADLİ
KOLLUK
YÖNETMELİĞİ

Madde 14 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 15 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet ve İçişleri Bakanları birlikte yürütür.

**ADLÎ VE ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ**

*Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2006
Sayısı : 25832*

ADLI VE ÖNLEME
ARAMALARI YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, kanunlarla düzenlenen adli ve önleme aramasına karar verme yetkisi ile aramaların uygulanmasında uyulacak esas ve usulleri göstermektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, kolluk tarafından, kişilerin üstlerinin, eşyasının, araçlarının, özel kâğıtlarının, konut, işyeri ve eklentilerinin aranmasında uyulacak esas ve usulleri kapsar.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis

ADÜ
VE
ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ

Vazife ve Salâhiyet Kanunu, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 28/4/2004 tarihli ve 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun, 10/6/2004 tarihli ve 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu, 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanunu, 13/5/1971 tarihli ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen deyimlerden;

Araç: Her türlü nakil vasıta ve taşıtlarını,

Cumhuriyet savcısı: Yetkili Cumhuriyet savcısını,

El koyma: Suçun veya tehlikelerin önlenmesi amacıyla veya suçun delili olabileceği veya müsadereye tâbi olduğu için, bir eşya üzerinde, rızası olmanasına rağmen, zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması işlemi,

Gece vakti: Güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden süreyi,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl:

a) Adli aramalar bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi

ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini,

b) Önleme aramaları bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde, millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi veya zarar görmesi, suç işlenmesinin önlenememesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini,

Hâkim: Yetkili sulh ceza hâkimini veya hâkimi,

Kolluk: Jandarma, polis, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlilerini,

Kolluk âmiri: Konuyla ilgili yetkili ve görevli olan kolluk biriminin âmirini,

Koruma altına alma: Suçun veya tehlikelerin önlenmesi ya da delil olabilecek veya müsadereye tâbi olan yahüt güvenliğin sağlanması amacıyla, eşyayı zilyedinin kendiliğinden vermesini veya el konulana kadar geçici olarak alıkoymayı,

Mülkî âmir: İllerde vali veya bu konuda yetkilendirdiği yardımcısını, ilçelerde kaymakamı,

Özel güvenlik görevlisi: 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanuna göre valiliklerce çalışma izni verilen, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanmasında kamu görevlisi sayılan ve görev alanlarında yetkili olan kişileri,

Suçüstü:

a) İşlenmekte olan suç,

b) Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç,

c) Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Adli Arama

Adli arama ve kapsamı

Madde 5 - Adli arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.

Makul şüphe

Madde 6- Makul şüphe, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir.

Makul şüphe, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenir.

Makul şüphede, ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin var olması gerekir.

Belirtilen konularda şüphenin somut olgulara dayanması şarttır.

Arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağını veya belirli bir kişinin yakalanacağını öngörmeyi gerektiren somut olgular mevcut bulunmalıdır.

Adlî aramalarda karar ve emir verme yetkisi

Madde 7 - Adlî aramaya karar vermek yetkisi hâkimindir. Kolluk, arama kararı alınmasını talep ettiği durumlarda, makul şüphe sebeplerini belirten ayrıntılı ve gerekçeli bir rapor hazırlar ve Cumhuriyet savcısına başvurur.

Hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle arama yapılabilir.

Cumhuriyet savcısına ulaşamayan hâllerde kolluk âmirinin yazılı emriyle gerçekleştirilen arama ve elkoyma işlemi üzerine; ilgili kolluk görevlilerince neden Cumhuriyet savcısına ulaşılmadığı, Cumhuriyet savcısının hangi vasıtalarla arandığını belirten ayrıntılı tutanak düzenlenerek ilgili soruşturma evrakına eklenir.

Kolluk âmirlerince konutta, iş yerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama kararı verilemez. Sayılan bu yerlerde arama ancak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle yapılabilir. Ancak 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçlar bakımından, özel konut ve eklentilerinde hâkim kararı olmadıkça arama yapılamaz.

Kolluk âmirinin yazılı emriyle yapılan arama ve sonuçları Cumhuriyet başsavcılığına derhâl bildirilir.

Cumhuriyet savcısına ulaşılamayan hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle konut, iş yeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışında arama yapılabilir.

Arama talep, karar veya emrinde;

a) Aramanın nedenini oluşturan fiil,

b) Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya,

c) Karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi,

d) Aranılacak eşyanın elde edilmesi hâlinde el konulup konulmayacağı, açıkça gösterilir.

Cumhuriyet başsavcılıklarınca, arama ile ilgili kararları vermek üzere, yirmidört saat süreyle nöbetçi Cumhuriyet savcısı görevlendirilir.

Karar alınmadan yapılacak arama²⁹⁰

Madde 8 - Aşağıdaki hâllerde ayrıca bir arama emri ya da kararı aranmaz:

²⁹⁰ Bu maddenin (a) ve (c) bentleri ile (f) bendindeki "ilgilinin rızası" ibaresi, 27. maddenin ve 30. maddenin birinci fıkrasının iptali ve yürütmenin durdurulması istemi ile İstanbul Barosu Başkanlığı tarafından Danıştay'da dava açılmıştır. Danıştay 10. Dairesi 19.01.2006 tarih ve 2005/6392 sayılı ile;

"Yönetmeliğin 8. maddesinin "a" bendindeki "...yakalanması amacıyla konutunda, işyerinde, yerleşim yerinde, bunların eklentilerinde ve aracında yapılacak aramada..." ibaresinin ve 30. maddenin 1. fıkrasının,

"8. maddenin "f" bendindeki "...ilgilinin rızası..." ibaresinin,

Yürütülmesinin durdurulması isteminin kabulüne,

8. maddenin "c" bendinin ve 27. maddesinin yürütülmesinin durdurulması istemlerinin

Reddine karar verilmiştir.

a) Hakkında tutuklama kararı veya yakalama emri veya zorla getirme kararı bulunan kişi ile hakkında gıyabî tutuklama kararı verilen kaçak yakalandığında üstünde, yakalanması amacıyla konutunda, işyerinde, yerleşim yerinde, bunların eklentilerinde ve aracında yapılacak aramada,

b) Hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile veya kolluk tarafından doğrudan yakalanan kişinin, kendisine, başkalarına veya yakalama işlemi yapan kolluk görevlilerine zarar vermesini önlemek amacıyla yapılacak kâba üst aramasında,

c) Gözaltına alınan kişinin, nezarethaneye konmadan önce yapılan üst aramasında,

d) Herhangi bir sebeple hukuka uygun şekilde yakalandıktan sonra kolluk güçlerinin elinden kaçmakta olan kişilerin veya işlenmekte olan veya henüz işlenmiş olan veya pek az önce işlendiğini gösteren belirtilerin olduğu suçun failinin yakalanması amacıyla takibi sırasında girdikleri araç, bina ve eklentilerinde yakalanması amacıyla yapılacak aramalarda,

e) 1) 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 17 nci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında, kaçak eşya, her türlü silâh, mühimmat, patlayıcı ve uyuşturucu maddelerin bulunduğu şüphe edilen her türlü kap, ambalaj veya taşımaya yarayan diğer araçlarda hemen yapılan aramalarda,

2) 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 17 nci maddesinin altıncı fıkrası kapsamında gümrük salonları ve gümrük kapılarında kaçak eşya sakladığından kuşkulanan kişilerin gümrük kontrolü amacıyla gümrük görevlilerince aranmasında;

3) 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 18 inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında, 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu gereğince belirlenen kapı ve

yollardan başka yerlerden gümrük bölgesine girmek, çıkmak veya geçmek ve bu yerlerde rastlanacak kişi ve her nevi taşıma araçlarının yetkili memurlar tarafından durdurulmasında ve bu kişilerin eşya, yük ve üzerleri ile varsa taşıma araçlarının aranmasında,

f) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 24 üncü maddesindeki kanunun hükmü ve âmirin emrini yerine getirme, 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ve 26 ncı maddesindeki hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası ile diğer kanunların öngördüğü hukuka uygunluk sebepleri ve suçüstü hâlinde yapılan aramalarda, toplum için veya kişiler bakımından hayati tehlikeyi ortadan kaldırmak amacıyla veya kapalı yerlerden gelen yardım çağrıları üzerine, konut, işyeri ve yerleşim yeri ile eklentilerine girmek için.

Olay yeri inceleme

Madde 9 - Suç işlenen yerlerde, sebep ve sonuç ilişkisini ortaya koyacak delillerin aranması, bulunması ve el koyulması için geliştirilmiş bilimsel ve teknik araştırma işlemlerinin, herkesin girip çıkabileceği kamuya açık alanlarda yapılması için bir emir veya karar gerekmez.

Birinci fıkrada belirtilen yerler dışındaki olay yeri inceleme işlemleri, 7 nci madde uyarınca hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise konut, işyeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışındaki yerlerde kolluk âmirinin yazılı emri üzerine gerçekleştirilir.

Aramada emir ya da karar kapsamı dışında elde edilen bulgular ve ele geçirilen kişiler

Madde 10 - Usulüne uygun yapılan aramada;

a) Yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmakla birlikte, karar veya yazılı emirde konu edilmeyen,

b) Yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandıracak,

bir delil elde edilirse; bu delil koruma altına alınır ve durum Cumhuriyet başsavcılığına derhâl bildirilerek el koyma işlemini gerçekleştirmek için Cumhuriyet savcısından yeni bir yazılı emir istenir. Cumhuriyet savcısına ulaşılmadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle kolluk görevlileri elkoyma işlemini gerçekleştirebilir.

Hâkim kararı olmaksızın elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.

Bu tür aramada, aramanın amacı ve konusu dışında ele geçirilen ve haklarında tutuklama veya yakalama kararı bulunan kişiler, evrakıyla birlikte Cumhuriyet başsavcılığma sevk edilir.

Adli arama tutanağı

Madde 11 - Adli arama işlemi bir tutanağa bağlanır.

Tutanakta;

a) Arama kararının tarih ve sayısı, hâkim kararı yoksa verilmiş olan yazılı emrin tarih ve sayısı ile emri veren merci,

b) Aramanın yapıldığı yer, tarih ve saat,

c) Aramanın konusu,

ADLI
VE
ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ

d) Aranılan kişinin kimlik bilgileri, adını söylemediği takdirde eşkâl bilgileri,

e) Araçta, konutta, işyeri ve eklentilerinde arama yapılmışsa, aracın plaka numarası, markası, konutun, işyerinin ve eklentilerinin açık adresi, su üstü aracının aranmasında su üstü aracının cinsi, ismi, sahibi ve kullananı, deniz aracının aranması hâlinde ise deniz aracının cinsi, ismi, donatanı, bağlama limanı, tonajı, acentesi, kaptanı ve arama mevkiî,

f) Aramanın sonuçları, el konulan suç eşyasına ilişkin belirleyici bilgiler,

g) Aramada yakalanan kişiler varsa kimlik bilgileri, kimliği belirlenemiyorsa eşkâl bilgileri,

h) Arama sonucunda yaralanma veya maddî bir zarar meydana gelip gelmediği,

i) Arama işlemi yapanların adı, soyadı, sicili ve unvanı,

hususları yer alır.

Tutanak arama işlemine katılmış olanlar ve hazır bulunanlarca imzalanır. Tutanağın bir sureti ilgiliye verilir.

Kaçakçılık suçlarıyla ilgili tutanaklar, 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 21 inci maddesine göre tanzim edilir.

Arama sonunda talep hâlinde verilecek belge

Madde 12-7 nci maddeye göre yapılacak arama sonunda, hakkında arama işlemi uygulanan kişiye talebi hâlinde;

a) Aramanın,

1) Şüpheli veya sanık olması ve yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe bulunması sebebiyle mi,

2) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla mı,

yapıldığını,

b) Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe bulunan şüphelinin veya sanığın üstünün, eşyasının, konutunun, işyerinin veya ona ait diğer yerlerin aranması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliğini,

c) Aramada el konulan veya koruma altına alınan eşyanın listesini,

d) Aramada şüpheyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu,

e) Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, el konulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarını,

içeren belge veya belgeler verilir.

Koruma altına alınan veya el konulan eşyanın tam bir listesi yapılarak resmî mühürle mühürlenir. Bu eşyanın resmî mühürle mühürlendiğine dair tutanak tanzim edilerek, bir sureti ilgisine verilir.

Avukat bürolarında arama

Madde 13 - Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın avukat bürolarında arama yapılamaz.

Avukat büroları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet savcısının denetimini

de aranabilir. Baro başkanı veya onu temsil eden bir avukat aramada hazır bulundurulur.

Arama sonucu elkonulmasına karar verilen şeyler bakımından bürosunda arama yapılan avukat, baro başkanı veya onu temsil eden avukat, bunların avukat ile müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu öne sürerek karşı koyduğunda, bu şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve bu konuda gerekli kararı vermesi, soruşturma evresinde sulh ceza hâkiminden, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemeden istenir. Yetkili hâkim elkonulan şeyin avukatla müvekkili arasında meslekî ilişkiye ait olduğunu tespit ettiğinde, elkonulan şey derhâl avukata iade edilir ve yapılan işlemi belirten tutanaklar ortadan kaldırılır. Bu fıkrada öngörülen kararlar yirmidört saat içinde verilir.

Postada el koyma durumunda bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukatın karşı koyması üzerine üçüncü fıkrada belirtilen usuller uygulanır.

Askerî mahallerde yapılacak arama

Madde 14 - Askerî mahallerde yapılacak arama Cumhuriyet savcısının talep ve katılımı ile askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

Elkoyma, koruma altına alma

Madde 15 - Arama sonucunda bazı eşyaya elkoyma söz konusu olduğunda, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emri ile elkoyma işlemi gerçekleştirilebilir.

İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, koruma altına alınır.

Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

Yukarıda yazılı eşya veya diğer malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişi, talep üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür.

Evsafı belirlenen eşyanın kollukça bulunamaması ve zilyedinin de teslimden kaçınması hâlinde, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler dışındaki zilyet hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 60 ıncı maddesinde yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümlerin uygulanması amacıyla durum Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

Aramada ele geçen belge ve kâğıtlar hakkında yapılacaklar

Madde 16 - Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin belge veya kâğıtlarını inceleme yetkisi, Cumhuriyet savcısı ve hâkime aittir.

Kolluk, arama sırasında ele geçen belge veya kâğıtlara, suçla ilgisi olup olmadığını tespit amacıyla, incelemeksizin bakabilir. Suçla ilgisi olabileceğinden şüphelendiği anda Kanunun öngördüğü şekilde incelenecek belge ve kâğıtları ambalajlayarak mühürler.

Belge ve kâğıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün kaldırılmasına ve kâğıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi ya da müdafii veya vekili çağrılır.

İnceleme sonucu soruşturma veya kovuşturma konusu suça ilişkin olmadığı anlaşılan belge veya kâğıtlar ilgisine geri verilir.

Şüpheli veya sanık ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 45 ve 46 ncı maddelerine göre tanıklıktan çekinebilecek kimseler arasındaki mektuplara ve belgelere; bu kimselerin nezdinde bulundukça elkonulamaz.

Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma

Madde 17 - Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması hâlinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereklere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması hâlinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklenmesi yapılır. Bu işlem, bilgisayar ağları ve diğer uzak bilgisayar kütükleri ile çıkarılabilir donanımları hakkında da uygulanır.

İstemesi hâlinde, bu yedekten elektronik ortamda bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan verilerin mahiyeti hakkında tutanak tanzim edilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır. Bu tutanağın bir sureti de ilgiliye verilir.

ADLI
VE
ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Önleme Aramaları

Denetim yapılacak hâller

Madde 18 - Aşağıda belirtilen denetimler şartları oluştuğunda kolluk tarafından kendiliğinden yapılabilir:

a) Umuma açık istirahat ve eğlence yeri sayılan, kişilerin tek tek veya toplu olarak eğlenmesi, dinlenmesi veya konaklaması için açılan otel, motel, pansiyon, kamping ve benzeri konaklama yerleri; gazino, pavyon, meyhane, bar, birahane, içkili lokanta, taverna ve benzeri içkili yerler; sinema, kahvehane ve kıraathane; kumar ve kazanç kastı olmamak şartıyla adı ne olursa olsun bilgi ve maharet artırıcı veya zekâ geliştirici nitelikteki elektronik oyun alet ve makinelerinin, video ve televizyon oyunlarının içerisinde bulunduğu elektronik oyun yerleri; internet kafeler ve benzeri yerler ile sabit veya seyyar olarak kullanılan kara, deniz, hava ve her çeşit taşıma araçlarındaki bu tür yerlerin genel güvenlik ve asayiş yönünden denetimi,

b) Kumar oynanan umumî ve umuma açık yerler ile her çeşit özel ve resmî kurum ve kuruluşlara ait lokaller, mevzuata aykırı bir şekilde uyuşturucu madde imal edilen, satılan, kullanılan, bulundurulmuş yerler, mevzuata aykırı faaliyet gösteren genelevler, birleşme yerleri ve fuhuş yapılan evler ve

yerler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasal düzenine, genel güvenliğe ve genel ahlâka zararı dokunacak oyun oynatılan, temsil verilen, film veya video bant gösterilen yerler ile internet üzerinden yapılan yayımlara izin verilen yerler, derneklere, sendikalara, loca ve kulüplere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile benzeri kurum ve kuruluşlara ait ve yalnız üyelerinin yararlanması için açılan lokallerden, birden fazla denetim sonunda ve yazılı ihtarla rağmen, iç yönetmeliğine aykırı faaliyet göstererek umuma açık yer durumuna geldiği tespit edilenlerin denetimi,

c) Yürürlükte bulunan hükümlere aykırı olarak işletilen yerler hakkındaki işlemler ile genel ahlâk ve edep kurallarına aykırı olarak sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satan yerlerin denetimi,

d) Kanunlardaki istisnalar saklı kalmak üzere, onsekiz yaşından küçükleri çalıştırdığından veya onsekiz yaşını doldurmuş küçüklerin girdiğinden şüphelenilen ve açılması izne bağlı bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kıraathane gibi oyun oynatılan benzeri yerlerin denetimi,

e) Suç işlenmesini önlemek için kişilerden kimlik sorma,

f) 26/6/1973 tarihli ve 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununda belirtilen yerlerin denetimi,

g) Motorlu araç trafik belgesi, motorlu araç tescil belgesi ve sürücü belgeleri ile 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre araçlarda bulunması gerekli eşyanın denetimi,

h) Doğal ve yapay göller ile su üstü ulaşımına imkân veren akarsularda su üstü araçlarının ve denizlerde deniz araçlarının ruhsat ve belgelerinin, su üstü araç sahip ve kullananları ile gemi adamlarının ehliyetleri, belgeleri ve deniz mevzuatında yer alan diğer belgelerinin denetimi,

i) Elektromanyetik aygıtlar ve dedektör köpekleri aracılığıyla yapılan tarama şeklindeki denetimler,

j) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 183 üncü maddesi kapsamında gürültü yapanların men edilmesi,

k) Hudut kapılarından giriş çıkış yapanların pasaport denetimleri.

Önleme araması ve kapsamı

Madde 19 - Önleme araması;

a) Millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması,

b) Suç işlenmesinin önlenmesi,

c) Taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti,

amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin yazılı emriyle ikinci fıkrada belirtilen yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kâğıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemidir.

Önleme araması aşağıdaki yerlerde yapılabilir:

a) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde,

b) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde,

c) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde,

d) Öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve üniversite binaları ve ekleri içerisinde, kurumun imkânlarıyla önlenmesi mümkün görülmeyen olayların çıkması olasılığı karşısında rektör, acele hâllerde de dekan veya bağlı kuruluş yetkililerinin kolluktan yardım istemeleri hâlinde, girilecek üniversite, bağımsız fakülte veya bağlı kurumların içerisinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkış yerlerinde,

e) Umumi veya umuma açık yerlerde veya öğrenci yurtlarında veya eklentilerinde,

f) Yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında,

g) Her türlü toplu taşıma veya seyreden taşıt araçlarında,

h) 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçların işlenmesini önlenmesi amacıyla, ticarethane, işyeri, eğlence ve benzeri yerler ile eklentilerinde,

i) 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanununun 6 ncı maddesi kapsamında gerçekleştirilen spor müsabakalarıyla ilgili olarak, müsabakaların yapılacağı spor alanlarının çevresinde, stadyum veya spor salonu girişleri ile turnike girişlerinde,

j) 5253 sayılı Dernekler Kanununun 20 nci maddesi kapsamında, derneklerde veya eklentilerinde.

Konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan özel işyerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.

Önleme araması kararı

Madde 20 - Yönetmeliğin 8 inci maddesi, 9 uncu maddesinin birinci fıkrası ve 25 inci maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, önleme aramalarında işlemin yapılacağı kanunda belirtilen umumi ve umuma açık yerlerde makul sebeplerin

oluşturduğunu ve millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla ortaya çıktığını ve tehlikenin oluşturduğunu gösteren belirlemeler, kolluk tarafından önceden tespit edilir ve aramanın yapılması önerilen yer ve zaman ile birlikte o yer mülkî âmirine, gerekçeleri ile birlikte yazılı olarak iletilir. 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla yapılacak aramalar için bu talep, o yer Cumhuriyet savcısına da yapılabilir.

Yetkili merci, kolluğun talebini uygun bulursa, hâkimden arama kararı talep eder; ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yazılı arama emri verir.

Arama talep, emir ve kararlarında aşağıdaki hususlara açıkça yer verilir:

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı,
- c) Aramanın yapılacağı yer,
- d) Geçerli olacağı zaman süresi.

Hâkim tarafından verilen kararlar aleyhine, mülkî âmir tarafından kanun yollarına başvurulabilir.

Üsulüne uygun olarak verilmiş arama kararı veya emri üzerine, yetkili âmirin, aramanın yapılması için kolluk memurlarına vereceği sözlü emirler derhâl yerine getirilir. Bu konudaki emirlerin yazılı olarak verilmesi istenemez. Bu hâllerde, emrin yerine getirilmesinden doğabilecek sorumluluk, emri verene aittir.

Özel güvenlik görevlilerinin kontrol yetkileri

Madde 21 - Özel güvenlik görevlilerinin yetkileri şunlardır:

a) Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme,

b) Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme,

c) Yangın, deprem gibi tabii afet durumlarında ve imdat istenmesi hâlinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme,

d) Hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

Derneklerde arama

Madde 22 - Kamu düzeninin korunması veya suç işlenmesinin önlenmesi nedenlerinden birine bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, yine bu nedenlere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülki âmirin yazılı emri bulunmadıkça, kolluk kuvvetleri, dernek ve eklentilerine giremez, arama yapamaz ve buradaki eşyaya el koyamaz.

El koyma söz konusuysa, mülki âmirin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını

el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde, el koyma kendiliğinden kalkar.

Hâkim kararı, mülkî âmir tarafından dernek yöneticilerine yazıyla duyurulur.

ADLI
VE
ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ

Spor müsabakaları ile ilgili aramalar

Madde 23 - Spor müsabakalarının yapılacağı spor alanına, güvenlik güçlerince gerçekleştirilecek kontrolden sonra seyirci alınır.

Spor alanlarının çevresinde, stadyum veya spor salonu girişleri ile turnike girişlerinde, müsabakayla ilgili olarak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca olan hâllerde mülkî âmirin yazılı izni ile kolluk tarafından veya kolluğun denetiminde, özel güvenlik görevlilerince üst araması yapılır ve 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanununun amacına aykırı madde ve cisimler geçici olarak koruma altına alınır.

Önleme aramalarında elde edilen bilgi ve bulgular ile yakalanan şüpheliler hakkında yapılacak işlemler

Madde 24 - Önleme aramalarında elde edilen ve adli soruşturmalarda kullanılabilecek bilgi, bulgu ve şüpheliler hakkında 10 uncu madde hükümleri uygulanır.

Aramanın konusu ve kapsamı içinde olan, ancak suç unsuru oluşturmayan eşya, geçici olarak koruma altına alınır ve aramaya sebep teşkil eden husus sona erdiğinde ilgiliye teslim edilir.

Hâkimden önleme araması kararı alınması gerekmeyen hâller

Madde 25 - Aşağıdaki hâllerde yapılacak aramalarda ayrıca bir arama emri ya da kararı gerekmez:

a) Devletçe kamu hizmetine özgülennmiş bina ve her türlü tesislere giriş ve çıkışın belirli kurallara tâbi tutulduğu hâllerde, söz konusu tesislere girenlerin üstlerinin veya üzerlerindeki eşyanın veya araçlarının aranmasında,

b) 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun ek 1 inci maddesi kapsamında bulunan, sivil hava meydanlarında, limanlarda ve sınıır kapılarında, binaların, uçakların, gemilerin ve her türlü deniz ve kara taşıtlarının, giren çıkan yolcuların X-ray cihazından geçirilerek, gerektiğinde üstünün ve eşyasının aranması ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar personelinin, üstlerinin, araçlarının ve eşyalarının aranmasında,

c) 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanununun 11 inci maddesi kapsamında, kişilerin üstünün, eşyalarının Olağanüstü Hâl Valisinin emriyle aranmasında,

d) 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesi kapsamında, konutların ve her türlü dernek, siyasî parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaların, işyerlerinin, özel ve tüzel kişiliklere sahip müesseseler ve bunlara ait eklentilerin ve her türlü kapalı ve açık yerlerin, mektup, telgraf ve sair gönderilerin ve kişilerin üzerlerinin sıkıyönetim komutanının emriyle aranmasında,

e) Kanunların, muhafaza altına alınmalarına olanak verdiği kişilerin, üst veya eşyalarının aranmasında,

f) 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun çerçevesinde görevli kolluğun, aynı Kanununun 79 uncu maddesindeki silâh taşıma yasağı kapsamında, silâh taşıdığından şüphelenilen kişilerin üstlerinin ve eşyalarının aranmasında.

ADLİ
VE
ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ

Unuma açık veya açık olmayan özel işletmelerin, kurumların veya teşebbüslerin girişlerindeki kontroller, buralara girmek isteyen kimselerin rızasına bağlıdır. Kontrol edilmeyi kabul etmeyenler, bu gibi yerlere giremezler. Bu gibi yerlerde kontrol, esasta özel güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilir. Ancak, bu yerlerin ve katılanların taşıyabilecekleri özel niteliklere göre, önleme aramaları kolluk güçleri tarafından da yapılabilir.

Önleme araması tutanağı

Madde 26 - Arama sırasında suç unsuruna rastlandığında, önleme araması tutanağa bağlanır.

Bu hâlde, tutanak 11 inci maddede yazılı unsurları içerir.

Tutanak arama işlemine katılmış olanlar ve hazır bulunanlarca imzalanır.

Tutanağın bir sureti ilgiliye verilir.

Suç unsuruna rastlanmadığı durumlarda, aranan kişinin talebi hâlinde, kendisine arama kararı veya emrinin tarih ve sayısı, aramanın tarih ve saati, yeri, aranan şahsın ve arayan görevlinin kimlik bilgilerinin yer aldığı bir belge verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Aramaların Yapılma Şekli

Durdurma ve kontrol işlemleri²⁹¹

Madde 27 - Bir kişiyi geçici olarak durdurmak, yakalama sayılmaz; yakalama sayılması için kişinin fiilen denetim altına alınması gerekir. Denetim için araçların durdurulması da mümkündür.

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için, "umma" derecesinde makul şüphe bulunmalıdır. Kolluk görevlisi, tecrübesine dayanarak, izlediği davranışlarından, o kişinin bir suç işleyeceği veya işlediği hususunda kanaat elde eder veya kişinin silâhlı olduğu ve hâlen tehlike yarattığı kanaatine varırsa kişi durdurulabilir.

Somut emarelerle desteklenen şüphe bulunmadan, süreklik arzedecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma ve kontrol işlemi yapılamaz.

Sebebin oluşmasına veya şüpheye yol açan davranışları hakkında, durdurulan kişiye sorular yöneltilebilir. Kişi bu sorulara cevap vermekle yükümlü değildir. Durdurma yetkisinin kullanılmasına neden olan şüphe, yapılan açıklama ile ortadan kalkarsa, kişinin gitmesine engel olunmaz.

Durdurma üzerine aşağıdaki işlemler yapılır:

a) Durdurulan kişi üzerinde giysilerinden herhangi birisi çıkarılmaksızın, yoklama biçiminde bir kontrol yapılır. Bu iş-

²⁹¹ Bu maddenin iptali ve yürütmenin durdurulması istemi ile İstanbul Barosu Başkanlığı tarafından Danıştay'da dava açılmıştır. Danıştay 10. Dairesinin 19.01.2006 tarih ve 2005/6392 sayılı kararı ile; 27.maddenin yürürlüğü'nün durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir.

lem sonucunda, kişide silâh bulunduğu sonucunu çıkarmaya yeterli şüphe meydana gelirse, memur kendiliğinden silâh ve diğer suç eşyası araması yapabilir.

b) Yoklama suretiyle kontrol, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır.

c) Yapılan kontrolün konusu ve sebepleri ilgiliye açıklanır.

d) Bir kişinin veya aracın durdurulma süresinin, şartlara göre makul olması ve kontrol için ayrılan süreyi aşmaması gerekir.

e) Yoklama suretiyle kontrol, kişiye en az sıkıntı verici şekilde yapılır.

f) Yapılan kontrolün neticesinde suça ilişkin iz, eser, enare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

g) Uyuşturucu gibi belirli bir şeyin, kişinin herhangi bir yerinde gizlendiği düşünülüyorsa, daha geniş çaplı kontrol yapılabilir.

h) Yoklama suretiyle kontrol, kişinin veya aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Başka yere götürülerek kontrol yapılamaz.

i) Makul sebebi olduğu takdirde, daha geniş kapsamlı kontrol yapılması için, kolluk aracından veya yakındaki kapalı bir yerden yararlanılabilir.

j) Kontrolten sonra talep üzerine olay yerinde derhâl bir tutanak düzenlenir.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

Karar veya yazılı emir üzerine üst ve eşya aramasının icrası

Madde 28 – Aramanın gerçekleştirileceği yerde, öncelikle kişilerin kaçmasını ve saldırmasını engelleyecek şekilde gerekli güvenlik tedbirleri alınır.

Kolluk görevlileri, kolluk görevlisi olduğunu ispatlayan kimliğini gösterir.

Üst araması, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır.

Üst ve eşya araması sırasında, yapılan aramanın konusu olan eşyanın ne olduğu veya aramanın yapılmasına temel teşkil eden sebepler ilgiliye açıklanır.

Üst araması sırasında, kişinin beraberinde olan eşya da, mümkünse elektromanyetik cihazlarla, değilse beş duyu organı aracılığıyla aranır. Sahipsiz eşya hakkında da aynı hüküm uygulanır.

Kişi direndiği takdirde üst ve eşya araması orantılı güç kullanılarak gerçekleştirilir.

Üst ve eşya araması, kişinin veya aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Başka yere götürülerek arama yapılamaz. Gerektiğinde kolluk aracından veya yakındaki kapalı bir yerden yararlanılabilir.

Üst araması sırasında, kişinin üstünde veya eşyasında rastlanan özel kâğıt ve zarflar, içinde müsadereye tâbi bir eşya bulunması ihtimali dışında açılmaz; açıksa dahi yazılı bilgiler okunamaz.

Kişinin kanunlara göre izin verilmeyecek bir şeyi taşıdığına ilişkin makul şüphenin bulunması ve aramanın amacına

başka türlü ulaşılamaması hâlinde, üst araması aşağıda belirtilen şekilde giysiler çıkartılmak suretiyle yapılabilir:

a) Arama yapılmadan önce, bu aramayı yapmanın neden gerekli görüldüğü ve nasıl yapılacağı, o birimde görevli en üst kolluk âmiri tarafından ilgiliye bildirilir.

b) Arama, aynı cinsiyetten görevliler tarafından yapılır; arama işlemi kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilir.

c) Arama, kişinin utanma duygusunu en az ihlâl edecek bir şekilde yapılır; önce bedenin üst kısmındaki giysiler çıkartılır; bedenin alt kısmındaki giysiler, üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkartılır. Bu giysiler mutlaka aranır.

d) Arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir.

e) Arama, mümkün olduğunca kısa bir süre içinde bitirilir.

Yapılan aramanın neticesinde bir suça ilişkin iz, eser, emare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

Araçlarda arama

Madde 29 - Araçlarda aramanın gerçekleştirileceği yerde, öncelikle kişilerin kaçmasını ve saldırmasını engelleyecek şekilde gerekli güvenlik tedbirleri alınır.

Araç araması sırasında, yapılan aramanın konusu olan eşyanın ne olduğu veya aramanın yapılmasına temel teşkil eden sebepler ilgiliye açıklanır.

Araç araması, kişiye en az sıkıntı verici şekilde ve makul olan en kısa sürede yapılır.

Araç araması, aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Detaylı inceleme yapılması gereken hâllerde, başka yere götürülerek arama yapılabilir.

Deniz şartları sebebiyle aramanın denizde mümkün olmaması veya deniz aracının ayrıntılı aranmasının gerektiği hâllerde şüpheli deniz aracı en yakın ve uygun limana çekilerek arama limanda yapılabilir.

Araç araması sırasında rastlanan özel kâğıt ve zarflar, içinde müsadereye tâbi bir eşya bulunması ihtimali dışında açılmaz; açılrsa dahi yazılı bilgiler okunamaz.

Yapılan aramanın neticesinde bir suça ilişkin iz, eser, emare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

Boş araçların aranmasında, arama yapıldığını belirten bir not bırakılır. Bu notta, arama tutanağının bir kopyasının alınabileceği yer belirtilir.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

Konut, işyeri ve eklentilerinde aramanın yapılması

Madde 30 - Haklarında gıyabî tutuklama veya tutuklama kararı ile yakalama emri veya zorla getirme kararı bulunan kişilerin yakalanması için yapılacak aramalarda, ayrıca arama kararı verilmesi gerekli değildir. Bu gibi hâllerde sadece yakalanacak kişiyle ilişkili işlemler yapılabilir. O yerde bulunan diğer kişiler hakkında, ayrıca karar verilmemişse, arama yapılamaz.²⁹²

²⁹² 30. maddenin birinci fıkrasının iptali ve yürütmenin durdurul-

Kolluk, arama yapılacak kapalı yerlerde ve eklentilerinde gerekli güvenlik önlemlerini alarak kapıyı çalar.

Hâkim kararı veya kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emriyle yapılan aramalarda veya karar alınmasını gerektirmeyen işlemlerde, mümkünse o yere girme izni verme yetkisine sahip kişilerle iletişim kurulmasına çalışılır, kolaylık gösterilmesi istenir.

Aşağıdaki hâllerde iletişim kurmadan arama amacıyla kapalı yerlere ve eklentilerine girilir:

a) Arama yapılacak olan yerin konut veya yerleşim yeri olarak kullanılmadığının bilinmesi,

b) Arama esnasında bu yerlerde kimsenin olmadığını anlaşılması,

c) Bu yerlerde oturan veya izin vermeye yetkili kişinin arama öncesinde bilgilendirilmesinin, delil karartmasına yol açarak aramanın amacını tehlikeye sokacak veya kolluk memurlarını veya diğer bireyleri tehlikeye düşürebilecek olması.

Diğer hâllerde, kolluk memurları arama kararını gösterirler.

Gecikmesinde sakınca veya tehlike bulunması hâlinde, bilgilendirme içeri girildikten sonra da yapılabilir.

Aramayla görevlendirilenler, aramaya karşı çıkılması hâlinde, durumun haklı kıldığı ölçüde güç kullanarak direnci ortadan kaldırırlar. Bilgilendirme yapıldıktan sonra, kapı

ması istemi ile İstanbul Barosu Başkanlığı tarafından Danıştay'da dava açılmıştır. Danıştay 10. Dairesi'nin 19.01.2006 tarih ve 2005/6392 sayılı kararı ile; 30. maddenin birinci fıkrasının yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmiştir.

açılmadığı takdirde güç kullanılacağı ihtar edilir ve buna rağmen kapı açılmazsa zorla eve girilir ve arama gerçekleştirilir. Güç, kademeli bir şekilde artarak kullanılabilir.

Bulundurulması suç teşkil eden eşyanın arandığı evde bulunan kişilerin üstü, güvenlik veya suç eşyasının elde edilmesi amacıyla aranır.

Arama, bulunması istenen şeyin boyutu ve niteliği göz önüne alınarak, amaca ulaşmak için gerekli olan ölçüde gerçekleştirilir.

Aranacak yerde bulunan kişilerin özel hayatlarına ve mallarına gereken azamî özen gösterilir.

Kasa gibi, açılması özellik isteyen eşya, kolluk tarafından veya masrafları kollukça karşılanmak üzere bu konudaki meslek erbabına açtırılır. Bu işlemin o yerde yapılmasının masraflı, külfetli veya oraya zarar verebilecek nitelikte olması durumunda, eşya kolluk tarafından muhafaza edilen başka bir yere götürülerek de açılabilir.

Arama sırasında rastlanan özel kâğıt ve zarflar, içinde müsadereye tâbi bir eşya bulunması ihtimali dışında açılmaz; açılrsa dahi yazılı bilgiler okunamaz.

Aramada hazır bulundurulacaklarla ilgili olarak aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Aranacak yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir; kendisi bulunmazsa temsilcisi veya ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri veya kendisiyle birlikte oturmakta olan bir kişi veya komşusu hazır bulundurulur.

b) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin konutu, işyeri veya ona ait diğer yerlerde yapılacak aramalarda, zilyet

ve bulunmazsa yerine çağrılacak kişiye, aramaya başlamadan önce aramanın amacı hakkında bilgi verilir.

c) Kişinin avukatının aramada hazır bulunmasına engel olunamaz.

d) Geceleyin herkesin girip çıkabileceği lokanta, bar, pavyon, gazino, meyhane gibi yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlerin aranmasında tanık bulundurulması gerekmez.

Aramanın zamanı

Madde 31 - Arama, kararda veya yazılı emirde belirtilen süre içerisinde yapılır. Her arama kararı, aksine bir hüküm içermiyorsa sadece bir kez arama yetkisi verir.

Aramanın amacını tehlikeye sokan acil bir durum yoksa, adli arama gündüz yapılır.

Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde adli arama gece yapılamaz. Ayrıca bu yerlerde kolluk âmirinin yazılı emriyle de arama yapılamaz. Ancak;

a) Suçüstü hâlinde,

b) Gecikmesinde sakınca bulunan hâlde,

c) Firar eden kişi veya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması hâlinde,

d) Geceleyin herkesin girip çıkabileceği 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 7 nci maddesinde sayılan umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinde,

gece adli arama yapılabilir.

Önleme aramaları, denetimler ve kontroller her zaman yapılabilir.

Nezarethanelerde yapılacak arama

Madde 32 - Nezarethanelerde yapılacak aramalar için Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği hükümleri saklıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Aramalara ilişkin kayıt defteri

Madde 33 - Her kolluk biriminde, bu yönetmelik uyarınca yapılan aramalara ilişkin karar, yazılı emir ve diğer bilgilerin kaydedileceği bir defter tutulur.

Bu defterde kayıtlı bilgiler; adli ve idari soruşturmalar, ilgilinin taleplerinin karşılanması ve istatistikî çalışmalar dışında kullanılamaz.

Bu defter, silinme ve muhtemel bilgi kaybı riskine karşı gerekli önlemler alınmak ve bilgiler yedeklenmek suretiyle bilgisayar ortamında da tutulabilir.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

Madde 34 - 24/5/2003 tarihli ve 25117 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 35 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

ADLÎ
VE
ÖNLEME
ARAMALARI
YÖNETMELİĞİ

Yürütme

Madde 36 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet ve İçişleri Bakanları yürütür.

**CEZA MUHAKEMESİ
KANUNUNA GÖRE
İL ADLİ YARGI ADALET
KOMİSYONLARINCA
BİLİRKİŞİ LİSTELERİNİN
DÜZENLENMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK**

*Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2005
Sayısı : 25832*

**CEZA MUHALEMESİ KANUNUNA GÖRE
İL ADLİ YARGI ADALET KOMİSYONLARINCA
BİLİRKİŞİ LİSTELERİNİN DÜZENLENMESİ
HAKKINDA YÖNETMELİK**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmelik, her yıl için il adli yargı adalet komisyonları tarafından düzenlenecek olan bilirkişi listelerinin hazırlanmasında, uzmanlık alanlarının belirlenmesini, başvurabilecek olanların niteliklerini, müracaat usulünü, değerlendirme esaslarını, listelerin oluşturulmasını ve gerekli durumlarda bu listelerde yer verilenlerin çıkarılma usul ve esaslarını düzenler.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 64 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

BİLİRKİŞİ
LİSTELERİNİN
DÜZENLENMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

Tanımlar

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık: Adalet Bakanlığını,

Bilirkişi: Çözümü; uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü ya da yazılı olarak vermesi için başvurulan gerçek veya tüzel kişiyi,

Komisyon: İl adli yargı adalet komisyonunu,

Liste: İl adli yargı adalet komisyonu tarafından her yıl için oluşturulan bilirkişi listesini,

Yıl: Takvim yılını

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Uzmanlık alanlarının belirlenmesi

Madde 4 - Komisyonlar, her yıl en geç 15 Eylül tarihine kadar, il merkezi ve ilçe Cumhuriyet başsavcılıklarından savcılık ve ceza mahkemelerinde hangi alanlarda bilirkişiye müracaat edildiğini 30 Eylül tarihine kadar bildirilmesini ister.

Komisyonlar topladığı bilgiler ve başvurulardan yararlanmak suretiyle uzmanlık alanlarını belirler.

İlân

Madde 5 - Komisyonlar, bilirkişi olarak görev yapmak isteyenlerin komisyon başkanlığına müracaat etmelerini 15

Ekim tarihine kadar ilân eder ve bu hususu il ve ilçelerdeki gerekli görülen kamu kurum ve kuruluşlarıyla, kamu kurumu niteliğini haiz meslek kuruluşlarına yazıyla bildirir.

İlân, duyuru metninin adliye divanhanesine asılması ve mahalli bir gazetede yayımlanması suretiyle yerine getirilir. Bu konuda gerekirse diğer mutad vasıtalar da kullanılabilir.

İlânda, listeye kabul edilenlerin yemin için hazır bulunmaları gereken tarih ya da tarihler de gösterilir.

Listeye kabul şartları

Madde 6 - Listeye kayıt olabilmek için:

1) Gerçek kişilerin;

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması,

b) Başvuru tarihinde yirmibeş yaşından küçük olmaması,

c) Bilirkişilik yapacağı alanda en az üç yıllık meslekî deneyime sahip olması,

d) Affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile Devlete karşı işlenen suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflâs gibi bir suçtan veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık suçlarından biriyle hükümlü bulunmaması,

e) Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından geçici olarak yasaklanmamış olması,

f) Komisyonun bağlı bulunduğu il çevresinde oturması veya meslekî faaliyeti icra etmesi,

g)Başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmaması,

2) Tüzel kişilerin;

a)Hâlen faaliyetine devam ediyor olması,

b)Listeye kabul edilen tüzel kişiler adına incelemeyi yapacak olan gerçek kişi ya da kişilerin de listeye kabul şartlarını taşımaları gerekir.

Başvuru usulü

Madde 7 - Başvurular şahsen yapılabileceği gibi, kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluş aracılığıyla da yapılabilir.

Bilirkişilik yapmak amacıyla listeye kaydolmak isteyenler her yıl 31 Ekim tarihine kadar komisyona bir dilekçeyle başvurur. Bu tarihten sonra komisyona ulaşan dilekçeler değerlendirilmeye alınmaz.

Başvuru dilekçesinde ayrıca Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ile vergi kimlik numarasının belirtilmesi gerekir.

Başvuru dilekçesine eklenecek belgeler

Madde 8 - Başvuru dilekçesine;

a) Nüfus cüzdanı örneği,

b)Komisyonun bulunduğu il çevresinde oturduğu ya da bu ilde meslekî faaliyetlerini yürüttüğüne dair belge,

c)Adli sicil kaydı,

d)Uzmanlık alanına ilişkin diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin onaylı örneği,

e) Bilirkişilik yapacağı alanda en az üç yıllık meslekî deneyime sahip olduğunu gösteren belge,

f) İki adet vesikalık fotoğraf

Eklenir.

Bir önceki yıla ait listede kayıtlı olanlardan (a), (d), (e) ve (f) bentlerinde sayılan belgeler istenmez.

Tüzel kişiler tarafından yapılacak müracaatlarda; şirketler için ticaret sicil memurluğundan alınacak ticaret sicil tasdiknamesi, diğer tüzel kişiler için hâlen faaliyetine devam ettiğini gösterir ilgili resmî kurumdan alınacak belgenin ibraz edilmesi gerekir.

Başvuruların değerlendirilmesi

Madde 9 - Başvurular, komisyonca tutulacak ayrı bir deftere başvuranların adları, bölüm ve uzmanlık dalları, varsa çalıştıkları kurum ve kuruluşların adları, açık adresleri ve telefonları yazılmak suretiyle kaydedilir.

Başvurular, komisyon tarafından 30 Kasım tarihine kadar değerlendirilerek bu Yönetmeliğin 8 inci maddesinde belirtilen belgelerin eksik olması ya da başvuru sahibinin bu Yönetmeliğin 6 ncı maddesindeki şartları haiz olmaması hâlinde talebin reddine karar verilir. Redde ilişkin karar ilgisine tebliğ olunur.

Talepleri uygun görülenlerin adları, bölüm ve uzmanlık alanları, varsa çalıştıkları kurum ve kuruluşların adları, açık adresleri, telefon numaraları yazılarak, uzmanlık alanlarına göre sınıflandırılmak suretiyle oluşturulan liste en az yedi gün süre ile adliye divanhanesine asılır.

Yemin

Madde 10 - Listeye kabul edilenlere, komisyonca daha önce belirlenen ve ilân edilen gün veya günlerde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 64 üncü maddesinin beşinci fıkrası uyarınca yemin ettirilir.

Listelerin ilânı

Madde 11 - Yemin eden bilirkişilerden oluşan listenin bir örneği, 31 Aralık tarihine kadar Bakanlığa, il çevresindeki adli yargı adalet komisyonlarına, mahkemelere de duyurulmak üzere merkez ve bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcılıklarına dağıtımli olarak gönderilir. Liste, adliye divanhanesine asılarak ayrıca ilân edilir.

Komisyonlarca yazılı ve disket hâlinde hazırlanarak Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığına gönderilen listeler bu birimlerce birleştirilerek Yargı Mevzuatı Bülteni ve elektronik ortamda yayımlanır.

Listeden çıkarılma sebepleri

Madde 12 - Listede yer alan bilirkişilerin:

- a)Listeye kabul şartlarını sonradan kaybetmesi,
- b)Kanunî bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınması,
- c) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 66 ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca listeden çıkarılması teklifinin komisyonca uygun bulunması,

d)Listeden çıkarılmayı talep etmesi,

e)Bilirkişilikle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunulması

Durumunda adı listeden çıkarılır.

Listeden çıkarılma usulü

Madde 13 - Bu Yönetmeliğin 12 nci maddesinde sayılan çıkarılma sebeplerinin gerçekleşmesi hâlinde bilirkişinin adı komisyon kararıyla listeden çıkarılır.

Listeden çıkarılmasına karar verilen bilirkişilere ilişkin komisyon kararı ilgiliye tebliğ edilir ve bu Yönetmeliğin 11 inci maddesinde belirtilen usule göre ilân edilir.

Listelerin yenilenmesi usulü

Madde 14 - Listeler, her yıl bu Yönetmelik hükümlerine göre yeniden düzenlenir.

Bu Yönetmeliğin 12 nci maddesi hükümlerine göre listeden çıkarılmasına karar verilenler bir yıl geçtikten sonra gerekli şartları taşımaları durumunda listeye yeniden yazılabilir. Ancak 12 nci maddenin (e) bendi gereğince çıkarılanlar bir daha listeye yazılamaz.

Geçici Madde 1 - Bu Yönetmelik hükümlerine göre 2005 yılı için ayrıca bir liste oluşturulmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yürürlük ve Yürütme

Yürürlük

Madde 15 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 16 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

**CEZA MUHALEMESİNDE
BEDEN MUAYENESİ,
GENETİK İNCELEMELER
VE FİZİK KİMLİĞİN
TESPİTİ HAKKINDA
YÖNETMELİK**

*Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2005
Sayısı : 25832*

**CEZA MUHALEMESİNDE BEDEN MUAYENESİ,
GENETİK İNCELEMELER VE FİZİK KİMLİĞİN
TESPİTİ HAKKINDA YÖNETMELİK**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmelik; bir suçla ilişkin iz, eser, emare ve delillerin elde edilmesi; ayrıca, maddî gerçeğin ortaya çıkartılması bakımından şüpheli, sanık, mağdur ve diğler kişilerin beden muayenelerinin yapılması, tıbbî incelemelerde bulunmak üzere vücuttan, kan veya benzeri biyolojik örneklerle, saç, tükürük, tırnak gibi örneklerin alınması, moleküler genetik incelemeler ile şüpheli ve sanığın kimliğinin teşhisi için gerekli fizikî özelliklerin tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 82 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

CEZA

Tanımlar

MÜHAKEMESİNDE

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen;

BEDEN

MUAYENESİ,

Şüpheli: Soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

GENETİK

İNCELEMELER

Sarık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

VE FİZİK

KİMLİĞİN

TESPİTİ

Mağdur: Suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişiyi,

HAKKINDA

YÖNETMELİK

Soruşturma: Ceza Muhakemesi Kanununa göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

Kovuşturma: İddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini,

Sağlık mesleği mensubu: Tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişileri,

Bedenin tıbbî muayenesi: Tabip tarafından tıbbî yöntemler kullanılarak yapılan değerlendirmeleri,

Dış beden muayenesi: Vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesini,

İç beden muayenesi: Kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesini,

Beden parçası: Bir bedenin tamamlayıcı unsuru olan baş, gövde, kol, el, bacak, ayak gibi uzuv ve iç organları,

Müdahale: Tabip veya diğer sağlık personeli tarafından tanı, tedavi, rehabilitasyon veya önlem amacıyla yapılan muayene, tedavi veya diğer tıbbî işlemleri,

Cerrahî müdahale: Tıbbî aletler yardımıyla vücutta yapılan tanı ya da tedaviye yönelik operasyonları,

Örnek: Bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla, inceleme yapmak üzere ilgililerden alınan biyolojik ve diğer materyali,

Moleküler genetik inceleme: Gereken tür ve miktardaki biyolojik materyali kullanarak, kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışındaki özelliklerinin moleküler düzeyde araştırılmasını

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi

Madde 4 - Bir suçla ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkeme onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

CEZA
MUHAKEMESİNDE
BEDEN
MUAYENESİ,
GENETİK
İNCELEMELER
VE FİZİK
KİMLİĞİN
TESPİTİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır.

Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz.

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi

Madde 5 - Bir suça ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile, emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle yapılabilir.

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemleri de bedenin dış muayenesi sayılır. Bu tür incelemeler tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması

Madde 6 - Bir suça ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanığın vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak, gibi örnekler alınabilmesine, Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuri-

yet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkeme onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılmaz. Bu örnekler Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle derhâl yok edilerek bu husus tutanağa geçirilir.

Bu müdahaleler ancak tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Vücuttan örnekler alınabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Tıbbî müdahaleler, hekimlik sanatının ve tıp biliminin kabul ettiği yöntem ve araçlarla yapılır.

Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda; kişiden kan, saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınmaz.

Özel kanunlardaki alkol muayenesine ve kan örneği alınmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Diğer kişilerin beden muayenesi

Madde 7 - Bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun ve diğer kişilerin vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine sağlığını açıkça ve öngörülebilir şekilde tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkemece, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim

veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Mağdurun ve diğer kişilerin beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Diğer kişilerin vücudundan örnek alınması

Madde 8 - Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun ve diğer kişilerin vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine, sağlığını açıkça ve öngörülebilir şekilde tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Bu müdahaleler ancak tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Tıbbî müdahaleler, hekimlik sanatının ve tıp biliminin kabul ettiği yöntem ve araçlarla yapılır.

Soy bağıının araştırılması

Madde 9 - Çocuğun soy bağıının araştırılmasına gerek duyulması hâlinde, bu araştırmanın yapılabilmesi için, bu Yönetmeliğin 7 ve 8 nci maddeleri hükümlerine göre karar alınması gereklidir.

Tanıklıktan çekinme sebeplerinin varlığı

Madde 10 - Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır.

Tanıklıktan çekinme sebeplerinin belirlenmesi hususunda Ceza Muhakemesi Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır.

Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâalde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

Kadının muayenesi

Madde 11 - Kadının muayenesi, istemi hâlinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın tabip tarafından yapılır.

Muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Moleküler Genetik İncelemelerin Yapılması

Moleküler genetik incelemeler

Madde 12 - Bu Yönetmelikte öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağının veya elde edilen bulgu-

CEZA
MUHALEMESİNDE
BEDEN
MUAYENESİ,
GENETİK
İNCELEMELER
VE FİZİK
KİMLİĞİN
TESPİTİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

CEZA
MUHAKEMESİNDE
BEDEN
MUAYENESİ,
GENETİK
İNCELEMELER
VE FİZİK
KİMLİĞİN
TESPİTİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

nun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır.

Birinci fıkra uyarınca yapılabilen incelemeler, bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde de yapılabilir. Birinci fıkranın ikinci cümlesi, bu hâlde de uygulanır.

Bilirkişi incelemesi

Madde 13 - Bu Yönetmeliğin 12 inci maddesi hükümleri uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir.

Bilirkişi gerçek ya da tüzel kişi olabilir.

Yapılacak incelemeler için resmen atanan veya bilirkişilikle yükümlü olan ya da soruşturma veya kovuşturmayı yürüten makama mensup olmayan veya bu makamın soruşturma veya kovuşturmayı yürüten dairesinden teşkilât yapısı itibarıyla ve objektif olarak ayrı bir birimine mensup olan görevliler, bilirkişi olarak görevlendirilebilirler. Bu kişiler, teknik ve teşkilât bakımından uygun tedbirlerle yasak moleküler genetik incelemelerin yapılmasını ve yetkisiz üçüncü kişilerin bilgi edinmesini önlemekle yükümlüdürler. İncelenecek bulgu, bilirkişiye ilgilinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verilir.

Bilirkişiye gönderilen örneklerle ilgili olarak; hâkimlikler, mahkemeler ve Cumhuriyet başsavcılıkları gizliliği sağlamak ve karışıklığa yer vermemek için gerekli her türlü tedbiri alırlar. Bu amaçla güvenli ve gizli bir kayıt sistemi belirlenir. Bu

kayıt sisteminde bedeninden örnek alınan kişinin adı, soyadı, adresi ve doğum tarihine karşılık gelmek üzere bir kod sistemi uygulanır.

Üçüncü fıkranın uygulanması açısından, teşkilât yapısı itibarıyla üniversiteler, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adli Tıp Kurumu objektif olarak ayrı birimler sayılırlar.

Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliği

Madde 14 - Bu Yönetmelik hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez.

Bu bilgiler, kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. Olay yerinden elde edilen diğer delillere ilişkin hükümler saklıdır.

Bilirkişi tarafından yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular ilgili makama gönderilir; bulgular üzerinden moleküler genetik analizler için izole edilen DNA örnekleri bilirkişi tarafından rapor hazırlandıktan sonra imha edilir ve bu husus raporda açıkça belirtilir.

Moleküler genetik incelemelerin özel kalıtsal karakterler hakkındaki açıklamayı içermediği bilinen kromozom bölgesi ile sınırlı kalmasına özen gösterilir.

CEZA

MUHAKEMESİNDE

BEDEN

MUAYENESİ,

GENETİK

İNCELEMELER

VE FİZİK

KİMLİĞİN

TESPİTİ

HAKKINDA

YÖNETMELİK

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Fizik Kimliğin Tespitinde Uyulacak Esaslar

Fizik kimliğin tespiti

Madde 15 - Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması hâlinde, Cumhuriyet savcısının emriyle, fotoğrafı, iris görüntüsü, beden ölçüleri, diş izi, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak eşkâl bilgileri, kulak, dudak gibi organların bıraktığı kimlik tespitine yarayabilecek vücut izleri ile sesi ve görüntüleri, fizik kimliğin tespitinde kullanılan diğer teknik yöntemler ile kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

Fizik kimliğin tespitinde, öncelikli olarak elin iç yüzündeki derinin özel kıvrımlı şekilleri olan parmak ve avuç içi izleri, fotoğrafı ve eşkâl bilgileri kullanılır. Bu işlemler olay yeri inceleme ve kimlik tespit konusunda özel eğitim almış uzman kolluk mensubu tarafından yapılır.

Fizik kimliğin tespiti açısından, kişinin ağızındaki dişlerin incelenmesi ve diş izlerinin alınması diş tabibi tarafından yapılır.

Soruşturma veya kovuşturma aşamasında da hâkim veya mahkeme kararıyla fizik kimliğinin tespitine ilişkin işlemler yaptırılabilir.

Verilerin imhası

Madde 16 - Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine

yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde bu Yönetmeliğin 15 inci maddesi hükümleri uyarınca elde edilen veriler, Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.

Verilerin korunması

Madde 17 - Mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde bu Yönetmeliğin 15 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca elde edilen veriler kolluk tarafından, üçüncü fıkrasında belirtilen dış izleri ise bu işlemi yapan sağlık kuruluşu tarafından arşivlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

İlgilinin rızası

Madde 18 - Mevzuatta aranan tüm koşulların gerçekleşmiş olmasına ve şüpheli sanık veya diğer kişilerin bu konuda aydınlatılmış olmalarına rağmen muayene yapılmasına ya da örnek alınmasına rıza vermemeleri hâlinde, kararın infazı için ilgilinin muayenesini veya vücudundan örnek alınmasını sağlamak üzere ilgili Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli önlemler alınır.

Mağdurun rızasının varlığı hâlinde bu işlemlerin yapılabilmesi için Yönetmeliğin 7 nci ve 8 inci maddeleri uyarınca karar alınmasına gerek yoktur.

Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göster-

CEZA
MUHAKEMESİNDE
BEDEN
MUAYENESİ,
GENETİK
İNCELEMELER
VE FİZİK
KİMLİĞİN
TESPİTİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

CEZA
MUHAKEMESİNDE
BEDEN
MUAYENESİ,
GENETİK
İNCELEMELER
VE FİZİK
KİMLİĞİN
TESPİTİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

meleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.

Tedavi amaçlı müdahaleler

Madde 19 - Sağlık mevzuatı ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler uyarınca tabip tarafından yapılması gereken tedavi amaçlı tıbbî muayene ve müdahaleler için Cumhuriyet savcısı ya da hâkim kararı aranmaz.

Raporların düzenlenmesi

Madde 20 - Tabip raporları üç nüsha hâlinde düzenlenir. Raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca iki nüshası kapalı ve mühürlü zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına, hâkimliğe veya mahkemeye en seri şekilde iletilir. Raporun bir nüshası raporu düzenleyen sağlık kuruluşunda kalır.

Güvenlik önlemleri

Madde 21 - Muayene edilmesi veya vücudundan örnek alınması amacıyla sevk edilen kişi dışında başka bir kişinin muayene edilmemesi ya da vücudundan örnek alınmaması için Cumhuriyet başsavcılıklarınca gerekli önlemler alınır.

Tabip veya diğer sağlık mesleği mensuplarınca, sevk edilen kişinin kimliği konusunda şüpheye düşülmesi hâlinde durum derhâl Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

Alınan, muhafaza edilen, nakledilen ve incelenen örneklerin değiştirilmemesi ve dış koşullardan etkilenip bozulma-

ması için Cumhuriyet başsavcılığı, kolluk, sağlık kuruluşu ve bilirkişi tarafından gerekli tedbirlere başvurulur.

Verilerle ilgili işlemler

Madde 22 - Cumhuriyet başsavcılıklarınca yapılan iş bölümlerinde, bu Yönetmelik kapsamında elde edilen verilerin imha edilmesi ve diğer işlemlerin yürütülmesi amacıyla yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirilir.

Kovuşturma sonunda verilen beraat ve mahkûmiyet kararları, bu Yönetmelik hükümlerince öngörülen işlemlerin yerine getirilmesi için mahkemece ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Diğer İşlemler

Madde 23 - Kişinin vücut yüzeyinde bulunan atış artığı gibi biyolojik olmayan örnekler, elbiseleri ve diğer eşyaları üzerinde bulunan örnekler ile vücut yüzeyinden başkasına ait olduğu açıkça belli olan kıl, tüy, lif gibi örnekler olay yeri inceleme uzmanları tarafından alınabilir.

İtiraz

Madde 24 - Bu Yönetmeliğin 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10 uncu maddeleri gereğince alınacak hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir.

İtiraz hâlinde Ceza Muhakemesi Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

CEZA

Yürürlük

MUHAKEMESİNDE

Madde 25 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe

BEDEN

girer.

MUAYENESİ,

GENETİK

İNCELEMELER

Yürütme

VE FİZİK

KİMLİĞİN

Madde 26 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı

TESPİTİ

yürütür.

HAKKINDA

YÖNETMELİK

**CUMHURİYET
BAŞSAVCILIKLARI
İLE
ADLİ YARGI
İLK DERECE
CEZA MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİNİN
YÜRÜTÜLMESİNE
DAİR YÖNETMELİK**

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2006
Sayısı : 25832
Yönetmelik Değişikliği : 20.12.2005-
RG 26029

BİRİNCİ KISIM

GENEL HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmelik, Cumhuriyet başsavcılıkları ve adli yargı ilk derece ceza mahkemeleri kalem hizmetlerinin yürütülmesi usul ve esaslarını belirlemek amacıyla düzenlenmiştir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, Cumhuriyet başsavcılıkları ve Adli yargı ilk derece ceza mahkemelerinin kalem görevlilerince tutulacak defter, karton ve dosyalar ile yazı işlerinin tüm işlemlerine dair usul ve esasları kapsar.

KALEM

HİZMETLERİNİN
YÜRÜTÜLMESİNE
DAİR YÖNETMELİK

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 29.3.1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanununun 9 ve 30 uncu maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen:

Bakanlık; Adalet Bakanlığını,

Mahkemeler; Adli yargı ilk derece ceza mahkemelerini,

Cumhuriyet Başsavcılığı; Adli yargı ilk derece ceza mahkemeleri nezdinde kurulan Cumhuriyet Başsavcılığını,

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kalem Hizmetlerinin Genel Esasları

Kalem hizmetlerinin yürütülmesi

Madde 5 - Kalem hizmetleri, ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, mahkeme başkanı veya hâkimin denetimi altında, yazı işleri müdürünün yönetiminde kalemde görevlendirilen zabıt kâtipleri, memurlar ve mübaşirler tarafından yürütülür.

Gerektiğinde Cumhuriyet başsavcısı Cumhuriyet savcısına, mahkeme başkanı da üyelere, işbölümüne göre kalem hizmetlerinin yürütülmesinin denetlenmesinde görev verebilir.

İş bölümü

KALEM
HİZMETLERİNİN
YÜRÜTÜLMESİNE
DAİR YÖNETMELİK

Madde 6 - Yazı işleri müdürü ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, mahkeme başkanı veya hâkiminin onayını alarak yönetimi altındaki zabıt kâtibi ve memurlar arasında iş bölümü yapabilir. Bir zabıt kâtibine çok iş gelmesi hâlinde diğer zabıt kâtipleri ona yardım ederler. İşlerin birikmesinden kalemde görevli zabıt kâtipleri ile birlikte yazı işleri müdürü sorumludur.

Yetiştirme görevi

Madde 7 - Yazı işleri müdürü, yönetimi altında bulunan zabıt kâtipleri ve memurların yetiştirilmeleriyle de görevlidir.²⁹³

Hâkim adayları ve avukat stajyerlerinin Cumhuriyet başsavcılığı ve mahkeme kalemlerinde çalıştırılması

Madde 8 - Hâkim adayları ve avukat stajyerleri, kalem işlerinde ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, mahkeme başkanı veya hâkimin tensibi ile uygulama bilgilerini geliştirmek amacıyla çalıştırılabilir. Ancak, bir defa görmekle öğrenilebilecek işler devamlı yaptırılamaz.

²⁹³ Nüfus Hizmetleri Kanunu Uygulama Yönetmeliği m. 156, Yazı işleri müdürünü, yaş tashihi kararlarını nüfus müdürlüğüne bildirmekle de yükümlü tutmuştur.

İKİNCİ KISIM

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI KALEM HİZMETLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Defterler

Tutulacak defterler

Madde 9 - Cumhuriyet başsavcılıklarında aşağıda gösterilen defterlerin tutulması zorunludur:

- a) Soruşturma defteri,
- b) Kabahat eylemleri kayıt defteri,
- c) Esas defteri,
- d) İnfaz defteri,
- e) Adli kontrol kararlarının kaydına mahsus defter,
- f) Hapis ile tazyik defteri,
- g) Arama defteri,
- h) İstinabe defteri,

- i) Kitaplık defteri,
- j) Muhabere defteri,
- k) Zimmet defteri,
- l) Suç eşyası esas defteri.
- m) Ek bent: Denetimli serbestlik genel defteri²⁹⁴

İKİNCİ BÖLÜM

Defterlerin Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli

Soruşturma defteri

Madde 10 - Cumhuriyet başsavcılığına gelen tüm soruşturma evrakının kaydedildiği ve soruşturma evresinin işlendiği defterdir.

Soruşturma defteri; sıra numarası, mağdur veya şikâyetçinin adı ve soyadı, şüphelilerden her birinin kimliği, TC kimlik numarası, suçun nev'i, suçun haber alındığı tarih veya başvurma tarihi, tutuklama tarihi, tahliye tarihi, suç eşyası esas defteri numarası, soruşturma için evrakın adli kolluğa veya diğer kolluk birimlerine gönderildiği ve gelip-gittiği tarihler, adli kolluk veya diğer kolluk birimleri tarafından gönderilen soruşturma evrakının tarih ve sayısı ile birim adı, tekit tarihleri, davanın açıldığı tarih ve Cumhuriyet başsavcılığı esas defteri numarası, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmişse tarih ve numarası ile suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye tebliği tarihi, bu karara itiraz edilmişse neticesi ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

²⁹⁴ Bu bent, maddeye 20.12.2005 tarihli ve 26029 sayılı RG de yayımlanan yönetmelik değişikliği ile eklenmiştir.

Kimlik bilgisi sütunlarına adres dışında varsa ev, iş, cep telefonu, faks numaraları ile elektronik posta adresinin de yazılması gerekir.

Mahkemelerde, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170 inci maddesindeki unsurları içermeyen, ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın kamu davası açılan iddianame ve soruşturma evrakının Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verildiğinde yeni bir soruşturma numarasına kaydedilir, soruşturma defterindeki önceki numarasının düşünceler sütununa bu durum not edilir.

Kabahat eylemleri kayıt defteri

Madde 11 - Doğrudan veya herhangi bir ihbar veya şikâyet üzerine kabahat türünden eylem sebebiyle Cumhuriyet başsavcılığınca karar verilecek evrakın ve infaz işlemlerinin kaydedildiği defterdir.

Kabahat eylemleri kayıt defteri; sıra numarası, ihbar eden veya şikâyetçinin kimliği, kabahat eylemini işleyen kişinin kimliği, TC. kimlik numarası, kabahat eyleminin türü, tarihi, uygulanan yaptırım, verilen karar ve tarihi, başvurma yolu tarihi ve neticesi, itiraz yolu tarihi ve neticesi, infaz için merciine gönderilme tarihi, infaz tarihi, kararı veren Cumhuriyet savcısının sicili ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Esas defteri

Madde 12 - Ceza davasının başlangıcından sonuna kadar takip ettiği safahatın kaydedildiği defterdir.

Esas defteri; sıra numarası, mağdur ve şikâyetçinin adı ve soyadı, şüphelilerden her birinin kimliği, TC kimlik numarası,

suçun nev'i soruşturma defteri sıra numarası, tutukluluk tarihi, tahliye tarihi, evrakın mahkemeye verilmiş tarihi, kanun yolları işlemleri ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

İnfaz defteri ile denetimli serbestlik genel defteri (*Değişik Madde*)²⁹⁵

²⁹⁵ Bu madde, başlığı ile birlikte değiştirilmiş olup buna ilişkin yönetmelik değişikliği RG: 20.12.2005 - 26029 de yayımlanmıştır.

Değişiklikten önceki 13 üncü madde şöyledir:

"İnfaz defteri

Madde 13 - Mahkeme ilâmlarının düzenli ve aksamayacak bir şekilde infaz edilmesini sağlamak amacıyla tutulan defterdir.

İnfaz defteri; sıra numarası, hükümlünün kimliği, T.C. kimlik numarası, ilâmı veren mahkeme, ilâmın tarih ve numarası, ilâmın geldiği tarih, Cumhuriyet başsavcılığının esas numarası, hükmün özeti, evvelce gözaltında ve tutuklu kalmışsa giriş ve çıkış tarihleri, cezaevine girdiği tarih ve saat, cezaevinden çıktığı tarih ve saat, muhafaza tedavi ve tedbirin uygulanmaya başlandığı tarih, muhafaza, tedavi ve tedbirin sona erdiği tarih, ceza bildirme fişinin gönderildiği tarih, tali karar fişi, yerine getirme fişinin gönderildiği tarih ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Bir hüküm ile aynı şahsın hürriyeti bağlayıcı ceza ile adli para cezasına ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi hâlinde, bu cezalara ait ilâmlar ayrı ayrı numaralara kaydedilir.

İşin çok olduğu yerlerde adli para cezasına dair ilâmlar için müstakil bir defter tutulabileceği gibi, 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanuna, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 32 nci maddesi, 50 nci maddesinin (1) inci fıkrasının (c), (d), (e) ve (f) bentleri ile (5) inci fıkrası, 51 inci maddesinin (4) üncü fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri, 53 üncü maddesinin (5) ve (6) ncı fıkraları, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 60 inci maddesi ve 203 üncü maddesinin (3) üncü fıkrasına göre verilen disiplin cezaları, tedbir niteliğindeki karar-

Madde 13 - Mahkeme ilâmlarının düzenli ve aksamayacak bir şekilde infaz edilmesini sağlamak amacıyla tutulan defterdir.

İnfaz defteri; sıra numarası, hükümlünün kimliği, T.C. kimlik numarası, ilâmı veren mahkeme, ilâmın tarih ve numarası, ilâmın geldiği tarih, Cumhuriyet başsavcılığının esas numarası, hükmün özeti, evvelce gözetiminde ve tutuklu kalmışsa giriş ve çıkış tarihleri, cezaevine girdiği tarih ve saat, cezaevinden çıktığı tarih ve saat, muhafaza tedavî ve tedbirin uygulanmaya başlandığı tarih, muhafaza, tedavî ve tedbirin sona erdiği tarih, ceza bildirme fişinin gönderildiği tarih, tali karar fişi, yerine getirme fişinin gönderildiği tarih ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Bir hüküm ile aynı şahsın hürriyeti bağlayıcı ceza ile adli para cezasına ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi hâlinde, bu cezalara ait ilâmlar ayrı ayrı numaralara kaydedilir.

İşin çok olduğu yerlerde adli para cezasına dair ilâmlar için müstakil bir defter tutulabileceği gibi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 32 nci maddesi, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 60 ıncı maddesi ve 203 üncü maddesinin (3) üncü fıkrasına göre verilen disiplin cezaları, tedbir niteliğindeki kararlar ile muayene ve tedavî kararları, dahili ve harici ilâmlar hakkında da müstakil bir defter tutulabilir.

Tedbir kararlarının düzenli ve aksamayacak bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla denetimli serbestlik genel defteri tutulur. Bu deftere; 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (c), (d), (e) ve (f) bentleri ile

lar ile muayene ve tedavî kararları, dahili ve harici ilâmlar hakkında da müstakil bir defter tutulabilir."

51 inci maddesinin dördüncü fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde, 53 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında, 191 inci maddesinin ikinci fıkrasında, 221 inci maddesinin beşinci fıkrasında, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 105 inci maddesinin dördüncü fıkrasında, 107 nci maddesinin yedinci ve sekizinci fıkrasında, 108 inci maddesinin dördüncü ve altıncı fıkrasında, 110 uncu maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 19 uncu maddesi ile 23 üncü maddesinde belirtilen ilâmlar kaydedilir.

Denetimli serbestlik genel defteri; sıra numarası, hakkında tedbir uygulanan kişinin; kimliği, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, kararı veren Cumhuriyet başsavcılığı veya mahkemenin adı, kararın tarih ve numarası, suçu, kararın geldiği tarih, kararın konusu, takip eden uzmanın kimliği, kararın uygulanmasına başlanıldığı ve bitirildiği tarih sütunlarını içerir.

Adli kontrol kararlarının kaydına mahsus defter

Madde-14 - 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 109 ila 115 inci maddeleri gereğince verilen adli kontrol kararlarının infazını takip amacıyla kaydedildiği defterdir.

Adli kontrol kararlarının kaydına mahsus defter; sıra numarası, şüphelinin kimliği, T.C. kimlik numarası, kararı veren mahkeme, kararın tarih ve numarası, kararın özeti, kararın süresi, kontrol kararının sona erdiği tarih ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Hapis ile tazyik defteri

Madde 15 - 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre tahsili lazım gelen bilimum vergi,

resim, harç ve para cezaları ile 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca infaz edilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilen hapisle tazyik kararlarının kaydına mahsus defterdir.

Hapis ile tazyik defteri; sıra numarası, borçlunun kimliği, borç nev'i ve miktarı, hapis ile tazyik kararını veren merci, tarih ve numarası, tutulduğu tarih, tutukevine alındığı tarih, tutulacağı süre, salıverme tarihi ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Arama defteri

Madde 16 - Haklarında yakalama emri ile yokluğunda tutuklama kararı verilenlerle, zamanaşımına kadar aranmaları gereken şüpheli, sanık ve hükümlülerin aranmaları için ilgili mahkeme veya başka yer Cumhuriyet başsavcılıklarından gelen müzекkerelerin kaydedildiği defterdir.

Arama defteri; sıra numarası, evrakın geldiği tarih, evrakı gönderen daire, tarih ve numarası, aranan şahsın hüviyeti, suçun nev'i, şüpheli veya sanık ise suçun işlendiği tarih, tutuklama ve yakalama emri kararı varsa tarih ve numarası, hükümlü ise hükmün kesinleştiği tarih, cezanın nev'i ve miktarı, aranan şahsın yakalanması için yapılan muamele ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

İstinabe defteri

Madde 17 - Başka yer Cumhuriyet başsavcılıklarının yaptıkları soruşturma ile ilgili olarak gönderilen talimatların alındığı ve gönderildiği tarihleri gösteren defterdir.

İstinabe defteri; sıra numarası, talimatın geldiği tarih, talimatı gönderen daire, tarih ve numarası, dinlenilmesi istenilenin adı ve soyadı, sıfatı, yapılması istenilen işlem, talimatın iade tarihi ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Kitaplık defteri

Madde 18 - Cumhuriyet başsavcılıklarına ve mahkemelere gönderilen kanun, tüzük ve yönetmelikler ile diğer kitap ve dergilerin işlendiği defterdir.

Bu defter "Adalet Kütüphaneleri Yönetmeliği" hükümlerine göre tutulur.

Muhabere defteri

Madde 19 - Yukarıda gösterilen defterlere kaydı gerekmeyen ancak, Cumhuriyet başsavcılıklarından, mahkemelerden veya diğer mercilerden gelen veya bu mercilere gönderilen evrakın ve yazıların kaydedildiği defterdir.

Bu defterlere, soruşturma dolayısıyla muhtelif mercilere yazılan yazılarla onlara verilen cevaplar ve istinabe defterine kayıtlı işlere ait yazışmalar geçirilmez. Bunların zimmet defterine kaydı ile yetinilir.

Muhabere defterindeki kayıtlı yazıya gelen cevap ayrı bir kayıt işlemine tâbi tutulmaz. Sadece defterde aldığı numaranın karşısına geldiği işaret olunur.

Bakanlıkla olan yazışmalar ile faks, telgraf haberleşmesi için ayrı ayrı muhabere defteri tutulur.

İşin yoğun olduğu Cumhuriyet başsavcılıklarında, Bakanlık yazışmaları ile faks, telgraf haberleşmesi dışında kalan diğer yazışmalar için tek ve çift numaralar olmak üzere iki ayrı muhabere defteri tutulabilir.

Muhabere defteri; sıra numarası, evrakın tarih ve numarası, geliş ve sevk tarihi, evrakın özeti ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Zimmet defteri

Madde 20 - Cumhuriyet başsavcılıklarından muhtelif mercilere gönderilen evrakın kaydedildiği defterdir.

Zimmet defteri; sıra numarası, evrak numarası, gönderildiği daire, alındığı tarih, evrakı alanın adı ve soyadı, evrakı alanın imzası sütunlarını ihtiva eder.

Tutuklama, zorla getirme yazısı ile çağrı kağıdı için müstakil bir zimmet defteri tutulması zorunludur.

Suç eşyası esas defteri

Madde 21 - İspat aracı olarak yararlı görülen, suçta kullanılan veya suçun işlenmesi tahsis edilen ya da suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan, suçtan meydana gelen, üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alınması ve satılması suç oluşturan eşya veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesiyle elde edilen maddî menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan yahut bunların karşılığını oluşturan ekonomik mal varlığı değerlerinin (kazanç) kaydedildiği defterdir.

Bu defter "Suç Eşyası Yönetmeliği" hükümlerine göre tutulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Defterlere Ait Diğer Hükümler

Defterin numaralandırılması

Madde 22 - Defterlere sayfa numarası konur ve her sayfaya Cumhuriyet başsavcılığı mührü basılır. Defterlerin başına ve sonuna kaç sayfadan ibaret olduğu yazılır ve bu

yazı Cumhuriyet başsavcılığı mührü ile mühürlenerek Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanır.

Defterlerin düzeni

Madde 23 - Cumhuriyet başsavcılıklarında bulunan defterler temiz, düzgün ve sağlıklı bir şekilde tutularak saklanır. Belirtilen hususların yerine getirilmesinden asıl görevli zabıt katibi ve memur ile birlikte yazı işleri müdürü sorumludur.

Defterlerde silinti ve kazıntı yapılmaz. Yanlışlık yapılırsa düzeltilmesi lazım gelen yazıların üstüne okunmasına engel olmayacak şekilde ince bir çizgi çizilip, defterin kenarına gerekli düzeltme yapıldıktan sonra keyfiyet Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanır.

Yetkisizlik kararı ile gelen soruşturma evrakının kaydı

Madde 24 - Başka yer Cumhuriyet başsavcılığında yetkisizlik kararı ile gönderilen soruşturma evrakı derhal soruşturma defterine kaydedilir.

Birleştirilen soruşturma evrakı hakkında yapılacak işlem

Madde 25 - Birleştirilmesine karar verilen soruşturma evrakının hangi soruşturma evrakı ile birleştirildiği hususu düşünceler hanesine yazılır ve işlemlere birleştirilen soruşturma evrakı üzerinden devam olunur.

Ayrılan soruşturma evrakı hakkında yapılacak işlem

Madde 26 - Soruşturma evrakının ayrılmasına karar verildiği takdirde, ayrılan evrak için ayrı bir soruşturma numarası verilir ve bu soruşturmaya ilişkin işlemler bu numara üzerinden yürütülür. Ayrılmasına karar verilen soruşturma evrakından, ayrılan soruşturma evrakını ilgilendiren belgelerin onaylı örnekleri bu evraka eklenir.

İnfaz defterine ait devir işlemleri

Madde 27 - İnfaz defterine kaydedilmiş olup da, yıl sonuna kadar bir sonuca bağlanmamış ilâmlar, eski numarası düşünceler hanesine şerh verilerek yeni yıl defterine devir suretiyle kaydolunur. Kaydedildiği yeni defter üzerinden işlemlerin yürütülmesine devam olunur. Eski defterdeki düşünceler hanesine de yeni defter numarası yazılır. Yıl sonunda, yıl içinde gelen ilâmlardan ne kadarının sonuçlandığı ve ne kadarının yeni yıla devredilmiş olduğu toptan yazılmakla beraber devir olunanların sıra numaraları bir cetvel hâlinde gösterilir ve cetvelin bir örneği deftere yapıştırılır.

İlâmların kaydının tutulmasında bilgisayar kullanılan Cumhuriyet başsavcılıklarında ilâmların yeni yıla devir işlemi yapılmaz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Dosyalar ve Kartonlar

Tutulacak dosyalar ve kartonlar

Madde 28 - Cumhuriyet başsavcılıklarında aşağıda gösterilen dosya ve kartonların tutulması zorunludur:

- a) Soruşturma dosyası,
- b) Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar kartonu,
- c) İddianame kartonu,
- d) Kabahat eylemleri karar kartonu,
- e) Görevsizlik ve yetkisizlik kartonu,
- f) Fezleke kartonu,
- g) İnfaza ara verme kartonu,
- h) İş cetvelleri kartonu,
- i) Teftiş tavsiye raporları kartonu,
- j) Denetleme kartonu,
- k) İstinaf kartonu,
- l) Temyiz kartonu,
- m) Adli tebligat ve posta gönderilerine dair karton,
- n) Değişik işler kartonu,
- o) Otopsi kartonu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Dosya ve Kartonların Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli

Soruşturma dosyaları

Madde 29 - Her soruşturma evrakı için gününde ayrı bir dosya düzenlenir.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar kartonu.

Madde 30 - Cumhuriyet başsavcılıklarının soruşturma evresi sonunda verdikleri kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur.

Bu kartona konulacak karar örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

İddianame kartonu

Madde 31 - Soruşturma evresi sonunda ilgili mahkemeye kamu davası açılmasına dair iddianamelerin tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur.

Her mahkeme için ayrı bir iddianame kartonu tutulur.

Bu kartona konulacak iddianame örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

Kabahat eylemleri karar kartonu

Madde 32 - Cumhuriyet başsavcılıklarınca kabahat eylemleri hakkında verilen kararların tarih ve sıra numarasına göre saklandığı kartondur.

Bu kartona konulacak karar örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

Görevsizlik ve yetkisizlik kartonu

Madde 33 - Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen görevsizlik ve yetkisizlik kararlarının tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur. İşin yoğunluğuna göre bu kartonlar ayrı tutulabilir.

Bu kartona konulacak karar örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

Fezleke kartonu

Madde 34 - Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçlar sebebiyle ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına gönderilen soruşturma evrakı için mülhakat Cumhuriyet başsavcılıklarınca düzenlenen fezlekelerin tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur. Çocuk Mahkemeleri ile Fikrî ve Sinaî Haklar Mahkemesinin görevine giren suçlarla ilgili düzenlenen fezlekeler de bu kartonda saklanır.

Bu kartona konulacak fezleke örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

İnfaza araverme kartonu

Madde 35 - Cumhuriyet başsavcılarınca 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 16 ve 17 inci maddeleri gereğince mahkûmiyetlerin infazına ara verilmesi halinde bu kararların tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur.

Bu kartona konulacak araverme kararları örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

İş cetvelleri kartonu

Madde 36 - Cumhuriyet başsavcılıklarından Bakanlığa gönderilen iş cetveli örneklerinin düzenli bir şekilde tarih sırasıyla konulduğu kartondur.

Teftiş tavsiye raporları kartonu

Madde 37 - Teftiş sonucunda düzenlenen tavsiye raporlarının saklandığı kartondur.

Denetleme kartonu

Madde 38 - İlgili kanunlar gereğince Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının noterlik ve icra müdürlüğü işlemlerini denetlemeleri sonucunda düzenledikleri raporlar ile değişik tarihlerde kıdemli hâkim ile birlikte mahkeme yazı işleri müdürleri ile paraya vaziülyed tüm görevlilerin kasa hesaplarının tespitine ilişkin tutanakların saklandığı kartondur.

Bu kartona konulacak rapor örneklerinde ve tutanaklarda Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısı ile kıdemli hakimin imzası ve Cumhuriyet başsavcılığı ile mahkeme mührününün bulunması zorunludur.

İstinaf kartonu

Madde 39 - Mahkeme kararlarının usul ve esas bakımından kanuna aykırı olduklarından bahisle, bu kararların Bölge Adliye Mahkemesi tarafından incelenmesi için Cumhuriyet başsavcıları veya Cumhuriyet savcılarınca ilgili mahkemeye verilen dilekçelerin bir örneğinin tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur.

Bu kartona konulacak dilekçe örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

Temyiz kartonu

Madde 40 - Mahkeme kararlarının usul ve esas bakımından kanuna aykırı olduklarından bahisle, bu kararların Yargıtay tarafından incelenmesi için Cumhuriyet başsavcılığı veya Cumhuriyet savcılarınca ilgili mahkemeye verilen dilekçelerin bir örneğinin tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur.

Bu kartona konulacak dilekçe örneklerinde Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

Adli tebligat ve posta gönderilerine dair karton

Madde 41 - PTT görevlisi tarafından imza ve mühür ile teslim alınan tebligat ve posta evrakına ait sevk irsaliyelerinin bir nüshası ile ödeme talimatının ve aylık posta gideri cetvelinin bir suretinin saklandığı kartondur.

Yargıtay'a ve Bölge Adliye Mahkemelerine giden dosyalar ile harici ilâmlar hakkında ayrı irsaliyeler düzenlenir ve bunlar ayrı kartonlarda muhafaza edilir.

Değişik işler kartonu

Madde 42 - Yukarıda sayılan kartonlara konulan işler dışında Cumhuriyet başsavcılığı ve Cumhuriyet savcılarınca yapılan diğer işlemler ve kararların konulduğu kartondur.

Otopsi kartonu

Madde 43 - Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan otopsi sonucu düzenlenen rapor suretinin saklandığı kartondur.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Müddetname

Madde 44 - Hükümlünün ceza infaz kurumuna tesliminde kendisine ilamı infaz eden Cumhuriyet başsavcılığı tarafından infaz defteri numarası, ceza infaz kurumuna alındığı ve salıverileceği tarihi, ceza süresini ve cezanın hangi mahkeme ve hükme ilişkin olduğunu ihtiva eden belge verilir. Hükümlünün ceza infaz kurumuna kabulünde de belgenin bir örneği kurum idaresine gönderilir.

Soruşturma evrakının incelenmesi

Madde 45 - 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek şartıyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.

Müdafi soruşturma evresinde soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla görevlendirme yazısı veya vekâletname ibraz ederek soruşturma evrakı içeriğini inceleyebilir ve dilekçeyle müracaatı halinde istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

Mağdur veya şikâyetçinin vekili soruşturma evresinde soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla görevlendirme belgesi veya vekâletname ibraz ederek soruşturma evrakının içeriği ile elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceleyebilir ve dilekçeyle müracaatı hâlinde istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

Mağdur veya şikâyetçi soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak şartıyla vekili olmadan da Cumhuriyet savcısından dilekçeyle başvurarak belge örneği isteyebilir.

Soruşturma evrakı soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla Cumhuriyet savcısı huzurunda incelenir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

ADLI YARGI İLK DERECE CEZA MAHKEMELERİ KALEM HİZMETLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Defterler

Tutulacak defterler

Madde 46 - Mahkemelerde aşağıda gösterilen defterlerin tutulması zorunludur:

- a) İddianamenin değerlendirilmesi defteri,
- b) Esas defteri,
- c) Karar defteri,
- d) Duruşma günleri defteri,
- e) Muhabere defteri,
- f) İstinabe defteri,
- g) Değişik işler defteri,
- h) İstinaf defteri,
- ı) Temyiz defteri,
- i) Zimmet defteri.

İKİNCİ BÖLÜM

Defterlerin Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli

İddianamenin değerlendirilmesi defteri

Madde 47 - İddianame ve soruşturma evrakının mahkemeye fiilen verildiği tarihten itibaren başlayıp mahkemece kabul veya 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170 inci maddesindeki unsurları içermediği yahut ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmadan kamu davası açıldığı gerekçesiyle Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verildiği ana kadar, iddianame ve soruşturma evrakının kaydedilerek bekletildiği defterdir.

Mahkemenin iade veya kabul kararı bu deftere kaydedilir. Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısı bu defter numarası üzerinden iddianamenin iadesi kararına itiraz edebilir.

İddianamenin değerlendirmesi defteri; sıra numarası, Cumhuriyet başsavcılığı iddianame ve esas numarası, soruşturma evrakının geldiği tarih, karar tarihi, iade kararına karşı itiraz işlemleri, iade hâlinde Cumhuriyet başsavcılığına tevdi tarihi ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Esas defteri

Madde 48 - İddianamenin kabulü ile hükmün kesinleşmesine kadar tâbi olduğu kanunî işlemlerin işlendiği defterdir.

Esas defteri; sıra numarası, Cumhuriyet başsavcılığı esas numarası, mağdur ve şikâyetçinin adı ve soyadı, saruğun kimliği, T.C. kimlik numarası suçun nev'i, dosyanın geldiği

ADLI YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

tarikh, tutuklama tarihi, salıverme tarihi, karar özeti ile tarih ve numarası, tarafların yokluğunda verilen hükmün tebliğ tarihi, itiraz işlemleri, dosyanın Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay'a gönderme tarihi, dosyanın Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay'dan geldiği tarih ve sonucu, ilâmın ve fişinin Cumhuriyet başsavcılığına tevdi tarihi, harç tahsil müzekkeresinin tevdi tarihi, ilâmat defteri numarası ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Karar defteri

Madde 49 - Mahkemelerden verilen kararların yazıldığı defterdir.

Karar defteri; karar numarası, karar tarihi, dosya esas numarası, kararı veren kurulun başkan ve üyeleri ile hâkimin adı ve soyadı ve sicil numarası, mağdur, müşteki ve sanığın adı ve soyadı, sanığa ait bilgiler, davanın konusu ve kararın sonucu sütunlarını ihtiva eder.

Duruşma günleri defteri

Madde 50 - Mahkemelerin iş durumlarına göre duruşma yapılacak gün ve saatlerin bir sıra dahilinde yazıldığı defterdir.

Duruşma defteri; sıra numarası, esas numarası, duruşma gün ve saati, davacının adı ve soyadı, sanığın adı ve soyadı suçun nev'i, duruşmanın bırakıldığı tarih, karar numarası ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Muhabere defteri

Madde 51 - Cumhuriyet başsavcılıklarından, mahkeme veya mercilerden yazılan ve diğer defterlere kaydı gerekmeyen evrak ve yazıların kaydedildiği defterdir.

Bu deftere, ara kararı nedeniyle çeşitli mercilere yazılan müzekkereler ile bunlara verilen cevaplar ve istinabe defterine kayıtlı işlere ait yazışmalar geçirilmez. Bunların zimmet defterine kaydı ile yetinilir.

Muhabere defterindeki kayıtlı yazıya gelen cevap ayrı bir kayıt işlemine tâbi tutulmaz. Sadece defterde aldığı numaranın karşısına geldiği işaret olunur.

Muhabere defteri; sıra numarası, evrakın tarih ve numarası, geliş veya sevk tarihi, evrakın özeti ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

İstinabe defteri

Madde 52 - Başka yer mahkemelerinden dava ile ilgili olarak gönderilen talimatların alındığı ve gönderildiği tarihleri gösteren defterdir.

İstinabe defteri; sıra numarası, talimatın geldiği tarih, talimatı gönderen mahkeme, tarih ve numarası, istinabe sureti ile ifadesi alınması istenilen mağdur, şikâyetçi ve sanığın , tanık ile bilirkişinin adı ve soyadı yapılması istenen işlem, talimatın iade tarihi ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Değişik işler defteri

Madde 53 - Yukarıda sayılan defterlere kaydı gerekmeyen elkoyma, arama, tedavi altına alma, müdafii tayini gibi karar ve işlemlerin kaydedildiği defterdir.

Değişik işler defteri; sıra numarası, mağdur, şikâyetçi ve sanığın ad ve soyadı, talebin mahiyeti, evrakın geldiği tarih, kararın özeti, tarihi, mercine gönderildiği tarih ve düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

ADLI YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

İstinaf defteri

Madde 54 - Mahkemelerden verilen hükümler aleyhine Bölge Adliye Mahkemelerine başvuruların dilekçelerinin kaydedildiği defterdir.

İstinaf defteri; sıra numarası, hükmün esas ve karar numarası, Bölge Adliye Mahkemelerine başvuranın davadaki sıfatı, adı ve soyadı, başvurma tarihi, diğer tarafa tebliğ tarihi, dosyanın Bölge Adliye Mahkemelerine gönderilmesi için Cumhuriyet başsavcılığına verildiği tarih, dosyanın Bölge Adliye Mahkemesinden geldiği tarih ve neticeleri ile düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Temyiz defteri

Madde 55 - Mahkemelerden verilen hükümler aleyhine Yargıtay'a başvuruların dilekçelerinin kaydedildiği defterdir.

Temyiz defteri; sıra numarası, hükmün esas ve karar numarası, Yargıtay'a başvuranın davadaki sıfatı, adı ve soyadı, Yargıtay'a başvurma tarihi diğer tarafa tebliğ tarihi, dosyanın Yargıtay'a gönderilmesi için Cumhuriyet başsavcılığına verildiği tarih, dosyanın Yargıtay'dan geldiği tarih ve neticeleri ile düşünceler sütunlarını ihtiva eder.

Zimmet defteri

Madde 56 - Zimmet defteri, mahkemelerden Cumhuriyet başsavcılıklarına veya muhtelif mercilere gönderilen evrakın kaydedildiği defterdir.

Zimmet defteri; sıra numarası, evrak numarası, gönderildiği daire, alındığı tarih, evrakı alanın adı ve soyadı ve evrakı alanın imzası sütunlarını ihtiva eder.

İnfaz ile harç ve mahkeme giderleri için ayrı ayrı zimmet defterleri tutulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Defterlere Ait Diğer Hükümler

Defterlerin numaralandırılması

Madde 57 - Defterlere sayfa numarası konur ve her sayfaya mahkeme mührü basılır. Defterlerin başına ve sonuna kaç sayfadan ibaret olduğu yazılır ve bu yazı mahkeme mührü ile mühürlenerek mahkeme başkanı veya hâkim tarafından imzalanır.

Defterlerin düzeni

Madde 58 - Mahkemelerde bulunan defterler temiz, düzgün, sağlıklı bir şekilde tutularak saklanır. Belirtilen hususların yerine getirilmesinden görevli zabıt katibi ve memur ile birlikte yazı işleri müdürü sorumludur.

Defterlerde silinti ve kazıntı yapılmaz. Yanlışlık yapılırsa düzeltilmesi, lazım gelen yazıların üstüne okunmasına engel olmayacak şekilde ince bir çizgi çizilip defterin kenarına gerekli düzeltme yapıldıktan sonra keyfiyet mahkeme başkanı veya hâkimi tarafından onaylanır.

Esas defterine kayıt

Madde 59 - İddianamenin kabulü kararı üzerine iddiana-me esas defterine sıra numarasına göre kaydedilir. Esas defteri sıra numarası, açılmış olan davanın dosya numarasını teşkil eder. Bu numara dosya kapağının sol üst köşesine yazılır. Sağa doğru diğer bölümlere ise verilen hükmün bozulması hâlinde yeniden esas defterine kaydı sebebiyle dosyanın alacağı yeni esas numarası yazılır.

Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle gelen dosyaların kaydı

Madde 60 - Başka bir mahkemeden görevsizlik veya yetkisizlik kararı ile gönderilen dava dosyaları, gününde esas defterine kaydedilir.

Bozma kararından sonra dosyanın esas defterine kaydı

Madde 61 - Kararın, Yargıtay veya Bölge Adliye Mahkemesince bozularak dosyanın mahkemeye iadesi hâlinde, bu dosya için yeni bir esas numarası verilir. Ancak bu husus dosyanın ilk esas numarası karşısındaki düşünceler sütununda gösterilir.

Birleştirilen davalarda yapılacak işlem

Madde 62 - Birleştirilmelerine karar verilmiş olan davaların esas defterindeki düşünceler sütununda bu husus gösterilir.

Ayrılan davalarda yapılacak işlem

Madde 63 - Ayrılma kararı verilen davalarda, ayrılan dava esas defterine yeniden kaydedilir. Esas defterindeki eski kayıt ile yeni kayıtların karşısındaki düşünceler sütunlarına bu hususlar işlenir.

Ayrılan dava dosyasına, ilk dosyadaki belgelerden ayrılan dosya ile ilgili olanların onaylı birer örneği konulur.

ADLİ YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

Esas defterinde yıl sonu devir işlemi

Madde 64 - Yıl sonunda henüz bir karara bağlanmamış olan davalar yeni yıl defterine devir suretiyle kaydolunmaz. Yıl sonunda esas defterinde kayıtlı işlerden ne kadarının karara bağlanmış ve ne kadarının yeni yıla devredilmiş olduğu toptan yazılmakla beraber devir olunan davaların esas numaraları da bir sıra hâlinde cetvelde gösterilir ve cetvelin bir örneği deftere yapıştırılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Dosyalar ve Kartonlar

Tutulacak dosyalar ve kartonlar

Madde 65 - Mahkemelerde aşağıda gösterilen dosya ve kartonların tutulması zorunludur:

- a) İddianamenin değerlendirilmesi kararı kartonu,
- b) Dava dosyası,
- c) Karar kartonu,

- d) Değişik işler kartonu,
- e) İş cetvelleri kartonu,
- f) Harç ve mahkeme masrafı tahsil müzekkeresi kartonu,
- g) Adli tebligat ve posta gönderilerine dair karton,
- h) Teftiş tavsiye kartonu,
- i) Dava dağıtım kartonu,
- j) Talimat dağıtım kartonu,
- k) Muhabere kartonu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Dosya ve Kartonların Tahsis Amacı ve Kullanılış Şekli

İddianamenin değerlendirilmesi kararı kartonu

Madde 66 - Mahkemece iddianamenin değerlendirilmesi sonucu verilen karar örneklerinin saklandığı kartondur. Bu kartona konulacak karar nüshalarında mahkeme başkanı ve üyeler veya hâkim ve zabıt katibinin imzaları ve mahkeme mührünün bulunması zorunludur.

Dava dosyaları

Madde 67 - Açılan her dava için gününde ayrı bir dosya düzenlenir.

Karar kartonu

Madde 68 - Dava sonunda verilecek kararların birer nüshasının tarih ve numara sırasına göre saklandığı kartondur. Bu kartona konulacak karar nüshalarında mahkeme başkanı ve üyeler veya hakimin ve zabıt katibinin imzalarının ve mahkeme mührünün bulunması zorunludur. Bu kararların sağ üst köşesine ilânun kesinleştiği ve infaz için Cumhuriyet başsavcılığına verildiği tarihler ile Cumhuriyet savcılığı ilâmat numarası yazılır.

ADLİ YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

Değişik işler kartonu

Madde 69 - Değişik işler kartonu değişik işler defterine kaydolunan işler hakkında verilen kararların tarih ve sıra numarasına göre konulduğu kartondur.

Bu kartona konulacak karar nüshalarının mahkeme başkanı ve üyeler veya hâkim ve zabıt katibi tarafından imzalanması ve mahkeme mühürü ile mühürlenmesi zorunludur.

İş cetvelleri kartonu

Madde 70 - Mahkemelerden Bakanlığa gönderilen iş cetvellerinin tarih sırası ile konulup saklandığı kartondur.

Harç ve mahkeme masrafı tahsil müzekkeresi kartonu

Madde 71 - 492 sayılı Harçlar Kanununun 28 ve 130 uncu maddeleri uyarınca düzenlenen müzekkerelerin ilgili mercie gönderildikten sonra örneklerinin saklandığı kartondur. Mahkeme masraflarının tahsili için yazılan müzekkerenin bir örneği de bu kartonda saklıdır.

Adli tebligat ve posta gönderilerine dair karton

Madde 72 - PTT görevlisi tarafından imza ve mühür ile teslim alınan tebligat ve posta evrakına ait sevk irsaliyelerinin bir nüshası ile ödeme talimatının ve aylık posta gideri cetvelinin bir suretinin saklandığı kartondur.

Yargıtay'a ve Bölge Adliye Mahkemelerine giden dosyalar hakkında ayrı irsaliyeler düzenlenir ve bunlar ayrı kartonlarda muhafaza edilir.

Dava dağıtım kartonu

Madde 73 - Aynı mahkemenin birden fazla dairesi bulunan yerlerde mahkemeye açılan kamu davalarının mahkemeler arasındaki dağılımını gösteren listelerin saklandığı kartondur.

Dağıtım listeleri nöbetçi mahkemelerce düzenlenir ve nöbet sırasmda mahkemelere dağıtım yapılan davalara ait listelerden birer nüsha diğer mahkemelerle Cumhuriyet başsavcılığına teslim edilir. Liste asılları nöbetçi olan mahkemenin dağıtım kartonunda saklanır. Her mahkeme ve Cumhuriyet başsavcılığı bu listeleri tarih sırasına göre dava dağıtım kartonunda saklamak zorundadır.

Talimat dağıtım kartonu

Madde 74 - Aynı mahkemenin birden fazla dairesi bulunan yerlerde mahkemelere başka yer mahkemelerinden gönderilen talimatların, mahkemeler arasındaki dağılımını gösteren listelerin saklandığı kartondur.

73 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü bu maddede uygulanır.

Muhabere kartonu

Madde 75 - Muhabere defterinde kayıtlı yazı ve bunlara verilen cevaplarla ilgili yazışma suretlerinin saklandığı kartondur.

ADLİ YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Gelen evrakın havalesi

Madde 76 - Mahkemeye gelen evrak, mahkeme başkanı veya hâkimi tarafından havale edildikten sonra gerekli işleme tâbi tutulur.

Hâkim uygun göreceği evrak ve dilekçeleri havale etme konusunda yazı işleri müdürüne yetki verebilir.

İddianamenin sanığa tebliği

Madde 77 - İddianame çağrı kağıdı ile birlikte sanığa tebliğ olunur.

İsticvap

Madde 78 - Mahkemelere açılan davalarda tutuklu bulunan sanık duruşma gününden en az bir hafta önce tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda cezaevi katibi veya bu işte görevlendirilen personel yanına getirilerek duruşma günü tebliğ edilir ve bu hususta bir tutanak düzenlenir.

Bu tutanak;

- a) Duruşma tarihi ve saatini,
- b) Savunma için talepte bulunup bulunmayacağını, bulunacaksa neden ibaret olduğunu,
- c) Sanığa tebliğ edilen iddianamenin tarih ve numarasını, ihtiva eder.

Tutanak ve diğer yazılı kağıtlarda uyulması gerekli esaslar

Madde 79 - Tutanak ve diğer yazılı kağıtların üst, alt, sağ ve sol kenarından 2.5 c.m boşluk bırakılarak yazı alanı düzenlenir ve arka tarafı tamamen boş bırakılır. Tutanak ve diğer yazılar da A4 (210X297mm) ve A5 (210X148 mm) boyutunda kağıt kullanılır.

Yazılar bir veya birkaç satırdan ibaret olsa dahi aynı büyüklükteki kağıtlara yazılır.

Bilgisayar veya daktilo ile yazılması mümkün olmayan hallerde tutanaklar el yazısıyla yazılabilir. El yazısının okunaklı, düzgün bir şekilde yazılması zorunludur.

Tutanaklar mahkemenin uygun ve lüzumlu göreceği teknik araçlarla tespit olunabilir. Bu tespite dayanılarak sonradan düzenlenecek duruşma tutanaklarını, duruşma safahatına uygun olduğu, mahkeme başkanı ve tutanağı düzenleyen zabıt katibi tarafından tasdik edilir. Mahkeme başkanının özrü bulunursa tutanak üyelerinin en kıdemlisi tarafından imzalanır.

Evraka imza edenlerin imzalarını okunaklı bir şekilde yazmaları ve okunması mümkün olmayan imzanın yanına imza sahibinin ad ve soyadının ayrıca yazı ile yazılması zorunludur.

Dosyanın düzenlenmesi ve dizi listesi yapılması

Madde 80 - Dosyanın sol köşesine esas numarası yazılır.

İddianame ve kovuşturmayaya ait bütün evrak, dilekçeler, arasına hiçbir evrak karıştırılmaksızın duruşma tutanağı ve verilen karar tarih sırasıyla ve kağıtların kenarları ortalama delinmek suretiyle dosyaya birer eklenir.

Vekâletnameler, sanıkların nüfus ve adli sicil kayıtları iddianamenin üzerine, keşif tutanağı, bilirkişi raporları, istinabe tutanakları duruşma tutanağının altına takılır.

Davanın görülmesi sırasında dosyanın evrakı almayacağı anlaşılırsa, evrak sırasıyla başka kartonlara konur ve bu kartonun üzerine aynı dosya numarası yazılarak, ilk teşkil edilen dosyaya eklenir.

Bozma üzerine yeni yapılan duruşmalarda dosya yukarıda yazılı esaslara göre yeniden işlem görür ve yeni evrak eskilerle karıştırılmaz.

Dava dosyasının diğer bir mahkeme ve mercie gönderilmesi gerektiğinde, dosyadaki tutanak ve belgeler geliş tarih ve sırasına veya dosyadaki numara sırasına göre dosya kapağında gösterilen hanelere yazılmak suretiyle dizisi yapılır, dizi listesinin altı zabıt katibi tarafından imzalanır.

Dosya başka yere gitmiş ise son duruşmadaki ara kararının bulunduğu tutanak örneğinin bulunduğu geçici bir dosya açılır. Asıl dosya geldiğinde geçici dosyadaki evrak bu dosyaya aktarılır.

Duruşma listesi

Madde 81 - Duruşmalı işlerde, mübaşir tarafından mahkemesi, mağdur, şikayetçi ve sanık ile vekillerinin isimleri ve

ADLI YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

ADLİ YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

duruşma tarih ve saati yazılmak suretiyle bir liste düzenlenir ve bu liste duruşma salonu dışında herkesin görebileceği bir yere asılır. Bu listelerin bir sureti ayrı bir dosyada saklanır.

Yazıların gönderilmesi

Madde 82- Mahkemelerce belli bir hususun sorulması için yazılan yazılar zimmet defterine kaydedilip mübaşir veya posta ile gönderilir. Mahkeme başkanı veya hâkimin müsaadesi olmadıkça, bu yazılar ilgisine elden verilemez.

İlgilinin isteği üzerine yazının gönderilme tarih ve numarası kendisine bildirilir.

Mahkeme başkanı ve hâkimi tarafından elden verilmesine müsaade edilen yazı, zimmet defterine kaydedilip ilgilinin imzası alındıktan sonra kendisine verilir ve bu husus yazı örneğine işaret olunur.

Dosyaların inceleme usulü

Madde 83- Mağdurun, şikâyetçinin, suçtan zarar görenin ve katılanın vekilleri ile müdafî kovuşturma aşamasında dosyayı ve muhafaza altına alınmış delilleri yazı işleri müdürü veya görevlendireceği bir zabıt katibinin yanında inceleyebilir.

Avukat ve stajyeri vekaletname olmaksızın kovuşturma dosyalarını inceleyebilirler.

Mağdurun, şikâyetçinin ve suçtan zarar görenin vekilleri ile müdafî vekaletname ibraz ederek dilekçe ile başvurmaları hâlinde bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilirler. Katılan da bu hakka sahiptir.

Cumhuriyet başsavcısı ve Cumhuriyet savcıları ile denetimleri sırasında Adalet Müfettişleri dava dosyasını her zaman inceleyebilirler.

Yukarıda sayılanlar dışında, mahkeme başkanı veya hâkimin izni olmadan mahkeme evrakı kimseye gösterilmez.

ADLİ YARGI
İLK DERECE
CEZA
MAHKEMELERİ
KALEM
HİZMETLERİ

Geri verilmesi istenen belgeler

Madde 84 - Mağdur, şikâyetçi ve sanık mahkemeye verdiği bir belgenin geri verilmesini isterse;

a) Hüküm kesinleşinceye kadar mahkeme başkanı veya hakimin izni olmadan bu belge ilgisine geri verilemez. Başkan veya hakimin izniyle geri verildiği takdirde belgelerin tasdikli örnek veya fotokopisi dosyasına konulur.

b) Bu dava dosyası ile ilgili olarak verilen hüküm kesinleşmişse belgenin tasdikli örnek veya fotokopisi dosyasına konularak aslı ilgisine verilir.

Bu işlemleri yazı işleri müdürü yürütür.

Ara kararlarının yerine getirilmesi

Madde 85 - Ara kararı gereğince yapılması gereken işlemler derhal yerine getirilir. Bu işlemlerin gecikmesinden yazı işleri müdürü ile görevli zabıt katibi sorumludur.

Tarafların yokluğunda verilen kararların tebliğe çıkarılması

Madde 86 - Tarafların yokluğunda mahkemelerce verilen kararlar, yazı işleri müdürü tarafından tebliğe çıkarılır. Karar,

Ceza Muhakemesi Kanunu

ADLİ YARGI

İLK DERECE

CEZA

MAHKEMELERİ

KALEM

HİZMETLERİ

vekil ile takip edilen davalarda vekile, vekil birden fazla ise bunlardan birine, diğer hallerde sanığa ve katılana tebliğ olunur.

Ancak Ceza Mahkemesi Kanununun, kararların sanıklara tebliğ edilmesine ilişkin hükümleri saklıdır.

Kanun yollarına başvurulması hâlinde yapılacak işlemler

Madde 87 - Karara karşı istinaf başvurusu yapılması, temyiz edilmesi ve merci tayini isteminde bulunulması ile noksan ikmal için iade hallerinde, dava dosyası "Dosya Gönderme Formu" doldurularak dizi listesi ile birlikte Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

Kanun yararına bozma talebinde bulunulması hâlinde ise dava dosyası yukarıdaki fıkrada olduğu gibi Cumhuriyet Başsavcılığı, mahkeme ve Bakanlıkça Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

Bilgisayar kullanılarak kayıt tutulması

Madde 88 - Bilgisayar kullanan Cumhuriyet başsavcılığı, mahkeme kalemleri ve bunlara bağlı birimlerde; bilgisayar kullanılarak tutulan kayıtlarla ilgili defterler ve kartonlar bir yıllık deneme süresinin bitiminden sonra tutulmaz. Bilgisayarın bir yıllık deneme süresinin yıl içine rastlaması hâlinde, defter ve kartonlar o yılın sonuna kadar tutulur.

Bilgisayarla tutulan kayıtlar manyetik ortamda saklanır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

ÇEŞİTLİ VE SON HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Defterlerle basılı evrakın temini

Madde 89 - Cumhuriyet başsavcılıklarında ve adli yargı ilk derece ceza mahkemelerinde kullanılacak defter ve basılı evrakın örnekleri Bakanlıkça tespit edilerek bastırılır ve dağıtılır.

Değişiklikleri kapsayan defter ve basılı evrak örneklerinin yenileri bastırılincaya kadar elde bulunan mevcutlar bu yönetmelikteki değişikliklere göre kullanılmasına devam olunur.

Mahkeme mübaşirinin kalem hizmetlerinde çalıştırılması

Madde 90 - Mahkeme başkanı, hâkim veya yazı işleri müdürünün tensibiyle mübaşir, yazı işleri müdürünün denetiminde kalem işlerinde çalıştırılabilir.

Yönetmelik hükümlerinin uygulanması

Madde 91 - Bu Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesini ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, mahkeme başkanı ve hâkim sağlar.

Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşleri Yönetmeliğinin Uygulanması

Madde 92 - Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Yazı İşlerine Ait Yönetmeliğin, bu Yönetmeliğe aykırı olmayan hükümleri adli yargı ilk derece ceza mahkemeleri yazı işlerinde de uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Yürürlük ve Yürütme

Yürürlük

Madde 93 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 94 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

**SAHTE BANKNOTLARIN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA YÖNETMELİK**

*Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 9 Ağustos 2005
Sayısı : 25901*

**SAHTE BANKNOTLARIN İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA YÖNETMELİK**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, sahtecilik suçlarından dolayı el konulan banknotlar ve bunlara ilişkin bilgilerin oluşturulan sistemde izlenmesi ve değerlendirilmesinde uyulacak usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, mahkemelerin ve Cumhuriyet başsavcılıklarının, adli kolluk görevini ifa eden bütün kolluk birimlerinin ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının sahte banknot izleme sistemi ile ilgili yapacağı işlemleri kapsar.

SAHTE

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna dayanılarak hazırlanmıştır.

BANKNOTLARIN

İNCELENMESİ VE

DEĞERLENDİRİLMESİNDE

UYULACAK

USUL VE ESASLAR

HAKKINDA

YÖNETMELİK

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

Adli kolluk: 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9, 10 ve 12 nci maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemi yapan güvenlik görevlilerini,

Banknot: Yeni Türk Lirası, Türk Lirası ve yabancı ülke banknotlarını,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl : Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun, iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini,

Kovuşturma: İddianamenin kabulü ile başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

Kod numarası: Sahte olduğundan şüphe edilen banknotların yakalandığı anda sisteme girişte kullanılan ve yargılama sürecinde bildirilmesine ihtiyaç duyulan, ilgili kolluk birimlerinin yetkilileri ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

tarafından geliştirilen, harf ve rakamlardan oluşan sahte banknot olay kimlik numarasını,

Sahte banknot: Sahteliği mahkeme kararı ile tespit edilen banknotu,

Sahte Banknot İzleme Sistemi: Türkiye'deki banknot sahteciliğinin gerçek boyutunun belirlenmesi, sahte banknota ait miktar, değer, bölge ve üretim yönteminin tespit edilmesi ve sahte banknot ile etkin mücadelenin sağlanması amacıyla oluşturulacak veri sistemini,

Sahteliğinden Şüphelenilen Banknot: Gerçekliğinden şüphelenilen banknotu,

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Sistem: Sahte Banknot İzleme Sistemini,

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez birimi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğünü,

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası taşra birimleri: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının tüm şubelerini,

İfade eder.

SAHTE
BANKNOTLARIN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

İKİNCİ BÖLÜM

Sahteliğinden Şüphe Edilen Banknotların İncelettilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar

Ön rapor aldırılması

Madde 5 - Kolluk birimleri tarafından ele geçirilen ve sahteliğinden şüphe edilen banknotlar, sayımı ve dökümü yapıldıktan sonra derhâl Cumhuriyet başsavcılıklarına tevdi edilir.

Sahteliğinden şüphe edilen banknotlar hakkında gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısının yazılı veya en kısa sürede yazılı hâle dönüştürülecek olan sözlü emri üzerine ya da doğrudan ilgili kolluk birimlerince, banknotların özellikleri hakkında bu konuda uzman kişilerden veya Emniyet Genel Müdürlüğü ya da Jandarma Genel Komutanlığı kriminal lâboratuvarlarından en seri şekilde inceleme yaptırılıp görüş alınabilir.

İnceleme ve değerlendirme yaptırmaya yetkili merci

Madde 6 - Sahteliğinden şüphe edilen banknotların, Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemelere en yakın olan veya en kolay ulaşılabilen Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez veya taşra birimleri tarafından inceleme ve değerlendirme yapılmak üzere gönderilmesine Cumhuriyet başsavcılığı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir.

İnceleme ve değerlendirme yapma yetkisi

Madde 7 - Soruşturma veya kovuşturma evresinde, ele geçirilen sahteliğinden şüphe edilen banknotları inceleme ve

değerlendirmeye Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez ve taşra birimleri yetkilidir.

Yabancı devletlerin banknotları hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanır.

Sahteliğinden şüphe edilen banknotları inceleme ve değerlendirmeye yetkili Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası taşra birimlerine ilişkin bilgiler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından Adalet Bakanlığına yazılı olarak bildirilir.

Devlet tarafından çıkarılan tahvil ve Hazine bonusu gibi değerler üzerinde işlenen sahtecilik suçlarında, el konulan değerler üzerindeki inceleme ve değerlendirmeler, bunları tedavüle çıkaran kurumdan istenilir!

Sahteliğinden şüphe edilen banknotların gönderilme usulü

Madde 8 - Soruşturma veya kovuşturma evresinde ele geçirilen ve sahteliğinden şüphe edilen banknotların hepsinin gönderilmesi suretiyle, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez veya taşra birimlerinden inceleme ve değerlendirilme yapılması istenir.

Sahteliğinden şüphe edilen banknotların Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez veya taşra birimlerine gönderilmesinde Yönetmeliğe ekli Ek-A'daki Sahte Banknotların İncelenme ve Değerlendirilme Yapılmak Üzere Gönderilmesinde Kullanılacak Form kullanılır.²⁹⁶

SAHTE
BANKNOTLARIN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLME-
SİNDE
UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

²⁹⁶ Yönetmelik ekindeki Ek-A ve Ek-B Formlar için RG: 9.8.2005 - 25901'e bakınız.

SAHTE

BANKNOTLARIN

İNCELENMESİ VE

DEĞERLENDİRİLME-

SİNDE

UYULACAK

USUL VE ESASLAR

HAKKINDA

YÖNETMELİK

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sistemin Oluşumu

Sistemin oluşturulması

Madde 9 - Sistem, ilgili kolluk birimleri ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası yetkili birimleri arasında bilgisayar ortamında bilgi girişini, takibini ve paylaşımını sağlayacak şekilde oluşturulur.

Sistemden yararlanacak birimler

Madde 10 - Sistemdeki bilgilerden, ilgili kolluk birimlerinin ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının faydalanması sağlanır. Bu konuda soruşturmanın gizliliğine yetkililerce uyulur.

Sistem kullanıcı eğitimi

Madde 11 - Sistemi kullanacak olan, ilgili kolluk birimleri ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası personelinin, kullanıcı eğitimi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından verilir ve bu eğitim ihtiyaç duyulması hâlinde tekrarlanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kod Numarası

Kod numarasının verilmesi

Madde 12 - Sahteliğinden şüphe edilen banknotların yakalandığı veya ulaştığı yer olan ilgili kolluk birimleri ve Türkiye

Cumhuriyet Merkez Bankası birimlerince her bir olay için kod numarası verirler.

Bu kod numarasının teknik ayrıntılarına ilişkin hususlar kurumlar arası işbirliği ile belirlenir.

Kod numarasının ilgili kolluk birimleri ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kullanılması

Madde 13 - Kolluk veya Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası birimlerinin adli makamlara yapacağı olay bildirimine ait yazışmalarda, bu Yönetmeliğin 12 nci maddesine göre verilen kod numarası kullanılır.

Kod numarasının adli makamlarca kullanılması

Madde 14 - Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemelerce Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez veya taşra birimlerinden istenecek inceleme talep yazılarında, ilgili kolluk veya Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası birimlerinin olay bildirimini için kullandıkları kod numarası kullanılır.

Cumhuriyet savcıları tarafından sahteliğinden şüphe edilen banknotlarla ilgili bir suça doğrudan el konulması hâlinde, kod numarası Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası birimlerinden alınır.

Cumhuriyet başsavcılıklarının veya mahkemelerin bu Yönetmeliğin 16 ncı maddesine göre gönderecekleri sahte banknotların imhasına ilişkin yazılarda da olaya ait kod numarası kullanılır.

Müsaderesine karar verilen sahte banknotların, imha edilmek üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına gön-

SAHTE
BANKNOTLARIN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

SAHTE
BANKNOTLARIN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLME-
SİNDE
UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

derilmesinde bu Yönetmeliğe ekli Ek-B'deki Müsaderesine Karar Verilen Sahte Banknotların İmha Edilmek Üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına Gönderilmesinde Kullanılacak Form kullanılır.

Kod numarasının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kullanılması

Madde 15 - Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez veya taşra birimleri tarafından hazırlanacak inceleme raporlarında ve Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemelerle yapılan yazışmalarda da olaya ait kod numarası kullanılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Sahte banknotların imhası

Madde 16 - Sahteliği mahkeme kararı ile kesinleşen sahte banknotlar, kararın kesinleşmesinden itibaren imha edilmek üzere en kısa sürede Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez veya taşra birimlerine gönderilir.

Bu maddenin birinci fıkrasına göre gönderilen sahte banknotlar içerisinden Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası merkez birimi tarafından üretim özelliği bakımından önemli bulunan sahte banknotlar ayrılarak saklanabilir. Diğer sahte banknotlar ise imha edilir.

Yürürlük

Madde 17 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 18 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

SAHTE
BANKNOTLARIN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK
USUL VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

**SAHTE MADENÎ
PARALARIN VE
SİKKELERİN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK USUL VE
ESASLAR HAKKINDA
YÖNETMELİK**

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 9 Mayıs 2006
Sayısı : 26163

**SAHTE MADENİ PARALARIN VE SİKKELERİN
İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK USUL VE ESASLAR
HAKKINDA YÖNETMELİK**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

MADDE 1 - (1) Bu Yönetmeliğin amacı, sahtecilik suçlarından dolayı el konulan madeni paralar ve sikkelerin ve bunlara ilişkin bilgilerin oluşturulan sistemde izlenmesi ve değerlendirilmesinde uyulacak usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu Yönetmelik, mahkemelerin ve Cumhuriyet başsavcılıklarının, adli kolluk görevini ifa eden bütün kolluk birimlerinin ve Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün sahte madeni para ve sikkeleri izleme sistemi ile ilgili yapacağı işlemleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3 - (1) Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 73 üncü maddesi ile, 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 17 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 - (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Darphane: Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünü,

b) Madenî para: 28/5/1970 tarihli ve 1264 sayılı Madenî Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun ve 8/6/1984 tarihli ve 234 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile basım ve dağıtım görevi Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne verilmiş olan, Yeni Kuruş (YKR), Yeni Türk Lirası (YTL) ve Türk Lirası (TL) madenî para ile yabancı ülke madenî paralarını,

c) Sahte madenî para ve sikke: Sahteliği mahkeme kararı ile tespit edilen madenî paralar ve sikkeleri,

ç) Sahte madenî paralar ve sikkeler izleme sistemi: Türkiye'deki madenî paralar ve sikkelerin sahteciliğinin gerçek boyutunun belirlenmesi, sahte madenî para ve sikkelere ait miktar, değer, bölge ve üretim yönteminin tespit edilmesi ve sahte madenî para ve sikkelerle etkin mücadelenin sağlanması amacıyla oluşturulacak veri sistemini,

d) Sikke: 8/8/1951 tarihli ve 7879 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan 1/8/1951 tarihli ve 1738 sayılı Türkiye

Büyük Millet Meclisi kararında tarif edilen Cumhuriyet altın sikkeleriyle Cumhuriyet ziyinet altınlarını

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Sahteliğinden Şüphe Edilen Madenî Para ve Sikkelerin İncelettilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar

Ön rapor aldırılması

MADDE 5 - (1) Kolluk birimleri tarafından ele geçirilen ve sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkeler sayımı ve dökümü yapıldıktan sonra derhâl Cumhuriyet başsavcılıklarına tevdi edilir.

(2) Sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkeler hakkında gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısının yazılı veya en kısa sürede yazılı hâle dönüştürülecek olan sözlü emri üzerine ya da doğrudan ilgili kolluk birimlerince, madenî para ve sikkelerin özellikleri hakkında bu konuda uzman kişilerden veya Emniyet Genel Müdürlüğü ya da Jandarma Genel Komutanlığı kriminal laboratuvarlarından en seri şekilde ön inceleme yaptırılıp görüş alınabilir.

İnceleme ve değerlendirme yaptırmaya yetkili merci

MADDE 6 - (1) Sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkelerin inceleme ve değerlendirme yapılmak üzere Darphaneye gönderilmesine Cumhuriyet başsavcılığı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir.

SAHTE MADENİ
PARALARIN VE
SIKKELERİN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK USUL
VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

İnceleme ve değerlendirme yapma yetkisi

MADDE 7 - (1) Soruşturma veya kovuşturma evresinde, ele geçirilen sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkeleri inceleme ve değerlendirmeye Darphane yetkilidir.

(2) Yabancı devletlerce çıkarılan madenî para ve sikkeler hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanır.

Sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkelerin gönderilme usulü

MADDE 8 - (1) Soruşturma veya kovuşturma evresinde ele geçirilen ve sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkelerin hepsinin gönderilmesi suretiyle, Darphaneden inceleme ve değerlendirme yapılması istenir.

(2) Sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkelerin Darphaneye gönderilmesinde Yönetmeliğe ekli Ek-1 formu kullanılır.²⁹⁷

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sistemin Oluşumu

Sistemin oluşturulması

MADDE 9 - (1) Sistem, ilgili kolluk birimleri ve Darphane yetkili birimleri arasında bilgisayar ortamında bilgi girişini, takibini ve paylaşımını sağlayacak şekilde oluşturulur.

²⁹⁷ Yönetmelik ekindeki Ek-1 ve Ek-2 Formlar için RG: 9.5.2006 - 26163'e bakınız.

Sistemden yararlanacak birimler

MADDE 10 - (1) Sistemdeki bilgilerden; ilgili Cumhuriyet başsavcılığı ile kolluk birimlerinin, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının ve Darphanenin faydalanması sağlanır. Soruşturmanın gizliliği ilkesine yetkililerce uyulur.

Sistem kullanıcı eğitimi

MADDE 11 - (1) Sistemi kullanacak ilgili kolluk birimleri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Darphane personelinin kullanıcı eğitimleri Darphane tarafından verilir ve bu eğitim değişik illerde ihtiyaç duyulması hâlinde tekrarlanır.

SAHTE MADENİ
PARALARIN VE
SİKKELERİN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMİ
SİNDE
UYULACAK USUL
VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kod Numarası

Kod numarasının verilmesi

MADDE 12 - (1) Sahteliğinden şüphe edilen madeni para ve sikkelerin yakalandığı veya ulaştığı yer kolluk ve Darphane birimlerince, her olay için ayrı bir kod numarası verilir.

(2) Bu kod numarasının teknik ayrıntılarına ilişkin hususlar kurumlararası işbirliği ile belirlenir.

Kod numarasının ilgili kolluk birimleri ve Darphane tarafından kullanılması

MADDE 13 - (1) Kolluk veya Darphane birimlerinin adli makamlarla yapacağı olay bildirimine ait yazışmalarda, bu Yönetmeliğin 12 nci maddesine göre verilen kod numarası kullanılır.

Kod numarasının adlî makamlarca kullanılması

MADDE 14 - (1) Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemelerce Darphaneden istenecek inceleme talep yazılarında, ilgili kolluk veya Darphanenin olay bildirimini için kullandıkları kod numarası kullanılır.

(2) Cumhuriyet savcıları tarafından sahteliğinden şüphe edilen madenî para ve sikkelerle ilgili bir suça doğrudan el konulması hâlinde, kod numarası Darphane sahtecilik biriminden alınır.

(3) Cumhuriyet başsavcılıklarının veya mahkemelerin bu Yönetmeliğin 16 ncı maddesine göre gönderecekleri sahte madenî para ve sikkelerin imhasına ilişkin yazılarda da olaya ait kod numarası kullanılır.

(4) Müsaderesine karar verilen sahte madenî para ve sikkelerin imha edilmek üzere Darphaneye gönderilmesinde bu Yönetmeliğe ekli "Ek-2" formu kullanılır.

Kod numarasının Darphane tarafından kullanılması

MADDE 15 - (1) Darphane tarafından hazırlanacak inceleme raporlarında ve Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemelerle yapılan yazışmalarda da olaya ait kod numarası kullanılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Sahte madenî para ve sikkelerin imhası

MADDE 16 - (1) Sahteliği mahkeme kararı ile kesinleşen sahte madenî para ve sikkeler, imha edilmek üzere

kesinleşmiş karar örneğinin onaylı bir sureti ile birlikte en kısa sürede Darphane sahtecilik birimine gönderilir.

(2) Bu maddenin birinci fıkrasına göre gönderilen sahte madenî para ve sikkelerin içerisinde inceleme raporunda gösterilen ve Darphane tarafından üretim özelliği bakımından önemli bulunan sahte madenî para ve sikkeler ayrılarak saklanabilir. Diğer sahte madenî para ve sikkeler ise imha edilir veya para olarak kullanılmayacak hale getirilir.

Yürürlük

MADDE 17 - (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 18 - (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

SAHTE MADENİ
PARALARIN VE
SİKKELERİN
İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
UYULACAK USUL
VE ESASLAR
HAKKINDA
YÖNETMELİK

**YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ**

*Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2005
Sayısı : 25832*

**YAKALAMA, GÖZALTINA ALMA VE
İFADE ALMA YÖNETMELİĞİ**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, bütün adli kolluk görevlileri ile gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine adli kolluk görevini ifa eden diğer kolluk görevlilerinin, Cumhuriyet savcılarının bilgi ve emirleri doğrultusunda yürütecekleri adli soruşturma sırasında kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama, gözaltına alma, muhafaza altına alma ve ifade alma işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik yakalama, gözaltına alma, muhafaza altına alma ve ifade alma işlemleri ile adli kolluk görevlileri ile gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine adli kolluk görevini ifa eden bütün kolluk birimlerini kapsar.

Dayanak

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 7/11/1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 4/7/1934 tarihli 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

Adli kolluk: 04/06/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9, 10 ve 12 nci maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemini yapan güvenlik görevlilerini,

Bilgi alma: Bir suçun tespiti veya aydınlatılmasına yönelik olarak, müşteki ve suçtan zarar gören ile suç işleme şüphesi altında bulunmayan diğer kişilerin dinlenmesini ve tutanağa geçirilmesini,

İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini,

Gözaltına alma: Kanunun verdiği yetkiye göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanunî süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını,

Gözaltı birimi: Yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanarak adli mercilere sevk edilmesine veya serbest bırakılmasına kadar, kanunî süre içinde onu gözaltında tutmakla yetkili ve görevli kolluk kuvveti birimlerini,

Gözaltı ve nezarethane sorumlusu: Gözaltına veya muhafaza altına alınan kişilere haklarının okunmasını, kayıtların tutulmasını ve kanunlara uygun davranılmasını sağlamak amacıyla ilgili karakol, birim veya bot komutanı, âmiri veya büro âmiri tarafından görevlendirilen personeli,

Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

Mâlen sorumlu: Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişiyi,

Muhafaza altına alma: Kanunun yetki verdiği hâllerde yetkili merci önüne çıkarılması gereken kişilerin ilgili kurumlar veya kişilerce teslim alınana kadar sağlıklarına zarar vermeyecek şekilde ve zorunlu olduğu ölçüde özgürlüklerinin kısıtlanıp alıkonulmasını,

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Müdafî: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı,

Nezarethane: Şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri,

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Sorgu: Şüpheli veya sanığın, hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

Suçüstü: İşlenmekte olan suç, henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç, fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç,

Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç,

Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya mâlen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı,

Yakalama: Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden

önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasını,

ifade eder.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

İKİNCİ BÖLÜM

Yakalama, Gözaltına Alma ve Muhafaza Altına Alma

Yakalama, gözaltına alma ve muhafaza altına alma yetkisi

Madde 5 - Kolluk görevlileri;

a) Gecikmesinde sakınca bulunan ve Cumhuriyet savcısına veya derhâl âmirlerine müracaat imkânı olmayan hâllerde; hakkında yakalama emri düzenlenmesi veya tutuklama kararı verilmesi gereken kişileri ya da suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hâllerde suç işlendiğine veya suç teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan şüphelileri,

b) Kolluk kuvvetinin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenleri ve aldığı tedbirlere uymayanları,

c) Görev yaparken mukavemette bulunan veya görevinden alıkoymak maksadıyla kolluk kuvvetine zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerine devam etmeleri ihtimali bulunan kişileri,

d) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama emri, yakalama ve tutuklama kararı bulunanları veya kanunla istenilen bir mükellefiyeti yerine getirmedikleri için yakalanması gerekenleri,

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

e) Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri alan, satan, bulunduran veya kullananları,

f) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları,

g) Halkın huzur ve sükûnunu bozanlardan, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenlerle, başkalarına saldırıya yeltenenleri ve kavga edenleri,

h) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla belirtilen esaslara uygun olarak, alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu ve uyarıcı madde veya alkol tutkunu, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,

ı) Haklarında mahkemece çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmî veya özel kurumlara yerleştirilmesine veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen çocukları,

i) Usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren veya hakkında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınan kişileri,

Yakalayabilir.

Kimliğini bir belgeyle veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle, gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişileri, aranan kişilerden olup olmadıkları anlaşılıncaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar yirmidört saati geçmemek üzere, yakalama ve muhafaza altına almaya yetkilidir. Bu kişilere kimliklerini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiyi suçu işlerken rastlanması,

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması ihtimalinin bulunması veya hemen kimliğini belirleme imkânının bulunmaması.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hâllerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suç hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 90 ıncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalama bildirilir.

Yakalama işlemi

Madde 6 - Yakalama 5 inci maddede belirtilen yetkiler çerçevesinde, hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının emriyle veya doğrudan kolluk kuvveti veya suçüstü hâlinde herkes tarafından yapılabilir.

Yakalanan kişinin kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önlemek amacıyla kaba üst araması yapılarak, silâh ve bunun gibi unsurlardan arındırılması sağlanır.

Yakalama sırasında suçun iz, emare, eser ve delillerinin yok edilmesini veya bozulmasını önleyecek tedbirler alınır.

Yakalanan kişiye, suç ayırımı gözetilmeksizin yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma, yakalanmaya itiraz etme hakları ile diğer kanunî hakları ve itiraz hakkını nasıl kullanacağı, herhâlde yazılı, bunun hemen mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl bildirilir.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Kolluk kuvveti tarafından yapılan yakalama hâlinde işlem, yakalanan kişi ve uygulanan tedbirler derhâl Cumhuriyet savcısına bildirilir.

Yakalamadan ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet savcısının emriyle gecikmeksizin haber verilir.

Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır, bu tutanağın bir sureti yakalanan kişiye verilir. Bu kişiye ayrıca haklarının yazılı olarak bildirildiğini ve kendisi tarafından da bu hususun anlaşıldığını belirten bu Yönetmeliğe ekli "Yakalama ve Gözaltına Alma Tutanağı Şüpheli ve Sarık Hakları Formu" (EK-A) tanzim edilerek imzalı bir örneği verilir.²⁹⁸

Suç işlerken rastlanması veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması ihtimalinin bulunması veya hemen kimliğini belirleme imkânının bulunmaması nedeniyle başkaları tarafından yakalanıp kolluk görevlilerine teslim edilen veya bu hâllerde kolluk görevlilerince yakalanan ya da haklarında tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma imkânı bulunmaması sebebiyle kolluk görevlilerince yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen sözlü emir, en kısa zamanda yazılı hâle dönüştürülerek mümkün olması hâlinde en seri iletişim vasıtasıyla ilgili kolluğa bildirilir; aksi hâlde ilgili kolluk görevlilerince alınmasına hazır edilir. Ancak, kolluk görevlisi emrin yazılı hâle getirilmesini beklemeden sözlü emrin gereğini yerine getirir.

²⁹⁸ Yönetmelikte geçen "ek" formlar için.

Yakalanan kişi, Cumhuriyet savcısının emri ile serbest bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınır.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Muhafaza altına alınmak amacıyla yakalanan kişiler hakkında da bu maddenin ikinci fıkrası hükmü uygulandıktan sonra, yakalama sebebi, yakalamaya itiraz etme hakkı ve bu hakkı nasıl kullanılacağı derhâl bildirilir. Bu kişilerden ıslah veya tedavi kurumuna götürülmesi gerekenlerin ilgili kurumlarca teslim alınmaları sağlanır. Teslim alınmaması hâlinde, durum bir tutanakla tespit edilir ve tutanağın bir sureti mülki amire gönderilir.

Yakalanan ve nakledilecek şahıslara uygulanacak tedbirler

Madde 7 - Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir.

Yakınlarına haber verme

Madde 8 - Yakalanan kişinin;

a) Kendisi ile birlikte bir kişi varsa bu kişi vasıtasıyla,

b) Suçun işlendiği veya yakalandığı yerde ikâmet ediyorsa ve haber vereceği yakınının telefon numarasını biliyorsa ya da kolluk vasıtasıyla sair suretle tespit edilebiliyorsa, telefon ile,

c) Haber vereceği yakınının telefon numarasını bilmiyorsa ilgili yer kolluğu vasıtasıyla,

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

d) Konutu suç yeri dışında ise telefonla veya kişinin adresinin bulunduğu yerle ilişki kurulmak suretiyle,

Yakalandığı, gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı Cumhuriyet savcısının emriyle gecikmeksizin bir yakınına veya belirlediği bir kişiye haber verilir.

Yakalanan veya gözaltına alınan kişi yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması hâlinde, durumu vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsolosluğuna haber verilir.

Muhafaza altına alınmak amacıyla kişinin yakalandığı, istediği kanunî yakınlarına derhâl bildirilir.

Sağlık kontrolü

Madde 9 - Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.

Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilir.

Gözaltına alınanlardan herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler, derhâl hekim kontrolünden geçirilerek gerekiyorsa tedavileri yaptırılır. Bu durumdaki kişilerden kronik bir rahatsızlığı olanların, istekleri hâlinde varsa kendi hekimi nezaretinde resmî hekim tarafından muayene ve tedavi edilmeleri sağlanır.

Gözaltına alınan kişinin ifadesini alan veya soruşturmayı yürüten kolluk görevlisi ile bu kişiyi tıbbî muayeneye götüren

kolluk görevlisinin farklı olması zorunludur. Ancak personel yetersizliği nedeniyle farklı kolluk görevlisinin bulunmaması hâlinde bu durum belgelendirilir.

Tıbbî muayene, kontrol ve tedavi, adli tıp kurumu veya resmî sağlık kuruluşlarınca yapılır.

Hekim raporu üç nüsha hâlinde düzenlenir. Kolluk görevlileri tarafından, hekim raporunu verecek birime, yakalananın nezarethaneye giriş raporu mu, yoksa çıkış raporu için mi getirildiği yazılı olarak bildirilir.

Yakalama veya nezarethaneye giriş raporunun bir nüshası raporu tanzim eden sağlık kuruluşunda saklanır, ikinci nüshası gözaltına alınana, üçüncü nüsha ise soruşturma dosyasına eklenmek üzere ilgili kolluk görevlisine verilir.

Gözaltı süresinin uzatılması veya yer değişikliği ya da nezarethaneden çıkış sırasında düzenlenen hekim raporlarından; bir nüshası sağlık kuruluşunda saklanır, iki nüshası ise raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca kapalı ve mühürlü bir zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına en seri şekilde gönderilir. Bunlardan bir nüshası Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltına alınanın kendisine veya vekiline verilir, bir nüshası ise soruşturma dosyasına eklenir. Bu raporların düzenlenmesinde ve Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 157 nci maddesinde belirtilen gizlilik kurallarına uyulur ve bu amaçla gerekli tedbirler ilgili sağlık kuruluşunca alınır.

Hekim muayene esnasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 94 üncü maddesinde belirtilen işkence, 95 inci maddesinde belirtilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence ve 96 ncı maddesinde belirtilen eziyet suçlarının işlendiği yolunda herhangi bir bulguya rastlaması hâlinde, keyfiyeti derhâl Cumhuriyet savcısına bildirir. Bu durumda Ceza Muhakemesinde Beden

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin 7 ve 8 inci maddesine göre işlem yapılır.

Hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esastır. Ancak, hekim kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu istek belgelendirilerek yerine getirilir. Bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi hâlinde müdafii de muayene sırasında gecikmeye neden olmamak kaydıyla hazır bulunabilir.

Kadının muayenesi, talebi hâlinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır. Muayene edilecek kadının talebine rağmen kadın hekimin bulunmaması halinde, muayene sırasında hekim ile birlikte sağlık mesleği mensubu bir kadın personelin bulundurulmasına özen gösterilir.

Güvenlik araması

Madde 10 - Gözaltı birimine getirilen kişi hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Nezarethaneye veya zorunlu hâllerde bu amaca tahsis edilen yerlere konulmadan önce usulünce aranır. Kadının üst veya vücudunun aranması, bir kadın görevli veya bu amaçla görevlendirilecek diğer bir kadın tarafından yapılır.

b) Kendisine zarar verebilecek kemer, kravat, ip, kesici ve delici alet gibi nesnelere arındırılır.

c) Üzerinden çıkan eşya ve para muhafaza altına alınır. Paranın nev'i, seri numarası ve miktarı, eşyanın vasıfları ve markasını belirten bir tutanak düzenlenir ve bu tutanağın bir sureti üstü aranan kişiye verilir.

Nezarethane işlemleri

Madde 11 - Üst araması yapılan kişinin nezarethaneye girişi, bu Yönetmeliğe ekli "Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter"e (EK-B) kaydedilerek sağlanır.

Nezarethane işlemlerinde;

a) Aynı suçla ilgisi olanlar, birbirine hasım olanlar, erkek ve kadınlar bir araya konulmazlar, çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulurlar.

b) Nezarethanede zarurî hâller dışında beşten fazla kişi bir arada bulundurulmaz.

c) Tuvalet, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçların giderilmesi görevli memurun gözetiminde sağlanır.

d) Yiyecek ve içecekler önceden kontrol edilir.

e) Gözaltına alınan kişi saldırgan bir tutum sergilemeye başladığı veya kendisine zarar vermeye kalkıştığı takdirde önce sözle kontrol altına alınmaya çalışılır. Bu mümkün olmadığı takdirde, hareketini giderecek derecede kuvvet kullanılabilir. Ancak zarurî olmadıkça gerek kendisinin gerek başkasının hayatı, vücut bütünlüğü veya sağlığı tehlikeye girmedikçe kuvvet kullanılmaz.

f) Saldırgan tutum ve davranışları kontrol altına alınmayan kişiler tıbbî müdahalede bulunulması için sağlık kuruluşlarına gönderilir.

g) Gözaltına alınan kişilerin yaşama haklarını koruyucu gerekli önlemler alınarak, bu amaçla ilgili gözetlenebilir. Gözetleme işlemi teknik imkânlar ölçüsünde kayda alınabilir.

h) Gözaltındaki kişinin beslenme, nakil, sağlığının korunması ve gerektiğinde tedavisi, yakalandığının yakınlarına

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

haber verilmesi giderleri ilgili birimin bağlı olduğu Bakanlığın bütçe ödeneklerinden karşılanır.

Nezarethaneye alınanların kaydına ait defter

Madde 12 - Gözaltı işlemleri nezarete alınanların kaydına ait deftere yazılmak suretiyle tespit edilir. Denetime tâbi olan bu defterde:

Kimlik bilgileri;

- 1) Adı ve soyadı,
 - 2) Anne ve baba adı,
 - 3) Cinsiyeti,
 - 4) Doğum yeri ve tarihi,
 - 5) Nüfusa kayıtlı olduğu yer,
 - 6) Cilt, aile sıra ve kayıt numarası,
 - 7) Yabancılar için pasaport numarası,
 - 8) İkamet adresi, iş adresi ve telefon numaraları,
 - 9) Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,
- b) Gözaltına alınmasına esas bilgiler;
- 1) İsnat edilen suç, gözaltına alınma nedeni,
 - 2) Suç yeri ve tarihi,
 - 3) Kimin emri ile yakalandığı ve nezarete alındığı,
 - 4) Haber verilen Cumhuriyet savcısının adı ve soyadı,
 - 5) Cumhuriyet savcısına haber verildiği tarih ve saat,
 - 6) Bilgi toplama işlem kısmı kaydı,

c) Giriş işlemleri;

1) Yakalamanın yeri, tarihi ve saati,

2) Giriş tarihi ve saati,

3) Girişte alınan hekim raporunun verildiği makam, tarihi, sayısı ve özeti,

4) Üst aramasında teslim alınan malzemeler, teslim eden ve teslim alanın imzası,

5) Giriş işlemini yapan görevlinin adı, soyadı, rütbesi ve imzası,

d) Şüpheli ile ilgili işlemler;

1) Haber verilen yakını veya belirlediği kişi, adres ve telefon numarası,

2) Haber verilen diplomatik temsilciliğin adı ve telefon numarası,

3) Haber veren personelin adı, soyadı, sicili ve imzası,

4) Haber verme tarihi ve saati,

5) Şüphelinin, hakkında haber verildiğine dair imzası,

6) Tercüman temin edilip edilmediği, tercümanın adı, soyadı ve imzası,

7) Müdafii istediği hakkındaki beyanı ve imzası,

8) Müdafii talep etmiş ise baronun adı veya kendi avukatının adı ve soyadı,

9) Gelen müdafinin adı ve soyadı, sicil numarası, geliş saati ve imzası,

10) Süre uzatımına karar veren makam, kararının tarihi, sayısı ve uzatılan süre,

e) Çıkış işlemleri;

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADÉ ALMA
YÖNETMELİĞİ

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

- 1) Çıkarıldığı tarih ve saat,
 - 2) Sevk edildiği makam,
 - 3) Sevk evrakının tarihi ve sayısı,
 - 4) Teslim alan görevlinin adı, soyadı ve imzası,
 - 5) Kişinin kendisine teslim edilen malzemeler ve imzası,
 - 6) Görevliye teslim edilen malzemeler ve imzası,
 - 7) Geçici ayrılışlar,
 - 8) İlan, işlemler ve sonuç,
 - 9) Çıkış işlemi yapan görevlinin adı, soyadı, rütbesi ve imzası,
 - 10) Kontrol eden âmirin adı, soyadı, rütbesi ve imzası,
- Belirtilir.

Bu defterde, yukarıda belirtilen zorunlu bilgilerin dışında gerekli görülen diğer bilgilere de yer verilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gözaltı Süresi, Salıverme ve Adli Mercilere Sevk

Gözaltı süresi

Madde 13 - 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 90 nci maddesine göre yakalanan kişi Cumhuriyet savcısı tarafından bırakılması emredilmezse, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınır.

Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama

anından itibaren yirmidört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giriyorsa bu süre kırksekiz saattir.

Gözaltı süresinin uzatılması

Madde 14 - Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasında güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı gözaltı süresini her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri, gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden mahrum bırakılamaz.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlardan; Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan kişiler hakkında, aynı Kanununun 91 inci maddesinin bir ve üçüncü fıkralarında dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararı ile yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim karar vermeden önce yakalanan ve gözaltına alınan kişiyi dinler.

Yakalama ve gözaltı işlemlerine karşı hâkime başvurma

Madde 15 - Yakalama, gözaltına alma işlemine veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

emrine karşı, yakalanan kişi, müdafî veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları hemen serbest bırakılmasını sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Yakalanan kişinin dilekçesi yetkili hâkime en seri şekilde ulaştırılır.

Yakalanan kişinin yetkili mahkemeye götürülmesi

Madde 16 - Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılmıyorsa, aynı süre içinde en yakın sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır; serbest bırakılmadığı takdirde, yetkili hâkim veya mahkemeye en kısa zamanda gönderilmek üzere tutuklanır.

Yetkili mercilere sevk veya serbest bırakma

Madde 17 - Yakalanan kişi, gözaltına alınmasını gerektirecek bir nedenin tespit edilememesi veya yakalama sebebinin ortadan kalkması hâlinde Cumhuriyet savcısının emri ile kolluk kuvvetince derhâl salıverilir.

Yakalanan kişi, hakkında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gereken kişilerden ise ilgili kuruma teslim edilir.

Gözaltı süreleri azamî süreler olup, gözaltına alınan kişilerin işlemlerinin en kısa sürede bitirilmesi esastır.

Gözaltına alınanlar, işlemleri bitirildikten sonra gözaltı süresinin dolması beklenmeksizin kolluk kuvvetince ilgili Cumhuriyet başsavcılığına derhâl sevk edilir.

Yakalama, gözaltına alma işlemine veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının emrine karşı, hâ-

kime yapılan başvuru üzerine verilen serbest bırakma kararı derhâl uygulanır.

Emanete alınan şahsî eşya ve para eksiksiz olarak ilgisine teslim edilerek ve girişte tanzim edilen güvenlik araması tutanağına şerh düşülerek kendisine imzalatılır.

Sevk veya serbest bırakma işlemi ve sebebi, bu Yönetmeliğe ekli "Sevk/Serbest Bırakma Tutanağı"na (EK-C) bağlanır, bunun bir sureti gözaltından çıkarılan kişiye verilir.

Yeniden yakalama yasağı

Madde 18 - Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine, gözaltına alınıp da serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

Çocuklarla ilgili özel hüküm

Madde 19 - Çocuklar bakımından yakalama ve ifade alma yetkileri aşağıdaki şekilde sınırlandırılmıştır:

a) Fiili işlediği zaman oniki yaşını doldurmamış olanlar ile onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler;

1) Suç nedeni ile yakalanamaz ve hiçbir suretle suç tespitinde kullanılamaz.

2) Kimlik ve suç tespiti amacı ile yakalama yapılabilir. Kimlik tespitinden hemen sonra serbest bırakılır. Tespit edilen kimlik ve suç, mahkeme başkanı veya hâkimi tarafından tedbir kararı alınmasına esas olmak üzere derhâl Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

b) Oniki yaşını doldurmuş, ancak onsekiz yaşını doldurmamış olanlar suç sebebi ile yakalanabilirler. Bu çocuklar, yakınları ile müdafiyeye haber verilerek derhâl Cumhuriyet başsavcılığına sevk edilirler; bunlarla ilgili soruşturma Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır ve aşağıdaki hükümlere göre yürütülür:

1) Çocuğun gözaltına alındığı ana-baba veya vasisine bildirilir.

2) Kendi talebi olmasa bile müdafiden yararlandırılır, ana-baba veya vasisi müdafii seçebilir.

3) Müdafii hazır bulundurulmak şartı ile şüpheli çocuğun ifadesi alınır.

4) Kendisinin yararına aykırı olduğu saptanmadığı veya kanunî bir engel bulunmadığı durumlarda ana-babası veya vasisi ifade alınırken hazır bulunabilir.

5) Yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulur.

6) 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda yazılı suçlar büyüklerle beraber işlendiği takdirde soruşturma evresinde çocuklarla ilgili evrak ayrılır, soruşturmaları ayrı ayrı yürütülür.

7) Çocukların kimlikleri ve eylemleri mutlaka gizli tutulur.

8) Suçun mağduru çocuksa, bunlara karşı işlenen suçüstü hâllerinde, kovuşturulması suçtan zarar gören kimsenin şikâyetine bağlı olan fiillerde şüphelinin yakalanması ve soruşturma yapılması için şikâyet şartı aranmaz.

9) Çocuklarla ilgili işlemler mümkün olduğu ölçüde sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilir.

10) Çocuklara kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak, zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Müdafî ile İlgili Hususlar

Müdafî tayini

Madde 20 - Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafîin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafî seçebilir.

Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç müdafî hazır bulunabilir.

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında müdafîin, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

Şüpheli veya sanık, müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, talebi hâlinde baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

Şüpheli veya sanık onsekiz yaşını doldurmamış ya da sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malûl olur ve bir müdafîi de bulunmazsa talebi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Üst sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada şüpheli veya sanığın talebi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

Müdafii ile görüşme

Madde 21 - Şüpheli veya sanık vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

Müdafii ile görüşmesinden önce ve görüşmesi sırasında, talebi hâlinde yakalanan kişiye kalem ve kâğıt verilir.

Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla ve yakalanan kişi isterse, vekâletname aranmaksızın en çok üç müdafii ifadede hazır bulunabilir.

Her kolluk biriminde görüşme için uygun şartları haiz görüşme odası ayrılır.

Müdafiiin soruşturma evrakını incelemesi

Madde 22 - Müdafii, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. Kollukta bulunan soruşturma dosyası için yetkili Cumhuriyet savcısının yazılı emri gerekir.²⁹⁹

²⁹⁹ "Müdafiiin soruşturma evrakını incelemesi" kenar başlıklı 22. maddenin birinci fıkrasında yer alan "...kollukta bulunan soruşturma dosyası için yetkili Cumhuriyet savcısının yazılı emri gerekir." Tümcenin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Ankara Barosu Başkanlığınca Adalet Bakanlığı aleyhine açılan davada, Danıştay 10. Dairesinin 29.09.2005 tarih ve E. 2005/4665 sayılı kararı ile yürürlüğün durdurulması talebi reddedilmiştir. Bu ka-

Müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Müdafii, Cumhuriyet başsavcılığınca iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.

Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır.

rara karşı davacı tarafından yapılan itiraz üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 15.12.2005 tarih ve Y.D. İtiraz No: 2005/762 sayılı kararı ile; "...Müdafinin dosyanın tamamını inceleme talebinde bulunması durumunda, Cumhuriyet savcısının soruşturmanın amacının tehlikeye düşüp düşmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapmasına olanak sağlamak bakımından, talebin savcılık onayına bağlı olarak karşılanmasında Kanunun amacına aykırılık yoktur. Ancak, yine Kanunun amir hükmü uyarınca hiçbir şekilde incelenmesi ve örnek alınması engellenemeyecek olan belgelere yönelik taleplerde de Cumhuriyet Savcısının yazılı emrinin aranmasının, Kanunda yer almayan yeni bir usul ihdas etmek suretiyle savunma hakkının kullanılmasının zorlaştırılması anlamına geleceği ve bu uygulamanın da Kanunun genel amacı ile bağdaşmayacağı açıktır.

Bu itibarla idarece müdafinin kollukta bulunan soruşturma dosyasının tamamına yönelik inceleme ve örnek alma talebi ile 5271 sayılı Yasanın 153. maddesinin 3. fıkrasında sayılan belgelere yönelik inceleme ve örnek alma talebi arasındaki fark gözetilmek suretiyle bir düzenleme yapılması gerekirken, bu ayırım yapılmaksızın, kolluktaki dosyalara yönelik tüm müdafii taleplerinin karşılanmasını Cumhuriyet savcısının yazılı emrine bağlayan dava konusu düzenlemede hukuka uyarlık bulunmamaktadır." şeklindeki gerekçeyle itirazın kabulüne ve yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İfade Alma

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

İfade almanın esasları

Madde 23 - Şüphelinin ifadesinin alınmasında aşağıdaki hususlara uyulur:

a) Şüphelinin kimliği saptanır. Şüpheli, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.

b) Kendisine yüklenen suç anlatılır.

c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade sırasında hazır bulunabileceği kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

d) Müdafî sadece hukukî yardımda bulunabilir, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremez, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamaz. Hukukî yardım maddî olayı karartabilecek müdahalelerin yapılması anlamına gelmez. Müdafî şüpheliye bütün kanunî haklarını hatırlatabilir ve müdafîin her türlü müdahalesi tutanağa geçirilir.

e) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 95 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.

f) Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.

g) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe

nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek imkânı tanınır.

h) İfade verenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.

i) İfade işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılabilir.

j) İfade bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta şunlar yer alır:

1) İfade alma işleminin yapıldığı yer ve tarih,

2) İfade alma sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren kişinin açık kimliği,

3) İfade alma sırasında, yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri,

4) Tutanak içeriğinin ifade veren ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzaları,

5) İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.

İfade esasları bu Yönetmeliğe ekli İfade Tutanağı (EK-D) formatına uygun olarak yerine getirilir.

İfade almada yasak yöntemler

Madde 24 - İfade veren şüphelinin beyanı, özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.

Hiç kimse, kendisini veya kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

ALTINCI BÖLÜM

Nezarethane ve İfade Alma Odası

Nezarethane ve ifade alma odası

Madde 25 - Nezarethaneler en az 7 metrekare genişliğinde, 2,5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenir. Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânları sağlanır. Ancak, şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle nezarethane imkânlarının yetersiz olması durumunda, nezarethaneler için öngörülen fizikî şartlara sahip başka yerler de kullanılabilir.

Nezarethanelerde gözaltına alınan kişilerin yatmaları ve oturmaları için yeteri kadar sabit ve dayanıklı oturma yerleri bulundurulur.

Mevsim ve gözaltı yerlerinin maddî şartları da dikkate alınarak, geceyi gözaltında geçirecek şahıslar için yeterli miktarda battaniye ve yatak temin edilir.

Tuvalet, banyo ve temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirler alınır.

Nezarethane girişine, onaylanmış nezarethane talimatı asılır.

İç ve dış emniyeti sağlanmış, özel surette hazırlanmış, teknik donanımlı, bağımsız yerlerin ifade alma odası olarak kullanılmasına özen gösterilir.

Mevcut nezarethane ve ifade alma odalarının standartlara uygun hâle getirilmesi bütçe imkânları çerçevesinde sağlanır.

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

Nezarethane ve ifade alma odalarının denetimi

Madde 26 - Nezarethane ve ifade alma odalarının standartlara uygunluğunu sağlamak amacı ile kolluk kuvvetlerinin yetkili birimleri tarafından denetleme yapılır.

Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Deftere kaydederler.

Yetkili ve görevli mercilerin mevzuatta öngörülen denetimin yetkileri saklıdır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Soruşturmanın gizliliğinin uygulanması

Madde 27 - Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu

YAKALAMA,
GÖZALTINA ALMA
VE
İFADE ALMA
YÖNETMELİĞİ

nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin "suçlu" olarak kamuoyuna duyurulmasına, basm önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evraki hiçbir şekilde yayımlanamaz.

Yer gösterme işlemi

Madde 28 - Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk âmiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir. Bu suçlar dışında yer gösterme işlemi kolluk âmirleri tarafından yaptırılamaz.

Yer gösterme işlemi soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun olarak yerine getirilir.

Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla, müdafî de yer gösterme işlemi sırasmda hazır bulunabilir.

Yer gösterme işlemi tutanağa bağlanır.

Bu tutanakta aşağıdaki hususlar yer alır:

a) Müdafî veya vekil sıfatıyla hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir.

b) Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, zamanı ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir.

c) İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir. Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir.

d) İmzadan kaçınma hâlinde nedenleri tutanağa geçirilir.

Sorumluluk

Madde 29 - Yakalama, muhafaza altına alma, gözaltına alma ve ifade almada görevli bulunan kolluk kuvvetleri katıldıkları işlemlerle ilgili olarak bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasından sorumludur.

Personelin niteliği.

Madde 30 - Bu Yönetmelikle kolluk kuvvetine verilen görevleri yerine getiren personelin eğitim görmüş olması gerekir.

Personelin eğitimi

Madde 31 - Eğitime, tecrübeli, suçluluk psikolojisinden anlayan, sabırlı, soğukkanlı, kavrama kabiliyeti yüksek, tercihan psiko-tekniik testten geçirilmiş personel katılabilir.

Eğitim süresi ve müfredatı Adalet Bakanlığının görüşü alınarak ilgisine göre Jandarma Genel Komutanı veya Emniyet Genel Müdürü veya Gümrük Müsteşarı ya da Sivil Güvenlik Komutanının onayı ile belirlenir.

Adalet Bakanlığı temsilcileri de ilgili personelin eğitimine katılabilir.

Eğitimi başarı ile bitiren personele, ilgisine göre şekli ve ebadı Jandarma Genel Komutanlığı veya Emniyet Genel Mü-

dürlüğü veya Gümrük Müsteşarlığı ya da Sahil Güvenlik Komutanlığının eğitim birimlerince belirlenen sertifika verilir.

Eğitimde başarı gösteremeyen personel hakkında Hizmet İçi Eğitim Yönergelerinin ilgili hükümleri uygulanır.

Tekerrür ve tazeleme gibi özel eğitimlere iştirak ettirilen personele ayrıca sertifika verilmez.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

Madde 32 - 1/10/1998 tarihli ve 23480 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 33 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 34 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

**POLİSİN
ADLİ GÖREVLERİNİN
YERİNE GETİRİLMESİNDE
DELİLLERİN TOPLANMASI,
MUHAFAZASI VE İLGİLİ
YERLERE GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK**

*Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 17.02.1983
Sayısı : 17962*

**POLİSİN ADLİ GÖREVLERİNİN YERİNE
GETİRİLMESİNDE DELİLLERİN TOPLANMASI,
MUHAFAZASI VE İLGİLİ YERLERE
GÖNDERİLMESİ HAKKINDA YÖNETMELİK**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç:

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı; Kanunlarla polise tevdi olunan adli görevlerin yerine getirilmesi sırasında suç delillerinin düzenli ve eksiksiz toplanmasına, muhafazasına ve ilgili yerlere gönderilmesine ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam:

Madde 2 - Bu Yönetmelik; polis, kanunlarda suç sayılan fiil ve hareketlerin ortaya çıkarılmasıyla başlayan adli görevlerinin yerine getirilmesi, suç ve suç sanuklarıyla ilgili delillerin tespiti, toplanması, muhafazası, ambalajlanması, ilgili yerlere gönderilmesi ve bu konulara ilişkin diğer hususları kapsar.

POLİSİN ADLI
GÖREVLERİNİN
YERİNE
GETİRİLMESİNDE
DELİLLERİN
TOPLANMASI,
MUHAFAZASI
VE İLGİLİ
YERLERE
GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

Tanımlar:

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen deyimlerden;

Polisin adli görevleri: Önleyici zabıta tedbirleriyle engel olunamaması sonucu bir suçun işlenmesi durumunda, kanunlarla polise tevdi olunan suç ve suç sanıkları ile bunlara ait delillerin tespiti, suç sanıklarının yakalanması ve adli mercilere teslimi, safhalarında polisin yaptığı çalışmaları,

Delil: Meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve suç sanıklarının tespitine yarayan her türlü ispat vasıtalarını,

Maddi delil: İtiraf ve şahadet dışında kalan, suç veya suç sanıklarıyla ilgili maddi (fiziki) bir yapıya sahip canlı veya cansız, dokunulabilen şeyleri,

Olay: Kanunlarda açıkça suç olarak belirtilen fiil ve hareketlerin ortaya çıkmasını,

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Olay yeri incelemesi

Olay Yerine Gidiş Hazırlığı:

Madde 4 - Olay yerine planlı olarak ve süratle gidilir. Plan önceden ayrıntılı bir şekilde hazırlanır.

Hazırlanan planda, olayın çeşidine göre;

- Personelin sayısı, niteliği, olaydaki görevi,
- Olay soruşturma sorumlusu,

c. Araç, gereç, teçhizat ve malzemenin (kroki, ve fotoğraf malzemesi, delil ambalaj malzemesi, inzibat aletleri, iz tespit malzemesi ve diğer lüzumlu malzeme) nitelik ve nicelikleri,

Açıkça belirtilir.

Olay Yerinde Alınacak Tedbirler

Madde 5 - Olay yerinde, olayın önem ve çeşidine göre, öncelikle aşağıda belirtilen tedbirler alınır;

- a. Yaralılara ilk müdahale ve tahliye işlemleri yapılır.
- b. Seyirci kalabalığı uzaklaştırılır.
- c. Olay yeri giriş ve çıkışları kontrol altında tutulur.
- d. Trafik akışının devamı sağlanır.
- e. Olay yeri yakınında bulunan şahıslar kontrol edilir.
- f. Delillerin bozulması, değişmesi, kaybolması önlenir.
- g. Mevcut oldukları takdirde sanıklar muhafaza altına alınır.
- h. Şahitlerin ifadeleri alınmadan olay yerinden uzaklaşmaları önlenir.
- i. Sanıkların şahitlerle ve şahitlerin birbirleriyle konuşmaları önlenir.

Olay Yerinin Sistematik İncelenmesi

Madde 6 - Olay yerinin ilk incelenmesi, gözlem yoluyla yapılır.

Bu incelemede suç sanıklarının;

POLİSİN ADLI
GÖREVLERİNİN
YERİNE
GETİRİLMESİNDE
DELİLLERİN
TOPLANMASI,
MUHAFAZASI
VE İLGİLİ
YERLERE
GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

- a. Giriş yeri ile bu yere nasıl girildiğinin,
 - b. Asıl saldırı hedefinin,
 - c. Giriş yeri ile asıl saldırı hedefi arasında izlediği yolun,
 - d. Çıkış yerinin,
 - e. Asıl saldırı hedefi ile çıkış yeri arasında izlediği yolun,
 - f. Uğrayabileceği diğer yerlerin,
- Tespiti yapılır.

Bu tespitten sonra yöntem kullanarak (belirli bir nokta seçilmek ve belirli bir istikamete doğru hareket edilmek suretiyle yukarıdan aşağıya bölgelere ayırarak, dıştan içe daire çizerek vb.) olay yerinin ayrıntılı incelemesine geçilir.

Bu inceleme sırasında olay yerinde;

a. Suç sanıklarının veya mağdurun bedeninden düşebilen veya

akabilen madde ve parçalar (kıl, kan tırnak... gibi) ,

b. Suç sanıklarının veya mağdurun üzerinden düşebilen parçalar

(düğme, mendil, kravat, not defteri... gibi) ,

c. Suç sanıklarına ait ve suçu işlemeye elverişli vasıtalar (ateşli

veya ateşsiz silahlar, mermi çekirdeği, kovan, maymun-cuk, kalıp ... gibi) ,

d. Suç sanıklarının veya mağdurun ve ilgililerin mekan itibariyle bıraktıkları izler (parmak izi, ayak izi, diş izi, beden izi,

Boğuşma izleri ... gibi) ,

e. Olayın aydınlatılmasına ve suç sanıklarının belirlenmesine yarayacak diğer hususlar (suç unsuru taşıyan bildiri,

broşür, dergi, afiş, kitap vb. ile bunların yazım ve basımında kullanılan daktilo teksir makinası... gibi),

Belirlenir, etiketlenir ve not edilir.

Bu işlemler sırasında delillerin kaybolmamasına, bozulmamasına, yerlerinin değişmemesine dikkat edilir.

Olay yeri incelemesinde, olay yerinde soruşturma grubundan başkasının girmesine izin verilmez.

Olay Yeri Krokisi

Madde 7 - Olay yerinde bulunan deliller toplanmadan olay yeri krokisi yapılır.

Yapılacak krokide, iz ve delillerin bulunduğu yerler, kesin ve doğru alınmış ölçüler, hava durumu, olayın zamanı, dosya numarası, krokiyi yapanın ismi, yönler ve birimin adı mutlaka yazılır.

Fotoğraf Çekme

Madde 8 - Olay yerinin incelenmesiyle belirlenen önemli yerlerin fotoğrafı çekilir.

Fotoğraf çekiminin, tüm iz ve delilleri belirtecek şekilde, ölçekli, muhtelif açılardan ve en az iki poz olması gereklidir.

Olay Yeri Planı

Madde 9 - Olayın mahiyet ve önemine göre olay yerinin, tekniğine uygun planı yapılır.

POLİSİN ADLI
GÖREVLERİNİN
YERİNE
GETİRİLMESİNDE
DELİLLERİN
TOPLANMASI,
MUHAFAZASI
VE İLGİLİ
YERLERE
GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

İncelemenin Uzmanlarca Yapılması

Madde 10 - Olay yerinin sistematik incelenmesinde soruşturma sorumlusu, bilimsel ve teknik incelemeleri yaparken uzmanlardan yararlanır (parmak izi uzmanı, patlayıcı madde uzmanı, balistik uzmanı ... gibi).

Tutanak Düzenlenmesi

Madde 11 - Olay yeri incelemesinin tüm safhaları tutanakla tespit edilir.

Suç Kaynağının Araştırılması

Madde 12 - Suçta, aramalarda, kontrollerde ele geçirilen silahların, uyuşturucu maddelerin, suç unsuru taşıyan her türlü yayınların (broşür, afiş, dergi, kitap, değerli kağıt vb.) , bunların yazım ve basımında kullanılan malzemenin ve suçun kaynağına inilerek irtibatlı tüm delillerin ve suç sanıklarının ele geçirilmesine çalışılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Delillerin Toplanması, Muhafazası, Ambalajı ve İlgili Yerlere Gönderilmesi

Delillerin Toplanması

Madde 13 - Olay yerinin incelenmesi sırasında bulunan tüm maddi deliller, buldukları yerlerde etiketlenerek numaralarur.

Etiketlerin üzerine; delillerin bulunduğu yer, olay dosya numarası, tarih, delillerin izahı, kimden alındığı, emniyet biriminin adı, soruşturmacının kimliği ve lüzumlu görülen diğer hususlar yazılır.

Olay yeri incelemesi bittikten sonra, bulunan delillerin toplanmasına geçilir.

Deliller toplanırken, bozulmalarına, değişmelerine, kaybolmalarına meydan verilmeyecek tedbirler alınır (kenarlardan tutma, eldiven takma, kışkaç kullanma ... gibi)

Bu şekilde toplanan deliller geçici ve basit ambalajlarına konur.

Basit ambalaj malzemesi; Madde 16'da belirtilen, olayın mahiyet ve önemine göre olay yerine gidişte götürülmesine lüzum görülen malzemedir.

Delillerin Muhafaza Edilmesi

Madde 14 - Delillerin muhafazası, suç sayılan olayın meydana geldiği andan itibaren başlar.

Olay yerinin açık veya kapalı saha oluşu, hava durumu, delillerin kimyasal ve fiziksel özellikleri göz önünde bulundurularak gerekli koruyucu tedbirler alınır.

Olay yerinde kalması zaruri görülen deliller, soruşturma veya inceleme sonuçlanıncaya kadar görevlendirilecek nöbetçilerle korunur.

Diğer deliller, ilgili yerlere gönderilmek üzere soruşturmayı yapan emniyet biriminde, kilitli ve mahsus odalarında veya çelik dolaplarda muhafaza edilirler.

İlgililerden başkasının herhangi bir sebeple bu yerlere girmelerine veya dolapları açmalarına müsaade edilmez.

Polis Laboratuvarlarına gönderilen delillerin muhafazası, Laboratuvar görevlilerince sağlanır.

Delillerin Ambalajlanması

Madde 15 - Olay yerinde bulunan maddi delillerden bilimsel yöntemlerle inceleme ve değerlendirilmeleri gerekli görülenleri en yakın polis Laboratuvarlarına gönderilmek üzere aşağıda gösterildiği şekilde tam ambalajlanmaları yapılır.

a. Deliller, sıcağa, soğuğa, sarsıntılara, her türlü kimyasal ve fiziksel etmenlere veya çalınmalara karşı korunacak şekilde ambalajlanır.

b. Deliller, kimyasal ve fiziksel özelliklerine göre ve ayrı ayrı ambalajlanır.

c. Deliller, ambalajlarma sarsıntı ve sallantılara meydan vermeyecek şekilde yerleştirilir ve araları doldurularak boşluk bırakılmaz.

Ambalaj Malzemeleri

Madde 16 - Ambalajlama malzemesi olarak; muhtelif naylon ve bez torbalar, mukavva, teneke, plastik ve tahtadan mamul kutular, cam şişeler, çeşitli büyüklükte hazır etiketler, zambak ve selebant çeşitleri, ambalaj yapımına yardımcı el aletleri, kırmızı mum, sicim, iplik, kurşun, mühür ve sıkma makinası, pens ve cımbız gibi tutucu aletler, sünger, parça kumaş, pamuk, talaş, mantar tıpa ve uygun görülecek diğer malzeme kullanılır.

Ambalaja Konulacak Evrak

Madde 17 - Ambalajlara, delillerle ilgili düzenlenen tutanakta iki nüsha, olay yerinde yazılan etiket ve gönderilen yere hitaben yazılan yazı da yerleştirilir.

Tutanakta; delillerin cinsi, miktarı, özellikleri, üzerindeki işaret, yazı ve numaraları, huzurda bulunanların kimlikleri, tarih, yer, saat ve imzalar bulunur.

Yazılan yazıda, istenen husus açıkça belirtilir.

Ambalajın Mühürlenmesi

Madde 18 - (Değişik: RG. 7.06.2005- 25838) Olay yerlerinde elde edilen deliller, incelenmek üzere ilgili birimlere gönderilirken uygun şekilde ambalajlandıktan sonra ambalajın ebadına, delillerin mahiyet ve önemine göre tel, sicim, ip veya uygun görülen benzerleri ile bağlanıp, plastik kelepçe, açıldığında yeniden kullanılamayacak derecede deforme olan ve açıldığı belli olan mühür bandı, kendinden yapışkanlı güvenlik poşeti, üzerinde seri numarası bulunan tek kullanımlık hazır mühür, kurşun veya mumla mühürlenir.³⁰⁰

Patlayıcı ve Uyuşturucu Maddelerin Ambalajlanması

Madde 19 - "Barut ve Patlayıcı Maddelerle Silah ve Teferruatının ve Av Malzemesinin Sureti Murakabesine Dair Nizamname" sinde tanımı ve sınıflandırılması yapılan patlayıcı maddelerin ambalajlanmasında, aynı Nizamnamenin,

³⁰⁰ Değiştirilen 18. madde şöyle idi: "Ambalajlama tamamlandıktan sonra ambalajın ebadına, delillerin mahiyet ve önemine göre tel, sicim, ip veya uygun görülen benzerleri ile bağlanıp, kurşun veya mumla mühürlenir."

POLİSİN ADLİ
GÖREVLERİNİN
YERİNE
GETİRİLMESİNDE
DELİLLERİN
TOPLANMASI,
MUHAFAZASI
VE İLGİLİ
YERLERE
GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

"2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabeleri Hakkında Kanun" kapsamında olan uyuşturucu madde ve müstahzarların ambalajlanmasında, aynı Kanununun 21. maddesine göre çıkarılan 21 Kasım 1982 tarih ve 17875 sayılı Resmi Gazete'de yayımı ile yürürlüğe giren Yönetmeliğin,

İlgili hükümleri göz önüne alınır.

Delillerin İlgili Yerlere Gönderilmesi

Madde 20 - Deliller ilgili yerlere, PTT kanalı ile veya kurye ile gönderilir.

a. PTT kanalı ile gönderilenler "DEĞERLİ KOLİ" muamelesine tabi tutulur.

b. Polis Laboratuvarlarına gönderilen kolilerin teslimi ve geri alınması "Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarları Teknik Hizmet Yönetmeliği" hükümlerine göre yapılır.

c. C.Savcılıklarına gönderilen kolilerde ise "Suç Eşyası Yönetmeliği" hükümleri tatbik edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Uygulanacak diğer Mevzuat

Madde 21 - Polisin adli görevlerinin yerine getirilmesi sırasında delillerin toplanması, muhafazası, ambalajlanması ve gönderilmesine ilişkin olarak bu Yönetmelikte belirtilme-

yen hususlarda diğer Kanun, Tüzük ve Yönetmeliklerde yer alan hükümler uygulanır.

Yürürlük

Madde 22 - Bu yönetmelik Resmi Gazete'de yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 23 - Bu Yönetmelik hükümlerini İçişleri Bakanı yürütür.

POLİSİN ADLI
GÖREVLERİNİN
YERİNE
GETİRİLMESİNDE
DELİLLERİN
TOPLANMASI,
MUHAFAZASI
VE İLGİLİ
YERLERE
GÖNDERİLMESİ
HAKKINDA
YÖNETMELİK

SUÇ EŞYASI YÖNETMELİĞİ

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 1 Haziran 2005
Sayısı : 25832

SUÇ EŞYASI YÖNETMELİĞİ

BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmelik, suç eşyası ve suçla ilgili ekonomik kazancın, muhafaza altına alınması, elkonulması, elden çıkarılması, iadesi, müsaderesi ve imhasına ilişkin işlemlerin yapılmasında uyulacak usul ve esasları düzenler.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 29/3/1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanununun 2 ve 30 uncu maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

Bakanlık: Adalet Bakanlığını,

Suç eşyası: İspat aracı olarak yararlı görülen, suçta kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan, suçtan meydana gelen, üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyayı,

Kazanç: Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan yahut bunların karşılığını oluşturan ekonomik malvarlığı değerlerini,

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Adalet Emanet Dairesi

Adalet emanet dairesinin kurulması, işlemlerinin denetim ve gözetimi

Madde 4 - Suç eşyası ile ilgili işlemler, Cumhuriyet başsavcılığının sürekli gözetim ve denetimi altında adalet emanet dairesince yürütülür.

Her Cumhuriyet başsavcılığı nezdinde bir adalet emanet dairesi bulunur. Emanet memurunun atanmasına lüzum görülmeyen hâllerde bu görev, ilgili yer Cumhuriyet başsavcısının teklifi üzerine adalet komisyonunca, adalet komisyonu

bulunmayan yerlerde bu yer Cumhuriyet başsavcısınınca belirlenecek yazı işleri müdürü veya zabıt kâtiplerinden birine geçici olarak verilir. Görevlendirilen müdür ya da zabıt kâtiibi kefalet altında değil ise, 2/6/1934 tarihli ve 2489 sayılı Kefalet Kanununa göre kefalete bağlanır.

Adalet dairelerinin bulunduğu binalarda, suç eşyasının muhafazası maksadıyla, mümkün ise penceresiz, değil ise dışarıdan sökülemeyecek biçimde demir parmaklıklı pencere, çift kilitli çelik ya da demir kapılı, rutubet almayan muhkem bir yer tahsis edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Suç Eşyası ve Suçla İlgili Ekonomik Kazancın Muhafaza Altına Alınması, Elkonulması, Başka Yere Gönderilmesi, Elden Çıkarılması, İadesi, Müsaderesi ve İmhasına Dair İşlemler

Suç eşyasına elkonulması

Madde 5 - Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile elkoyma işlemini yapan kolluk görevlilerince, suç eşyasına elkonulduğuna dair bir tutanak düzenlenir.

Elkoyuna tutanağına; elkonulan eşyanın cinsi, miktarı, üzerindeki işaret, yazı ve numaraları, tür, marka, model ve ölçü gibi benzerlerinden ayırt etmeye elverişli bütün nitelikleri, takdir ettirilen değeri, hangi suçtan dolayı kimden, nereden ve ne suretle alınmış olduğu, soruşturma evrakı numarası, hazır olan mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık

SUÇ EŞYASI
YÖNETMELİĞİ

ile bunların vekil ya da müdafinin, bilirkişi ve tanıklar ile huzurda bulunan diğer kişilerin ve elkoyma işlemini yapan kolluk görevlilerinin açık kimlikleri, işlemin yeri, tarihi ve saati yazılır; ilgililerin imzası, imza bilmeyenlerin parmak izi alınır; okuma ve yazma bilen şahısların ad, soyad ve adresleri kendi el yazıları ile yazdırılır, bu şekilde düzenlenen tutanak, soruşturma evrakına eklenir.

Elkonulan eşya, uygun şekilde ambalajlandıktan sonra, ambalajın ebadına, delillerin mahiyetine göre, tel, sicim, ip veya uygun görülen benzerleri ile bağlanıp, açıldığında yeniden kullanılmayacak derecede bozulan ve açıldığı belli olan mühür bandı, kendinden yapışkanlı güvenlik poşeti, üzerinde seri numarası bulunan tek kullanımlık hazır mühür, kurşun veya mum ile mühürlenir; ayrıca, suç eşyasına bağlanan etiket üzerine eşyanın cinsi, miktarı, kimden alındığı ve soruşturma evrakının numarası yazılmak suretiyle Cumhuriyet başsavcılığına tevdi edilir.

Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi yirmi-dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar. Elkonulan eşyanın bu süre içerisinde muhafazası için gerekli tedbirler, Cumhuriyet başsavcılığınca alınır.

Elkoyma işlemi, suçtan zarar gören mağdura Cumhuriyet başsavcılığınca gecikmeksizin bildirilir.

Elkonulan eşyanın teslim alınmasına dair işlemler Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda emanet memurunca yerine getirilir. Bulunmadığı takdirde Cumhuriyet başsavcılığınca görevlendirilecek personel tarafından tutanakla teslim alınarak en kısa zamanda emanet memurluğuna teslim edilir.

Elkoyma tutanağındaki bilgilerin doğruluğundan tereddüt edilir ise, teslim alan görevli veya emanet memuru eşyayı

getiren ile birlikte suç eşyasına ve delil özelliğine zarar vermeyecek şekilde mühür sökerek veya ambalajı açarak eşyayı inceleyip, bu hususu tutanakla tespit edip, mutabakat sağlandıktan sonra yeniden mühürler.

Zilyetliğinde bulunan eşya veya diğer malvarlığı değerlerine elkonulan kimse, lââkimden her zaman elkoymanın kaldırılması konusunda bir karar verilmesini isteyebilir.

Cumhuriyet savcıları tarafından bizzat yapılan soruşturma kapsamında elkoyma işlemi gerçekleştirildiğinde de, yukarıdaki işlemler aynen yerine getirilir.

Emanet memurluğuna kayıt işlemleri

Madde 6 - Teslim alınan suç eşyası, emanet makbuzu tanzim edildikten sonra, etiketi üzerine, soruşturma veya esas defterinin sıra numarası yazılmak suretiyle suç eşyası esas defterine kaydedilir.

Elkonulan suç eşyasına mahsus makbuz dört nüsha olarak düzenlenir. Bir nüshası soruşturma evrakına bağlanmak üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir, bir nüsha ilgili kolluk birimine verilir ve diğer nüshaları kartonunda saklanır.

Eşyasına elkonulmanın talebi hâlinde makbuzun bir örneği kendisine verilir.

Teslim alınmayacak suç eşyası

Madde 7 - Emanet memuru, 5 inci maddedeki usule göre ambalajlanınamış veya mühürlenmemiş olan suç eşyasını teslim alamaz.

Mahkeme ve diğer resmî mercilerce incelenmek üzere istenilen suç eşyasının teslimi, emanet memurluğuna iadesi, suç eşyasının başka yerlere gönderilmesi işlemleri

Madde 8 - Emanet memuru, mahkeme ve diğer resmî daireler tarafından incelenmek üzere yazılı olarak istenilen suç eşyasını, üzerindeki etiketlerde yazılı bilgiyi kapsayan bir yazı ile isteyen makama, esas defterindeki özel yere görevlinin imzasını almak suretiyle teslim eder.

Zorunluluk bulunmadıkça eşyanın mührü sökülmez; inceleme sırasında mühür bozulmuş ise eşya yeniden usulüne uygun olarak ambalajlanıp mühürlenir, keyfiyet bu husustaki yazıda belirtilmek suretiyle suç eşyası derhâl emanet dairesine iade edilir.

Mahkemeler ve Cumhuriyet başsavcılıklarınca emanet memurluğundan celbedilen eşya, inceleme sırasında bir değişikliğe uğradığı takdirde, bu husus, iki nüsha olarak düzenlenen bir tutanakla tespit olunur; tutanağın bir nüshası evraka eklenir, diğeri saklanmak üzere emanet memurluğuna verilir. Emanet memuru eşyada meydana gelen değişikliği esas defterinin düşünceler sütununa işler.

Emanet memuru, teslim alınmaya engel bir durumu yoksa iade edilen suç eşyasını kabul ve derhâl esas defterine işler. Mühürlü olmayan suç eşyası kabul edilmez; Cumhuriyet başsavcılığına iade olunur.

Suç eşyasının emanet dairesine iadesinde de, bu husustaki yazı altına, suç eşyasının geri alındığına dair şerh düşülerek emanet memuru tarafından imza edilir.

Üç ay içerisinde iade edilmeyen emanet suç eşyasının iade edilmeme sebebi, ilgili merciden yazı ile sorulur.

Yetkisizlik, görevsizlik, kamu davasının açılması, dava nakli veya diğer kararlar üzerine evrakı başka bir yer mah-

kemesine gönderilmiş işle ilgili olan suç eşyası, evrakın bulunduğu yere gönderilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına tevdi olunur.

Kıymetli eşya ve evrak ile bozulacak, değerini kaybedecek veya muhafazası zor olan suç eşyası hakkında yapılacak işlemler

Madde 9 - Cumhuriyet başsavcılığı, adalet emanet dairesine tevdi edilen eşyadan, kıymetli maden veya taşlardan mamul, antika vesair vasıfları dolayısıyla fazla değerde bulunanların, memleket dahilinde tedavül etmeyen paralar ile emre veya hâmile yazılı kambiyo senetleri, emtiayı temsil eden belgeler, hisse senetleri, tahviller ve aynen muhafazası gerekmeyen mütedavil paralara ait tutanakların, emanet dairesinde mevcut kasada iyi bir şekilde muhafazası için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla bankada kasa kiralamak zorunluluğu doğarsa, durum Adalet Bakanlığına bildirilir ve alınacak talimat dairesinde hareket edilir. Her iki hâlde de emanet memurluğunca kasaya giren ve çıkan eşya için giriş ve çıkış tarihlerini ve çıkış sebeplerini gösterir bir defter tutulur. Bu defter kasa içerisinde durur, kasa en az iki kişi tarafından açılır, kapanır. Bu göreve emanet memurundan başka kimin katılacağı Cumhuriyet başsavcılığınca tayin edilir.

Bilgisayar, bilgisayar kütükleri ve bu sisteme ilişkin verilerin asıl ya da kopyaları, ses ve görüntü kayıtlarının bulunduğu depolama aygıtları gibi eşya, bozulmalarını engelleyecek, nem, ısı, manyetik alan ve darbelerden korunmalarını sağlayacak uygun ortamda muhafaza edilir.

Diğer eşya, bu iş için tahsis olunan yerlerde türlerine ve yıllarına göre tasnif edilmiş şekilde muhafaza edilir.

Emanet dairesinde, soruşturma ve kovuşturma sonuna kadar saklanması sırasında bozulacak veya değerlerini açık

bir şekilde kaybedecek olan yahut muhafazaları zor olması itibarıyla, emanet dairesinde saklanması mümkün olmayan eşya hakkında; özel düzenleme bulunmayan hâllerde, soruşturma evresinde sulh hâkiminden ve kovuşturma evresinde yargılamayı yapan mahkemeden; soruşturma veya kovuşturma sonu beklenmeksizin satılmalarına veya 16 ncı maddede yazılı mercilerden birine yahut uygun görülen başka bir mercie teslim edilmelerine karar verilmesi istenir. Bu kabilden eşya, verilecek karar doğrultusunda ve kararda gösterilen mercilere teslim edilir veya satılır. Satış ve tevdi için yapılan masraflar cezaya veya güvenlik tedbirine mahkûm edilen sanıktan alınmak üzere kovuşturma giderlerinden karşılanır. Eşyanın satılması hâlinde, satış bedeli, bu Yönetmeliğin tedavül eden paralar hakkındaki 12 nci maddesi hükümleri doğrultusunda emanet memurluğunca saklanır.

Emanet dairesindeki suç eşyasının başka yere gönderilmesi

Madde 10 - Emanet meinurunca teslim alınan suç eşyasının, bu Yönetmelikte yazılı hâller dışında başka bir yere nakli, Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle mümkündür.

10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun kapsamına giren ve elkonulan ateşli silâhlar ve miktar itibarıyla adalet emanet dairelerinde muhafazası Cumhuriyet başsavcılığınca sakıncalı görülen bu silâhlara ait mermilerle her türlü patlayıcı, maddeler, cins, tür, marka, model, numara ve çap gibi benzerlerinden ayırmaya yeterli bütün nitelikleri ve değerleriyle, kullanılmaya elverişli olup olmadıkları, soruşturma sırasında Cumhuriyet savcısı tarafından bilirkişi marifetiyle belirlendikten ve hangi suçtan dolayı kimden ve nereden, ne suretle elkonulmuş olduğu tespit edildikten sonra, mahkemece haklarında

bir karar verilinceye kadar Cumhuriyet başsavcılığının yazılı emri ile mahallî jandarma birlik komutanlıklarına ait mahfuz bina ve depolarda muhafaza altına alınırlar. Adalet emanet memurluğunca bu madde kapsamına giren suç eşyasının emanet dairelerine giriş ve bu konu ile ilgili kayıt işlemleri, Yönetmeliğin 6 ncı maddesi gereğince yapıldıktan sonra, jandarma birlik komutanlığına ait bina ve depoların sorumlusu veya sorumlularına, ilgili Cumhuriyet başsavcılıkları veya mahkemelerce yazılı olarak istendiğinde iade edilmek üzere, tüm bilgileri içeren bir tutanakla derhâl teslim edilir. Bu tutanak üç nüsha olarak düzenlenir. Bir nüshası teslim alana verilir; diğer nüshalarından biri emanet memurluğunda, biri de Cumhuriyet başsavcılığında saklanır. Jandarma birlik komutanlığına teslim olunan eşyanın, Cumhuriyet başsavcılığı ve mahkemelerce istenmesi hâlinde, depodan alınma ve depoya iade işlemi; jandarma birlik komutanlığına hitaberi yazılıp, emanet memuru ile birlikte Cumhuriyet savcısının imzalarını taşıyan ve eşyanın emanet memuruna teslimini öngören bir yazıya müsteniden yapılır. Jandarma birlik komutanlığına teslim edilen eşya ile ilgili bilgiler, suç eşyası esas defterindeki özel sütununa da işaret olunur.

Jandarma birlik depolarına teslim olunan bu kabil suç eşyasına ilişkin kamu davaları ile ilgili dosyaların, başka mahâl mahkemelerine, görevsizlik ve yetkisizlik gibi nedenlerle gönderilmeleri hâlinde; suç eşyasının adalet emanet depolarından geri alınarak, yetkili mahkeme nezdindeki Cumhuriyet başsavcılıklarına bu Yönetmelik esaslarına uygun şekilde yollanmaları sağlanır.

Soruşturma ve kovuşturmanın her safhasında, jandarma birlik depolarında muhafazaları, miktar itibarıyla mümkün görülmeyen ateşli silâhlar ve bunlara ait mermilerle patlayıcı maddeler, birlik komutanının başvurusu üzerine; Cumhuriyet başsavcılıklarınca, ilgili hâkim veya mahkemeden alınacak bir kararla, gerektiği kadar numune birlik deposunda alı-

konularak, jandarma birlik komutanlığınca, Kara Kuvvetleri Komutanlığı ordonat ve mühimmat birlik depolarına teslim olunur.

Özel düzenleme bulunmayan hâllerde, elkonulan nakil vasıtaları, muhafaza edilmek üzere mahallin en büyük mal memurluğuna yukarıdaki usuller dairesince teslim edilir.

Parası emanete alınan kimseye verilen makbuzla ilgili işlemler

Madde 11 - Emanet memuru, emanete parası alınan kimseye verilen makbuzun tarih ve sayısını kasa defterinin tahsilât hanesine günü gününe işler ve defterin düşünceler hanesinde de esas defterinin kayıt numarası gösterilir.

Paraların bankaya yatırılması işlemleri

Madde 12 - Emanet memuru, miktarı ne olursa olsun kasa defterine kaydettiği memleket dahilinde tedavül eden ve aynen muhafazası gerekmeyen paraları, suç eşyası esas defterinin kayıt numarasını da belirtmek suretiyle, Cumhuriyet başsavcılığı adalet emanet dairesi adına faiz getirecek bir hesap ile milli bankalardan birine ayrı ayrı yatırır. Bu hesapta emanet kayıt numarası gösterilir.

Hesaptan para çekilmesi, Cumhuriyet savcısının havalesini içeren onaylanmış bir yazı ile mümkündür.

Bankaya yatırılmış olan paraların faizlerine ilişkin esaslar

Madde 13 - 12 nci maddeye göre bankaya yatırılan paraların faizleri, anapara ile birlikte bu Yönetmeliğin iade veya müsadereye ilişkin hükümlerine tâbidir.

Hükmün kesinleşmesinden önce iadesine veya elden çıkarılmasına karar verilen suç eşyasına ilişkin işlemler

Madde 14 - Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından emanet eşyasının iadesine veya elden çıkarılmasına ilişkin verilen kararlar, dosyadaki emanet makbuzu ile birlikte en geç iki gün içerisinde Cumhuriyet başsavcılığına tevdi edilir.

Cumhuriyet başsavcılığınca bu kararlar, suç eşyasının iadesi ya da elden çıkarılmasını temin amacıyla emanet memurluğuna gönderilir.

Suç eşyasının iadesine veya elden çıkarılmasına, teminat ya da rayiç değerinin ödenmesi karşılığında karar verilmiş ise, bunun mahallin en büyük malmemurluğuna yatırıldığına dair makbuz ya da belge evraka eklenir.

Emanet memuru, bu kararların tarih ve numaraları ile niteliklerini suç eşyası esas defterindeki özel sütunlarına işler ve kararları kartonlarında saklar.

Müsaderesine veya sahibine iadesine karar verilmiş suç eşyasına ilişkin işlemler

Madde 15 - Mahkemelerce, emanet eşyasının müsaderesine veya sahibine iadesine ilişkin kesinleşen karar örneklerinden biri, dosyadaki emanet makbuzu ile birlikte bir hafta içerisinde Cumhuriyet başsavcılığına tevdi edilir.

Müteakip işlemler suç eşyasının tasfiyesinin gerçekleştirilmesi amacıyla 14 üncü maddenin ikinci ve dördüncü fıkraları gereğince yerine getirilir.

Tedavül etmeyen paralarla suç eşyası ve kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri hakkında verilen müsadere ve iade kararlarının yerine getirilmesine ilişkin işlemler

Madde 16 - Tedavül etmeyen paralarla suç eşyası ve malvarlığı değerleri hakkında verilen müsadere ve iade kararları aşağıdaki şekilde yerine getirilir:

a) Sahibine iadesine karar verilen eşya, kimliğini ispatlamaya yeterli bir belgeye dayanılarak suç eşyası esas defterindeki kayıt hanesine, imza, mühür veya parmak izi alınmak suretiyle sahibine, yasal temsilcisine veya vekiline teslim olunur.

b) Bu işlemler, Cumhuriyet savcısının huzurunda yerine getirilir ve esas defterine Cumhuriyet savcısı, emanet memurunun imzaları ile şerh verilir.

c) Eşyanın verileceği yer resmî bir kuruluş ise, yazı ile o dairenin amirine yahut yetkili memuruna alındı karşılığında teslim edilir.

d) İadesine karar verilen suç eşyası, yabancı uyruklu bir kimseye ait ise, müracaatı hâlinde kendisine veya yabancıнын uyruğu bulunduğu devletin sefaret veya konsolosluklarına gönderilir. Belgesi kartonunda saklanır.

e) Emanete alınmakla birlikte mahiyetleri itibarıyla müsadereye konu edilemeyen eşyalar, yargılama sonunda verilen bu yöndeki karar doğrultusunda, ilgili dosyasında delil olarak muhafaza edilmek üzere mahkemesine gönderilir. Mahkemeden alınacak alındı yazısının gün ve sayısı suç eşyası esas defterine işlenmek suretiyle, kaydı kapatıldıktan sonra alındı yazısı kartonda saklanır.

f) Müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlere el konulamadığı veya merciine teslim edilmediği hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine ilişkin verilen kesinleşmiş karar örneği mahkemesince doğrudan bulunduğu yerin en büyük malmemurluğuna gönderilir. Bu kararların infazı, 21/07/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılır.

g) Müsaderesine karar verilen uyuşturucu maddelerle ilgili işlemler, 21/11/1982 tarihli ve 17875 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ve 4/5/1988 tarihli ve 19804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın alınması, Satılması, İhracı ve İthalı Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yapılır.

h) Müsaderesine karar verilen ve bu Yönetmeliğin 10 uncu maddesinde sayılan eşyalar hakkında, 15/2/1984 tarihli ve 18313 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Mahkemelerce Zoralmına Karar Verilen veya Güvenlik Kuvvetlerince Herhangi Bir Şekilde Ele Geçirilen Ateşli Silah, Mermi, Her Türlü Patlayıcı Madde, Bıçak, Kesici ve Öldürücü Alet İle Benzerlerinin Milli Savunma Bakanlığına Teslimi İşlerine Ait Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılır.

ı) Müsaderesine karar verilen diğer bilumum eşya, mahallin en büyük malmemurluğuna veya ilgileri dolayısıyla ait olduğu dairelere gönderilir.

Bu maddeye göre yapılacak teslim işlemleri sonucunda, ilgili merci ve dairelerden alınacak alındı yazısının gün ve sayıları suç eşyası esas defterine yazılmak suretiyle kaydı kapatıldıktan sonra sözü geçen alındı yazıları kartonunda saklanır.

Bankaya yatırılmış paraların müsadere ve iadesine ilişkin işlemler

Madde 17 - Bankaya yatırılmış olan para hakkında verilen müsadere ve iade kararları aşağıdaki şekilde yerine getirilir:

a) Paranın sahibine iadesi, ilgilinin müracaatı hâlinde Cumhuriyet başsavcılığınca bu hususta bankaya yazılacak yazı üzerine banka tarafından yapılır, karşılığında gönderilecek dekonta istinaden reddiyat makbuzu düzenlenerek kaydı kapatılır.

b) Müsadere hâlinde, yine reddiyat makbuzu düzenlenerek, para, imza karşılığında mahallin en büyük malmemurluğuna yatırılır; alınacak makbuzun numarası, suç eşyası esas defterindeki özel hanesine işaret edilir ve makbuzlar kartonunda saklanır.

Suç eşyası ve malvarlığı değerleri ile ilgili işlem sonuçlarının takibi

Madde 18 - Suç eşyası ve malvarlığı değerleri ile ilgili işlem sonuçlarının araştırılması, takibi ve kontrolü aşağıdaki şekilde yerine getirilir:

a) Emanet memuru, emanet dairesine teslimi tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, hakkında herhangi bir karar verilmemiş olan eşya veya paraları, ilgili mahkemeden sorulmak üzere, Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma veya esas defteri sayısını ihtiva eden bir yazı ile Cumhuriyet başsavcılığına bildirir. Mahkeme yazı işleri müdürü ile Cumhuriyet başsavcılığı yazı işleri müdürü en geç onbeş gün içinde bu eşya ve paraların ilgili buldukları iş veya davaların karara bağlanıp bağlanmadıklarını, hakkında bir karar verilmiş ise, kararın

bir suretini de eklemek suretiyle aynı yoldan durumu emanet memurluğuna bildirirler.

b) İlgili oldukları iş veya davalar karara bağlanmış olup da eşya, mal varlığı değerleri veya paralar hakkında müsadere yahut iadeye ilişkin bir karar verilmemiş olduğunun anlaşılması hâlinde, ilgilisi veya Cumhuriyet savcısı, davayı gören ya da görmeye yetkili mahkemeden eşya, malvarlığı değerleri ve paralar hakkında bir karar verilmesini ister.

c) Müsaderesine, iadesine ya da elden çıkarılmasına karar verilen eşyanın tür, cins, nitelik, marka, sayı ve sair vasıflarında tereddüt doğduğu takdirde, Cumhuriyet savcısı ilgili mahkemeden bu konuda ek bir karar verilmesini ister; müteakip işlemler bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır.

d) Merciiine teslim edilmeyen ve derdest bulunan davalarla ilgili suç eşyasının, yıl sonlarında esas defterine ve bu deftere eklenecek listelere, emanet sıra numarası gösterilmek suretiyle devirleri yapılır. Daha sonra tasfiye edildiğinde, bu listelerle defter kayıtlarına bu hususta şerh verilir.

Ulusal Yargı Ağı Projesinin (UYAP) uygulanmasına başlanılan emanet memurluklarında bu Yönetmeliğe göre tutulan defterler ve kartonlar bir yıllık deneme süresinin bitiminden sonra kaldırılır. Ancak bu defter ve kartonlarla aynı özellikleri taşıyan raporlar (bilgisayar çıktıları) buna mahsus kartonlarda muhafaza edilir.

Sahipleri tarafından alınmayan eşya hakkında yapılacak işlemler

Madde 19 - Geri verilmesine karar verilmiş olup da sonuçları açıklanan usulüne uygun meşruhath tebligata rağmen sahipleri tarafından bir ay içinde alınmayan veya kendilerine

tebligat yapılamayan kimselere ait eşya en geç iki ay içerisinde satılarak bedeli milli bankalardan birinde ilgilisi adına açılacak faizli bir hesaba yatırılır. Satışa karar verecek merci suç eşyasının bulunduğu yer sulh ceza hâkimidir.

Satışın şekli ve satış için emanet memuru yanında kimlerin görevlendirildiği kararda gösterilir. Satış için yapılan bütün masraflar satış bedelinden karşılanır.

Satılacak suç eşyasının değerinin, satış masraflarını karşılamayacağına bu işlemler sırasında anlaşılması hâlinde, satışa karar veren hâkimin kararı üzerine 21 inci madde uyarınca işlem yapılır.

Gaip veya ölmüş olanlara ait suç eşyası

Madde 20 - İadesine karar verilmiş olup da sahibi ölmüş veya hakkında gaiplik kararı alınmış bulunanlara ait eşya, yetkili sulh hukuk hâkimliğine tevdi olunur.

Değeri olmayan eşyanın imhası işlemleri

Madde 21 - İadesine karar verilmiş olup da yapılan tebligata rağmen sahipleri tarafından 19 uncu maddede yazılı süre içerisinde alınmayan veya kendilerine tebligat yapılamayan kimselere ait olan ve ekonomik değeri bulunmayan eşyanın, Cumhuriyet savcısı başkanlığında, emanet memuru ve iki zabıt kâtibinden oluşan komisyonca imhasına karar verilir. İmha, komisyon huzurunda yapılır ve buna dair bir tutanak tanzim olunur.

Birinci fıkrada belirtilen imha komisyonuna hangi zabıt kâtiplerinin katılacağı, adalet komisyonlarınca, bulunmayan yerlerde kıdemli hâkim tarafından belirlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

SUÇ EŞYASI
YÖNETMELİĞİ

Adalet emanet dairesinde tutulacak defterler

Madde 22 - Emanet dairesinde aşağıda yazılı defterler tutulur:

- a) Suç eşyası esas defteri,
- b) Kasa defteri,
- c) Muhabere defteri,
- d) Zimmet defteri.

Bu defterlerin içerdiği sütunlar, tahsis amaçlarına uygun şekilde eksiksiz olarak işlenir.

Cumhuriyet başsavcılığının uygun görmesiyle, uyuşturucu madde, kıymetli eşya, para ve malvarlığı değerleri ile ateşli silâhlara ilişkin suç eşyası hakkında ayrı ayrı numaralandırılmak suretiyle suç eşyası esas defteri tutulabilir.

Suç eşyası esas ve kasa defterleri takvim yılına göre tutulur.

Adalet emanet dairelerinde tutulacak defterlerin örnekleri, Bakanlıkça tespit edilerek bastırılır ve dağıtılır.

Adalet emanet dairesinde tutulacak kartonlar

Madde 23 - Emanet dairesinde aşağıda yazılı kartonlar tutulur:

- a) Suç eşyasının müsaderesine dair kararlar kartonu,

b) Suç eşyasının elden çıkarılmasına, iadesine dair kararlar kartonu,

c) Emanet makbuzlarının saklanması için karton,

d) Müsaderesine karar verilen mal varlığı değerleri ve paraların mahallin en büyük malmemurluğuna yatırıldığına dair makbuzlar kartonu,

e) Yazışmaların saklanacağı karton.

Adalet müfettişlerince yapılacak denetim

Madde 24 - Adalet Müfettişleri teftiş sırasında, suç eşyasının alınması, saklanması, iadesi, müsaderesi ve tasfiyesi işlemlerinde, bu ve ilgili diğer Yönetmelik hükümlerine uyulup uyulmadığını incelerler.

Sayıştay Denetimi

Madde 25 - Emanet memurları, Ayniyat Talimatnamesinin 58 inci maddesi gereğince, her takvim yılı sonunda hesaplarını, evrakı müsbiteleri ile Sayıştay'a gönderirler.

Yollamalar

Madde 26 - Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 26/10/1971 tarihli ve 13998 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Suç Eşyası Yönetmeliğine yapılan yollamalar, bu Yönetmeliğin, ilgili hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

Madde 27 - 26/10/1971 tarihli ve 13998 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Suç Eşyası Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1 - Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Cumhuriyet başsavcılığı zaptolunan eşya defterinde ve emanet memurluğu esas defterinde kaydı olmayan, üzerinde herhangi bir soruşturma veya kovuşturma ile ilgisini gösteren etiket ya da yazı bulunmayan ve yapılan tüm inceleme ve araştırmalara rağmen sahibi tespit edilemeyen suç eşyalarının tür, nitelik, miktar ve sair evsafını gösteren listeleri Cumhuriyet savcısı ve emanet memuru tarafından hazırlanır. Bu listeler o yer adliyesinde herkesin görebileceği bir yerde onbeş gün süreyle asılır. Askı süresini müteakip, üzerinde herhangi bir hak talep edilmeyen eşyaların, sulh ceza hâkimliğinden alınacak karar doğrultusunda bu Yönetmelik hükümlerine göre tasfiyesi gerçekleştirilir. Bu işlemler, Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içerisinde tamamlanır.

Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce bankaya yatırılmış olan paraların faiz ve ikramiyelerine ilişkin işlemler, yürürlükten kaldırılan Suç Eşyası Yönetmeliğinin 14 üncü maddesi uyarınca sonuçlandırılır.

Yürürlük

Madde 28 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 29 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

**TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ VE
KAYDA ALINMASINA DAİR
USUL VE ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK**

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi : 10.11.2005

Sayısı : 25989

Yönetmelik Değişikliği

: 24.02.2006 -

RG

26090

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Hukukî Dayanak, Tanımlar ve İlkeler

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmelik;

a) 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun ek 7 nci maddesi, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun ek 5 inci maddesi, 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununun 6 ncı maddesi ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 135 inci maddesi ile belirlenen çerçevede telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi,

b) Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının kuruluş, görev ve yetkilerinin düzenlenmesi,

Amacıyla hazırlanmıştır.

Hukukî dayanak

Madde 2- Bu Yönetmelik, 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesi, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Kanunun ek 5 inci maddesi, 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Kanunun 135 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 3- Bu Yönetmelikte geçen;

a) **Arama:** Haberleşmeye imkân tanıyan kamuya açık bir telekomünikasyon hizmeti yoluyla kurulan bağlantıyı,

b) **Başkan:** Telekomünikasyon İletişim Başkanı,

c) **Başkanlık:** Telekomünikasyon İletişim Başkanlığını,

d) **Gecikmesinde sakınca bulunan hal:** Derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması olasılığının ortaya çıkması halini,

e) **İletişimin dinlenmesi ve kayda alınması:** Telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan konuşmalar ile diğer her türlü iletişimin uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik işlemleri,

f) **İletişimin tespiti:** İletişimin içeriğine müdahale etmeden iletişim araçlarının diğer iletişim araçlarıyla kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik işlemleri,

g) **İlgili kurum:** İlgisine göre Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığını, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığını, Jandarmanın Genel Komutanlığı İstihbarat Baş-

kanlığını veya 5271 sayılı Kanun kapsamında yetkilendirilmiş birimleri,

h) İşletmeci: Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi de dâhil olmak üzere, Kurum ile yapılan görev sözleşmesi, imtiyaz sözleşmesi, Kurumdan alınan telekomünikasyon ruhsatı veya genel izin uyarınca telekomünikasyon hizmetleri yürüten ve telekomünikasyon alt yapısı işleten şirketleri,

i) Kurum: Telekomünikasyon Kurumunu,

j) Kurum Başkanı: Telekomünikasyon Kurumu Başkanı,

k) Sinyal bilgisi: Bir şebekede haberleşmenin iletimi veya faturalama amacıyla işlenen her türlü veriyi,

l) Telekomünikasyon: Her türlü işaret, sembol, ses ve görüntünün ve elektrik sinyallerine dönüştürülebilir her türlü verinin kablo, telsiz, optik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, elektrokimyasal, elektromekanik ve diğer iletim sistemleri vasıtasıyla iletilmesi, gönderilmesi ve alınmasını,

İfade eder.

İlkeler

Madde 4- Haberleşmenin gizliliği esastır.

Bu Yönetmelikte belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini tespit edemez, dinleyemez, sinyal bilgilerini değerlendiremez ve kayda alamaz.

Bu Yönetmelik hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen kayıtlar ve bilgiler, Yönetmelikte ve 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesi,

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
İNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Kanunun ek 5 inci maddesi, 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Kanunun 135 inci maddesinde belirtilen amaçlar ve usul dışında kullanılamaz.

Elde edilen bilgi, belge ve kayıtların saklanması ve korunmasında gizlilik esastır.

İKİNCİ BÖLÜM

Suçun Önlenmesine Yönelik veya İstihbarî Amaçlı Tedbirlere Dair Usul ve Esaslar

2559 sayılı Kanun gereğince yapılacak işlemler

Madde 5- 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen görevlerin yerine getirilmesine yönelik olarak, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun, casusluk suçları hariç, 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) , (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla verilen hâkim kararları ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Emniyet Genel Müdürü veya İstihbarat Dairesi Başkanı tarafından verilen yazılı emirler, gereğinin icrası için teknik uzmana havale edilir.

Bu Yönetmeliğe aykırılığı tespit edilen talepler, noksanlıkların giderilmesi için Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığına iade edilir.

2803 sayılı Kanun gereğince yapılacak işlemler

Madde 6- 2803 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (a) bendine ilişkin görevleri yerine getirirken önleyici ve koruyucu

tedbirleri almak üzere, sadece kendi sorumluluk alanında, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun, casusluk suçları hariç, 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) , (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla verilen hâkim kararları ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Jandarma Genel Komutanı veya İstihbarat Başkanı tarafından verilen yazılı emirler, gereğinin icrası için teknik uzmana havale edilir.

Bu Yönetmeliğe aykırılığı tespit edilen talepler, noksanlıkların giderilmesi için Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığına iade edilir.

2937 sayılı Kanun gereğince yapılacak işlemler

Madde 7- 2937 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan görevlerin yerine getirilmesi amacıyla Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen temel niteliklere ve demokratik hukuk devletine yönelik ciddi bir tehlikenin varlığı halinde Devlet güvenliğinin sağlanması, casusluk faaliyetlerinin ortaya çıkarılması, Devlet sırrının ifşasının tespiti ve terörist faaliyetlerin önlenmesine ilişkin olarak verilen hâkim kararları ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı veya yardımcısı tarafından verilen yazılı emirler, gereğinin icrası için teknik uzmana havale edilir.

Bu Yönetmeliğe aykırılığı tespit edilen talepler, noksanlıkların giderilmesi için Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığına iade edilir.

Yazılı emir

Madde 8- Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı veya yardımcısı, Emniyet Genel

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SINYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

Müdürü veya İstihbarat Dairesi Başkanı ve Jandarma Genel Komutanı veya İstihbarat Başkanı tarafından telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması için verilen yazılı emir, yirmidört saat içinde 26 ncı maddenin birinci fıkrasında belirtilen yetkili ve görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir.

Karar ve yazılı emirlerde belirtilmesi gerekli hususlar

Madde 9- İletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına dair hakim kararında ve yetkili merciler tarafından verilen yazılı emirlerde;

a) Hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, kullandığı telefon numaraları veya iletişim bağlantısını tespitte imkân veren kodundan belirlenebilenler,

b) Tedbirin türü, kapsamı ve süresi,

c) Tedbire başvurulmasını gerektiren nedenler,

Belirtilir.

Kararlar en fazla üç ay için verilebilir. Bu süre aynı usulle üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Ancak, terör örgütlerinin faaliyeti çerçevesinde devam eden tehlikelere ilişkin olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim tarafından üç aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verilebilir.

Karar veya yazılı emrin uygulanması

Madde 10- Hâkim kararları ve yazılı emirler işletmecilere gönderilmez. Kararlar ile yapılan inceleme sonucunda bu

Yönetmeliğe uygun olduğu tespit edilen yazılı emirler, ilgili kurum görevlileri ve Başkanlık çalışanları aracılığıyla teknik uzmanın nezaretinde yerine getirilir.

İşlemin başlatıldığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır.

Bu Yönetmeliğe aykırı biçimde verilen yazılı emirler yerine getirilmez.

Kayıtların yok edilmesi

Madde 11- Hakim kararları ile yazılı emirler hakkındaki gelişmeler ilgili kurum tarafından derhal Başkanlığa bildirilir.

Uygulanan tedbirin sona ermesi, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir hakkında hâkim tarafından aksine karar verilmesi ya da yazılı emir hakkında yirmi-dört saat içinde hâkim onayının alınamaması hallerinde, kararın veya yazılı emrin uygulanmasına Başkanlık tarafından derhâl son verilir.

Dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar Başkanın ve ilgili kurumların en üst amirinin denetimi altında en geç on gün içinde yok edilir. Durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetimlerde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir.

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SINYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınması

İletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi

Madde 12- Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır.

Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz. Kayda alma gerçekleş-tikten sonra bu durumun anlaşılması hâlinde, alınan kayıtlar derhâl yok edilir.

Birinci fıkra hükmüne göre verilen kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespitte imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir.

Tedbir kararı en çok üç ay için verilebilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim

bir aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, mobil telefonun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir. Bu hususa ilişkin olarak verilen kararda, mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok üç ay için yapılabilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir.

Bu madde hükümlerine göre alınan karar ve yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur.

Sınırları

Madde 13- 12 nci madde kapsamında iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi, ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ,
2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83) ,
3. İşkence (madde 94, 95) ,
4. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102) ,
5. Çocukların cinsel istismarı (madde 103) ,
6. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188) ,
7. Parada sahtecilik (madde 197) ,
8. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220) ,

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
İNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
GÖZLEMLENİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
URULUŞ, GÖREV VE
FUNKİYONLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

9. Fuhuş (madde 227, fıkra 3) ,

10. İhaleye fesat karıştırma (madde 235) ,

11. Rüşvet (madde 252) ,

12. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama
(madde 282) ,

13. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağ-
lama (madde 315) ,

14. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328,
329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları,

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında
Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları, ,

c) Bankacılık Kanununun 160 ıncı maddesinin birinci,
ikinci ve üçüncü fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve ha-
pis cezasını gerektiren suçlar,

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68
ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

Kararların yerine getirilmesi

Madde 14- 12 nci maddeye göre verilecek kararlar, Cum-
huriyet savcısı veya görevlendireceği adli kolluk görevlileri
tarafından Başkanlığa iletilir. Kararlar işletmecilere gönderil-
mez. Söz konusu kararlar ilgili kurum görevlileri ve Başkan-
lık çalışanları aracılığıyla teknik uzmanın nezaretinde yerine
getirilir.

İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi ya-
panın kimliği bir tutanakla saptanır.

Kayıtların yok edilmesi

Madde 15- Uygulanan tedbirin sona ermesi, kararın uygulanması sırasında şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar hakkında hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde, tedbirin kaldırıldığı Cumhuriyet savcısı tarafından derhal Başkanlığa bildirilir.

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen karar, süresi içerisinde hakim tarafından onaylanarak Başkanlığa gönderilmiş ise kararın uygulanmasına Başkanlık tarafından derhal son verilir.

Yapılan tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtlar, 26 ncı maddede belirtilen yetkili ve görevli mahkeme nezdindeki Cumhuriyet savcısının denetimi altında en geç on gün içinde yok edilerek durum bir tutanakla tespit edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Başkanlığın Görev ve Yetkileri, Uzmanlar, İlgili Kurum Temsilcileri

Kuruluş

Madde 16- Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, Telekomünikasyon Kurumu bünyesinde doğrudan Kurum Başkanına bağlı olarak faaliyet gösterir.

Başkanlık, Telekomünikasyon İletişim Başkanı ile teknik uzman, hukukçu uzman ve idarî uzmandan oluşur.

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ
DİNLENMESİ, SINYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK.

Başkanlıkta, Başkanın görüşü doğrultusunda Kurum Başkanı tarafından Kurum içinden veya Kurum dışından yeteri kadar teknik, hukukçu ve idarî personel görevlendirilir.

Başkanlıkta, Millî İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının ilgili birimlerinden birer temsilci bulundurulur. Bu temsilciler Başkanlık-taki görevleri esnasında Başkanın talimatlarına ve Başkanlık tarafından belirlenen kurum içi düzenlemelere riayet eder.

Başkanlığın görevleri

Madde 17- Başkanlığın görevleri şunlardır:

a) 2559 sayılı Kanununun ek 7 nci maddesi, 2803 sayılı Kanununun ek 5 inci maddesi ve 2937 sayılı Kanununun 6 ncı maddesi uyarınca, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına yönelik iş ve işlemleri tek bir merkezden yürütmek,

b) 5271 sayılı Kanununun 135 inci maddesi kapsamında yapılacak iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine yönelik iş ve işlemleri tek bir merkezden yürütmek,

c) (a) ve (b) bentleri kapsamındaki taleplerin bu Yönetmeliğe ve diğer ilgili mevzuata uygun olup olmadığını incelemek ve gerektiğinde yetkili mercilere başvuruda bulunmak,

d) (a) ve (b) bentleri uyarınca gerçekleştirilen işlemler sonucunda elde edilen verileri ve bilgileri ilgisine göre Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığına, Emniyet Genel Müdürlüğüne ve Jandarma Genel Komutanlığına, talep etmeleri halinde mahkemeye ve Cumhuriyet başsavcılıklarına iletmek,

e) Bu Yönetmelik çerçevesinde yapılacak tespit, dinleme, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması faaliyetlerini olanaklı kılacak her türlü teknik alt yapının, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşlar ve işletmeciler tarafından kurulmasını sağlamak, sağlamak, gerekli alt yapıyı kurmayan işletmecilerin cezalandırılması yönünde girişimde bulunmak,

f) 11 inci maddenin üçüncü fıkrası, 12 nci maddenin ikinci fıkrası ile 15 inci maddenin üçüncü fıkrası saklı kalmak kaydıyla, Başkanlık faaliyetleriyle ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşlar ile işletmecilerden gelen her türlü bilgi, belge ve kayıtların bilgi güvenliği kriterlerine uygun olarak arşivlenmesini sağlamak,

g) Görev alanına giren konularla ilgili mevzuatta ulusal ve uluslararası alanda meydana gelen gelişmeleri takip etmek,

h) Başkanlık faaliyetleri için yurt içinden ve yurt dışından teminine ihtiyaç duyulan her türlü malzeme, sistem, yazılım ve donanımı belirleyerek Kurum Başkanına bildirmek,

i) Başkanlık faaliyetleriyle ilgili olarak talep ettiğinde derhal Başbakan'a bilgi vermek,

j) Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Başkan

Madde 18- Başkan, Kurum Başkanının teklifi üzerine Başbakan tarafından atanır.

Başkan, Telekomünikasyon Kurulu üyelerinin sahip olduğu özlük haklarına sahiptir.

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
İNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

Başkan, Başkanlığın genel yönetiminden ve emri altındaki faaliyetlerinden doğrudan Kurum Başkanına karşı sorumludur.

Başkanın yokluğunda Başkanlığa vekalet edecek uzmanın, Başkanın önerisi üzerine Kurum Başkanı tarafından belirlenir.

Başkanın görevleri

Madde 19- Başkanın görevleri şunlardır:

a) Başkanlığı temsil etmek; Başkanlığın, Kurum ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu hizmeti veren kuruluşlar ve işletmeciler ile ilişkilerini düzenlemek ve yürütmek,

b) Başkanlığın etkin ve verimli çalışmasını sağlamak,

c) Başkanlıkta görevli bulunan ilgili kurum temsilcilerinin çalışmalarını hakkında ilgili kuruma yılda en az bir defa yazılı olarak bilgi vermek, ilgili kurum temsilcilerinin, Başkanlığın etkin ve verimli çalışmasını aksatacak tutum ve davranışlarını tespit ettiğinde, ilgili kuruma bilgi vererek değiştirilmesini sağlamak,

d) Teknik, hukukçu ve idarî uzmanlar ile ilgili kurum temsilcileri arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek,

e) Diğer kurumlarla koordinasyonu sağlamak,

f) Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Hukukçu uzmanın görevleri

Madde 20- Hukukçu uzmanının görevleri şunlardır:

a) 17 nci maddenin (a) ve (b) bentleri kapsamındaki taleplerin Yönetmeliğe ve ilgili mevzuata uygun olup olmadığı

ğın kontrol etmek; Yönetmeliğe ve ilgili mevzuata aykırılığın veya noksanlıkların tespiti halinde durumu Başkana bildirmek,

b) Başkanın görevlendirdiği konularla ilgili olarak hukukî görüş bildirmek,

c) Başkanlığın görev alanına giren konularda mevzuatı derlemek, değerlendirmek, değişiklikleri takip ederek zamanında Başkanı ve ilgilileri bilgilendirmek,

d) Başkanlığın faaliyetleri ile ilgili yurt içi ve yurt dışı gelişmeleri takip etmek, bunların Başkanlık hizmetlerine yansıtılması için önerilerde bulunmak,

e) Başkan tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Teknik uzmanın görevleri

Madde 21- Teknik uzmanının görevleri şunlardır:

a) 17 nci maddenin (a) ve (b) bentleri kapsamında kalan taleplerin Yönetmeliğe uygun şekilde yerine getirilmesini sağlamak,

b) Başkanlığın faaliyetleri için gerekli sistemleri oluşturmak, alt yapıyı kurmak, kurdurmak, geliştirmek, işletmek, bakım ve onarımlarını yapmak veya yaptırmak ve bu alandaki teknolojik gelişmeleri takip etmek ve Başkana görüş bildirmek,

c) Aynı iletişim hakkında birden fazla ilgili kurum tarafından hakim kararı alınması, Cumhuriyet savcısı kararı alınması veya yazılı emir verilmesi halinde, taleplerin aynı anda karşılanarak ilgili kurumların her birine gerçek zamanlı olarak iletilmesini sağlamak,

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
İNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

d) İlgili kurumların sisteme kesintisiz, hızlı ve gerçek zamanlı erişimi için ilgili kurumlarca talep edilecek miktar ve kapasitede ihtiyaç duyulan noktalar arasında güvenli iletişim alt yapısını kurmak,

e) Kaydedilen ses, faks, veri ve internet dâhil her türlü iletişim bilgilerinin ilgili kurumlara çözümlenmiş olarak ortak formatta ulaştırılması ve sistemin yirmidört saat esasına göre çalışmasını sağlamak, *

f) Yapılan kayıtları, iletişimin içeriği ve içeriğin dışında kalan iletişime ait bilgilerle birlikte tedbir devam ettiği sürece saklamak,

g) Yapılan kayıtlar içerisinde kriptolu haberleşmeye rastlanılması halinde çözümlenme imkanı araştırılmak üzere ilgili kuruma kaydın orijinal halini göndermek, ilgili kurumca talep edilmesi halinde kripto çözüm mekanizmasının sisteme dahil edilmesini sağlamak,

h) İlgili kurumlara ait kayıtları, Başkanlık ve ilgili kurumların sistem üzerinde gerçekleştirdikleri her türlü faaliyete ait bilgisayar kayıt ve bilgileri kompartımantasyon ilkeleri çerçevesinde muhafaza etmek, oluşturulacak yetki seviyeleri doğrultusunda ilgili kurumların erişimine açmak,

i) Kurulan ve işletilen sistemlerin, kaydedilen verilerin güvenliğini sağlamak,

j) Başkanlık faaliyetleri için ihtiyaç duyulan her türlü malzeme, sistem ve donanımın yurt içi ve yurt dışından temin edilmesi konularında görüş bildirmek,

k) Başkanlık için kurulacak ayrı ve özel bir ağ üzerinden bilgi akışının düzenli ve güvenli bir şekilde yapılmasını sağlamak, ilgili kurumlarca Başkanlığa yapılacak bağlantıların güvenliğini sağlamak,

1) Başkan tarafından verilen diğler görevleri yerine getirmek.

İdarî uzmanın görevleri

Madde 22- İdarî uzmanın görevleri şunlardır:

a) 11 inci maddenin üçüncü fıkrası, 12 nci maddenin ikinci fıkrası ile 15 inci maddenin üçüncü fıkrası saklı kalmak kaydıyla Başkanlık faaliyetleriyle ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşlar ve işletmelerden gelen tüm bilgi, belge ve kayıtların bilgi güvenliği kriterlerine uygun olarak arşivlenmesini sağlamak,

b) Başkan tarafından uygun görülen, Başkanlığın personel, muhasebe, finansman, lojistik ve ikmal açısından her türlü hizmetlerini yerine getirmek amacıyla Kurumun ilgili birimleriyle koordinasyonu sağlamak, Başkanlık için ihtiyaç duyulacak her türlü fizikî güvenlik önlemini almak,

c) Başkanlıkla ilgili evrakın zamanında işleme konulmasını sağlamak, evrak hizmetleri ve faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek,

d) Başkanlık hizmetleri için gerekli araç, gereç ve malzemenin temini hususunda Kurumun ilgili birimleriyle koordinasyonu sağlamak,

e) Başkanlığa gelen yazı ve mesajları bilgisayar ortamına kaydetmek, ilgisine havale etmek, gerekenleri Başkana sunmak,

f) Başkanlığın faaliyetleri ile ilgili yurt içi ve yurt dışı gelişmeleri takip etmek, bunların Başkanlık hizmetlerine yansıtılması için önerilerde bulunmak,

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİNYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
İNLENMESİ, SINYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

g) Başkanlıkta istihdam edilen personelin hizmet içi eğitim programlarını hazırlamak ve yürütmek; personel temininde ilgili kurumlarca güvenlik araştırması yapılmasını sağlamak,

h) Başkan tarafından verilecek diğer görevleri yerine getirmek.

İlgili kurum temsilcilerinin görevleri

Madde 23- İlgili kurum temsilcilerinin görevleri şunlardır:

a) 17 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında kendi kurumlarından gelen ve yerine getirilmesi Başkanlıkça uygun görülen kararların, teknik uzman nezaretinde Başkanlık personeliyle birlikte yürütülmesini sağlamak,

b) Başkan tarafından verilecek diğer görevleri yerine getirmek.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Denetleme

Madde 24- Başkanlığın Yönetmelikte yer alan faaliyetlerle ilgili denetimi, Başbakanın özel olarak yetkilendireceği kişi veya komisyon tarafından yapılır.

Emniyet Genel Müdürlüğünün Yönetmelikte yer alan faaliyetlerle alakalı kendi birimlerindeki işlemlerine ilişkin

denetimi; sıralı kurum amirleri, Emniyet Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığının teftiş elemanları ile Başbakanın özel olarak yetkilendireceği kişi veya komisyon tarafından yapılır.

Jandarma Genel Komutanlığının Yönetmelikte yer alan faaliyetlerle alakalı kendi birimlerindeki işlemlerine ilişkin denetimi; sıralı kurum amirleri, Jandarma Genel Komutanlığı ve İçişleri Bakanlığının teftiş elemanları ile Başbakanın özel olarak yetkilendireceği kişi veya komisyon tarafından yapılır.

Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının Yönetmelikte yer alan faaliyetlerle alakalı kendi birimlerindeki işlemlerine ilişkin denetimi; sıralı kurum amirleri, Başbakanlık teftiş elemanları ve Başbakanın özel olarak yetkilendireceği kişi veya komisyon tarafından yapılır.

Tutulması gereken defterler

Madde 25- Telekomünikasyon İletişim Başkanlığında;

- a) Kayıt defteri,
- b) Zimmet defteri,
- c) Denetleme defteri,

ile ihtiyaç duyulan diğer defterler tutulabilir.

11 inci maddenin üçüncü fıkrası, 12 nci maddenin ikinci fıkrası ile 15 inci maddenin üçüncü fıkrası saklıdır.

Yetkili ve görevli hâkim

Madde 26- Bu Yönetmeliğin İkinci Bölümü çerçevesinde iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendiril-

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

ELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
İNLENMESİ, SİYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
ELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

mesi ve kayda alınması konularında yetkili ve görevli hakim, ilgili kurumların talepte bulunan biriminin bulunduğu yer itibarıyla yetkili olan ve 5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemesinin üyesidir.

Bu Yönetmeliğin Üçüncü Bölümü çerçevesinde iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınması konularında yetkili ve görevli hakim, 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre belirlenir.

Cezai hükümler

Madde 27- Bu Yönetmelik hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen bilgiler, bu Yönetmeliğin dayanağını oluşturan kanunlarda belirtilen amaç ve usul dışında kullanılamaz. Elde edilen bilgi, belge ve kayıtların saklanması ve korunmasında gizlilik ilkesine riayet edilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır.

17 nci maddenin (e) bendinde belirtilen hususların işletmeciler tarafından yerine getirilmemesi halinde, 5/9/2004 tarihli ve 25574 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Telekomünikasyon Kurumu Tarafından İşletmecilere Uygulanacak İdari Para Cezaları ile Diğer Müeyyide ve Tedbirler Hakkında Yönetmelik kapsamında gerekli işlemlerin başlatılması hususu Başkan tarafından Kuruma iletilir ve konu hakkında talebi yapılan ilgili kuruma bilgi verilir.

Geçici Madde 1- Başkanlığın kuruluşu ile ilgili her türlü mal ve hizmet alımları ile yapım işleri, ceza ve ihalelerden yasaklama işleri hariç 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu hükümlerinden muaftır; söz konusu mal ve hizmet alımları ile yapım işleri

Ulaştırma Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre yürütülür.

Faaliyete geçiş dönemi uygulamaları³⁰¹

GEÇİCİ MADDE 2 - (1) 23/7/2006 tarihini geçmemek üzere; personel ve sistemler yönünden noksanlıklarının giderilerek Başkanlığın faaliyete geçtiği ve bu durumun Başkanlık tarafından ilgili kurumlara bildirildiği tarihe kadar, bu Yönetmeliğin 5 inci, 6 ncı, 7 nci, 10 uncu, 11 inci, 14 üncü ve 15 inci maddelerinde yer alan hükümler uygulanmaz. Anılan tarihe kadar, 2559 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesi, 2803 sayılı Kanunun ek 5 inci maddesi ve 2937 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi hükümleri uyarınca verilen iletişimin dinlenmesi, tespiti, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına dair karar veya yazılı emirler, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşlar tarafından derhal yerine getirilir; ilgili kurumların mevcut sistemlerinin kullanılmasına devam olunur.

TELEKOMÜNİKASYON
YOLUYLA YAPILAN
İLETİŞİMİN TESPİTİ,
DİNLENMESİ, SİYAL
BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE KAYDA
ALINMASINA
DAİR USUL VE
ESASLAR İLE
TELEKOMÜNİKASYON
İLETİŞİM
BAŞKANLIĞININ
KURULUŞ, GÖREV VE
YETKİLERİ HAKKINDA
YÖNETMELİK

Yürürlük

Madde 28 - Bu Yönetmeliğin 5 inci, 6 ncı, 7 nci, 10 uncu, 11 inci, 14 üncü ve 15 inci maddeleri 23/1/2006 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 29 - Bu Yönetmelik hükümlerini Başbakan yürütür.

³⁰¹ Bu geçici madde Yönetmeliğe, 24.02.2006 tarihli ve 26090 sayılı RG de yayımlanan yönetmelik değişikliği ile eklenmiştir. Yürürlük maddesi gereğince 23.01.2006 tarihinden geçerli olmak üzere, yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

**CEZA MUHALEMESİ KANUNU
KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ**

CEZA
MUHALEMESİ
KANUNU
KAVRAMA GÖRE
MADDE DİZİNİ

KAVRAM	MADDE NO:
Açıklığın kaldırılması hakkında karar	CMK 184
Adalet emanet dairesi	SEY 4
Adalet emanet dairesinde tutulacak defterler	SEY 22
Adalet emanet dairesinde tutulacak kartonlar	SEY 23
Adalet emanet dairesinin özellikleri	SEY 4/3
Adalet emanet işlemlerinin denetimi	SEY24,25
Adalet emanet memuru	SEY 4/2
Adli aramada emir verme yetkisi	ADÖAY 7
Adli aramanın kapsamı	ADÖAY 5
Adli aramaya karar verme yetkisi	ADÖAY 7
Adli kolluğun delil toplama görevi	AKY 6/5
Adli kolluğun görevleri	AKY 5/a, 6
Adli kolluğun hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi	AKY 9
Adli kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halinde yetkisi	CMK 168
Adli kolluk görevlileri	AKY 3
Adli kolluk görevlileri hakkında değerlendirme raporu düzenlenmesi	CMK 166, AKY 11
Adli kolluk görevlilerinin çalışma esasları	AKY 12
Adli kolluk görevlilerinin nitelikleri	AKY 8
Adli kolluk hizmetinin C.Savcılarınca denetimi	AKY 13
Adli kolluk personeli görevlendirilecek yerler	AKY 4

CEZA	Adli kolluk personeline sertifika verilmesi	AKY 10
MUHAKEMESİ	Adli kolluk sorumlusunun tanımı	AKY 3
KANUNU	Adli kolluk ve görevi	CMK 164, YGİY 4
KAVRAMA GÖRE	Adli Kolluk Yönetmeliği	CMK 167
MADDE DİZİNİ	Adli kollukla ilgili esaslar	AKY 5
	Adli kontrol	CMK 109
	Adli kontrol defteri	KHYDY 14
	Adli kontrol defteri	DSKKY 87
	Adli kontrol kararı ve hükmedecek merciler	CMK 110
	Adli kontrol kararının kaldırılması	CMK 111
	Adli kontrol süresinin cezadan indirilememesi	CMK 109/6
	Adli kontrol tedbirlerine uymama üzerine tutuklama kararı verilmesi	CMK 112
	Adli kontrol yükümlülükleri	DSKKY 18
	Adli kontrol yükümlülüklerinin kaydı ve takibi	DSKKY 31
	Adli kontrol yükümlülüklerinin türleri	CMK 109/3
	Adli kontrole ilişkin kararlara itiraz	CMK 111/2, 268
	Adli sicil bilgileri verilebilecek kurum ve kuruluşlar	ASK 7, ASY 9
	Adli sicil bilgilerini vermeye yetkili olanlar	ASK 8, ASY 10
	Adli sicil bilgilerinin sınırı olarak verilmesi	ASY 14
	Adli sicil bilgilerinin silinmesi	ASK 9, ASY 11
	Adli sicil kayıtlarında sorgulama yapma yetkisi	ASK 13, ASY 15
	Adli sicil kayıtlarının tutulması	ASK 2
	Adli sicil komisyonu	ASK 14
	Adli sicil ve arşiv bilgilerinin gizliliği	ASK 11
	Adli sicil ve arşiv bilgilerinin silinmesi	ASK 12, ASY 13

Adli sicile bildirilmeyecek kararlar	ASY 8
Adli sicile diğer bilgilerin kaydedilmesi	ASK 6
Adli sicile kaydedilecek bilgiler	ASK 4
Adli sicile kaydedilecek bilgileri göndermekle yükümlü makamlar	ASY 6
Adli sicile kaydedilecek bilgilerin bildirilme usulü	ASY 7
Adli sicile kaydedilmeyecek bilgiler	ASK 5
Adli tatil	CMK 331
Adli Tıp Başkanlar Kurulunun oluşumu	ATKK 5
Adli Tıp Genel Kurulu	ATKK 6,15
Adli Tıp ihtisas daireleri	ATKK 8, 14, 17
Adli Tıp ihtisas kurulları	ATKK 7, 14, 16
Adli Tıp Kurumu Başkan yardımcılarının görevleri	ATKK 12
Adli Tıp Kurumu Başkanının görevleri	ATKK 11
Adli Tıp Kurumu Başkanlar Kurulunun görevleri	ATKK 13
Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlıklar	ATKK 9
Adli Tıp Kurumuna analiz için gönderilecek örneklerin ambalajlanması	ATKUY 19/41
Adli Tıp Kurumuna atanma	ATKK 26
Adli Tıp Kurumuna materyal gönderme usulü	ATKUY 12/9
Adli tıp Kurumunda bilirkişi dinlenmesi	ATKK 24, ATKUY 21
Adli Tıp Kurumunda otopsi raporu tanzim süresi	ATKUY 10/b
Adli Tıp Kurumunda otopsi yapılması	ATKUY 10/b
Adli Tıp Kurumundan randevu alınması	ATKUY 19/9
Adli Tıp Kurumunun görevi	ATKK 2
Adli Tıp Şube müdürlükleri	ATKK 10, ATKUY 18

CEZA	Af nedeniyle verilen düşme veya KYOK nın tazminat istemeye etkisi	CMK 144/1c
MUHAKEMESİ	Ağır ceza mahkemesinin görevi	5320/12
KANUNU	Ağır cezalı işlerde tutukluluk süresi	CMK 102/2
KAVRAMA GÖRE	Ağır cezalı olmayan işlerde tutukluluk süresi	CMK 102/1
MADDE DİZİNİ	Aile yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ve nafakanın ödenmesine dair güvence	DSKKY 27
	Ambalaj malzemeleri	DTMGY 16
	Ambalaja konulacak evrak	DTMGY 17
	Ambalajın mühürlenmesi	DTMGY 18
	Ara kararlarının yerine getirilmesinde sorumluluk	KHYDY 85
	Arama defteri	KHYDY 16
	Arama emrinde bulunması gereken hususlar	CMK 119/2
	Arama karar veya emrinin içeriği	ADÖAY 7/8
	Arama kararı	CMK 119
	Arama sırasında arama emrine konu olmayan delil elde edilmesi	ADÖAY 10
	Arama sonunda koruma altına alınan veya elkonulan eşyanın mühürlenmesi	CMK 121
	Arama sonunda talep üzerine verilecek belgenin içeriği	ADÖAY 12
	Arama sonunda verilecek belge	CMK 121
	Arama tutanağının içeriği	ADÖAY 11
	Arama ve elkoyma sırasında başka bir suçla ilişkin delil elde edilmesi	CMK 138/1
	Aramada avukatın hazır bulunması	CMK 120/3
	Aramada ele geçirilen eşyanın koruma altına alınması	ADÖAY 4, 15
	Aramada ele geçirilen eşyanın tesliminden kaçınılması halinde disiplin hapsi	ADÖAY 15/son
	Aramada elkonulan belgelerin geri verilmesi	CMK 122/3
	Aramada elkonulan eşyada mülkiyet iddiası	CMK 121/2

Aramada hazır bulunabilecekler	CMK 120
Arşiv bilgilerinin silinmesi	ASK 10, ASY 12
Asker tanıklar hakkında zorla getirme kararının infazı	CMK 43/2
Askeri mahallerde arama yapılması	CMK 119/5
Askeri mahallerde elkoyma işlemi	CMK 127/6
Asliye ceza mahkemesinin görevi	5320/11
Avukat bürolarında arama yapılmasına karar verme yetkisi	CMK 130/1
Avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoyma	CMK 130; ADÖAY 13
Avukat bürosunda bulunan eşyaya elkonulmasına karşı çıkma	CMK 130/2
Avukatın denetim raporları hakkında bilgi edinme hakkı	DSKKY 60
Avukatın kanun yollarına başvurma hakkı	CMK 261
Ayni veya şahsi güvence gösterme yükümlülüğü	CMK 109/3h
Ayrılan davalarda yapılacak işlemler	KHYDY 63
Bağlantı kavramı	CMK 8
Bağlantılı davalarda giderler	CMK 326
Bağlantılı suçlarda yetki	CMK 16
Banka hesaplarına elkoymanın icrası	CMK 128/5
Bankaya yatırılan emanet paranın faizi	SEY 13
Bankaya yatırılan paranın müsadere ve iade işlemi	SEY 17
Başkan veya hâkimin görevi	CMK 192
Beden muayenesi ve Fizik kimliğın Tespiti Yönetmeliği	CMK 82
Beden muayenesi ve vücuttan örnek almada mağdurun rızasının varlığı	CMK 76/2
Beden parçası	BMGİFKTY 3
Bedenin tıbbi muayenesi	BMGİFKTY 3

CEZA
MUHAKEMESİ
KANUNU
KAVRAMA GÖRE
MADDE DİZİNİ

CEZA MUHAKEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ	Belge veya kâğıtları inceleme yetkisi	CMK 122; ADÖAY 16 KHYDY 84
	Belgelerin geri istenmesi halinde yapılacak işlem	DSKKY 29
	Belirlenen bazı yerlere gidememe veya ancak bazı yerlere gidebilme yükümlülüğü	DSKKY 28
	Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmama yükümlülüğü	DSKKY 30
	Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmama yükümlülüğü	DSKKY 20
	Belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde başvurma yükümlülüğü	CMK 109/3c
	Belirli mercilerin çağrılarına uyma yükümlülüğü	CMK 109/3b
	Belirli yerlere başvurma yükümlülüğü	DSKKY 33
	Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımının yerine getirilmesi	DSKKY 39
	Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbirinin infazı	CMK 327
	Beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi	YGİY 4
	Bilgi almanın tanımı	ASY 3,7
	Bilgi istek fişi ve düzenlenmesi	CMK 332
	Bilgi isteme	KHYDY 88
	Bilgisayar kayıtlarının saklanması	SEY 9/2
	Bilgisayar, bilgisayar kütükleri ve verilerin saklanması	CMK 134; ADÖAY 17
	Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma	CMK 66
	Bilirkişi atama kararı ve incelemelerin yürütülmesi	CMK 72
	Bilirkişi gider ve ücreti	BLDHY 11
	Bilirkişi listelerinin ilanı	BLDHY 14
Bilirkişi listelerinin yenilenmesi	BLDHY 7,8	
Bilirkişi listesinde yer almak için başvuru usulü ve başvuru dilekçesi	BLDHY 12	
Bilirkişi listesinden çıkarılma sebepleri		

Bilirkişi listesinden çıkarılma usulü	BLDHY 13	CEZA
Bilirkişi listesine kabul şartları	BLDHY 6	MUHAKEMESİ
Bilirkişi olarak atanabilecekler	CMK 64	KANUNU
Bilirkişi raporu hakkında uzman raporu alınması	CMK 67/6	KAVRAMA GÖRE
Bilirkişi raporu, uzman mütalaası	CMK 67	MADE DİZİNİ
Bilirkişi raporunu incelemek üzere taraflara süre verilmesi	CMK 67/5	
Bilirkişilere uygulanacak hükümler	CMK 62	
Bilirkişilerin yemin etmeleri	CMK 64/5,6;	
Bilirkişiliğe başvuru için ilan	BLDHY 10	
Bilirkişiliği kabul yükümlülüğü	BLDHY 5	
Bilirkişilik için yapılan başvuruların değerlendirilmesi	CMK 65	
Bilirkişilikten çekinme, bilirkişi olarak dinlenemeyenler	BLDHY 9	
Bilirkişinin atanması	CMK 70	
Bilirkişinin çağırıldığı halde gelmemesi veya görevini yapmaması	CMK 63	
Bilirkişinin değiştirilmesi	CMK 71	
Bilirkişinin liste dışından seçilmesi	CMK 66/2	
Bilirkişinin reddi	CMK 64/2	
Bilirkişinin uzmandan bilgi alması	CMK 69	
Bilirkişinin zorla getirilmesi	CMK 66/4	
Bilirkişiye yazılı olarak yemin verilmesi	CMK 146/7	
Bir suçta dayanan yenileme istemlerinin kabulü koşulları	CMK 64/7	
Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi	CMK 316	
Birden çok Cumhuriyet savcısı ve avukatın duruşmaya katılması	CMK 160	
Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma	CMK 189	
	CMK 255	

CEZA	Birden çok mağduru bulunan suçlarda uzlaşma	CMK 253/7
MUHAKEMESİ	Birleştirilen davalarda yapılacak işlemler	KHYDY 62
KANUNU	Biyoloji ihtisas dairesinin görevi	ATKK 20,AT- KUY 13
KAVRAMA GÖRE	Bozma kararından sonra dosyanın mahkeme esas defterine kaydı	KHYDY 61
MADDE DİZİNİ	Bölge adliye mahkemeleri, Cumhuriyet başsavcılıkları ve adalet komisyonlarının Denetimi	5235/48
	Bölge adliye mahkemelerinin görevleri	5235/33
	Bölge adliye mahkemelerinin kuruluşu	5235/25
	Bölge adliye mahkemelerinin oluşumu	5235/26
	Bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu	5235/31
	Bölge adliye mahkemesi adalet komisyonunun görevleri	5235/42
	Bölge adliye mahkemesi başkan ve üyelerinin işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma usulü	5235/47
	Bölge adliye mahkemesi başkan, daire başkanı ve üyelerinin nitelikleri ve atanmaları	5235/43
	Bölge adliye mahkemesi başkanının görevleri	5235/34
	Bölge adliye mahkemesi başkanlar kurulu	5235/28
	Bölge adliye mahkemesi başkanlar kurulunun görevleri	5235/35
	Bölge adliye mahkemesi başkanlığı	5235/27
	Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin görevleri	5235/37
	Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı	5235/30
	Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcısı ve savcılarının nitelikleri ve atanmaları	5235/44
	Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının görevleri	5235/40
	Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcılarının görevleri	5235/41
	Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcısının görevi	CMK 278
	Bölge adliye mahkemesi Daire başkanlarının görevleri	5235/38

Bölge adliye mahkemesi daireleri	5235/29	CEZA
Bölge adliye mahkemesi dairelerinin toplanma ve karar verme nisabı	5235/46	MUHAKEMESİ
Bölge adliye mahkemesi üyelerinin görevleri	5235/39	KANUNU
Bölge adliye mahkemesi yazı işleri müdürlükleri	5235/32	KAVRAMA GÖRE
Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma	CMK 280	MADDE DİZİNİ
Bölge adliye mahkemesine istek üzerine atama yapılması	5235/45	
C. Başsavcılığında tutulacak dosya ve karton türleri	KHYDY 28	
C.Başsavcılığında tutulacak defterlerin türleri	KHYDY 9	
Cerrahi müdahale	BMGİFKTY 3	
Cesetlerin Adli Tıp Kurumuna gönderilme usulü	ATKUY 10/d	
Cesetlerin kimliklendirilmesi	ATKUY 10/c, i	
Ceza fişinin tanımı ve düzenlenmesi	ASY 3,7	
Ceza karamamesi ile sonuçlanmış, fakat kesinleşmemiş davalar	5320/10	
Ceza mahkemeleri	5235/8	
Ceza mahkemelerinin ek yetkisi	CMK 218	
Ceza mahkemelerinin kuruluşu	5235/9	
Ceza mahkemelerinin yargı çevresi	5235/15	
Ceza muhakemesi kanununa yapılan yollamalar	5320/3	
Ceza Muhakemesi Kanununu yürütmek görev ve yetkisi	CMK 335	
Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlük tarihi	CMK 334	
Cezanın ertelenmesi halinde yargılama gideri	CMK 325/2	
Cezanın ertelenmesinde rehberin görevi	DSKKY 48	
Cezanın konutta infazı ile ilgili işlemler	DSKKY 38	
CMK'nın 102. maddesinin ağır cezalı suçlar bakımından yürürlük tarihi	5320/12	

CEZA	CMK'nın uygulama alanı	5320/ 4-1
MUHAKEMESİ	CMK'nun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan davalarda şahsi hak talepleri	5320/Gm. 1
KANUNU	CMK yürürlüğe girmeden önce yapılmış olan usule ilişkin işlemler ve kararlar	5320/ 4.2
KAVRAMA GÖRE	CMUK göre adi ve acele itiraza tabi kararlara karşı kanun yolu uygulaması	5320/7
MADDE DİZİNİ	CMUK na göre verilmiş olan gıyabi tutuklama kararlarının niteliği	5320/5
	CMUK'nun yürürlükte olan hükümleri (Temyiz ve Karar Düzeltme)	5320/8
	Cumhuriyet başsavcısı vekilinin görevleri	5235/19
	Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan tebligat	CMK 38
	Cumhuriyet başsavcılığının görevleri	5235/17
	Cumhuriyet başsavcılığının kuruluşu	5235/16
	Cumhuriyet Başsavcılıklarının kesinleşmiş hükümleri adli sicile gönderme görevi	ASY 6
	Cumhuriyet başsavcısının görevleri	5235/18
	Cumhuriyet savcılarının adli kolluğa emir vermesi	AKY 5
	Cumhuriyet savcılarının yetkisi	5235/21
	Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın arama yapılması	CMK 119/4
	Cumhuriyet savcısının arama emri vermesi	CMK 119/1,
	Cumhuriyet savcısının başvuru sonucunun kapsamı	CMK 265
	Cumhuriyet savcısının değerlendirme raporu yetkisi	CMK 166, AKY 11
	Cumhuriyet savcısının elkoyma yetkisi	CMK 127/1
	Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri	CMK 161
	Cumhuriyet savcısının görevi	CMK 160
	Cumhuriyet savcısının görevleri	5235/20
	Cumhuriyet savcısının kararına itiraz	CMK 173

Cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi	CMK 103	CEZA MUHAKEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ
Cumhuriyet savcısının tutukluyu serbest bırakması	CMK 103/2	
Çağrılan tanıkların ad ve adreslerinin sanığa ve Cumhuriyet savcısına bildirilmesi	CMK 179	
Çağrılara ve kontrol tedbirine uyma yükümlülüğü	DSKKY 21	
Çağrılması reddedilen tanığın ve uzman kişinin doğrudan mahkemeye getirilmesi	CMK 178	
Çağrıya uymayan tanıklar	CMK 44	
Çocuğa kelepçe takılması	ÇKK 18	
Çocuğa uygulanacak denetim planı ve raporu	DSKKY 58	
Çocuğun ailesinin ekonomik durumu	ÇKK 19/1 son	
Çocuğun duruşma salonundan çıkarılması	ÇKK 22/3	
Çocuğun duruşmadan başışık tutulması	ÇKK 22/3	
Çocuğun gözaltında tutulması	ÇKK 16	
Çocuğun ifadesinin alınması	ÇKK 15/2	
Çocuğun nakli	ÇKK 18	
Çocuğun sorgusu	ÇKK 22/2	
Çocuğun temsilcisinin denetim raporları hakkında bilgi edinme hakkı	DSKKY 60	
Çocuğun tutuklanması	ÇKK 20	
Çocuğun yakalanması	YAGAY 19	
Çocuk bürosu	ÇKK 29,30	
Çocuk hakkında adli kontrol	ÇKK 20	
Çocuk hakkında duruşma	ÇKK 22	
Çocuk hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi	ÇKK 19	
Çocuk hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde zamanaşımı	ÇKK 19/3	
Çocuk hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi kararının sisteme kaydı	ÇKK 19/4	
Çocuk hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi kararının uygulama koşulu	ÇKK 19/2	
Çocuk hakkında sosyal inceleme raporu	DSKKY 57	
Çocuk hakkında tedbir uygulanmasını isteme	ÇKK 15/3	

CEZA	Çocuk hakkında tutuklama yasağı	ÇKK 21
MUHAKEMESİ	Çocuk hakkındaki denetimin sona ermesi	DSKKY 59
KANUNU	Çocuk hakkındaki yargılamanın bekletilmesi	ÇKK 17/2
KAVRAMA GÖRE	Çocuk mahkemelerinin görevi	ÇKK 26
MADDE DİZİNİ	Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi	ÇKK 27
	Çocuk suçlular hakkında uzlaşma	ÇKK 24
	Çocukların denetimine ilişkin defter	DSKKY 82
	Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi	ÇKK 17
	Danışma Kurulunun görevleri	DSKKY 67
	Danışma Kurulunun oluşumu	DSKKY 66
	Dava dağıtım kartonu	KHYDY 73
	Dava dosyaları	KHYDY 67
	Dava dosyalarının düzenlenmesi	KHYDY 80
	Davaların birleştirilerek açılması	CMK 9
	Davaların birleştirilmesi mecburiyeti	ÇKK 17/3
	Davanın nakli	CMK 19
	Davaya yeniden bakacak mahkemenin işlemleri	CMK 307
	Dedektörle kontrol	ADAÖAY 21 a-d
	Defterlerin düzeni	KHYDY 58
	Defterlerin numaralandırılması	KHYDY 57
	Değeri olmayan eşyanın imhası	SEY 21
	Değişik işler defteri	KHYDY 53
	Değişik işler kartonu	KHYDY 42, 69
	Delil ve olayın geç bildirilmesi	CMK 207
	Delilin tanımı	DTMGY 3

Delilleri takdir yetkisi	CMK 217	CEZA
Delillerin ambalajlanması	DTMGY 15	MUHAKEMESİ
Delillerin ilgili yerlere gönderilmesi	DTMGY 20	KANUNU
Delillerin muhafazası	DTMGY 14	KAVRAMA GÖRE
Delillerin ortaya konulması ve reddi	CMK 206	MADDE DİZİNİ
Delillerin tartışılması	CMK 216	
Delillerin toplanması	CMK 320	
Denetim altına alma kararı ile denetimli serbestlik görevlisinin belirlenmesi	DSKKY 53	
Denetimli serbestlik daire başkanlığı ve görevleri	DSKKY 9,10	
Denetimli serbestlik defteri	KHYDY 13	
Denetimli serbestlik defteri	DSKKY 81	
Denetimli serbestlik denetim raporu	DSKKY 43	
Denetimli serbestlik görevlisinin görevleri	DSKKY 54	
Denetimli serbestlik hizmet personeline ilişkin mali hükümler	DSKKY 79	
Denetimli serbestlik hizmetlerinde diğer kurumların görevleri, teşvik ve iş birliği	DSKKY 78	
Denetimli serbestlik hizmetlerinde gönüllü çalışanlar	DSKKY 75	
Denetimli serbestlik işlemlerinin elektronik ortamda kayda alınması	DSKKY 103	
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü demirbaş eşya defteri	DSKKY 92	
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü ve büro personelinin disiplin ve sicil işlemleri	DSKKY 72	
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü ve büro personelinin eğitimi	DSKKY 77	
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü ve büro personelinin kıyık ve kıyafeti	DSKKY 73	
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü ve büro personelinin özlük işleri	DSKKY 71	
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü ve görevleri	DSKKY 11,12	

CEZA
MUHALEMESİ
KANUNU.
KAVRAMA GÖRE
MADDE DİZİNİ

Denetimli serbestlik şube müdürlüğü veya büro bulunmaması hâlinde yerine getirme	DSKKY 68
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü veya büro personelinin atama ve nakil işlemleri	DSKKY 74
Denetimli serbestlik şube müdürlüğü yıllık iş programı ve projeleri ile çalışma raporlarının hazırlanması	DSKKY 69
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünce hazırlanan rapor nedeniyle şikâyet	DSKKY 65
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünce hazırlanan rapora itiraz	DSKKY 65
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünün denetimi	DSKKY 76
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünün idari nitelikteki kararlarına itiraz	DSKKY 65
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünün kovuşturma evresindeki görevler	DSKKY 14
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünün kovuşturma evresinden sonraki görevleri	DSKKY 15
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünün salıverme sonrası görevleri	DSKKY 16
Denetimli serbestlik şube müdürlüğünün soruşturma evresindeki görevleri	DSKKY 13
Denetimli serbestlik şube müdürlükleri defterlerinin düzeni	DSKKY 94
Denetimli serbestlik şube müdürlükleri defterlerinin numaralandırılması	DSKKY93
Denetimli serbestlik şube müdürlüklerinde Tutulacak kartonlar	DSKKY 96- 100
Denetimli serbestlik şube müdürlüklerinde yazışma usulü	DSKKY 104
Denetimli serbestlik uygulamasıyla ilgili bildirim	DSKKY 70
Denetimli serbestlik yükümlüleri hakkında dosyalama işlemi	DSKKY 101
Denetimli serbestlikle ilgili defterlerle basılı evrakın temini	DSKKY 105
Denetimli serbestlikle ilgili hükmün yorumunda veya yerine getirilmesinde tereddüt	DSKKY 65
Denetimli serbestlikle ilgili tutanak ve diğer yazılı kağıtlarda uyulması gereken esaslar	DSKKY 102
Denetleme kartonu	KHYDY 38
Deniz, hava ve demiryolu taşıtlarında veya bu taşıtlarla işlenen suçlarda yetki	CMK 15

Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklık	CMK 47	CEZA MUHAKEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ
Dış beden muayenesi	BMGİFKTY 3	
Diğer adli ekspertiz kurumları	ATKK 31	
Diğer ceza mahkemelerinin görevi	5320/13	
Diğer kanunlarda yer alan suçlarda uzlaştırma	CMK 253/2	
Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması	CMK 76, BMGİFKTY 7,8	
Diğer kişilerle ilgili arama	CMK 117	
Diğer kolluk birimlerinin adli kolluk görevi	CMK 165, AKY 7	
Dinleme ve okumadan sonra diyeceğin sorulması	CMK 215	
Direnme yasağı	CMK 284	
Disiplin hapsi	CMK 60, ADÖAY 14	
Doğrudan soru yöneltme	CMK 201	
Dosya üzerinde ön inceleme	CMK 279	
Duruşma günleri defteri	KHYDY 50	
Duruşma hazırlığı	CMK 281	
Duruşma listesi	KHYDY 81	
Duruşma sırasında işlenen suç hakkında işlem	CMK 205	
Duruşma tutanağı	CMK 219	
Duruşma tutanağının başlığı	CMK 220	
Duruşma tutanağının düzenlenmesi ve imzalanması	KHYDY 79	
Duruşma tutanağının içeriği	CMK 221	
Duruşma tutanağının ispat gücü	CMK 222	
Duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesi	CMK 322	
Duruşmada bilirkişinin açıklaması	CMK 68	

CEZA	Duruşmada hazır bulunacaklar	CMK 188
MUHAKEMESİ	Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar	CMK 209
KANUNU	Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler	CMK 211
KAVRAMA GÖRE	Duruşmada okunmayacak belgeler	CMK 210
MADDE DİZİNİ	Duruşmada usul	CMK 300
	Duruşmalarda C.Başsavcılığını temsil	5320/22
	Duruşmalı inceleme	CMK 299
	Duruşmanın açıklığı	CMK 182
	Duruşmanın başlaması	CMK 191
	Duruşmanın sona ermesi ve hüküm	CMK 223
	Duruşmaya ara verme	CMK 190
	Duyarlı kapıdan geçirme	ADÖAY 21
	Eğitim kurumuna devam etme yaptırımının veya yükümlülüğünün yerine getirilmesi	DSKKY 32
	Ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ve belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçeneğinin yerine getirilmesi	DSKKY 34
	Elkonulamayacak mektuplar, belgeler	CMK 126; ADÖAY 16
	Elkonulan eşyanın elden çıkarılmasına karar verme usulü	CMK 132/3
	Elkonulan eşyanın elden çıkarılmasına karar verme yetkisi	CMK 132/2
	Elkonulan eşyanın iadesi	CMK 131; ADÖAY 16
	Elkonulan eşyanın iadesine karar verme yetkisi	CMK 130/1
	Elkonulan eşyanın muhafazası veya elden çıkarılması	CMK 132
	Elkonulan eşyanın rayiç değerini ödeyen ilgiliye teslimi	CMK 132/6
	Elkonulan eşyanın şüpheliye, sanığa veya diğer bir kişiye teslimi	CMK 132/5

Elkonulan gönderilerin ilgisine teslimi	CMK 129/4	CEZA MUHALEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ
Elkonulan suç eşyasının ambalajlanması	SEY 5/3	
Elkonulan suç eşyasının kaydı	SEY 6	
Elkonulan uyuşturucu maddelerin muhafazası	UMKUY 11,12	
Elkoyma	CMK 123-132	
Elkoyma işlemine maruz kalan zilyedin hakkı	CMK 127/4	
Elkoyma işleminin bildirilmesi	CMK 127/5, 128/7,129/3	
Elkoyma kararını verme yetkisi	CMK 127	
Elkoyma kararının gereklerine aykırı hareket etmek	CMK 128/8	
Elkoyma kararının kendiliğinden ortadan kalkması	CMK127/3	
Elkoymanın mağdura bildirilmesi	SEY 5/5	
Elkoymanın tanımı	ADÖAY 4	
Emanet dairesinde saklanması mümkün olmayan veya saklanması sakıncalı eşya Emanet eşyanın iadesi	SEY 9/4 SEY 14,15,16	
Emanet eşyanın müsadereesi	SEY 15,16	
Emanet memurunun dava sonucunu takip etme görevi	SEY 18	
Emanete alınan paranın banka hesabına yatırılması	SEY 12	
Emanete kayıtlı suç eşyasının başka yerlere gönderilmesi	SEY 8,10	
Eski hâle getirme	CMK 42	
Eski hâle getirme dilekçesi	CMK 41	
Eski hâle getirme dilekçesi üzerine verilecek karar	CMK 274	
Eski hâle getirme süresi içinde istinaf süresinin işlemesi	CMK 292	
Eski hâle getirme süresi içinde temyiz süresinin işlemesi	CMK 40	
Eşya veya kazancın muhafaza altına alınması ve bunlara elkonulması	CMK 123	

Eşyaları x- ray cihazından geçirme	ADÖAY 21 a-d
Etkin pişmanlık hâlinde hükmedilen güvenlik tedbirinin infazı	DSKKY 41
Fezleke kartonu	KHYDY 34
Firar eden kişinin tekrar yakalanması amacıyla arama	CMK 118/2
Fizik ihtisas dairesinin görevi	ATKK 21, ATKUY 14
Fizik kimliğin tespiti	CMK 81
Fizik kimliğin tespitine yönelik kayıtların yok edilmesi	BMGİFKTY 15 CMK 81/2
Fotoğraf çekme	DTMGY 8
Fuhuş yapılan yerlerin denetimi ve aranması	ADÖAY 18/b, 19
Gaibe ihtar	CMK 245
Gaibin tanımı ve yapılabilecek işlemler	CMK 244
Gaiplere ait suç eşyası	SEY 20
Gazino, pavyon, birahane ve benzeri eğlence yerlerinde arama	ADÖAY 19
Gazino, pavyon, birahane ve benzeri eğlence yerlerinin denetimi ve aranması	ADÖAY 18/a, 19
Gece vaktinin tanımı	TCK 6/1 e, ADÖAY 4 CMK 118
Gece yapılacak arama	
Gecikmesinde sakınca bulunan halin tanımı	ADÖAY 4, YGİY 4
Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde arama	CMK 118/2
Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yetkisiz hakimın yaptığı işlemler	CMK 21
Gelen evrakin havalesi	KHYDY 76
Genelevlerin denetimi ve aranması	ADÖAY 18/b, 19
Genetik inceleme sonuçlarının gizliliği	CMK 80
Geniş bağlantı sebebiyle birleştirme	CMK 11
Gizli soruşturmacı görevlendirilebilecek suçlar	CMK 139/7

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi	CMK 139
Gizli soruşturmacının kimliğinin değiştirilmesi	CMK 139/2
Gizli soruşturmacının yükümlülüğü	CMK 139/4,5
Görev	CMK 3
Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi	CMK 250
Görevini yapmayan bilirkişi hakkındaki işlem	CMK 71
Görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri	CMK 7
Görevsizlik kararı verilemeyecek hâl	CMK 6
Görevsizlik kararı verilmesi gereken hâl ve sonucu	CMK 5
Görevsizlik ve yetkisizlik kartonu	KHYDY 33
Görevsizlik ve yetkisizlikle gelen dosyaların kaydı	KHYDY 60
Görülmekte olan davaların birleştirilmesi ve ayrılması	CMK 10
Gözaltı	CMK 91
Gözaltı biriminin tanımı	YGİY 4
Gözaltı işlemlerinin denetimi	CMK 92
Gözaltı süresi	CMK 91, YGİY 13
Gözaltı süresinin uzatılması	CMK 91/3, YGİY 14
Gözaltı ve nezarethane sorumlusu	YGİY 4
Gözaltına alınanın tanımı	YGİY 4
Gözlem altına alınacakların Adli Tıp Kurumuna gönderilmesi usulü	ATKUY 11/b, ö
Gözlem altına alınma	CMK 74
Gözlem altına alınma kararına karşı kanun yolu	CMK 74/4
Gözlem altına alma nedenleri	CMK 74/1 ve 5
Gözlem ihtisas dairesinin görevleri	ATKK 18, ATKUY 11

CEZA MUHAKEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ	Gözlem süresi	CMK 74/3
	Güvence	CMK 113
	Güvence gösterme kararında gösterilmesi gereken hususlar	CMK 113/2
	Güvence gösterme zorunluğunun amacı	CMK 113/1
	Güvence yatırma yükümlülüğü	CMK 109/3f
	Güvence yatırma yükümlülüğü	DSKKY 24
	Güvencenin geri verilmesi	CMK 115
	Güvencenin hakim kararıyla mağdur veya nafaka alacaklısına verilmesi	CMK 114
	Güvenlik araması	YGİY 10
	Haberleşmede gizlilik ilkesi	İTDDKY 4
	Hak ve alacaklara elkoyma kararının icrası	CMK 128/7
	Hâkim veya başkanın yetkisi	CMK 203
	Hâkimin çekinmesi ve inceleme mercii	CMK 30
	Hâkimin davaya bakamayacağı hâller	CMK 22
	Hâkimin kararı ve inceleme yapılması	CMK 79
	Hâkimin reddi istemine karar verecek mahkeme	CMK 27
	Hâkimin reddi sebepleri ve ret isteminde bulunabilecekler	CMK 24
Hapis ile tazyik defteri	KHYDY 15	
Harç ve mahkeme masrafı tahsil müzekkeresi kartonu	KHYDY 71	
Herkes tarafından yakalanabilecek olanlar	CMK 90/1, YGİY 5/3	
Hizmetler listesinin oluşturulması	DSKKY 36	
Hukuk uzmanının görevi	İTDDKY 20	
Hukuka kesin aykırılık hâlleri	CMK 289	
Hükmün açıklanması	CMK 231	

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması	CMK 231,254; ÇKK 23 DSKKY 56	CEZA MÜHALEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ
Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hâlinde yapılacak işlemler		
Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde yargılama gideri	CMK 325/2	
Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı kanun yolu	CMK 231/12,ÇKK 23/7 CMK 231/13,ÇKK 23/8	
Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının sisteme kaydı	CMK 231/8,ÇKK 23/3	
Hükmün açıklanmasının geri bırakılması nedeniyle denetimli serbestlik	CMK 306	
Hükmün bozulmasının diğer sanıklara etkisi	CMK 232	
Hükmün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar	CMK 230	
Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar	CMK 225	
Hükmün konusu ve suçu değerlendirmede mahkemenin yetkisi	CMK 287	
Hükümden önceki kararların temyizi	CMK 311	
Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri	CMK 115	
Hükümlülük halinde güvencenin kullanılması	BMGİFKTY 3	
İç beden muayenesi	CMK 75/5	
İç beden muayenesi yapılamayacak suçlar	CMK 125	
İçeriği Devlet sırrı niteliğindeki belgelerin mahkemece incelenmesi	İTDDKY 22	
İdari uzmanın görevi	KHYDY 47	
İddianame değerlendirme defteri	KHYDY 31	
İddianame kartonu	KHYDY 66	
İddianamenin değerlendirilmesi kararı kartonu	CMK 174	
İddianamenin iadesi	CMK 175	
İddianamenin kabulü ve duruşma hazırlığı		

CEZA	İddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağırılması	CMK 176,
MUHAKEMESİ	İfade alma ve sorguda yasak usuller	KHYDY 77
KANUNU	İfade almanın tanımı	CMK 148,
KAVRAMA GÖRE	İfade tutanağının içeriği	YGİY 24
MADDE DİZİNİ	İfade ve sorgunun tarzı	YGİY 4
	İfade veya sorgu için çağrı	CMK 147/1 i
	İhbar ve şikâyet	CMK 147,
	İhbar ve şikâyetin şekli	YGİY 23
	İhbar ve şikâyetinde bulunulabilecek merciler	CMK 145
	İletişimin Dinlenmesi ve Kayda Alınması Yönetmeliğine aykırı hareket edilmesi	CMK 158
	İletişimin dinlenmesi ve kayda alınmasının tanımı	CMK 158/5
	İletişimin dinlenmesine karar vermeye yetkili hakim	CMK 158
	İletişimin suç önlemeye yönelik veya istihbarat amaçlı dinlenmesi	İTDDKY 27
	İletişimin tespiti ve dinlenmesi emrinin içeriği	İTDDKY 3 e
	İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması	İTDDKY 26
	İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması hükümlerinin uygulanabileceği suçlar	İTDDKY 5- 11
	İletişimin tespitinde Kanunlara göre yapılacak işlemler	İTDDKY 9
	İletişimin tespitinin tanımı	CMK 135,
	İlgili kurum temsilcisinin görevi	İTDDKY 12- 14
	İlk derece mahkemesi adalet komisyonu	CMK 135/6,
	İnfaz defteri	İTDDKY 13
	İnfaz olunan cezanın, diğer cezaların zamaşımına etkisi	İTDDKY 5,6,7
	İnfaza araverme kartonu	İTDDKY 3 f
		İTDDKY 23
		5235/23
		KHYDY 13
		CMYUK 15
		KHYDY 35

İnfazın ertelenmesinin veya durdurulmasının ceza zamanasına etkisi	5320/15.2
İnfazın geri bırakılması veya durdurulması	CMK 312
İstenen eşyayı vermeyenler hakkında yapılacak işlem	CMK 124
İsticvap	KHYDY 78
İstihbarat amaçlı dinlemede emir verme yetkisi	İTDDKY 8
İstihbari amaçlı dinleme uygulamasına son verme ve kayıtların yok edilmesi	İTDDKY 11
İstihbari amaçlı iletişimin dinlenmesine ilişkin karar ve emirlerin uygulanması	İTDDKY 10
İstinabe defteri	KHYDY 17, 52
İstinaf	CMK 272
İstinaf başvurusunun etkisi	CMK 275
İstinaf defteri	KHYDY54
İstinaf istemi ve süresi	CMK 273
İstinaf isteminin hükmü veren mahkemece reddi	CMK 276
İstinaf isteminin tebliği ve cevabı	CMK 277
İstinaf kartonu	KHYDY 39
İstisnalar	CMK 282
İş arama izin defteri	DSKKY 88
İş arama izni ile ilgili işlemler	DSKKY 37
İş cetvelleri kartonu	KHYDY 36, 70
İtiraz olunabilecek kararlar	CMK 267
İtiraz usulü ve inceleme mercileri	CMK 268
İtirazın Cumhuriyet savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması	CMK 270
İtirazın kararın yerine getirilmesinde etkisi	CMK 269
Kabahat eylemleri karar kartonu	KHYDY 32

CEZA	Kabahat eylemleri kayıt defteri	KHYDY 11
MUHAKEMESİ	Kaçığın tanımı	CMK 247
KANUNU	Kaçak eşyanın zorulması	KMK 31/son
KAVRAMA GÖRE	Kaçak eşyaya elkonulması	KMK 31/2
MADDE DİZİNİ	Kaçakçılık suçlarında görevli mahkeme	KMK 26
	Kaçakçılık suçlarında önödeme	KMK 34
	Kaçakçılık suçlarında soruşturma ve kovuşturma	KMK 26/4
	Kaçakçılık suçlarında temyiz incelemesi	KMK 26/4
	Kaçakçılık suçunun önlenmesi için önleme araması	ADÖAY 20
	Kadının muayenesi	CMK 77, YGY 9/son BMGİFKTY 11
	Kalem Hizmetlerinin yürütülmesi	KHYDY 5
	Kalem memurları arasında iş bölümü	KHYDY 6
	Kamu davası açıldıktan sonra uzlaşma	CMK 254
	Kamu davası açılmasının ertelenmesi kararının sisteme kaydı	CMK 171/5
	Kamu davasına katılma	CMK 237
	Kamu davasını açma görevi	CMK 170
	Kamu davasını açmada takdir yetkisi	CMK 171
	Kamu davasının açılmasının ertelenmesi	CMK 171/2
	Kamu davasının açılmasının ertelenmesi hâlinde yapılacak işlemler	DSKKY 55
	Kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde zamanaşımı	CMK 171/4
	Kamu görevlisi hakkında işleme konulmayacak ihbar ve şikayet	4483/4
	Kamu görevlisi hakkında ön inceleme	4483/5
	Kamu görevlisi hakkında ön inceleme yapanların yetkisi	4483/6

Kamu görevlisi hakkında soruşturma izni	4483/3	CEZA
Kamu görevlisi hakkında soruşturma izni verme süresi	4483/7	MUHAKEMESİ
Kamu görevlisi hakkında suç ihbarı	4483/4	KANUNU
Kamu görevlisi hakkında verilen soruşturma izninin kapsamı	4483/8	KAVRAMA GÖRE
Kamu görevlisi hakkındaki ihbar ve şikayetin niteliği	4483/4	MADDE DİZİNİ
Kamu görevlisi hakkındaki soruşturma iznine ilişkin kararlara karşı kanun yolu	4483/9	
Kamu görevlisinin Mal Beyanı Kanununa tabi suçlarında yargı merci	4483/10	
Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımını veya yükümlülüğünün infazı	DSKKY 35	
Kanun yararına bozma	CMK 309	
Kanun yollarına başvurma hakkı	CMK 260	
Kanun yollarına başvuru sonucunda gider	CMK 330	
Kanun yolu	CMK 258	
Kanun yoluna başvurma halinde yapılacak işler	KHYDY 87	
Kanun yoluna başvurudan vazgeçilmesi ve etkisi	CMK 266	
Kanun yolunun belirlenmesinde yanılma	CMK 264	
Kanuna aykırı koruma tedbiri uygulaması nedeniyle tazmin	CMK 141	
Kanuni temsilci veya eşin duruşmada hazır bulunması	CMK 155	
Kanunun kapsamı	CMK 1	
Kapalı duruşmada bulunabilme	CMK 187	
Kapalılık kararının ve nedenlerinin yazılması	CMK 186	
Karar	CMK 271	
Karar almadan arama yapılması	ADÖAY 8	
Karar defteri	KHYDY 49	
Karar kartonu	KHYDY 68	

Karar ve hükümlerde gerekli oy sayısı	CMK 224
Kararların açıklanması ve tebliği	CMK 35
Kararların gerekçeli olması	CMK 34
Kararların tebliğe çıkarılması	KHYDY 86
Kararların verilmesi usulü	CMK 33
Kararların yerine getirilmesi, iletişim içeriklerinin yok edilmesi	CMK 137
Karşılıklı hakaret hâllerinde gider	CMK 328
Katılanın hakları	CMK 239
Katılanın kanun yoluna başvurusu	CMK 242
Katılma usulü	CMK 238
Katılmadan önceki kararlara itiraz	CMK 241
Katılmanın davaya etkisi	CMK 240
Katılmanın hükümsüz kalması	CMK 243
Kayım tayini uygulanabilecek suçlar	CMK 133/4
Kayım tayinine karşı kanun yolu	CMK 133/3
Kayıma ücret takdiri	CMK 133/2
Kazanç	SEY 3
Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme	CMK 48
Kendisinin gerçek dışı beyanla suç işlediğini bildirerek gözaltına alınan veya tutuklananlar	CMK 144/1c
Keşif	CMK 83
Keşifte, tanık veya bilirkişinin dinlenmesinde bulunabilecekler	CMK 84
Kıymetli eşya, para ve kambiyo senetlerinin saklanması	SEY 9/1
Kimliğini ispat edemeyenlerin yakalanması	CMK 90/1b, YGİY 5/2
Kimya ihtisas dairesinin görevi	ATKK 19, ATKUY 12

Kitaplık defteri	KHYDY 18	CEZA
Kolluğun çocuk birimi	ÇKK 31	MUHAKEMESİ
Kolluk amirinin emriyle arama	ADÖAY 7/2,3,4	KANUNU
Kolluk amirinin emriyle arama	CMK 119/1	KAVRAMA GÖRE
Kolluk görevlilerinin etkoyması	CMK 127/1	MADDE DİZİNİ
Kolluk görevlilerinin resen yakalayabilecekleri kişiler	CMK 90/2, YGİY 5	
Konutta arama	ADÖAY 7/4	
Konutta ve diğer kapalı yerlerde arama	CMK 118/1, 119/1	
Koruma kurulları defteri	DSKKY91	
Koruma kurullarına başvuru	DSKKY 64	
Koruma kurullarının çalışma usul ve esasları	DSKKY 63	
Koruma kurullarının görevleri	DSKKY 62	
Koruma kurullarının oluşumu	DSKKY 61	
Koruma tedbirleri nedeniyle tazminatta uygulanacak kanun hükümleri	5320/6	
Koruma kurullarının idari nitelikteki kararlarına itiraz	DSKKY 65	
Kovuşturma	CMK 252	
Kovuşturma aşamasında dosyaların incelenmesi usulü	KHYDY 83	
Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar	CMK 171, 172	
Kumar oynanan umuma açık yerlerin denetimi ve aranması	ADÖAY 18/b, 19	
KYOK karar kartonu	KHYDY 30	
Lokallerin denetimi ve aranması	ADÖAY 18/b, 19	
Maddi delilin tanımı	DTMGY 3	
Madeni para	SMPSİY4	
Mağdur ile şikâyetçinin davete uymamaları	CMK 235	

CEZA	Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi	CMK 236
MUHAKEMESİ	Mağdur ile şikâyetçinin hakları	CMK 234
KANUNU	Mağdura ait olup elkonulan eşyanın iadesi	CMK 130/2
KAVRAMA GÖRE	Mağdurun haklarının güvence altına alınması	DSKKY 26
MADDE DİZİNİ	Mağdurun zorla getirilmesi	CMK 146/7
	Mahalli adli sicil	ASY 5
	Mahkeme esas defteri	KHYDY 48
	Mahkeme esas defterinde yıl sonu devir işlemi	KHYDY 64
	Mahkeme esas defterine kayıt	KHYDY 59
	Mahkeme tarafından uzlaştırma	CMK 254
	Mahkeme yazılarının gönderilmesi usulü	KHYDY 82
	Mahkemede tutulacak defterlerin türleri	KHYDY 46
	Mahkemede tutulan dosya ve kartonları tutulması esasları	KHYDY 66- 74
	Mahkemede tutulması gereken dosyalar ve karton türleri	KHYDY 65
	Mahkemelerin görevinin belirlenmesinde ilke	5320/14
	Makul şüphe	ADÖAY 6
	Merkezi adli sicil	ASY 4
	Merkezi ve mahalli adli sicillerin görevleri	ASK 3
	Meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme	CMK 46
	Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbirinin infazı	DSKKY 40
	Mobil telefonun yerinin tespiti	CMK 135/4
	Moleküler genetik inceleme	CMK 78 BMGİFKTY 3,12,13
	Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliği	CMK 80 BMGİFKTY 14
	Moleküler genetik inceleme yapacak bilirkişi	CMK 79/2

Moleküler genetik incelemeler	CMK 78
Moleküler genetik incelemeye karar verme yetkisi	CMK 79/1
Morg ihtisas dairesi	ATKUY 10
Muayene için alınacak güvenlik tedbirleri	BMGİFKTY 21
Muayene raporlarının düzenlenmesi	BMGİFKTY 20
Muayene ve diğer işlemlere karşı kanun yolu	CMK 75/6, 76/5 BMGİFKTY 24 BMGİFKTY 18
Muayeneye rıza göstermeme	BMGİFKTY 18
Muhabere defteri	KHYDY 19, 51
Muhabere defteri	DSKKY 89
Muhabere kartonu	KHYDY 75
Muhafaza altına alınmanın tanımı	YGİY 4
Mübaşirin kalem hizmetlerinde çalıştırılması	KHYDY 90
Müdafi görevini yerine getirmediğinde yapılacak işlem	CMK 151
Müdafi hazır bulunmaksızın alınan ifade	CMK 148/4
Müdafi ile görüşme	CMK 154, YGİY 21
Müdafi, vekil ve uzlaştırıcı ücreti	5320/13
Müdafiin bürosu ve yerleşim yeri	CMK 136
Müdafiin bürosu ve yerleşim yerindeki telekomünikasyon araçları	CMK 136
Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi	CMK 153, YGİY 22 KHYDY 45, 83
Müdafiin görevlendirilmesi	CMK 150 YGİY 20
Müdafiin görevlendirilmesinde usul	CMK 156
Müdafilik görevinden yasaklanma	CMK 151
Müdahale	BMGİFKTY 3

CEZA
MUHAKEMESİ
KANUNU
KAVRAMA GÖRE
MADDE DİZİNİ

CEZA	Müddetname	KHYDY 44
MUHAKEMESİ	Mükerrirlere ilişkin defter	DSKKY 83
KANUNU	Mükerrirlere özgü denetimli serbestlik tedbirinin infazı	DSKKY 50
KAVRAMA GÖRE	Müsadere	CMK 256, SEY
MADDE DİZİNİ	Müsadere davasında başvuru	15,16,17 CMK 256
	Müsadere duruşması ve karar	CMK 257
	Müsaderesine karar verilen uyuşturucu maddeler	UMKUY 13,14
	Müzakerenin yönetimi	CMK 228
	Müzakereye katılacak hâkimler	CMK 227
	Nafakayı düzenli ödeyeceğine dair güvence verme	CMK 109/3i
	Nezarethane işlemleri	YGİY 11
	Nezarethane kayıt defteri	YGİY 12
	Nezarethane ve ifade alma odalarının denetimi	YGİY 26
	Nezarethane ve ifade alma odası	YGİY 25
	Nezarethaneye giriş	YGİY 11/1
	Nezarethaneye giriş ve çıkış raporları	YGİY 9/6-8
	Olay yeri inceleme tutanağı	DTMGY 11
	Olay yeri krokisi	DTMGY 7
	Olay yeri planı	DTMGY 9
	Olay yerinde alınacak tedbirler	DTMGY 5
	Olay yerinde delil arama	ADÖAY 9
	Olay yerinde delil toplama	DTMGY 13
	Olay yerine gidış hazırlığı	DTMGY 4
	Olay yerinin sistematik incelenmesi	DTMGY 6, 10
	Olayın tanımı	DTMGY 3

Onbeş yaşından küçüklerde kamu davası açılmasının ertelenmesi	ÇKK 19/5
Otel, motel ve pansiyon gibi konaklama yerlerinde arama	ADÖAY 19
Otel, motel ve pansiyon gibi konaklama yerlerinin denetimi ve aranması	ADÖAY 18/a, 19
Otopsi	CMK 87
Otopsi kartonu	KHYDY 43
Oyların toplanması	CMK 229
Ödediği tazminat nedeniyle Devletin rücu hakkı	CMK 143/2,3
Ölmüş kişilere ait suç eşyası	SEY 20
Ölünün gömülmesi için izin verme	CMK 159/2
Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene	CMK 86
Önceden ödetme	CMK 114
Önleme araması karar	ADÖAY 20
Önleme aramasının içeriği	ADÖAY 20
Özel güvenlik görevlilerinin kimlik sorması	ADÖAY 21
Özel güvenlik görevlilerinin yetkileri	ADÖAY 21
Özel kanunların temyize ilişkin hükümleri	CMK 285
Özel yetki	CMK 13
Patlayıcı ve uyuşturucu maddelerin ambalajlanması	DTMGY 19
Polisin adli görevinin tanımı	DTMGY 3
Posta gönderilerine elkoyan kolluk görevlilerinin yetkisi	CMK 129/2
Posta gönderilerine elkoyma yetkisi	CMK 129/1, 130/3
Posta gönderisinin avukata ait olması ve elkoymaya karşı çıkılması	CMK 130/3
Postada elkoyma	CMK 129
Psiko- sosyal yardım	DSKKY 51

Psiko- sosyal yardım defteri	DSKKY 85
Rapor defteri	DSKKY 84
Rapor, belge ve diğer yazıların okunması	CMK 214
Reddi istenen hâkimin yapabileceği işlemler	CMK 29
Rehber görevlendirilmesi	DSKKY 46
Rehberlik hizmetlerine ilişkin defter	DSKKY 86
Re'sen görev kararı ve görevde uyumsuzluk	CMK 4
Ret istemi üzerine verilecek kararlar ve başvurulacak kanun yolları	CMK 28
Ret isteminin geri çevrilmesi	CMK 31
Ret isteminin usulü	CMK 26
Sahipleri tarafından alınmayan eşya	SEY 19
Sahte banknot izleme sistemi	5320/17 SBİY 4 SBİY 4
Sahte banknot tanımı	SBİY 7
Sahte banknotları inceleme ve değerlendirme yapma yetkisi	SBİY 6
Sahte banknotları inceleme yaptırmaya yetkili merci	SBİY 9
Sahte banknotları izleme sisteminin oluşturulması	SBİY 16
Sahte banknotların imhası	SBİY 16
Sahte madeni para ve sikke	SMPSİDY 4
Sahte madeni para ve sikkelerin imhası	SMPSİDY 16
Sahte madeni paraları izleme sistemi	SMPSİDY 4,9,10,11
Sahte para ve değerler üzerinde yapılacak incelemeler	CMK 73
Sahteliğinden şüphelenilen banknotlara kot numarası verilmesi ve kullanılması	SBİY 12- 15
Sahteliğinden şüphelenilen banknotların gönderilme usulü	SBİY 8
Sahteliğinden şüphelenilen banknotlarla ilgili ön rapor	SBİY 5

Sahteliğinden şüphelenilen madeni paralar üzerinde inceleme yapma yetkisi	SMPSİY 7
Sahteliğinden şüphelenilen madeni paralara kot numarası verilmesi ve kullanılması	SMPSİY 12- 15
Sahteliğinden şüphelenilen madeni paraları Darphanede incelettirme yetkisi	SMPSİY 6
Sahteliğinden şüphelenilen madeni paraların Darphaneye gönderilme usulü	SMPSİY 8
Salıverilenin yükümlülükleri	CMK 106
Salıverilme öncesinde düzenlenecek rapor	DSKKY 45
Salıvermede rehberin görevi	DSKKY 49
Saniğe verilecek güvence belgesi	CMK 246
Saniğin adres bildirme yükümlülüğü	CMK 106/2
Saniğin dışarı çıkarılması	CMK 204
Saniğin duruşmada hazır bulunmaması	CMK 193
Saniğin duruşmadan başışık tutulması	CMK 196
Saniğin eşinin duruşmada hazır bulunması	CMK 155/2
Saniğin mahkemeden uzaklaşması	CMK 194
Saniğin müdafii gönderebilmesi	CMK 197
Saniğin önceki ifadesinin okunması	CMK 213
Saniğin savunma delillerinin toplanması istemi	CMK 177
Saniğin tutukluluk durumunun devamının gerekip gerekmeyeceği kararı	CMK 108
Saniğin yararına olan kurallara aykırılık	CMK 290
Saniğin yokluğunda duruşma	CMK 195
Saniğin yükümlülüğü	CMK 325
Saniğin zorla getirilebilmesi	CMK 199
Sanık hazır bulunmaksızın yapılan duruşmada eski hâle getirme koşulu	CMK 198
Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm	CMK 283

CEZA
MUHAKEMESİ
KANUNU
KAVRAMA GÖRE
MADDE DİZİNİ

CEZA	Sanık veya hükümlünün aleyhine yargıtamanın yenilenmesi	CMK 314
MUHAKEMESİ	nedenleri	
KANUNU	Satılan emanet eşya	SEY 9/4
KAVRAMA GÖRE	Savcılık esas defteri	KHYDY 12
MADDE DİZİNİ	Ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılması yasağı	CMK 183
	Sikke	SMPSİY 4
	Silah bulunduramamak ve taşıyamama yükümlülüğü	DSKKY 25
	Silah bulundurmama ve taşımama yükümlülüğü	CMK 109/3g
	Sinyal bilgisinin tanımı	İTDDKY 3 k
	Sorgu sırasında sanığın mahkeme salonundan çıkarılabilmesi	CMK 200
	Sorgunun tanımı	YGİY 4
	Soruşturma	CMK 251
	Soruşturma defteri	KHYDY 10
	Soruşturma dosyaları	KHYDY 29
	Soruşturma evrakının incelenmesi	KHYDY 45
	Soruşturma evresinde bilirkişinin reddi istemi ve buna karşı kanun yolu	CMK 69/3
	Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması	CMK 169
	Soruşturmada Cumhuriyet savcısının hâkim kararı istemi	CMK 162
	Soruşturmanın gizliliği	CMK 157, YGİY 27
	Soruşturmanın sulh ceza hâkimi tarafından yapılması	CMK 163
	Sosyal araştırma raporu	DSKKY 44
	Soy bağıının araştırılması	CMK 76/3
	Stajyerlerin kalem işlerinde çalıştırılması	BMGİFKTY 9 KHYDY 8
	Suç eşyası	SEY 3
	Suç eşyası esas defteri	KHYDY 21

Suç eşyasına elkoyma tutanağı ve içeriğı	SEY 5/1	CEZA
Suç kaynağının araştırılması	DTMGY 12	MUHAKEMESİ
Suç konusu olmayan eşyanın müsaderesi	CMK 259	KANUNU
Suç şüphesi nedeniyle iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması	İTDDKY 12	KAVRAMA GÖRE
Suç şüphesi nedeniyle verilen iletişimin dinlenmesi kararının yerine getirilmesi	İTDDKY 14	MADDE DİZİNİ
Suç şüphesi nedeniyle yapılan iletişim kayıtlarının yok edilmesi	İTDDKY 15	
Suç şüphesiyle iletişimin dinlenmesinin sınırları	İTDDKY 13	
Suç uydurma ve iftira gibi hâllerde gider	CMK 329	
Suçta sürüklenen çocuk hakkında,soruşturma merci	ÇKK 15/1	
Suçun mağduru ile şikâyetçinin çağırılması	CMK 233	
Suçun niteliğinin değışmesi	CMK 226	
Suçun şikâyete tabi olduğunun kovuşturma evresinde anlaşılması	CMK 158/6	
Suçüstü halinde akıl hastaları ve acizlerin yakalanması	CMK 90/3, YGİY 5/4	
Suçüstü halinde arama	CMK 118/2	
Suçüstünün tanımı	ADÖAY 4	
Sulh ceza mahkemesinin görevi	5235/10	
Sürelerin hesaplanması	CMK 39	
Şahsi davacının (CMUK göre açılmış davada) katılan sıfatını alması	5320/9	
Şahsi davada (CMUK göre açılmış) uzlaşma uygulama zorunluluğı	5320/9	
Şahsi davanın kamu davasına dönüşmesi	5320/9	
Şikâyetçinin zorla getirilmesi	CMK 146/7	
Şikâyete bağılı suçlarda yakalamanın ilgililere bildirilmesi	CMK 96, YGİY 5/son	

CEZA	Şikayetten vazgeçme nedeniyle verilen düşme veya KYOK	CMK 144/1c
MUHAKEMESİ	nın tazminat istemeye	
	Etkisi	
KANUNU	Şirket paylarına elkoymanın icrası	CMK 128/6
KAVRAMA GÖRE	Şirket yönetimi için kayyım atama yetkisi	CMK 133/1
MADDE DİZİNİ	Şirket yönetimi için kayyım tayini	CMK 133
	Şube müdürlüğü görev planı	DSKKY 42
	Şube müdürlüğünün Çocuk Koruma Kanunu ile ilgili görevleri	DSKKY 52
	Şüpheli ölüm ihbarı	CMK 159
	Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması	CMK 75, BMGİFKTY 8
	Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasına karar verme	CMK 76/1
	yetkisi	
	Şüpheli veya sanığın birden fazla olması hâlinde savunma	CMK 152
	Şüpheli veya sanığın delillerin toplanmasını isteme hakkı	CMK 147/1 f
	Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi	BMGİFKTY 5
	Şüpheli veya sanığın faaliyetleri ve işyerinin teknik araçlarla izlenmesi	CMK 140/1
	Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi	CMK 75/2,3,4 BMGİFKTY 4
	Şüpheli veya sanığın isnadı öğrenme hakkı	CMK 147/1 b
	Şüpheli veya sanığın kimliği ve kişisel durumu hakkında bilgi verme yükümlülüğü	CMK 147/1 a
	Şüpheli veya sanığın müdafii seçme hakkı	CMK 150
	Şüpheli veya sanığın müdafiden yararlanma hakkı	CMK 147/1 c, 149
	Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri	CMK 104
	Şüpheli veya sanığın susma hakkı	CMK 147/1 e
	Şüpheli veya sanığın yakınlarına haber verme hakkı	CMK 147/1 d
	Şüpheli veya sanığın zorla getirilmesi	CMK 146

Şüpheli veya sanıkla ilgili arama	CMK 116
Şüphelinin adres bildirme yükümlülüğü	CMK 106/2
Şüphelinin veya sanığın müdafii seçimi	CMK 149, YGİY 20
Tali karar fişi ve düzenlenmesi	ASY 3,7
Talimat dağıtım kartonu	KHYDY 74
Tanığa görevinin önemini anlatma	CMK 53
Tanığa ilk önce sorulacak hususlar ve tanığın korunması	CMK 58
Tanığa söylenecek şeyler ve sorulacak sorular	CMK 59
Tanığa verilecek tazminat ve giderler	CMK 61
Tanığın duruşma salonundan ayrılması	CMK 208
Tanığın önceki ifadesinin okunması	CMK 212
Tanığın tekrar dinlenmesi	CMK 57
Tanığın zorla getirilmesi	CMK 43/1, 146/7
Tanık ve bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesi	CMK 181
Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenmeleri	CMK 180
Tanıklara yemin verilmesi	CMK 54
Tanıkların çağırılması	CMK 43
Tanıkların dinlenmesi	CMK 52
Tanıklıktan çekinebilecek kimsenin çekinmemesi	CMK 51
Tanıklıktan çekinme	CMK 45
Tanıklıktan çekinme sebebinin bildirilmesi	CMK 49
Tanıklıktan çekinme sebeplerinin varlığı nedeniyle muayene- den kaçınma	CMK 76/4
Tanıklıktan ve yeminden sebepsiz çekinme	BMGİFKTY 10 CMK 60
Tanımlar	CMK 2

CEZA
MÜHAKEMESİ
KANUNU
KAVRAMA GÖRE
MADDE DİZİNİ

CEZA	Tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı hâkimin reddi isteminin süresi	CMK 25
MUHAKEMESİ	Taşınmazlara elkoymanın icrası	CMK 128/3
KANUNU	Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma	CMK 128
KAVRAMA GÖRE	Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma işlemi yapılabilecek suçlar	CMK 128/2
MADDE DİZİNİ	Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma kararı verme yetkisi	CMK 128/9
	Taşıt kullanmama yükümlülüğü	CMK 109/3d
	Taşıt kullanmaya izin verme	CMK 109/5
	Taşıtlara elkoyma kararının icrası	CMK 128/4
	Taşıtları kullanamamak ve sürücü belgesini teslim etmek yükümlülüğü	DSKKY 22
	Tazminat istemi	CMK 141
	Tazminat isteminde bulunma süresi	CMK 142/1
	Tazminat istemine konu olabilecek kararları veren mercilerin görevi	CMK 141/2
	Tazminat isteminin belge eksikliği nedeniyle reddi	CMK 142/4
	Tazminat isteminin koşulları	CMK 142
	Tazminat istenebilecek kanuna aykırı uygulamalar	CMK 141/1
	Tazminat isteyemeyecek kişiler	CMK 144
	Tazminat kararına karşı kanun yolu	CMK 142/8
	Tazminat kararının tarafların yokluklarında verilmesi	CMK 142/7
	Tazminata karar verecek mahkemenin araştırma yetkisi	CMK 142/6
	Tazminata karar vermeye yetkili mahkeme	CMK 142/2
	Tazminatın geri alınması	CMK 143
	Tazminatın geri alınması kararına itiraz	CMK 143/1
	Tebliğat kartonu	KHYDY 41, 72
	Tebliğat usulleri	CMK 37

Tebliğat ve yazışma usulü	CMK 36	CEZA
Tedavi amaçlı müdahale	BMGİFKTY 19	MUHAKEMESİ
Tedavi kurumunda geçen adli kontrol süresinin cezadan mahsubu	CMK 109/6	KANUNU
Tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin infazı ile rehberin görevi	DSKKY 47	KAVRAMA GÖRE
Tedavi veya muayene tedbirine uyma yükümlülüğü	DSKKY 23	MADDE DİZİNİ
Tedaviyi kabul etme yükümlülüğü	CMK 109/3e	
Tedavül etmeyen paranın ve malvarlığı değerlerinin müsaderesi ve iadesi işlemi	SEY 16	
Tedavüldeki paranın emanete alınması	SEY 11	
Tedbirlere uymama	CMK 112	
Teftiş tavsiye raporları kartonu	KHYDY 37	
Teknik araçlarla izleme	CMK 140	
Teknik araçlarla izleme kararı verme yetkisi	CMK 140/2	
Teknik araçlarla izleme kararının süresi	CMK 140/3	
Teknik araçlarla izlenebilecek suçlar	CMK 140/a-d	
Teknik uzmanın görevi	İTDDKY 21	
Telekomünikasyon iletişim Başkanının atanması	İTDDKY 18	
Telekomünikasyon iletişim Başkanının görevleri	İTDDKY 19	
Telekomünikasyon iletişim Başkanlığınca tutulması gereken defterler	İTDDKY 25	
Telekomünikasyon iletişim Başkanlığının denetlenmesi	İTDDKY 24	
Telekomünikasyon iletişim Başkanlığının görevleri	İTDDKY 17	
Telekomünikasyon iletişim Başkanlığının kuruluşu	İTDDKY 16	
Telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi sırasında başka suça ilişkin delil	CMK 138/2	
Telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenilmesine ilişkin kayıtların yok edilmesi	CMK 137/3	
Telekomünikasyonun tanımı	İTDDKY 15	
	İTDDKY 3 I	

CEZA	Temyiz	CMK 286
MUHAKEMESİ	Temyiz başvurusunun etkisi	CMK 293
KANUNU	Temyiz başvurusunun içeriği	CMK 294
KAVRAMA GÖRE	Temyiz defteri	KHYDY 55
MADDE DİZİNİ	Temyiz dilekçesinin tebliği ve cevabı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Görevi Temyiz gerekçesi	CMK 297 CMK 295
	Temyiz incelemesinde öncelik	KMK 26/4
	Temyiz istemi ve süresi	CMK 291
	Temyiz isteminin esaslan reddi veya hükmün bozulması	CMK 302
	Temyiz isteminin hükmü veren mahkemece reddi	CMK 296
	Temyiz isteminin reddi	CMK 298
	Temyiz kartonu	KHYDY 40
	Temyiz nedeni	CMK 288
	Temyizde incelenecek hususlar	CMK 301
	Tercüman bulundurulacak hâller	CMK 202
	Tesadüfen elde edilen deliller	CMK 138
	Teslim alınmayacak suç eşyası	SEY 7
	Tespit ve dinlemeye ilişkin kayıtların yok edilmesi halinde ilgiliye bilgi verilmesi	CMK 137/4
	Trafik ihtisas dairesinin görevi	ATKK 22, ATKUY 15
	Tutuklama isteme yetkisi	CMK 101/1
	Tutuklama kararı	CMK 101
	Tutuklama nedenleri	CMK 100
	Tutuklanan yabancıнын durumunun ilgili konsolosluğa bildiril- mesi	CMK 107/3

Tutuklananın durumunun yakınlarına bildirilmesi	CMK 107
Tutukluların Adli Tıp Kurumunda gözlemi	ATKUY 11/a
Tutukluluğun adli kontrole çevrilmesi	CMK 103
Tutukluluğun incelenmesi	CMK 108
Tutuklulukta geçecek süre	CMK 102
Tutuklunun kanun yollanna başvurması	CMK 263
Tutuklunun, tutuklamayı yakınına bizzat bildirmesi	CMK 107/2
Tutuklunun, tutukluluk durumunun incelenmesini isteme hakkı	CMK 108/2
Tüzel kişinin temsili	CMK 249
Usul	CMK 105
Uyuşturucu madde imha heyeti ve görevi	UMKUY 19, 20
Uyuşturucu madde örneğinin Jandarma Genel Komutanlığına gönderilmesi	UMKUY 7
Uyuşturucu madde örneklerinin Laboratuvara gönderilme usulü	UMKUY 8,9
Uyuşturucu madde örneklerinin saklanması	UMKUY 24
Uyuşturucu maddeden örnek alınması	UMKUY 4,5,6
Uyuşturucu maddelere elkoyma yetkisi	UMKUY 2
Uyuşturucu maddelerin gönderilmesinde C.Savcılarının görevi	UMKUY 15
Uyuşturucu maddelerin imhası ve ilgili makamların görevi	UMKUY 21,22,23
Uyuşturucu maddelerin kurye ile gönderilmesi	UMKUY 16
Uyuşturucu maddelerin posta ile gönderilmesi	UMKUY 17
Uyuşturucu maddelerle ilgili raporlar arasında çelişki bulunması	UMKUY 25
Uyuşturucu maddenin örnek alınmasına müsait olmaması	UMKUY 10
Uyuşturucu maddeye elkoyma tutanağı	UMKUY 3
Uyuşturucu madde analizi	ATKUY 12

CEZA	Uzlaşma	CMK 253
MUHAKEMESİ	Uzlaşma nedeniyle verilen düşme veya KYOK nın tazminat istemeye etkisi	CMK 144/1c
KANUNU	Uzlaşma uygulaması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması	CMK 254/2
KAVRAMA GÖRE	Uzlaştırma sonunda verilecek kararlara karşı kanun yoluna başvurma	CMK 253/24
MADDE DİZİNİ	Uzlaştırma yoluna gidilemeyecek suçlar	CMK 253/3
	Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması	CMK 253/18
	Uzmanlık alanlarının belirlenmesi	BLDHY 4
	Verilerin imhası	CMK 80/2
	Verilerin korunması	BMGİFKTY 16 BMGİFKTY 17
	Yabancı ülkede işlenen suçlarda yetki	CMK 14
	Yabancıнын tutukluluk durumunun bildirilmesi	CMK 107/3
	YAGAY' ı uygulamakla görevli kolluk kuvvetlerinin niteliği ve eğitimi	YGİY 30
	YAGAY' ın uygulanmasında kolluk görevlilerinin sorumluluğu	YGİY 29
	Yakalama emri ve nedenleri	CMK 98
	Yakalama tutanağının içeriği	CMK 97, YGİY 6/7
	Yakalama ve gözaltı işlemine karşı kanun yolu	CMK 91/4, YGİY 15
	Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler	CMK 90, YGİY 6/8
	Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği	CMK 99
	Yakalama, gözaltına alma ve muhafaza altına alma yetkisi	YGİY 5
	Yakalamanın tanımı	YGİY 4
	Yakalanan kişinin hakları ve bildirilmesi	YGİY 6/4
	Yakalanan kişinin mahkemeye götürülmesi	CMK 94, YGİY 16
	Yakalanan kişinin serbest bırakılması	CMK 90/6, YGİY 17

Yakalanan veya gözaltına alınanın durumunun yakınlarına bildirilmesi	CMK 95, YGİY 6/6 ve 8	CEZA MUHAKEMESİ KANUNU KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ
Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli	CMK 93	
Yakalanan kelepçe takılması	YGİY 7	
Yakalananın muayenesi ve muayenede işkence bulgularına rastlanması	YGİY 9/9,10	
Yakalananın sağlık kontrolü	YGİY 9	
Yargılama giderleri	CMK 324	
Yargılamanın yenilenmesine engel olmayan hâller	CMK 313	
Yargılamanın yenilenmesinin kabul edilmeyeceği hâl	CMK 315	
Yargılamaya katılamayacak hâkim	CMK 23	
Yargılamaya katılamayacak hakim kavramının kapsamı	5320/11, CMK 23, 163	
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi	CMK 308	
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kanun yararına başvurusu	CMK 310	
Yargıtay kararının gönderileceği merci	CMK 304	
Yargıtayca davanın esasına hükmedilecek hâller, hukuka aykırılığın düzeltilmesi	CMK 303	
Yargıtayda hükmün açıklanması	CMK 305	
Yasal temsilcinin ve eşin başvurma hakkı	CMK 262	
Yazı işleri müdürlüğü	5235/24	
Yemin verilmeyen tanıklar	CMK 50	
Yeminin biçimi	CMK 55	
Yeminin yerine getirilmesi, sağır veya dilsizin yemini	CMK 56	
Yeni doğanın cesedinin adli muayenesi veya otopsi	CMK 88	
Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm	CMK 323	
Yeniden yakalama yasağı	CMK 91/5, YGİY 18	
Yenileme istemi hakkında uygulanacak hükümler	CMK 317	

CEZA	Yenileme isteminin kabulü hâlinde yapılacak işlem	CMK 319
MUHAKEMESİ	Yenileme isteminin esassız olmasından dolayı reddi, aksi takdirde kabulü	CMK 321
KANUNU	Yenileme isteminin kabule değer görülmemesi nedenleri	CMK 319
KAVRAMA GÖRE	Yenileme isteminin kabule değer olup olmadığı kararı ve mercii	CMK 318
MADDE DİZİNİ	Yer gösterme	CMK 85, YGY 28 ASY 3,7
	Yerine getirme fişi ve düzenlenmesi	CMK 17
	Yetkide otumlu veya olumsuz uyumsuzluk	CMK 12
	Yetkili mahkeme	CMK 12
	Yetkili olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri	CMK 20
	Yetkisizlik iddiası	CMK 18
	Yıl içinde sonuçlanmayan denetimli serbestlik karar ve işlemlerinin devredilmesi	DSKKY 95
	Yönetmelikleri çıkarmakla görevli merci	CMK 333
	Yurt dışına çıkma yasağı	CMK 109/3 a, KMK 25
	Yurtdışına çıkamama yükümlülüğü	DSKKY 19
	Yürürlük Kanunu ile yürürlükten kaldırılan kanunlar	5320/18
	Zabıt kâtibinin reddi veya çekinmesi	CMK 32
	Zabıt katiplerinin yetiştirilmesi	KHYDY 7
	Zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak işlem	CMK 89
	Zilyedin aramada bulunmaması	CMK 120/1,2
	Zimmet defteri	KHYDY 20, 56
	Zimmet defteri	DSKKY 90
	Zorla getirme	CMK 43/1, 44, 146

Zorla getirme kararının içeriği	CMK 146/2	CEZA
Zorla getirmenin başlaması ve sona ermesi	CMK 146/5	MUHAKEMESİ
Zorlama amaçlı elkoyma ve teminat belgesi	CMK 248	KANUNU
Zorunlu kapalılık	CMK 185	KAVRAMA GÖRE MADDE DİZİNİ

KAYNAKLAR

- Bayraktar Köksal, Türk Hukuk Uygulamasını Etkileyebilecek Bir Kurum: Uzlaşma; Güncel Hukuk, Haziran 2005, sy. 16, s. 7.
- Centel Nur, Hakimin Tarafsızlığı.
- Çınar Ali Rıza, Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu, Ankara 2006.
- Demirağ Fahrettin Ceza Yargılamasında Tebligat Sorunları, Askeri Yargıtay Dergisi, Özel sayı 1999.
- Demirağ Fahrettin, Askeri Yargıda Adil Yargılanma Hakkı, TBB Dergisi, Temmuz 2005.
- Diñç Güney, Adil Yargılanma hakkı, TBB yayını, Ankara.
- Diñç Güney, Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, TBB yayını, Ankara 2006.
- Donay, Süheyl, Sanığın Hakları.
- Fezyioğlu, Metin, Ceza Muhakemesinde Tanıklık.
- Fezyioğlu, Metin, Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat, Ankara 2002.
- Gözübüyük Şeref/ Gölcüklü Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 4. Bası, Ankara 2003.
- Kaban Mater/ Aşaner Halim/ Güven Özcan/ Yalvaç Gürsel, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (Eylül 2001- Temmuz 2004) Ankara 2004.
- Kaylan Keskin, 5271 sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu Yasa Yolları, Bilgilendirme Semineri'nde Sunulan Tebliğ, 2005.

- Keskin Serap**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık, İstanbul 1997.
- Kunter Nurullah/ Yenisey Feridun**, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, On üçüncü Bası İstanbul 2005.
- Öztürk Bahri**, Yeni Yargıtay Kararları Işığında Delil Yasakları, İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995.
- Schroeder/ Yenisey/ Peukert**, Ceza Muhakemesinde "Fair Trial" İlkesi, İstanbul 1999.
- Şahin Cumhuri**, Ceza Muhakemesi Kanunu.
- Tezcan Durmuş /Erdem M. Ruhat/ Sancakdar Oğuz**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, 2. Bası Ankara 2004.
- Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Bakanlığı yayını, Ankara 2005.
- Uygun Mehmet**, Ceza Genel Kurulu Kararları, Yargıtay yayını Ankara 1991.
- Ünver Yener/ Hakeri Hakan**, Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku, TBB Yayını, Ankara 2006.
- Yalvaç Gürsel**, Karşılaştırmalı- Gerekçeli TCK, CMK CGTİK ve İlgili Kanunlar İle Yönetmelikler Ankara 2005.
- Yurtcan Erdener**, Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm, 2. Bası İstanbul 1987.